

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Ústav světových dějin

Historické vedy – História/Všeobecné dejiny

Jana Borodáčová

Britské radikálne reformné hnutie v období
1792–1795

British Radical Reform Movement in the
Period 1792–1795

Dizertačná práca

Školiteľ: prof. PhDr. Aleš Skřivan, CSc.

Praha 2017

Prehlásenie

Prehlasujem, že som dizertačnú prácu vypracovala samostatne, že som riadne citovala všetky použité pramene a literatúru a že práca nebola využitá v rámci iného vysokoškolského štúdia, či k získaniu iného, alebo rovnakého titulu.

V Prahe, 10. novembra 2017

Mgr. Jana Borodáčová, DiS.

Abstrakt

Dizertačná práca sa zameriava na vývoj anglického a škótskeho radikálneho reformného hnutia v 90. rokoch 18. storočia a analyzuje vzťah medzi britskou vládou a radikálnymi reformátormi, ktorí svojou kampaňou usilovali o zavedenie všeobecného volebného práva a ročného parlamentu. Práca tiež kladie dôraz na reakciu veľkej časti verejnosti a to hlavne majetnej, ktorá sa v strachu zo šírenie myšlienok Francúzskej revolúcie, rozhodla potlačiť aktivity reformátorov prostredníctvom tzv. lojalistického hnutia. Výsledkom obavy lojalistov z hrozby domáceho jakobinizmus, bola vlna perzekúcií, ktorá bola zakončená veľkými politickými procesmi v Škótsku a Anglicku, v rokoch 1793 a 1794. Práca sa tiež zameriava na otázku vplyvu Francúzskej revolúcie na aktivity reformátorov a vysvetľuje, do akej miery medzi radikálmi prevládali myšlienky republikanizmu a aký vplyv mala na ich činnosť domáca tradícia reformného hnutia a Slávna revolúcia. Okrem toho dizertačná práva analyzuje i samotné aktivity reformátorov, ktorí založili v priebehu roku 1792 množstvo nových spoločností, ktorých členská základňa pozostávala hlavne z pracujúcej triedy. Britský radikalizmus 90. rokov je preto považovaný za predchodcu neskoršieho chartistického hnutia.

Abstract

This thesis is focused on the development of the English and Scottish radical reform movement in the 1790s and analyzes the relationship between the British government and the radical reformers who endeavored for introduction of universal suffrage and annual parliaments. The thesis also emphasizes the reaction of a large part of the public, and especially the wealthy, who in fear of spreading the ideas of the French Revolution, decided to suppress the activities of the reformers through the so-called loyalist movement. The result of fear of loyalists from the threat of domestic Jacobinism was a wave of persecution, which ended with great political trials in Scotland and England in 1793 and 1794. The thesis is also focused on the question of the influence of the French Revolution on the activities of the reformers and explains to what extent, the ideas of republicanism prevailed among the radicals. The work also emphasizes that not only thoughts of the French Revolution but also an effect of the domestic reform tradition and Glorious Revolution had an impact on the ideas of the radical reformers. In addition, this thesis analyses also the activities of the reformers themselves, who founded in 1792 a number of new societies whose membership base consisted mainly of the working class. British radicalism of the 1790s is therefore considered the forerunner of the later charter movement.

Kľúčové slová

Radikál, parlamentná reforma, radikálna reformná spoločnosť, lojalistické asociačné hnutie, Edinburghský konvent, politický proces, britský parlament.

Key Words

Radical, Parliamentary Reform, Radical Reform Society, Loyalist Association Movement, Edinburgh Convention, Political Process, British Parliament.

Obsah

Úvod.....	8
1. MIMOPARLAMENTNÉ REFORMNÉ HNU Tie (1760–1791).....	17
1.1. Britská spoločnosť a volebné právo.....	17
1.2. Predrevolučné reformné hnutie.....	22
1.3. Slávna Revolúcia a Veľká Francúzska revolúcia.....	29
1.4. Odporcovia a zástancovia Francúzskej revolúcie.....	33
1.5. „Cirkev a kráľ“.....	39
1.6. Úsvit prvých ľudových reformných spoločností.....	45
2. BRITSKÝ RADIKALIZMUS MEDZI TRADÍCIOU A REVOLÚCIU (1792–1793).....	53
Rok 1792	
2.1. Vplyv Thomasa Paina.....	53
2.2. Londýnska korešpondenčná spoločnosť.....	61
2.3. Politická situácia vo Francúzsku a britská reakcia.....	73
2.4. Nepokoje v Škótsku.....	82
2.5. Zima 1792. Skutočná hrozba, alebo riadená panika?.....	93
2.6. „Strana poriadku“ a jej ideový základ.....	105
2.7. Lojalistické hnutie a atmosféra perzekúcií a zavražďovania.....	114
2.8. Boli reformátori skutočnými republikánmi?.....	124
2.9. Prvý Generálny konvent Priateľov ľudu v Edinburghu.....	134
Rok 1793	
2.10. Obhajcovia a odporcovia vojny proti Francúzsku.....	140
2.11. Druhý Generálny Konvent a májové petičné hnutie.....	148
2.12. Proces s Thomasom Muikom.....	156
2.13. Muir a Palmer, prví „škótski martýri“.....	167
2.14. Britský konvent, ako symbol jednoty.....	175
3. VLÁDA „PORIADKU“ A PERZEKÚCIE (1794–1795).....	192
Rok 1794	
3.1. Existovala skutočne „Pittova vláda teroru“?.....	192
3.2. Škótske procesy s členmi Britského konventu.....	199

3.3. Pokus o nový konvent?.....	212
3.4. Nekompromisná odpoveď vlády na aktivity radikálov.....	224
3.5. Suspendovanie Habeas Corpus a nové odhalené spiknutia.....	234
3.6. Londýnske procesy z velezrady a ich ohlasy.....	244
Rok 1795	
3.7. Dopad politických procesov na činnosť reformných spoločností.....	260
3.8. Hospodárska kríza a nová šanca pre radikálov.....	267
3.9. Míting na Kodaňských poliach a jeho dôsledky.....	272
3.10. Kampaň proti „Dvom zákonom“.....	282
Záver.....	287
Bibliografia.....	291
Zoznam skratiek.....	313
Obrazová príloha.....	314

Úvod

I napriek tomu, že v Británii malo mimoparlamentné reformné hnutie tri dekády dlhú históriu, vplyvom myšlienok Francúzskej revolúcie sa vyformovalo vo svojej podstate nové hnutie, ktoré síce stále nadväzovalo na domácu tradíciu, ale jeho charakter, členstvo i spôsob vystupovania a prezentovania sa, boli odlišné a tým i jedinečné. Noví reformátori sa plne hlásili k Deklarácii práv človeka a občana a dokonca schvaľovali republikánske zriadenie vo Francúzsku. Ich hlavným cieľom bolo zavedenie všeobecného volebného práva a ročného parlamentu a práve preto boli predstavitelia tohto hnutia považovaní za radikálov, alebo dokonca jakobínov. Nové reformné spoločnosti, ktoré vznikali hlavne v priebehu roku 1792, boli vnímané ako obdoby francúzskych ľudových spoločností, pretože ich členstvo pozostávalo hlavne z remeselníkov, drobných obchodníkov, či námezdné pracujúcich. Bola to práve sociálna zmena členskej základne, ktorá sa v 90. rokoch tak markantne odlišovala od prevažne intelektuálne zameraných členov reformného hnutia 60. až 80. rokov a ktorá vytvorila z tohto nového britského radikálneho hnutia, úplne novú formu mimoparlamentnej politickej organizácie. Zatiaľ, čo v predchádzajúcich dekádach nepovažovala britská vláda reformné hnutie za priamu hrozbu vnútornej bezpečnosti štátu, v 90. rokoch sa situácia naopak zmenila a kabinet ministerského predsedu Williama Pitta ml., bol rozhodnutý túto novú organizáciu radikálnych reformátorov, ktorí sa otvorene hlásili k revolučnej vláde vo Francúzsku, nekompromisne potlačiť. Rok po vstupe Británie do prvej protifrancúzskej koalície, dokonca ministri vlády zahájili na pôde parlamentu prudkú kampaň proti radikálnym reformátorom. Vláda sa totiž obávala, že jediným cieľom radikálov bol politický a sociálny rozvrat v zemi a zavedenie novôt, ktoré propagovala Francúzska republika. Odpoveďou vlády i časti verejnosti, ktorá ju podporovala a hlásila sa k tzv. lojalistickému hnutiu, boli perzekúcie a zastrasovanie radikálov, ktoré mali najprv lokálny charakter a neskôr prerástli v rozsiahle reštriktívne legislatívne opatrenia.

Toto nepochybne významné obdobie britských dejín, týkajúceho sa formovania modernej občianskej spoločnosti, nastoľovalo už v danej dobe radu otázok, ktoré sú dnes zároveň hlavnými záchytnými témami odborných publikácií, zaoberajúcimi sa spomínanou tematikou. Už súčasníci hľadeli s podozrením na aktivity radikálov, ktorí sa vo svojej agitácii obracali hlavne na najnižšie vrstvy obyvateľstva, pre ktoré chceli

dosiahnuť volebné právomoci a tým i zabezpečiť rovné politické práva. Členovia reformného hnutia tak boli obviňovaní nielen z poburovania verejnosti proti vláde a ústave, ale zároveň existovali i obavy a to i medzi členmi kabinetu, že radikáli v skutočnosti pripravovali povstanie, ktorým chceli v zemi rozvrieť revolúciu podľa francúzskeho vzoru. O údajne revolučných tendenciách reformátorov 90. rokov, boli presvedčení i niektorí moderní historici, ako bol hlavne Edward Thompson¹, ktorí verili, že v Británii existovala skutočne živná pôda pre revolúciu. Medzi väčšinou historikov, ku ktorým sa radia Albert Goodwin², Carl Cone³, Jennifer Mori⁴, Harry Thomas Dickinson⁵, či Alfred Williams Gwyn⁶, však prevláda názor, že v Británii nehrozila žiadna revolúcia, pretože chýbali nielen ochotní vodcovia, ale i podpora verejnosti. Moderná historiografia sa síce zhodujú, že medzi radikálmi sa nachádzali skutoční potencionálni revoluční vodcovia, ako boli Thomas Muir, John Thelwall, či Henry Redhead Yorke, ktorí dokonca neskrývali sympatie k republikanizmu, to ale na druhú stranu neznamenal, že boli pripravení verejne vystúpiť v úlohe revolucionárov. K tomu, aby mohli vôbec premýšľať o uskutočnení politického a sociálneho rozvratu, by musela existovať i podpora verejnosti, ktorá však chýbala.

To, čo v problematike údajnej hrozby povstania, či dokonca revolúcie zostáva i naďalej riadne nezodpovedané, bola otázka rozsahu informovanosti vlády o skutočných aktivitách radikálov. Už v danej dobe obviňovala parlamentná opozícia Pittov kabinet, zo zámerného šírenia dezinformácií o údajnej hrozbe domáceho povstania a o nebezpečných aktivitách radikálov. Opoziční poslanci tvrdili, že jediným cieľom vlády bolo upevnenie si vlastnej pozície a udržanie podpory verejnosti, ktorú chceli kvôli vedeniu vojenského konfliktu na kontinente, získať na svoju stranu. Pre historikov, ako boli hlavne Malcolm Thomis a Peter Holt⁷, Edward Royle⁸, či Clive Emsley⁹, zostáva otázn, do akej miery ministri vedeli, či nevedeli

¹ THOMPSON, Edward Palmer, *The Making of the English Working Class*, New York 1966.

² GOODWIN, Albert, *The Friends of Liberty, the English Democratic Movement in the Age of the French Revolution*, London 1979.

³ CONE, Carl B., *The English Jacobins, reformers in late 18th century England*, New York 2010.

⁴ MORI, Jennifer, *Britain in the Age of the French Revolution 1785–1820*, London 2000.

⁵ DICKINSON, Harry Thomas, *British Radicalism and the French Revolution 1789–1815*. New York 1985.

⁶ GWYN, Alfred Williams, *Artisans and Sans-Culottes, Popular Movements in France and Britain during the French Revolution*, London 1789.

⁷ THOMIS, I. Malcolm – HOLT, Peter, *Threats of Revolution in Britain 1789–1848*, Cambridge 1977.

⁸ ROYLE, Edward, *Revolutionary Britannia? Reflections on the threat of revolution in Britain, 1789–1848*, Manchester 2000.

⁹ EMSLEY, Clive, *The London 'Insurrection' of December 1792: Fact, Fiction, or Fantasy?* in: *The Journal of British Studies*, Cambridge 1978; EMSLEY, Clive, *The Home Office and Its Sources of*

o skutočnej činnosti reformných spoločností a ako silne verili svojim plateným agentom a dobrovoľným donášačom.

Ďalší problém, ktorý riešili nielen súčasníci, ale zaoberá sa ním i dnešná historiografia, bola otázka oprávnenosti vlády zahájiť kampaň k presadeniu reštriktívnych legislatívnych opatrení, ktoré mali obmedziť i keď len dočasne, základné práva Britov, ako bola sloboda tlače, prejavu a právo zhromažďovať sa za účelom podávania sťažností. Mnohí súčasníci verili, že Pittov kabinet len využil aktivity nového reformného hnutia, aby presadil zákony, ktoré by narušili ústavu, posilnili právomoci vlády a napokon i moc panovníka. Odporcovia politiky vlády sa tak začali otvorene obávať, že ministri v skutočnosti smerovali k narušeniu toľko oslavovanej rovnováhy medzi Korunou, Snemovňou lordov a Dolnou snemovňou. S tým boli spojené i obvinenia proti Pittovmu kabinetu, ktorý mal podľa kritikov zámerne šíriť poplašné správy o povstaní, o ktorom sa ale nikdy nenašli žiadne dôkazy. Už v danej dobe bola politika britskej administratívy nazývaná „vláda Pittovho teroru“, čím chceli odporcovia kabinetu poukázať na podobnosti s jednaním Výboru verejného blaha. V súčasnej historiografii je ale až na malé výnimky, akou bol so svojou prácou F. K. Donnelly¹⁰, väčšina historikov, medzi ktorých sa radia Philip Harling¹¹, či Clive Emsley¹² presvedčená, že prirovnávanie britského kabinetu k revolučnej vláde vo Francúzsku bolo neadekvátne a že v Británii sa nejednalo o žiadny teror. Na druhú stranu pripúšťajú, že slobody obyvateľov ostrovného kráľovstva boli silne obmedzené. Historici sa v podstate zhodujú i v tom, že nezáležalo na počte súdnych procesov, ktoré sa vzťahovali k obvineniam z „poburovania“, či šírenia „buričských“ slov proti vláde a ústave, ale že hlavnou „zbraňou“ vlády bolo zastrasovanie, z čoho následne plynuli i obavy obyvateľstva z možnej perzekúcie.

Súčasná historiografia sa tiež hojne zaoberá témou, ktorá sa týka lojalistického hnutia. Táto rozsiahla sieť spoločností, ktorá sa hlásila k otvorenej podpore Koruny, ústavy a cirkvi, vznikla v roku 1792, ako reakcia na nové radikálne reformné hnutie. Lojalisti, ktorí sa vyhlasovali za ochrancov tradičného spoločenského

Information and Investigation 1791–1801, in: *The English Historical Review*, Vol. 94, No. 372. Oxford 1979.

¹⁰ DONNELLY, F.K., *Ideology and early English working-class history: Edward Thompson and his critics*, in: *Social History*, Vol. 1, No. 2, Oxford 1976.

¹¹ HARLING, Philip, *The Law of Libel and the Limits of Repression, 1790-1832*, in: *The Historical Journal*, Vol. 44, No. 1, Cambridge 2001.

¹² EMSLEY, Clive, *An Aspect of Pitt's 'Terror': Prosecutions for Sedition during the 1790s*, *Social History*, Vol. 6, No. 2, Oxford 1981; EMSLEY, Clive, *Repression, 'Terror' and the Rule of Law in England during the Decade of the French Revolution*, in: *Social History*, Vol. 6, No. 2, Oxford 1981.

poriadku a nedotknuteľnosti súkromného majetku, často využívali k zastrašovaniu a šikanovaniu miestnych reformných spoločností, protizákonné formy boja. Súčasná historiografia však rieši hlavne otázku vplyvu vlády na vznik prvej lojalistickej spoločnosti¹³, v čele ktorej stál John Reeves a ktorý zároveň osobne poznal niektorých členov ministerstva vnútra. V rámci tejto problematiky historici, medzi ktorých sa radia hlavne Michael Duffy¹⁴, Donald E. Ginter¹⁵, či Austin Mitchell¹⁶, polemizujú o tom, kto dal v skutočnosti prvý impulz k založeniu Reevesovej lojalistickej spoločnosti, pretože už v danej dobe panovali pochybnosti o pôvode jej vzniku. Mnohí totiž verili, že hlavným iniciátorom bola vláda, alebo že ministerstvo vnútra aspoň dopredu vedelo o pláne založenia tejto spoločnosti. Oponenti Johna Reevesa sa tak snažili týmto spôsobom zároveň zdiskreditovať jeho aktivity v rámci lojalistického hnutia, ktoré bolo kritizované pre svoje často nelegálne formy zásahov proti reformátorom. Reeves všetky obvinenia odmietal a dodnes neexistuje jasný dôkaz o opaku jeho argumentov.

Keďže v prostredí českej historiografie je téma britského radikalizmu z obdobia Francúzskej revolúcie neprebádaná a k tejto historickej udalosti neexistuje žiadna ucelená odborná publikácia, zaoberá sa predložená dizertačná práca práve charakteristikou a analýzou spomínaného obdobia a snaží sa osvetliť i hlavné problematiky, ktoré túto nepochybne významnú dobu sprevádzali už od jej začiatku. Cieľom tejto práce je tiež predložiť podrobný rozbor vzniku a formovania reformných spoločností v Anglicku i Škótsku a zároveň analyzuje skutočné ciele a aktivity radikálov v kontexte doby. Aby práca pôsobila prehľadne a logicky, je rozdelená do troch veľkých častí, ktoré na seba nadväzujú chronologicky a ktoré zároveň vždy charakterizujú určitú etapu vývoja reformného hnutia.

Prvá veľká kapitola predkladá prehľad dejín reformného hnutia od začiatku 60. rokov do roku 1791, na konci ktorého sa objavili prvé reformné spoločnosti nového typu. Kapitola zároveň sleduje názory britskej spoločnosti na počiatkové revolučné udalosti vo Francúzsku a analyzuje vplyv jej nových politických myšlienok na znovuoživené reformné hnutie. Druhá časť dizertačnej práce pojednáva o období

¹³ Association for Preserving Liberty and Property against Republicans and Levellers.

¹⁴ DUFFY, Michael, *William Pitt and the Origins of the Loyalist Association Movement of 1792*, in: *The Historical Journal*, Vol. 39, No. 4, Oxford 1996.

¹⁵ GINTER, Donald E., *The Loyalist Association Movement of 1792–93 and British Public Opinion*, in: *The Historical Journal*, Vol. 9, No. 2, Cambridge 1966.

¹⁶ MITCHELL, Austin, *The Association Movement of 1792–3*, in: *Historical Journal*, Vol. 4, No. 1, Cambridge 1961.

medzi rokmi 1792 až 1793 a predkladá obraz nového radikálneho reformného hnutia, s jeho hlavnými charakteristickými rysmi, rozoberá spôsob jeho sebareprezentácie, formou jazyka a analyzuje jeho hlavné ciele. Táto časť práce sa tiež zaoberá vznikom a aktivitami lojalistického hnutia, ktoré sa vyformovalo ako reakcia na nový radikalizmus a zároveň analyzuje politické argumenty oboch spomínaných mimoparlamentných hnutí. Kapitola tiež podrobne pojednáva o aktivitách škótskych reformátorov, ktorí sa prezentovali hlavne prostredníctvom troch edinburghských konventov, z ktorých posledný predstavoval snahu o unifikáciu anglického i škótskeho reformného hnutia. Tretia a zároveň posledná časť práce, predstavuje obdobie od začiatku roku 1794 a končí rokom 1795. Jedná sa o dobu, kedy Británia bojovala na strane prvej protifrancúzskej koalície a zároveň je toto obdobie charakteristické intenzívnou perzekúciou, ktorá bola spočiatku riadená lokálne, ale v priebehu rokov 1794 a 1795, ju postupne prevzala vláda, ktorá zároveň stála za organizovaním veľkých politických procesov. Záver práce je venovaný analýze nových reštriktívnych legislatívnych opatrení a otázke oprávnenosti, či neoprávnenosti vlády presadiť zákony obmedzujúce základné práva, vychádzajúce z Listiny práv a Slávnej revolúcie.

Pri spracovávaní témy dizertačnej práce, som vychádzala jednak z prameňov uložených v Národnom archíve v londýnskom Kew a jednak z dobových publikácií, z ktorých som väčšinu získala elektronickou cestou. Keďže jedným z hlavných cieľov radikálnych reformátorov, bolo politické vzdelávanie verejnosti, mnohé pramene, ktoré som v práci použila, boli publikované už v danej dobe. Činnosť reformných spoločností tak spočívala na vydávaní množstva pamfletov, adries a rezolúcií a tieto materiály sa preto stali pre predloženú dizertačnú prácu jedny z kľúčových. Pri bádateľskej činnosti som sa opierala i o edície prameňov, ktoré sa týkali hlavne činnosti *Londýnskej korešpondenčnej spoločnosti* (London Corresponding Society). Jednalo sa o šesť zväzkov *London Corresponding Society 1792–1799*¹⁷ od editora Michaela Davisa, ďalej som použila *Selections from the Papers of the London Corresponding Society 1792–1799*¹⁸, ktoré editovala Mary Thale, či druhý zväzok *Complete Writings of Thomas Paine*¹⁹, ktorého editorom bol Philip Foner.

¹⁷ DAVIS, Michael T. (Ed.), *London Corresponding Society 1792–1799*, Vol. I–VI. London 2002.

¹⁸ THALE, Mary (Ed.), *Selections from the Papers of the London Corresponding Society 1792–1799*. Cambridge 1983.

¹⁹ FONER, Philip S. (Ed.), *The Complete Writings of Thomas Paine*, Vol. II. New York 1945.

Informácie týkajúce sa korešpondencie, ktorá prebiehala medzi jednotlivými reformnými spoločnosťami, som získala z dvoch zdrojov. V prvom prípade sa jednalo o *First and the Second Report from the Committee of Secrecy*²⁰, ktoré boli v roku 1794 publikované na žiadosť vlády a zahrňovali skonfiškovanú korešpondenciu jednotlivých reformných spoločností i množstvo ich adries a zápisov z generálnych mítingov. Všetky tieto uvedené materiály, získal britský kabinet v priebehu zatýkania predných členov anglického reformného hnutia, v rokoch 1793 až 1794. Kópie týchto správ je možné dohľadať i v *Parliamentary History of England*²¹, v zväzku XXXI, ktoré editoval William Cobbett. Stručný rešerš oboch správ sa nachádza i v dobovej tlači, ako hlavne v *New Annual Register for the Year 1794*. Ďalšiu časť korešpondencie, ktorá sa týkala komunikácie medzi jednotlivými reformnými spoločnosťami, je možné nájsť i v Národnom archíve v Londýne a jedná sa hlavne o zložky *Treasury Solicitor* (TS 24/9/10 a TS 24/9/8).

K analýze problematiky činnosti reformných spoločností, som ďalej z Národného archívu čerpala informácie, týkajúce sa hlavne výpovedí vládnych agentov, ktoré sa nachádzajú v zložkách *Privy Council* (PC 1/21/35B), *Home Office* (HO 42/23/14) a *Treasury Solicitor* (TS 24/3/35). V poslednom menovanom fonde je možné dohľadať i korešpondenciu, ktorú viedli delegáti Britského konventu so svojimi materskými spoločnosťami, rovnako ako je možné z tejto zložky získať informácie, týkajúce sa zápisov stručnej histórie jednotlivých reformných spoločností, ktoré ministerstvo vnútra získavalo hlavne od svojich platených agentov.

K otázke politických procesov 1793–1794, som z Národného archívu v Londýne použila archívne materiály zo spomínaného fondu *Privy Council* (PC 1/21/35B), ktorý obsahoval jednak korešpondenciu, ktorá vznikla vo väzení Newgate a v Toweri a jednak zápisy výpovedí jednotlivých svedkov k pripravovaným procesom z velezrady. Základným zdrojom informácií, sa však pri spracovávaní tejto témy, stali dobové publikácie prepisov súdnych procesov, medzi ktoré patrili napríklad *Genuine*

²⁰ *First Report from the Committee of Secrecy, to whom the Several Papers Referred to in His Majesty's Message of the 12th of May, 1794, and which were Presented to the House, by Mr. Secretary Dundas upon the 12th and 13th Days of the said Month, by His Majesty's Command*, London 1794; *The Second Report from the Committee of Secrecy of the House of Commons: To Whom the Several Papers Referred to in His Majesty's Message of the 12th Day of May 1794, and which Were Presented (sealed Up) to the House, by Mr. Secretary Dundas*, London 1794.

²¹ COBBETT William, *Parliamentary History of England: From the Norman Conquest, in 1066 to the Year 1803*, London 1818.

*Trial of Thomas Hardy, for High Treason*²², zväzok I–II, vydaný v roku 1795, *Trial of John Horne Tooke, on a Charge of High Treason*²³, publikovaný v roku 1794, *Trial of Joseph Gerrald*²⁴, vydaný v roku 1794, či zbierka procesov od Henryho Cockburna, *Examination of the trials for sedition which have hitherto occurred in Scotland*²⁵, zväzok I. K získaniu informácií o podrobnostiach k priebehu zatýkania obvinených reformátorov, či k problematike samotných procesov, som využívala i zdroje informácií, ktoré sa nachádzajú jednak v biografických, ako je *Life of John Thelwall*²⁶, z roku 1837, alebo v *Authentic Biographical Anecdotes of Joseph Gerrald*²⁷, ktorá bola publikovaná v roku 1795. V prípade Thomasa Muira, bol jeho súdny proces zakomponovaný priamo v jeho životopise²⁸. Okrem toho som využila i pamäti reformátorov samotných, ako boli *Memoir of Thomas Hardy*²⁹, z roku 1832, či *Recollections of the Life of John Binns*³⁰, publikované v roku 1854, ale bohatým zdrojom informácií boli i pamäti a biografie významných politických, či právnych činiteľov, ako to bolo v prípade *Memorials of his Time*³¹ (1856) Henryho Cockburna, či *Public and Private Life of Lord Chancellor Eldon*³², zväzok I, z roku 1844. O priebehu súdnych pojednávaní je možné získať informácie i z dobovej tlače, ako boli noviny *New Annual Register for the Year 1794*, *Times* (1794), či *Morning Chronicle* (1794), pretože záujem verejnosti o tieto udalosti bol vo svojej dobe skutočne značný.

²² *The Genuine Trial of Thomas Hardy, for High Treason, At the Sessions House in the Old Bailey, From October 28 to November 5, 1794*, Vol. I–II, London 1795; *The Trial of John Horne Tooke, on a Charge of High Treason: Containing the Whole of the Proceedings of Each Day at the Old-Bailey*, London 1794.

²³ *The Trial of John Horne Tooke, on a Charge of High Treason: Containing the Whole of the Proceedings of Each Day at the Old-Bailey*, London 1794.

²⁴ *The trial of Joseph Gerrald, Delegate from the London Corresponding Society, to the British Convention. Before the High Court of Justiciary at Edinburgh, On the 3d, 10th, 13th and 14th of March, 1794. For Sedition*, New York 1794.

²⁵ COCKBURN, *An Examination of the trials for sedition which have hitherto occurred in Scotland*, Vol. I, Edinburgh 1888.

²⁶ THELWALL, Cecil, *The life of John Thelwall*, Vol. 1, Princeton 1837.

²⁷ EATON, Isaac Daniel (Ed.), *Authentic Biographical Anecdotes of Joseph Gerrald, a Delegate to the British Convention in Scotland from the London Corresponding Society [...] written by a Friend, who knew him in the Year 1765*, London 1795.

²⁸ MacKENZIE, Peter, *The life of Thomas Muir, Esq. Advocate, Younger of Huntershill, near Glasgow [...] With a Full Report of his Trial*, Glasgow 1831.

²⁹ HARDY, Thomas, *Memoir of Thomas Hardy: Founder of, and Secretary to, the London Corresponding Society*, London 1832.

³⁰ BINNS, John, *Recollections of the Life of John Binns, Twenty–nine Years in Europe and fifty–three Years in the United States*, Philadelphia 1854.

³¹ COCKBURN, Henry, *Memorials of his Time*, New York 1856.

³² TWISS, Horace, *The Public and Private Life of Lord Chancellor Eldon: With Selections from His Correspondence, by Horace Twiss, Esq., One of her Majesty's Counsel*, Vol. I, London 1844.

K problematike vzťahu Británie k novovzniknutej Francúzskej republike a k otázke vojny, som použila už spomínané zbierky *Parliamentary History of England*, zväzky XXIX, XXX, XXXI, XXXII. Tento prameň mi tiež poslužil k analyzovaniu témy týkajúcej sa vládnych reštriktívnych legislatívnych opatrení, namierených proti aktivitám reformného hnutia a zároveň bol dôležitý k bližšiemu pochopeniu vzťahu britského kabinetu k parlamentnej opozícii tzv. nových whigov, ktorí ako jediní vystupovali na pôde legislatívy v roli obhájcov radikálov.

K analýze činnosti radikálnych reformných spoločností, som využila materiály z Národného archívu v Londýne, ktoré sa nachádzali vo fonde *Treasury Solicitor* (TS 24/3/115, TS 24/3/28, TS 24/3/24 a TS 24/3/24) a ktoré obsahovali prevažne informácie týkajúce sa adries, rezolúcií, politických pamfletov, či zápisov z generálnych mítingov. Ďalším zdrojom archíválií sa stali opäť súdobé politické publikácie, ako napríklad *Declaration of Rights, and an Address to the People. Approved of by a Number of the Friends of Reform in Paisley*³³, z roku 1790, či *Minutes of the General Convention of the Friends of the People in Scotland*³⁴, ktoré boli publikované v roku 1793. Informácie k tejto tematike je tiež možné získať i z pamätí, či biografíí členov reformného hnutia, ako napríklad *Life of Francis Place 1771–1854*³⁵, či *Review of some of the political events which have occurred in Manchester*³⁶ od reformátora Thomasa Walkera, z roku 1794.

Ohľadne analýzy činnosti vzťahujúcej sa k lojalistickému hnutiu, som využívala archíválie podobného charakteru, ako to bolo v prípade reformného hnutia, pretože princíp fungovania oboch týchto mimoparlamentných organizácií spočíval na rovnakej báze. Základným zdrojom informácií k bádateľskej práci, tak boli hlavne materiály týkajúce sa publikačnej činnosti lojalistov. Jednalo sa napríklad o prácu

³³ *A Declaration of Rights, and An Address to the People. Approved of by a Number of the Friends of Reform in Paisley*, 1790, Reproduction from John Rylands University Library of Manchester, Detroit 2010.

³⁴ *Minutes of the General Convention of the Friends of the People in Scotland. At their Several Sitzings in Edinburgh, 30th April, 1st and 2d May, 1793*, Edinburgh 1793, Reproduction from British Library, Detroit 2010.

³⁵ WALLAS, Graham, *The Life of Francis Place 1771–1854*, New York 1919.

³⁶ WALKER, Thomas, *A review of some of the political events which have occurred in Manchester, during the last five years: being a sequel to the trial of Thomas Walker, and others, for a conspiracy to overthrow the constitution and government of this country, and to aid and assist the French, being the King's enemies*, London 1794.

*Village politics*³⁷, od Hannah Moreovej z roku 1792, či *Reason for Contentment*³⁸ od William Paleya, ktorá bola publikovaná v roku 1793. Pozornosť som opäť venovala i pamätiam ako bola *Autobiography of Arthur Young*³⁹, z roku 1798, či biografiám ako napríklad *Life of William Wilberforce*⁴⁰, zväzok II, publikovaný v roku 1838. Informácie k tejto téme som získavala i z *Parliamentary History of England*, konkrétne zo zväzkov XXXI a XXXII, či zo súdobej tlače, ako boli noviny *London Chronicle for the Year 1792*, zväzok LXXI.

³⁷ MORE, Hannah, *Village politics. Addressed to all the Mechanics, Journeymen, and day Labourers, in Great Britain*, York 1792.

³⁸ PALEY, William, *Reason for Contentment; Address to the Labouring Party of the British Public*, London 1793.

³⁹ YOUNG, Arthur, *The autobiography of Arthur Young with Selection from his Correspondence*. London 1898.

⁴⁰ WILBERFORCE, Robert Isaac–WILBERFORCE, Samuel, *The Life of William Wilberforce*. Vol II, London 1838.

1. MIMOPARLAMENTNÉ REFORMNÉ HNUTIE (1760–1791)

1.1. Britská spoločnosť a volebné právo

Keď sa na prelome roku 1791/92 začal v Anglicku a v Škótsku objavovať nový typ reformného hnutia, ktoré svojim členským zložením pripomínal francúzske revolučné ľudové spoločnosti, malo už mimoparlamentné hnutie v Anglicku za sebou niekoľko desiatok rokov dlhú tradíciu. Tomuto hnutiu však predchádzal výrazný sociálny, politický, ale i hospodársky vývoj. Industrializácia prebiehala v Anglicku postupne po celé 18. storočie i keď najvýraznejší dopad na hospodárstvo mala hlavne v poslednej štvrtine storočia. Anglická spoločnosť bola oveľa viacej hospodársky rozvinutejšia, než akákoľvek iná krajina na európskom kontinente a tento fakt mal za následok i populačný nárast obyvateľstva. Formovali sa nové priemyselné centrá, ako boli nepochybne Birmingham, Leeds, Liverpool, Manchester, či Bristol.⁴¹ Keď v októbri 1760 nastúpil na trón mladý kráľ Juraj III., populácia Liverpoolu a Birminghamu stúpila z približného počtu 10 tisíc obyvateľov na 25 a 35 tisíc. Jedno z budúcich centier radikalizmu, Manchester, sa populačne rozvíjal ešte intenzívnejšie a mestá ako Bristol a Nottingham mali v 60. rokoch už dvojnásobný počet obyvateľov.⁴² Dokonalejšia a rýchlejšia dopravná infraštruktúra,⁴³ ktorá pozitívne ovplyvňovala ranne industriálny vývoj v zemi, bola tiež jedným z rysov počiatkov vlády Juraja III.

Ekonomický a populačný rast zeme, vychádzajúci nielen z priemyselnej výroby a obchodu, ale i z novínok zavádzaných do oblasti poľnohospodárstva, posilňoval strednú triedu, ktorá výrazne bohatla, ale postrádala politickú moc.⁴⁴ Fenomén majetnej mestskej vrstvy, vo Francúzsku sa jednalo o tzv. tretí stav, viacej či menej zasiahol v priebehu 18. storočia i iné európske krajiny. Británia však bola vďaka hospodárskemu nárastu medzi kontinentálnymi štátmi jednoznačným favoritom. I keď o strednej triede v tejto dobe nemožno hovoriť ako o spoločensky uvedomelej vrstve

⁴¹ WRIGHT, D. G., *Popular Radicalism, The Working-Class Experience, 1780–1880*, New York 1988, s. 25.

⁴² CANNON, John, *Parliamentary Reform 1640–1832*, Cambridge 1973, s. 47.

⁴³ Tamtiež, s. 48.

⁴⁴ DICKINSON, H. T., *British Radicalism and the French Revolution 1789–1815*, New York 1985, s. 1–2.

obyvateľstva, v období nástupu Juraja III. bolo jej sebavedomie už dostatočne vysoké k tomu, aby verejne požadovala reformu politického systému. Množstvo návštevníkov, ktorí zavítali hlavne do Anglicka, podávali písomné svedectvá o politickej a kultúrnej vyspelosti tejto časti Británie. Na rozdiel od ostatných európskych zemí, mal jedinec v Anglicku veľké možnosti, aby mohol postupovať po spoločenskom rebríčku a to nielen smerom hore, ale i dole. Pozorovatelia z cudziny žasli nad striktným dodržovaním rovnosti pred zákonom, keď v prípade trestného práva mala aristokracia rovnaké práva a výsady ako obyčajný zločinec. Dokonca i prostý anglický robotník mal lepšie postavenie, lepšiu mzdu a bol spoločensky nezávislejší, než francúzsky roľník, či námezdné pracujúci.⁴⁵ Ešte na konci 80. rokov 18. storočia sa podivoval anglický fyziokrat Arur Young vo svojom cestopise⁴⁶, nad markantnými rozdielmi v životnej úrovni francúzskych a anglických roľníkov.

Británia nevynikala len v otázke hospodárstva, ale dlhú dobu bola medzi európskymi intelektuálmi i vzorom vyváženej moci panovníka a parlamentu. Túto výraznú zmenu v pomere síl medzi kráľom a parlamentom priniesla tzv. Slávna revolúcia z roku 1688, ktorej vrcholné dielo bola *Listina práv*⁴⁷ (Bill of Rights), vyhlásená 13. februára 1689 a ktorá bola predložená pred korunováciou novému panovníckemu páru Viliamovi III. Oranžskému a jeho manželke Márii.⁴⁸ Listina práv spolu s *Habeas Corpus*⁴⁹, zákonom vydaným v roku 1679 za vlády Karla II. Stuarta,⁵⁰ tvorila najvýraznejšie jadro britskej ústavy, ktorú sami Briti pyšne nazývali „šťastná ústava“ (Happy Constitution). Slávna revolúcia tiež postupne vyvrátila teóriu Bohom potvrdenej absolútnej moci panovníka a priklonila sa k myšlienkam Johna Locka, že všetky inštitúcie, vrátane kráľovstva, sú výhradne dielom ľudí, ktorí sa ich

⁴⁵ MORGAN, Kenneth O., *Dějiny Británie*, Praha 2008, s. 344–345.

⁴⁶ YOUNG, Arthur, *Travels in France and Italy during the Years 1787, 1788 and 1789*, London 1792 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: <http://socserv2.soesci.mcmaster.ca/econ/ugcm/3113/youngart/france.pdf>

⁴⁷ Jednalo sa o rozsiahle požiadavky voči Korune, ktoré zároveň výrazne posilnili právomoci parlamentu. Panovník nesmel svojvoľne pozastavovať zákony bez toho, aby s tým súhlasil parlament. Panovník tiež nesmel bez schválenia parlamentu vymáhať dane len v rámci titulu svojich kráľovských práv. Panovník nemohol vydržovať stálu armádu v dobe mieru, bez predchádzajúceho prejednaní s parlamentom. Dôležitou časťou Listiny práv bola i garancia základných práv jednotlivca. Jednalo sa hlavne o právo petičné, za ktoré nesmel byť nikto trestne stíhaný a znížila sa i príliš vysoká kaucia, ktorá bola už súčasťou Habeas Corpus. Listina však stále obmedzovala práva protestantov, ktorí nemali prístup k verejným úradom. Poslednou významnou časťou listiny bolo i potvrdenie slobodných volieb do parlamentu a sloboda prejavu a parlamentného jednaní, nesmeli byť prejednávané u žiadneho iného súdu, mimo parlamentu samotného.

⁴⁸ KUKLÍK, Jan – SELTENREICH, Radim, *Dějiny angloamerického práva*, Praha 2011, s.121.

⁴⁹ Zákon zaručoval ochranu osobných slobôd v prípade protiprávneho zadržania a možnosť uväzneného zaplatiť kauciu so sľubom, že sa dostaví k súdu.

⁵⁰ KUKLÍK– SELTENREICH, s. 119.

prostredníctvom snažia zabezpečiť čo najlepšie podmienky pre život a rozvíjanie osobného šťastia, čo v praxi znamenalo zaistenie osobných slobôd a súkromného majetku. Jedna z dôležitých častí tejto idey bolo i právo na odpor a to v takom prípade, ak by vláda začala popierať tieto revolúciou dané základné piliere spoločnosti.⁵¹

I napriek výraznej hrdosti na svoje slobody, respektíve privilégia a výdobytky Slávnej revolúcie, sa stále výraznejšie a to hlavne od nástupu Juraja III. v roku 1760, objavovali požiadavky rozšírenia politickej moci i mimo veľkých pozemkových vlastníkov, ktorí do tej doby predstavovali v tejto sfére dominantnú rolu. I keď moc peňazí, na rozdiel od Francúzska, kde bola rodová príslušnosť stále najdôležitejším meradlom postavenia a privilégií, hrala v Británii v rámci spoločenského postavenia stále výraznejšiu rolu, pôda zostávala i naďalej jedným z najdôležitejších faktorov vlastníctva a tým i politickej moci. Buržoázia, ktorá hrala dôležitú úlohu v obchode a priemysle, požadovala významnejšie zastúpenie v snemovni obcí⁵² (House of Commons), ale vlastníctvo pôdy a tým i pozemkové záujmy boli i naďalej prioritou.⁵³ Súkromné vlastníctvo, volebné právo, politická moc a spoločenské postavenie boli neodmysliteľne spojené. V roku 1711 toryovia úspešne presadili prijatie tzv. *Property Qualification Act*, podľa ktorého mali byť do parlamentu zvolené len osoby, ktoré boli vlastníkami pôdy s ročným výnosom aspoň 600 libier a v mestách vlastníci majetku s výnosom aspoň 300 libier ročne.⁵⁴ Majetná vrstva spoločnosti úspešne obhajovala svoj štatút v oblasti politického rozhodovania a záujmy majetných, respektíve pozemkový záujem, bol obecné považovaný za záujem národa.⁵⁵ Politické privilégia tak stále vychádzali z veľkého pozemkového vlastníctva a prekážkou požiadavkám strednej triedy bol i samotný volebný systém. Ten bol nielen nejednotný, ale hlavne neodpovedal výsledkom hospodárskeho progresu a nárastu populácie. Parlament bol pôvodne podľa tzv. *Trojročného zákona* (Triennial Act) z roku 1694 zvolávaný najneskôr do troch rokov od jeho rozpustenia.⁵⁶ V roku 1716 ale tento zákon nahradil tzv. *Sedemročný zákon* (Septennial Act), ktorý presadil voľby do parlamentu každých sedem rokov.⁵⁷ Tento zákon bol neskôr veľmi kritizovaný v rámci reformného hnutia

⁵¹ KOVÁŘ, Marin, Velká Británie v éře Roberta Walpola. K vývoji britského státu a britské společnosti v první polovině 18. století, Praha 2004, s. 72.

⁵² Tiež Dolná snemovňa.

⁵³ CONE, Carl B., *The English Jacobins, Reformers in late 18th century England*, New York 2010, s. 19.

⁵⁴ KUKLÍK–SELTENREICH, s. 125.

⁵⁵ CONE, s. 29.

⁵⁶ KUKLÍK–SELTENREICH, s. 123.

⁵⁷ CONE, s. 34.

druhej polovice 18. storočia a v 90. rokoch pristupovali radikálne spoločnosti, ako bola napríklad *Sheffieldská Spoločnosť pre ústavnú informovanosť* (Sheffield Society for Constitutional Information)⁵⁸ k tomuto problému veľmi svojrázne. „Je zmena od ročného⁵⁹ k trojročnému a nakoniec sedemročnému parlamentu zlepšenie? Predstavujú tieto zákony zdokonaľovanie, ak sa predávajú exkluzívne privilégia do rúk tým, ktorí ničím neprispievajú, zatiaľ čo farmárovi-živiteľovi je zakázané uloviť jediného zajaca, či jarabicu pod prísny trestom, či uväznením?“⁶⁰

Dĺžka trvania parlamentu bola len jedným z cieľov kritiky. Celkovú reformu vyžadoval i volebný systém, podliehajúci od 60. rokov 18. storočia intenzívnej parlamentnej i mimoparlamentnej kritike, ktorá trvala s krátkou prestávkou v 80. rokoch, až do konca 18. storočia, kedy bola napokon „utlmená“ pod vplyvom legislatívnej represie a koalíčných vojen s Francúzskom. Do Dolnej snemovne boli po zákone o únii z roku 1707, volení poslanci reprezentujúci Anglicko, Škótsko a Wales. Volebný systém však nebol jednotný, rovnako ako neboli jednotné podmienky týkajúce sa volebného práva. Väčšinu členov Dolnej snemovne tvorili poslanci z volebných obvodov, tzv. boroughs⁶¹. Novým hospodárskym centráram nebolo podľa volebného zákona priznané dostatočné, či vôbec žiadne zastúpenie, ako to bolo v prípade Birminghamu, Manchesteru, Leedsu, Sheffieldu, či Bradfordu.⁶² Avšak v prípade Devonu a Cornwallu, kde bolo sotva 10 tisíc obyvateľov, mali voliči právo vyslať až 53 poslancov.⁶³

Vo voľbách hrali stále významnú rolu veľkí vlastníci, ktorí prenajímali svoju pôdu a mohli tak svojim nájomcom dávať inštrukcie ako voliť. V niektorých mestách platilo

⁵⁸ Ďalej bude v texte *Sheffieldská Spoločnosť pre ústavnú informovanosť* označovaná skratkou, vychádzajúcou z jej originálneho anglického názvu, *Sheffieldská SCI*.

⁵⁹ Do roku 1694, keď bol zavedený trojročný parlament, neexistovala pevne stanovená doba trvania parlamentu. Niektorí radikálni reformátori sa vo svojich argumentoch z veľkej časti opierali o fiktívne anglo-saské slobody.

⁶⁰ *A Complete Refutation of the Malevolent Charge, Exhibited Against the Friends of Reform in and about Sheffield; with some Reflections on the Declaration Agreed to at the Culter-Hall. On Monday, December 31, 1792. By a Member of the Constitutional Society* (ďalej len: *A Complete Refutation of the Malevolent Charge, Exhibited Against the Friends of Reform in and about Sheffield*) Sheffield 1792, s. 5 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: <https://books.google.cz/books?id=oMJbAAAACAAJ&pg=PR4&lpg=PR4&dq=A+Complete+Refutation+of+th>

⁶¹ Samosprávne mesto, tiež mestský samosprávny obvod.

⁶² HARDY, Thomas, *Memoir of Thomas Hardy: Founder of, and Secretary to, the London Corresponding Society: For Diffusing Useful Political Knowledge among the People of Great Britain and Ireland, and for Promoting Parliamentary Reform, From its Establishment, in January 1792 until his Arrest, on a False Charge of High Treason, on the 12th of May, 1794*, London 1832, s. 15 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: <https://archive.org/details/memoirofthomasha00hard>

⁶³ KUKLÍK–SELTENREICH, s. 137.

volebné právo pre všetkých dospelých mužov, v iných zase pre každého, kto bol vlastníkom domu, či pre tých, ktorí platili dane, alebo boli vlastníkmi určitej výšky majetku v danom meste. Niektoré mestá vysielali do parlamentu svojich zástupcov len z rozhodnutia mestskej rady, cechov, či tzv. vlastníkov mesta, čo boli často rodiny patriace k veľkým pozemkovým majiteľom a dokázali držať malé mestečká vo svojej moci i niekoľko desaťročí. Poslanci, ktorí boli takto vyslaní do parlamentu, zastupovali často len záujmy svojho patróna. Symbolom zastaralého volebného systému boli i tzv. *zhnité volebné obvody* (rotten boroughs), ktoré mali často stredoveký pôvod založenia, ale ktoré boli vo svojej dobe už skoro vyľudnené a existovali doslova len na papieri. I napriek tejto skutočnosti však stále vysielali poslancov do parlamentu.⁶⁴ Korupcia a patronáž, ktoré pri voľbách často dosahovali obrie rozmery, boli síce kritizovanou, ale obvyklou formou volebného systému. Absolútne ovládnutie volebného obvodu skoro neexistovalo. V tzv. lénnych obvodoch (burgage boroughs), kde bolo volebné právo spojené s vlastníctvom, si však miestni patróni skupovali domy, ktoré následne prenajímali, či dočasne prevádzali na svojich príbuzných, alebo klientov. Na základe tejto skutočnosti tak získavali volebné obvody pod svoju výhradnú kontrolu.⁶⁵

V novembri roku 1774, sa Edmund Burke vyjadril k svojim voličom v Bristole o povinnostiach poslancov a dotkol sa tým kriticky i systému patronáže a čiastkových sebeckých záujmov reprezentantov v parlamente. Poslanci mali podľa Burka zostať v úzkom kontakte so svojimi voličmi, ale nemuseli sa vždy slepo riadiť voličskými inštrukciami. Poslanec mal mať slobodu rozhodovania a rady voličov mal vždy rozumne zvážiť a využiť len podľa momentálnych politických okolností. Pre Burka bola najdôležitejšia jednota a súdržnosť parlamentu, ktorý mal byť rozvážnym zhromaždením jedného národa a jedného záujmu, bez lokálnych a straníckych predsudkov. Burke veľmi kriticky odsúdil parlament ako „kongres vyslancov s rôznymi, vzájomne nepriateľskými záujmami, [...] ako zhromaždenie jednej skupiny agentov a obhajcov proti inej skupine“.⁶⁶ V 90. rokoch, keď už reformné hnutie prešlo do svojej najradikálnejšej fázy, autor v Škótsku „proskribovaného“ pamfletu *A Declaration of Rights, and an Address to the People*, kritizoval korupciu, ktorá volebný systém hojne sprevádzala. Zdôrazňoval, že pokiaľ budú zástupcovia Dolnej

⁶⁴Tamtiež.

⁶⁵KOVÁŘ, s. 80.

⁶⁶BURKE, Edmund, *Mr. Edmund Burke's Speeches at his Arrival at Bristol: and at the Conclusion of the Poll*, Vol. II, London 1775, s. 27–28 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: <https://archive.org/details/mredmundburkessp00burkiala>

snemovne volení voličmi bezvýznamných volebných obvodov, ktorých v tej dobe nebolo viacej ako sedem tisíc, do tej doby bude voľbám vládnuť úplatkárstvo a parlamentu korupcia.⁶⁷ Pamflet schválený *Priateľmi reformy* škótskeho mestečka Paisley poukazoval na spôsoby, ktoré sprevádzali voľby, teda na systém finančných dotácií, hlavne od veľkých pozemkových vlastníkov, ktorí podporovali svojich kandidátov pri volebnom zápase a ktorí následne v parlamente zastupovali záujmy svojho patróna.

1.2. Predrevolučné reformné hnutie

Keď v roku 1760 nastúpil na trón Juraj III., zahájil svoju vládu nešťastnými politickými krokmi, ktoré viedli k dlhotrvajúcej politickej kríze. Panovník mal právomoc vyberať ministerského predsedu, pokiaľ však mala byť vláda stabilná, bolo rozumné vymenovať politika, ktorý mal podporu v parlamente.⁶⁸ Juraj III. však okamžite po svojom nástupe, uprostred Sedemročnej vojny, vystúpil s ostrou kritikou namierenou proti v tej dobe nesmierne populárnemu politikovi Williamovi Pittovi st.⁶⁹, ktorý bol v Londýne adorovaný pre jeho úspešné vedenie vojny a ktorý bol v úzkej politickej aliancii s prvým ministrom, vojvodom Newcastlom. Panovník ostrými slovami skritizoval krvavé a drahé vedenie vojny a následne naznačil, že jeho politickým favoritom bude jeho blízky priateľ, gróf Bute. Pitt st. napokon rezignoval na svoj post v októbri 1761, keď kabinet odmietol prijať razantnejšie opatrenia voči Španielsku. Podobný osud čakal i prvého ministra vojvodu Newcastla, keď bol na jar v roku 1762 nahradený kráľovým favoritom, grófom Butom.⁷⁰ Kráľov krok sa ukázal ako veľmi nerozvážny, keď sa zbavil dvoch úspešných ministrov a dal prednosť pred verejnou povinnosťou, osobnému priateľstvu. Tým započala politická kríza a vládna nestabilita trvajúca celé desaťročie. Kríza spojená s nástupom Juraja III. vyvolala i otvorené obavy medzi širokou vzdelanou verejnou, ktorá vnímala kráľov pomerne necitlivý zásah do ministerských postov, ako hrozbu narušenia rovnováhy Koruny a

⁶⁷ *A Declaration of Rights, and An Address to the People. Approved of by a Number of the Friends of Reform in Paisley.* Reproduction from John Rylands University Library of Manchester, Detroit 2010, s. 6.

⁶⁸ KUKLÍK–SELTENREICH, s. 135.

⁶⁹ V tej dobe bol William Pitt st. (1708–1778) štátnym tajomníkom pre južný departement (Secretary of State for the Southern Department). V období 1766–1768 bol premiérom Veľkej Británie.

⁷⁰ CANNON, s. 56–57.

parlamentu. Symbolom ústavy bola práve dokonalá rovnováha panovníckej moci, snemovne lordov a Dolnej snemovne. Kráľov zásah do ministerských miest, za ktorým nasledovala vládna kríza, zahájil rozsiahlu verejnú diskusiu a kampaň, ktorej symbolom sa v 60. rokoch stal rebel – poslanec John Wilkes.⁷¹ Verejnosť obecné verila, že kráľ je v centre zlovestného spiknutia, ktoré chce rozšíriť moc Koruny a narušiť tak rovnováhu ústavy, ale moderná historiografia považuje tieto obavy za príliš prehnané.⁷²

John Wilkes bol obdivovateľom Williama Pitta st. a preto, keď minister podal demisiu, stal sa terčom Wilkesových útokov kráľov obľúbenec, gróf Bute. Keď bol Bute menovaný prvým ministrom, Wilkes nešetril voči nemu vo svojich novinách *North Briton*, ostrou kritikou. Kvôli útoku na kráľovu reč, týkajúcu sa mieru z roku 1763, bol už ale Wilkes seriózne potrestaný a skončil vo väzení.⁷³ Wilkes mal „dar“ tvoriť si vďaka svojej sarkastickej kritike, nepriateľov nielen v parlamente, ale i v kruhoch významnej aristokracie. V období od roku 1763 do roku 1769 bol kvôli svojmu vyzývavému chovaniu štyrikrát zbavený riadne získaného poslaneckého mandátu. I napriek tomu, že mal za sebou veľkú verejnú podporu a bol vo svojej dobe považovaný za skutočného patriota bojujúceho za ústavné a občianske práva, sám Wilkes pripustil, že sa patriotom stal vlastne náhodne. Jeho aktivity v roku 1768, týkajúce sa znovuzvolenia do parlamentu boli skôr spojené so snahou uniknúť svojim veriteľom, než s nejakým presne vymedzeným politickým cieľom.⁷⁴ I napriek tomu bola Wilkesova popularita nesmierna a jeho činnosť ovplyvnila nielen súčasníkov, ale i reformátorov v nasledujúcich desaťročiach.

Skutočná kríza s Wilkesovou aférou vyvrcholila v rokoch 1768 a 1769. John Wilkes bol najprv uväznený za nactiutrhánie a neskôr, v priebehu roku 1769, bol dvakrát vylúčený z Dolnej snemovne i napriek tomu, že získal riadny mandát od svojimi voličov z Middlesexu. Tzv. Middlesexký volebný spor sa stal medzníkom v anglickej politickej histórii.⁷⁵ Verejnosť, ktorá sa aktívne do tohto politického konfliktu zapojila, si kládla základné otázky: Má Dolná snemovňa superioritu v rozhodovaní nad výsledkami volieb? Kde leží skutočná suverenita? Aká má byť

⁷¹ WRIGHT, s. 27.

⁷² DICKINSON, s. 3.

⁷³ CONE, s. 43.

⁷⁴ GOODWIN, Albert, *The Friends of Liberty, the English Democratic Movement in the Age of the French Revolution*, London 1979, s. 44.

⁷⁵ CONE, 43–44.

skutočná povaha zástupcov v parlamente?⁷⁶ Politickú nespokojnosť v Londýne na konci 60. rokov rozvírili i vysoké ceny základných potravín spojené so slabou úrodou, rastúca nezamestnanosť a obecná nespokojnosť námezdných pracujúcich s platovými a pracovnými podmienkami.⁷⁷ Ulicami metropole sa tak ozývalo volanie *Wilkes a Sloboda!* (Wilkes and Liberty!). I keď ekonomické nepokoje mali často málo spoločného s politickými požiadavkami, Wilkes sa stal symbolom verejnej nespokojnosti a do politického klania sa tak zapojili i ľudia, ktorí nemali volebné právo. Tieto búrlivé udalosti mali veľmi silný vplyv na formovanie politického vedomia ľudových vrstiev, čo sa napokon odrazilo i v priebehu radikálneho reformného hnutia v 90. rokoch 18. storočia.⁷⁸ Urbanizácia spojená s postupným nárastom priemyselnej výroby, mala veľmi silný vplyv na vznik mestského radikalizmu. Ten sa následne vyvíjal pod vplyvom mimoparlamentných aktivít predstaviteľov strednej vzdelanej vrstvy, pozostávajúcej hlavne z tzv. protestantského disentu⁷⁹. Wilkesova aféra mala za následok vznik množstva spoločností a klubov a politické aktivity sa neobmedzovali len na Londýn, ale i na ďalšie väčšie mestá, ktoré konali po vzore metropole. Najvýraznejšou mimoparlamentnou organizáciou na konci 60. rokov, bola *Spoločnosť pre podporu Listiny práv* (Society for the Support of the Bill of Rights), ktorá vznikla v roku 1769 a ktorej členom bol i budúci zaniatený reformátor John Horne Tooke⁸⁰. Wilkesa podporovali disenteri ako Joseph Priestley, Andrew Kippis, či Richard Price,⁸¹ ktorí patrili k tradičnej opozícii proti vládnej politike. Ich cieľom bola nielen parlamentná reforma, ale i kampaň za zrušenie zákonov *Test and Corporation*⁸², ktorá vrcholila v rokoch 1787 a ku ktorej opätovnému oživeniu došlo znova v rokoch 1789 a 1790 a to pod vplyvom Francúzskej revolúcie.⁸³

⁷⁶ CANNON, s. 61.

⁷⁷ Tiež, s. 59.

⁷⁸ WRIGHT, s. 28.

⁷⁹ Medzi disenterov patrili protestanti, ktorí odmietali oficiálnu anglikánsku vieru. Podľa *Test Act* z roku 1673, nesmeli spolu s katolíkmi zastávať žiadny verejný úrad. Oficiálna politika vylučovania katolíkov a nonkonformistov, teda všetkých, ktorí nevyznávali oficiálnu anglikánsku cirkev, započala už v roku 1661 vydaním *Corporation Act*. Zmenu nepriniesol ani *Tolerančný zákon* z roku 1689, ktorý síce povoľoval protestantom prisahajúcim vernosť a oddanosť panovníkovi bohoslužby v obmedzenej forme, ale stále im zabráňoval zastávať verejné funkcie. Katolíkov sa tento zákon netýkal. Medzi disenterov patrili napríklad baptisti, presbyteriáni, quakeri a v 18. storočí sa k nim pridali i unitariáni.

⁸⁰ Priezvisko „Tooke“ prijal až v roku 1782.

⁸¹ CONE, S. 48–49.

⁸² Podľa *Corporation Act* (1661) a *Test Act* (1673), nesmeli nonkonformisti, teda všetci, ktorí nevyznávali oficiálnu anglikánsku cirkev a katolíci, zastávať žiadny verejný úrad.

⁸³ DICKINSON, s. 6.

V 70. rokoch sa do verejných debát začlenila i otázka politických práv amerických kolónií a oživil sa tak nanovo problém reformy parlamentu. Umiernení obhajcovia požadovali hlavne ekonomickú reformu⁸⁴ a obmedzenie vplyvu Koruny voči parlamentu, ktorý podľa nich podliehal korupcii. Radikálnejší reformátori volali po rozšírení volebného práva, častejších voľbách do parlamentu a požadovali odňatie hlasov bezvýznamným volebným obvodom a mestečkám, na úkor nových hospodárskych centier. Tí najradikálnejší, ako bol John Cartwright, jeden z čelných predstaviteľov *Spoločnosti pre ústavnú informovanosť*⁸⁵ (Society for Constitutional Information), ktorá bola založená v Londýne v roku 1780,⁸⁶ požadoval vo svojej slávnej práci *Take Your Choice* z roku 1776, dokonca všeobecné volebné právo, ročné voľby do parlamentu, tajné hlasovanie⁸⁷ a platy pre poslancov⁸⁸.⁸⁹ Program, ktorý neskôr v 90. rokoch prevzali radikálne reformné spoločnosti v Anglicku i v Škótku, bol ale inšpirovaný hlavne plánom vojvodu Richmonda, ktorý sa v 80. rokoch hlásil k radikálnej reforme, ale neskôr, po pristúpení k spolupráci s ministerským predsedom Williamom Pittom ml., sa nielenže od radikalizmu odklonil, ale stal sa dokonca jeho tvrdým a nekompromisným odporcom. Nie nadarmo bol radikálmi nazývaný ako „odpadlík“.

Vojvoda Richmond vystúpil s plánom reformy v snemovni lordov v roku 1780, ale kvôli jej striktnému radikalizmu, bola reforma väčšinou snemovne odmietnutá. Neskôr, v roku 1783, poslal vojvoda Richmond osobný list i s priloženým návrhom reformy podplukovníkovi Sharmanovi, ktorý bol v tej dobe členom írskoho výboru chystajúceho konvent do Dunmurry. Richmond bol členmi výboru požiadaný, aby im predal rady ohľadne parlamentnej reformy, pretože cieľom plánovaného konventu bola hlavne reforma írskoho parlamentu a otázka politických práv pre katolíkov. Vojvoda Richmond bol v tej dobe známy ako obhajca írskych požiadaviek a preto sa členovia výboru obrátili práve na jeho osobu. List, ktorý vojvoda Richmond poslal podplukovníkovi Sharmanovi, bol neskôr hojne citovaný v priebehu politických procesov s radikálmi v rokoch 1793 a 1794. Richmondov radikalizmus z prelomu 70.

⁸⁴ Ekonomická reforma sa mala týkať otázky rozvrhnutia daní a nápravy plytvania verejných financií, nie problematiky nezamestnanosti, či obecné sociálnych problémov. Jediný, kto navrhol plán sociálnej reformy, bol Thomas Paine v druhom diele svojej práce, *Práva človeka*.

⁸⁵ Ďalej budem používať skratku tejto spoločnosti, podľa jej originálneho anglického názvu, SCI.

⁸⁶ CONE, s. 60.

⁸⁷ Hlasovanie pri voľbe poslancov do parlamentu prebiehali verejne, nie tajne.

⁸⁸ Pravidelným platom by sa zabránilo prípadnej korupcii poslancov.

⁸⁹ CONE, s. 51.

a 80. rokov, bol totiž najlepším argumentom pre perzekuovaných radikálov. Vojvoda Richmond sa v pláne reformy otvorene hlásil k všeobecnému volebnému právu. Proti tomuto návrhu ale argumentovala jedna skupina kritikov, ktorá tvrdila, že rozšírením volebného práva by mohli získať pri voľbách vplyv bohatí a mocní muži, ktorí by následne získali i kontrolu nad celou Dolnou snemovňou. Druhá skupina odporcov tejto reformy argumentovala naopak tým, že ak budú mať najchudobnejší rovnaké politické práva ako tí najmocnejší, výsledok volieb uvrhne zem do chaosu demokratickej republiky. Vojvoda Richmond ale tvrdil, že výsledný efekt reformy bude rovnováha medzi oboma spomínanými extrémami. Vzdelanie bolo podľa Richmonda vždy spojené s majetkom a títo ľudia budú mať i naďalej vplyv pri voľbách. Bude ale nepochybné, že ľudia si zvolia takýchto reprezentantov slobodne a s použitím zdravého rozumu. Tím sa zabezpečí rovnováha moci a zvíťazí talent a charakter, pred tyraniou a útlakom. Vojvoda Richmond tiež presadzoval ročný parlament, ktorý mal zabrániť svojimi častými voľbami korupcii, na druhej strane ale odmietal myšlienku tajnej voľby, pretože nepovažoval za čestné tajiť svojho kandidáta. Volič nemal nič zakrývať a verejným hlasovaním by sa utužovala i morálka ľudí. Naopak tajným hlasovaním by sa otvárali dvere klamstvám a prípadnej korupcii.⁹⁰

Vojvoda Richmond na počiatku 80. rokov oplýval tak zanieteným radikalizmom, že nebol ochotný prijať umiernený plán Pittovej reformy⁹¹. Richmond v roku 1783 vyhlásil, že nedúfa v parlament, ktorý sa nehodlá sám reformovať, ale verí len v ľudí.⁹² Tieto slová potom prevzali radikáli v 90. rokoch a využívali ich ako argument proti vtedy už konzervatívne ladenému vojvodovi. Richmond tak jednoznačne odmietol plán Williama Pitta ml., ktorý vystúpil v Dolnej snemovni v roku 1783 s tým, že

⁹⁰ *Authentic Copies of a Declaration of the Rights of Englishmen; a Bill for a Reform in Parliament: and a Letter to Lieut. Col. Sharman, by His Grace the Duke of Richmond. To which is Subjoined, Extracts from the Speech of the Right Hon. William Pitt, on a Reform of Parliament*, (Ďalej len: *Authentic Copies of a Declaration of the Rights of Englishmen*), London 1794, s. 17–24 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: https://books.google.com.mt/books?id=BvRbAAAAQAAJ&printsec=frontcover&hl=cs&source=gbs_ge_summary_r&cad=

⁹¹ Reformu istú dobu presadzoval i William Pitt ml. (1759–1806), ktorý sa stal premiérom v roku 1783 a pretrval na tomto poste až do roku 1806, s krátkou prestávkou medzi rokmi 1801–1804. V roku 1783 a potom opäť v roku 1785 sa Pitt neúspešne pokúsil presvedčiť parlament svojim návrhom reformy, ktorou požadoval zrušiť zastúpenie pre tridsaťšesť bezvýznamných volebných obvodov a rozdeliť ich sedemdesiatdva poslaneckých miest a ďalších dvadsaťosem ľudnatejších mestá a kraje. Na rozdiel od návrhu vojvodu Richmonda, sa v prípade Pitta ml. jednalo o umiernenú reformu, avšak i napriek tomu bola parlamentom, kde Pitt nezískal pre svoj návrh dostatočnú podporu, zamietnutá.

⁹² *Authentic Copies of a Declaration of the Rights of Englishmen*, s. 19.

čiasťková reforma, ktorá by sa týkala vyradenia bezvýznamných skorumpovaných obvodov z volieb, by bola neúčinná, pretože sa nejednalo o rovné a spravodlivé, tj. celonárodné zastúpenie v parlamente.⁹³

V priebehu roku 1782 sa v hlavnom meste, ale i v ostatných krajoch, konalo množstvo mítingov, ktoré prejednávali návrh parlamentnej reformy a rozšírenia volebného práva. Kritike podliehalo nerovné zastúpenie v Dolnej snemovni, rozsiahla korupcia pri voľbách, ale i v parlamente, ktorý bol pre svoje sebecké záujmy obviňovaný z nespravodlivej vojny proti Amerike. Členovia týchto mítingov, ktorých volené výbory viedli vzájomnú korešpondenciu sa zhodli, že jediným „liekom“ na všetky tieto problémy bude parlamentná reforma, ktorá znovuobnoví rovnú a spravodlivú reprezentáciu.⁹⁴ Keď William Pitt vystúpil v máji 1782 na mítingu výboru Yorkshirskej spoločnosti, zdôrazňoval rovnako ako ostatní reformátori v zemi, že jeho cieľom nie je inovácia ústavy, ale jej reštaurácia.⁹⁵ Završením tohto celonárodného reformného asociačného hnutia, bolo vystúpenie Williama Pitta v máji v roku 1783, pred poslancov Dolnej snemovne s návrhom reformy, ktorá však napokon nebola v prijatá.⁹⁶ Pred Yorkshirským výborom Pitt vyhlásil, že sa princípy ústavy odklonili od svojej pôvodnej čistoty a poslanci už v skutočnosti nereprezentovali ľudí, ale stratili s nimi kontakt a podliehali buď vplyvu vlády, alebo aristokracie. Pitt tiež odsúdil skorumpované volebné obvody, ktoré prakticky neexistovali, ale i napriek tomu naďalej vysielali svojich zástupcov do parlamentu. Tieto obvody postrádali akýkoľvek hospodársky, či obchodný vplyv a ich zaľudnenosť bola v pomere k vyslaným zástupcom zanedbateľná. Skorumpované obvody pod mocou miestnych patrónov, ale bez akéhokoľvek národného vplyvu, mali byť podľa Pitta zakázané. Poslanci z takýchto obvodov nemali skutočný záujem reprezentovať ľudí a práva voličov, ale len záujmy svojich patrónov. Pitt tiež zdôraznil, že jeho kritika neznamerala pokles jeho obdivu k britskej ústave. Naopak, jeho úcta bola natoľko veľká, že sa snažil jej princípy znovuobnoviť do pôvodnej čistoty, aby mohla ústava ďalej fungovať.⁹⁷

Politické názory Edmunda Burka, vojvodu Richmonda, či Williama Pitta ml. z prelomu 70. a 80. rokov, bolo dôležité aspoň stručne predstaviť, aby bolo možné

⁹³ Tamtiež, s. 19.

⁹⁴ Tamtiež, s. 27.

⁹⁵ Tamtiež, s. 28.

⁹⁶ CONE, s. 65–66.

⁹⁷ *Authentic Copies of a Declaration of the Rights of Englishmen*, s. 27–29.

pochopiť argumenty a rozhorčenie radikálov v priebehu perzekúcií z prvej polovice 90. rokov. Pojmoslovie a reformné ciele týchto politikov, ktorí neskôr patrili k hlavným predstaviteľom konzervatívneho a protireformného krídla, sa totiž od vystupovania radikálnych reformátorov, alebo anglických a škótskych jakobínov, ako boli radikáli hanlivo nazývaní, v ničom neodlišovalo. Útok na korupciu, snaha o obnovu pôvodnej čistoty ústavy, kritika poslancov parlamentu, ktorí nepredstavovali skutočných zástupcov ľudu, pretože sa spreneverili svojmu pôvodnému poslaniu, neboli prvýkrát použité radikálmi v 90. rokoch, ale vyšli z úst predných činiteľov britskej politickej scény z počiatku 80. rokov. Preto, keď boli radikáli neskôr obviňovaní z „poburovania“ proti vláde a ústave, snažili sa brániť proti perzekúcii poukazovaním na vojvodu Richmonda a ministerského predsedu Williama Pitta ml., ako na bývalých reformátorov, ktorí sa kedysi hlásili nielen k bojovníkom za „očistu“ ústavy, ale dokonca, ako to bolo v prípade Richmonda, popierali i moc parlamentu na úkor ľudu. To, čo bolo na počiatku 80. rokov možné a akceptovateľné, bolo však v 90. rokoch pod vplyvom revolučných udalostí na kontinente a následnej vojny s Francúzskou republikou, perzekuované a označené za zradu. V dobe relatívnej domácej i zahraničnej politickej stability, bolo ešte možné organizovať celonárodné asociačné reformné hnutie, ktoré bolo vzájomne prepojené korešpondenciou. Keď sa tento „scenár“ ale opakoval v 90. rokoch, vláda pristúpila k nekompromisnému stanovisku a reformné hnutie potlačila.

Je však dôležité podotknúť, že v priebehu 70. a 80. rokov, prevažná väčšina reformátorov nepredpokladala, že by sa volebné právo rozšírilo i na najnižšie vrstvy spoločnosti. Politické rozhodovanie malo zostať v rukách majetných. Dokonca i takí rozhodní reformátori a zástancovia všeobecného mužského volebného práva, ako boli John Cartwright a John Jebb, obaja patriaci k predným činiteľom SCI, či pôvodne radikálny vojvoda Richmond, v skutočnosti nepredpokladali, že by v parlamentne zasadla chudina. Reformátori i disenteri boli oveľa menej demokratickí, než by sa mohlo na prvý pohľad zdať.⁹⁸ Mnohí z nich presadzovali volebné právo na základe príjmu z daní, či majetku, čím vylučovali z podielu na politickej moci námezdne pracujúcich, alebo obecné mestskú a vidiecku chudinu, ktorým ale priznávali petičné právo, ako jeden zo základných pilierov osobných práv vychádzajúcich zo Slávnej revolúcie. Až do 90. rokov dominovali všetkým politickým a reformným

⁹⁸ CONE, s. 71–72.

spoločnostiam vzdelaní muži z vyššej vrstvy spoločnosti a ich prvotným cieľom bolo rozšíriť politický vplyv i na mestské majetné vrstvy obchodníkov, majiteľov manufaktúr, čím chceli vyrovnat' mocenský vplyv s veľkými pozemkovými vlastníkmi. V Dolnej snemovni parlamentu mali byť teda presadzované záujmy nielen veľkých pozemkových majiteľov, ale i novovznikajúcej priemyselnej, obchodnej a finančnej vrstvy spoločnosti. Majetok a vzdelanie boli však stále prirodzene predurčené k tomu, aby riadili kormidlo vlády a reformné požiadavky nikdy nemierili proti základom tradičnej spoločnosti, tj. proti narušeniu šľachtických privilégii a proti monarchii.

1.3. Slávna Revolúcia a Veľká Francúzska revolúcia

V roku 1788 bola pri príležitosti stého výročia Slávnej revolúcie založená *Revolučná spoločnosť* (Revolution Society), ktorá pozostávala z „*priateľov občianskych a náboženských slobôd*“. Jej členmi boli prominentní predstavitelia protestantského disentu ako bol Richard Price, Joseph Priestley, Andrew Kippis, či Thomas Brand Hollis a mnohí jej členovia zároveň patrili i do londýnskej SCI.⁹⁹ Spoločnosť tiež vznikla v období atmosféry prejednávania návrhu o zrušení zákonov Test and Corporation, ktorý bol ale v parlamente v marci 1787 odmietnutý. Poslanci Dolnej snemovne totiž väčšinou zastávali názor Williama Pitta ml., ktorý sa obával, že ak by disenteri získali prístup k verejným úradom, rýchle by v nich dosiahli prevahu a správa by sa tak dostala pod ich kontrolu. V odmietnutí zrušenia týchto zákonov hrali rolu samozrejme i hlboko zakorenené predsudky a obavy, že by anglikánska cirkev mohla stratiť svoje pozície na úkor protestantského disentu.¹⁰⁰ Otázka náboženskej tolerancie a základných občianskych slobôd, bola preto jedným z hlavných predmetov jednania Revolučnej spoločnosti, ktorej míting sa po prvýkrát konal práve v deň výročia Slávnej revolúcie, 4. novembra 1788. Slávnostnej večere sa zúčastnilo asi 300 členov, medzi ktorými boli i poslanci parlamentu ako Henry Beaufoy, ktorý patril medzi obhajcov zrušenia zákonov Test and Corporation, William Smith, Joshua

⁹⁹ ROYLE, Edward, *Revolutionary Britannia? Reflections on the Threat of Revolution in Britain, 1789–1848*, Manchester 2000, s. 13.

¹⁰⁰ CONE, s. 76–77.

Grisby, či lord Stanhope¹⁰¹, ktorý zasadeniu v Londýnskej taverne (London Tavern) predsedal.¹⁰² Členovia mítingu zároveň vytvorili výbor, ktorý mal vypracovať regule Revolučnej spoločnosti, hlásiacej sa k princípom „*Slávnej revolúcie, ktorá vyhnala tyrana a následne potvrdila a obhájila práva ľudu*“.¹⁰³ Spoločnosť sa tiež otvorene prihlásila k základným pilierom Slávnej revolúcie, potvrdzujúcim zvrchovanosť ľudu, právo na odpor voči tyranii, právo na spravodlivý súd s porotou, slobodu svedomia, tlače a slobodné voľby. Všetky tieto práva mali byť posvätné a nedotknuteľné.¹⁰⁴ Na záver mítingu vystúpil predný whigovský politik vojvoda Portland, ktorý v mene svojho klubu poďakoval Revolučnej spoločnosti za jej slávnostné pripomenutie základných princípov revolúcie a sľúbil tieto práva striktne dodržiavať.¹⁰⁵

Rozdiel medzi zasadaním Revolučnej spoločnosti z roku 1788 a 1789 bol markantný. Keď sa po roku stretli členovia Revolučnej spoločnosti pri slávnostnej večeri, opäť 4. novembra v Londýnskej taverne, vo Francúzsku už prebiehala revolúcia a táto významná udalosť mala i veľký dopad na charakter mítingu. Slávnosť sa niesla skôr v duchu náboženského kozmopolitizmu a inklinovala viacej k oslave Francúzskej revolúcie a Deklarácii práv človeka a občana, než k Slávnej revolúcii. I keď väčšina Angličanov považoval spočiatku revolúciu vo Francúzsku za novodobú francúzsku Slávnu revolúciu, už v priebehu roku 1789 sa postupne ukazovalo, že sa Francúzi neuspokoja len s umiernenými ústupkami. Revolučná spoločnosť bola v zime 1789 presvedčená, že Francúzska revolúcia bude predstavovať úsvit celosvetovej slobody a že americké a francúzske udalosti boli len začiatkom revolučnej vlny, ktorá postupne zasiahne celú Európu.

Revolučnej spoločnosti opäť predsedal gróf Stanhope a členovia mítingu sa znova zaviazali k základným princípom Slávnej revolúcie, ktorá ich vyslobodila z moci

¹⁰¹ *Gróf Charles Stanhope* (1753–1816) bol v dobe, keď predsedal Revolučnej spoločnosti, poslancom v snemovni lordov. Neskôr bol veľkým sympatizantom Francúzskej revolúcie a napokon i Francúzskej republiky. V decembri 1792, pri parlamentom jednaní o otázke prípadnej vojny s Francúzskou republikou, sa predstavil tento oddaný priateľ filozofa Condorceta, ako „*občan sveta a priateľ ľudstva*“. Aktívne tak oponoval proti vstupu Veľkej Británie do vojny s revolučným Francúzskom. V parlamente často vystupoval ako obranca reformátorov a v prípade procesu s radikálom Thomasom Muikom, sa postavil na jeho stranu a odsúdil rozhodnutie škótskeho najvyššieho trestného súdu. V roku 1794 vystupoval ako rozhodný odporca pozastavenia Habeas Corpus Act.

¹⁰² *An Abstract of the History and Proceedings of the Revolution Society: In London. To which is Annexed a Copy of the Bill of Rights*, London 1789, s. 10–12 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: https://books.google.cz/books/about/An_Abstract_of_the_History_and_Proceedin.html?id=QvJbAAAQAAJ&redir_esc=y

¹⁰³ Tamtiež, s. 13–14.

¹⁰⁴ Tamtiež, s. 14–15.

¹⁰⁵ Tamtiež, s. 17.

„pápežencov“ a tyranskej vlády a v súlade s Božou vôľou dosadila na trón kráľa vysloboditeľa, Wiliama III.¹⁰⁶ Najvýraznejšie sa ale do jednaní Revolučnej spoločnosti bezpochyby zapísal protestantský kazateľ a veľký podporovateľ Americkej revolúcie, Richard Price. Ten vystúpil s nábožensky orientovaným kázaním o svetoobčianstve a o úsvite všeobecnej slobody, ktorú započala Francúzska revolúcia. Kázanie *O láske k našej vlasti* (On the Love of our Country), bolo typické pre vnímanie Francúzskej revolúcie v priebehu jej prvej umiernennejšej fáze. Hlásenie sa v rámci kresťanskej morálky k podpore a súdržnosti s „bratmi“ na kontinente a odmietanie starých národných predsudkov v prospech obecnej slobody, bolo hlavným rysom obdivovateľov Francúzskej revolúcie. Price sa v kázaní prihlásil ku kresťanstvu a zdôraznil, že Spasiteľ učil ľudí vzájomnej láske a úcte a preto bolo i teraz, v dobe prevratných politických zmien na kontinente jeho vôľou, aby si ľudia navzájom preukazovali zhovievavosť. Pre Pricea bola zem chápaná nielen z geografického hľadiska, ale hlavne ako spoločenstvo ľudí vzájomne spojených občianskym poriadkom a chránených rovnakým právom. Slávna revolúcia nebola pre Pricea dokonalá, pretože nezavedla úplnú náboženskú slobodu. Občianske a politické slobody boli síce posilnené, ale korupcia v parlamente i naďalej zotrvala. Price preto veril, že prínos rovnej a spravodlivej reprezentácie vo Francúzsku by mohlo Britániu prebudiť k činnosti a náprave ústavy.¹⁰⁷ Kázanie ukončil slávnymi vetami, „*Aká úžasná je to doba! Ďakujem, že v nej môžem žiť [...] Žijem, aby som mohol vidieť práva človeka chápané lepšie, než kedykoľvek pred tým a videl národy lapajúce po slobode [...] Žijem, aby som videl 30 miliónov ľudí*¹⁰⁸, *odhodlaných odmietnuť otroctvo a požadujúcich s neodolateľným hlasom slobodu.*“¹⁰⁹

Následne členovia mítingu schválili gratulačnú adresu francúzskemu Národnému zhromaždeniu, kde v mene Revolučnej spoločnosti zavrhlí národné predsudky a prejavili radosť nad každým triumfom slobody a spravodlivosti stojacim proti svojoľnej moci.¹¹⁰ Členovia Národného zhromaždenia boli viditeľne potešení

¹⁰⁶ *A Discourse on the Love of Our Country, delivered on Nov. 4, 1789, at the Meeting-house in the Old Jewry, to the Society for Commemorating the Revolution in Great Britain. Second Edition by Richard Price* (Ďalej len: *A Discourse on the Love of Our Country*), London 1790, s. 11–12 [cit. 27. 5. 2017]
Dostupné na:

<https://books.google.cz/books?id=DMBbAAAACAAJ&pg=PA3&lpg=PA3&dq=A+Discourse+on+the+Love+of+Our+Country>

¹⁰⁷ *A Discourse on the Love of Our Country*, s. 1–51.

¹⁰⁸ Richard Price myslel Francúzov.

¹⁰⁹ *A Discourse on the Love of Our Country*, s. 49.

¹¹⁰ Tamtiež, s. 13.

obdivom, ktorý im preukazovali vážení a vzdelaní Angličania, ktorí boli kedysi ich vzorom politického systému a dňa 2. decembra 1789 obdržala Revolučná spoločnosť z Paríža odpoveď, pod ktorou bol podpísaný predseda Národného zhromaždenia, vojvoda de Rochefoucauld. Členovia zhromaždenia prejavovali v liste radosť nad zavrhnutými predsudkami a dúfali v úsvit slávneho dňa, v ktorom sa dva národy, ktoré sa vždy vzájomne ctili bez ohľadu na ich politické rozdelenie a odlišnosti svojich vlád, rozhodnú ísť spoločnou cestou založenou na obojstrannom nadšení pre slobodu.¹¹¹ Týmto krokom bola zároveň zahájená korešpondencia Revolučnej spoločnosti s francúzskymi jakobínmi, v ktorej si prevažne vymieňali lichôtky a prejavovali si vzájomný obdiv. Pre francúzskych revolucionárov to muselo byť veľké zadosťučinenie, pretože Británia a z toho hlavne Anglicko, bolo pre nich dlhú dobu vzorom politického i spoločenského usporiadania. Mnohé z listov vypovedali o neskrývanom obdive členom Revolučnej spoločnosti voči jednaniu v Národnom zhromaždení, o ktorom dostávala správy z parížskeho klubu Jakobínov. Vo februári 1790 sa preto Revolučná spoločnosť v mene predsedu Benjamina Coopera rozhorčovala nad začínajúcou domácou kritikou voči francúzskym revolučným udalostiam. Na jednej strane sledovali s veľkou radosťou stále prevládajúce pozitívne vzťahy medzi obyvateľmi oboch krajín, na druhej strane ale s ľútosťou sledovali občasnú negatívnu a kritickú správy, ktoré sa začínali objavovať v anglickej tlači.¹¹² „Nanešťastie žiadna zem nemá len osvietených ľudí a môžete si byť istí, že takéto publikácie, nech už ich písal ktokoľvek, [...] sú čítané s rovnakým rozhorčením nielen v Paríži, ale i v Londýne.“¹¹³

Členovia revolučnej spoločnosti mali pravdu, pretože zďaleka nie každý zdieľa ich nekritické a obdivné názory voči Francúzskej revolúcii. „Lichotenie kazí nielen príjemcu, ale i darcu a pochlebovanie robí rovnako zlú službu ľudu ako i kráľom.“¹¹⁴ Edmund Burke odporúčal počkať na skutočné výsledky revolúcie. Rovnako skeptický bol i k Revolučnej spoločnosti keď vyhlásil, že si „*nespomína, že by až donedávna o tomto klube vôbec vedel*“.¹¹⁵ Zároveň obvinil Revolučnú spoločnosť z pokrytectva

¹¹¹ Tamtiež, s. 4.

¹¹² *The Correspondence of the Revolution Society in London, with the National Assembly, and with Various Societies of the Friends of Liberty in France and England*, London 1792, s. 33–34 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: <https://books.google.cz/books?id=PjJYAAAACAAJ&pg=PA35&lpg=PA35&dq=The+Correspondence+of+the+Revolution>

¹¹³ Tamtiež, s. 34.

¹¹⁴ BURKE, Edmund, *Úvahy o revoluci ve Francii*, Brno 1997, s. 21.

¹¹⁵ Tamtiež, s. 19.

a zaútočil i na jej členov, o ktorých vo svojej práci *Úvahy o revolúcii vo Francúzsku* (Reflections on the Revolution in France) napísal, že pod zámienkou nadšenia pre Slávnú revolúciu a ústavu, sa v skutočnosti často vzdávajú od ich pravých zásad.¹¹⁶ Burke popisoval Revolučnú spoločnosť ako naprosto bezvýznamný spolok, ktorý Britániu ničím nerepresentoval a preto bolo pre neho nepochopiteľné, že boli uvedení do Národného zhromaždenia s „*takou obradnosťou a okázalosťou a s tak frenetickým potleskom, ako by ich počtil návštevou celý reprezentatívny majestát anglického národa*“.¹¹⁷

1.4. Odporcovia a zástancovia Francúzskej revolúcie

Francúzska revolúcia bola v Británii obecné vítaná i tými, ktorí neboli jej žiadnymi veľkými sympatizantmi. Ľudovít XVI. predsa podporoval amerických republikánov a teda čokoľvek, čo mohlo oslabiť francúzsku Korunu, bolo spočiatku prijímané veľmi pozitívne. Samozrejme na počiatku revolúcie v britskej spoločnosti prevažovali voči francúzskym udalostiam sympatie i keď po októbrových dňoch z roku 1789, často obozretné. Samuel Romilly, poslanec Dolnej snemovne parlamentu, reformátor trestného práva a rozhodný podporovateľ Wilberforcovej kampane za zrušenie obchodu s otrokmi, spomínal vo svojich pamätiach obavy z „*presunu Národného zhromaždenia z Versailles do Paríža [po októbrových dňoch v roku 1789–J. B.], ktoré neprinesie nič dobrého a vyvolá to len zmätok. Obávam sa o slobodu prejavu poslancov Národného zhromaždenia uprostred Paríža. Ľudia tam tak náhle podliehajú panike, že sa proti nim deje nejaká konšpirácia a tak rýchlo súdia, že jednať slobodne bude nemožné. Som rozmrzený, keď vidím vo Francúzsku čo i len náznak nejakej prekážky k vytvoreniu slobodnej ústavy. Nejde o to, že by vznikol problém, ktorý by vytvoreniu ústavy zabránil, ale o to, že by sa kvôli tomu mohla oneskoriť*“.¹¹⁸ Romilly tiež zdôraznil, že po októbrovom pochode žien do Versailles, sa názory na Francúzsku revolúciu u niektorých jej obdivovateľov zmenili. „*V Británii je teraz o niečo menej tých, ktorí súdia udalosti vo Francúzsku pozitívne. Na druhú stranu je pravda, že ste nás [Francúzi–J. B.] naučili očakávať príliš mnoho a že*

¹¹⁶ Tamtiež, s. 18.

¹¹⁷ Tamtiež, s. 20.

¹¹⁸ ROMILLY, Samuel, *Memoirs of the Life of Sir Samuel Romilly written by himself, with a selection from his Correspondence*, (Ed.) by his Sons, Vol. I, Third Edition, London 1841, s. 281–282 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: <https://archive.org/details/memoirlifesirs00romigoog>

*sme potom sklamaní a rozhnevaní, keď nevidíme, že sa tieto očakávania splnili.*¹¹⁹ I gróf Stanhope vyjadril o Francúzsko starostlivé obavy, keď napísal: „*Kiež nebo požehná Francúzsku, aby netrpelo sebeckými záujmami, či ľudovým násilím, ktoré by bránilo jej občanom, aby sa mohli tešiť z múdrej, spravodlivej a slobodne vytvorenej vlády!*“¹²⁰

John Thelwall, budúci „tribún“ a radikálny rečník reformnej Londýnskej korešpondenčnej spoločnosti, netajil svoje sympatie voči Francúzom a zároveň svoje kritické názory k britskej spoločnosti. V pamätiach zdôraznil, že nikto nie je dostatočne oboznámený s morálnym a politickým ponížením Francúzska, ktoré trpelo pod bezcitným despotizmom niekoľko storočí až do roku 1789. Preto by sa mali podľa Thelwalla všetci zo zmien, ktoré prinášala revolúcia, tešiť. Francúzsko bolo podľa neho zemou, kde bolo náboženstvo zredukované len na okázalé vonkajšie ceremónie a kde vysokí duchovní, ktorí boli výhradne aristokratického pôvodu, prepadali roztopašnosti a nečinnosti. Táto situácia viedla k morálnemu i náboženskému úpadku, kedy ľudia prestávali pod vplyvom tohto pokrytectva odlišovať rozdiely medzi cirkevnou organizáciou a náboženstvom. Táto skutočnosť mala podľa Thelwalla za následok šíriaci sa ateizmus, pretože ľudia spájali Boha a kresťanstvo s cirkevnou organizáciou a životom duchovných. Thelwall tiež poukazyval na frivolný a bezcieľný život aristokracie, ktorý staval do protikladu k vzdelanému a striedmemu tretiemu stavu. To bola situácia vo Francúzsku, od ktorej ale podľa Thelwalla nemala Británia príliš ďaleko. Dva národy, ktorý žijú dlhé stáročia tak tesne vedľa seba, musia zákonite zdieľať i svoje neresti.¹²¹

John Millar, profesor práva na Glasgowskej univerzite, vyjadril názor na revolúciu v práci *Letters of Crato, on the Causes, Objects, and Consequences, of the Preset War*. Toto dielo bolo síce vydané ako anonym, ale obecné je pripisované jeho osobe. Millarov pohľad na počiatky revolúcie, by sa dal považovať v Británii za všeobecne rozšírený. Millar napísal, že skutoční priatelia slobody boli potešení náhlym zvrhnutím despotizmu vo Francúzsku a preto bola radosť sledovať, ako tam bol v roku 1789 zavedený systém obmedzenej monarchie. Na druhej strane nebolo podľa Millara potrebné zachádzať do prílišných extrémov, ako bola udalosť 4. augusta 1789, počas

¹¹⁹ Tamtiež, s. 282.

¹²⁰ *A Discourse on the Love of Our Country*, s. 22.

¹²¹ THELWALL, Cecil, *The life of John Thelwall*, Vol. I, London 1837, s. 55–56 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: <https://books.google.cz/books?id=C7I8AAAAYAAJ&printsec=>

ktorej došlo prakticky v priebehu jednej noci k zrušeniu tradičných privilégií a k zavedeniu občianskej rovnosti, čím sa Francúzsko úplne odvrátilo od „starého režimu“. Millar tiež bránil počiatočné revolučné excesy tým, že poukázal na tyraniu bývalej absolutistickej vlády, ktorá ľudia naučila nekompromisnému a často krutému jednaniu. To bol tiež jeden z dôvodov, prečo prišli revolucionári k razantným opatreniam a upustili od čiastkovej reformy. Millar sa zároveň dotkol i domáceho problému parlamentnej reformy a zdôraznil, že ak je zmena prevádzaná v súlade s vládou a panovníkom, nebudú sociálne a politické premeny tak citelné, pretože budú prebiehať pomaly a postupne. Ale ak dôjde k náhlym prudkým zmenám, ako to bolo v prípade Francúzska, kde vláda dlhú dobu odmietala, či nedokázala presadiť reformu, celá vládna mašinéria sa automaticky dostane do rúk opozície a zmeny politického systému budú prevádzané bez ohľadu na bývalú vládnucu triedu a panovníka.¹²² Tento argument v 90. rokoch často využívali radikáli, aby poukázali na to, že síce neinklinujú k revolučnému spôsobu presadzovania svojich cieľov, ale aby sa vláda vyhla revolúcii, bude potrebné čo najskôr pristúpiť k reforme. John Millar tiež vysvetlil vzťah Francúzskej revolúcie k okolitým štátom, ktoré mali podľa neho z revolúcie nielen strach, ale zároveň trpeli predsudkami a mnohí dokonca na jej úspechy žiarlili. Briti si podľa autora dlho nárokovali na post najliberálnejšieho štátu a politického systému a svoju ústavu považovali nepokryte za najdokonalejšiu. Teraz tu ale boli zrazu Francúzi a mali tú drzosť požadovať túto pozíciu.¹²³ Millar mal čiastočne pravdu, ktorú potvrdzoval i anglický cestovateľ a fyziokrat Arthur Young, ktorý sa neskôr zaradil medzi literárne činných lojalistov, keď sa rozhorčoval nad tým, ako sa Francúzi nerozvážne odmietli inšpirovať anglickou ústavou a ako sa rozhodli ísť svojou vlastnou cestou, keď zamietli rozdeliť Národné zhromaždenie podľa britského vzoru na hornú a Dolnú snemovňu. Podľa Younga boli Francúzi arogantní, keď zanevreli na rady ich skúsených susedov.¹²⁴

Medzi vzdelancami v Británii spočiatku prevládali na revolúciu pozitívne názory a mnohí verili, že Francúzi sa vydali rovnakou cestou ako Angličania v dobe Slávnej revolúcie. Boli dokonca ochotní prehliaďať revolučné násilie i keď na prílišnú angažovanosť ulice hľadeli už od začiatku s nedôverou. Ľudová zložka revolúcie im

¹²² MILLAR, John, *Letters of Crito on the Causes, Objects, and Consequences, of the Present War*. London 1796, s. 6 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: <https://books.google.cz/books?id=wuU-AQAAMAAJ&pg=PA59&lpg=PA59&dq=Letters+of+Crito+on+>

¹²³ Tamtiež, s. 10.

¹²⁴ YOUNG, s. 148–149.

bola cudzia a obávali sa, že ak sa do politického diania bude príliš zapájať, nedosiahne nové francúzske Národné zhromaždenie svoje vytýčené ciele, ako bola ústava a s ňou i umiernené obmedzenie kráľovskej moci. Už po októbrových dňoch v roku 1789, ale začínalo byť mnohým obdivovateľom, či sympatizantom revolúcie jasné, že Francúzi sa budú uberať iným, radikálnejším smerom než Angličania v dobe Slávne revolúcie. Na rozdiel od udalostí z rokov 1688–1689, sa Francúzska revolúcia nechala príliš unášať ľudovým hnutím a „zákonmi“ ulice.

S vypuknutím revolúcie sa tiež nanovo rozohorela kampaň disentu za zrušenie zákonov Test and Corporation. Návrh whigovského poslanca a lídra opozície Charlesa Foxa za jeho zrušenie v marci 1790, však parlament odmietol. Foxovo prílišné inklinovanie k Francúzskej revolúcii a otvorené sympatie voči Richardovi Pricovi, odradilo väčšinu poslancov k podpore tohto návrhu.¹²⁵ Francúzska revolúcia, ktorá hneď od počiatku deklarovala slobodu vyznania, prilákala väčšinu prominentných disenterov, ktorí dúfali, že v danej politickej atmosfére bude pre nich ľahšie presadiť zrušenie oboch zákonov. Porážka Foxovho návrhu preto pre protestantský disent znamenal ťažkú ranu.

Nielen Anglicko, ale i Škótsko a Írsko bolo zasiahnuté revolučnými udalosťami na kontinente. V Írsku, kde sa od roku 1778 formovali dobrovoľnícke oddiely, pôvodne ako odozva na hrozbu španielskej a potom i francúzskej invázie v priebehu vojny s bývalými americkými kolóniami, existovalo už pred Francúzskou revolúciou silné mimoparlamentné hnutie tzv. konventov. Tieto zhromaždenia, ktoré boli organizované práve dobrovoľníckymi oddielmi, požadovali väčšiu nezávislosť v rozhodovaní írskoho parlamentu na Westminsterskom parlamente a zároveň žiadali parlamentnú reformu, podobne ako anglickí a napokon i škótski reformátori.¹²⁶ Pod vplyvom úspechu francúzskych katolíkov, ktorí sa osvedčili ako výborní revolucionári, boli írski, prevažne protestantskí reformátori ochotní jednať a dokonca plánovať koalíciu s írskymi katolíkmi, ktorí v zemi tvorili väčšinu obyvateľstva.¹²⁷ Táto dočasná únia medzi protestantami a katolíkmi sa najlepšie odrazila pri založení organizácie *Spojených Írov* (United Irishmen). Írski radikáli už nepôsobili ako hnutie založené na abstraktných ideách, ale pod vplyvom Francúzskej revolúcie začali veriť v dosiahnutie svojich politických cieľov. V Škótsku, kde nebolo reformné hnutie pred revolúciou

¹²⁵ CONE, s. 86–87.

¹²⁶ McFARLAND, E. W., *Ireland and Scotland in the Age of Revolution*, Edinburgh 1994, s. 52–53.

¹²⁷ Tamtiež, s. 64.

rozvinuté tak ako v Írsku a v Anglicku, sa politické debaty spočiatku obmedzovali len úzky okruh vzdelaných a vplyvných mužov.¹²⁸ Už na počiatku 90. rokov sa ale Škótsko dostalo do popredia reformného hnutia a podarilo sa mu na krátku dobu zjednotiť anglických a škótskych radikálov v tzv. Britskom konvente.

Asi najvýznamnejší intelektuálny konflikt, ktorý vypukol pod vplyvom francúzskych udalostí, bola tzv. „vojna pamfletov“.¹²⁹ Thomas Paine práve pobýval v Paríži, keď sa dozvedel, že predný whigovský politik Edmund Burke, vydal vo februári 1790 prácu *Úvahy o revolúcii vo Francúzsku*, ktorá bola kritická v dobe, keď ešte väčšina ľudí považovala ciele revolúciu za správne a prospešné. Thomas Paine bol pripravený odpovedať na Burkovu konzervatívnu kritiku, ktorú považoval nielen za útok na ideály revolúcie, ale i za útok na jeho osobu, pretože s Burkom sa osobne poznal. V marci 1790 sa preto objavil i v Londýne a prvý diel jeho práce *Práva Človeka* (*Rights of Man*), vyšla 16. marca 1791.¹³⁰ Na jednej strane stál kritický a veľmi skeptický názor Edmunda Burka, ktorý vnímal Francúzsku revolúciu ako útok na tradičné a zavedené hodnoty spoločnosti a kritizoval jednanie Národného zhromaždenia, ktoré považoval za väčšinovo nevzdelané a prízemné. „*Poslanci sa chovajú ako komedianti vystupujúci pred nedisciplinovaným obecnstvom na jarmoku, hrajú svoju hru v atmosfére vášnivého a zúrivého pokriku davu zloženého z nehanebných ženstín a divokých mužov, ktorí ich podľa svojich predstáv riadia, ovládajú, aplaudujú, alebo ich vypískajú.*“¹³¹ Burke rozhorčene odsudzoval útok na kráľovskú rodinu, ktorý bol spojený s tzv. októbrovými dňami z roku 1789 a na rozdiel od Paina, ktorý videl pochod do Versailles čisto z ideologického hľadiska a schválne opomínal jeho násilnú stránku, Burke považoval túto udalosť za barbarský čin nekontrolovateľného davu. Na rozdiel od Paina, odsudzoval osvietenských filozofov a vzdelaných mužov, ktorí zneužívali svoje vedomosti k šíreniu mylných ideí o rovnostárskej spoločnosti. „*Majetok vo Francúzsku už nič neznamená. Vlastníctvo je zničené a rozumná sloboda prestala existovať.*“¹³² Burke sa pohoršoval nad anticirkevným hnutím, ktoré revolúciu od počiatku sprevádzalo a kritizoval tzv. augustové dni z roku 1789, keď sa v podstate v priebehu jednej noci zrušili všetky

¹²⁸ Tamtiež, 65.

¹²⁹ CONE, s. 98.

¹³⁰ BLAKEMORE, Steven, *Crisis in Representation: Thomas Paine, Mary Wollstonecraft, Helen Maria Williams, and the Rewriting of the French Revolution*, London, 1997, s. 27–28.

¹³¹ BURKE, s. 78.

¹³² Tamtiež, s. 63.

starobylé privilégia. Na rozdiel od Paina, ktorý bol rozhodným odporcom dedičnej monarchie, ktorú považoval za despociu, pretože „*sa určitá rodina z vlastnej moci, bez súhlasu a nezávisle od ľudu ujíma panstva s dedičnými právami*“¹³³, obhajoval Burke neúnavne monarchiu, tradíciu a kresťanskú morálku. Čo ale symbolicky utkvelo v pamätiach odporcov Burkovej práce, bolo jeho pomenovanie Parížanov, ktorí donútili kráľovskú rodinu opustiť Versailles a presídliť pod kontrolu ľudu do Paríža. Burke ich nazval „*svinským davom*“¹³⁴ (swinish multitude) a iste vtedy nečakal, že toto pomenovanie sa stane súčasťou britskej radikálnej tlače a sami radikálni reformátori sa budú k tomuto pomenovaniu hrdo hlásiť, aby tak vyjadrili svoju spolunáležitosť s Francúzmi.

Reakcie na obe publikácie nedali dlho čakať. V apríli 1791 napísal Samuel Romilly svojmu priateľovi, že vyšlo už niekoľko odpovedí Burkovi, ale žiadna nedosiahla takej kvality, ako od Thomasa Paina, autora slávnej práce *Zdravý rozum* (Common Sense). Dielo bolo podľa Romillyho napísané svojim typickým „divokým“ štýlom, s nepresnosťami v gramatike a i keď sa autor pokúšal o vtip, často vyznieval smiešne a rovnako tak pôsobili i jeho snahy o metafory. I napriek tomu bola ale práca plná ducha a energie a jej obsah na verejnosť nesmierne zapôsobil. V priebehu štrnástich dní vyšla v troch edíciách a čo bolo podľa Romillyho asi najprekvapujúcejšie, že dokázala zmeniť názor i tých, ktorí boli do tej doby protirevolučne ladení.¹³⁵ O vplyve Práv človeka svedčilo i to, že v pomerne krátkom úseku niekoľkých týždňov, bolo predaných 50 tisíc kusov.¹³⁶

Rozkol názorov na revolúciu sa neobjavil len v literatúre, ale i v parlamente. Nejednotnosť whigov trvala minimálne už od konca 80. rokov, ale k skutočnej roztržke došlo v apríli 1791, keď sa počas jednania v Dolnej snemovni v názoroch na Francúzsku revolúciu, ostro nezhodli Edmund Burke s Charlesom Foxom. Burke vnímal aktérov revolúcie ako konšpirátorov proti tradičnému poriadku a obviňoval osvietenskú filozofiu z jej negatívneho dopadu na budúcnosť francúzskej monarchie. Fox na druhú stranu vítal revolúciu ako silu proti absolútnej monarchii a despotickej vláde a prirovnával tieto udalosti k Slávenej revolúcii. Burke preto v lete 1791 verejne denuncoval tzv. nových whigov, vedených Foxom ako navinú, ale nebezpečnú

¹³³ PAINE, Thomas, *Práva človeka*, Bratislava 1959, s. 104.

¹³⁴ BURKE, s. 88.

¹³⁵ ROMILLY, s. 317–318.

¹³⁶ FONER, P.S. (Ed.), *The Complete Writings of Thomas Paine*, New York 1945, s. 28 [cit. 27. 5. 2017]
Dostupné na: <https://mises.org/sites/default/files/The%20Complete%20Writings%20of%20Thomas%20Paine.pdf>

frankofilnú skupinu a toto napätie medzi whigmi trvalo v podstate až do vypuknutia vojny s revolučným Francúzskom. Vtedy sa whigovia rozdelili na jednej strane na podporovateľov Foxa, na druhej strane na zástancov Burka a tretia, zároveň najväčšia skupina, sa postavila za vojvodu Portlanda, ktorý sa neskôr pripojil k vláde Williama Pitta ml. Foxova opozícia tzv. nových whigov, potom tvorila v parlamente síce menšinovú, ale zato výraznú a hlasitú opozíciu.¹³⁷ V snemovni lordov, kde opozícia predstavovala ešte zanedbateľnejšiu časť, stáli v jej čele hlavne lord Stanhope a lord Lauderdale¹³⁸.

1.5. „Cirkev a kráľ“

Prvý výrazný konflikt v britskej spoločnosti, spôsobený revolučným udalosťami na kontinente, priniesol až rok 1791. Ešte v roku 1790, keď sa 14. júla konala oslava výročia dobytia Bastily, ktorú organizovali „priatelia parlamentnej reformy“ v taverne Crown and Anchor v Londýne, nič nenasvedčovalo tomu, že by bola verejnosť popudená proti jej aktérom. Osláv sa zúčastnilo asi šesťsto hostí,¹³⁹ ktorým predsedal lord Stanhope. Medzi návštevníkmi boli i poslanci parlamentu, vrátane Foxovho blízkeho spolupracovníka Richarda Sheridana a mnohí z hostí boli členmi Revolučnej spoločnosti a SCI, ako bol John Horne Tooke. Práve Horne Tooke si bol vedomý nebezpečenstva identifikovať reformné hnutie s Francúzskou revolúciou, ale jeho názory v silne profrancúzskej atmosfére osláv neboli nielen vypočuté, ale boli dokonca hlasite odmietnuté.¹⁴⁰

Druhé výročie osláv dobytia Bastily sa už ale nieslo v inej atmosfére. Britská spoločnosť bola rozhorčená nad jednaním Parížanov voči Ľudovítovi XVI., ktorý sa po neúspešnom úteku do zahraničia, v júni 1791, stal prakticky väzňom revolúcie. Ak do pokusu o útek nebola jeho situácia príliš utešujúca, po jeho opätovnom privedení do Paríža, stratil kvôli zrejmej snahe spojiť sa so zahraničnými silami, skoro všetky

¹³⁷ MORRIS, Marilyn, *The British Monarchy and the French Revolution*, Yale University Press 1998, s. 7.

¹³⁸ James Maitland, *ôsmy gróf Lauderdale* (1759–1839) tiež nazývaný „občan Maitland“, bol veľkým obdivovateľom Francúzskej republiky a osobným priateľom Jeana-Paula Marata. V snemovni lordov útočil na Pittovu vládu a stál v opozícii proti vedeniu vojny s Francúzskom i proti zavedeniu represívnych zákonov z roku 1795, namierených hlavne proti reformným spoločnostiam.

¹³⁹ *The New Annual Register for the Year 1790*, London 1791, s. 30 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=hvd.hxj8vh;view=1up;seq=9>

¹⁴⁰ CANNON, s. 118.

zvyšky sympatií. Do tejto vyhrotenej situácie zasiahol Thomas Paine, ktorý v tej dobe už politicky aktívne pôsobil v Paríži a verejne, prostredníctvom letákov, propagoval republikánske myšlienky.¹⁴¹ Keďže Paine bol v Británii podporovaný hlavne reformátormi, disentermi a obecnými sympatizantami revolúcie, stali sa oslavy dobytia Bastily „rozbuškou“ spoločenského konfliktu. Organizátori osláv si boli vedomí tohto napätia a preto sa snažili vystupovať čo najmenej provokatívne. O opatrnosti svedčala i neprítomnosť Charlesa Foxa a Richarda Sheridana v taverne Crown and Anchor, v deň výročia 14. júla 1791, keď pristúpili na radu svojho kráľovského spojenca princa z Walesu, aby sa z taktických dôvodov osláv nezúčastnili.¹⁴² Keď okolo ôsmej hodiny večernej vystúpil predseda mítingu „priateľov slobody“ George Rous pred asi deväťsto hosťami, okrem prípitkov na anglicko-francúzske priateľstvo a na Richarda Prica, ktorý zomrel krátko pred oslavami, odporučil prítomným členom, aby sa po večeri postupne rozišli a nedali tak príčinu k pouličným nepokojom. Rous vedel o čom hovoril. Pred dverami taverny sa totiž postupne zhromažďoval dav nepriateľsky ladených Londýňčanov, ktorý hlasite vyjadroval nespokojnosť s mítingom a jeho oslavami. I napriek rade predsedu mítingu, zostalo po slávnostnej večeri v taverne dostatočné množstvo hostí, aby to pouličný dav udržalo v atmosfére očakávanej potýčky. Až príchod strážnikov dokázal dav upokojiť natoľko, že okolo jedenástej hodiny večernej, bolo už priestranstvo okolo taverny skoro prázdne.¹⁴³

Oslavy, ktoré sa konali v ďalších mestách, ako boli Dublin, Edinburgh, Glasgow, Manchester, Liverpool, či Norwich,¹⁴⁴ sa v napätej atmosfére obišli bez otvorených konfliktov. Výnimkou sa stal Birmingham, kde sa po prvýkrát aktívne prezentovali zástancovia tzv. tradičného poriadku, patriaci k lojalistickej organizácii *Cirkev a kráľ* (the Church and King). Thomas Walker, manchesterský obchodník z bavlnou, radikálny reformátor a jeden z predných zakladateľov *Manchesterskej Spoločnosti pre ústavnú informovanosť*¹⁴⁵ (Manchester Society for Constitutional Information), popísal v práci *A Review of Some of the Political Events which have Occurred in Manchester*, založenie a aktivity tejto lojalistickej organizácie. Jej pole pôsobnosti bolo totiž najsilnejšie práve v Manchestri a v Birminghame a Walker mal s aktivitami

¹⁴¹ GOODWIN, s. 178.

¹⁴² Tamtiež.

¹⁴³ *The New Annual Register for the Year 1791*. London 1792, s. 27–28. [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=hvd.hxj8vg;view=1up;seq=9>

¹⁴⁴ Tamtiež, s. 28.

¹⁴⁵ Ďalej budem používať skratku tejto spoločnosti, podľa jej originálneho anglického názvu, Manchesterská SCI.

týchto lojalistov veľmi trpké osobné skúsenosti. Organizácia Cirkev a kráľ pôsobila ešte v dobe pred založením najznámejšej a najvplyvnejšej asociácie, v ktorej čele stál od novembra 1792 John Reeves. Je preto dôležité aspoň stručne predstaviť vznik a základné politické princípy tejto lojalistickej organizácie, ktorá sa najviac prejavila práve v priebehu trojdňových nepokojov v Birminghame a ktorej členovia sa neskôr pridali k Reevesovmu lojalistickému asociačnému hnutiu a pôsobili ako jedna z významných perzekučných síl proti radikálnym reformátorom v 90. rokoch 18. storočia.

Podľa Thomasa Walkera bolo možné činnosť organizácie Cirkev a kráľ datovať už do roku 1789 i keď ešte nie pod jej klasickým pomenovaním. Jej budúci členovia sa vtedy aktívne angažovali proti návrhu zrušiť zákony the Test and Corporation. Hlavné jadro lojalistov tvorili členovia anglikánskej cirkvi, ktorí pod vplyvom predsudkov, ale i pod tlakom skutočného strachu z ohrozenia anglikánskej cirkvi, neustále volali „*Cirkev v nebezpečenstve!*“. Podľa Walkera cítili anglikánski duchovní k disenterom a ich sympatizantom otvorenú nenávisť, ktorú šíрили pri každom kázaní.¹⁴⁶ Práve toto, niekedy až fanatické chovanie, dokázalo v ľuďoch prebudiť predsudky voči miestnym predstaviteľom protestantského disentu, čo sa neskôr odrazilo v priebehu birminghamských pouličných nepokojoch. Aktívni boli lojalisti v tej dobe hlavne v Manchestri a svoje zhromaždenie, ktoré sa konalo 3. februára 1790, nazvali „*Miting členov Anglikánskej cirkvi, zhromaždených za účelom zváženia a skonzultovania nevhodnosti návrhu zrušenia zákonov the Test and Corporation, ktoré boli po celé storočie veľkou oporou a bariérou našej slávnej ústavy a cirkvi a ktorých návrh o zrušení bol prednesený parlamentu protestantským disenterom.*“¹⁴⁷ Podľa Walkera bola ale hala, kde sa míting konal, naplnená hlavne predstaviteľmi vyššieho kléru a ostatní podporovatelia tak neboli pripustení.¹⁴⁸ Nielen predstavitelia anglikánskej cirkvi, ale i väčšina poslancov podľahla obave, že ak by boli zákony zrušené a disenteri by tak dostali možnosť zastávať významné verejné funkcie, ohrozilo by to súčasnú politickú stabilitu a hlavne by to narušilo monopol anglikánskej cirkvi. Návrh zákona nebol preto v marci 1790 v parlamente prijatý.

¹⁴⁶ WALKER, Thomas, *A Review of Some of the Political Events which have Occurred in Manchester, during the last Five Years: Being a Sequel to The Trial of Thomas Walker, and Others, for a Conspiracy to Overthrow the Constitution and Government of this Country, and to Aid and Assist the French, being the King's Enemies*, London 1794, s. 15 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: <https://archive.org/details/reviewofsomeofpo00walkuoftis>

¹⁴⁷ Tamtiež, s. 11.

¹⁴⁸ Tamtiež.

V momente, keď bolo jasné, že návrh zákona o odvolaní Test and Corporation v parlamente neprešiel, prijala strana odporcov oficiálny názov Cirkev a kráľ a ich prvý míting sa konal v Manchestri 13. marca 1790. Ako znamenie príslušnosti k tejto organizácii, nosili gombíky, na ktorých bol vyrytý starý manchesterský kostol.¹⁴⁹ Svoje politické princípy predstavili členovia tejto lojalistickej organizácie pomerne neskoro, až 23. júna 1792.¹⁵⁰ Týmto krokom sa rozhodli jasne vymedziť voči aktivitám manchesterských reformátorov, ktoré považovali za politicky nepriateľské. Keďže sa pred rokom 1792 k reformnému hnutiu hlásili hlavne význační predstavitelia protestantského disentu, odpor voči reforme bol zároveň i odporom voči mimoparlamentným aktivitám disenterov. Ak teda lojalisti z organizácie Cirkev a kráľ brojili za obranu tradičného postavenia anglikánskej cirkvi a k ochrane ústavy a vlády, bojovali nielen proti disenterom, ale i proti reformátorom. Reforma a protestantský dissent pre nich znamenal jedno a to isté a snahu o parlamentnú reformu považovali lojalisti len za zásterku pre uskutočnenie podvratných cieľov, ktoré mali podľa nich prebudiť v zem občiansky nepokoj a zvrhnúť ústavu. To, že sa spočiatku väčšina disenterov hlásila k myšlienkam Francúzskej revolúcie, znamenalo pre lojalistov z organizácie Cirkev a kráľ jasný dôkaz toho, že členovia protestantského disentu v skutočnosti neplánovali parlamentnú reformu, ale násilnú zmenu politického systému podľa francúzskeho vzoru. Od tejto mylnej predstavy lojalisti neustúpili po celé 90. roky a po roku 1792, keď sa v zemi začal šíriť nový typ ľudových reformných spoločností, sa v tejto predstave len utvrdili.

Dňa 14. júla 1791 sa stal Birmingham nielen svedkom osláv druhého výročia dobytia Bastily, ale zároveň i jediným mestom, kde sa naplno ukázala sila a odhodlanie miestnych lojalistov. Už pred oslavami sa v meste začali šíriť podnecujúce letáky proti miestnym disenterom¹⁵¹ a preto, keď sa v deň výročia v hoteli blízko katedrály Svätého Filipa stretlo k slávnostnej večeri asi osemdesiat hostí, začal sa na ulici zhromažďovať nespokojný dav, ktorým zneli výkriky „*Cirkev a kráľ*“. Rozvášnený dav následne porozbíjal okná hotelu a okolo ôsmej hodiny večernej sa začalo toto zhromaždenie nebezpečne rozrastať. Doktor Joseph Priestley, význačný chemik, protestantský duchovný a liberálny politický teoretik, ktorý bol hlavným cieľom rozhnevaného davu, paradoxne na oslavách prítomný nebol a preto

¹⁴⁹ Tamtiež, s. 15.

¹⁵⁰ Tamtiež, s. 17.

¹⁵¹ *The New Annual Register for the Year 1791*, s. 28.

sa dav rozhodol zacieliť svoj hnev práve proti jeho domu, v ktorom v tej dobe pobýval.¹⁵² Joseh Priestley žil vo Fair Hill, ktorý bol vzdialený od Birminghamu asi jeden a pol kilometra avšak v dobe, keď tam dav dorazil, stihol Priestley i s rodinou na poslednú chvíľu utiecť. To rozvášnenému zhromaždeniu ale nezabránilo, aby jeho dom nevyraboval a nespálil jeho cenné knihy, vedecké spisy a výsledky badateľného výskumu spolu s drahým a nenahraditeľným vedeckým zariadením.¹⁵³ Po tom, ako sa dav vybúril na Priestleyho dome a majetku, zamieril pozornosť i voči ostatným významným birminghamským disenterom a páleniu a ničeniu neušli ani miestne protestantské kazateľne.¹⁵⁴ Útok nebol vedený len proti majetku disenterov, ktorí boli na proskripčnej listine organizácie Cirkev a kráľ, ale i proti ich základným osobným slobodám. Cieľom rabovania a výtržností, ktoré trvali tri dni a proti ktorým magistrát prakticky nezasiahol, bolo i zastrašenie a poslanie správy miestnym disenterom a reformátorom, že ďalšia oslava Francúzskej revolúcie bude pre nich fatálna.

Podľa súdobého anglického historika Williama Huttona, sa po následnom potlačení nepokojov konal proces s jeho hlavnými predstaviteľmi i keď skutoční vinníci, ktorí patrili k lojalistom z organizácie Cirkev a kráľ, potrestaní neboli. I napriek obrovským škodám, ktoré boli v Birminghame v priebehu troch hektických dní spáchané, bolo podľa Huttona vedenie procesu výsmechom právu a súdnou fraškou.¹⁵⁵ I napriek tomu, že bolo zhromaždených dostatok dôkazov proti minimálne päťdesiatim osobám, pred porotu bolo postavených len sedemnást' obžalovaných a z toho boli len štyria uznaní vinnými. Nepokoje v Birminghame tak ostali prakticky nepotrestané a pre disenterov boli hrozivým varovaním do budúcnosti. Mnohí z nich sa nechali skutočne zastrašiť a pod tlakom okolností sa verejne odvrátili od Thomasa Paina a od myšlienok Francúzskej revolúcie. V decembri 1792 dokonca deklarovali vernosť ústave, ktorú do tej doby kritizovali.¹⁵⁶

Udalosti v Birminghame mali ale hlbší politický dopad a neostali len pri procese s najväčšími pouličnými výtržníkmi. V politických kruhoch sa verejne hovorilo o skutočných vinníkoch a organizátoroch nepokojov, medzi ktorých patrila

¹⁵² HUTTON, William –HUTTON, Catherine, *The Life of William Hutton, F.A.S.S., Including a Particular Account of the Riots at Birmingham in 1791: To which is Subjoined the History of His Family*, London 1816, s. 169–172 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: <https://books.google.cz/books?id=ihvAGUyPEVEC&pg=PA213&dq=William+Hutton's+narrative+of+the+Birmingham+Riots+1791>

¹⁵³ Tamtiež, s. 174.

¹⁵⁴ *The New Annual Register for the Year 1791*, s. 29.

¹⁵⁵ HUTTON–HUTTON, s. 204–205.

¹⁵⁶ GOODWIN, s. 182.

organizácia Cirkev a kráľ a členovia birminghamského magistrátu, ktorí nechal rabujúci dav prakticky bez zásahu pustošiť domy a kazateľne miestnych disenterov po celé tri dni. Mnohí súčasníci boli šokovaní barborskými praktikami zastrašovania a náboženskou netoleranciou, ktorá opanovala Birmingham v júlových dňoch roku 1791. Samuel Romilly, ktorý sa podieľal na vyšetovaní nepokojov zdôraznil, že skutoční vinníci zostali nepotrepaní. *Je veľmi pozoruhodné, že osoby, ktoré najviac trpeli nepokojmi v Birminghame, boli veľmi významní ľudia, známi svojou láskavosťou a charitatívnou činnosťou.*¹⁵⁷ Podľa Romillyho bol dav oklamáný práve miestnymi lojalistami, ktorí ich presvedčili, že ľudia, na ktorých mali útočiť, chceli zničiť občiansky a cirkevný poriadok v zemi. *„Mal som príležitosť tieto okolnosti vyšetovať priamo v Birminghame a som presvedčený, že tí, ktorí sa najviac činili pri útokoch a pálení kazateľní [...] neboli v skutočnosti najväčšími kriminálnikmi.*¹⁵⁸ Romilly tak poukazoval na členov organizácie Cirkev a kráľ, ktorí boli podľa neho hlavnými organizátormi a podnecovateľmi nepokojov. Paradoxom bolo, že tí, na ktorých bolo najviac útočené, sa v skutočnosti osláv dobytia Bastily nezúčastnili a preto boli nepokoje mnohými považované za politický akt zastrašenia a oslavy sa stali len zámienkou pre konečné zúčtovanie.

Charles Grey, priateľ a spojenec Charlesa Foxa, rozhorčene poznamenal k lojalistom z Birminghamu, že *„muži, ktorí sa organizovali, aby chránili skromný majetok, mysleli týmto majetkom len ten, ktorý patril im a anglikánskej cirkvi. A tí, ktorí do tej doby odsudzovali tzv. svinský dav¹⁵⁹, sa teraz radovali zo zákonov, ktorý v Birminghame nastoľovala ulica.*¹⁶⁰ Vášnivé debaty sa rozohoreli i na pôde parlamentu, keď 21. mája 1792 vystúpil v Dolnej snemovni Samuel Withbread s návrhom riadne vyšetriť nepokoje v Birminghame. Withbread predniesol argument, ktorý bol v podstate všeobecným názorom prevládajúcim medzi whigovskou opozíciou vedenou Charlesom Foxom. Withbread sa pohoršoval nad tým, aké hrozné bolo zistiť, že sa na konci 18. storočia, v tejto tolerantnej a osvietenej zemi, prejavila taká náboženská nenávisť a intolerancia. Zdôraznil, že nestojí pred parlamentom ako zástupca birminghamských disenterov, ale ako advokát všetkých obyvateľov

¹⁵⁷ ROMILLY, s. 329.

¹⁵⁸ Tamtiež, s. 330.

¹⁵⁹ Charles Grey tým odkazoval na prácu Edmunda Burka a jeho označenie parížskeho davu ako „svinský dav“.

¹⁶⁰ TREVELYAN, George Macaulay, *Lord Grey of the Reform Bill: Being the Life of Charles, Second Earl of Grey*, London 1920, s. 36 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: <https://archive.org/details/lordgreyreformb00trevgooq>

Anglicka. Chcel tak obnoviť meno a česť Británie a jej parlamentu. I napriek tomu, že bol niektorými ľuďmi upozornený, že jeho návrh vyšetrovania by mohol vyvolať ďalšiu vlnu násilia, nenechal sa zastrašiť a rozhodol sa vystúpiť pred poslancov parlamentu. Ak by totiž snemovňa ukázala obavy jednať o tejto záležitosti a magistrát v Birminghame by ostal bez trestu, mohlo by to viesť k tomu, že by sa takéto nepokoje znova opakovali. Withbread tiež zdôraznil, že udalosti v Birminghame boli viacej politického, než náboženského charakteru.¹⁶¹ Charles Grey ale zdieľal iný názor, keď tvrdil, že sa jednalo skôr o dav zmietaný „*najhorším duchom náboženského fanatizmu*“,¹⁶² čím chcel pravdepodobne ešte viacej ponížiť a zdiskreditovať ciele a aktivity lojalistov, pretože prehnaná náboženská horlivosť bola na konci 18. storočia považovaná za symbol spiatočnictva, povery a tmárstva. John Mitford, neskorší generálny prokurátor, patril medzi tých, ktorí sa postavili na stranu birminghamského magistrátu a odmietol vyšetrovať jeho členov len na základe slabej evidencie, ktorú navyše predložili poškodení disenteri, v tej dobe už iste zaujatí proti členom magistrátu. Podľa Mitforda by bolo také vyšetrovanie jednostranné. Ak teda členovia birminghamského protestantského disentu žiadali riadny súd, nikto im v tom nebránil. Mitford ale odmietal, aby sa vyšetrovanie viedlo na pôde parlamentu.¹⁶³ Väčšina snemovne sa stotožnila s názorom Johna Mitforda a návrh Samuela Withbreada bol tak v pomere 189:46 odmietnutý.¹⁶⁴

1.6. Úsvit prvých ľudových reformných spoločností

Prv než vyšiel 16. februára 1792 druhý diel Painovej knihy Práva človeka, ktorý doslova otriasol britskou politickou i spoločenskou scénou, objavili sa v Británii nové reformné spoločnosti, ktoré sa svojim zložením i politickým programom zaradovali medzi tzv. ľudové radikálne reformné spoločnosti. Ich členská základňa silne pripomínala sociálne zloženie francúzskych jakobínskych klubov, ktoré pozostávali z tzv. sansculottov. Remeselníci, tlačiar, drobní predajcovia kníh, vydavatelia,

¹⁶¹ COBBETT, William, *Parliamentary History of England: From the Norman Conquest, in 1066 to the Year 1803* (Ďalej len: *Parliamentary History of England*), Vol. XXIX, London 1817, s. 1433 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: https://books.google.cz/books/about/Cobbett_s_

¹⁶² TREVELYAN, s. 36.

¹⁶³ COBBETT, *Parliamentary History of England*, Vol. XXIX, s. 1451–1452.

¹⁶⁴ Tamtiež, s. 1464.

podomoví obchodníci, či námezdné pracujúci, tvorili nový základ radikálnych reformných spoločností. Ak boli v 70., či 80. rokoch členmi týchto asociácií hlavne vzdelaní a spoločensky dobre postavení muži, v 90. rokoch tvorili jadro nových spoločností práve ľudia s často nie príliš dobrým vzdelaním a sociálnym statusom. I keď z historického hľadiska je za medzník ľudových spoločností považovaný až rok 1792, tejto udalosti predchádzalo krátke ale významné obdobie, keď sa medzi pádom Bastily a vydaním druhého dielu Práva človeka, objavili prvé radikálne spoločnosti, ovplyvnené nielen domácou reformnou tradíciou, ale i Francúzskou revolúciou. Práve tento vplyv revolúcie mal za následok i zmenu slovníka a obecného obsahu agitácie, ktorá bola zrazu plná rovnosti, slobody, boja proti tyranii a aristokracii a samozrejme sa hlásila k bratstvu, nadnárodnej súdržnosti a svetovému občianstvu.

I keď sa britskí radikáli sociálnym zložením veľmi podobali francúzskym sansculottom, ich politický program a spôsob, akým chceli svoje ciele zavádzať do praxe, sa podstatne odlišovali. Britskí radikálni reformátori od počiatku odmietali akúkoľvek násilnú formu presadzovania reformy a revolúcia tak bola pre nich nemysliteľnou. Na rozdiel od Francúzov, kde bola revolučná cesta nevyhnutelným vyústením dlhodobého neriešenia rozsiahlych politických, hospodárskych i spoločenských problémov a kríz, bola situácia na ostrovoch úplne odlišná. Británia svoj politický systém reformovala Slávnou revolúciou, ktorou podstatne obmedzila moc panovníka na úkor parlamentu a i keď boli niektoré časti jej ústavy¹⁶⁵ kritizované, v zemi žiadnom prípade neexistovala živná pôda pre vypuknutie násilnej revolúcie. Ani radikáli si nepriali žiadnu formu sociálneho, či politického prevratu a ich spôsob presadzovania reformy mal byť vždy legálny, tj. prostredníctvom parlamentu. Problém nastal v okamžiku, keď sa niektorí radikáli pod vplyvom predchádzajúcich neúspechov ich reformnej kampane, začali v priebehu roku 1794 odvracať od myšlienky petičného hnutia a otvorene zanevrelí na parlament ako na jedinú možnú legálnu cestu k dosiahnutiu reformy. V tej chvíli mohla vláda vystúpiť pre ňu už s jasnými dôkazmi „revolučných nálad“, ktoré však v skutočnosti tvorili len chabú agitáciu niekoľkých jednotlivcov.

¹⁶⁵ Anglická ústava nebola spísaná ako jednotný dokument, ale jednalo sa o súbor zákonov, ktoré vznikali v priebehu celej jej histórie. Medzi najdôležitejšie z nich patrí Magna Charta, Habeas Corpus Act, Petičné právo (Petition Right), Listina práv (Bill of Rights), Zákon o nástupníctve (Act of Union), či zákony o únii z rokov 1707 a 1801.

Medzi prvé a hlavne v jej začiatkoch najvplyvnejšie spoločnosti, patrila londýnska Spoločnosť pre ústavnú informovanosť (SCI). Spoločnosť bola založená už v roku 1780 a jej hlavným cieľom bola parlamentná reforma a boj za zrušenie obchodu s otrokmi. Spočiatku podporovala umiernenú reformu a preto patrila i k zástancom reformných návrhov Williama Pitta ml. Keď však Pitt v roku 1785 v parlamente s návrhom reformy neuspel, začala aktivita SCI postupne stagnovať a rapidný úbytok členstva mal napokon za následok pozastavenie jej činnosti. Na znovuoživenie spoločnosti mala vplyv práve Francúzska revolúcia, ktorá jej dala i nový „náboj“ a viacej spoločnosť radikalizovala. Okrem nových členov sa k nej radili i pôvodní veteráni reformy, ako bol John Horne Tooke a Daniel Adams, ktorý opäť zastával pozíciu tajomníka SCI, tak ako v roku 1784.¹⁶⁶ K skutočnej radikalizácii však došlo až v priebehu roku 1792, keď sa SCI dostala do písomného kontaktu s ďalšími novovznikajúcimi reformnými spoločnosťami. Spočiatku bol jej vplyv medzi reformátormi veľmi silný a to práve pre jej skúsenosti z 80. rokov. Neskôr však bola jej vedúca pozícia nahradená radikálnejšími spoločnosťami, ako bola *Sheffieldská Spoločnosť pre ústavnú informovanosť* (Sheffieldská SCI) a *Londýnska korešpondenčná spoločnosť*¹⁶⁷ (London Corresponding Society).

Vznik nových reformných spoločností až do roku 1792 nevníkala vláda ako priamu hrozbu. Jediný, kto sa otvorene rozhorčoval nad ich existenciou, bol Edmund Burke. Ten ale v podstate až do septembrových masakrov nedokázal presvedčiť väčšinu britskej spoločnosti o skutočnej ideologickej hrozbe Francúzskej revolúcie. Je však pravda, že i napriek stále väčšinovým sympatiám Britov voči revolúcii, sa spoločnosť postupne stále viacej politicky polarizovala a táto rozdielnosť názorov mala napokon za následok drastické udalosti, ktoré prebehli v Birminghame počas osláv výročia dobytia Bastily v roku 1791. Práve Birmingham a Manchester patrili medzi mestá, kde mali silnú základňu toryovské konzervatívne názory a kde mala pevné pozície organizácia Cirkev a kráľ. I napriek tejto skutočnosti, sa v Manchestri v októbri 1790 stretla skupina obchodníkov a majiteľov manufaktúr, spolu s niekoľkými ľuďmi váženého postavenia a vzdelania, patriacich k miestnej Literárnej a filozofickej spoločnosti a rozhodli sa založiť *Manchesterskú ústavnú spoločnosť* (Manchester Constitutional Society), ktorá mala byť v opozícii proti „netolerantnej a otrockej

¹⁶⁶ GOODWIN, s. 113–114.

¹⁶⁷ Ďalej budem používať skratku tejto spoločnosti, podľa jej originálneho anglického názvu, LCS.

doktrína, ktorá bola denne šírená medzi ľuďmi“.¹⁶⁸ Jej ústredným zakladateľom bol miestny obchodník z bavlnou Thomas Walker a medzi jeho najbližších spolupracovníkov patrili tlačiar Matthew Falkner a Thomas Cooper, ktorý sa osobne poznal s významnými politikmi ako boli Charles Fox, Richard Sheridan, Thomas Erskine, William Pitt ml. a Edmund Burke.¹⁶⁹ Spoločnosť sa stretala jedenkrát mesačne a svojou rannou členskou základňou, ktorá pozostávala hlavne zo vzdelaných ľudí, s ktorých mnohí patrili k disenterom, skôr pripomínala SCI, než neskoršie radikálne reformné spoločnosti. O jej počiatkovej umiernenosti svedčila i predstava reformy, ktorej súčasťou počiatku nebol ročný parlament. Novovzniknutá reformná spoločnosť sa zároveň jasne vymedzila voči opozícii, ktorú tvorili práve členovia organizácie Cirkev a kráľ, ktorí ich obviňovali zo schvaľovania novej francúzskej ústavy a z údajnej snahy o zvrhnutie domácej vlády a ústavy a z úsilia o zavedenie anarchie francúzskeho typu.¹⁷⁰ Tieto nepodložené obvinenia sa stali tradičnými argumentami lojalistov, ktoré používali v 90. rokoch proti radikálnym reformátorom.

Dňa 5. októbra 1790, zostavila Manchesterská ústavná spoločnosť princípy, podľa ktorých sa mala riadiť jej členská základňa a podľa ktorých boli prijímaní noví členovia. Spoločnosť vyznávala zvrchovanosť ľudu a jediným cieľom vlády malo byť zabezpečenie jeho šťastia a spokojnosti. Všetci úradníci štátu, nech už boli v akomkoľvek vysokom postavení, mali byť vždy zodpovední len ľudu a žiadny zákon nesmel byť schválený, či pozmenený bez súhlasu väčšiny národa. Tým sa reformátori z Manchestru hlásili k rovnvej a spravodlivej reprezentácii, pričom zdôraznili, že Dolná snemovňa nepredstavuje skutočné zastúpenie obyvateľstva a že dlhé trvanie parlamentu spôsobuje korupciu a zneužívanie moci a preto bude hlavným cieľom Manchesterskej ústavnej spoločnosti presadenie parlamentnej reformy.¹⁷¹ Jej členovia sa tiež opakovane hlásili k pokojnej a mierovej ceste presadzovania ich plánu a odmietali akúkoľvek formu násilia.¹⁷² Listom z 13. novembra 1792, zahájili manchesterskí reformátori písomný kontakt v tej dobe s najvýznamnejšou reformnou spoločnosťou SCI, pretože boli presvedčení, že „záležitosť slobody“ bude viacej

¹⁶⁸ WALKER, s. 16.

¹⁶⁹ BAYLEN, Joseph O. – GOSSMAN, Norbert, *Biographical Dictionary of Modern British Radicals*, Vol. I, 1770–1830, New Jersey 1979, s. 95.

¹⁷⁰ WALKER, s. 18.

¹⁷¹ Tamtiež, s. 17.

¹⁷² Tamtiež, s. 22.

podporená, ak budú podobne zmýšľajúce spoločnosti vo vzájomnej korešpondencii.¹⁷³ V liste zo 14. mája 1792, zase požiadala Manchesterská ústavná spoločnosť o pravidelný písomný kontakt nedávno založenú Londýnsku korešpondenčnú spoločnosť (LCS),¹⁷⁴ ktorá dosiahla najväčší vplyv v rokoch 1794–1795.

Skutočne prevratnou a doslova demokratickou spoločnosťou, bola *Sheffieldská Spoločnosť pre ústavnú informovanosť*¹⁷⁵ (Sheffield Society for Constitutional Information). Ak existovalo v Británii niečo ako parížske predmestie Saint-Antoine, tak to bol určite Sheffield.¹⁷⁶ Spoločnosť bola založená v novembri, či decembri 1791 a jej členstvo zaznamenalo už od počiatku fenomenálny nárast. Už v marci mala Sheffieldská SCI asi dvetisíc členov,¹⁷⁷ ktorí prispievali pravidelnými nízkymi poplatkami do spoločnej pokladnice, z ktorej sa potom financovala hlavne jej publikačná činnosť. Jej ústredným zakladajúcim členom boli Joseph Gales, miestny vydavateľ radikálnych novín *Sheffield Register* o ktorom sa neskôr hovorilo, že sa postaral o prvé anglické vydanie knihy Thomasa Paina, *Vek rozumu* (Age of Reason)¹⁷⁸. Gales sa spolu s Matthewom Cambellom Brownom a svojim spolupracovníkom Jamesom Montgomerym, staral o publikačnú činnosť spoločnosti a William Camage a William Broomhead boli aktívni prevažne ako organizátori a jednalo sa skutočne o schopných a inteligentných mužov.¹⁷⁹

Členstvo Sheffieldskej SCI pozostávalo prevažne z gramotných remeselníkov a námezdné pracujúcich a i napriek neustálemu ubezpečovaniu podozrievavej verejnosti, že sú pripravení presadzovať reformu pokojnou a mierovou cestou, svojimi činmi často dokazovali pravý opak. Sheffield, ktorý bol mestom drobných remeselníkov, ale i manufaktúrnej výroby zameriavajúcej sa hlavne na produkciu nožov a výrobu britiev, bol živnou pôdou pre podnecovanie k industriálnym

¹⁷³ The National Archives London (ďalej len TNA London), TS 24/3/35. The London Corresponding Society: Circular to Societies Concerning Formation of a British Convention. Report of Evidence, Mr Ford.

¹⁷⁴ TNA London, TS 24/9/8. Letter from the Manchester Constitutional Society, 16 May 1792, to the London Corresponding Society.

¹⁷⁵ Ďalej budem používať skratku tejto spoločnosti, podľa jej originálneho anglického názvu, Sheffieldská SCI.

¹⁷⁶ WILLIAMS, Gwyn A., *Artisans and Sans-Culottes, Popular Movements in France and Britain during the French Revolution*, London 1789, s. 58.

¹⁷⁷ Tamtiež.

¹⁷⁸ V skutočnosti bol v roku 1794 prvým vydavateľom tejto silne protináboženskej knihy Joel Barlow a v roku 1796 sa o druhé vydanie postaral medzi radikálmi známy vydavateľ, Daniel Isaac Eaton.

¹⁷⁹ HOLLAND, John – EVERETT, James, *Memoirs of the Life and Writings of James Montgomery: Including Selection from his Correspondence, Remains in Prose and Verse, and Conversations on Various Subjects*, Vol. I, London 1855, s. 156–159 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: <https://archive.org/details/memoirsoflifewri02holl>

nepokojom. Radikáli zo Sheffieldskej SCI sa skutočne aktívne angažovali pri povzbudzovaní miestnych robotníkov k nespokojnosti s ekonomickými a pracovnými podmienkami a napomáhali tak provokovať sociálne nepokoje v Sheffielde a jeho okolí.¹⁸⁰ Jedným z hlavných cieľov sheffieldských radikálov bolo totiž okrem parlamentnej reformy i šírenie vzdelania medzi prostých ľudí a informovanie verejnosti o ich občianskych a politických právach a prostredníctvom svojej publikačnej činnosti chceli dosiahnuť dobu, „*keď pýcha, útlak, sebecké ambície a obmedzenosť, predajú miesto cnosti a vzdelanosti*“.¹⁸¹

Spoločnosť vydala 19. decembra 1791 adresu, v ktorej sa hlásila k potrebe parlamentnej reformy a k „*oživeniu starých privilégií v ústave našej vlády*“¹⁸² a to bez akejkol'vek násilnej formy presadzovania. Stratené slobody bolo možné podľa sheffieldských radikálov renovovať i bez ničenia ústavy a osobných obetí. Podobne ako ostatní reformátori i Sheffieldská SCI stále zdôrazňovala, že jej cieľom nie je inovácia, ale len obnova slobôd a práv, ktoré mali údajne existovať v dávnej histórii spojenej s tzv. anglo-saskými dejinami. Sheffieldskí reformátori tiež v adrese vyjadrili snahu o poriadok a bezpečnosť a dúfali, že získajú podporu širokej verejnosti. Podľa autorov adresy, vychádzali všetky politické problémy zo zneužívania ústavy, ktorá bola vo svojej podstate dobrá a potrebovala len „očistiť“ do svojej pôvodnej podoby. Keďže vedenie štátu bolo skorumpované, bolo v záujme verejnosti, aby vyvinula mimoparlamentný tlak k reštaurácii svojich pôvodných slobôd a práv. Reformátori samozrejme tiež zdôraznili, že všetci obyvatelia kráľovstva majú právo podieľať sa na politickom rozhodovaní v zemi.¹⁸³ Súčasťou adresy bola i krátka deklarácia, ktorej prijatie bolo podmienkou každého člena Sheffieldskej SCI. Pri prijímaní do spoločnosti musel každý deklarovvať, že je nepriateľom všetkých konšpirácií, nepokojov, či zlomyseľného plánovania proti spoločenskému poriadku a že odmieta akékoľvek narušovanie práv a zákonov kráľovstva. Spoločnosť sa tak chcela vymedziť voči prípadným obvineniam z propagácie, či prípravy revolúcie. Cieľom každého

¹⁸⁰ GOODWIN, s. 159.

¹⁸¹ TNA London, TS 24/9/10. Sheffield Society for Constitutional Information. Letter from the Sheffield Society for Constitutional Society to the London Corresponding Society, May 26, 1792.

¹⁸² WYVILL, Christopher, *Political Papers, Chiefly Respecting the Attempt of the County of York, and other Considerable Districts, commenced in 1779, and Continued during Several Subsequent Years, to Effect a Reformation of the Parliament of Great Britain*, Vol. II, York 1794, s. 576 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné

na: https://books.google.cz/books?id=oiQIAAAQAAJ&printsec=frontcover&hl=cs&source=gbs_ge_summary

¹⁸³ Tamtiež, s. 576–577.

člena bolo preto v pokoji a mieri jednať so svojimi spoluobčanmi, modliť sa za rýchlu reformu, podporovať parlament a žiadať rovnú a spravodlivú reprezentáciu v Dolnej snemovni.¹⁸⁴

Sheffieldská SCI sa vyznačovala i vynikajúcou vnútornou organizáciou, ktorú neskôr prebrala Londýnska korešpondenčná spoločnosť (LCS). Členovia spoločnosti boli organizovaní do skupín, kde bolo najprv maximálne desať členov a neskôr sa hranica posúvala k počtu dvadsať až tridsať. Tieto skupiny sa nazývali podľa staroanglického historického pomenovania správnych obvodov, tything. Každý tything volil jedného delegáta do generálneho výboru spoločnosti, ktorý pravidelne podával správu o svojom jednaní na generálnom mítingu spoločnosti, ktorého sa zúčastňovali všetci členovia a ktorý sa konal pravidelne každý mesiac. Neskôr, kvôli narastajúcemu počtu členstva, boli tieto generálne mítingy rozdelené na dve samostatné zhromaždenia, konajúce sa v rovnaký deň a v rovnakú hodinu. Týchto mítingov sa mohla zúčastňovať i širšia verejnosť, ktorá nepatrila k členstvu, ale musela zaplatiť vstupný poplatok. Sheffieldskí reformátori si takto chceli zabezpečiť širšiu popularitu, na druhej strane sa ale na ich mítingy mohli ľahko dostať vládni informátori, ktorí túto možnosť hojne využívali.¹⁸⁵

V rámci vzniku prvých radikálnych reformných spoločností je potrebné spomenúť i založenie *Spojených Írov* (United Irishmen), pretože táto protestantsko-katolícka organizácia, ktorá neskôr tajne spolupracovala s francúzskym Direktóriom a viedla rozsiahle povstanie z roku 1798, sa snažila prostredníctvom prvého edinburghského konventu, nadviazať kontakt so škótskymi reformátormi. Táto organizácia bola založená v septembri, či októbri 1791 v Belfaste a do jej čela sa postavili hlavne Wolfe Tone, William Drennan a Samuel Nielson. Väčšina členov boli protestanti, mnohí z nich presbyteriánski obchodníci.¹⁸⁶ Pre Wolfa Tona znamenalo založenie tejto organizácie tiež prvý krok k zmiereniu katolíkov a protestantov i keď ako sa neskôr ukázalo, táto únia trvala len veľmi krátko.¹⁸⁷ Hneď po založení Spojených Írov v Belfaste, sa v novembri 1791 objavila jej sesterská spoločnosť v Dubline, kde hral významnú úlohu Napper Tandy, ktorý bol zvolený tajomníkom spoločnosti. I napriek tomu, že bol Tandy protestant, podarilo sa mu získať pre novozaloženú filiálku

¹⁸⁴ Tamtiež, s. 578.

¹⁸⁵ GOODWIN, s. 169, WILLIAMS, s. 58.

¹⁸⁶ DICKINSON, s. 44–45.

¹⁸⁷ McFARLAND, s. 67.

v Dubline, veľké množstvo katolíkov.¹⁸⁸ Vo vedení Spojených Írov boli hlavne protestanti, tí však boli ochotní kvôli parlamentnej reforme spolupracovať s väčšinovým katolíckym obyvateľstvom. Keď sa spoločnosť v roku 1794 jasne vyjadrila pre podporu všeobecného volebného práva a keď sa niektorí vedúci predstavitelia začali javiť ako republikáni so separačnými snahami, ktorí úzko spolupracovali s Francúzmi, zaznamenala organizácia úbytok členstva. Do tej doby boli v jej radách hlavne remeselníci, drobní obchodníci, či nájomcovia, teda hlavne predstavitelia strednej triedy.¹⁸⁹

Rovnako ako Sheffieldská SCI i Spojení Íri mali svoj ústredný výkonný výbor, pod ktorý spadali tzv. provinčné výbory a delegáti na cestách.¹⁹⁰ Britská vláda, ktorá bola znepokojená existenciou Spojených Írov zdôrazňovala, že táto organizácia bola silne centralistická a hlásila sa k myšlienkam Francúzskej revolúcie.¹⁹¹ Nejednalo sa však len o francúzsky vplyv, ale členovia Spojených Írov boli podobne ako anglickí a škótski reformátori, silne ovplyvnení Painovými Právami človeka. Vláda vnímala Spojených Írov ako organizáciu, ktorá sa obracala na najnižšie vrstvy obyvateľstva, ktoré sa snažila presvedčiť o existencii útlaku a nedokonalosti ústavy.¹⁹² Súčasťou agitácie všetkých radikálnych reformných spoločností bol totiž i neustály útok na skorumpovaný parlament, na vládu zneužívajúcu ústavu a radikáli sa snažili poukázať na útlak vychádzajúci z porušovania zákonov a z nadmernej daňovej záťaže. Jediný spôsob, ako sa zbaviť tohto utrpenia, bolo presadenie parlamentnej reformy, pretože len reformovaný parlament mohol obnoviť stratené starobylé práva a upraviť dane tak, aby sa ich záťaž rozvrhla rovnomerne medzi všetko obyvateľstvo. Vláda tiež od počiatku vnímala všetkých reformátorov ako nekritických obdivovateľov Francúzskej revolúcie, ktorých cieľom bolo zaviesť revolučné novinky i na britskú pôdu a reforma parlamentu mala byť v skutočnosti len zámienkou k tejto konšpirácii proti tradičnému spoločenskému poriadku.

¹⁸⁸ DICKINSON, s. 45.

¹⁸⁹ Tamtiež.

¹⁹⁰ *Report of the Committee of Secrecy of the House of Commons* (Ďalej len: Report of the Committee of Secrecy of the House of Commons, 1799), London 1799, s. 10 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: <https://books.google.cz/books?id=8SZXAAAACAAJ&pg=PA26&dq=Report+of+the+Committee+of+Secrecy+of+the+Hous>

¹⁹¹ Tamtiež, s. 12.

¹⁹² Tamtiež.

2. BRITSKÝ RADIKALIZMUS MEDZI TRADÍCIOU A REVOLÚCIOU (1792–1793)

Rok 1792

2.1. Vplyv Thomasa Paina

Keď vyšiel v marci 1791 prvý diel knihy Thomasa Paina *Práva človeka*, vláda Williama Pitta ml. sa príliš neznepokojovala, pretože sa jednalo hlavne o polemiku s Edmundom Burkom, ktorá sa týkala Francúzskej revolúcie. Keď sa ale vo februári 1792 objavil druhý diel *Práv človeka*, ktorého vydavateľom bol Daniel Isaac Eaton¹⁹³, vláda už vnímala túto situáciu ako vážnu hrozbu. Painova kniha bola totiž na rozdiel od prvého dielu plná ostrých útokov proti dedičnej monarchii, aristokracii, proti systému privilégií a kritike sa nevyhla ani toľko oslavovaná britská ústava. Ako správny kozmopolita, navrhoval Paine úniu medzi Francúzskom, Britániou, Spojenými štátmi a Spojenými nizozemskými provinciami. Otvorene odsudzoval monarchizmus, ktorý podľa neho spôsoboval len vojny, vysoké dane a utrpenie prostých ľudí. I keď nebol Paine žiadnym zástancom sociálnej revolúcie, v druhom diele vypracoval pomerne rozsiahly plán podpory pre sociálne slabú časť obyvateľstva a propagoval progresívnu daň. Celá jeho práca bola veľkou obhajobou prostých ľudí a prudkým útokom proti dedičnej monarchii a privilegovaným.

Druhý diel vyšiel v náklade tridsaťtisíc, ale najviac sa o šírenie Painovej knihy zaslúžili reformné spoločnosti. Londýnska SCI za súhlasu Thomasa Paina dokonca vydala lacnú edíciu *Práv človeka*, ktorá vyšla v neuveriteľnom náklade stotisíc kópií.¹⁹⁴ Spoločnosť vydala 18. mája rezolúcie, v ktorých schvaľovala zámer publikovať lacné vydania oboch častí *Práv človeka* a nechala ich rozoslať ostatným reformným spoločnostiam v zemi.¹⁹⁵ Cieľom tejto edície mala byť dostupnosť knihy

¹⁹³ Daniel Isaac Eaton (1753–1814) bol známy vydavateľ radikálnej tlače, ktorý bol za svoju činnosť niekoľkokrát perzekuovaný.

¹⁹⁴ *The Complete Writings of Thomas Paine*, s. 30.

¹⁹⁵ *First Report from the Committee of Secrecy, to whom the Several Papers Referred to in His Majesty's Message of the 12th of May, 1794, And which were Presented to the House, by Mr. Secretary Dundas upon the 12th and 13th Days of the said Month, by His Majesty's Command* (Ďalej len: First Report

i pre nižšie vrstvy obyvateľstva, ktoré si vydanie za pôvodnú cenu nemohli dovoliť. Na druhú stranu nie každý, kto knihu prečítal sa stal presvedčeným zástancom Francúzskej revolúcie, či dokonca odporcom monarchie. Navyše v danej dobe nebol každý gramotným, ale stačilo ak knihu kúpil jeden človek a prostredníctvom verejného čítania bolo s jej obsahom oboznámených viacej ľudí.¹⁹⁶ Preto počet kúpených kusov nemusel vždy korešpondovať so skutočným počtom ľudí, ktorí sa s týmto dielom mohli oboznámiť. Paine dokonca odmietol svoj honorár a ponúkol zisk zo svojej knihy SCI s tým, aby danú sumu tisíc libier využila pre prospešné veci verejnosti. Členovia spoločnosti ale túto štedrú ponuku odmietli, pretože „*služba, ktorú Thomas Paine poskytol verejnosti, nebola až do tejto chvíle adekvátne odmenená a preto by bolo vyslovene nespravodlivé, ak by bol autor tejto cennej knihy zbavený akejkol'vek odmeny*“.¹⁹⁷ Podobne ako reformátori v Londýne i sheffieldskí radikáli publikovali lacné vydanie Painovovej knihy a otvorene sympatizovali s jeho autorom.¹⁹⁸ I napriek tejto angažovanosti však nemohli londýnski ani sheffieldskí reformátori prijať všetky myšlienky Thomasa Paina. Autor Práv človeka sa totiž otvorene hlásil k republikanizmu, útočil na dedičnú monarchiu a bol zástancom revolučnej cesty. Anglickí a škótski reformátori ale zostávali i napriek kritike ústavy a politického systému monarchistami a myšlienka republiky podľa francúzskeho typu u väčšiny z nich nepripadala v úvahu. Keď vydala SCI rezolúciu k podpore autora Práv človeka, niektorí jej členovia dokonca na protest proti tomuto kroku vystúpili zo spoločnosti.¹⁹⁹

Väčšina reformátorov nechcela mať nič spoločné s republikanizmom, ktorý bol v Británii často spájaný s udalosťami zo 17. storočia a politickým hnutím z obdobia Anglickej revolúcie, s rovnosťami (Levellers). Thomas Paine navyše vychádzal z myšlienky prirodzených práv a zdôrazňoval rozum nad tradíciou. Na rozdiel od reformátorov, sa Paine pozeral do minulosti len aby zdôraznil, že britská monarchia bola budovaná bez súhlasu ľudu, na základe dobývania a nátlaku. Odmietal akúkoľvek myšlienku, ktorá by sa spájala s mýtickou anglo-saskou minulosťou, v priebehu ktorej mal údajne existovať systém všeľudového hlasovania a kde sa mali údajne každoročne

from the Committee of Secrecy), London 1794, s. 4–5 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: <https://archive.org/details/firstsecondrepor00greaiala>

¹⁹⁶ CANNON, s. 135.

¹⁹⁷ TNA London, TS 24/3/35. London Corresponding Society: Circular to Societies Concerning Formation of a British Convention. Letter from the London Society for Constitutional Information to Thomas Paine, London 1792.

¹⁹⁸ HOLLAND–EVERETT, s. 156.

¹⁹⁹ MORRIS, s. 87.

stretávať slobodní Sasovia v tzv. zhromaždeniach Folkmotes, aby rozhodovali spolu s kráľom a jeho družinou o zákonoch zeme.²⁰⁰ Paine tak odmietal myšlienku precedensu, ktorá bola pre reformátorov dôležitá k tomu, aby obhájili svoj plán všeobecného volebného práva a ročného parlamentu a aby zároveň neboli obviňovaní zo zavádzania inovácií. Presadzovanie akýchkoľvek novôt, ktoré silne pripomínali aktivity francúzskych revolucionárov, bolo totiž považované za snahu o rozbitie tradičnej spoločnosti a fungujúceho politického usporiadania. Paine ale patrilo rovnako ako Francúzom, medzi obhajcov nového systému a novej spoločnosti vychádzajúcej len z prirodzených práv a myšlienku precedensu týkajúceho sa vymyslenej mýtickej anglo-saskej minulosti úplne zavrhol. Je otázkou, koľko reformátorov, ktorí sa obracali k tejto dávnej, údajne demokratickej anglo-saskej spoločnosti, skutočne verilo týmto argumentom a koľko z nich využívalo túto vymyslenú časť svojich dejín len ako podporu pre obhajobu všeobecného volebného práva. V čom sa ale reformátori s Painom zhodli, bola myšlienka zvrchovanosti ľudu a práva na odpor. Rovnako ako Paine, sa radikálni reformátori obracali i na prirodzené práva, ale nikdy ich nevyužívali len ako jediný argument k obhajobe parlamentnej reformy. Pre radikálov bolo dôležité, aby vždy spájali myšlienku prirodzených práv s historickým precedensom.

Painov druhý diel Práv človeka vyvolal skutočné vášne. Pozoruhodné však bolo to, že časť, kde autor vypracoval plán sociálnej podpory, zostal skoro nepovšimnutý. Reformátori prekvapivo nevenovali príliš veľkú pozornosť sociálnej či ekonomickej otázke, pretože verili, že parlamentná reforma dokáže tieto problémy vyriešiť. Zmena volebného práva mala totiž priniesť do poslaneckej snemovne i nových zástupcov, ktorí by boli volení prostredníctvom všeobecného volebného práva a preto by bolo ich hlavným záujmom previesť v prospech svojich voličov príslušné ekonomické a sociálne opatrenia. Zmena politického systému by teda automaticky priniesla i zmenu v ekonomickej a sociálnej sfére. Podľa reformátorov nebolo príčinou chudoby a nedostatku nerovné prerozdelenie bohatstva, ale skôr nespravodlivý politický systém, ktorý bolo potreba reformovať. Ani Paine, ani radikálni reformátori nikdy neobhajovali sociálnu a majetkovú rovnosť, ako boli z toho často neprávom obviňovaní, ale ich cieľom bolo dosiahnutie politickej rovnosti.

²⁰⁰ GERRALD, Joseph, *A Convention the Only Means of Saving Us from Ruin in a Letter Addressed to the People of England*, London 1793, s. 90 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: <https://books.google.cz/books?id=LMJbAAAACAAJ&pg=PP1&lpg=PP1&dq=A+Convention+the>

Painova práca bola vnímaná hlavne ako dielo, ktoré oslavovalo chudobných a odsudzovalo hýrivosť dvora a aristokracie a ktoré útočilo na vojnu ako na základ všetkého ekonomického a sociálneho utrpenia. Paine bol považovaný za horlivého obhajcu prostých ľudí, ktorý poukazoval na plytvanie štátnymi financiami a na zbytočnú daňovú záťaž, ktorá ležala práve na bedrách chudobných. Jeho práca odsudzovala všetky vojny, ktoré boli považované za produkt monarchií a Painov pacifizmus bol tak radikálmi plne prijímaný a schvaľovaný. Britská vláda však tieto myšlienky považovala za hrozbu a obávala sa ich šírenia medzi prostých ľudí a to hlavne po vydaní lacnej edície. Každý, kto Paina schvaľoval, bol podľa vlády skrytý republikán a zástanca francúzskej „vlády anarchie“ a to i napriek tomu, že sa väčšina reformátorov otvorene dištancovala od Painovho republikanizmu. Sheffieldskí reformátori sa v júni 1792 sťažovali, „že nepriatelia o nich šíria klamstvá a vyvolávajú neopodstatnený strach. Obviňujú nás z toho, že chceme zničiť ústavu a rozvrátiť súkromný majetok. Stále sú tu ale našťastie triezvi a reálne zmysľajúci ľudia, ktorí im neveria.“²⁰¹ V meste sa dokonca konalo zhromaždenie, kde sa útočilo na novovzniknuté reformné spoločnosti a poukazovalo sa na nebezpečný vplyv Thomasa Paina. Podľa jedného nábožensky zaniateného rečníka, používali reformátori „Painov jazyk, ktorý bol jazykom pekla a sám autor Práv človeka bol jeho služobníkom“.²⁰² Paine podľa neho urýchlil udalosti v Amerike a otrávil mysle tisícov dobrých Angličanov. Nové reformné spoločnosti boli podľa neho oklamané a snažili sa pod vplyvom Paina rozvrátiť spokojnú spoločnosť.²⁰³

I keď sa medzi reformátormi len ťažko nachádzali skutoční republikáni, našli sa výnimky, ktoré Pittovu vládu utvrdzovali v tom, že obavy z konšpirácie nie sú až tak nereálne. Ak bol niekto literárne činný, ako bol Joel Barlow a šíril pritom republikánske myšlienky a zároveň bol členom SCI, utvrdzovali sa ministri, že medzi reformátormi sú skutoční republikáni. Joel Barlow bol pôvodom Američan z Connecticutu a tento univerzitne vzdelaný muž s básnickým nadaním sa rozhodol na konci 80. rokov navštíviť Európu. Najprv zavítal do Francúzska, kde sa zoznámil s Thomasom Jeffersonom a markýzom Lafayetteom a bol dokonca prítomný dobytíu Bastily. Francúzsku revolúciu od začiatku podporoval, pretože v nej videl podobnosti

²⁰¹ TNA London, TS 24/9/10. Sheffield Society for Constitutional Information. The Sheffield Society for Constitutional Information, June 5, 1792.

²⁰² Tamtiež.

²⁰³ Tamtiež.

s udalosťami v Amerike. V lete v roku 1791 zavítal do Británie, kde pôsobil až do novembra 1792, keď sa v spoločnosti ďalšieho republikána Johna Frosta, vydal späť do Francúzska. Počas pobytu v Anglicku sa stal členom londýnskej SCI a preslávil sa hlavne svojou odpoveďou Edmundovi Burkovi v práci *Advice to the Privileged Orders*, ktorá bola vydaná v roku 1791.²⁰⁴ V nej odporoval Burkovi, ktorý stále veril, že Francúzi i po kráľovom pokuse o útek, zostanú verní monarchistickému zriadeniu. Podľa Barlowa nemala snaha Francúzov o presadenie konštitučnej monarchie nič spoločného s ich skutočným presvedčením o neúčinnosti monarchistického systému. Udržania Ľudovíta XVI. pri moci bola len taktickou záležitosťou, pretože sa Francúzi chceli na začiatku ich revolúcie vyhnúť konfliktu s ostatnými európskymi monarchiami, dynasticky prepojenými s francúzskymi Bourbonmi. Barlow bol presvedčený, že počet tých, ktorí stoja za Burkovým nechvejším postojom, sa stále znižoval. Veril tiež, že Francúzsko predá čoskoro svetu svoj príklad a každý rozumne uvažujúci človek potom odmietne myšlienku dedičnej monarchie. Nebude trvať dlho a vďaka príkladu Francúzska, bude podľa Barlowa existovať len jeden názor a to republikánsky, pretože len tento politický systém je jedinou prirodzenou a najrozumnejšou formou pre vládu v zemi.²⁰⁵ Barlow sa teda spolu s Painom zaradil medzi otvorených republikánov a vláda preto činnosť oboch mužov sledovala s veľkou nedôverou.

Práva človeka sa stali vo svojej dobe skutočným bestsellerom. Benjamin Vaughan, britský politik a poslanec parlamentu poznamenal, že k zdeseniu vlády sa Práva človeka stali štandardnou knihou tak ako Robinson Crusoe.²⁰⁶ Na rozdiel od diela Daniela Defoe, však Painova kniha šíriala republikánske a protimonarchistické myšlienky a kritizovala britskú „šťastnú ústavu“ (happy constitution). Vláda sa preto rozhodla zakročiť a presadiť legislatívne opatrenia proti Právam človeka a proti všetkým budúcim autorom, ktorí by sa snažili napodobniť Painov príklad. Kráľovská proklamácia z 21. mája 1792 bola ale hlavne útokom na Thomasa Paina a umožnila tak vláde autora, tejto teraz „buričskej“ literatúry, legálne predvolať pred súd. Proklamácia, ktorú predložil Dolnej snemovni minister vnútra Henry Dundas, mala zabrániť buričským praktikám a odradiť všetkých, ktorí by mali tendenciu nasledovať

²⁰⁴ BAYLEN-GOSSMAN, s. 29–30.

²⁰⁵ TNA London, TS 24/3/35. The London Corresponding Society: Circular to the Societies Concerning Formation of a British Convention. Extract from Joel Barlow's *Advice to the Privileged Orders*.

²⁰⁶ Frank O' GORMAN, *The Paine Burnings of 1792–93*, in: *Past and Present*, No. 193, Oxford 2006, s. 116.

tento zhubný príklad. Proklamácia mala slúžiť k udržaniu mieru a pokoja medzi obyvateľstvom a práve preto bolo potrebné monitorovať všetky buričské aktivity. Magistráty mali tak čas od času informovať členov vlády o prípadných podozrivých osobách a ich aktivitách a tak sa malo do budúca zabrániť možným nepokojom a nelegálnym zhromaždeniam.²⁰⁷

Na základe znenia májovej proklamácie, ktorú vzápätí podporilo asi štyristo lojalistických adries, mal byť Thomas Paine postavený 8. júna pre súd. Proces s autorom Práv človeka bol ale nakoniec z nepochopiteľných dôvodov presunutý na decembrový termín.²⁰⁸ Vláda možno dúfala, že Paine využije túto chvíľu k tomu, aby dobrovoľne opustil Britániu a aby sa z jeho procesu nestalo verejné divadlo. Paine nakoniec skutočne zem opustil, ale ešte pred tým stihol svojim chovaním dostatočne vládu provokovať a rozdeliť verejnú mienku na dva nepriateľské tábory. Po kráľovskej proklamácii poslal Paine 6. júna odvážny a zároveň pomerne drzý list ministrovi Dundasovi. V jeho úvode vyhlásil, že neverí, že v minulosti existoval autor, ktorý by písal o vláde s väčšou láskavosťou a silnejším vštepovaním morálnych princípov, než on sám vo svojej práci. Tiež odvážne a sebavedome prehlásil, že je lepším sudcom politických systémov než minister Dundas, pretože žil vo viacerých krajinách a pomáhal pri tvorbe ich nových vlád.²⁰⁹ Paine zároveň v liste nebojácne prijal perzekúciu a v podstate tak zosmiešnil britskú vládu.

I napriek proklamovanej odvahe, sa napokon Paine rozhodol opustiť Britániu a to i pod vplyvom situácie vo Francúzsku, kde získal 26. augusta francúzske občianstvo a následne bol zvolený za mesto Calais poslancom do nového Národného konventu.²¹⁰ Vláda ale Painove kroky až do jeho odchodu bedlivo sledovala. Rovnako sa zamerala i na kontrolu aktivít Painových prívržencov. Vládny informátor a zároveň člen SCI George Williams, informoval ministerstvo vnútra (Home Office), že 25. mája členovia SCI odsúdili májovú kráľovskú proklamáciu a schválili proti jej vyhláseniu rezolúcie, ktoré publikovali v niekoľko sto kópiách v spolupráci z reformátormi z LCS. Paine bol vtedy tiež podľa informátora prítomný na jednaní londýnskej SCI a spoločnosť pre neho kvôli nadchádzajúcemu procesu schválila finančnú zbierku. Na začiatku júna sa potom Paine skontaktoval s advokátom Thomasom Erskinom, poslancom parlamentu

²⁰⁷ COBBETT, *Parliamentary History of England*, Vol. XXIX, s. 1477.

²⁰⁸ O'GORMAN, s. 116.

²⁰⁹ *The Complete Writings of Thomas Paine*, s. 446.

²¹⁰ O'GORMAN, s. 117.

a blízkym priateľom Charlesa Foxa, aby s ním prekonzultoval obhajobu pre nadchádzajúci proces.²¹¹ Skôr než ale mohlo k súdu dôjsť, opustil Paine 12. septembra 1792 spolu s Johnom Frostom a francúzskym úradníkom z Calais Audibertom britský prístav Dover, aby sa vo Francúzsku mohol ujať novo získanej poslaneckej funkcie.²¹² Jeho odchod bol ale vláde dobre známy a okrem pedantnej prehliadky cestovných batožín a konfiškácie písomností, ktoré si Paine viezol do Francúzska, mu nebolo v jeho ceste bránené. I napriek tomu si Paine v liste z 15. septembra ministrovi Dundasovi sťažoval, že úradníci v jeho službách sa chovali hrubo a nelegálne, keď si dovolili bez povolenia prehliadku obsahu jeho batožín a skonfiškovali mu písomnosti a súkromné listy.²¹³

Painov proces sa konal v jeho neprítomnosti, pretože v tej dobe už zasadal v Národnom konvente ako poslanec. Generálny prokurátor sir Archibald Macdonald prečítal 18. decembra 1792 porote ironicky znejúci list, ktorý mu poslal Paine už z francúzskej pôdy. „*Vy, generálny prokurátor, vediete proti mne obvinenia, ako proti autorovi Práv človeka. Keby som nemal povinnosť v dôsledku mojich volieb do Národného konventu vo Francúzsku [...] zúčastnil by som sa tohto nespravodlivého súdneho stíhania [...] Povinnosti, v ktorých som teraz angažovaný, sú však natoľko dôležité, že nebudem môcť byť prítomný svojej obžalobe. Ak by som však našiel voľný čas, nemal by som problém sa s vami v súdnej sieni stretnúť.*“²¹⁴ Paine bol obžalovaný s písania a publikovania buričskej literatúry, ktorá sa v tomto prípade týkala druhého dielu Práv človeka. Úvodnú obžalúvaciu reč viedol Spencer Perceval, neskorší ministerský predseda, ktorý charakterizoval Paina ako zlého, zlomyseľného a buričského človeka, ktorý útočil na kráľa, vládu a pohrdal výsledkami Slávnej revolúcie. Obžaloba tiež Paine obvinila, že vedome šíril klamstvá, keď nazýval dedičnú monarchiu tyranskou a parlament zlým, skorumpovaným a nepotrebným zriadením. Generálny prokurátor Macdonald potom čítal dlhé state z Práv človeka, aby podporil tvrdenie svojho kolegu Spencera Percevala.²¹⁵

²¹¹ TNA London, PC 1/21/35B. Bundle marked “Treason” relating to the London Corresponding Society: Committee Minutes and Orders Concerning Prisoners; Letters and Requests from Prisoners; Examinations of Witnesses and Suspects. Information of George Williams before Mr Ford, 5 July 1794.

²¹² BLAKEMORE, s. 29.

²¹³ *The Complete Writings of Thomas Paine*, s. 466–467.

²¹⁴ Tamtiež, s. 511–512.

²¹⁵ *The New Annual Register for the Year 1792*, London 1793, s. 39 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=hvd.hxj8vg;view=1up;seq=9>

Je zaujímavé, že súčasťou všetkých procesov s radikálmi bolo vždy verejné čítanie zakázanej, tzv. buričskej literatúry, pričom v obecnstve sedelo väčšinou veľa poslucháčov, ktorí boli týmto spôsobom oboznamovaní s obsahom radikálnej tlače. Rovnako tak i obhajovacie reči mnohých radikálov, ktorí využili proces k rozsiahlej agitácii, ako to bolo napríklad v prípade Thomasa Muira, Josepha Gerralda, či Maurica Margarota, často pôsobili ako magnet pre zvedavé obecnstvo. Procesy sa tak stávali často dejiskami otvorenej reformnej agitácie. V prípade súdu s Thomasom Painom sa ale takéto „divadlo“ neuskutočnilo, pretože obžalovaný, možno i k úľave vlády, nebol prítomný. Zástupcom Paina bol Thomas Erskine, stúpenec tzv. nových whigov, ktorý sa stal i v budúcnosti obhajcom obžalovaných radikálov. Jeho obhajoba bola založená na zdôrazňovaní slobody slova a tlače a odmietaní argumentu o charaktere doby. Podľa Erskina nemala byť sloboda prejavu ovplyvnená, ani obmedzovaná na základe politickej situácie. Paine síce kritizoval ústavu, ale jednalo sa len o vyjadrenie jeho názoru a na to mal podľa Erskina právo. Ak bude kniha odsúdená ako hanopis, kto potom určí hranice, čo je sloboda tlače a čo je už buričská literatúra? Ktoré knihy budú povolené a ktoré zakázané?²¹⁶ Erskine tiež nezabudol spomenúť aktivity vojvodu Richmonda, Williama Pitta ml. a Edmunda Burka v 80. rokoch, aby ich porovnal s Painovou kritikou vlády, parlamentu a ústavy.²¹⁷ Jeho slávna obhajoba slobody prejavu a tlače trvala štyri hodiny²¹⁸ no i napriek tomu sa mu nepodarilo porotu²¹⁹ presvedčiť o tom, že Painove Práva človeka nie sú buričskou literatúrou. Thomas Paine bol napokon v neprítomnosti uznaný vinným a jeho Práva človeka sa stali proskribovanou literatúrou. Od tohto momentu sa ktokoľvek, kto propagoval, šíril, či publikoval Práva človeka, dostal okamžite do konfliktu so zákonom. Medzi tých, ktorí pocítili výsledok Painovho procesu, patril i vydavateľ radikálnej tlače a blízky spolupracovník LCS, Daniel Isaac Eaton. Ten bol kvôli vydaniu lacnej edície Práv človeka, postavený v júni 1793 pred súd. Bol obžalovaný z publikovania a tým aj distribúcie radikálnej buričskej literatúry. Vláda si vybrala ako vzorový príklad v rámci

²¹⁶ CONE, s. 138–139.

²¹⁷ *The New Annual Register for the Year 1792*, s. 39.

²¹⁸ CONE, s. 139.

²¹⁹ V roku 1792 bol na návrh Charlesa Foxa presadený zákon týkajúci sa úpravy vzťahu sudca-porota. Jednalo sa o tzv. Libel Act, alebo Foxov zákon, ktorý predal porote väčšie právomoci práve na úkor sudcov. Porota tak mohla rozhodovať nielen o konečnej vine obžalovaného, ale do jej kompetencie spadalo o rozhodnutie o charaktere viny, tj. napríklad či mala daná literatúra buričský charakter, alebo či obžalovaný šíril buričské myšlienky. Schválením tohto zákona v dobe, keď sa medzi ľuďmi šírila Painova práca a keď vznikali nové radikálne reformné spoločnosti, ktoré sa otvorene hlásili k myšlienkam Francúzskej revolúcie, znamenalo odvahu a hlavne dôveru poslancov voči členom poroty. Tento zákon sa neskôr ukázal ako prospešný hlavne pre radikálov.

svojej kampane proti „štvavej“ literatúre práve Eatona, pretože sa vyznačoval neústupnosťou a opakovane bol tak v priebehu nasledujúcich rokov trestne stíhaný. Prípád Eatona ukázal, že pre vládu bolo šírenie radikálnej literatúry nebezpečnejšie, než samotný akt jej napísania.²²⁰

2.2. Londýnska korešpondenčná spoločnosť

Londýnska korešpondenčná spoločnosť (LCS) bola založená na počiatku januára 1792 a je považovaná za najznámejšiu radikálnu reformnú spoločnosť. Edmund Burke ju nazval typicky podľa svojho presvedčenia, „*Matkou všetkej neplechty*“ (Mother of all Mischief).²²¹ Jeden z jej zakladajúcich členov a zároveň jej tajomník Thomas Hardy, popísal podrobne vznik i činnosť spoločnosti vo svojich pamätiach. Hardy, ktorý sa stal jedným zo symbolov LCS, sa narodil v malej farnosti Larbert nachádzajúcej sa v strednom Škótsku, v grófstve Stirling. I keď sa Hardymu po smrti otca nedostalo riadneho intelektuálneho vzdelania, aby sa mohol stať úradníkom, osvedčil sa neskôr ako výborný samouk. Vyučil sa obuvníkom a v roku 1774 sa odsťahoval do Londýna, kde sa o sedem rokov neskôr oženil s Lydiou Priestovou, najmladšou dcérou tesára a staviteľa z Cheshamu. Manželstvo bolo šťastné i napriek tomu, že všetkých šesť detí zomrelo v detskom veku. Hardyho politické názory sa začali formovať v dobe Americkej revolúcie, ktorú pod vplyvom Richarda Prica schvaľoval a podporoval a prijal jeho názor, že americké záležitosti boli dôležité nielen pre samotných kolonistov, ale i pre budúcnosť ľudstva. V 80. rokoch pozorne sledoval aktivity londýnskej SCI a jej reformná činnosť i publikačná tvorba Hardyho hlboko ovplyvnila.²²² Na Johna Horna Tooka, prominentného člena SCI, hľadel Hardy s veľkým rešpektom a obdivom a vyjadroval sa o ňom ako o „*neohrozenom šampiónovi slobody, ktorý nebojácne podporoval parlamentnú reformu*“.²²³ Na druhej

²²⁰ DAVIS, Michael T., „*I Can Bear Punishment*“: Daniel Isaac Eaton, *Radical Culture and the Rule of Law, 1793–1812* (Ďalej len: „*I Can Bear Punishment*“), in: *Crime, Punishment and Reform in Europe, Criminal Justice History*, Vol. 18. Greenwood Publishing Group, Santa Barbara 2003, s. 90.

²²¹ WILLIAMS, s. 71.

²²² Thomas HARDY, *Memoir of Thomas Hardy: Founder of, and Secretary to, the London Corresponding Society: For Diffusing Useful Political Knowledge among the People of Great Britain and Ireland, and for Promoting Parliamentary Reform, From its Establishment, in Jan. 1792 until his Arrest, on a False Charge of High Treason, on the 12th of May, 1794*. London 1832, s. 1–9 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: <https://books.google.cz/books?id=9KlcAAAACAAJ&pg=PR1&lpg=PR1&dq=>

²²³ Tamtiež, s. 19.

strane ale Hardy striktne odmietal pripustiť v tej dobe obecne rozšírený názor, že Londýnska korešpondenčná spoločnosť vznikla pod dohľadom Horna Tooka a SCI.²²⁴ Vzdelaná verejnosť totiž nemohla pochopiť, ako mohli členovia LCS, ktorí nepatrili ku kultivovaným a dobre postaveným reformátorom z 80. rokov, tak dobre zorganizovať a tak dokonale riadiť spoločnosť s rozsiahlou členskou základňou a ako vedeli verejne agitovať, publikovať a neskôr dokonca organizovať ohromné mítingy pod otvoreným nebom. Pre vládu a jej podporovateľov bolo nepochopiteľné, ako dokázali títo prostí muži, väčšinou remeselníci, natoľko ohroziť parlament, že sa obecne verilo v pripravovaný komplot. Práve kvôli tejto zakorenenej nedôvere v organizačné schopnosti ľudí z nižších vrstiev spoločnosti, bol prijatý názor, že LCS bola v skutočnosti riadená zo strany inteligentnejších a vzdelaných mužov z SCI, ako bol hlavne John Horne Tooke.²²⁵

I keď Thomas Hardy nemal dostatočné vzdelanie a nepatril k vyššej spoločnosti, jeho charakter i spôsob chovania boli vždy obdivované. Hardyho spolupracovník a počas prípravy procesov z velezrady z roku 1794 i spoluväzeň John Thelwall o ňom prehlásil, že to bol „*cnostný muž so skutočnou láskou k slobode a nadšeným presvedčením o čistote svojich zámerov a spravodlivosti svojej veci. Jeho myseľ bola pozdvihnutá na roveň všetkého, čo môže filozofia a vzdelanie prepožičať*“.²²⁶ V priebehu procesu z velezrady sa o ňom pozitívne vyslovil i whigovský poslanec Dolnej snemovne Philip Francis, keď vyhlásil, že „*pán Hardy sa mi zdal pozoruhodne rozumný a pokojný muž. Pán Margarot i ostatní [členovia LCS – J. B.] ma milo prekvapili s pripravenosťou rozumných argumentov k obhajobe všeobecného volebného práva. A bol som prekvapený, že muži takého postavenia sú tak výborní v argumentácii. Pán Hardy na mňa jednoznačne pôsobil pokojne, kultivovane a umiernené*“.²²⁷ Philip Francis síce patril k reformátorom a bol členom whigovskej spoločnosti *Priateľov ľudu* (Friends of the People), nebol ale zástancom radikálnej reformy a už vôbec nesúhlasil s myšlienkou všeobecného volebného práva. I napriek tomu ale musel uznať to, čo sa obecne len ťažko prijímalo, že i muži bez výrazného

²²⁴ Tamtiež, s. 11.

²²⁵ DAVIS, Michael T. –PICKERIN, Paul A. G, *Unrespectable Radicals? Popular Politics in the Age of Reform*, Ashgate 2008, s. 28.

²²⁶ THELWALL, s. 191.

²²⁷ *The Genuine Trial of Thomas Hardy, for High Treason, At the Sessions House in the Old Bailey, From October 28 to November 5, 1794* (Ďalej len: *The Genuine Trial of Thomas Hardy*), Vol. II., London 1795, s. 333 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: https://books.google.gg/books?id=LSFLAAAAMAAJ&printsec=frontcover&hl=cs&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

vzdelania, ale s dostatkom inteligencie a zdravého úsudku, mohli viesť politickú diskusiu na vyššej úrovni.

Dôvod založenia Londýnskej korešpondenčnej spoločnosti vychádzal z názoru, že i napriek tomu, že obyvateľstvo Británie bolo pracovité a čestné, nedostávalo sa mu adekvátnej odmeny v podobe primeraných daní a lepšej životnej úrovne. Ľudia boli naopak zaťažení nespravodlivým daňovým rozložením a trpeli ekonomickou tiesňou. Tieto problémy ale nesúviseli s kvalitou pôdy, či s ľuďmi, ktorí ju obhospodarovali, ale boli výsledkom jednaní skorumpovaných zastupiteľov, ktorí boli volení hŕstkou vplyvných a bohatých voličov, uprednostňujúcich vlastný záujem, pred záujmom celku. Národ mal preto právo rozhodovať o osude svojej zeme a toto privilégium mal zabezpečiť i svojmu potomstvu. Cieľom LCS bolo poukazovať na potlačované práva ľudu a boj za ich obnovu.²²⁸

Hardy vo svojich pamätiach odmietol prezradiť, kto bol presne autorom návrhu vzniku reformnej spoločnosti, ani sa nedozvedáme, kto bol okrem neho prítomný na historicky prvom zasadaní LCS. Z prameňa je ale známe, že spoločnosť bola založená začiatkom januára 1792 a prvého mítingu, ktorý sa konal v taverne Bell²²⁹, sa zúčastnilo asi len deväť ľudí, ktorí sa vzájomne veľmi dobre poznali. Po objednanej večeri, posilnení pohárom portského, si skupina týchto priateľov zapálila fajky a zahájila debatu o súčasných ekonomických ťažkostiach týkajúcich sa hlavne vysokých cien základných potravín a po tejto diskusii dospeli k záveru, že jedinou možnou cestou k náprave týchto problémov bude parlamentná reforma. Prejednával sa i názov novovzniknutej spoločnosti. Niektorí navrhovali *Patriotický klub* (Patriotic Club), iní zase *Reformačnú spoločnosť* (Reformation Society), ale napokon zvíťazilo pomenovanie predložené Thomasom Hardym, Londýnska korešpondenčná spoločnosť.²³⁰ Tento názov totiž najviac súvisel s plánovanými aktivitami spoločnosti, ktorej cieľom síce mala byť parlamentná reforma, ale jej presadzovanie nemalo prebiehať izolovane, ale prostredníctvom živej korešpondencie a kontaktov s ostatnými, podobne zmýšľajúcimi spoločnosťami. Vláda neskôr zaznamenala, že LCS bola v pravidelnom písomnom kontakte s reformátormi zo Sheffieldu, Manchestru, Bristolu, Coventry, Nottinghamu, Derby, Leicestru. Norwich,

²²⁸ HARDY, s. 10–11.

²²⁹ Taverna Bell sa nachádzala v ulici Exeter, ktorá ústila do hlavnej ulice Strand.

²³⁰ Tamtiež, s. 14.

Birminghamu, Leedsu, Newcastleu, Roystonu, Yorku, Herefordu, Edinburghu a s ďalšími škótskymi mestami.²³¹

Prví členovia sa tiež zaviazali dodržiavať novonavrnuté regule a preambulu a každý, kto by chcel v budúcnosti vstúpiť so tejto spoločnosti, musel prijať ich základné ideové články a pravidlá.²³² Neskôr, na konci roku 1794, boli regule natoľko prísne, že jedenie, fajčenie, či pitie boli na mítingoch divízií²³³ zakázané a jednanie sa nesmel zúčastniť nikto, kto by bol v podnapitom stave. Každý muž, ktorý chcel vystúpiť a rečniť, musel vždy zložiť z hlavy klobúk a nikto nesmel byť počas prednesu prerušovaný. Aby sa zabránilo dlhým a často nikam nevedúcim debatám, členovia nemali povolené hovoriť na jednu tému viacej ako dvakrát.²³⁴ LCS sa tak snažila vytvoriť so svojich členov sofistikovane vystupujúcich mužov, ktorí tak mali verejnosť presvedčiť o serióznosti ich organizácie a pláne ich predkladanej reformy. Do spoločnosti mohol vstúpiť len muž, ktorý mal viacej ako dvadsať rokov, žil v Británii minimálne jeden rok a musel byť navrhnutý jedným stálym členom a potvrdený ďalším aspoň jedným, či dvoma členmi. Týždenný poplatok každého člena spoločnosti bola jedna penny.²³⁵ Jednalo sa o veľmi nízky poplatok, podobne ako to bolo v prípade Sheffieldskej SCI, ktorou sa LCS pri organizovaní zjavne inšpirovala. Londýnski reformátori tak prejavili záujem o členstvo z akejkolvek spoločenskej vrstvy a jeho počet bol neobmedzený. Tým sa LCS, podobne ako ostatné radikálne reformné spoločnosti v 90. rokoch, postavila proti politickému elitárstvu a jej členstvo i organizácia vykazovali znaky politického rovnostárstva. Keď do LCS vstúpil lord Dear, ako občan Dear, ktorý prejavoval veľký záujem o reformu a zúčastnil sa i neskorších edinburghských konventov, znamenalo to síce pre spoločnosť veľkú česť a pozdvihnutie jej prestíže, ale jej tajomník Thomas Hardy mu nikdy nepovolil, aby sa stal čo i len na krátko predsedom a to práve kvôli jeho vysokému spoločenskému postaveniu.²³⁶ Hardy chcel zjavne udržať remeselnícky spoločenský status spoločnosti a chcel sa vyhnúť akémukolvek aristokratickému vplyvu.

²³¹ *First Report from the Committee of Secrecy*, s. 13.

²³² Tamtiež, s. 13.

²³³ Jedna divízia mala približne šesťdesiat členov.

²³⁴ DAVIS–PICKERING, s. 30–31.

²³⁵ HARDY, s. 16.

²³⁶ WILLIAMS, s. 72.

Londýnska korešpondenčná spoločnosť nebola klasická robotnícka spoločnosť, ale jej členstvo podľa Hardyho slov pozostávalo hlavne z remeselníkov, tovarišov a drobných obchodníkov.²³⁷ Sám Hardy, ktorý bol tajomníkom spoločnosti, bol obuvník. John Baxter, obhajca tzv. anglo-saskej demokratickej spoločnosti a radikál, ktorý inklinoval k republikanizmu a bol dokonca neskôr podozrievaný z anarchizmu, bol povolaním striebrotepec. John Bone, veľmi inteligentný a výrečný muž, bol predajcom kníh a Richard Hodgson bol výrobca klobúkov. Členovia, ktorí vstúpili do spoločnosti na konci roku 1794 a ktorí sa v podstate okamžite stali jej čelnými predstaviteľmi, boli tiež vyučení remeselníci. Írsky radikál John Binns bol klampiar, John Ashley, ktorý nahradil Hardyho vo funkcii tajomníka, bol výrobca klobúkov, Francis Place bol krajčír a John Lovett bol vyučený kaderník. To ale neznamenalo, že by títo muži neboli zdatní rečníci a organizátori. O ich vodcovských schopnostiach svedčili i reakcie vlády, ktorá nechávala týchto ľudí neustále sledovať a úspešne infiltrovala LCS svojimi informátormi. Členovi tejto spoločnosti nepatrili len medzi remeselníkov, či drobných živnostníkov. Joseph Gerrald, vynikajúci rečník a člen tzv. Britského konventu, pochádzal s bohatej rodiny a bol vyštudovaný právnik. Maurice Margarot, reformátor s francúzskymi koreňmi, bol schopným a vzdelaným obchodníkom s vínom. John Frost, republikán a neochvejný obdivovateľ Francúzskej revolúcie, bol rovnako ako Gerrald, právnikom. K členskej základni LCS patrili i vydavatelia a tlačiar ako bol vládne chronicky známy Daniel Isaac Eaton, či chirurg a paleontológ James Parkinson, ktorý ako prvý popísal onemocnenie centrálnej nervovej sústavy, pomenovanej práve podľa tohto aktívneho autora radikálnych protivládnych pamfletov. John Gale Jones, ktorý vstúpil do LCS na konci roku 1794 a patril k jej známym rečníkom, bol povolaním chirurg a lekárnik. John Thelwall, ktorý podľa správy informátora vynikal na každej svojej prednáške prudkou agitáciou proti vláde a patril vždy k najútočnejším rečníkom,²³⁸ mal za sebou síce len krátke formálne vzdelanie, ale bol veľmi sčítaný na poli teológie, filozofie, poézie, politiky a práva. Dokonca sa sám pokúšal o básnickú tvorbu i keď nie príliš úspešnú.²³⁹

Na začiatku existencie LCS jej členstvo nerástlo tak rýchle a úspešne, ako to bolo v prípade Sheffieldskej SCI. V Londýne ani nehrala LCS spočiatku žiadnu významnú

²³⁷ HARDY, s. 15.

²³⁸ TNA London, PC1/21/35. Bundle Marked "Treasure" Relating to the London Corresponding Society: Committee Minutes and Orders Concerning Prisoners; Letters and Requests from Prisoners; Examinations of Witnesses and Suspects. State of Evidence of John Taylor of Norwich.

²³⁹ BAYLEN-GOSSMAN, s. 470.

úlohu. Vedúcou reformnou spoločnosťou bola v tej dobe bezkonkurenčne SCI, ktorá mala za sebou už jedno desaťročie trvajúcu existenciu a bola tak považovaná za veterána reformného hnutia. V apríli, teda asi tri mesiace od založenia, bolo v spoločnosti približne sedemdesiat členov, čo bolo skutočne málo. V júli 1792 narástol počet divízií asi na dvanásť, ale členstvo sa v priebehu leta rozšírilo len zanedbateľne. Nárast zaznamenala spoločnosť až od septembra a v zimných mesiacoch už LCS viedla skutočne aktívny život. Na konci roku 1792 tak existovalo v Londýne asi tridsať divízií.²⁴⁰ Počet členov sa potom v nasledujúcom roku 1793 pevne udržoval a spoločnosť nezaznamenala výrazný úbytok, ani príliv členstva. Na prelome rokov 1794/95, po politických procesoch a intenzívnej vládnej perzekúcii, pocítila LCS nielen odliv svojich členov, ale zároveň s tým i úbytok financií. K opätovnému nárastu došlo až na jeseň v roku 1795, keď mal vplyv na popularitu LCS hlavne odpor verejnosti proti prebiehajúcej vojne s Francúzskou republikou, hospodárska kríza ústiaca nielen z vojny, ale i z veľmi slabej úrody a prudký nárast cien základných potravín. Najvyšší počet členstva sa vyšplhal asi k trom tisícom i keď vedenie LCS hovorilo o počte päťtisíc. Je nutné zdôrazniť, že tieto čísla znamenali pevnú členskú základňu, pretože na mítingy spoločnosti chodievalo v skutočnosti oveľa viacej poslucháčov, či nepravidelných členov. Opätovný úbytok nastal na konci roku 1796 a to i pod vplyvom represívnej legislatívy z decembra 1795. Členstvo potom postupne klesalo a v roku 1798, rok pred ukončením existencie LCS, patrilo medzi pravidelných členov asi len štyristo radikálov.²⁴¹

Aby mohla tak početná spoločnosť aktívne fungovať, musela vytvoriť plán vnútornej organizácie. V liste z 8. marca 1792, predniesli členovia LCS svoj plán reformy veľkému bojovníkovi za zrušenie obchodu s otrokmi, sheffieldskému reverendovi Bryantovi a zároveň ho požiadali o bližšie informácie o Sheffieldskej SCI a o jej organizačnej štruktúre, aby sa podľa nej mohli inšpirovať.²⁴² LCS tak našla vzor pre svoju organizáciu práve u sheffieldských radikálov. Spoločnosť sa skladala sa z tzv. divízií, ktorých minimálny počet členov mal byť tridsať a maximálny šesťdesiat. Ak dosiahla divízia odporúčeného maximálneho počtu, ku ktorému sa prirátalo ešte ďalších šesťnásť nových členov, vznikla nová divízia.²⁴³ Každá divízia mala pritom

²⁴⁰ WILLIAMS, s. 69.

²⁴¹ WRIGHT, s. 40.

²⁴² HARDY, s. 16.

²⁴³ DICKINSON, s. 10.

svojho tajomníka.²⁴⁴ Sudca James Eyre popísal ich fungovanie počas procesu s radikálmi z roku 1794, ako akýsi živý organizmus, či politické monštrum, ktoré neustále tvorilo nové a nové divízie a každá divízia produkovala stále ďalšie poddivízie.²⁴⁵ Tvrdenie to bolo síce prehnané, ale ukazovalo aké obavy mala vláda z existencie Londýnskej korešpondenčnej spoločnosti a ako vnímala ich organizáciu. Maurice Margarot, jeden z najvýznamnejších členov LCS, sa počas svojho procesu vyjadril k organizácii spoločnosti a obhajoval jej systém fungovania. „*Londýnska korešpondenčná spoločnosť nie je buríčská. Je založená na presných pravidlách a systematickom pláne. Jednáme, aby sme šírili politické vedomosti a aby sme každého človeka oboznamovali s jeho politickými právami. Sme formovaní v divíziách, pretože vieme, že mnohopočetné spoločnosti majú tendencie k zmätkom a nepokojom. Zhromažďovali sme sa v súkromných domoch²⁴⁶ nie aby sme jedli a pili, ale aby sme pokojne diskutovali o politických problémoch.*“²⁴⁷

Divízie jednali v rovnaký deň a v rovnakú hodinu a každá z nich pravidelne volila vždy jedného člena do generálneho výboru spoločnosti, ktorý mal funkciu výkonného orgánu. Volení delegáti potom vždy na pôde výboru, ktorý zasadal jedenkrát týždenne, predniesli o čom sa jednalo v ich divíziách a čítala sa korešpondencia, vedená s inými reformnými spoločnosťami. Ak bola potreba zorganizovať nejaký míting, petíciu, či spísať adresu, alebo rezolúcie, generálny výbor vždy tajným hlasovaním zvolil podvýbor, ktorý mal danú záležitosť riešiť. Podľa Johna Thelwalla, ktorý vstúpil do LCS až v roku 1793, mali divízie často problémy so zasadaniami, pretože boli narušované miestnymi horlivými lojalistami a museli tak často meniť miesta zasadaní.²⁴⁸ Prerušovanie mítingov sa stal problémom hlavne od prelomu rokov 1792/93 a trval nepretržite po celé dva nasledujúce roky. To bol neskôr i dôvod, prečo niektorí reformátori premýšľali kvôli sebaobrane o ozbrojovaní sa. Súčasťou organizácie bol i menší výkonný výbor, ktorý pozostával z tajomníka, prezidenta

²⁴⁴ *First Report from the Committee of Secrecy*, s. 12.

²⁴⁵ DAVIS–PICKERING, s. 27.

²⁴⁶ Pôvodne sa členovia LCS stretávali v tavernách, ale po kráľovskej májovej proklamácii a hlavne od počiatku roku 1793, boli majiteľmi taverien stále viacej odmietaní. Hostinskí sa totiž pod tlakom lojalistickej verejnosti a miestnych magistrátov obávali, že prídu kvôli prílišnej ochote voči radikálom o licencie.

²⁴⁷ *The Trial of Maurice Margarot: Before the High Court of Justiciary, at Edinburgh, on the 13th and 14th of January, 1794, on an Indictment for Seditious Practices* (Ďalej len: The trial of Maurice Margarot), London 1794, s. 153–154 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: <https://archive.org/details/trialofmauricema00margrich>

²⁴⁸ THELWALL, s. 114.

a šiestich bežných členov. Tento výbor, ktorý zasadal tri až štyrikrát týždenne, potom koordinoval aktivity a politiku LCS.²⁴⁹

Existencia výkonného výboru ale neznamenal, že by boli jeho členovia nadriadení ostatnému členstvu spoločnosti. LCS striktne zavrhol vodcovský princíp a spoločnosť fungovala na zásade priamej demokracie. O razantnom odmietaní akéhokoľvek centrálného vedenia svedčil i príklad z roku 1795, keď došlo v spoločnosti k schizme a časť jej členstva založila spoločnosť *Priateľov slobody* (Friends of Liberty). Členovia tejto novovzniknutej spoločnosti sa následne obrátili na materskú LCS s tým, že i napriek tomu, že boli teraz pod „inými vodcami“, ich ciele boli rovnaké a preto by bolo prospešné ďalej úzko spolupracovať. LCS nemala nič proti tomuto návrhu, ale zdôraznila, že ich spoločnosť nejedná pod žiadnou formou vodcovstva.²⁵⁰ Podobný systém priamej demokracie fungoval i v Sheffieldskej SCI, ale keď sa v priebehu roku 1793 objavil na sheffieldskej reformnej scéne Henry Redhead Yorke, stal sa tento geniálny rečník, podľa výpovede tajomníka spoločnosti Williama Broomheada, významnou osobou a spolu s Josephom Galesom v podstate prevzali aktívnu a vedúcu úlohu v Sheffieldskej SCI.²⁵¹

Častými voľbami²⁵² na základe tajného hlasovania, spoločnosť odkazovala nielen k svojmu reformnému programu, ale zároveň tak umožňovala svojim členom, aby každý z nich mohol dostať šancu podieľať sa na riadení spoločnosti. Práve tento systém politického rovnostárstva, mal zároveň podporovať myšlienku všeobecného volebného práva a ročného parlamentu. Členovia spoločnosti nechceli hlásať len teóriu, ale ich cieľom bolo tento program zavádzať i do praxe. John Thelwall, neskorší člen LCS napísal, že reformná spoločnosť prijala plán vojvodu Richmonda, ktorý sa začiatkom 80. rokov hlásil k všeobecnému volebnému právu a ročnému parlamentu.²⁵³ Podľa historicky prvej adresy, sa členovia LCS prihlásili k rovnému a spravodlivému zastúpeniu v parlamente a práva voliť mohol byť zbavený len človek s mentálnou poruchou, či zločinec. Majetok, ktorý hral v rámci otázky volebného práva do tej doby rozhodujúcu úlohu, mal byť nahradený prirodzeným právom

²⁴⁹ DICKINSON, s. 10.

²⁵⁰ DAVIS, Michael T. (Ed.), *London Corresponding Society 1792–1799*, Vol. II, London 2002, s. 1.

²⁵¹ TNA London, PC 1/2/35B. Bundle marked “Treason” relating to the London Corresponding Society: Committee Minutes and Orders Concerning Prisoners; Letters and Requests from Prisoners; Examinations of Witnesses and Suspects. William Broomhead’s Information, taken before Richard Ford, July 30, 1794.

²⁵² Do generálneho výboru spoločnosti to bolo každé tri mesiace.

²⁵³ THELWALL, s. 113.

každého človeka podieľať sa na vláde v zemi. Nerovné zastúpenie, ktoré bolo súčasťou stávajúceho politického systému, viedlo podľa reformátorov k nespravodlivému daňovému rozvrhnutiu, k obmedzovaniu slobôd a plytvaniu štátnych peňazí. Pokiaľ budú existovať dielčie privilégiá, bude v zemi i naďalej vládnuť systém nespravodlivého zastúpenia. Reformátori zdôrazňovali, že Dolná snemovňa nebola reprezentantom ľudu, ako sa sama nazývala, ale zastupovala len malú skupinu vyvolených. Rovnaký názor zdieľali v 80. rokoch i Burke, vojvoda Richmond a Pitt, ktorí však boli v 90. rokoch už len hanlivo nazývaní odpadlíkmi reformy. Jedna z podmienok prijatia nových členov bol i sľub, že každý z nich bude obhajovať mierovú a legálnu cestu k dosiahnutiu reformy. Radikáli vo svojich proklamáciách otvorene opovrhovali akýmkoľvek násilím. Len rozum, pevnosť a jednomyselnosť v názore mali dokázať presvedčiť občanov Británie, aby podporili vec reformy.²⁵⁴

Jedna z najcharakteristickejších rysov LCS a obecne všetkých radikálnych spoločností v 90. rokoch, bola snaha o šírenie vzdelania a informácií medzi ľuďmi. Publikačná činnosť hrala teda v existencii týchto spoločností kľúčovú úlohu. „*Eudia by mali byť politicky vzdelaní a informovaní, pretože bez toho budú len tupo nasledovať tyrana a to až do chvíle, keď napokon prídu na radu píky a sekery a potečie krv ich utláčateľov.*“²⁵⁵ Thelwall v jeden vete zhrnul to, čoho sa radikáli obávali a čím vládu zastrašovali. Ak nebude prevedená reforma, príde na radu krvavá revolúcia ako vo Francúzsku. Reformátori sa ale chceli násiliu vyhnúť a preto sa snažili o osvetu obyvateľstva a žiadali rozsiahlu reformu volebného práva. Radikáli zároveň verili v „*úsudok prostých ľudí a ich zdravý rozum*“.²⁵⁶ V tom sa líšili od reformátorov z predchádzajúcich desaťročí, ktorí sa naopak obávali ľudí z najnižších vrstiev, pretože v nich videli hrozbu nepokojov, či rebélií, ako to bolo v prípade krvavých Gordonových nepokojov²⁵⁷.

Aby mohla LCS i ostatné reformné spoločnosti medzi ľuďmi šíriť politické informácie, museli publikovať. Jednalo sa prevažne o adresy a rezolúcie, ktoré boli

²⁵⁴ HARDY, s. 18–19.

²⁵⁵ TNA London, TS 24/3/35. The London Corresponding Society: Circular to the Societies Concerning Formation of a British Convention. Political Lectures, No. II., Sketches of the History of Prosecutions for Political Opinions, with Strictures on the Late Proceedings of the Court of Justiciary in Scotland, by J. Thelwall, s. 9.

²⁵⁶ TNA London, TS 24/3/28. Address of the British Convention at Edinburgh, to the People of Great Britain, Nov. 19, 1793, s. 22.

²⁵⁷ Gordonove nepokoje vrhli Londýn na jar v roku 1780 do týždň trvajúcich krvavých výtržností a intenzívneho ničenia. Jeho príčinou bol odpor voči vládnym opatreniam, týkajúcich sa úľav pre rímskych katolíkov, vychádzajúcich zo zákona z roku 1778.

schvaľované na ich mítingoch a ktoré sa týkali aktuálnej politickej situácie, alebo sa točili okolo otázky parlamentnej reformy. Niektoré spoločnosti sa ale rozhodli pre vydávanie vlastných novín. Už koncom 80. rokov začal sheffieldský radikál a zakladateľ miestnej reformnej spoločnosti Joseph Gales, vydávať *Sheffield Register*, noviny, ktoré dosiahli vrchol úspechu hlavne v rokoch 1792–1794, keď bolo týždenne predaných asi dvetisíc kópií.²⁵⁸ Práve na základe tohto zdaru sa Gales rozhodol začať publikovať ďalšie, ešte radikálnejšie zamerané noviny, ktoré sa mali hlbšie a intenzívnejšie venovať všetkým súdobým, domácim i zahraničným politickým problémom. Jednalo sa o noviny *Patriot*, ktoré vychádzali každé dva týždne a ktorých prvé číslo bolo publikované 6. apríla 1792. Jeho editormi boli okrem Galesa i Matthew Cambbell Brown, neskorší účastník tzv. Britského konventu a James Montgomery, ktorý po Galesovej emigrácii pokračoval v publikovaní novín *Sheffield Iris*.²⁵⁹ Gales bol nepochybne výborný novinár a úspech Patriota a Sheffieldského Registru bol zároveň i úspechom jeho spisovateľského talentu. V júni 1792, ponúkla Sheffieldská SCI svoje novozaložené noviny *Patriot*, Londýnskej korešpondenčnej spoločnosti so slovami, že ich nový magazín podporuje vec reformy a jeho cieľom je obecné vzdelávanie a informovanie širokej verejnosti. Editor Patriota tiež vyjadril vďaku za každú budúcu užitočnú myšlienku, či návrh na zlepšenie novín, pretože vedel, že reformátori z Londýna podporujú reformu tak intenzívne ako ich kolegovia zo Sheffieldu. V liste tiež konštatoval, že ľudia sú stále mylne informovaní a preto sa vec reformy mohla len ťažko presadzovať. Navyše distribúcia Patriota bola často brzdená odporcami reformy a to hlavne zo strany duchovných, ktorí mali na miestnych obyvateľov veľký vplyv. „*Nepriatelja sú veľmi silní a dobre organizovaní a premôcť ich môže len jednota a disciplinovanosť priateľov ľudu a zástancov slobody.*“²⁶⁰ Preto sheffieldskí radikáli navrhovali, aby sa existujúce reformné spoločnosti zjednotili práve prostredníctvom cirkulovania ich publikácií, ktoré by vychádzali z myšlienky slobody a rovnosti a otvárali by tak ľuďom oči. Noviny *Patriot* tiež potrebovali širšiu reklamu, pretože na rozdiel od vládnej tlače, nemali šancu dostať sa do obecného povedomia verejnosti. Práve skrze LCS sheffieldskí radikáli dúfali, že si získajú novozaložený *Patriot* popularitu i medzi Londýňčanmi.²⁶¹

²⁵⁸ BAYLEN–GOSSMANN, s. 184.

²⁵⁹ HOLLAND–EVERETT, s. 159.

²⁶⁰ TNA London, TS 24/9. A letter from the Editor of the Sheffield Patriot, to the London Corresponding Society, June 4, 1792.

²⁶¹ Tamtiež.

Noviny začala 31. marca 1792 vydávať i Manchesterská ústavná spoločnosť, pretože miestna tlač odmietala publikovať jej adresy a rezolúcie. Editormi *Manchester Herald* boli Thomas Walker, Thomas Cooper a tlačiarom bol Matthew Falkner.²⁶² V roku 1795 zahájil publikáciu svojich politických prednášok i John Thelwall, bývalý aktívny člen LCS a jeho politické úvahy vychádzali až do roku 1796. V úvode periodika *Tribune* Thelwall zdôraznil, že predchádzajúca perzekúcia²⁶³ namierená voči jeho osobe, nezmenila nič na jeho odhodlaní šíriť medzi utláčaných a pracujúcich ľudí politické informácie.²⁶⁴ Názov periodika *Tribune* odrážal i Thelwallov osobný pocit, pretože sa sám za tribúna ľudu považoval.

Prekvapivo menej úspešní boli v publikovaní vlastných novín reformátori z LCS. S vydávaním začali pomerne neskoro, až v decembri v roku 1794 a ich periodikum *Politician*, vyšlo len v štyroch číslach a zaniklo kvôli obecnému nezáujmu v januári 1795.²⁶⁵ I napriek tomuto neúspechu sa v roku 1796 reformátori z LCS opäť pokúsili o publikáciu vlastného periodika, ale i tentokrát sa ich *Moral and Political Magazine* stretol s malým záujmom. Nový odliv členstva, spojený so schválením represívnych zákonov z decembra 1795, namierených proti radikálnym reformným spoločnostiam a ich aktivitám, mal za následok i úbytok členských poplatkov. Spoločnosť sa navyše snažila finančne podporovať svojich perzekuovaných členov a peňazí z fondu neustále ubúdalo. Noviny síce mali fungovať ako politický informačný zdroj pre verejnosť, zároveň ale mali poskytnúť spoločnosti nové financie. Periodikum však tento cieľ nespĺnilo a v júni 1796 bolo jeho vydávanie zastavené.²⁶⁶

Londýnska korešpondenčná spoločnosť vznikla a pôsobila pod vplyvom tradície domáceho reformného hnutia, myšlienok Thomasa Paina, ktorý zdôrazňoval politickú rovnosť a prirodzené práva a reformátori sa inšpirovali i Francúzskou revolúciou. Členovia spoločnosti, ktorí neboli v absolútnej väčšine republikáni a odmietali násilie, schvaľovali Francúzsku revolúciu len ako jednu z foriem boja k dosiahnutiu slobody. Británia revolúciu nepotrebovala, pretože neprešla takou všeobecnou krízou, ako to bolo v prípade Francúzska. Nutne však potrebovala reformu. Francúzska revolúcia

²⁶² WALKER, s. 25.

²⁶³ Na jar v roku 1794 bol John Thelwall i s ďalšími členmi LCS, SCI a Sheffieldskej SCI obvinený z velezrady. Pre nedostatok dôkazov, bol ale oslobodený.

²⁶⁴ *The Tribune, a Periodical Publication, Consisting Chiefly of J. Thelwall Political Lectures. Taken in Short-hand by W. Ramsey, and Revised by the Lecturer*, London, 1795, s. 6–7 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=nyp.33433075884852>

²⁶⁵ DAVIS (Ed.), *London Corresponding Society 1792–1799*, Vol. III, s. 3.

²⁶⁶ Tamtiež, s. 35–36.

okrem toho, že previedla teóriu prirodzených a občianskych práv do praxe, inšpirovala radikálov i v spôsobe vyjadrovania, ktoré bolo niekedy skutočne revolučné. V agitácii reformátorov sa stále opakovali v tej dobe moderné slová ako „občan“, „sloboda a rovnosť“, „svetové občianstvo“ a „bratstvo“. Radikáli tiež neustále bojovali proti tyranom a utláčateľom i keď hovoriť o Pittovej administratíve ako o vláde tyranov by bolo skutočne zavádzajúce. V slovníku sa neustále opakovalo v tej dobe medzi reformátormi hanlivé slovo „aristokracia“ a „skorumpovaný parlament“, ktorý podľa nich nebol skutočným zástupcom ľudu. Pre britskú spoločnosť však nebolo až tak prekvapujúce počúvať, prijímať, či dokonca používať toto pojmoslovie. Angličania mali za sebou búrlivé revolučné obdobie zo 17. storočia a Slávnú revolúciu a pojmy ako sloboda, slobodný muž, rovnosť pred zákonom, zvrchovanosť ľudu, súd s porotou, či dokonca právo na odpor, neboli len súčasťou francúzskej Deklarácie práv človeka a občana, ale i neoddeliteľnou súčasťou britských práv. I napriek tomu, že LCS opakovane deklarovala mierové a pokojné ciele k dosiahnutiu reformy a odvracala sa od násilia a revolúcie, vláda i lojalistická verejnosť ich považovala za „piatu kolónu“ francúzskych revolucionárov. Keď sa Pitt kriticky a alarmujúco vyjadril o Londýnskej korešpondenčnej spoločnosti a obecné o všetkých radikálnych reformných spoločnostiach, vyjadril tak názor väčšiny poslancov a časti verejnosti. *„Reforma je len zámienkou, ktorou chceli zamaskovať svoje skutočné ciele. Londýnska korešpondenčná spoločnosť a Spoločnosť pre ústavnú informovanosť, viedli dlhú dobu korešpondenciu s domácimi, ale i so zahraničnými spoločnosťami a je evidentné, že svoje podvrtné zámery plánovali už od počiatku [...] Slabí a nevzdelaní boli manipulovaní skrze strašnú doktrínu vychádzajúcu z Práv človeka, aby prostredníctvom tejto neuskutočniteľnej ideológie zvrhli v zemi vládu, zákony, náboženstvo, aby zničili vlastníctvo, stávajúci spoločenský systém a všetko, čo je tejto zemi drahé [...] Mali jednať podľa rovnakého vzorca ako Francúzi, ktorí si zničili vlastnú vládu a spoločenský poriadok a ohrozili všeobecný mier a existenciu ďalších európskych národov [...] I potom, ako jakobínska frakcia prevzala vo Francúzsku vládu a vyhlásila otvorené nepriateľstvo voči Británii, vyjadrovali tieto spoločnosti voči Francúzsku sympatie a naďalej prijímali formu, organizáciu i jazyk francúzskych jakobínov, aby v našej zemi šírili ich myšlienky a aby zasiali rovnaké zlo, ktoré zničilo Francúzsko.“*²⁶⁷ Takto nekompromisne sa o reformátoroch vyjadril predseda britskej

²⁶⁷ COBBETT, *Parliamentary History of England*, Vol. XXXI, s. 498–499.

vlády. I napriek tomu, že sa radikáli nikdy nesnažili o násilný prevrat, ich slovník bol natoľko prudký, „zápalný“ a protivládny, že bolo ľahké Pittovým slovám uveriť. Thelwall ale oponoval všetkým útokom proti LCS a zdôrazňoval, že jej členovia vždy verili v univerzálnu spravodlivosť a záujmy jednotlivcov a bol presvedčený, že táto viera a energia ich držala pri živote, keď boli perzekvovaní, či iným spôsobom šikanovaní.²⁶⁸

2.3. Politická situácia vo Francúzsku a britská reakcia

Dňa 20. apríla 1792, vyhlásilo revolučné Francúzsko vojnu Rakúsku a Prusku. I keď horlivá predvojnová girondinská propaganda hlásala, že francúzske víťazstvo bude rýchle a že európski tyrani budú padať zo svojich trónov pod tlakom ich vlastného ľudu v koalícii s revolučnou armádou, ukázali sa tieto názory od začiatku vojnového konfliktu ako zjavne mylné. Francúzska armáda nebola na boj pripravená, vojaci nedôverovali svojim veliteľom, časť dôstojníkov bola v emigrácii a armáda bola v podstate v rozklade. Preto, keď zaútočili spojenecké prusko-rakúske sily, Francúzi dokázali len ustupovať. Británia bedlivo sledovala udalosti na kontinente a zostávala neutrálna. Pod tlakom francúzskych neúspechov na fronte a stále sa zhoršujúceho hospodárskeho stavu, sa radikalizovala i politická situácia. Zákonodarne zhromaždenie schválilo dekrét o zriadení vojenského tábora v blízkosti hlavného mesta a i napriek snahe kráľa nariadenie vetovať, očakávala Paríž v letných mesiacoch príchod asi dvadsaťtisíc federovaných. Do tejto napätej situácie, vyhlásil 25. júla 1792 veliteľ koaličných síl vojvoda Brunšvický manifest, ktorým hrozil, že je pripravený zrovnať Paríž so zemou, ak bude čo i len trocha ublížené kráľovskej rodine. Tento manifest mal na Francúzov ale opačný účinok. Miesto aby zastrašil, situáciu v hlavnom meste ešte viacej radikalizoval a výsledkom bolo dobre organizované povstanie z 10. augusta, vedené tzv. povstaleckou komúnou, v ktorej čele boli hlavne kordeliéri, ako bol Georges Danton, Jean-Paul Marat, či René Hébert. Augustovým povstaním, ktorého útok bol vedený proti zámku Tulerie, kde sídlila kráľovská rodina so svojim dvorom, boli zničené i posledné zvyšky francúzskej monarchie.

²⁶⁸ THELWALL, s. 115.

Zákonodarne zhromaždenie tak vyhlásilo voľby do nového legislatívneho orgánu, Národného konventu.²⁶⁹

Brunšvického manifest rozdelil britský parlament. Predseda vlády Pitt a jeho kabinet odolávali volaniu Edmunda Burka, ktorý začal so svojou vojnovou agitáciou už rok pred manifestom a žiadal, aby Británia zahájila krížovú výpravu proti Francúzom a aby zvrhla revolučnú vládu a nastolila politický systém spred roku 1789.²⁷⁰ Burkov radikálny názor ale väčšina poslancov nezdíeľala. Len málokto si prial reštaurovať Bourbonскую dynastiu s jej pôvodnou neobmedzenou mocou. Minister zahraničia lord Grenville napísal vtedy príznačne k francúzskej situácii, že sa obáva skôr zlého počasia, ktoré by mohlo spomaliť pochod vojvodu Brunšvického smerom k Paríži, než nejakého odporu zo strany Dumouriezových oddielov.²⁷¹ Gróf Stanhope, zástanca Francúzskej revolúcie a obhajca britských radikálov, vyjadril v Snemovni lordov ako „*občan sveta a priateľ ľudstva*“ odpor voči „*monštru vojvodovi Brunšvickému, ktorý si zaslúži prekliatie od každého rozumného človeka, za publikovanie jeho manifestu, ktorému je možno pripísať masaker z 10. augusta.*“²⁷² Gróf Stanhope vyriešil revolučné krviprelievanie tým, že vinu preniesol na útočiacu koalíciu. I vodca nových whigov, Charles Fox bol voči revolucionárom zhovievavý. Podľa svojich slov nebol až toľko šokovaný udalosťami z 10. augusta, lebo si uvedomil, že ak kráľ neplánoval jednať v súlade so Zákonodarným zhromaždením a dokonca tajne vyjednával s cudzou mocnosťou, bolo naopak nutné ho zvrhnúť. Fox tak vychádzal z myšlienky Slávnej revolúcie a práva na odpor voči tyranovi. Fox však na druhú stranu odsudzoval brutalitu akou bol útok z 10. augusta prevedený. I napriek tomu, že výsledok priniesol pozitívum, nemohol sa zbaviť obavy, že krviprelievanie nebolo u konca. Francúzi potrebovali podľa neho preukazovať v chovaní väčšiu dôstojnosť a ľudia sa mali vyhnúť všetkým krutostiam. I napriek týmto excesom Fox dúfal, že Francúzi dotiahnu svoju revolúciu do úspešného konca.²⁷³

Skutočným šokom pre britskú verejnosť boli nepochybne parížske masakry väzňov trvajúce od 2. do 6. septembra 1792. V tej dobe boli väznice hlavného mesta plné zajatcov z Tuilerií, medzi ktorými boli preživší švajčiarski gardisti, zvyšky členov kráľovského dvora, tzv. neprísazní duchovní, ale obeťami tohto spočiatku

²⁶⁹ Simon SCHAMA, *Občané, kronika Francouzské revoluce*. Praha 2004, s. 605–638.

²⁷⁰ TREVELYAN, s. 57.

²⁷¹ Tamtiež.

²⁷² Tamtiež, s. 1574.

²⁷³ TREVELYAN, s. 57–58.

nekoordinovaného vraždenia sa stali i klasickí zločinci, či prostitútky, ktoré mali tú smolu, že boli uväznené práve v dobe masakrov. Toto masové vraždenie bolo vlastne panickou reakciou Parížanov, ktorí boli pod tlakom úspechu rakúsko-pruskej koalície, postupujúcej bez väčších problémov na Paríž. Hlavným mestom sa šírila panika, že ak dobrovoľníci opustia Paríž a cudzia koalícia bude v boji úspešná, stanú sa väzni „piatou kolónou“ nepriateľa.²⁷⁴ Správy o týchto vraždách sa rýchle šíрили a dostali sa i do Británie a to prostredníctvom emigrantov, ktorí boli ochotní o krutostiach vypovedať.

Noviny *Times* sa o parížskych masakroch vyjadrili, že i Góti a Vandali boli vo svojom konaní miernejší, než francúzski barbari, ktorí mali z vraždenia viditeľne radosť a potešenie. Počas 10. augusta sa mohli obyvatelia Tuilerií i švajčiarski gardisti brániť, ale v priebehu masakrov nemali šancu na sebaobranu a tieto nešťastné obeť boli rozsekané ako ovce na porážke.²⁷⁵ Septembrové masakry boli pre väčšinu Britov posledným dôkazom o tom, že revolúcia sa úplne odklonila od myšlienky konštitučnej monarchie a že o jej osude rozhodovala hlavne ulica, ktorej jediným platným zákonom bol lynč. Samuel Romilly sa vo svojich pamätiach vyjadril i k septembrovým masakrom a jeho súd bol nemilosrdný. Ako bývalý umiernený sympatizant revolúcie, stratil po masakroch všetky ilúzie. *„Ako sme mohli byť tak oklamani charakterom francúzskeho národa?[...] Úbožiaci, ktorí sa chválili svojim patriotizmom a neustále prisahali na slobodu, v momente, keď ich zem napadli nepriatelia, začali vraždiť ženy, kňazov a väzňov! Cielene naplňovali vozy obeťami a privádzali ich ako zvieratá, aby boli zmasakrovaní priamo v metropole. A títo chladnokrvní pôvodcovia vrážd, zatiaľ čo krv ich obetí stekala okolo nich, pokračovali v ďalšom krviprelievaní a ešte ho i obhajovali a dokonca mu tleskali s tým, že tento príklad by si mali brať i ostatné národy.“*²⁷⁶ Masakry boli ťažko obhájiteľné i pre sympatizantov revolúcie. Fox napísal v liste svojmu synovcovi lordovi Hollandovi, že to, čo sa udialo v Paríži, bolo obrovskou ranou pre ľudí, ktorí boli zástancami slobody. Pre toto krviprelievanie nebolo žiadneho ospravedlnenia.²⁷⁷ I keď patril Fox k obhajcom Painových Práv človeka, revolučnými excesmi z roku 1792 a terorom, ktorý nasledoval v roku 1793,

²⁷⁴ SCHAMA, s. 650–657.

²⁷⁵ TNA London, *The Times* (London, England), “France”, Monday, Sep 10, 1792, pp. 1–2, Gale Document Number: CS34082685, the Times Digital Archive: <http://find.galegroup.com/ttda/infomark.do?>

²⁷⁶ ROMILLY, s. 350–351.

²⁷⁷ TREVELYAN, s. 58.

bol úprimne sklamaný a veril, že ústavná reforma vo Francúzsku degenerovala do anarchie. I navzdory revolučnej brutalite, bol však Fox presvedčený, že absolutistická monarchia Bourbonov bola väčším zlom než krutosti, ktoré revolúcia stále častejšie páchala. Dával preto otvorene prednosť excesom revolúcie pred myšlienkou reštaurácie Bourbonskej monarchie, ako to presadzoval jeho politický oponent Burke.²⁷⁸ Charles Grey, spojenec Foxa, sa snažil k obhajobe Francúzskej revolúcie argumentovať tým, že ruskí a pruskí dobyvatelia páchali v Poľsku rovnaké zverstvá, ale nevyvolali také pozdvihnutie, ako práve Francúzi. Grey si ale neuvedomil, že Poľsko bolo pre Britov príliš ďaleko na rozdiel od Francúzska, ktoré bolo úzko späté s Anglickými dejinami. Navyše Paríž bola kultúrnym centrom, ktoré navštívilo mnoho vzdelaných Britov, ktorí si medzi Parížanmi našli i veľa priateľov.²⁷⁹ Udalosti vo Francúzsku boli preto pre obyvateľov ostrovného kráľovstva nanajvýš citlivé a vplyv revolúcie a jej myšlienok mohli pocítiť i vo vlastnej zemi a to prostredníctvom reformných spoločností.

I napriek očakávanému bezproblémovému pochodu koalíčných prusko-rakúskych vojsk smerom na Paríž, narazil vojvoda Brunšvický na prvý výraznejší odpor francúzskej armády vedenej generálom Dumouriezom u dedinky Valmy. Tam sa 20. septembra 1792 strhla hlavne delostrelecká bitka, ktorá síce neskončila žiadnym oslnivým víťazstvom Francúzov, ale prinútila vojvodu Brunšvického späť k ústupu do ríše. Bitka u Valmy mala pre Francúzov obrovský morálny význam a na základe tohto výsledku vyhlásili voľby do nového legislatívneho orgánu, Národného konventu. Zároveň pristúpili k zrušeniu monarchie a začali počítať prvý rok republiky. Sebavedomie a odhodlanie Francúzov stúplo natoľko, že na konci septembra okupovali Nice a 6. novembra generál Dumouriez v bitke proti rakúskej armáde zvíťazil u Jemappes, čím sa Francúzom otvorili dvere do Rakúskeho Nizozemska.²⁸⁰

Zo situácie vo Francúzsku sa však nehládali na excesy revolúcie, tešili radikálni reformátori. Už v máji 1792 vyjadrovali členovia Manchesterskej ústavnej spoločnosti radosť z postupu revolúcie, zároveň ale zdôraznili, že nemohli súhlasiť so všetkým, čo sa vo Francúzsku dialo. Odmietali jej násilnú stránku, ale nehodlali jej činy súdiť, pretože správy, ktoré boli o činnosti francúzskych revolucionárov šírené, boli podľa

²⁷⁸ MORI, Jennifer, *Britain in the Age of the French Revolution 1785–1820*, London 2000, s. 8.

²⁷⁹ TREVELYAN, s. 58.

²⁸⁰ SCHAMA, s. 657–661.

nich natoľko hmlisté, že sa ich neodvažovali hodnotiť.²⁸¹ Víťazstvo u Valmy ale vyvolalo u reformátorov neskrývanú radosť. Joel Barlow, člen SCI ktorý sa svojimi republikánskymi názormi netajil, reagoval na úspechy francúzskej armády a svoj obdiv vyjadril v liste z 24. novembra venovanom Národnému konventu. Francúzsky národ stál teraz podľa autora v čele celého ľudstva, ktoré malo fungovať ako jedna veľká rodina. „*Francúzsko kráča gigantickými krokmi vpred k svojmu vytýčenému cieľu, ktorý sa týka nás všetkých. To, čo francúzsky národ začal tvoriť pôvodne len pre seba, stalo sa povinnosťou voči celej ľudskej rase.*“²⁸² Barlowove prehnané lichotenie zaznamenali i noviny *Critical Review, or Annals of Literature* a rozhorčene zhodnotili autorov názor na Národný konvent, ktorý nazval reprezentantom ľudstva. „*To už je trocha príliš! Toto lichotenie by nikdy autorovi nezabezpečilo, aby mohol byť čo i len čestným hosťom francúzskeho zhromaždenia.*“²⁸³

Novovzniknutá *Birminghamská spoločnosť pre ústavnú informovanosť*²⁸⁴ (Birmingham Society for Constitution Information) vo svojej prvej adrese vyjadrila kresťanskú túžbu vytvoriť bratstvo s ostatnými národmi. Táto únia by potom viedla k láske a k šíreniu dobrej vôle medzi všetkými ľuďmi a výsledkom by bolo slobodné svetové občianstvo. Reformátori odsúdili vedenie vojny, ktorú považovali za dielo diplomacie a duchovenstva. Len králi a šľachta vyvolávali konflikty na základe ich túžby po moci a bohatstve a boli pritom schopní obetovať milióny ľudských životov, ktorých považovali len za „svinský zástup“. Pre reformátorov bola jedným z hlavných symbolov monarchie vojna a boli presvedčení, podobne ako Thomas Paine, že republikánsky systém ukončí všetko krviprelievanie. Francúzi sa podľa nich len bránili proti koalícii tyranov a preto sa z ich strany jednalo o spravodlivú vojnu.²⁸⁵

Reakcia na francúzske vojenské úspechy sa prejavila hlavne v Sheffielde, ktorý bol známy ako najradikálnejšie mesto. Po správe o prvom francúzskom úspechu, sa sheffieldský dav zhromaždil 15. októbra pod taktovkou miestnych reformátorov,

²⁸¹ WALKER, s. 26–30.

²⁸² TNA London, TS 24/3/35. London Corresponding Society: Circular to Societies Concerning Formation of a British Convention. A Letter to the National Convention of France on the Defects in the Constitution of 1791 and the Extent on the Amendments Which Ought to be Applied, by Joel Barlow, Esq.

²⁸³ *The Critical Review, or Annals of Literature*, Vol. VI, London 1792, s. 354 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=njp.32101076402567;view=1up;seq=7>

²⁸⁴ Ďalej budem používať skratku tejto spoločnosti, podľa jej originálneho anglického názvu, Birminghamská SCI.

²⁸⁵ TNA London, TS 24/3/24. Birmingham Society for Constitutional Information: Letter to Societies for Parliamentary Reform. Birmingham Society for Constitution Information, First Instituted Nov. 20, 1792.

k pouličným oslavám.²⁸⁶ Po víťazstve u Jemappes, ktoré Francúzom otvorilo cestu do Rakúskeho Nizozemska, boli oslavy v Sheffielde, ktoré sa konali 30. novembra, ešte intenzívnejšie. Organizátori zozbierali dostatok peňazí k nákupu vola, ktorý bol napichnutý na ražeň a grilovaný nad dvoma ohňami hneď za bránami mesta. Nasledujúci deň, v pondelok 30. novembra, bol okolo druhej hodiny na obed sňatý z ražňa, rozporciovaný a postupne rozdaný medzi ľudí, ktorí oslavovali na ulici francúzske víťazstvo, za intenzívnej slávnostnej streľby. Úrady odhadovali počet ľudí v uliciach Sheffieldu až na päťtisíc.²⁸⁷

Reformátori nielen otvorene oslavovali, za čo boli stále znepokojenejšou britskou verejnosťou odsudzovaní, ale rozhodli sa i pre písomný a dokonca osobný kontakt s Národným konventom. Prví, ktorí sa odhodlali spísať oslavnú a gratulačnú adresu novému francúzskemu zákonodarnému orgánu, bola LCS. Autorom adresy bol Maurice Margarot a k jej podpore a podpisu sa pridali i reformátori z Manchestru, Norwich a z Londýna.²⁸⁸ Adresa bola následne odovzdaná francúzskemu ambasádorovi Bernardovi-Françoisovi Chauvelinovi, ktorý ju poslal Národnému konventu. Tam bola prijatá za veľkého potlesku a členovia konventu okamžite schválili jej publikáciu a rozšírenie pre všetky departementy v zemi.²⁸⁹ Neskôr bola táto adresa použitá ako dôkazný materiál proti radikálom obžalovaným z velezrady, v priebehu londýnskych procesov z roku 1794. Adresa odsúdila prusko-rakúsku koalíciu ako „cudzie zlodejské vojská“, ktoré operovali na území Francúzska pod zámienkou spravodlivej vojny. Povinnosťou každého Brita malo byť vynaloženie čo najväčšieho úsilia k podpore víťazstva slobody a ľudského šťastia a reformátori vyjadrili i nádej, že medzi oboma krajinami bude fungovať priateľstvo. Zároveň ubezpečili Národný konvent, že i keď je skutočných podporovateľov francúzskeho boja za slobodu v Británii ešte málo, ich počet každým dňom rastie. „*Francúzi, vy ste už slobodní, zatiaľ čo Briti sa k tomu pripravujú.*“²⁹⁰ Reformátori tiež ako typickí predstavitelia osvietenstva a zástanci kresťanskej myšlienky lásky a bratstva, vyjadrili túžbu po koalícii Francúzska, Británie a Ameriky, ktorá mala dať Európe a svetu trvalý mier. Vo Francúzoch videli svojich spoluobčanov sveta a bratov, ktorí boli stvorení

²⁸⁶ O' GORMAN, s. 117.

²⁸⁷ *The London Chronicle for the Year 1792*, s. 536 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=mdp.39015080323689>

²⁸⁸ DAVIS (Ed.), *London Corresponding Society 1792–1799*, Vol. I, s. 27.

²⁸⁹ HARDY, s. 20.

²⁹⁰ Tamtiež, s. 30.

jediným spoločným Bohom. Preto bolo ich cieľom vzájomne si v tejto dôležitej chvíli pomáhať a vyjadrovať si obojstrannú úctu.²⁹¹

Adresu podporili i členovia SCI, keď na mítingu z 12. októbra schválili jej obsah a zároveň navrhli poďakovanie LCS za jej spísanie. Tohto mítingu sa zúčastnili nielen členovia SCI, ako bol John Horne Tooke, Jeremiah Joyce, či William Sharpe, ale i zástupcovia z LCS ako jej tajomník Thomas Hardy, John Richter a Matthew Moore.²⁹² Pre tieto dve spoločnosti bolo typické, že sa jej významní členovia spolu často stretali, aby jednali o spoločných dôležitých záležitostiach a aby zároveň týmto spôsobom vyjadrili svoju súdržnosť a spoluprácu. I napriek tejto kooperácii, sa členovia SCI rozhodli, že sa tiež zúčastnia aktu gratulácie Národnému konventu, ale nezávisle na LCS. Jej adresu síce schválili, ale aby si udržali svoju prestíž a postavenie medzi ostatnými reformnými spoločnosťami, museli prísť so svojou vlastnou aktivitou. Jednalo sa tiež o gratulačnú adresu, ale tá mala byť Národnému konventu doručená osobne, teda nie prostredníctvom francúzskeho ambasádora. Generálny výbor SCI menoval 2. novembra špeciálny podvýbor, ktorý mal mať na starosti vypracovanie adresy.²⁹³ Pred Národný konvent mali potom predstúpiť vybraní delegáti, zarytí republikáni Joel Barlow a John Frost, ktorý sa významne podieľal na založení LCS a bol zároveň členom SCI. Barlow, ktorý bol finančne zabezpečený, bol ochotný platiť výdaje za cestu a pobyt v Paríži i Frostovi.²⁹⁴

Tesne pred tým, ako obaja muži opustili Londýn, večeral John Frost v spoločnosti priateľov v jednej z londýnskych kaviarní, keď ho náhle oslovil jeden z prítomných hostí, ktorý evidentne vedel, že Frost bol jedným s Painových spoločníkov, keď autor Práv človeka opúšťal v septembri Anglicko. Neznámy muž sa Frosta spýtal, ako Francúzi postúpili s revolúciou. Bola to iste provokatívna otázka, pretože bolo jasné, že Frost, ktorý bol v tej dobe navyše už trocha podnapitom stave, bude Francúzsku republiku oslavovať. „*Chystám sa tam znova vycestovať. Som samozrejme za rovnosť. Nevidím totiž žiadny dôvod, prečo by mal jeden človek stáť nad druhým. Rovnosť je prirodzené právo.*“ Muž sa ho na to spýtal, čo myslel pod pojmom rovnosť. „*Myslel*

²⁹¹ Tamtiež, s. 29–30.

²⁹² TNA London, TS 24/3/35. London Corresponding Society: Circular to societies concerning formation of a British Convention. Report of Evidence, Mr Ford. A Sketch of Evidence against Tooke, Joyce, Bonney, Wardle, Sharpe, Pearson, Richter, Hardy, Thelwall and Testimony of Mr Adams, Secretary of the Society for Constitutional Information.

²⁹³ Tamtiež.

²⁹⁴ ALGER, J. G., *The British Colony in Paris, 1792–93*, in: *The English Historical Review*, Vol. 13, No. 52, Oxford 1898, s. 682.

som tým žiadneho kráľa. Ústava tejto zeme je viditeľne zlá.“ Na to sa hostia kaviarne rozčúlili a muž, ktorý Frostovi kládol otázky, ho schytil za nos a vykopol z kaviarne. Táto príhoda mala ešte dohru, pretože keď sa Frost vrátil vo februári 1793 späť do Londýna, bol zatknutý a obžalovaný z šírenia buričských rečí.²⁹⁵ V tej dobe bola už Británia vo vojne s Francúzskou republikou a to bol dôvod, prečo sa zatykač na Frosta tak oneskoril a prečo k jeho obvineniu došlo až po príchode z Francúzska.

V dobe, keď Barlow s Frostom prichádzali do Paríža, pôsobila tam početná skupina anglických, írskych a škótskych emigrantov, nadšencov Francúzskej revolúcie a republikánskeho systému. Ich hlavným sídlom bol *White's Hotel*, nazývaný tiež *Hôtel D'Angleterre* a *Hôtel des États-Unis*. Dňa 18. novembra sa vo *White's Hotel* stretli Briti, pobývajúci v Paríži, aby oslávili francúzske vojenské víťazstvá a spísali pri tejto príležitosti gratulačnú adresu Národnému konventu. V čele tohto mítingu bol britskou vládou bedlivo sledovaný John Hurford Stone, ktorý sa stal po vypuknutí vojny medzi Britániou a Francúzskom, pre svoju domovinu symbolom zrady. V adrese vyjadrili britskí republikáni nádej, že Francúzi zložia svoje zbrane až vo chvíli, keď už nebude existovať žiadny tyran. S vystúpením sa ale čakalo na delegátov z Londýna, pretože sa plánovalo čítať adresy spoločne.²⁹⁶ Pred Národný konvent napokon predstúpili 28. novembra Frost, Barlow, Stone a Richard Joeyce, ktorý bol pravdepodobne rodinný príbuzný Jeremiaha Joyca, člena SCI. Podľa vládneho agenta Georga Monroa, ktorý sa infiltroval medzi britských emigrantov, obsahovala adresa oslavu úspechov revolučnej armády a vyjadrovala veľký obdiv k francúzskej ústave. Naopak o britskej ústave sa vyjadrovali ako o dobrej, ale zďaleka nie tak dokonalej ako bola práve francúzska.²⁹⁷ To bola pre Britov samozrejme veľmi citlivá téma, pretože na svoju ústavu boli veľmi hrdí. Navyše kritika ústavy a obdiv k francúzskemu politickému systému boli jasnými dôkazmi, že emigranti, ale i členovia domácich reformných spoločností, majú v pláne napodobňovať francúzsky model vlády a to bolo hlavne po francúzskych vojenských úspechoch považované za veľkú hrozbu. SCI

²⁹⁵ TWISS, Horace, *The Public and Private Life of Lord Chancellor Eldon: With Selections from His Correspondence, by Horace Twiss, Esq., One of her Majesty's Counsel*, Vol. I, London 1844, s. 227 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: <https://books.google.cz/books?id=FyozAAAIAAJ&printsec=frontcover&dq=The+Public+and+Private+Life+of+Lord+Chancellor>

²⁹⁶ ALGER, s. 672–974.

²⁹⁷ TNA London, PC 1/21/35B. Bundle Marked “Treason” Relating to the London Corresponding Society: Committee Minutes and Orders Concerning Prisoners; Letters and Requests from Prisoners; Examinations of Witnesses and Suspects. Minute on the Evidence of Capt. Monro and W. Metcalfe, May 15, 1794.

potom prijala 7. decembra list od Frosta a Barlowa i s odpoveďou prezidenta Národného konventu, ktorý vyjadril nádej, že nepotrvá dlho a francúzsky ľud bude gratulovať Národnému konventu v Anglicku.²⁹⁸

Udalosti vo Francúzsku i otázka parlamentnej reformy rozdeľovala v roku 1792 i politickú scénu. Jednalo sa hlavne o whigov, ktorí boli rozdelení už od konfliktu Burka s Foxom v roku 1791, keď sa obaja muži ostro nezhodli v otázke Francúzskej revolúcie. Fox sa vtedy s Burkom verejne na pôde parlamentu rozišiel a whigovia sa rozdelili medzi vojvodu Portlanda, Foxa a na menšinu, ktorá stála za Burkom. Ak si mali whigovia vybrať medzi Foxom a Burkom, preferovali radšej Foxa a otázku Francúzskej revolúcie, ktorá oboch mužov rozdeľovala, vnímali len ako extravagantnú záležitosť. K skutočnému rozkolu ale došlo v momente, keď sa „radikálni“ whigovia vedení Charlesom Greyom, Thomasom Erskinom a Philipom Francisom rozhodli založiť vlastnú reformnú spoločnosť, ktorú pomenovali *Priatelía ľudu*²⁹⁹ (Friends of the People).³⁰⁰ K založeniu a zároveň prvému mítingu došlo 11. apríla 1792 a v *Adrese ľudu* (Address to the People of Great Britain) vysvetlili členovia spoločnosti ich základný program a ciele. Vyjadrili obdiv k ústave, ktorú chceli obnoviť a reštaurovať do jej základných čistých princípov, ale pohoršovali sa nad tým, že niektorí obdivovatelia ústavy boli tak zaslepení, že sa zdalo, že im chýbala úprimnosť a zdravá kritika. Títo zaslepení obhajcovia ústavy sa odvolávali na jej dokonalosť a zásady, ale sami ich porušovali, keď sa pri jej „ochrane“ dopúšťali násilia. Whigovia tým mysleli lojalistov a hlavne členov organizácie Cirkev a kráľ. V adrese zároveň zdôrazňovali, že ich cieľom bola len obnova, teda reštaurácia a že sa v žiadnom prípade nehlásili k novotám, ako to bolo v prípade Francúzskej revolúcie. Aby sa vyhli obvineniu z paktovania s revolucionármi, jasne odmietali akékoľvek podobnosti, ktoré by mohli existovať v rámci snahy o reformu medzi Britániou a Francúzskom. Zároveň ale zdôraznili, podobne ako ich kolegovia z radikálnych reformných spoločností, že neúspešná snaha Francúzov reformovať ich systém, viedla ku krvavej revolúcii.³⁰¹ Týmto ale končili všetky podobnosti medzi radikálmi a reformnými whigmi. Tí totiž

²⁹⁸ TNA London, TS 24/3/35. London: London Corresponding Society: Circular to societies concerning formation of a British Convention. Report of Evidence, Mr Ford. A Sketch of Evidence against Tooke, Joyce, Bonney, Wardle, Sharpe, Pearson, Richter, Hardy, Thelwall and Testimony of Mr Adams, Secretary of the Society for Constitutional Information.

²⁹⁹ Ďalej budem používať skratku tejto spoločnosti, podľa jej originálneho anglického názvu, FOP.

³⁰⁰ TREVELYAN, s. 43.

³⁰¹ *Proceedings of the Society of Friends of the People: Associated for the Purpose of Obtaining a Parliamentary Reform, in the Year 1792*, London 1793, s. 11–19 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: <https://archive.org/details/proceedingsofsoc00sociuoft>

odmietali všeobecné volebné právo i ročný parlament a prikláňali sa k umiernenej reforme, ktorej plán mal pomáhať vypracovať i budúci ministerský predseda Charles Grey, ktorému sa napokon v roku 1832 podarilo presadiť tzv. *Reformný zákon* (Reform Act). Medzi členov spoločnosti patrili okrem Greya, Erskina, Francisa i ďalší poslanci Dolnej a Hornej snemovne ako boli Samuel Whitbread, gróf Lauderdale, Richard Sheridan, lord Dear, ale i kedysi aktívny člen SCI John Cartwright, známy disenter Dr Andrew Kippis a prekvapivo i neskorší predný anglický emigrant v Paríži, John Hurford Stone.³⁰² Medzi členmi ale chýbal Charles Fox, ktorý do spoločnosti nevstúpil s taktických dôvodov, aby udržal na svojej strane tú časť whigov, ktorá s ním síce sympatizovala, ale zároveň odmietala reformu.³⁰³

Keď sa v lete 1792 pokúšal ministerský predseda Pitt získať do svojej vlády Portlandových whigov, musel počítať i s Foxom, pretože vojvoda Portland sa stále snažil tohto obdivovateľa Francúzskej revolúcie dostať na svoju stranu.³⁰⁴ Pitt ale nepočítal s ministerským postom pre jeho veľkého kritika Greya, ktorý mu pri každej príležitosti pripomínal jeho reformnú minulosť a bránil tak aktivity radikálnych reformátorov. Fox však bez Greya odmietal jednať a Portland tak zostával až do leta 1794 stále neoblomný.³⁰⁵

2.4. Nepokoje v Škótsku

Vyhlásenie kráľovskej májovej proklamácie proti publikovaniu buričskej literatúry malo na škótsku verejnosť silný dopad. Vplyv práce Thomasa Paina bol totiž nesmierne silný i v Škótsku a mnohí dokonca tvrdili, že proklamácia bude mať opačný účinok, pretože tí, čo Paina ešte nečítali, sa ho budú snažiť získať. Čo je zakázané je totiž lákavé. „*Zdá sa, že pamflet pána Burka bol len márnou snahou. Pán Paine, jeho hlavný oponent, totiž publikoval prácu s opačnými argumentami. Títo dvaja autori prostredníctvom svojich prác rozšírili myšlienky medzi širokú verejnosť, kde sa okamžite vytvorili dva odlišné tábory. Takže asi polovica populácie sa teraz stala politicky naprosto šíalenou.*“³⁰⁶ V Edinburghu sa tiež v letných mesiacoch objavili

³⁰² Tamtiež, s. 4–6.

³⁰³ TREVELYAN, s. 44.

³⁰⁴ MORI, s. 10.

³⁰⁵ TREVELYAN, s. 54.

³⁰⁶ *The Scots Magazine*, Vol. LIV, Edinburgh 1792, s. 516 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: https://books.google.cz/books/about/The_Scots_Magazine.html?id=8V0AAAAAYAAJ&redir_esc=y

dva medailóny, ktoré odkazovali i na Francúzsku revolúciu. Na jednej strane prvého medailónu bolo vyryté „*sloboda a rovnosť*“ a na druhej strane stálo, že „*národ je základným zdrojom všetkej suverenity*“. Na druhom medailóne bol vyrytý nadpis „*sloboda svedomia, rovná reprezentácia a spravodlivé dane*“ a druhá strana hlásala „*aby sa stal národ slobodným, záleží len na jeho rozhodnutí*“.³⁰⁷ Prvý medailón sa teda hlásil k princípom Francúzskej revolúcie a druhý bol odrazom k reformnému hnutiu, ktoré bolo v Škótsku tak intenzívne, ako v Anglicku a v roku 1793 dokonca prevzalo i vedúcu úlohu.

Kráľovská proklamácia vyvolala medzi verejnosťou hneď od začiatku svojho vydania kritiku vlády a z toho hlavne ministra vnútra Henryho Dundasa, ktorý pochádzal z Edinburghu a ktorého synovec lord advokát³⁰⁸ Robert Dundas, pôsobil v zemi ako jeho pravá ruka. V máji 1792 vypukli prvé nepokoje v Lanarku a následne sa šírili do celého severného Škótska. Súčasťou nepokojov bolo i pálenie figurín ministra Dundasa, ktorý predstavoval symbol britskej vlády.³⁰⁹ Najviac pozornosti si ale v rámci nepokojov získal Edinburgh. Magistrát obdržal anonymnú správu, že 4. júna, v deň kráľových narodenín, sa v meste chystajú násilné demonštrácie zamerané hlavne proti ministrom Dundasovi, ktorému bola vyčítaná jeho opozícia voči snahe o škótsku reformu volebného práva.³¹⁰ Do mesta boli preto povolané oddiely dragúnov z Musselburghu a Haddingtonu. Celý deň síce panoval klud a nič nenasvedčovalo tomu, že by sa chystali nepokoje, ale už k večeru sa začali na ulici zhromažďovať davy ľudí. Vedenie mesta preto povolalo jazdu dragúnov, ktorá rýchlym cvalom prebehla skrze mesto a rozháňala pritom stále viac narastajúci dav. I napriek týmto opatreniam, sa hluční demonštranti rozišli až okolo pol noci. Na druhý deň sa zdalo, že bude konečne nastolený klud, ale už okolo šiestej hodiny večernej sa scenár z predchádzajúceho dňa opakovane. Demonštranti mali ale tentokrát pripravenú figurínu ministra Dundasa, ktorú najprv vláčili ulicami mesta, potom ju slávnostne obesili a zapálili. Ktokoľvek sa snažil rozdivených mužov upokojovať, bol okamžite vyhnaný pod spľškou kamenia. Dav sa potom pohol k domu lorda prepošta³¹¹, aby mu porozbíjal okná, ale k plánovanému rabovaniu už nedošlo, pretože na miesto sa

³⁰⁷ Tiež.

³⁰⁸ Lord advokát bol hlavným právnym zástupcom Britskej vlády a Koruny v Škótsku v oblasti civilného a kriminálneho práva.

³⁰⁹ MEIKLE, Henry, *Scotland and the French Revolution*, Glasgow 1912, s. 81.

³¹⁰ *The Scots Magazine*, Vol. LIV, Edinburgh 1792, s. 307.

³¹¹ Lord prepošt Edinburghu mal funkciu podobnú starostovi mesta.

dostavila jazda dragúnov. Dav sa však znova zorganizoval a postupoval k domu lorda advokáta Roberta Dundasa, kde už bol ale zastavený pod hrozbou strel'by. Keďže prvá paľba nikoho nezranila, pravdepodobne sa strieľalo nad hlavy demonštrantov, ľudia to povzbudilo a odpovedali spíškou kamenia. Druhá paľba už bola presná a na mieste ostalo ležať niekoľko zranených. Táto hrozba demonštrantov neodradila ani na tretí deň. K večeru sa opäť zhromaždili, zdalo sa že tak činia vždy po práci, pretože cez deň bol v uliciach mesta pokoj, aby sa znova zamerali na dom lorda prepošta. Tentokrát bola ale jazda pripravenejšia a s vytasenými šablami sa niekoľko krát prehrali Edinburghskými ulicami a dav sa napokon podarilo úspešne potlačiť.³¹²

Už od začiatku sa zdalo, že demonštrácie boli pevne organizované a táto domnienka bola potvrdená i z výpovedí zatknutých mužov, ktorí dosvedčili, že v čele davu vždy stáli ľudia, ktorí ich presne riadili a určovali plán násilných akcií.³¹³ Bolo preto potrebné určiť, kto bol za nepokoje zodpovedný a prečo vlastne vypukli. Medzi ľuďmi sa mali v meste šíriť reči, že minister Dundas chce v parlamente presadiť zákon o zvýšení cien potravín, čo sa ale ukázalo ako obyčajná fáma.³¹⁴ Vedenie mesta, ale i britská vláda však verili tomu, že za nepokojmi stál vplyv Thomas Paina a organizátormi boli radikálni reformátori, pretože podobne ako v Anglicku i v Škótsku sa v priebehu roku 1792 zakladali nové reformné spoločnosti, ktoré hlásali politickú rovnosť, spravodlivú reprezentáciu a hlásili sa k myšlienkam Francúzskej revolúcie. Pre vládu bolo preto logické, že nepokoje, ktoré mali navyše politický podtext, pretože demonštranti vykrikovali heslá „rovnosť a bratstvo“ a útočili na ministra Dundasa, boli prácou reformátorov.³¹⁵ Škótski radikáli sa ale od násilností okamžite dištancovali a je veľmi nepravdepodobné, že by patrili medzi ich organizátorov. Vo svojich deklaráciách vždy dôrazne prehlasovali vernosť kráľovi, lordom a Dolnej snemovni a sľubovali, že budú nápomocní miestnym magistrátom pri potlačovaní nepokojov v zemi.³¹⁶ To však vláde a mestským radám zjavne nestačilo, pretože reformátorov považovali za obhajcov Painovej „buričskej literatúry“ a za otvorených obdivovateľov Francúzskej revolúcie. Demonštrácie síce pripomínali

³¹² *The London Chronicle for the Year 1792*, s. 551–559.

³¹³ Tamtiež, s. 559.

³¹⁴ Tamtiež.

³¹⁵ JOHNSTON, Kenneth R., *The First and Last British Convention*, in: *Romanticism*, Vol. 13, No 2, Edinburgh 2007, s. 103.

³¹⁶ *The Minutes of the Proceedings of the General Convention of the Delegates, from the Societies of the Friends of the People throughout Scotland. At their Several Sittings in Edinburgh, on the 11–13 of December, 1792*, Edinburgh 1793, Reproduction from John Rylands University Library of Manchester, Detroit 2010, s. 8.

svojimi heslami a činmi politickú manifestáciu, ale v skutočnosti sa vždy jednalo viacej o lokálne ekonomické protesty, ktoré nadväzovali na tradičné nepokoje 18. storočia. Vodcovia takýchto demonštrácií dokonca niekedy disponovali dopredu pripraveným zoznamom domov na ktoré mali ľudia útočiť a vopred vypracovali plán, podľa ktorého sa malo postupovať. Klasické demonštrácie teda nikdy neprebiehali bez organizácie a dav vždy operoval v mieste svojho bydliska, pretože požiadavky protestujúcich boli späté s miestom, kde žili.³¹⁷ Je ťažké určiť, do akej miery vláda verila vplyvu reformátorov, ale pri pohľade na jej nasledujúce legislatívne kroky je možné predpokladať, že o ich pôsobenie na nepokoje v Škótsku v lete 1792 bola skôr presvedčená, než že by využívala túto situáciu len ako zámienku útoku proti radikálom.

Nové reformné hnutie, ktoré sa začalo šíriť v 90. rokoch pod vplyvom myšlienok Francúzskej revolúcie a Painových Práv človeka, nebolo charakteristické len pre Anglicko, ale ako sa ukázalo tak i pre Škótsko. Reformátori z miest ako boli Perth, Dundee, Glasgow a Edinburgh, boli už v júni 1792 dostatočne organizovaní k tomu, aby zahájili vzájomnú korešpondenciu s cieľom sformovať nové reformné spoločnosti. O mesiac neskôr bola založená *Spoločnosť priateľov ľudu* (FOP) v Edinburhu a jej vzorom, ako to bolo možné pozorovať už z jej pomenovanie, bola londýnska whigovská FOP.³¹⁸ Podobnosť bola ale skutočne len v názve spoločnosti. Členovia edinburghskej FOP platili podobne ako reformátori z LCS veľmi nízky vstupný poplatok, ktorý umožňoval prístup do spoločnosti i chudobnejším a nižšie postaveným ľuďom. Počet členstva bol navyše neobmedzený. Štruktúra a sociálne zloženie škótskeho reformného hnutia bolo teda veľmi podobné anglickému radikálnemu hnutiu. Londýnski reformní whigovia mali na rozdiel od radikálnych reformátorov zápisné dve guinei a tento vstupný poplatok udržoval FOP v pozícii elitnej spoločnosti, ktorej členstvo pozostávalo buď z poslancov oboch snemovní parlamentu, alebo sa jednalo o vyššiu vzdelanú triedu, či vidiecku šľachtu. Navyše londýnska FOP nemala v Anglicku žiadne filiálky, čo ešte viacej upevňoval jej status elitárskej spoločnosti.³¹⁹ To sa ale nedalo povedať o edinburghských Priateľoch ľudu, ktorí sa stali vzorom pre zakladanie ďalších pobočiek a i keď sa nové filiálky svojim významom často vyrovnali materskej spoločnosti, centrum reformného hnutia

³¹⁷ RUDÉ, George, *The London Mob' of the Eighteenth Century*, in: *The Historical Journal*, Vol. 2, No. 1, Cambridge 1959, s. 3–4.

³¹⁸ BAYLEN-GOSSMAN, s. 331.

³¹⁹ MEIKLE, s. 93.

zostávalo hlavne v Edinburghu. Tým sa škótski Priatelia ľudu neodlišovali len od londýnskych whigov, ale i od anglických radikálnych reformných spoločností. Ich organizačná štruktúra totiž silne pripomínala francúzsky systém filiálok parížskeho jakobínskeho klubu. Ani LCS, ani SCI nemali svoje pobočky a všetky anglické reformné spoločnosti fungovali nezávisle i keď boli poprepájané vzájomnou korešpondenciou. V Škótsku boli reformátori často riadení z Edinburghu, o čom vypovedalo i organizovanie nasledujúcich troch edinburghských konventov.

Dňa 17. septembra 1792 sa po vzore edinburghských Priateľov ľudu zorganizovali do spoločnosti i reformátori z Dundee³²⁰ a o mesiac neskôr, 16. októbra sa vyformovala nemenej dôležitá filiálka FOP v Glasgow. Už na počiatku jej vzniku však mala vláda medzi jej členmi svojho informátora. Bol ním Robert Watt, ktorý neskôr vstúpil do dejín reformného hnutia paradoxne na strane radikálov, ako obžalovaný z velezrady. Ten popísal novovzniknutú reformnú spoločnosť hlavne ako združenie remeselníkov, ktorí oslavovali vojenské úspechy francúzskej armády. I keď Priatelia ľudu z Glasgow začínali ako menej početná spoločnosť, ich členstvo sa podľa Watta rozrastalo podobne ako u LCS a na rovnakom princípe pracovala aj ich propaganda. Organizácia glasgowských reformátorov bola tiež veľmi podobná štruktúre londýnskej reformnej spoločnosti, pretože sa postupne delila na divízie a v čele stál volený výbor delegátov. Robert Watt bol pre vládu spočiatku veľmi aktívnym plateným donášačom a jeho správy sa netýkali len radikálov z Glasgow, ale i z Edinburghu, Perth, či Dundee.³²¹

Medzi zakladajúcich členov Glasgowskej FOP patril plukovník William Dalrymple, ktorý bol menovaný prezidentom spoločnosti a Thomas Muir,³²² ktorý sa stal jedným zo symbolov škótskeho reformného hnutia a patril medzi prvých tzv. škótskych martýrov. Muir sa narodil v roku 1765 priamo v Glasgow a bol synom uznávaného obchodníka. Vyrastal však v dome v Huntershill, ktorý kúpil jeho otec a podľa tohto miesta dostal i prídomek k svojmu menu Muir z Huntershillu (Muir of

³²⁰ *The Scots Magazine*, Vol. LIV, Edinburgh 1792, s. 516.

³²¹³²¹ TNA London, HO 42/23/14. Folios 34–38. Intelligence regarding the *Charing Cross Club* and its Irish president, and the roles played by Cervantes, Pialat and Riou. The writer sets out the manifesto of *The Friends of the Constitution*, stating that reformers are as dangerous as republicans. Seditious Proceedings, Information from Robert Watt, 1792.

³²² MacKENZIE, Peter, *The life of Thomas Muir, Esq. Advocate, Younger of Huntershill, near Glasgow: One of the Celebrated Reformers of 1792 – 93 Who was Tried for Sedition before the High Court of Justiciary in Scotland and Sentenced to Transportation for Fourteen years: with a full Report of his Trial*, Glasgow 1831, s. 5 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: <https://archive.org/details/lifeofthomasmuir00mackiala>

Huntershill). Podľa popisu z cestovného pasu, ktorý mu bol vydaný v apríli 1793 pri jeho pobyte v Paríži, bol vysoký asi 173 cm, mal orieškovo hnedé vlasy a modré oči, orlí nos, malé ústa, oblú bradu, vysoké čelo a podlhovastú, ale plnú tvár.³²³ Budúci škótsky reformátor sa najprv vzdelával na univerzite v Glasgow, kde študoval právo. Po tom, čo sa ale ukázalo, že Muir spolu s ďalšími svojimi kolegami písal hanlivé pamflety na niektorých nepopulárnych vyučujúcich, bol zo školy vylúčený. Štúdium preto dokončil na univerzite v Edinburhu a v roku 1787 bol prijatý do právnickej komory.³²⁴ Keď Muir vstupoval do novovzniknutej reformnej spoločnosti v Glasgow, bol už odhodlaným kritikom parlamentu, ktorý považoval za skorumpovaný a požadoval spravodlivú reprezentáciu, ktorú bolo možné dosiahnuť len prostredníctvom všeobecného volebného práva. Priatelia ľudu z Glasgow síce deklarovali úzku spoluprácu s londýnskou FOP,³²⁵ ale ako sa neskôr ukázalo, whigovia neboli príliš ochotní s radikálmi spolupracovať.

Pred vstupom do glasgowskej, ale i edinburghskej FOP museli jej noví členovia deklarovat' vernosť britskej vláde, ústave a monarchii, aby sa vyhli obvineniam z republikanizmu. Kládol sa tiež doraz na morálku členov a na ich chovanie, pretože reformátori nemali záujem o žiadne formy násilností, či výtržností.³²⁶ Priatelia ľudu chceli dokonca získať i predných škótskych whigov, pretože členstvo známych a vplyvných politikov by zvýšilo prestíž spoločnosti a napomohlo by to boji za parlamentnú reformu. Thomas Muir preto navštívil v zime 1792 whigovského politika Archibalda Fletchera, ktorý bol spočiatku obdivovateľom Francúzskej revolúcie, no neskôr sa od nej odvrátil, ako väčšina jej pôvodných obhájcov. Fletcher podporoval reformu, ale bol presvedčený, že skorumpovaný parlament ju nebude ochotný presadiť. Keď Muir žiadal Fletchera, aby podporil FOP tým, že by sa stal jej členom, whigovský politik to odmietol, pretože sa obával, že agitácia a zaangažovanosť radikálov vo veci reformy len vládu utvrdí, aby zmenu volebného systému nepodporovala. Fletcher navyše odmietal myšlienku ročného parlamentu a všeobecného volebného práva a tvrdil, že na takúto razantnú zmenu nie je Británia

³²³ MacKENZIE, s. 120.

³²⁴ CLUNY, Frank, *The Scottish Martyrs, Their Trials and Transportations to Botany Bay*, Melbourne 1969, s. 2–3.

³²⁵ MacKENZIE, s. 5.

³²⁶ Tamtiež, s. 5–6.

ešte pripravená.³²⁷ Podobne opatrným bol i ďalší významný whigovský politik Henry Erskine, brat Thomasa Erskina, člena londýnskej FOP. Odmietal účasť v škótskom reformnom hnutí, pretože podobne ako Fletcher považoval ich agitáciu za príliš radikálnu a dokonca tak nebezpečnú, že sa obával možných nepokojov. Uznával, že je reforma potrebná, ale v danej dobe, keď sa napätá situácia okolo Francúzskej revolúcie neustále stupňovala, odporúčal boj za reformu odložiť.³²⁸ Opatrnosť oboch politikov a ich odmietanie angažovať sa v radikálnom hnutí odzrkadľovalo i názor londýnskej FOP, ktorá jasne odmietla všeobecné volebné právo a ročný parlament a svoj odstup od radikalizmu preukázala i v priebehu májového petičného hnutia, keď sa otvorene dištancovala od aktivít anglických radikálov a nepodporila v snemovni ich návrh reformy. Snaha o spoluprácu medzi škótskymi Priateľmi ľudu a londýnskymi whigmi, ktorí by im otvorili cestu do parlamentu, boli tak len jednostranným prianím radikálov. K žiadnemu bližšiemu zväzku ani kooperácii totiž nikdy nedošlo.

Možnosť spolupráce sa naopak spočiatku rysovala medzi škótskymi radikálmi a Spojenými Írmi. Aktívny bol v tejto záležitosti hlavne Thomas Muir, ktorý sa stával v rámci škótskeho reformného hnutia čoraz známejším. V novembri 1792 sa napríklad angažoval pri zakladaní reformnej spoločnosti v Kirkintilloch, kde podľa miestneho svedka opakovane hlásal pokojnú cestu reformy a obhajoval rovnováhu moci medzi kráľom, lordami a Dolnou snemovňou.³²⁹ Muir zahájil so Spojenými Írmi korešpondenciu v priebehu roku 1792 a kontakt, ktorý sa neskôr zmenil na osobný, pokračoval i v roku 1793. Muir si spočiatku dopisoval hlavne s Hamiltonom Rowanom, jedným zo zakladateľov dublinských Spojených Írov. V tejto činnosti ale nejednal sám a je pravdepodobné, že do korešpondencie s írskymi reformátormi bolo zaangažovaných viacej škótskych Priateľov ľudu.³³⁰ Počiatočné známky spolupráce medzi škótskymi a írskymi radikálmi vychádzali z predstavy univerzálneho bratstva a bolo zrejmé, že reformátori z oboch zemí pod vplyvom vtedy rozšírenej idey kozmopolitizmu, usilovali patriť k európskemu reformnému hnutiu, v čele ktorého stálo Francúzsko.³³¹ Túto myšlienku koniec koncov potvrdili i škótski a írski

³²⁷ FLETCHER, Eliza Dawson – RICHARDSON, Mary Fletcher, *Autobiography of Mrs. Fletcher: With Letters and Other Family Memorials*, Edinburgh 1875, s. 65 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: <https://archive.org/details/autobiographymr00richgoog>

³²⁸ FERGUSSON, Alexander, *The Honourable Henry Erskine, Lord Advocate for Scotland*, Edinburgh and London 1882, s. 330 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: <https://archive.org/details/honourablehenrye00fergich>

³²⁹ MacKENZIE, s. 58.

³³⁰ McFARLAND, s. 73

³³¹ Tamtiež, s.75.

emigranti v Paríži, keď vystúpili 28. novembra 1792 spolu s anglickým delegátmi Frostom a Barlowom s gratulačnou adresou pred Národným konventom a otvorene sa radovali z francúzskeho vojenského postupu.

V novembri 1792 sa začala situácia v Škótsku radikalizovať a to i pod vplyvom udalostí vo Francúzsku. Národný konvent schválil dva dekréty, ktoré skutočne vyľakali britskú vládu a ktoré naopak dodali energiu a sebavedomie škótskemu reformnému hnutiu. Po úspechoch v Rakúskom Nizozemsku, prijal konvent 16. novembra dekrét, ktorý zaisťoval všetkým národom otvorenie ústia rieky Šeldy a dekrétom z 19. novembra sľuboval Národný konvent, že francúzsky ľud je pripravený pomôcť každému národu trpiacemu pod útlakom tyranie, ktorý o to požiada.³³² To bol propagandistický ťah, ktorý skutočne dodal nádej škótskemu, ale hlavne, ako sa neskôr ukázalo i írskemu reformnému hnutiu.

Na začiatku novembra vypukli v Škótsku opätovne nepokoje a to hlavne v Perth, Aberdeen a Dundee, kde demonštranti pálili Dundasovu figurínu. V Perth dokonca protestujúci dav postavil na znak oslavy úspešného pochodu francúzskej armády Rakúskym Nizozemskom strom slobody. Ľudia pritom vykrikovali heslá ako „*sloboda, rovnosť a žiadny kráľ*“. V Dundee postupovali demonštranti podobne, keď vztýčili strom slobody a dokonca zaútočili na náklad potravín. Ulicami mesta sa ozývali heslá ako „*sloboda, rovnosť a žiadne výnosné úrady*“. ³³³ Demonštrácie vypukli i v Edinburghu, ako o tom písal 24. novembra Henry Dundas, ktorý kvôli nepokojom dokonca osobne vycestoval do Škótska. Minister vnútra pripustil, že v zimných mesiacoch bol nedostatok uhlia, ktoré bolo navyše príliš drahé. Ľudia požadovali nižšie ceny paliva, ktoré ale odmietali obchodníci a to i napriek sľubom zo strany magistrátu, že budú za tento ústupok odškodnení. Dav sa preto uhlia zmocnil násilím, odtiahol náklad do centra mesta, kde následne uhlie na znak protestu zapálil. Podobne ako v Dundee, či Perth i demonštranti v Edinburghu postavili strom slobody, ktorý vztýčili priamo pred mestskú radnicu. Dundasova správa tiež uvádzala, že nepokoje vypukli i v Langholm a to kvôli poplatkom za cesty a demonštrácia bola sprevádzaná i tradičným pálením figurín.³³⁴

³³² SCHAMA, s. 661.

³³³ MEIKLE, s. 96–97.

³³⁴ TNA London, The Times (London, England), Friday, Nov 30, 1792, p. 4, Gale Document Number: CS67637118, the Times Digital Archive: <http://find.galegroup.com/ttda/infomark.do?>

Nepokoje, ktoré vypukli v zime 1792 mali podobne ako demonštrácie z leta síce na prvý pohľad silný protivládny a politický nádych, ale v skutočnosti sa jednalo hlavne o ekonomické problémy, ktoré boli spojené s ochranárskym obilným zákonom z roku 1791, ktorý spôsobil zvýšenie cien obilia a v zimných mesiacoch nedostatok potravín, k čomu sa pridali i vysoké ceny paliva.³³⁵ Preto ak ľudia prevolávali „slobodu a rovnosť“ a stavali stromy slobody, jednalo sa skôr o teatrálnu časť demonštrácie a hlavným cieľom zostávali stále ekonomické požiadavky. Ľudia vedeli o udalostiach vo Francúzsku a jej symboly slobodu a rovnosti mali pri nepokojoch hlavne podporiť argumenty ich požiadaviek, ktoré ale neboli politické. Revolučné heslá z úst škótskych demonštrantov však logicky vystrašili britskú vládu, ktorá kládla zodpovednosť za tieto nepokoje na bedrá reformátorov. Boli to koniec koncov oni, ktorí pomáhali šíriť myšlienky revolúcie a prácu Thomasa Paina Práva človeka. *Priatelja reformy z Paisley* (Friends of Reform in Paisley)³³⁶ boli typickým príkladom agitácie v prospech chudobných a dokonale zapadali do argumentov vlády, ktorá prostredníctvom správy ministra Dundasa verila, že všetci nízko postavení, námezdné pracujúci, sú „otrávení nadšenou zúrivosťou pre ideál slobody“.³³⁷ „Platiš dane bez vlastnej reprezentácie a počúvaš zákony, ktoré si nepotvrdil! Nie je to dokonalá definícia otroctva? Nie si tým degradovaný na úroveň dobytku pasúceho sa na poliach a oviec zavretých v ohradách, ktoré sú vlastníctvom tých, ktorí im vládnu a nemajú pritom možnosť spýtať sa: Prečo máme jarmo a prečo sme zaťažení nadmerným nákladom? Prečo sme strihaní a vedení na porážku? [...] Bohatí i chudobní patria medzi rovnaký druh, spadajú pod rovnaké prirodzené práva a môžu byť rovnako prospešní.“³³⁸ Bohatí ale podľa reformátorov z Paisley mali tú výhodu, že vlastnili

³³⁵ MEIKLE, s. 99–100.

³³⁶ *Priatelja reformy z Paisley* boli zástancovia všeobecného volebného práva a vypracovali dokonca plán, podľa ktorého mali voľby do Dolnej snemovne prebiehať každý rok. Celý volebný proces by sa pre celú Britániu uskutočnil v priebehu jedného dňa a v rovnakú hodinu. Voliči by ale museli prisahať, že sa v daný deň zúčastní len jednej voľby. Podľa plánu by bol každý kraj rozdelený na niekoľko volebných obvodov a z každého obvodu by bol zvolený jeden zástupca do parlamentu. Obvody by boli rozdelené tak, aby bol v každom z nich približne rovnaký počet voličov. Na vidieku by sa volilo na farnostiach, aby roľníci, či farmári nemuseli cestovať do mesta a tak by sa zároveň ušetril čas. V mestách by bol každý volebný obvod rozdelený ešte do desiatich, či dvanástich „poddívízií“, kde by nebolo viacej ako tristo voličov. Takéto rozdelenie by zabezpečilo pokojný priebeh volieb a žiadny pracujúci, ani majiteľ obchodu, či manufaktúry by tak voľbami nestratil čas. Jednalo by sa maximálne o stratu jednej pracovnej hodiny. Radikáli tak zároveň reagovali na argumenty antireformátorov ktorí tvrdili, že tak rozsiahle voľby by zabrali veľa času a poškodili by hospodárstvo zeme.

³³⁷ MEIKLE, s. 94.

³³⁸ *A Declaration of Rights, and An Address to the People. Approved of by a Number of the Friends of Reform in Paisley*. Reproduction from John Rylands University Library of Manchester, Detroit 2010, s. 15–16.

majetok, mali dostatočné vzdelanie a mohli si kúpiť služby druhých. Chudobným ale toto všetko chýbalo a tak nemali šancu chrániť svoju bezpečnosť a práva. Podľa Priateľov reformy z Paisley, mali preto všetci ľudia právo posielat' reprezentantov do parlamentu, nehl'adiac na výšku ich majetku, pretože skutočným bohatstvom bolo vlastníctvo osobnej slobody. Táto *Deklarácia práv* (Declaration of Rights) reformátorov z Paisley sa neskôr dostala na listinu zakázanej literatúry, pretože vláda vnímala jej útok proti majetným, za ohrozenie základného práva týkajúceho sa vlastníctva súkromného majetku. Zároveň však deklarácia ukazovala, ako sa niektorí reformátori otvorene obracali na nemajetných, ktorých upozorňovali na ich odopreté práva a útočili na bohatých. Práve takáto agitácia mohla hrať podľa vlády rolu pri ľudových nepokojoch. Preto i keď sa reformátori od násilností dištancovali, boli podľa vlády plne zodpovední za priebeh demonštrácií.

V tejto atmosfére nepokojov sa konal 21. novembra v Edinburghu generálny míting delegátov zo škótskych reformných spoločností. Magistrát sledoval tieto aktivity s veľkou nedôverou a rozhodol sa upozorniť mestských úradníkov ostatných škótskych miest, aby bedlivo sledovali činnosť miestnych reformných spoločností a aby sa snažili upozorniť remeselníkov, ktorí by sa príliš v spoločnostiach angažovali, že táto nelegálna aktivita môže zapríčiniť ukončenie ich dobre rozbehnutého remesla.³³⁹ V tomto prípade sa nejednalo o nič iného, ako o dobre riadenú hrozbu zo strany mesta. Novembrového edinburghského mítingu sa zúčastnili okrem plukovníka Darlympla a Thomasa Muira i plukovník MacLeod, major Maitland, brat lorda Lauderdalea, či kapitán Johnston, ktorý bol navrhnutý za predsedu mítingu, ale svojej pozície sa vzdal na úkor pivovarníka Hughu Bella, ktorého navrhol miesto seba. Spoločenské postavenie niektorých delegátov zhromaždenia naznačovalo, že aktivity škótskych reformátorov z konca roku 1792 boli ešte podporované vysokopostavenými ľuďmi. Aristokratická zložka škótskych Priateľov ľudu ale zanikla hneď po skončení prvého edinburghského konventu a to hlavne po afére s Thomasom Muirom a po správe o poprave bývalého francúzskeho kráľa Ľudovíta XVI. Účasť vysokopostavených mužov tiež zaručovala prestíž a serióznosť mítingu, ale zároveň zaistila, že delegáti sa nebudú priamo hlásiť k radikálnej reforme vychádzajúcej

³³⁹ TNA London, HO 42/23/14. Folios 34–38. Intelligence regarding the *Charing Cross Club* and its Irish president, and the roles played by Cervantes, Pialat and Riou. The writer sets out the manifesto of *The Friends of the Constitution*, stating that reformers are as dangerous as republicans. Seditious Proceedings, Information from Robert Watt, 1792.

z všeobecného volebného práva a ročného parlamentu, ktorú podporoval Muir. Plukovník MacLeod na úvod svojej reči prehlásil, že členovia mítingu sa hlásia k rovnej reprezentácii a čo sa týkalo volieb, vyjadril sa MacLeod len o častejších voľbách, miesto aby zdôraznil požiadavku ročného parlamentu.³⁴⁰

Prítomných delegátov novembrového mítingu bolo asi tristo a hlavným cieľom zhromaždenia bola príprava konventu delegátov Priateľov ľudu, ktorý sa mal konať v Edinburghu v decembri 1792. Tajomníkom nastávajúceho konventu bol zvolený William Skirving, ktorý sa stal symbolom všetkých troch budúcich konventov a jeho asistentom bol menovaný James Denholm. Míting sa tiež pod vplyvom súčasnej situácie snažil dištancovať od nepokojov a schválil rezolúcie, ktorými odsúdil všetky formy násilností a zároveň zdôraznil, že ak sa bude ktokoľvek z Priateľov ľudu angažovať v násilnostiach, bude okamžite so spoločnosti vylúčený. Delegáti však na druhú stranu vyjadrili ochotu pomôcť akémukoľvek svojmu členovi, ak bude neoprávnene perzekuovaný.³⁴¹ Vládu ale schválené rezolúcie odsudzujúce násilnosti nepresvedčili a minister vnútra i po opustení Škótska, zostával v úzkom kontakte so svojim synovcom Robertom Dundasom, ktorý ho mal podrobne informovať o nastávajúcom konvente delegátov. Prostredníctvom osvedčeného agenta Roberta Watta, získala vláda informácie i k poslednému mítingu delegátov jednotlivých škótskych reformných spoločností, ktorý sa konal v Edinburghu 28. novembra, teda krátko pred zahájením prvého decembrového edinburghského konventu. Watt v správe zdôraznil, že medzi prítomnými delegátmi, ktorí pozostávali prevažne z remeselníkov, sa nachádzali i dobre situovaní muži a pozemkoví vlastníci. Na mítingu bolo zvolených niekoľko výbor, ktoré mali riadiť nadchádzajúci konvent. Jednalo sa o *Výbor korešpondencie* (Committee of Correspondence) a *Výbor organizácie* (Committee of Organisation). Na tomto mítingu získal Thomas Muir post viceprezidenta budúceho konventu.³⁴²

³⁴⁰ *The Scots Magazine*, Vol. LIV. Edinburgh 1792, s. 569.

³⁴¹ Tamtiež.

³⁴² TNA London, HO 42/23/14. Folios 34–38. Intelligence regarding the *Charing Cross Club* and its Irish president, and the roles played by Cervantes, Pialat and Riou. The writer sets out the manifesto of *The Friends of the Constitution*, stating that reformers are as dangerous as republicans. Seditious Proceedings, Information from Robert Watt, 1792.

2.5. Zima 1792. Skutočná hrozba, alebo riadená panika?

V priebehu novembra a decembra vypukla v Anglicku skutočná panika a strach z revolúcie. Táto hystéria bola povzbudzovaná lojalistickou propagandou a presvedčením Edmunda Burka, že v zemi hrozí povstanie francúzskeho typu proti vláde a tradičnému poriadku britskej spoločnosti.³⁴³ Po septembrových masakroch sa zvýšil počet francúzskych emigrantov a s tým sa zvýšila i ostražitosť a nedôvera Britov voči nových spoluobyvateľom. Podľa lorda Loughborougha, ktorý vystúpil v snemovni lordov v rámci debaty o návrhu zákona (Aliens Act), ktorý mal kontrolovať aktivity emigrantov v Británii, existovali dva druhy Francúzov. Na jednej strane tu boli tí, ktorí opustili Francúzsko zo strachu o život a preto si zaslúžia britskú ochranu a potom tu existovala skupina jedincov, ktorá sa naopak snažila v Británii vyvolať chaos a nepokoje a tá si zasluhovala prísnu kontrolu a vyhostenie.³⁴⁴ Nebol tu však len strach z emigrantov, ale obavy narastali i z aktivít nových reformných spoločností, ktoré sa objavovali v Anglicku i v Škótsku v podstate od začiatku roku 1792. Radikáli sa totiž otvorene radovali z úspechov francúzskej armády a ich sebavedomie ešte stúplo po vydaní novembrového dekrétu, ktorý sľuboval pomoc ostatným národom proti tyranii, čo v praxi znamenalo zvrhnutie miestnej vlády a nastolenie politického systému podľa francúzskeho vzoru. Ministerstvo vnútra dostávalo na konci roku 1792, viacej, či menej dôveryhodné správy o narastajúcich nepokojoch v zemi. Informátor z Norwicha hlásil, že miestni, hlavne nemajetní ľudia, boli pod vplyvom Thomasa Paina a šíriacej sa buričskej literatúry. Podobná situácia bola i v Liverpoole, kde sa skupinka pracujúcich rozhodla založiť novú reformnú spoločnosť a v Newcasle sa miestni obyvatelia dokonca rozhodli pre otvorenú revoltu. V Leicestri bol miestny tlačiar Philips obvinený z šírenia práce Thomasa Paina, ktorá bola vydaná len ako abstrakt a bola bezplatne distribuovaná prostredníctvom leicesterskej reformnej spoločnosti medzi vojakov.³⁴⁵

³⁴³ MITCHELL, Austin, *The Association Movement of 1792–3*, in: *Historical Journal*, Vol. 4, No. 1, Cambridge 1961, s. 57.

³⁴⁴ COBBETT, *Parliamentary History of England*, Vol. XXX, s. 170.

³⁴⁵ TNA London, HO 42/23/14. Folios 34–38. Intelligence regarding the *Charing Cross Club* and its Irish president, and the roles played by Cervantes, Pialat and Riou. The writer sets out the manifesto of *The Friends of the Constitution*, stating that reformers are as dangerous as republicans. Henry Hutson, Esq., London 1792.

V zemi sa šírili ľudové nepokoje a podľa správ novín *London Chronicle*, boli ich ohniskom severné provincie Anglicka a v mestách ako Sheffield, či Durham bola profrancúzska nálada najintenzívnejšia. Medzi demonštrantami zaznievali heslá o rovnosti a spravodlivejšom prerozdeľovaní majetku a ľudia si tam otvorene kládli otázku, prečo by mal byť niekto bohatší ako ostatní.³⁴⁶ I William Wilberforce, poslanec Dolnej snemovne a bojovník za zrušenie obchodu s otrokmi, popisoval nepokoje v grófstve Durham, kde ľudia kričali „*žiadny kráľ, sloboda a rovnosť!*“. Wilberforce i väčšina majetných ľudí bola presvedčená, že za týmito heslami a náladami stál vplyv Thomasa Paina a reformátorov, ktorí jeho knihu šírili. Počas nepokojov v Sunderlande vyjadrili demonštranti tendenciu k prerozdeľovaniu majetku a ako argument použili Painove Práva človeka. Podľa Wilberforca boli skoro všetci majetní ľudia podporovatelia „občianskeho poriadku“, čo v praxi znamenalo podporu novovznikajúceho lojalistického hnutia a boli pripravení zničiť každého nového kazateľa slobody a rovnosti.³⁴⁷

V novembri obdržalo ministerstvo vnútra od svojho informátora znepokojivú správu o aktivitách LCS. Spoločnosť bola opísaná ako veľmi nebezpečná, s buričskými tendenciami a jej cieľom bolo šírenie protivládnych pamfletov. Plány spoločnosti boli každý večer prejednávané na jednotlivých divíziách a kráľ tam bolo pravidelne zosmiešňovaný a jeho ministri nespravodlivo hanení.³⁴⁸ I novovzniknutá lojalistická spoločnosť Johna Reevesa, *Asociácia za zachovanie slobody a vlastníctva proti republikánom a rovnostárom* (Association for Preserving Liberty and Property against Republicans and Levellers), obvinila hneď počas svojho prvého oficiálneho zasadania londýnskych reformátorov z šírenie nebezpečných novôt a princípov rovnosti. „*Misionári tejto sekty*“, ako nazvala Reevesova spoločnosť radikálnych reformátorov, mali tendenciu zničiť súčasný politický systém v zemi a snažili sa „infikovať“ mysle nevzdelaných ľudí a vstúpiť im mylnú predstavu, že sú nespravodlivo utláčaní.³⁴⁹ Na toto obvinenie sa LCS rozhodla odpovedať

³⁴⁶ *The London Chronicle for the Year 1792*, Vol. LXXI, London 1792, s. 530 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: <https://catalog.hathitrust.org/Record/000535552?type>

³⁴⁷ Robert Isaac WILBERFORCE–Samuel WILBERFORCE, *The Life of William Wilberforce*. Vol II, London 1838, s. 2–4 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: <https://archive.org/details/lifeofwilliamwil02wilb>

³⁴⁸ EMSLEY, Clive, *The London 'Insurrection' of December 1792: Fact, Fiction, or Fantasy?* in: *The Journal of British Studies*, Cambridge 1978, s. 73.

³⁴⁹ *Proceedings of the Association for Preserving Liberty and Property against Republicans and Levellers*. Number 1, London 1792, s. 2–5 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: https://books.google.cz/books?id=OuBbAAAAQAAJ&printsec=frontcover&hl=cs&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=

prostredníctvom adresy, aby tak obhájila svoje reformné princípy a opätovne zdôraznila legálnosť svojho jednania. Londýnski reformátori odmietali obvinenie z útokov proti kráľovi a parlamentu a zdôrazňovali, že ich hlásanie rovnosti sa vždy týkalo len politických práv. Odmietali tak argumenty lojalistov, že ich cieľom bola majetková rovnosť a podobne ako ich oponenti zdôrazňovali, že majetková nerovnosť je prirodzená a že spoločenské rozdiely budú vždy vychádzať len zo schopností a talentu človeka. Reformátori naopak obvinili členov Reevesovej spoločnosti, že sa snažia len zbytočne vzbudzovať paniku u slušných ľudí a odvracať tak ich pozornosť od skutočného problému, ktorým bola práve parlamentná reforma.³⁵⁰ Keď sa následne snažila v rámci svojej obhajoby LCS túto adresu vylepovať po meste, bol jej najatý lepič plagátov zatknutý kvôli propagácii buričskej literatúry. Muž bol síce prepustený na kauciu, ale keď bol postavený pred súd, porota ho uznala vinným a lepič plagátov bol odsúdený na šesť mesiacov väzenia a k platbe pokuty, ktorú za neho ale zaplatila LCS.³⁵¹

Reformné spoločnosti boli okrem domácej protivládnej propagandy obviňované i z kontaktu s francúzskymi jakobínmi a minister zahraničia lord Grenville vystúpil v decembri v parlamente, aby prečítal niekoľko adries, ktoré boli zaslané reformnými spoločnosťami francúzskemu Národnému konventu. Chcel tým poukázať na hrozbu, ktorá vychádzala od domácich radikálnych reformátorov. Minister zahraničia tiež zdôraznil, že prezident Národného konventu dokonca poslal odpoveď, v ktorej vyjadril nádej, že bude čoskoro gratulovať novozvolenému Anglickému konventu. Podľa Grenvilla tak Francúzi ukázali, že si dostatočne necenia britskú neutralitu, pretože i napriek tomu, že vyžadovali aby im cudzie mocnosti nezasahovali do vnútorných záležitostí, sami tak v prípade Británie nečinili. Ďalej minister zahraničia upozornil parlament na spis girondinského politika a filozofa Nicolasa Condorceta, ktorý popisoval Francúzov ako predurčených otriasť dedičnou monarchiou a zvoláť Národný konvent, ktorý sa mal stať jediným skutočným orgánom ľudovej reprezentácie. Tento pamflet bol šírený nielen vo Francúzsku, ale ako sa ukázalo tak i v Anglicku, kde sa predával vďaka aktivitám reformných spoločností za dve penny. Radikáli tak dokazovali, že ich jediným cieľom bolo „*podvracanie najlepšieho a*

³⁵⁰ *Address of the London Corresponding Society to the other Societies of Great Britain, United for Obtaining a Reform in Parliament*, London 1792, s. 1–14 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: https://books.google.cz/books?id=gBbAAAAQAAJ&printsec=frontcover&hl=cs&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#

³⁵¹ HARDY, s. 24.

*najdokonalejšieho systému občianskej slobody, aký kedy existoval“.*³⁵² Prívrženec Portlandových whigov lord Loughborough, upozornil pri decembrovej parlamentnej debate podobne ako lord Grenville, na nebezpečnú doktrínu, ktorá sa šírila celým kráľovstvom a ktorá si získavala stále viac nasledovníkov. Všetci tí, ktorí pomáhali rozširovať túto škodlivú ideu, boli zároveň v spojení s Francúzskom, ktoré bolo v Británii stále viac považované za skutočnú hrozbu európskeho mieru. Lord Loughborough tak otvorene obviňoval reformátorov a ich spoločnosti z propagácie nebezpečných protimonarchistických a ateistických myšlienok.³⁵³

V zimných mesiacoch v roku 1792, bola predstava možnej revolúcie na domácej pôde medzi mnohými politikmi, ale i širokou verejnosťou skutočne reálnou hrozbou. Majetná spoločnosť mala stále v živej pamäti Gordonove nepokoje, ako to koniec koncov vo svojom prejave spomenul i lord Loughborough keď zdôraznil, že situácia v Británii bola veľmi podobná atmosfére z roku 1780.³⁵⁴ Túto paniku ešte umocňovali znepokojivé správy zo Škótska, ktoré posielal minister vnútra Henry Dundas. Napokon i kráľ vyjadril svoje obavy z domácej situácie pri zahajovaní parlamentu 13. decembra 1792, keď poukázal na sily, ktoré sa snažili pod rôznymi zámienkami vyvolávať nepokoje a rozruch v rôznych častiach kráľovstva a zároveň zdôraznil svoje presvedčenie, že tieto podvratné aktivity boli v spojení s francúzskymi záujmami. Kráľ tiež poukázal na to, že i napriek snahe udržovať neutrálny postoj k vnútorným záležitostiam Francúzska, musel konštatovať, že aktivity tejto mocnosti majú stále tendenciu vyvolávať nepokoje v iných krajinách.³⁵⁵ Navzdory napätej domácej i zahraničnej situácii, nebola Británia ešte pripravená na vojnový konflikt. I napriek obvyklej politickej rozdielnosti názorov medzi Charlesom Foxom a Williamom Pittom, sa na začiatku decembra obaja muži dokázali zhodnúť, že ich prioritou je i naďalej udržanie zahraničného mieru.³⁵⁶

Reformátori sa nachádzali v zime v roku 1792 pod paľbou obvinení z podvratnej činnosti a zo spolupráce s cudzou mocnosťou. Veľká časť verejnosti bola presvedčená, že radikáli v skutočnosti pracujú na revolúcii a že tajne spolupracujú s francúzskymi emigrantami. Reformátori ale opakovane odmietali akúkoľvek formu násilia

³⁵² COBBETT, *Parliamentary History of England*, Vol. XXIX, s. 1570.

³⁵³ Tamtiež, Vol. XXX, s. 167–168.

³⁵⁴ Tamtiež, s. 169.

³⁵⁵ Tamtiež, Vol. XXIX, s. 1556.

³⁵⁶ *The Critical Review, or, Annals of Literature*, Vol. VI, London 1792, s. 464 [cit. 27. 5. 2017]
Dostupné na: <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=njp.32101076402567>

a otvorene zavrhovali i myšlienku revolúcie. Nikdy sa ani neangažovali pri príprave ľudových násilností a už vôbec nemali v pláne organizovať rozsiahle protivládne povstanie. Násilnosti, ktoré vypukli v Škótsku a v Anglicku mali síce spoločný rys, ktorým bol používaný jazyk francúzskych revolucionárov a demonštranti pritom stávali stromy slobody, ale nepokoje mali vždy krátke trvanie a nikdy nevyústili v rozsiahlejšie ľudové revolty s politickým charakterom. Vplyv Francúzskej revolúcie hral pri násilnostiach hlavne teatrálnu rolu, pretože cieľom demonštrantov nebolo požadovanie politických práv, ale jednalo sa vždy o momentálne lokálne požiadavky, často ekonomického charakteru. Ľudia z nižších vrstiev ešte neboli pripravení aktívne sa angažovať pri presadzovaní politických práv a ich prípadná účasť pri podpore reformátorov, ako to bolo v roku 1795, bola len dočasná. Keď sa totiž zlepšila hospodárska situácia v zemi, ich povrchná angažovanosť sa vo veci reformy náhle utíchla. Preto i nepokoje z roku 1792 mali skôr charakter tradičných násilností 18. storočia, než politickú, či revolučnú povahu, ako to bolo v prípade Francúzskej revolúcie. Pretože ale demonštranti prevzali revolučný slovník a odvolávali sa na Thomasa Paina, ktorého v skutočnosti nemuseli vôbec čítať, vláda automaticky pripisovala tieto nepokoje aktivitám reformátorov. Na jednej strane mal ale Pittov kabinet pravdu, pretože radikáli skutočne pomáhali s propagáciou myšlienok Francúzskej revolúcie a distribuovali medzi ľudí Painovu prácu. Jedným z hlavných cieľov reformátorov bolo totiž šírenie politickej osvety medzi prostých ľudí. Táto aktivita ale so sebou niesla možné úskalía, pretože nikto nemohol s istotou predpovedať, že sa ľudia nakoniec neobrátia proti svojej vláde a to i napriek tomu, že radikáli propagovali legálnu a pokojnú cestu reformy. Tejto predstavy sa obával i Charles Fox, ktorý inak patril medzi najliberálnejších politikov. Práve kvôli strachu, že by mohol britský radikalizmus metamorfovať do jakobínskeho násillia, zostával Fox v 90. rokoch v kontakte s metropolitnými radikálmi a ponúkal im skrze jeho whigovskú parlamentnú opozíciu, legálnu a slobodnú obranu ich požiadaviek.³⁵⁷

Reformátori boli pre vládu a verejnosť nanajvýš podozriví i kvôli tomu, ako sa revolučne a hlavne protivládne vyjadrovali. Nielenže verejne oslavovali úspechy francúzskej armády, ale zároveň v dobe napätej zahraničnej situácie útočili na parlamentný systém v Británii, ktorý považovali za skorumpovaný. „Zatiaľ čo je notoricky známe, že sú na ľudí a celé rodiny uvalované početné zaťažujúce a často

³⁵⁷ MORI, s. 9.

*úplne zbytočné dane, títo pracovití ľudia tvoriaci väčšinu národa, sú vylúčení z možnosti vlastnej reprezentácie v parlamente [...] Ústava našej zeme, ktorú za nás vybojovali naši predkovia, je zneužívaná intrigami kriminálnikov, ktorí podkopávajú jej najzákladnejšie a najdôležitejšie časti. Dolná snemovňa, kde majú údajne zasadať predstavitelia ľudu, nie je ničím iným, než uzurpovanou mocou, vychádzajúcou jednak zo zneužívania volebného systému a dĺžky trvania parlamentu a jednak z majetkovej korupcie, ktorá spôsobila, že sa slobody národa hanebne vymenili za súkromný zisk členov parlamentu.“*³⁵⁸ Radikáli ale sami seba samozrejme nevnímali ako konšpirátorov a útoky vlády i verejnosti považovali za nanajvýš nespravodlivé. John Thelwall, predný londýnsky radikálny agitátor, popisoval zimu v roku 1792 ako obdobie paniky, kedy bolo všetko podozrivé. Podľa jeho slov sa verilo, že nové reformné spoločnosti usilujú o zosadenie panovníka a vlády v zemi. Hovorilo sa o komplotoch, ale nikto nemal podľa Thelwalla odvahu definovať, čo presne akt zrady znamená. Vláda podľa neho nikdy nejednala tak razantne a s takými prísnyimi opatreniami proti údajnej konšpirácii, o ktorej ale neexistovali žiadne jasné dôkazy. Celý národ bol vystrašený. A mnohí, ktorí pred tým verejne vystupovali s politickými názormi, sa teraz podľa Thelwalla radšej stiahli do ústrania, aby neboli obvinení zo zrady.³⁵⁹

Aby sa londýnski reformátori aspoň čiastočne z obvinení očistili, poslali 4. decembra list ministrovi vnútra Henrymu Dundasovi, pod ktorým bol podpísaný člen LCS Maurice Margarot. *„Považujeme sa za čistých, čo sa týka obvinení z podnecovania rebélie, konšpirácie, či zrady. Žiadame teraz to, na čo máme právo a to je ochrana zo strany vlády.“*³⁶⁰ Členovia LCS požadovali, aby im minister zabezpečil možnosť pokračovania v pokojnom a legálnom zhromažďovaní sa, tak ako to činili po celú dobu a aby ich mítingy neboli narušované zo strany lojalistov. Títo ľudia si podľa reformátorov uzurpovali moc autorít a vyhrážali sa členom LCS, že majú k dispozícii údajné zatykače, pretože mali pracovať pod tajným nariadením. Maurice Margarot v liste Dundasovi ďalej rozhorčene poznamenal, že sa im zdá, akoby Británia upadla pod vládu despotizmu, kde zrazu chýbajú všetky zákony.³⁶¹ Radikáli, vláda i lojalisti teda videli situáciu v zime v roku 1792 v podstate podobne,

³⁵⁸ DAVIS (Ed.), *London Corresponding Society 1792–1799*, Vol. I, s. 87–88.

³⁵⁹ THELWALL, *The Life of John Thelwall*, s. 97.

³⁶⁰ DAVIS (Ed.), *London Corresponding Society 1792–1799*, Vol. I, s. 52.

³⁶¹ Tamtiež.

pretože obe strany vnímali strach, ohrozenie a pociťovali spoločenský chaos a paniku. Do tejto napätej situácie vstúpili ešte organizované demonštrácie lojalistov, ktoré sa od začiatku novembra šírili po celej zemi a boli namierené proti osobe Thomasa Paina.

Autor Práv človeka bol pre širokú, hlavne majetnú verejnosť považovaný za symbol konšpirácie a zrady. Už od septembra zasadal v Národnom konvente a stal sa dokonca čestným občanom Francúzska. Bol presvedčeným republikánom a otvorene kritizoval a zosmiešňoval ústavu, na ktorú boli Briti veľmi citliví. Keď sa Ľudovít XVI. neúspešne pokúsil o útek za hranice zeme, patril Paine medzi prvých odhodlaných obhájcov republikanizmu. V Británii bol Paine považovaný za nežiadúcu osobu a tento status mu natrvalo zostal po jeho procese v neprítomnosti, ktorý sa konal 18. decembra 1792. Nielen majetná verejnosť bola rozhorčená Painovým aktivitami, ale lojalistom sa podarilo získať i podporu nemajetných. Vlna organizovaných demonštrácií, ktoré pripomínali ľudové slávnosti a na konci ktorých bola vešaná a pálená figurína Thomasa Paina, boli síce organizované miestnymi lojalistickými spoločnosťami, ktoré v zemi vznikali po vzore londýnskej Reevesovej asociácie, ale medzi jej divákov i aktívnych vykonávateľov patrila hojne i mestská chudina. Jednalo sa o viac než päťsto takýchto manifestácií³⁶², čo bola v danej dobe bezprecedentná udalosť. Tieto demonštrácie zároveň vyjadrovali podporu vláde a varovali miestnych reformátorov, že môžu skončiť podobne ako Painova figurína.³⁶³ Manifestácie s pálením figuríny boli vždy presne zorganizované a celý proces pripomínal ľudové pouličné divadlo. V meste Dover prebehla takáto demonštrácia 18. decembra a zúčastnilo sa jej podľa novinových správ asi päťtisíc ľudí. Figurína, ktorá mala znázorňovať Paina, bola oblečená do tmavého obleku, aby predstavovala výrobcu korzetov, pretože v tomto remesle bol Paine pôvodne vyučený. Figurína bola následne posadená na pripravenú káru a do jednej ruky jej bola pripevnená kniha Práva človeka a do druhej koňské opraty. Na káru bol pripevnený transparent, ktorý hlásal: „*Mal som radšej zostať výrobcom korzetov, miesto aby som sa stal neposlušným poddaným, ktorý len rozvíroval mysle prostých, slabých a nevzdelaných a nemusel som takto biedne skončiť.*“³⁶⁴ Keď potom kára dorazila na miesto popraviska a Painova figurína bola

³⁶² Nie všade mali ale lojalisti prevahu. Napríklad v Sheffielde sa nepodarilo zorganizovať žiadnu podobnú manifestáciu, ktorá by demonštrovala lojalitu vláde. Sheffield tak zostával verný svojmu menu, ako najradikálnejšie mesto v Anglicku.

³⁶³ O'GORMAN, s. 117–124.

³⁶⁴ *The London Chronicle for the Year 1792*, s. 599.

vešaná, ľudia spoločne za zvuku hudobných nástrojov radostne spievali, „*Boh ochraňuj kráľa!*“³⁶⁵

Od septembra neustále narastal počet francúzskych emigrantov, ktorí podobne ako aktivity radikálnych reformných spoločností, budili v predstavách verejnosti veľkú nedôveru a obavy. Ministerstvo vnútra bolo v zime v roku 1792 doslova zaplavené „zaručenými“ správami o protivládnych, či iným spôsobom podozrivých aktivitách francúzskych emigrantov, ktorí mali dokonca spolupracovať s miestnymi radikálmi.³⁶⁶ Vláda ale musela tieto často anonymné udania bedlivo triediť, pretože medzi informátormi sa hojne nachádzali i jedinci, ktorí dúfali hlavne vo finančnú odmenu. Domáca sieť agentov a informátorov spadala v tejto dobe pod ministerstvo vnútra. V roku 1792 hral najdôležitejšiu rolu v rámci informačnej siete podtajomník sir Evan Nepean a John King a nemenej dôležitou postavou bol i sudca Richard Ford³⁶⁷, riadiaci londýnsku políciu, ktorá sa v roku 1792 vyformovala z Bow Street³⁶⁸. Okrem skupiny osvedčených platených agentov, existovala i rozľahla sieť príležitostných informátorov, ktorí slúžili vláde nielen pre možnú finančnú odmenu, ale niekedy udávali i z osobnej pomsty. Preto museli muži na ministerstve vnútra bedlivo rozlišovať medzi falošnými udaniami a medzi reálnymi a serióznymi správami.³⁶⁹ Medzi najznámejších a naj dôveryhodnejších platených agentov patrili James Walsh, George Lynam, John Groves, John Taylor, Edward Gosling a William Metcalfe, ktorí sa veľmi úspešne infiltrovali do LCS. Groves sa v decembri 1792 uchádzal o post agenta a svoju žiadosť zdôvodnil ako pravý patriot. „*Neviem ako by som mohol viacej manifestovať svoju vernosť a lojalitu vláde v tejto kritickej dobe [...] a bol by som nesmierne šťastný, keby som mohol poslúžiť svojej vlasti ako dobrý nástroj informácií.*“³⁷⁰

V zime v roku 1792, však dostávalo ministerstvo množstvo falošných správ, z ktorých mnohé súviseli s panikou a často i s paranojou spojenou s prítomnosťou

³⁶⁵ Tamtiež.

³⁶⁶ ROYLE, s. 16.

³⁶⁷ Richard Ford viedol v roku 1794 väčšinu výsluchov zatknutých radikálov, ktorí boli obžalovaní z velezrady.

³⁶⁸ Po tom, ako sa v rámci kriminálneho práva osvedčil úrad v Bow Street, bolo v roku 1792 založených ďalších šesť policajných pobočiek, z ktorých každá bola vedená tromi platenými sudcami.

³⁶⁹ EMSLEY, Clive, *The Home Office and Its Sources of Information and Investigation 1791–1801*, in: *The English Historical Review*, Vol. 94, No. 372, Oxford 1979, s. 532–533.

³⁷⁰ TNA London, HO 42/23/14. Folios 34–38. Intelligence regarding the Charing Cross Club and its Irish president, and the roles played by Cervantes, Pialat and Riou. The writer sets out the manifesto of The Friends of the Constitution, stating that reformers are as dangerous as republicans. Letter from William Groves, Dec. 2, 1792.

francúzskych emigrantov. List, ktorý obdržal Evan Nepean od istého Johna Millsa, by mohol poslúžiť ako dobrý príklad dobovej paniky. Mills, ktorý pochádzal z Chelmsfordu, informoval podtajomníka Nepeana, že miestni francúzski utečenci sa ozbrojujú a pripravujú tak dozaista komplot proti vláde. Táto mylná predstava bola napokon ospravedlnená chelmsfordským konstáblom, ktorý Millsa osobne poznal a v liste z 3. decembra ubezpečil Nepeana, že i keď nosili miestni emigranti šable, ich úmysly boli čisté a nehrozila žiadna konšpirácia. Naopak zdôraznil, že títo nešťastní Francúzi boli znepokojení zo situácii vo svojej vlasti a patrili medzi odporcov republikanizmu.³⁷¹ V priebehu zimy prichádzali ďalšie udania o možnej konšpirácii zo strany emigrantov, ale žiadne z nich sa nezakladali na pravde. Podobne na tom bola i správa, ktorú Evan Nepean predložil na začiatku decembra svojmu nadriadenému, ministrovi vnútra Dundasovi. Nepean totiž dostal informáciu, ktorá sa týkala údajného prevozu veľkého množstva zbraní cez Huntingdon do Sheffieldu. I napriek veľkej snahe sa ale nepodarilo informáciu overiť³⁷² a bolo preto pravdepodobné, že k žiadnej podobnej udalosti nedošlo. Strach z možného domáceho povstania bol ale všadeprítomný. Vláda dokonca istú dobu overovala správu, ktorá naznačovala, že Francúzi mali v pláne vojenské vylodenie. Podľa tejto informácie, mali Francúzi spolupracovať s ich krajanmi v Británii a tí mali pripraviť pôdu pre povstanie a následné vylodenie. Správa sa ale ukázala ako falošná.³⁷³

Jednému informačnému zdroju ale vláda verila. Správy, ktoré dostávala od francúzskeho emigranta a presvedčeného rojalistu Duboisa de Longchampa, ktorý utiekol do Británie v októbri 1792, sa jej zdali nanajvýš dôveryhodné. De Longchamp tvrdil, že francúzski emigranti pripravujú v zemi komplot proti britskej vláde a do tohto sprisahania mali byť zaangażovaní i miestni reformátori, ktorí mali v pláne zvolať nový trojročný parlament, odvolať stávajúcich ministrov a zrušiť niektoré dane, hlavne spotrebné. Povstanie malo vypuknúť v Londýne a de Longchamp dokonca

³⁷¹ TNA London, HO 42/23/14. Folios 34–38. Intelligence regarding the Charing Cross Club and its Irish president, and the roles played by Cervantes, Pialat and Riou. The writer sets out the manifesto of The Friends of the Constitution, stating that reformers are as dangerous as republicans. Letter from William Stanes to Even Nepean, Dec. 3, 1792.

³⁷² TNA London, HO 42/23/14. Folios 34–38. Intelligence regarding the Charing Cross Club and its Irish president, and the roles played by Cervantes, Pialat and Riou. The writer sets out the manifesto of The Friends of the Constitution, stating that reformers are as dangerous as republicans. Letter from Even Nepean to Henry Dundas, Dec. 14, 1792.

³⁷³ TNA London, HO 42/23/14. Folios 34–38. Intelligence regarding the Charing Cross Club and its Irish president, and the roles played by Cervantes, Pialat and Riou. The writer sets out the manifesto of The Friends of the Constitution, stating that reformers are as dangerous as republicans. Letter from Even Nepean to Richard Watts, Dec. 13, 1792.

uviedol i presný dátum, 1. decembra 1792.³⁷⁴ Vláda okamžite zahájila príslušné opatrenia. Kvôli kritickej situácii zasadal kabinet skoro každý deň a z Woolwich bolo privezených desať diel, ktoré boli rozostavené na hradbách Toweru. Ochrana banky bola posilnená o päťdesiat nových strážcov a do Londýna a jeho okolia boli vyslané dočasné vojenské oddiely.³⁷⁵ K žiadnemu povstaniu ale nedošlo a vláda mala následne v parlamente čo robiť, aby vysvetlila, prečo zalarmovala verejnosť a zvýšila obranu mesta kvôli povstaniu, o ktorom ako sa ukázalo, neexistovali okrem de Longschampových správ, žiadne iné dôkazy. Charles Fox vtedy vystúpil na pôde parlamentu, aby poukázal na podozrievavú atmosféru a extrémny, v ktorých sa pohybovala britská spoločnosť. Na jednej strane tu boli tí, ktorí mali hrôzu z republikanizmu a uchýľovali sa so slepou dôverou ku Korune a na druhej strane “barikády“ stáli ľudia túžiaci po reforme, ktorí boli ale za svoje požiadavky hanení a zo zúfalstva sa obracali k republikanizmu. Fox zdôraznil, že z mnohých lojalistov brániacich monarchiu proti údajnému republikánskemu hnutiu, sa nakoniec stávali despotovia, šikanujúci svojich spoluobyvateľov. Podľa Foxa by mal v zemi existovať aspoň jeden človek, ktorý by zastával zlatú strednú cestu medzi spomínanými dvoma extrémami. I keď Fox miloval popularitu a túžil po dôvere svojich voličov, sľúbil na pôde parlamentu, že sa bude zo všetkých síl snažiť bojovať proti extrémizmu akéhokoľvek druhu.³⁷⁶ Fox tak vystúpil na jednej strane proti Pittovej administratíve a novému lojalistickému hnutiu, ale zároveň sa postavil na obranu reformátorov, s ktorými síce nesúhlasil, ale z obavy pred ich intenzívnejšou radikalizáciou bol ochotný k spolupráci.

I napriek tomu, že sa ohlasované povstanie z 1. decembra neuskutočnilo, došlo k zvolaniu parlamentu na 13. decembra a na jeho pôde bola prednesená panovníkova reč ohľadne napätej domácej situácie. *„Bol by som rád, keby som mohol potvrdiť, že všade v kráľovstve je zaistená bezpečnosť a poriadok, ale žiaľ udalosti, ktoré sa práve dejú, vyžadujú našu obozretnosť [...] Buričské praktiky [...] sa znova obnovili, ale vo väčšej miere. Duch zmätkov a neporiadku, ako prirodzený dôsledok týchto nebezpečných aktivít, sa nám ukázal vo svetle pripravovaného povstania, ktoré vyžadovalo zaistenie vojenskej sily na podporu magistrátu.“*³⁷⁷ Panovník teda prijal

³⁷⁴ EMSLEY, *The London 'Insurrection' of December 1792: Fact, Fiction, or Fantasy?* s. 74–78.

³⁷⁵ *The London Chronicle for the Year 1792*, s. 530.

³⁷⁶ *The Critical Review, or Annals of Literature*, Vol. VI, London 1792, s. 464.

³⁷⁷ COBBETT, *Parliamentary History of England*, Vol. XXIX, s. 1555.

názor Pittovej vlády, že v zemi hrozilo skutočné povstanie a vo svojej nasledujúcej reči dospel k názoru, že najlepším riešením k zabezpečeniu mieru v kráľovstve, bude zvolanie milícií. Nie každý ale prijal túto predstavu domácej hrozby a plán vlády posilniť vnútornú obranu zeme. Vojvoda z Norfolku zdôraznil, že milície môžu byť zvolané len v prípade reálneho nebezpečenstva invázie, či povstania. Vojvoda preto ministrov dôrazne žiadal, aby predložili dôkazy o existencii domácej protištátnej činnosti.³⁷⁸ Vláda bola ale presvedčená, že vojenské úspechy Francúzska a aktivity domácich reformátorov, ktorí sa otvorene hlásili k revolúcii a oslavovali víťazstvá revolučnej armády, boli dostatočným dôkazom o nebezpečenstve na domácej pôde.³⁷⁹

Foxov spojenc Richard Sheridan vystúpil neskôr vo februári 1793 s pripraveným prejavom, ktorý sa týkal práve otázky údajnej domácej hrozby. Sheridan vo svojej ostrej reči obvinil vládu zo šírenia zbytočnej paniky a zároveň sa vyjadril o tzv. decembrovom povstaní, ako o umelo vytvorenej hystérii a žiadal vládu, aby vysvetlila pohnútky svojho konania. Podľa Sheridana existovali len tri možnosti, ktoré by vysvetľovali, prečo Pittova vláda šírla v zemi strach z protištátneho jednanja. Prvá z nich bola, že v Británii skutočne hrozilo povstanie, druhá možnosť vychádzala z faktu, že neexistovala žiadna reálna hrozba a ministri jednoducho uverili falošným správam. Tretia možnosť, ktorej Sheridan osobne veril, sa týkala prepracovaného vládneho plánu, ktorý mal umelo vyvolanou panikou oklamať verejnosť, že sa pripravovalo povstanie organizované francúzskymi emigrantami v spolupráci s domácimi reformátormi. Vláda si tak mala získať podporu verejnosti k následnému vedeniu vojny proti Francúzsku. Sheridan preto požadoval, aby bol vytvorený špeciálny vyšetrovací výbor, ktorý by vypracoval správu o údajnej domácej protištátnej činnosti.³⁸⁰ Parlament ale jeho návrh neschválil a väčšina poslancov tak vyjadrila podporu Pittovej vláde. Je ťažké zistiť, do akej miery vláda verila v reálnu hrozbu povstania, pravdepodobné ale je, že v dobe, keď bolo skoro nemožné zistiť skutočné nálady obyvateľstva a odhadnúť, koľko ľudí bolo presvedčenými sympatizantami revolúcie, pristupovala vláda k predstave domáceho povstania citlivejšie, než v dobe pred vypuknutím Francúzskej revolúcie. Radikálov považovala za revolučný predvoj a piatu kolónu v zemi i keď ako sa ukázalo, v Británii neexistovala živná pôda pre šírenie revolučných nálad. Ani reformátori, ani verejnosť

³⁷⁸ Tamtiež, s. 1565.

³⁷⁹ Tamtiež, s. 1570.

³⁸⁰ COBBETT, *Parliamentary History of England*, Vol. XXX, s. 523–525.

neinklinovali k predstave veľkých politických, či spoločenských zmien a nasledujúce roky boli toho dôkazom.

V decembri napokon pod tlakom domácej situácie, pristúpil parlament k legislatívnemu riešeniu problematiky francúzskej emigrácie a zároveň tým znova potvrdil podporu Pittovej vláde. *Zákon o cudzincoch* (Aliens Act) bol síce schválený až v januári 1793, ale jeho prejednávanie bolo zahájené ešte pred Vianocami v roku 1792. V Snemovni lordov bol tento návrh zákona predložený ministrom zahraničia, lordom Grenvillom.³⁸¹ Myšlienka prísnejšej kontroly cudzincov sa ale objavila už pred tzv. decembrovým povstaním, keď sa Even Nepean vyjadril v liste z 1. decembra, že v niektorých anglických mestách sa presadzoval návrh, aby boli všetci cudzinci na ceste z Doveru do Londýna podrobovaní bedlivým kontrolám. Každý, kto by bol ozbrojený a nevysvetlil by dostatočne dôvod držania zbraní, mal byť okamžite zaistený do doby, kým by vláda neprišla s jasným riešením, ako s týmito ľuďmi ďalej jednať.³⁸² Debata o návrhu zákona týkajúceho sa emigrantov, bola zahájená 21. decembra a lord Grenville predložil plán, podľa ktorého nesmeli cudzinci prichádzať do Británie ozbrojení a mali zotrvať na mieste svojho príchodu do doby, pokiaľ neobdržia špeciálny pas, ktorý by presne špecifikoval ich zámer pobytu a cieľ cesty v Británii. Cudzinci mali mať tiež povinnosť ohlásiť miesto svojho nasledujúceho ubytovania miestnemu magistrátu, aby tak boli pod väčším dohľadom. V prípade sfalšovania cestovaného dokladu, alebo v prípade, že by bol pas vystavený pod iným menom, mali byť takéto osoby okamžite vyhostené zo zeme.³⁸³

V rámci jednanja o tomto zákone vystúpil v Snemovni lordom s veľmi neobvyklým návrhom markýz Lansdowne. Ten pripomenul, že v Londýne už bolo založených mnoho charitatívnych spoločností, ktoré mali uľahčiť život emigrantov v novej zemi a len minulý mesiac malo prísť do Británie asi osemtisíc nových utečencov. Markýz Lansdowne však zároveň zdôraznil, že pre kráľovstvo je starostlivosť o tak veľký počet cudzincov nesmierne nákladná a preto navrhol ministrom, aby zvážili myšlienku posielat týchto ľudí do Kanady, kde by im bola pridelená pôda k obhospodarovaniu. Markýz Lansdowne ale zároveň predložil i ďalší

³⁸¹ Tamtiež, s. 146.

³⁸² TNA London, HO 42/23/14. Folios 34–38. Intelligence regarding the Charing Cross Club and its Irish president, and the roles played by Cervantes, Pialat and Riou. The writer sets out the manifesto of The Friends of the Constitution, stating that reformers are as dangerous as republicans. Letter from Even Nepean to rev. Philip Salters, 1 Dec. 1792.

³⁸³ COBBETT, *Parliamentary History of England*, Vol. XXX, s. 158.

plán, ako vyriešiť otázku emigrácie. Podľa neho by bolo dobré začať jednať priamo s francúzskou vládou o možnosti finančnej podpory, ktorú by poskytovala britskej vláde za to, že sa bude starať o jej emigrantov. Ak by Francúzi nepristúpili k tomuto návrhu, malo sa s nimi zahájiť jednanie o návrate emigrantov späť do ich vlasti.³⁸⁴ Markýz Lansdowne mal pravdepodobne skreslené informácie o situácii vo Francúzsku, pretože emigrantov by po návrate čakal skôr, či neskôr istý hrdelný trest. Minister zahraničia markýzov návrh odmietal s tým, že Británia nie je ochotná komunikovať s Francúzskou republikou, kde práve započal proces s bývalým francúzskym kráľom. Briti by totiž museli svoje dôstojné chovanie prispôbiť mužom, ktorí práve vládli vo Francúzsku a lord Grenville ani osobne nevedel o nikom vhodnom, s kým by mohol v Paríži jednať.³⁸⁵ Väčšina snemovne mala rovnaký názor ako minister zahraničia a bola pripravená návrh zákona po vianočných sviatkoch podporiť. Koniec koncov francúzski emigranti sa mali i po schválení Zákona o cudzincoch stále lepšie a bezpečnejšie, než obyvatelia Británie, ktorí pobývali vo Francúzsku po vyhlásení vojny, vo februári 1793. Mnohí poslanci tiež zdieľali názor vojvodu z Leedsu, ktorý síce cítil ľútosť voči osudu kráľovskej rodiny i voči mnohým emigrantom, ale stále to pre neho boli Francúzi a on len ťažko dokázal uveriť ich priateľským úmyslom. Bol ochotný týmto ľuďom pomáhať, ale zároveň podporoval návrh, ktorý mal za cieľ chovanie emigrantov bedlivo sledovať.³⁸⁶

2.6. „Strana poriadku“ a jej ideový základ

Založenie *Asociácie za zachovanie slobody a majetku proti republikánom a rovnostárom*³⁸⁷ (Association for Preserving Liberty and Property against Republicans and Levellers), bola reakciou na domácu, ale i zahraničnú politickú situáciu. Na jednej strane to boli aktivity reformátorov, príliv francúzskych emigrantov a šíriace sa myšlienky Thomasa Paina a na druhej strane to bol hrozivý postup Francúzskej revolúcie, vyhlásenie novembrových dekrétov a zahájenie procesu s bývalým francúzskym kráľom Ľudovítom XVI. Ústrednou postavou lojalistického

³⁸⁴ Tamtiež, s. 147–148.

³⁸⁵ Tamtiež, s. 152.

³⁸⁶ Tamtiež, s. 160.

³⁸⁷ Ďalej budem používať už len skrátенý názov Asociácia za zachovanie slobody a majetku.

hnutia, ktorého najaktívnejšie obdobie sa datovalo od novembra 1792 do marca 1793,³⁸⁸ bol advokát John Reeves. John Gifford, veľký podporovateľ Williama Pitta ml. a editor *Anti-Jacobin Review*, popísal dôvod vzniku Asociácie za zachovanie slobody a majetku, ako reakciu John Reevesa na „rýchly pokrok francúzskych princípov, ktoré vyvolali zdesenie medzi dobre postavenou spoločnosťou [...] a ktoré spôsobili obavy a rozhorčenie u človeka [John Reeves– J. B.], ktorý miloval svoju rodnú vlasť a ktorý uctieval jej ústavu ako zdroj občianskej a spoločenskej spokojnosti.“³⁸⁹ Reeves podľa Gifforda založil Asociáciu za zachovanie slobody a majetku nezávisle na vláde, ale už v dobe vzniku tejto lojalistickej spoločnosti panovali pochybnosti o tom, do akej miery sa skutočne Pittova vláda angažovala pri jej formovaní. John Reeves sa hneď od počiatku snažil reagovať na obvinenia, že jeho spoločnosť bola v priamej rézii vlády a tvrdil, že až do prvého oficiálneho mítingu, ani jeden z ministrov netušil o jej vzniku. Spoločnosť bola teda založená bez priameho zásahu vlády a financie ktoré získala, boli výlučne od dobrovoľníkov.³⁹⁰ Radikáli, medzi nimi i Thomas Hardy, boli ale presvedčení, že nápad založiť lojalistickú spoločnosť vyšiel práve od Pittových ministrov. Podľa tajomníka LCS Hardyho, nebola Reevesova spoločnosť ničím iným, než čistým produktom a nástrojom vlády k potláčaniu reformného hnutia.³⁹¹

I dnes nie je úplne jasný vplyv vlády na Reevesovu Asociáciu za zachovanie slobody a majetku. Niektorí historici³⁹² sa prikláňajú k tomu, že Pittova administratíva nemala so založením spoločnosti nič spoločného, ale jej vznik prijala ako pozitívum a nesnažila sa preto jej činnosť obmedzovať. I napriek tomu, že sa Reeves osobne poznal s Evanom Nepeanom, nenašli sa dostatočné dôkazy o tom, že by ministerstvo vnútra prišlo s myšlienkou založiť túto spoločnosť, alebo že by sa nejako angažovalo pri jej formovaní.³⁹³ Reeves sa mal navyše prvýkrát osobne s Pittom stretnúť až 24.

³⁸⁸ MITCHELL, s. 75.

³⁸⁹ GIFFORD, John, *A History of the Political Life of the Right Honourable William Pitt: Including Some Account of the Times in which He Lived*, Vol. III, London 1809, s. 282–283 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: <https://books.google.co.uk/books?id=C7cvAAAAYAAJ&printsec=frontcover&hl>

³⁹⁰ *Association Papers. Part I. Publications Printed by Special Order of the Society for Preserving Liberty and Property Against Republicans and Levellers*, Part II (ďalej len Association Papers), London 1793, s. 4 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: <https://books.google.cz/books?id=ZXkPAAAAQAAJ&printsec=frontcover&hl=cs&source=g>

³⁹¹ HARDY, s. 24.

³⁹² DUFFY, Michael, *William Pitt and the Origins of the Loyalist Association Movement of 1792*, in: *The Historical Journal*, Vol. 39, No. 4, Cambridge 1996; PHILP, Mark, *Vugar Conservatism, 1792–3*, in: *The English Historical Review*, Vol. I, No. 435, Oxford 1995.

³⁹³ DUFFY, s. 945.

novembra, teda štyri dni po založení spoločnosti.³⁹⁴ Ministerský predseda mal mať dokonca spočiatku obavy zo vzniku nového lojalistického združenia, pretože myšlienka, že by sa začalo formovať dobrovoľnícke hnutie „bdelých občanov“, naháňala Pittovi oprávnené obavy. Vláda nemohla mať žiadne záruky, že sa nové lojalistické hnutie, ktoré sa po vzniku Reevesovej spoločnosti veľmi rýchle vyformovalo, neprevezme vládu nad ulicou. Lojalisti sa ale od počiatku odmietali ozbrojovať a súčasťou ich plánu bola úzka spolupráca s miestnymi úradmi.³⁹⁵ Niektorí historici³⁹⁶ ale naopak tvrdia, že vláda bola do vzniku tejto spoločnosti od začiatku zaangažovaná a pripravená Reevesových lojalistov podporovať. Ak londýnski radikáli tvrdili, že dokonca nedošlo ani k prvému mítingu, ktorý sa mal konať 20. novembra 1792 v Crown and Anchor, pretože oznámenie o jeho konaní vyšlo nelogicky až po jeho schôdzi, bolo iste niečo pravdy na tom, že Pittova administratíva bola skutočne na vzniku tejto spoločnosti silne zainteresovaná. Radikáli vedeli o čom hovorili, pretože svojich oponentov bedlivo sledovali a taverna Crown and Anchor bola kedysi ich miestom pravidelných stretnutí.³⁹⁷

Je možné, že vláda o pláne založiť lojalistickú spoločnosť vedela, ale zostáva otázkou, kto bol autorom tohto nápadu.³⁹⁸ Členovia Asociácie za zachovanie slobody a majetku boli od počiatku silne provládni a ako už bolo povedané, Reeves sa dokonca osobne poznal i s Evanom Nepeanom. Je preto skôr reálne, že Pittova vláda bola o pláne založenie spoločnosti informovaná, ale čo sa týkalo jej aktivít, ponechávala jej nezávislosť. Okrem Johna Reevesa, ktorý sa stal symbolom tejto novovzniknutej spoločnosti, patrili medzi významných členov i John Bowles, známy autor provládnych pamfletov, Thomas Plumer,³⁹⁹ Charles Yorke,⁴⁰⁰ či whigovský poslanec a zástanca Edmunda Burka, William Windham, ktorý sa okrem iného podieľal i na návrhu deklarácie spísanej v rámci druhého mítingu spoločnosti.⁴⁰¹ Tajomníkom Asociácie za zachovanie slobody a majetku mal byť James Moore, ktorý bol ale podľa správy Thomasa Hardyho, len fiktívnou postavou.⁴⁰² Je veľmi pravdepodobné, že

³⁹⁴ Tamtiež, s. 952.

³⁹⁵ Tamtiež, s. 955.

³⁹⁶ BLACK, E. Charlton, *The Association, British Extraparliamentary Political Organization 1769–1793*, Harvard 1963.

³⁹⁷ Tamtiež, s. 237.

³⁹⁸ MITCHELL, s. 59.

³⁹⁹ DUFFY, s. 949.

⁴⁰⁰ HARDY, s. 24.

⁴⁰¹ MITCHELL, s. 58.

⁴⁰² PHILP, s. 47.

Moore bol pseudonymom buď pre samotného Reevesa, alebo pre jedného z ostatných zakladajúcich členov ako boli Bowles, či Plumer, pretože krátko po vzniku asociácie zmizol tento záhadný tajomník náhle bez akejkolvek stopy.⁴⁰³

Prvý míting spoločnosti, ktorý sa konal 20. novembra 1792 v taverne Crown and Anchor, odhalil nielen jej dôvod vzniku, ale i plán organizácie a program, ktorý si zakladajúci členovia stanovili za cieľ. Reevesova asociácia reagovala na reformné spoločnosti, ktoré mali v zemi šíriť nebezpečné novátorské myšlienky týkajúce sa práv človeka, slobody a rovnosti a ktoré útočili na samotnú podstatu monarchie, keď prevolávali heslá ako „*žiadny kráľ*“, či „*žiadny parlament*“. Reevesovi lojalisti odmietali myšlienku rovnosti a mylne obviňovali reformátorov, že sa snažili presadiť majetkovú rovnosť. Podľa nich ľudia vo Francúzsku týmto novátorským ideám úplne podľahli, pretože na rozdiel od Angličanov nikdy nepoznali, čo je skutočná sloboda a šťastie národa. Výsledkom prijatia tejto mylnej filozofie bolo preto vypuknutie anarchie a bezprávia. Británia nepotrebovala podľa lojalistov žiadne zmeny politického systému, pretože všetko, čo reformátori ľuďom sľubovali, v Británii už dávno existovalo. Radikáli sa naopak snažili zničiť úspešne fungujúcu vládu a svojou klamnou propagandou usilovali o zasiatie nespokojnosti medzi prostých ľudí. Práve kvôli tejto hrozbe, sa rozhodli zakladajúci členovia na čele s Reevesom, vyformovať novú lojalistickú spoločnosť, ktorá by sa stala protiváhou britskému reformnému hnutiu. Jej cieľom malo byť potieranie buričských publikácií, ktoré by nabádali k nepokojom v kráľovstve a ktoré by šíрили nebezpečné novátorské myšlienky. Spoločnosť sa zároveň zaviazala, že sa bude snažiť verejnosti vysvetliť, že ideje, ktoré v zemi šíria radikáli, sú nebezpečné a pre britský politický systém neaplikovateľné. Spoločnosť tiež odporučila všetkým „*priateľom práva a ústavy*“, aby založili vo svojich mestách podobné lojalistické združenia a nasledovali tak príklad Londýna.⁴⁰⁴

V priebehu druhého mítingu, ktorý sa konal 24. novembra, boli členovia asociácie v pláne popisu svojej činnosti ešte podrobnejší. Cieľom bola kontrola cirkulácie politických pamfletov a následné udávanie autorov, vydavateľov a tlačiarov, ktorí by sa angažovali pri distribúcii buričskej literatúry. V pláne bolo tiež sledovať aktivity radikálov a napomáhať miestnym magistrátom, pri potlačovaní prípadných nepokojov. Reevesova asociácia sa tiež pochválila, že už obdržala mnoho listov od

⁴⁰³ DUFFY, s. 949.

⁴⁰⁴ *Proceedings of the Association for Preserving Liberty and Property against Republicans and Levellers*, s. 1–6.

ľudí z rôznych miest, ktorí boli pripravení založiť filiálky podľa londýnskeho vzoru.⁴⁰⁵ Dňa 30. novembra bola spísaná i deklarácia, ktorej jedným z hlavných autorov bol whigovský poslanec Dolnej snemovne William Windham. Výbor asociácie sa na tomto treťom mítingu uzniesol, že bude publikovať lacnú politickú literatúru, aby verejnosti priblížili a vysvetlili klamné argumenty radikálov, ktorými sa snažili manipulovať s myšliami prostých ľuďí.⁴⁰⁶ Spôsob šírenia propagandy lojalistov bol v podstate totožný s formou, ktorú využívali radikáli. Jednalo sa o cenovo prístupnú literatúru, ktorá mala byť písaná jednoduchým jazykom, ktorému by porozumel i prostý a nevzdelaný človek. Lojalisti sa tak rovnako ako radikáli, snažili získať ma svoju stranu široké ľudové vrstvy a od počiatku sa im v tom darilo. Tento úspech nemohla narušiť ani kritika zo strany radikálov, ktorí tvrdili, že podľa predstáv lojalistov, „ľudia nemali čo premýšľať, ale pracovať a tzv. svinský dav nemal mať žiadne právo politicky rozhodovať, pretože táto sféra mala byť prenechaná kompetentným osobám“.⁴⁰⁷

Medzi vynikajúcich autorov, ktorí využívali práve jazyk ulice, patrila bezpochyby Hannah More, ktorá v práci *Dedinská politika* (Village Politics), predstavila fiktívny rozhovor medzi bystrým kováčom Jackom a naivným murárom Tomom. Jack sa snažil Tomovi vysvetliť, že to, o čom ho presviedčali reformátori, bolo len klamstvo a snaha o umelé šírenie nespokojnosti medzi dobrých pracujúcich ľuďí. Tom totiž svojmu priateľovi oznámil, že sa dozvedel o tom, že by i Briti mali nasledovať príklad Francúzska, aby sa stali konečne slobodnými a zbavili sa jarma útlaku. Tom sa tiež dôrazne svojho priateľa pýtal, prečo by mala existovať nerovnosť medzi ľuďmi a prečo by mal stáť jeden človek nad druhým. Napokon vyhlásil, že pokiaľ ľudia neprijmú i v jeho zemi myšlienky Francúzskej revolúcie, nebude skutočne šťastným. Jack sa naopak podivoval nad nespokojnosťou svojho priateľa, pretože do doby, kým sa nestretol s literatúrou, ktorú širili reformátori, bol spokojným a šťastným človekom. Jack Tomovi vysvetlil, že Británia nepotrebuje nasledovať príklad Francúzska, pretože už dávno vlastní pevnú ústavu a je slobodnou zemou. Čo sa týkalo nerovnosti, bohatí ľudia síce oplývali peniazmi a rozsiahlym majetkom, ale aby mohli i naďalej prosperovať, potrebovali pomoc prostých ľuďí, ktorým tak poskytovali prácu a tým

⁴⁰⁵ Tamtiež, s. 7–8.

⁴⁰⁶ Tamtiež, s. 10.

⁴⁰⁷ TNA London, TS 24/3/24. Birmingham Society for Constitutional Information: Letter to Societies for Parliamentary Reform. Birmingham Society for Constitution Information, First Instituted Nov. 20, 1792.

i zárobok. Jack sa potom Toma spýtal, čo by robili ľudia v dedine bez zámku, pretože práve on a jeho rodina boli zamestnaní u miestneho pána. Jack na záver zdôraznil, že on sám je spokojný a nepremýšľa nad žiadnymi nerovnosťami, ani nad bohatými a chudobnými, ale radšej si pokojne žije v chalupe so svojou rodinou a po večeroch číta bibliu.⁴⁰⁸ Cieľom loajalistov bola snaha oslovit' jednoduchých ľudí a presvedčiť ich, že pokiaľ sa na scéne neukázali reformátori, žili si pokojným a šťastným životom a v podstate im nič nechýbalo. Lojalisti preto hlavne usilovali o zabránenie šírenia reformných pamfletov a snažili sa agitovať proti činnosti radikálov, ktorých cieľom bolo práve politické vzdelávanie verejnosti. Lojalisti sa teda riadili pravidlom, že čím človek menej vie, tým je spokojnejším.

Veľmi neobvykle pristupoval k problematike nerovnosti medzi bohatými a chudobnými ďalší z lojalistických autorov, anglikánsky duchovný William Paley. Ten sa snažil vo svojej práci *Dôvod pre spokojnosť* (Reason for Contentment) presvedčiť ľudí, že byť bohatým v podstate nie je vôbec výhodné. Hneď v úvode dal čitateľovi radu, aby nikdy nepristupoval k porovnávaniu svojej životnej situácie so životom druhých, ale aby sa radšej venoval svojim povinnostiam, pretože len to mu prinesie skutočné šťastie. Porovnávanie totiž plodí závisť a nespokojnosť. Podľa Paleyho nebol život bohatých tak bezstarostným ako sa na prvý pohľad mohlo zdať. Majetný človek nemohol totiž nikdy viesť tak plnohodnotný život ako človek chudobný, ktorý musel neustále pracovať, aby zabezpečil svoju rodinu. Na druhú stranu i medzi bohatými boli muži, ktorí ťažko pracovali a to pre blaho štátu, ale za svoju prácu si nikdy nepýtali žiadnu mzdu, pretože angažovanosť pre vlast' považovali za osobnú česť.⁴⁰⁹ Tým sa snažil autor poukázať na dôležité postavenie urodzených a majetných ľudí a na ich nepostrádateľnosť pre chod štátu. Búriť sa proti majetným by v skutočnosti znamenalo rozvracať dobre fungujúci štát. Podľa autora pamfletu, boli bohatí ľudia v podstate ochudobnení o činnosti, ktoré musel vykonávať prostý človek. Pracujúci muž musel totiž neustále kontrolovať financie a snažiť sa o rovnováhu medzi príjmom a výdajom, čo sa mohlo síce na prvý pohľad zdať ako

⁴⁰⁸ MORE, Hannah, *Village Politics. Addressed to all the Mechanics, Journeymen, and Day Labourers, in Great Britain*, York 1793, s. 1–18 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: https://books.google.cz/books?id=3-BbAAAAQAAJ&printsec=frontcover&hl=cs&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=

⁴⁰⁹ PALEY, William, *Reason for Contentment; Address to the Labouring Party of the British Public*, London 1793, s. 1–9 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: <https://books.google.cz/books?id=0rtNAQAAMAAJ&pg=PA13&lpg=PA13&dq=Reason+for+Contentment> +

stresujúce, ale na druhú stranu bol takýto život zaujímavejší a aktívnejší. Bohatý človek žil na rozdiel od pracujúcich síce v luxuse, ale takáto forma existencie prinášala nudu a jednotvárnosť. Podľa Paleyho mohol bohatý človek pracujúcemu len závidieť, ako si dokázal užívať oddych po celodennej práci i to, ako si vedel vychutnať každý kúsok jedla, na ktorý si zarobil. Podľa autora pamfletu bol život chudobného človeka pre jeho jednoduchosť a skromnosť plný cnosti a čistoty a každý bohatý, znudený a márnivým životom žijúci muž, mohol v podstate o tomto prostom spôsobe života len snívať.⁴¹⁰ Paley sa v práci obracal hlavne na roľníkov, ktorých život opisoval skoro ako z bukolyky. Je ťažké povedať, koľko chudobných dokázal tento anglikánsky duchovný svojimi argumentami presvedčiť, ale jeho práca i keď veľmi naivná, patrila v tej dobe medzi známe lojalistické diela.

Za skoro nadčasovú prácu sa dá považovať pamflet Williama Vincenta, *Krátke rady o rovnostárstve* (Short Hints upon Levelling), v ktorom autor ostro odsúdil filozofiu typu Jeana-Jacquesa Rousseaua, hlásajúcu návrat spoločnosti k tzv. prirodzenému stavu, oprostenému od chamtivosti a sebeckosti. Vincent odmietal akúkoľvek myšlienku tvorby novej spoločnosti, či nového človeka a tvrdil, že jediným normálnym stavom je prirodzená túžba človeka zveľaďovať svoj majetok a pracovať pre lepší život. Autor sa v práci sústredil hlavne na tzv. agrárny zákon, ktorý by podľa neho vo výsledku znamenal obyčajnú lúpež a rabovanie. V skutočnosti bola ale myšlienka prerozdelenia pozemkového majetku na konci 18. storočia len utopickou ideou, ktorú odmietali i francúzski jakobíni a to dokonca pod hrozbou trestu smrti.⁴¹¹ Vincent tvrdil, že ak by došlo v Británii k prerozdeleniu pôdy rovným dielom medzi všetkých obyvateľom zeme, v skutočnosti by na každého človeka ostal len veľmi malý kus pôdy. Keďže by si bol každý rovný, postrádala by spoločnosť pánov, ale zároveň i sluhov, či pomocníkov. Každý by teda musel na svojom kúsku poľa pracovať sám. Štát by sa bez spoločenskej hierarchie postupne rozpadol a prestal by existovať i obchod, pretože výnos z obhospodarovanej pôdy by bol minimálny. Zanikla by i remeselná výroba a všetky ostatné profesie, pretože z ľudí by sa stali výlučne roľníci. Ten, kto by bol pracovitejší a šikovnejší a vyprodukoval by viacej než ostatní, bol by okamžite okradnutý tými, ktorí by boli lenivejší a neschopnejší a to len preto, aby sa dodržala nezmyselná predstava rovnosti. Podľa Vincenta nachádzala táto ideológia

⁴¹⁰ Tamtiež, s. 1–18.

⁴¹¹ ROSE, R. B., *The "Red Scare" of the 1790s: The French Revolution and the "Agrarian Law"*, in: Past and Present, No. 103, Oxford 1984, s. 113.

živnú pôdu vždy tam, kde sa rodila závišť, zlomyseľnosť, žiarlivosť a nenávisť.⁴¹² Autor pamfletu síce varoval pred myšlienkou majetkovej rovnosti, ale v skutočnosti sa nikto z reformátorov k tejto idei nehlásil a naopak myšlienku sociálnej rovnosti striktne zavrhovali.

Radikáli sa snažili brániť všetkým obvineniam týkajúcich sa majetkovej rovnosti, o čom svedčila i práca *Vysvetlenie slova rovnosť* (Explanation of the Word Equality), ktorú publikovala LCS. Hneď v úvode pamfletu bolo zdôraznené, že význam pojmu „rovnosť“ je v súčasnosti naprosto mylne vykladaný a preto už len pri vyslovení naháňa toto slovo strach a odpor. V skutočnosti sa nikdy nejednalo o majetkovú rovnosť, ale o rovnosť práv, čo v praxi znamenalo, že každý človek mal mať právo tešiť sa z výhod spoločnosti a užívať rovnaký titul ako všetci jeho spoluobčania. Pojem rovnosť tiež predstavovala rovné šance pre využitie osobného talentu a slobodu k jeho ďalšiemu rozvíjaniu. Reformátori sa tak opierali o Deklaráciu práv človeka a občana a zdôrazňovali prirodzené, občianske, ale i politické práva, ktoré vychádzali z myšlienky všeobecného volebného práva. Radikáli zároveň vysvetlili, že neodmietajú majetkovú nerovnosť, ktorá bola prirodzeným dôsledkom osobných schopností a usilovnosti každého človeka. Lojalisti preto zbytočne hľadali nebezpečenstvo tam, kde žiadne nehrozilo. Ak by začali ľudia skutočne veriť idei rovnostárskej spoločnosti, bola by to podľa reformátorov len vďaka lojalistov, pretože spoločnosť neustále masírovali touto klamnou propagandou.⁴¹³ S vysvetlením pojmu rovnosť, prišiel i významný londýnsky radikálny reformátor a verejný rečník, John Thelwall. Ten sa snažil verejnosť presvedčiť, že reformátori sú naopak veľkými nepriateľmi idey sociálnej rovnosti. Ak by podľa neho došlo k redistribúcii súkromného majetku, znamenalo by to v skutočnosti krviprelievanie a masakry a žiadna skupina spoločnosti by nebola v danej chvíli v bezpečí. Po dlhom a krvavom boji by podľa Thelwalla nevznikla rovnostárska spoločnosť, ale prevládla by nespravodlivosť a útlak. Moci by sa ujala nová nobilita, ktorá by bola ešte viacej neznesiteľnejšia a tyranskejšia, než jej predchodcovia, pretože by pozostávala z grobianov a ignorantov, za ktorými by stála armáda hrdlorezov, ktorá im dopomohla

⁴¹² VINCENT, William, *Short Hints upon Levelling. Extracted from Dr. Vincent's Discourse, Addressed to the People of Great Britain*, London 1792, s. 1–15 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: <https://books.google.cz/books?id=W8RbAAAACAAJ&pg=PA1&lpq=PA1&dq=Short+Hints+upon+Levelling>.

⁴¹³ DAVIS (Ed.), *London Corresponding Society 1792–1799*, Vol. I., s. 119–121.

k vláde.⁴¹⁴ I napriek tomu, že bol Thelwall vo svojej rozumnej úvahe prekvapivo presný a podarilo sa mu nevedomky predpovedať niektoré desivé udalosti 20. storočia, Pittova vláda považovala Thelwalla za jedného z najúhlavnejších nepriateľov spomedzi britských radikálov.

Lojalisti ale argumenty reformátorov neprijímali a naopak tvrdili, že ich obhajoba reformného hnutia je len zásterkou pre ich zločinné úmysly. Radikáli boli pre nich „*zúfalci, chudobní dobrodruhovia, zradcovia a smrteľní nepriatelia vlasti*“.⁴¹⁵ Podľa lojalistov sa títo muži snažili spoločnosť presvedčiť o tom, „*že nevládnú to, čo už ale dávno vo vlastníctve mala*“⁴¹⁶ a snažili sa klamať ľudí „*zlatými predstavami a fantastickými chimérami*“.⁴¹⁷ Ich cieľom bolo ale podľa lojalistov len získanie moci. Títo takzvaní reformátori totiž usilovali o nezmyselné rozšírenie volebného práva, ktoré by následne zaistilo, že by sa do parlamentu už viac nedostali rozumní a vzdelaní muži a v zemi by bola vyhlásená republika. V momente, keď by vypukol chaos, tak ako sa to stalo vo Francúzsku, prevzali by títo muži vládu. Radikáli síce neustále opakovali, že im išlo hlavne o blaho a stabilitu národa, ale v skutočnosti sa jednalo o veľmi mazaných a podlých mužov, ktorí nemali čo stratiť.⁴¹⁸ Toto bol obraz reformátorov, tak ako ich vnímali lojalisti. Podľa nich sa jednalo o zákerných mužov, ktorí túžili v zemi zaviesť anarchiu francúzskeho typu a následne prevziať moc. Ich boj za parlamentnú reformu mal byť len krycou aktivitou pre ich podvratnú protivládnu činnosť. Lojalisti boli tiež presvedčení, že v momente, keby sa reformátori dostali k moci, stali by sa z nich tyrani, o ktorých neustále pohrdlivo hovorili a okamžite by zrušili slobodu prejavu a tlače, aby sa zbavili budúcej opozície.⁴¹⁹ Reformátori síce podľa lojalistov neustále opakovali, že sú nepriateľmi každej násilnosti a nepokoja, ale ľudí sa pritom pri každej príležitosti snažili poburovať proti vláde a parlamentu. Rovnosť, ktorú radikáli hlásali, mala byť len

⁴¹⁴ THELWALL, John, *Sober Reflections on the Seditious and Inflammatory Letter of The Right Hon. Edmund Burke, to a Noble Lord. Addressed to the Serious Consideration of his Fellow Citizens*, London 1796, s. 33–34 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: <https://books.google.cz/books?id=f8BeAAAACAAJ&pg=PP5&lpg=PP5&dq=Sober+Reflections+on+the+>

⁴¹⁵ *The Englishman's Political Catechism*. Liberty and Property Preserved against Republicans and Levellers. A Collection of Tracts, No. X, London 1793, s. 3 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: <https://books.google.cz/books?id=ZXkPAAAAQAAJ&printsec=frontcover&hl=cs&source=s>

⁴¹⁶ Tamtiež.

⁴¹⁷ Tamtiež.

⁴¹⁸ Tamtiež, s. 6.

⁴¹⁹ *A Few Plain Questions, and a Little Honest Advice to the Working People of Great Britain*, in: *Association Papers*, London 1793, s. 13 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: <https://books.google.cz/books?id=ZXkPAAAAQAAJ&printsec=frontcover&hl=cs&source=gbs>

v deň súdu. Lojalisti preto vyzývali verejnosť, aby nepočúvala týchto ateistov a bezbožníkov, ktorí sa snažili ľudí presvedčiť o tom, aby sa zbavili Boha. Stačilo sa pozrieť na Francúzov, ako biedne skončili, keď odmietli kresťanskú vieru. Všetci takzvaní slobodomyselní muži a deisti patrili podľa názoru lojalistov do jednej spoločnej skupiny, ktorá len usilovala o zničenie náboženstva.⁴²⁰ V skutočnosti sa reformátori od viery nikdy neodvrátili a ani nemali v pláne nasledovať príklad Francúzov, kde v zime 1793 vyvrcholilo antináboženské hnutie. Náboženstvo zostávalo neoddeliteľnou časťou reformného hnutia, o čom svedčili i spoločné modlitby delegátov reformných spoločností počas všetkých troch edinburghských konventov a viera hrala kľúčovú rolu i medzi Spojenými Írmi.

2.7. Lojalistické hnutie a atmosféra perzekúcií a zastrašovania

Asociácia pre zachovanie slobody a majetku proti republikánom a rovnostárom zaznamenala v podstate hneď od počiatku veľký úspech. V zemi sa začali skoro okamžite formovať filiálky podľa londýnskeho vzoru a vedenie Reevesovej spoločnosti sa mohlo pochváliť, že sa im podarilo presvedčiť oklamáných a ubezpečiť nerozhodných o nekalých úmysloch radikálov.⁴²¹ Organizácia lojalistických asociácií bola inšpirovaná fungovaním reformných spoločností. Každá asociácia mala svojho prezidenta, tajomníka a pokladníka a medzi jednotlivými spoločnosťami existovala pravidelná korešpondencia i keď nie tak intenzívna, ako to bolo v prípade reformátorov.⁴²² Členmi lojalistických združení boli hlavne majetní ľudia, v mestách sa jednalo o obchodníkov, či majiteľov manufaktúr a na vidieku mali tradične vplyv duchovenstvo a miestna pozemková šľachta. I napriek vyššiemu sociálnemu statusu členov, získalo toto rozsiahle hnutie podporu i medzi nižšie postaveným obyvateľstvom a to dokonca väčšiu, ako to bolo v prípade radikálov.⁴²³

Podľa správy Reevesovej asociácie, v zemi nebola nikdy vyjadrená podpora vláde a ústave tak intenzívne, ako práve na prelome rokov 1792/93. Všetky novovznikajúce

⁴²⁰ Tamtiež, s. 15.

⁴²¹ *Association Papers*, s. 2.

⁴²² DICKINSON, s. 34.

⁴²³ Tamtiež.

filiálky boli podľa Reevesa svojimi aktivitami nezávislé na Londýne a vznikali výlučne pod tlakom obáv z nebezpečných novátorských myšlienok.⁴²⁴ Reeves sa tiež postavil na obranu ministrov, ktorí boli obviňovaní zo šírenia umelej paniky, pretože v skutočnosti „všetci vedeli, že ľudia cítili strach a obavy ďaleko pred tým, než s tým prišla vláda“.⁴²⁵ Ako už bolo povedané, v podstate okamžite po založení Reevesovej asociácie, sa v zemi začalo reťazovo šíriť zakladanie filiálok, ktoré boli od počiatku v písomnom kontakte s metropolou. V časti Londýna Croydon, bola 4. decembra založená *Croydonská ústavná spoločnosť* (Croydon Constitutional Society), ktorej predseda Richard Jones sa prihlásil k Reevesovej asociácii a vyhlásil, že hlavným cieľom spoločnosti bolo potláčanie buričskej literatúry a udávanie ľudí, ktorí by sa angažovali pri jej distribúcii. Spoločnosť bola tiež pripravená podporovať magistrát a napomáhať mu v potláčaní možných nepokojov. Členovia spoločnosti zároveň vyzvali ostatných obyvateľov v zemi, aby sa k jej aktivitám pridali a pomohli tak vláde skončiť s nebezpečným profrancúzskym elementom v zemi.⁴²⁶ Obyvatelia v Northampton sa tiež na začiatku decembra rozhodli podporiť loajalistické hnutie a zhromaždili sa preto na verejnom mítingu, kde jednohlasne prijali a následne podpísali deklaráciu k podpore ústavy, cirkvi a vlády.⁴²⁷ Podpisy vernosti vláde a ústave boli jedným z charakteristických rysov loajalistického hnutia, ktorého členovia týmto krokom zároveň kontrolovali loajalitu miestnych obyvateľov. Nebolo ničím neobvyklým, že lojalisti chodievali od jedných dverí k druhým, aby sa osobne presvedčili, že sú ich susedia ochotní preukázať vernosť vláde a ústave. Whigovský politik Archibald Fletcher popisoval nátlak a zastráňovanie od loajalistov v Škótsku ako dôsledok paniky, ktorá vypukla hlavne medzi majetnou verejnosťou, reagujúcou na revolučné excesy vo Francúzsku a ktokoľvek, kto odmietol jasnú podporu vláde a jej „toryovským princípom“, bol považovaný za úhlavného nepriateľa štátu.⁴²⁸ V skutočnosti sa žiadny lojalista, či už v parlamente, alebo mimo neho nikdy nehlásil k toryizmu a nové hnutie ani nenadväzovalo na prácu Edmunda Burka, ale vyvinulo si

⁴²⁴ *Association Papers*, s. 2.

⁴²⁵ Tamtiež, s. 5.

⁴²⁶ TNA London, HO 42/23/14. Folios 34–38. Intelligence regarding the Charing Cross Club and its Irish president, and the roles played by Cervantes, Pialat and Riou. The writer sets out the manifesto of The Friends of the Constitution, stating that reformers are as dangerous as republicans. Croydon Constitutional Society, Dec. 4, 1792.

⁴²⁷ *The London Chronicle for the Year 1792*, s. 554.

⁴²⁸ FLETCHER– FLETCHER– RICHARDSON, s. 65–66.

vlastnú stratégiu argumentov. Ak odporcovia lojalistov použili výraz tory, jednalo sa skôr o hanlivé pomenovanie, než o reálnu charakteristiku lojalistického hnutia.⁴²⁹

V Norwichi získala začiatkom decembra miestna *Revolučná spoločnosť* (Revolution Society) silného oponenta v novozaloženej lojalistickej asociácii. Na prvom verejnom mítingu zaútočili títo odhodlaní obrancovia ústavy a vlády na všetky reformné spoločnosti a na ich „*diabolské aktivity*“ a odporučili i ostatným obyvateľom Británie, aby nasledovali ich príklad v boji proti republikánom a rovnostárom.⁴³⁰ Podobná situácia nastala i v Leedsi, kde zhromaždení obyvatelia s nadšením spievali „*Boh ochraňuj kráľa*“ a ťahali pritom za sebou na povraze figurínu Thomasa Paina, ktorá bola následne za hlasité vyzváňania zvonov zapálená na miestnej tržnici.⁴³¹ Nástupom lojalistického hnutia v Leedsi nastalo pre miestnych reformátorov skutočne ťažké obdobie. V liste z mája 1793, keď sa v meste situácia konečne upokojila, pretože najsilnejšia vlna lojalistického hnutia trvala od novembra 1792 do marca 1793, písali členovia leedskej *Ústavnej spoločnosti* (Constitutional Society) tajomníkovi SCI Danielovi Adamsovi, že v meste na prelome rokov 1792/93, vládla „*aristokracia a nevedomosť do takej miery, že nás ľudia vnímali viacej ako monštrá, než ako Priateľov ľudu*“.⁴³² Mesto bolo podľa nich pod vplyvom „*našeptávaní aristokratov a miestnych duchovných*“⁴³³ po celých šesť mesiacov a situácia sa začínala zlepšovať až od apríla 1793. V tomto období boli reformátori konečne schopní začať publikovať svoje adresy a deklarácie a dokonca začala i narastať členská základňa. V máji sa preto mohli reformátori pochváliť, že majú už dvesto stálych členov. I napriek tomu, ale mala podľa slov reformátorov, aristokracia⁴³⁴ v meste stále prevahu.⁴³⁵ Reformátori z Leedsu patrili medzi tých, ktorí vlnu lojalistického hnutia a perzekúcii prežili, ale v zemi existovalo množstvo

⁴²⁹ MORI, Jennifer, *Language of Loyalism: Patriotism, Nationhood and the State in the 1790s*, in: *The English Historical Review*, Vol. 118, No. 475, Oxford 2003, s. 39.

⁴³⁰ TNA London, TS 24/9/8. Letter from Norwich Revolution Society to the London Corresponding Society, Dec. 25, 1792.

⁴³¹ WILBERFORCE– WILBERFORCE, Vol. II, s. 5.

⁴³² TNA London, TS 24/2/35. The London Corresponding Society: Circular to the Societies Concerning Formation of a British Convention. Meeting of Delegates of Constitutional Society in Leeds, May 28, 1793.

⁴³³ Tamtiež.

⁴³⁴ Pojem aristokracia nepredstavoval v slovníku radikálov len členov šľachtického stavu, ale často sa jednalo o súhrnný názov pre nepriateľov parlamentnej reformy a Francúzskej revolúcie. Podobne s týmto pojmom pracovali i francúzski revolucionári, avšak v ich prípade, ak bol niekto označený ako „aristokrat“, znamenalo to často cestu pod gilotínu.

⁴³⁵ TNA London, TS24/2/35. The London Corresponding Society: Circular to the Societies Concerning Formation of a British Convention. Meeting of Delegates of Constitutional Society in Leeds, May 28, 1793.

malých a členskou základňou nie príliš silných reformných spoločností, ktoré takéto šťastie nemali.⁴³⁶ Silnými centrami radikalizmu zostávali i naďalej Londýn a Sheffield, ktoré sa tlaku lojalistov úspešne ubránili. Ale ani tam nebola situácia jednoduchá. Členovia Sheffieldskej SCI si sťažovali, že ich v Londýne prezentujú ako skupinu „*opitých darebákov*“ i napriek tomu, že ich členskú základňu tvorilo až dvetisíc ľudí.⁴³⁷ Snažili sa tiež brániť obvineniam z presadzovania majetkovej rovnosti a za rovnostárom naopak označili lojalistov. „*Jedinými rovnostármami sú členovia organizácie Cirkev a kráľ, či Royal True Blues v Birminghame, Manchestri, Cambridge [...], ktorí ničia príbytky pokojných spoluobyvateľov len kvôli rozdielnosti náboženských a politických názorov. To sú skutoční rovnostári a my sa pýtame, prečo nie sú zakladané spoločnosti, ktoré by stíhali týchto ľudí.*“⁴³⁸ Sheffieldskí radikáli sa tiež pohoršovali nad tým, ako ich mnohí obviňovali z toho, že sa pletú do vecí, ktoré sa ich netýkajú. „*Vravia nám, že cez deň sa nájde vždy veľa roboty a v noci sa má spať. Tento príbeh mi pripomína tzv. svinský zástup od pána Burka [...] pretože práca pre svine je jesť, piť a spať.*“⁴³⁹

Dňa 5. decembra sa obyvatelia z Cornhill Ward, ktoré patrilo do Londýnskej City, rozhodli verejne deklarovat' vernosť kráľovi, ústave a vláde. Tradične pritom vyjadrili pripravenosť kontrolovať a perzekuovať všetkých, ktorí by sa podieľali na šírení buričskej literatúry, čím podobne ako ostatní lojalisti, podporili kráľovskú májovú proklamáciu z roku 1792 a zároveň deklarovali úzku spoluprácu s magistrátom. Na mítingu sa tiež rozhodlo, že každému, kto odhalí a udá úradom osobu podozrivú z propagácie buričskej literatúry, bude udelená odmena desať guineí.⁴⁴⁰ V rovnaký deň sa konal míting na podporu ústavy a vlády i v Londýnskej City v Merchant Taylors' Hall. V rámci tohto početného zhromaždenia bola spísaná *Deklarácia na podporu ústavy Veľkej Británie* (Declaration in support of the Constitution of Great Britain) ktorá hlásala, že bankári, obchodníci, ale i ostatní obyvatelia Londýna, sledovali s obavami šírenie nebezpečných myšlienok proti záujmom Britov. Tieto

⁴³⁶ MITCHELL, s. 75.

⁴³⁷ *A Complete Refutation of the Malevolent Charge, Exhibited Against the Friends of Reform in and about Sheffield; with some Reflections on the Declaration Agreed to at the Cutlers-Hall. On Monday, December 31, 1792. By a Member of the Constitutional Society, Sheffield 1792, s. 3 [cit. 27. 5. 2017]* Dostupné na:

<https://books.google.cz/books?id=oMJbAAAACAAJ&pg=PP1&lpg=PP1&dq=A+Complete+Refutation>

⁴³⁸ Tamtiež, s. 18.

⁴³⁹ Tamtiež.

⁴⁴⁰ *The London Chronicle for the Year 1792, s. 550.*

buričské ideje pritom podkopávali tradičné princípy a hodnoty spoločnosti, z ktorých mnohé vychádzali zo Slávnej revolúcie a preto sa členovia mítingu rozhodli k otvorenému prejavu podpory ústave, panovníkovi a obom snemovniam parlamentu. Deklaráciu následne podpísalo asi osemtisíc ľudí.⁴⁴¹ V prípade tejto podpisovej akcie podporujúcej politiku vlády a ďalších mnohým, ktoré následne vznikali podľa jej vzoru, sa nejednalo o slepé nasledovanie Reevesovej asociácie, ale hlavne o okamžitý prejav vernosti ústave a vláde. Lojalistické hnutie nebolo v žiadnom prípade jednoliate, ale i tam dochádzalo k miernym názorovým rozporom. Nie každý lojalista totiž automaticky odmietal reformu i keď je pravda, že ani jeden z nich nebol stúpencom radikálnej reformy.⁴⁴² William Wilberforce, ktorý v tej dobe vyjadroval lojalistom sympatie, nepatril na druhú stranu k nekompromisným odporcom reformy. Na umiernených reformátorov, ktoré prejavili dostatočnú podporu ústave, lordom i Dolnej snemovni, hľadel Wilberforce podľa svojich slov úplne odlišne, ako na radikálov a republikánov.⁴⁴³

Jeden z problémov lojalistického hnutia bol už od počiatku jeho spôsob prezentácie, ktorý bol často na hrane zákona a niekedy ho i prekračoval. Nie všade totiž prebiehali mítingy lojalistov pokojne a mierumilovne. V Birminghame, kde bola tradícia lojalizmu vďaka aktivitám organizácie Cirkev a kráľ veľmi silná, bola založená spoločnosť *Loyal True Blues* a jeho členovia i podporovatelia, ktorí mali s pouličnými nepokojmi z minulosti veľké skúsenosti, zaútočili začiatkom decembra v nočných hodinách na dom historika Williama Huttona⁴⁴⁴. Dav prinútil Huttona i jeho vyľakanú rodinu prísť k otvorenému oknu a donútil ho kričať „*Cirkev a Kráľ*“.⁴⁴⁵ William Hutton nebol ale zd'aleka jedinou obeťou útoku lojalistov. Thomas Walker, predný reformátor z Manchesteru, pocítil na vlastnej koži teror ulice, ktorý trval tri dni. Po vzniku manchesterskej lojalistickej asociácie podľa londýnskeho vzoru, sa 10. decembra zhromaždil v uliciach mesta dav ľudí, vyjadrujúci podporu tejto novovzniknutej spoločnosti a svoju pozornosť zameril na dom, kde sa vydávali noviny *Manchester Herald*, ktoré patrili miestnej reformnej spoločnosti. Tam si demonštranti vybili svoju zlosť proti radikálom zatiaľ len na oknách tohto vydavateľstva. Druhý deň

⁴⁴¹ *The New Annual Register for the Year 1792*, s. 67.

⁴⁴² GINTER, Donald E., *The Loyalist Association Movement of 1792–93 and British Public Opinion*, in: *The Historical Journal*, Vol. 9, No. 2, Cambridge 1966, s. 183.

⁴⁴³ WILBERFORCE– WILBERFORCE, Vol. II, s. 9.

⁴⁴⁴ William Hutton bol autorom práce, ktorá podrobne popisovala a zároveň i odsúdila nepokoje v Birminghame z roku 1791.

⁴⁴⁵ *The London Chronicle for the Year 1792*, s. 544.

sa však opätovne zhromaždený dav, obrátil proti Thomasovi Walkerovi, ktorý stál v čele Manchesterskej SCI a zmieril k jeho domu.⁴⁴⁶ Ten sa však proti demonštrantom, ktorí prišli s jasnou myšlienkou rabovať, obrátil so zbraňou v ruke. Walker opisoval svoju situáciu oprávnene veľmi dramaticky. Na jeho okná i na dom bolo intenzívne útočené a preto musel nakoniec zahájiť streľbu do vzduchu a upozorniť tak rozvášnený dav, aby zanechal štvrtý pokus o útok na jeho dom. Pretože sa nedočkal pomoci od konštábllov, neostalo mu nič iné, len pokračovať v zastrašujúcej paľbe. Podľa toho, čo sa Walker neskôr dozvedel, mali byť ľahko zranené tri až štyri osoby, ale túto informáciu si nemohol nikde overiť. Pomoc zo strany konštábllov a členov magistrátu prišla až po desiatej hodine večernej, keď sa vedenie mesta konečne rozhodlo rozvášnený dav rozptýliť.⁴⁴⁷ Nasledujúci deň sa však napätá situácia príliš nezmenila a preto boli Walkerovi priatelia nútení začať jednať s výborom miestnej lojalistickej asociácie, aby sa zabránilo ďalším možným násilnostiam. Jediným reálnym riešením v danej rozbúrenej atmosfére bol Walkerov na istú dobu nútený odchod z mesta a to do doby, kým sa nálada niektorých jeho obyvateľom neupokojí do tej miery, aby sa mohol Walker znova po meste v bezpečí pohybovať.⁴⁴⁸

Situácia bola teda v niektorých mestách tak napätá, že sa miestni reformátori dokonca obávali o osobnú bezpečnosť. Sám Walker popisoval, ako bola jeho rodina od počiatku útoku v neustálom strachu a strese.⁴⁴⁹ Príklad z Birminghamu a hlavne z Manchestru ukázal, že miestne úrady sa nehodlali s pomocou miestnym radikálom príliš ponáhľať a situáciu nechávali vygradovať až do extrému, podobne ako to bolo v prípade Birminghamských nepokojov z roku 1791. Zdalo sa, ako by sa vedenie mesta stotožnilo s myšlienkou, že zastrašovanie a teror bude najlepším spôsobom, ako potlačiť aktivity radikálov. Sám John Reeves napísal, že táto aktivita prišla od samotných ľudí, ktorí boli pod tlakom kritickej vnútropolitckej situácie odhodlaní sledovať podozrivých ľudí a kontrolovať ich činnosť v súkromí i na verejnosti. Reeves napokon konštatoval, že s touto obozretnosťou už nebude kráľovstvo v takom nebezpečí, ako to bolo od augusta do novembra 1792.⁴⁵⁰

Jeden z hlavných rysov aktivít lojalistov, bolo zastrašovanie a umelo vyvolávané provokácie voči reformátorom a ich podporovateľom. Jednou z obetí šikany sa stal

⁴⁴⁶ *The New Annual Register for the Year 1792*, s. 38.

⁴⁴⁷ WALKER, s. 67–70.

⁴⁴⁸ *The New Annual Register for the Year 1792*, s. 39.

⁴⁴⁹ WALKER, s. 69.

⁴⁵⁰ *Association Papers*, s. 7–8.

i londýnsky radikál John Thelwall, ktorý bol známy hlavne svojimi ostrými slovnými výpadmi proti Pittovej vláde. V podstate až do roku 1793, sa vláda príliš neangažovala v politických perzekúciách a preto bol prípad Johna Thelwalla a debatnej spoločnosti v ktorej prednášal, skôr jej ojedinelým vystúpením. I keď sa teda v tomto prípade jednalo o akciu vlády, jej priebeh pripomínal neskoršie útoky lojalistov proti reformným spoločnostiam. V Londýne fungovali na začiatku 90. rokov tri veľké debatné spoločnosti, ktorá mali svoje prenajaté sály, kde vystupovali rečníci s prednesmi na vopred určené tematické okruhy. Niekedy debata prebiehala v hale so štyristo až päťsto poslucháčmi a prakticky do roku 1792 medzi nimi neprevládali témy, ktoré by sa týkali politických otázok. Záujem o zahraničnú a domácu politickú scénu ale začal náhle stúpať v lete v roku 1792.⁴⁵¹ Sloboda prejavu bola jedným zo základných znakov liberálnej britskej spoločnosti, ale radikalizujúce sa udalosti na kontinente a lavínovité šírenie nových reformných ľudových spoločností, alarmovali vládu k reštriktívnym opatreniam. Vláda po kráľovskej májovej proklamácii, zamerala svoju pozornosť hlavne proti významnej londýnskej *Spoločnosti za slobodnú debatu* (Society for Free Debate), ktorej mítingy sa konali v Coachmakers' Hall a ktorej diskusií sa zúčastňovali muži z rôznych spoločenských vrstiev. Jej pravidelným rečníkom bol i John Thelwall, ktorý bol podľa vládneho agenta Johna Taylora, „*najútočnejší zo všetkých rečníkov a ktorý svojimi ostrými výpadmi proti vláde vynikal na každej prednáške*“.⁴⁵² Už v apríli 1792 prišiel za Thelwallom muž, ktorý spoločnosti prenajímal miestnosť a oznámil, že pod tlakom autorít nemôže ďalej riskovať a prenajímať výboru debatnej spoločnosti svoju sálu.⁴⁵³ Vláda v tomto prípade ale nemala v pláne len vypudieť spoločnosť z miesta ich konania, ale jej cieľom bolo túto debatnú spoločnosť, ktorá sa príliš orientovala na politické témy, úplne uzavrieť. Pomôcť jej k tomu mala provokácia najatých agentov. Dňa 12. novembra 1792 sa vládny informátor James Walsh, úradník z Bow Street, zúčastnil mítingu Spoločnosti za slobodnú debatu, kde sa práve prejednávala téma *Aliancia kráľov proti slobodám vo Francúzsku* (Alliance of Kings against the Liberties of France). Jeho podrobná správa zdôrazňovala, že debaty sa zúčastnilo asi päťsto poslucháčov, z čoho

⁴⁵¹ Mary THALE, *London Debating Societies in the 1790s*, in: the Historical Journal, Vol. 32, No. 1, Cambridge 1989, s. 61–62.

⁴⁵²TNA London, PC 1/21/35. Bundle marked “Treason” relating to the London Corresponding Society: Committee minutes and orders concerning prisoners; Letters and requests from prisoners; Examinations of witnesses and suspects. State of evidence of John Taylor of Norwich.

⁴⁵³ THELWALL, s. 94.

asi štyridsať, alebo päťdesiat divákov si skutočne užívalo útoky proti vláde, mnohí z nich práve pod vplyvom prednášky Johna Thelwalla.⁴⁵⁴ K prvému razantnejšiemu kroku pristúpila vláda 19. novembra, keď Walsh spolu s ďalšími najatými mužmi, rušili neustále debatu, pokrikovali na rečníkov a pokúšali trpezlivosť poslucháčov do tej miery, že i napriek pokusom výboru debatnej spoločnosti situáciu upokojiť, boli nakoniec provokatéri vyvedení rozhnevaným davom von z diskusnej haly.⁴⁵⁵ Narušená debata bola kvôli tejto roztržke preložená na 26. novembra, ale pripravovaná diskusia sa už neuskutočnila. Primátor Londýna sir James Saunderson využil Walshovu provokáciu a donútil majiteľa, ktorý prenajímal debatnej spoločnosti miestnosť (King's Arms v Cornhill), aby vyvesil oznámenie, že diskusia plánovaná na 26. novembra sa odkladá. Keď sa tam potom večer okolo ôsmej hodiny zhromaždilo asi dvestopäťdesiat až štyristo ľudí, zistili, že dvere boli blokované strážnikmi. Nespokojný a hlučný dav následne prilákal nielen pozornosť ďalších strážnikov, ale i miestnych autorít vrátane sira Saundersona, ktorý vyzval zhromaždenie, aby sa rozišlo. Ľudia napokon poslúchli, ale trvalo to až do desiatej hodiny. Vláda bola o akcii dopredu informovaná, pretože pred tým, než došlo k rozpusteniu mítingu zmieňovanej debatnej spoločnosti, sir Saunderson hovoril dva krát na túto tému s premiérom Pittom.⁴⁵⁶

Príklad Johna Thelwalla a Spoločnosti za slobodnú debatu ukázal, že obeťami perzekúcií sa stávali i majitelia miestností, či domov, v ktorých sa prednášky konali. Thelwall sa v zime 1792 márne pokúšal získať halu pre svoje ďalšie politické prednášky a i napriek lákavej sume dvadsať guineí sa mu nepodarilo nájsť nikoho, kto by bol ochotný riskovať svoju reputáciu, či dokonca licenciu. Členovia magistrátu totiž podľa Thelwalla majiteľov tavern zastrášovali, aby neprenajímali svoje miestnosti pre účely politických prednášok a to práve pod hrozbou straty licencie.⁴⁵⁷ S rovnakými informáciami vystúpil v parlamente vo februári 1793 i Richard Sheridan, ktorý bol zhrozený rozsahom aktivít lojalistov. Podľa Sheridana sa perzekúcia zďaleka netýkala len radikálov, ale i majiteľov tavern. Ak niekto z nich prenajal svoju miestnosť reformnej spoločnosti, dostával sa veľmi často pod tlak miestnych úradov, ktoré mu hrozili stratou licencie. Sheridan tiež uviedol niekoľko príkladov, ktoré mali

⁴⁵⁴ THALE, *London Debating Societies in the 1790s*, s. 64–65.

⁴⁵⁵ THELWALL, s. 96.

⁴⁵⁶ THALE, *London Debating Societies in the 1790s*, s. 64–65.

⁴⁵⁷ THELWALL, s. 98–99.

poukázat' na svojvôľu úradov. V taverne Unicorn v Covent Garden sa stretávala istá spoločnosť, ktorá diskutovala o reforme. Majiteľ sa preto v strachu z možných dôsledkov obrátil na sira Sampsona Wrighta, zmierovacieho sudcu z Bow Street. Ten mu síce potvrdil, že sa jednalo o úplne neškodné stretnutia, ale zároveň mu poradil, aby ďalšie debaty tejto spoločnosti nestrpel, pretože by to mohlo „*spôsobiť pohoršenie vyššej moci*“.⁴⁵⁸ Podľa Sheridanana to bolo jasné obmedzovanie slobôd, pretože majiteľ taverny nemohol nakoniec pre svojich zákazníkov odoberať ani noviny, ktoré by si priali, pretože neboli provládne orientované. Majiteľovi bolo zároveň povedané, že jeho taverna je pod dohľadom magistrátu a že podobným kontrolám podliehali i ostatné londýnske verejné budovy. Magistrát mal mať podľa Sheridanana k tejto činnosti dokonca najatých špeciálnych agentov.⁴⁵⁹ V Cambridge boli majitelia tavern nútení nielen sľúbiť, že budú zabraňovať akýmkoľvek mítingom, ktorých debaty by sa týkali politiky, či parlamentnej reformy, ale že budú dokonca v tejto záležitosti sledovať aktivity ostatných majiteľov takýchto podnikov. V prípade že by došlo k porušeniu daných nariadení, boli pripravení udať týchto ľudí úradom. Podľa Sheridanana to bolo hrubé porušovanie práv a táto hystéria bola len výsledkom falošnej paniky, ktorá ovládla celú spoločnosť.⁴⁶⁰

Charles Grey patril podobne ako Sheridan k politikom, ktorí odsudzovali prehnané a často nelegálne aktivity loajalistov. Grey sa vyjadril o Reevesovej spoločnosti a o jeho nasledovníkoch, ako o hnutí, ktoré v priebehu zimy 1792 úspešne zastrašovalo radikálov i všetkých zástancov reformy. Lojalisti podľa Greya organizovali bojkoty proti obchodníkom, či remeselníkom, ktorí boli podozriví z podpory reformy a to do doby, kým verejne neprejavili vernosť ústave a vláde. Mnohým vydavateľom, ktorí boli v tejto dobe stále ešte ochotní pomáhať radikálom s publikovaním ich pamfletov, hrozila strata licencie. Títo ľudia väčšinou pod tlakom verejnej šikany, ktorá bola často v tichosti „posvätená“ úradmi, napokon ustúpili a prijali podmienky miestnych loajalistov.⁴⁶¹ John Thelwall túto situáciu veľmi výstižne charakterizoval keď napísal, že „*celý národ bol vystrašený a mnohí, ktorí pred tým verejne vystupovali s politickými názormi, sa teraz radšej stiahli do ústrania, aby neboli obvinení zo zrady*“.⁴⁶²

⁴⁵⁸ COBBETT, *Parliamentary History of England*, Vol. XXX, s. 534.

⁴⁵⁹ Tamtiež, s. 534.

⁴⁶⁰ Tamtiež, s. 536.

⁴⁶¹ TREVELYAN, s. 62.

⁴⁶² THELWALL, s. 97.

Nie každý ale hľadel na lojalistické hnutie negatívne. Arthur Young, známy fyziokrat a cestovateľ, ktorý patril k predrevolučným kritikom francúzskej monarchie, sa ukázal v roku 1792 ako veľký odporca revolúcie, ktorý zároveň pranieroval i myšlienku parlamentnej reformy a to dokonca i umiernennej. Young sledoval s veľkým odporom nárast reformných spoločností, ktoré obvinil z toho, že verejne požadovali zvrhnutie „našej excelentnej ústavy, pod zámenkou jakobínskej reformy“.⁴⁶³ Vo svojej práci *Príklad Francúzska ako varovanie Británii*⁴⁶⁴ (Example of France a Warning to Britain), dokonca Young navrhoval vytvorenie milície, ktorá by slúžila ako obrana proti domácej hrozbe radikálneho reformného hnutia. Táto domobrana by zároveň slúžila k ochrane súkromného vlastníctva a preto by pozostávala výlučne z majetných ľudí. „Spodina“, ktorá podľa Younga tvorila jadro európskych armád, totiž nebola dôveryhodná, pretože ako ukázal príklad Francúzska, pri prvej príležitosti bola ochotná pripojiť sa k povstaniu. Len človek, ktorý bol vlastníkom, mal skutočný záujem o ochranu majetku.⁴⁶⁵ „Anarchia je pred dverami a preto je potrebné stanoviť opatrenia na obranu mieru a poriadku.“⁴⁶⁶ Young, ktorý veril podobne ako mnoho majetných Britov, že ich tradičný politický a spoločenský systém bol na prelome rokov 1792/93 v skutočnom ohrození, odmietal dôverovať ľuďom z nižšej spoločenskej vrstvy, pretože práve táto skupina obyvateľstva sa najviac angažovala v revolučnom Francúzsku. Dobrovoľnícke hnutie, ktoré začalo v roku 1793 za súhlasu vlády nahradzovať zanikajúce a oslabujúce lojalistické hnutie, bolo tiež spočiatku budované na myšlienke, že do milícií budú vstupovať len majetní ľudia. Týmto krokom sa chcela vláda vyhnúť ozbrojovaniu chudobných a prípadným nepokojom, ktoré by z tejto situácie plynuli. Napokon však pod tlakom hrozby z možného francúzskeho vylodenia, vláda ustúpila a umožnila vstup do milícií i nemajetným.⁴⁶⁷ Nedôvera v ľudí s nízkym spoločenským statusom však zotrvala i naďalej a to i napriek tomu, že jeden z pôvodných cieľov lojalistického hnutia bolo získať týchto ľudí na svoju stranu.

⁴⁶³ YOUNG, Arthur, *The Example of France, a Warning to Britain*. Fourth Edition, London 1794, s. 143 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: <https://books.google.cz/books?id=fwhCAAAAcAAJ&printsec=frontcover&hl=cs&source=>

⁴⁶⁴ Za prácu *Príklad Francúzska ako varovanie Británii*, získal Arthur Young na žiadosť Williama Pitta dokonca post tajomníka v novovzniknutom *Oddelení pre poľnohospodárstvo* (Board of Agriculture). Ministerský predseda sa chcel týmto spôsobom Youngovi odmeniť za jeho politický spis a tiež za agrárny výskum, ktorý previedol v 70. a 80. rokoch v Írsku a Anglicku.

⁴⁶⁵ YOUNG, *The Example of France, a Warning to Britain*. Fourth Edition, s. 139–142.

⁴⁶⁶ Tamtiež, s. 142.

⁴⁶⁷ J. R. WESTERN, *The Volunteer Movement as an Anti-Revolutionary Force, 1793–1801*, in: *The English Historical Review*, Vol. 71, No. 281. Oxford 1956, s. 607–608.

Lord Loughborough popísal Asociáciu za zachovanie slobody a majetku ako veľmi prospešnú organizáciu, ktorá sa snažila zachovávať zákony kráľovstva a asistovala pritom členom magistrátu. Títo ľudia nerobili podľa Loughborougha nič nezákonného, ale naopak jednali vždy legálne a ich aktivity boli vysoko záslužné, pretože verejne podporovali a posilňovali vládu a usilovali zabrániť zločinným aktivitám nepriateľov.⁴⁶⁸ Lojalisti boli teda buď zatracovaní, alebo otvorene podporovaní. Ich odporcami na pôde parlamentu boli Foxovi whigovia, ktorí obviňovali Reevesa i celú jeho organizáciu z nelegálneho jednania, zo šikany, zastrašovania a z povzbudzovania verejnosti k sledovaniu a udávaniu svojich susedov. Zároveň opakovane požadovali, aby vláda predložila jasné dôkazy o existencii protištátnej činnosti. Foxovi prívrženci sa tiež obávali, že lojalisti by mohli upevniť a posilniť Pittov kabinet, čo by mohlo mať v budúcnosti za následok obmedzovanie niektorých základných práv, ako bola sloboda prejavu a tlače. Ako sa následne ukázalo, vláda, ktorá ťažila z podpory tohto ohromného spontánneho hnutia, mala skutočne jednoduchšiu situáciu, keď obhajovala vojnu proti Francúzsku, pretože na jej strane stála nielen väčšina parlamentu, ale i široká verejnosť. Argumenty Foxových whigov padali na „neúrodnú pôdu“ a Pittova vláda bola v roku 1794 dostatočne silná k tomu, aby za podpory Portlandových whigov presadila i dočasné suspendovanie Habeas Corpus. I keď sa Pitt i jeho kabinet spočiatku obávali náhleho nárastu „ľudového patriotizmu“⁴⁶⁹, ukázalo sa, že táto široká podpora posilnila „ruky“ vlády a pridala jej tak na legitimitu. Lojalisti a po nich dobrovoľnícke hnutie, pomohli zaangažovať širokú verejnosť do politiky a v tomto zmysle tak mali mnoho spoločného s radikálmi.⁴⁷⁰

2.8. Boli reformátori skutočnými republikánmi?

„Mnohí, ktorí boli pred niekoľkými mesiacmi považovaní za umiernených reformátorov, sa teraz mali stať divokými republikánmi a tí, ktorí sa ešte pred šiestimi týždňami hlásili k tradičným toryom, sa teraz zjednotili v obave o osud monarchie a stratili schopnosť rozlišovať medzi reformou a zradou.“⁴⁷¹ Takto definoval situáciu

⁴⁶⁸ COBBETT, *Parliamentary History of England*, Vol. XXX, s. 170.

⁴⁶⁹ PHILP, s. 66.

⁴⁷⁰ Tiež, s. 67.

⁴⁷¹ TREVELYAN, s. 60.

v zime 1792 Charles Grey. V očiach verejnosti sa začali pojmy reformátor a republikán stále častejšie prelínať a reformné spoločnosti boli mnohými vnímané ako obdoby jakobínskych klubov v Británii. Radikáli sa síce týmto obvineniam bránili, avšak svojim dvojakým chovaním verejnosť neustále presvedčovali, že za ich kritikou britského politického systému a ústavy stojí presvedčenie, že republikanizmus je najlepšou formou vlády. „*Neustále sme otravovaní s poburujúcimi písomnosťami, ktoré nás obviňujú, že sme republikáni a rovnostári.*“⁴⁷² Sheffieldskí radikáli sa ďalej pýtali, či je teória sociálnej rovnosti praktikovaná v krajinách s republikánskym zriadením ako boli Spojené štáty americké a Francúzsko, pretože časť verejnosti viditeľne vnímala pojem rovnostár ako súčasť republikánskej idey. Na druhú stranu členovia Sheffieldskej SCI schválili prácu Thomasa Paina a vyhlásili, že by si priali, aby sa jeho myšlienky stali tak univerzálnymi ako Biblia, aby mohli vyviesť ľudí z „temnoty“, v ktorej boli uväznení.⁴⁷³ Sheffieldskí reformátori sa tak síce snažili dištancovať od obvinenia z republikanizmu, na druhej strane ale otvorene schvaľovali republikánsku prácu Práva človeka.

Dôkazy, ktorými verejnosť usvedčovala reformátorov z antimonarchistického zmýšľania bola korešpondencia, ktorú viedli s francúzskymi jakobínmi, návštevy Paríža, spisovanie oslavných adries Národnému konventu, či otvorené oslavy víťazného postupu republikánskych vojsk. Členovia Londýnskej SCI dokonca 25. januára 1793 schválili prijatie významných francúzskych republikánskych politikov Bertranda Barèra de Vieuzac a Jean-Marie Rolanda za členov svojej spoločnosti.⁴⁷⁴ Pri policajnej prehliadke domu tajomníka SCI Johna Adamsa, sa na jar v roku 1794 našla korešpondencia, ktorú viedli londýnski reformátori s jakobínmi. Jedna z výziev od francúzskych revolucionárov priam volala po povstaní. „*Ako dlho ešte budete nariekať pod jarmom vašej vlády, ktorá používa slobodu len ako prázdne slovo? Nie, bratia a priatelia, nie! Nepotrva dlho a zdvihnete sa na odpor proti vašej zradnej vláde, ktorej pekelná politika skončí podobne ako u nás, v hrobe v Tuileriách.*“⁴⁷⁵ Francúzi tak otvorene nabádali londýnskych radikálov k ďalšiemu 10. augustu. Vo

⁴⁷² *A Complete Refutation of the Malevolent Charge, Exhibited Against the Friends of Reform in and about Sheffield*, s. 16.

⁴⁷³ Tamtiež, s. 16–17.

⁴⁷⁴ TNA London, TS 24/3/35, London Corresponding Society: Circular to societies concerning formation of a British Convention. A Sketch of Evidence against Tooke, Joyce, Bonney, Wardle, Sharpe, Pearson, Richter, Hardy, Thelwall and Testimony of Mr Adams, Secretary of the Society for Constitutional Information. Report of Evidence, Mr Ford.

⁴⁷⁵ TWISS, s. 245.

februári 1793 SCI dokonca nechala vložiť do svojej knihy zápisov list z Paríža, ktorý obsahoval januárovú reč Bertranda Barèra de Vieuzac v Národnom konvente. Barère vo svojom prejave oslavoval víťazstvo francúzskeho ľudu nad monarchiou a vyslovil vieru a presvedčenie, že „*poslaním Národného konventu, bolo zničenie kráľov a monarchie*“.⁴⁷⁶

Všetky indície teda napovedali, že reformátori boli zástancami republikanizmu. V skutočnosti ale väčšina z nich vôbec nepremýšľala nad možnosťou, že by sa z Británie mala stať republika. To, že radikáli obdivovali úspechy amerických republikánov a schvaľovali myšlienky Francúzskej revolúcie ešte neznamenalo, že by boli ochotní presadzovať republikanizmus i na britskej pôde. Joseph Gerrald, významný člen LCS, ktorý v 80. rokoch žil a pracoval ako advokát v Spojených štátoch amerických, popisoval ich republikánsky systém ako ideálnu a vzorovú formu vlády. „*Amerika je šťastná a slobodná zem s rovnými právami, kde človek nikdy neprelieva krv kvôli krutosti korunovaných hláv [...] Nie sú tam lordi, ktorí by ľuďom šliapali na úrodu, [...] neexistuje tak žiadna šikana v hermelíne, ani pokrytectvo zákonov.*“⁴⁷⁷ Gerrald sa podľa svojho vyjadrenia mohol javiť ako republikán, ale v skutočnosti si pre Britániu neprial inú, ako monarchistickú formu vlády. Monarchia sa totiž osvedčila ako vhodný a hlavne ako dobre fungujúci politický systém. Gerrald i väčšina reformátorov len túžila túto formu vlády reformovať, resp. reštaurovať ju do pôvodného stavu z doby mýtickej anglo-saskej histórie. Gerrald sa opieral o precedens tzv. folknotes, ktoré mali existovať ešte pred vpádom Normanov do Anglicka. V predstavách reformátorov sa malo jednať o demokratické zhromaždenie, uprostred ktorého vystupoval panovník, ktorý sa snažil jednať v súlade s názorom väčšiny prítomných slobodných mužov.⁴⁷⁸ Gerrald, ktorý veril v prednormanskú mýtickú demokratickú dobu, zdôrazňoval rolu kráľa, ako spravodlivého muža, ktorý sa riadil názorom svojho ľudu. Kráľ mal podľa Gerralda dodržiavať ústavu a dbať o mienku verejnosti, ktorej mal dávať prednosť pred radami svojich ministrov.⁴⁷⁹ I parlament sa mal prostredníctvom reformy zmeniť na skutočného predstaviteľa ľudu, ako to bolo v prípade Národného konventu. Ak by sa však panovník spreneveril ústave, tak ako sa

⁴⁷⁶ TNA London, PC 1/21/35B. Bundle marked “Treason” relating to the London Corresponding Society: Committee minutes and orders concerning prisoners; Letters and requests from prisoners; examinations of witnesses and suspects. Information of George Williams, before Mr. Ford, July 5, 1794.

⁴⁷⁷ *Authentic Copies of a Declaration of the Rights of Englishmen*, s.14.

⁴⁷⁸ GERRALD, s. 92.

⁴⁷⁹ Tamtiež, s. 39.

to stalo vo Francúzsku, ľud mal právo vypovedať mu svoju vernosť a poslušnosť a mohol sa postaviť na odpor.⁴⁸⁰ Gerrald teda neodmietal kráľovskú moc, ale požadoval, aby panovník jednal v súlade s vôľou ľudu, z ktorého vychádzala skutočná moc. Reformátori obhajovali republikánsky systém, ktorý fungoval v Spojených štátoch amerických a vo Francúzsku, ale pre Britániu stačila rozsiahla parlamentná reforma a návrat k pôvodným hodnotám údajného prednormanského demokratického systému. Jednalo sa teda o akýsi druh britského republikanizmu a rozdiel medzi lojalistami a radikálmi bol len v tom, že lojalisti boli presvedčení, že tento model vlády už existuje, kdežto radikáli si mysleli, že tento ideálny stav je možné dosiahnuť len parlamentnou reformou.⁴⁸¹ Básnik a filozof Samuel Taylor Coleridge sa veľmi presne vyjadril, keď v roku 1795 vyhlásil, že ak sa budú monarchovia chovať ako republikáni, všetci ich poddaní budú jednať ako rojalisti.⁴⁸²

Niektorí reformátori ale budili svojimi výrokmi väčšie rozpaky u verejnosti, než ostatní. John Thelwall sa spočiatku prezentoval skôr ako republikán, než ako monarchista a na počiatku roku 1794 mal dokonca po mítingu v Chalk Farm počas prípitku rozbiť „hlavu“ svojho pohára s poznámkou, že by takto rád poslúžil všetkým kráľom. Svedkovia, ktorí Thelwalla udali, sa ale nevedeli zhodnúť, či sa jednalo skutočne o slovo kráľ, alebo tyran.⁴⁸³ Thelwall sa tiež netajil svojim obdivom k Jeanovi-Paulovi Maratovi a hrdo vyhlásil, že je sansculotte. Podľa svojich slov bol „jeden z tých, ktorý obhajuje právo a šťastie ľudí, ktorí trpia nedostatkom. Je pre mňa cťou, ak ma všetky frakcie nenávidia. Každý človek by mal urobiť niečo pre šťastie a úspech našej veci. Cnosť a pravda je na našej strane“.⁴⁸⁴ I napriek tomu ale zostáva otázkou, do akej miery bol Thelwall skutočným republikánom. Jeho ideálom zostávala „šetrná vláda“, ročný parlament bez korupcie a všeobecné volebné právo.⁴⁸⁵ Jednalo sa teda o obraz reformovanej monarchie.

Keď vláda pripravovala v roku 1794 „pôdu“ pre proces z velezrady, z ktorej boli obvinení významní predstavitelia anglického reformného hnutia, predložila parlamentu vo svojej prvej správe Tajného výboru i korešpondenciu, ktorá prebiehala medzi jednotlivými reformnými spoločnosťami. Jeden z listov, ktorý zaslala reformná

⁴⁸⁰ Tamtiež, 39–40.

⁴⁸¹ MORRIS, s. 100.

⁴⁸² Tamtiež, s. 99.

⁴⁸³ MORRIS, s. 93.

⁴⁸⁴ THELWALL, s. 128.

⁴⁸⁵ GALLOP, Geoffrey, *Ideology and the English Jacobins: The Case of John Thelwall*, in: *Enlightenment and Dissent*, No. 5, 1986, s. 8.

spoločnosť zo Stockportu 17. septembra 1792 členom LCS, sa týkal i otázky možnej budúcej formy vlády v Británii. Stockportskí radikáli boli zjavne zmätení v smerovaní niektorých cieľov reformy a preto žiadali reformátorov z LCS o radu. V liste sa pýtali, či je plánom reformného hnutia nahradenie „zlých zákonov“, ktoré sú kritizované, novou legislatívou a či je možné, aby mohol do budúca fungovať reformovaný politický systém i bez toho, aby musela byť súčasná aristokracia zbavená moci.⁴⁸⁶ Členovia LCS im odpovedali, že ich jediným cieľom je ročný parlament a všeobecné volebné právo a k listu pridali i kópiu adresy, ktorú zaslali Národnému konventu. Londýnski radikáli, možno i z opatrnosti, odmietli úplne reagovať na otázku, ktorá sa týkala aristokracie. Ešte jasnejší boli vo svojich otázkach reformátori z Norwicha, ktorí sa v liste z 11. novembra 1792 priamo spýtali členov LCS, či je cieľom hnutia nasledovať plán radikálnej reformy vojvodu Richmonda, alebo je ich konečným zámerom „zničiť monarchiu až k jej koreňom a nahradiť ju demokraciou“.⁴⁸⁷ Norwichskí radikáli tak reagovali na aktivity manchesterských reformátorov, ktorí sa verejne hlásili k ideám Thomasa Paina⁴⁸⁸ a dvaja ich členovia dokonca osobne vystúpili v jakobínskom klube v Paríži.

Prípád Thomasa Coopera a Jamesa Watta ml., vyvolal skutočné rozpaky a ich cesta do Paríža bola dokonca prejednávaná i na pôde parlamentu. O republikánskom zmýšľaní oboch mužov nebolo v tomto prípade žiadnych pochyb. James Watt ml. bol synom škótskeho strojného inžiniera Jamesa Watta st., ktorý sa preslávil zdokonalením parného stroja. Watt st. svojmu synovi zabezpečil štúdiá v európskych mestách ako bola Ženeva, Eisenach, či Freiburg a mladý Watt mal tak zároveň možnosť cestovať po Európe v dobe tesne pred vypuknutím Francúzskej revolúcie. Na svojich cestách sa naučil nielen plynne francúzsky a nemecky, ale spoznal sa zároveň s takými osobnosťami, ako bol francúzsky chemik Antoine Lavoisier, či švajčiarsky geológ a meteorológ Jean-André Deluc. Watt sa tak zaradil medzi ľudí, ktorí dostali príležitosť vidieť sociálne pomery vo Francúzsku ešte pred revolúciou a nešetril pritom kritikou hlavne voči aristokracii.⁴⁸⁹ Po návrate do Británie, sa Watt usadil v Manchestri, kde sa spoznal nielen s predným reformátorom a zároveň obchodníkom s bavlnou Thomasom Walkerom, ale i s Thomasom Cooperom, univerzitne

⁴⁸⁶ *First Report from the Committee of Secrecy*, s. 40.

⁴⁸⁷ DAVIS (Ed.), *London Corresponding Society 1792–1799*, Vol. VI, s. 70.

⁴⁸⁸ Tamtiež.

⁴⁸⁹ ROBINSON, Eric, *An English Jacobins: James Watt, Junior, 1769–1848*, in: *The Cambridge Historical Journal*, Vol. 11, No. 3, Cambridge 1955, s. 349–350.

vzdelaným mužom, ktorý sa osobne poznal s niektorými britskými politikmi, ako boli Fox, Sheridan, Pitt ml., či Burke.⁴⁹⁰ Práve blízke priateľstvo medzi Walkerom a oboma mladými mužmi viedlo k tomu, že im Walker zveril do rúk obchodnú záležitosť, ktorú mali Cooper a Watt previesť v Paríži. Cesta do francúzskej metropole nemala samozrejme len obchodný, ale ako sa ukázalo, hlavne politický charakter. Cooper i Watt dorazili do Paríža na začiatku marca 1792 a okamžite sa skontaktovali s prednými revolucionármi, ako bol Nicolas Condorcet,⁴⁹¹ či starosta mesta Jérôme Pétion, ktorý sa poznal s Thomasom Walkerom z doby, keď pobýval v novembri 1791 v Londýne.⁴⁹² Neboli to ale len predstavitelia girondi, s ktorými Cooper a Watt jednali, ale medzi ich nové politické „známosti“ sa zaradil i Maximilien Robespierre.⁴⁹³ Najvýznamnejším krokom oboch manchesterských radikálov bolo ale ich verejné vystúpenie v jakobínskom klube, ktoré im zabezpečil práve Robespierre. Thomas Cooper tam prečítal adresu Manchesterskej ústavnej spoločnosti a začalo sa dokonca jednať o možnosti jej pričlenenia k jakobínskemu klubu. I napriek naliehaniu škótskeho republikána Johna Oswalda, ktorý pôsobil v Paríži od počiatku revolúcie, odmietal Robespierre návrh, aby sa anglická reformná spoločnosť stala súčasťou jakobínskeho klubu. Oswaldovi sa však podarilo presvedčiť parížskych jakobínov, aby zaslali aspoň adresu sympatií manchesterským reformátorom.⁴⁹⁴ Práve tieto snahy o úzke väzby s jakobínmi, uvalili podozrenie na činnosť radikálov z Manchestru, ktorí boli na domácej pôde okamžite obviňovaní zo sympatií k republikanizmu. Niektorí členovia spoločnosti dokonca protestovali proti tejto misii a obviňovali Coopera s Wattom, že v skutočnosti nejednali v mene manchesterskej spoločnosti, pretože sa do Paríža vydali bez jej oficiálneho poverenia.⁴⁹⁵

Cooper i Watt skutočne v Paríži konali skôr podľa vlastného uváženia, než podľa dopredu určeného plánu a obaja muži sa tiež netajili svojim republikánskym presvedčením. Ich vystúpenie v jakobínskom klube okamžite využil k politickému útoku Edmund Burke. Ten vystúpil 30. apríla v tejto záležitosti i v parlamente a obvinil reformátorov, že si neustále vymýšľajú nejaké problémy, ktoré ale v skutočnosti neexistujú a snažia sa tak vytvoriť situáciu pre reformu, ktorá však nie

⁴⁹⁰ BAYLEN-GOSSMAN, s. 95.

⁴⁹¹ Tamtiež, s. 96.

⁴⁹² MORRIS, s. 86.

⁴⁹³ BAYLEN-GOSSMAN, s. 96.

⁴⁹⁴ ALGER, s. 687.

⁴⁹⁵ MORRIS, s. 86.

je vôbec potrebná. Burke tiež tvrdil, že neverí v žiadnu umiernenú reformu, pretože história mnohokrát ukázala, že umiernené požiadavky vždy nakoniec skončia radikálnymi zmenami. Kniha Thomasa Paina bola podľa Burka jasne zameraná proti ústave kráľovstva a tí, ktorí ju schvaľovali, útočili proti parlamentu a britskej vláde. Burke sa tiež poslancov dôrazne pýtal, či je niekto z nich zarytým priateľom despotizmu, tak ako ich obviňovali radikáli. Na druhú stranu však Burke tvrdil, mimo parlament pozná plno nepriateľov ústavy, ktorí ohrozovali mier v zemi.⁴⁹⁶ So snemovne sa nato ozvali výkriky: „*Mená! Menujte ich! Menujte ich!*“⁴⁹⁷ Burke nato odpovedal, že reformátori sa neváhali spoliť s jakobínmi a že do Francúzska boli kvôli tomu vyslaní „*agenti*“ Thomas Cooper a James Watt, ktorí mali za cieľ vytvoriť federáciu s týmito najhorším „*zradcami a kráľovrahmi*“⁴⁹⁸.⁴⁹⁹ Burke tiež spomenul Thomasa Walkera, ktorý mal patriť k tejto skupine radikálov a potom pristúpil k čítaniu adresy, ktorú Cooper s Wattom predniesli 16. apríla v jakobínskom klube. V adrese sa hovorilo o tom, že reformné spoločnosti v Británii sú pripravené spojiť sa s jakobínskym klubom a otvorene pritom schvaľovali jeho činnosť a politické ciele. Burke pritom zdôraznil, že títo muži si dovolili v Paríži vystupovať v mene svojej zeme a vžili sa tak do role reprezentantov Anglicka. Na konci svojej emotívnej reči Burke znova zopakoval, že neverí v umiernenú a radikálnu reformu, pretože podľa neho existovala len jedna reforma a to tá, ktorá mala za cieľ podkopať vládu v zemi. Vo francúzskom Zákonodarnom zhromaždení podľa Burka nesedelo ani šesť poslancov, ktorí by mali príjem sto libier ročne a dôrazne sa spýtal, či Briti požadujú na základe zreformovaného volebného práva taký druh zhromaždenia, aký zasadal práve v revolučnej Paríži.⁵⁰⁰

Thomas Cooper po návrate z Paríža neskrýval prekvapenie z reakcie Edmunda Burka a jeho emotívnej reči, ktorú predniesol v parlamente. Cooper nechápal, ako sa mohol Burke tak „*smiešne*“ obávať parlamentnej reformy a cítil preto povinnosť ujasniť niektoré jeho argumenty, ktoré považoval za mylné.⁵⁰¹ Hneď na začiatku sa snažil vyvrátiť obvinenie, že jednal v mene Anglicka a Burke ubezpečilo, že on

⁴⁹⁶ COBBETT, *Parliamentary History of England*, Vol. XXIX, s. 1320–1322.

⁴⁹⁷ Tamtiež, s. 1322.

⁴⁹⁸ Ľudovít XVI. bol popravený až 21. januára 1793 a v apríli 1792 ešte stále existovala vo Francúzsku konštitučná monarchia.

⁴⁹⁹ COBBETT, *Parliamentary History of England*, Vol. XXIX, s. 1322.

⁵⁰⁰ Tamtiež, s. 1323.

⁵⁰¹ COOPER, Thomas, *A Reply to Mr. Burke's Invective Against Mr. Cooper, and Mr. Watt, in the House of Commons, on the 30th of April, 1792*, Manchester 1792, s. 5 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: <https://archive.org/details/replytomrburkesi00coopuoft>

i James Watt neprišli do Paríža s cieľom, aby tam vytvorili s jakobínskym klubom federáciu i keď na druhú stranu, ak by bolo niečo také navrhnuté, nebránil by som sa tomu.⁵⁰² Cooper potom zahájil obhajobu reformného hnutia a odhalil i svoje republikánske presvedčenie. Dedičnú aristokraciu považoval rovnako ako republikáni Thomas Paine a Joel Barlow, za nepotrebnú a zdôraznil, že o jej zbytočnosti už všetkých presvedčili Spojené štáty americké, keď dokázali, že „*národ môže rozkvitať a byť šťastným i bez biskupov, šľachty a kráľov*“.⁵⁰³ Dolná snemovňa podľa Coopera v žiadnom prípade nereprezentovala prostý ľud, ale bola skôr zástupcom lordov a ich záujmov. Najpočetnejšiu časť spoločnosti, teda tú najdôležitejšiu a pritom utláčanú, tvorili pracujúci, ktorí boli v permanentnom podrobení majetnej aristokracie. Cooper nezabudol spomenúť, že Edmund Burke ich nazval „svinským davom“. „*Nie je možné niekoho zbaviť volebného práva, pretože nie je dostatočne bohatý, ako jeho sused*.“⁵⁰⁴ Chudobný človek podľa Coopera často podriaďoval svoje politické myslenie a záujmy, pre zisk každodenného kusu chleba. Ľuďom nechýbali potrebné cnosti, ale pod tlakom núdze a nedostatku, nemali príležitosť, aby ich mohli ukázať.⁵⁰⁵ Pokiaľ nebude zaistený dobrý a dostatočný systém vzdelávania, ľudia z nižšej a strednej vrstvy budú nútení stretávať sa v kluboch a spoločnostiach. Tieto mítingy sa však nebudú podľa Coopera konať kvôli organizovaniu nepokojov, ale z dôvodu obecného vzdelávania, pretože ľudia mali právo byť informovaní o svojich občianskych právach a povinnostiach a tiež o tom, akých privilégií boli zbavovaní.⁵⁰⁶ Cooper bol presvedčený, že králi i šľachta vládnu len na základe využívania národa a pritom boli pre nich ľudia, ktorí ich živili, považovaní obecné len za ich poskokov.⁵⁰⁷ Cooper tiež potvrdil to, čo kritizoval i Joel Barlow, že francúzska ústava z roku 1791, ktorá zakotvovala v zemi konštitučnú monarchiu, bola nedokonalá a ovplyvnená predsudkami spoločnosti, ktoré vychádzali z monarchistickej minulosti Francúzska.⁵⁰⁸ Pre Coopera teda zostávali zatiaľ jediným vzorom republikánskeho systému Spojené štáty americké.

Druhá misia do Paríža, ktorú zorganizovali v novembri 1792 anglickí reformátori, sa týkala ďalších dvoch presvedčených republikánov, Joela Barlowa a Johna Frosta.

⁵⁰² Tamtiež, s. 7.

⁵⁰³ Tamtiež, s. 27.

⁵⁰⁴ Tamtiež, s. 60.

⁵⁰⁵ Tamtiež, s. 60–61.

⁵⁰⁶ Tamtiež, s. 67.

⁵⁰⁷ Tamtiež, s. 25.

⁵⁰⁸ Tamtiež, s. 26.

Obaja muži boli členmi SCI a Frost patril zároveň i do LCS. Cieľom tejto cesty bolo osobné vystúpenie v novozvolenom Národnom konvente, kde obaja muži spolu s predstaviteľmi miestnej britskej emigrácie, predniesli oslavnú a gratulačnú adresu francúzskym zákonodarcom. Táto misia bola v práci už spomínaná, ale považovala som za nutné ju opäť stručne pripomenúť, pretože sa týkala radikálov, ktorí sa otvorene hlásili k myšlienkam republikanizmu. Je zaujímavé, že v dobe, keď v Paríži pobývali Barlow s Frostom, pricestoval v decembri do francúzskej metropole i radikálny reformátor Thomas Muir, ktorého v Škótsku čakal proces kvôli protištátnej činnosti (sedition trial) a v rovnakej dobe tam pôsobil i anglický radikál Henry Redhead Yorke, ktorý sa neskôr osvedčil ako najvýraznejší rečník Sheffieldskej SCI. Títo muži sa v Paríži stretli v období, keď Národný konvent zahájil proces proti bývalému francúzskemu kráľovi Ľudovítovi XVI. Thomas Paine, ktorý patril k predným osobnostiam spoločnosti združujúcej britských emigrantov v Paríži, zahájil v novembri úzku spoluprácu s francúzskou vládou a predložil jej veľkolepý plán svetovej revolúcie, v ktorej čele mala stáť práve Francúzska republika.⁵⁰⁹ Čo bolo ale dôležitejšie, jeho cieľom bolo oslobodenie Británie od „otroctva“, v ktorom bola uväznená a jej záchrancom malo byť práve Francúzsko. S týmto plánom, ktorý mal jednoznačne zradný charakter, ale v žiadnom prípade nesúhlasil John Frost a odmietol ho i Henry Redhead Yorke.⁵¹⁰ I napriek politickému radikalizmu oboch mužov, bol Painov plán otvorenou zradou, ku ktorej sa v podstate nikto s prítomných reformátorov, ani britských emigrantov nechcel hlásiť.

Joel Barlow sa na rozdiel od Johna Frosta do Anglicka nevrátil a zostal ešte ďalší rok a pol v Paríži.⁵¹¹ Frosta čakalo hneď po návrate do Londýna nemilé prekvapenie. Vo februári bol na neho vydaný zatykač kvôli incidentu, ktorý sa uskutočnil ešte pred jeho francúzskou cestou, keď v jednej z londýnskych kaviarní verejne odsúdil systém privilegovanej spoločnosti, označil britskú ústavu za zlú a vyhlásil, že nie je potreba žiadnych kráľov. V máji bol postavený pred súd a odsúdený k šiestim mesiacom väzenia v Newgate a k prísnemu trestu dostal ešte jeden deň na pranieri v Charing Cross. Zároveň bol vyradený z advokátskej komory a z väzenia bol prepustený na začiatku decembra 1793, v dosť zúboženom stave. Jedinou útechou mu bol čakajúci

⁵⁰⁹ BLAKEMORE, s. 31.

⁵¹⁰ ALGER, s. 676.

⁵¹¹ BAYLEN-GOSSMAN, s. 30.

dav priaznivcov a uvítacia reč jeho priateľa Johna Thelwalla.⁵¹² Tak vysoký trest za niekoľko slov, ktoré vypustil John Frost, ako to zdôrazňoval jeho obhajca Thomas Erskine, po dobrej večeri iste už v podnapitom stave, sa môže zdať prísny. Nesmie sa ale zabúdať na to, že Británia bola od 1. februára vo vojne s Francúzskom a Frost bol postavený pred súd v máji. Akékoľvek jednanie v prospech nepriateľa sa prísne trestalo a Frost sa javil ako zjavný sympatizant revolučného Francúzska. Erskine sa snažil klásť pri obhajobe dôraz na slobodu slova, ale prokurátor sir John Scott mal v prípade jasno. „*Keď muž, v tomto prípade obvinený Frost, vstúpi do verejnej kaviarne a je pritom znalý zákonov svojej zeme a keď použije jazyk, o ktorom vie, že jasne vyprovokuje prítomných ľudí k rozhorčeniu a ešte pokojne odpovedá na ďalšie položené otázky a vysvetľuje zmysel svojich práve vyslovených slov, je to človek hodný nie ochrany, ale potrestania.*“⁵¹³ Frost bol zatknutý opätovne v roku 1794 a to v rámci pripravovaného procesu s radikálmi, obvinenými z velezrady. I keď bol obžalovaný práve na základe jeho francúzskej misie z prelomu rokov 1792/93, bol napokon z Toweru prepustený bez súdneho procesu.⁵¹⁴

Väčšina reformátorov nepovažovala za vhodné, aby sa z Británie stala republika a ich jediným cieľom bola rozsiahla reforma, ktorá by podľa ich predstáv konečne vytvorila z Dolnej snemovne skutočného reprezentanta ľudu. I napriek tomu, že sa medzi nimi našlo niekoľko presvedčených republikánov, ako boli Thomas Cooper, James Watt ml., Joel Barlow, John Frost, alebo John Thelwall, či Thomas Muir, u ktorých ale republikanizmus nebol jasne dokázateľný, nehlásilo sa anglické, ani škótske reformné hnutie v období rokov 1792–1795 k idee republiky. Zmenu priniesol až rok 1796, keď sa anglickí militantní radikáli začali formovať v spolupráci so Spojenými Írmi v organizácii *Spojených Angličanov* (United Englishmen) a vytvorili tak podzemné republikánske hnutie.⁵¹⁵

⁵¹² SMITH, George B. (Ed.), *The Dictionary of National Biography (DNB)*, Vol. 20, London 1889, s. 288, [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: <https://archive.org/details/dictionaryofnati20stepuoft>

⁵¹³ TWISS, s. 228.

⁵¹⁴ ALGER, s. 682.

⁵¹⁵ MORRIS, s. 95.

2.9. Prvý Generálny konvent Priateľov Pudu v Edinburghu

Je potrebné zdôrazniť, že v dobe, keď sa v Škótsku pripravovala pôda pre prvý konvent delegátov reformných spoločností, otriasla britskou politickou scénou správa o francúzskych dekrétach zo 16. a 19. novembra a vojna s mladou republikou sa tak stávala stále reálnejšou. Škótski reformátori sa nedali odradiť obvineniami vlády, že niesli v zemi zodpovednosť za nepokoje, ktoré vypukli v zime 1792 a po dvoch novembrových mítingoch, ktoré mali za úlohu organizáciu konventu, sa konečne 11. decembra 1792 zhromaždili v Edinburghu delegáti z asi sedemdesiatich škótskych reformných spoločností,⁵¹⁶ aby zahájili prvý Generálny konvent delegátov. Práve v tejto dobe, na nešťastie pre reformátorov, začal vo francúzskom Národnom konvente proces s bývalým kráľom Ľudovítom XVI. Pre Generálny konvent v Edinburghu to nebola v žiadnom prípade dobrá správa. Ich zhromaždenie mohlo byť porovnávané s francúzskym konventom a politickí oponenti ich otvorene podozrievali zo sympatií k parížskym revolucionárom a obviňovali ich z plánovania násilností, ktoré mali viesť k revolúcii podľa francúzskeho vzoru. To bol jeden z hlavných dôvodov, prečo sa delegáti prvého konventu chovali opatrne a všetky ich prehlásenia, či rezolúcie, sa niesli v duchu vernosti ústave, kráľovi a parlamentu. Dôležité bolo i sociálne zloženie konventu. Zatiaľ čo v nasledujúcom druhom a treťom konvente už jednoznačne prevládali členovia pochádzajúci z remeselníckych vrstiev, v prvom konvente bola zastúpená dokonca i aristokracia,⁵¹⁷ ako to bolo v prípade lorda Deara⁵¹⁸.

Prvým prezidentom konventu bol menovaný plukovník Dalrymple⁵¹⁹ i keď on sám mal obavy, aby voľba predsedu s vojenskou hodnosťou nevyvolávala medzi miestnymi autoritami zbytočnú podozrievavosť.⁵²⁰ Zasadanie Generálneho konventu trvalo tri dni, od 11. do 13. decembra 1792 a podľa zápisov z jednaní sa nikto nepúšťal do zbytočnej kritiky vlády, či ústavy a niektoré výroky prítomných dokonca pripomínali rezolúcie lojalistov. Všetci totiž vedeli, že ich diskusia bola bedlivo

⁵¹⁶ CONE, s. 167.

⁵¹⁷ JOHNSTON, s. 107.

⁵¹⁸ Lord Dear navštívil Paríž na začiatku revolúcie a stal sa z neho vášnivý obhajca reformy. Patril k členom londýnskej FOP a zároveň i k LCS, ktorej tak pomáhal pozdvihnúť prestíž členstva.

⁵¹⁹ Plukovník Dalrymple spolu s plukovníkom MacLeodom boli v priebehu perzekúcie proti členom konventu bez súdu a akejkol'vek kompenzácie zbavení ďalšieho kariérneho rastu a postavenia v armáde.

⁵²⁰ JOHNSTON, s. 104.

sledovaná miestnymi autoritami, ktoré následne informovali vládu. „*Ked' lord Dear niečo navrhol, ako vždy veľmi opatrne, Thomas Muir, viceprezident konventu, okamžite všetkému oponoval.*“⁵²¹ O poriadny rozruch sa ale Muir postaral hneď druhý deň zasadania, keď vystúpil s *Adresou Spojených Írov* (Address from the Society of United Irishmen in Dublin, to the Delegates for Promoting a Reform in Scotland), venovanou škótskym delegátom. Členovia konventu najprv odmietali vypočúť obsah adresy, pretože Íri, na rozdiel od škótskych reformátorov, zdôrazňovali nacionalizmus a národnú emancipáciu. Škóti však nejavili najmenší záujem o akúkoľvek formu samostatnosti. Ich cieľom bola ešte pevnejšia únia medzi Škótskom a Anglickom, čo sa napokon jasne odrazilo pri organizovaní tretieho, tzv. Britského konventu. Pre škótskych reformátorov predstavovala Slávna revolúcia istoty základných slobôd a práv a vďaka únii sa mohli hlásiť k dedičstvu anglickej právnej spoločnosti. Únia s Anglickom pre nich teda predstavovala možnosť naviazať na tradíciu anglických slobôd a umožňovala im tešiť sa z výhod ústavy.⁵²² I napriek opozícii zo strany plukovníka Dalrympla, lorda Deara a ostatných umiernených delegátov, ktorí oponovali, že adresa „*obsahuje zradu, alebo aspoň neoznámenie zrady*“,⁵²³ dostal sa Muir nakoniec k slovu a adresu verejne prečítal. Navrhol dokonca, aby konvent na adresu reagoval a spoločnosti Spojených Írov napísal odpoveď. To už ale delegáti odmietli. Muir si však stál za svojim návrhom a dokonca nerozvážne prehlásil, že by prevzal za všetko sám zodpovednosť.⁵²⁴ Vláda jeho výrok pravdepodobne vzala doslova, pretože pred súdom sa Thomas Muir musel zodpovedať i z verejnej propagácie zmieňovanej adresy.

Adresa Spojených Írov sa skutočne niesla v duchu silného nacionalizmu. Obracala sa na škótskych reformátorov a s radosťou konštatovala, že si i napriek únii uvedomovali svoju slávnu históriu a nezanikli ako národ v rámci existujúceho politického zväzku. Adresa hlásala, že v boji za slobodu a reformu, nezáviseli Írovia na sľuboch a ústupkoch ministrov, ale na vnútornej energii írskoho národa. Nechceli slepo prevziať slobody z Ameriky, či Francúzska, ale ich cieľom bolo vybudovať vlastnú slobodnú spoločnosť vychádzajúcu z domácej tradície. V ich hnutí sa zjednocovali predstavitelia katolíkov i protestantov a jedným z cieľov bolo preto

⁵²¹ CONE, s. 167.

⁵²² PENTLAND, Gordon, *Patriotism, Universalism and the Scottish Conventions, 1792–1794*, in: *History*, Vol. 89, No. 295, New Jersey 2004, s. 347.

⁵²³ MEIKLE, s. 108.

⁵²⁴ MacKENZIE, s. 68.

získať plné práva a spravodlivosť i pre ľudí s katolíckym vyznaním. „*Nie ústavy, ale ľudia majú byť nedotknuteľní. Je čas uznať a obnoviť práva anglického, škótskeho a írskeho národa [...] Rozšírme našu úniu do celého kráľovstva. Poďme sa všetci zjednotiť [...] nech sa v každej zemi ľudia zhromaždia v pokojnom a ústavnom konvente. Nech delegáti z jednotlivých zemí navrhnú ústavu vhodnú pre charakter ich národa a nech pošlú petíciu zákonodarcom v duchu naliehavého a jednotného hlasu Anglicka, Škótska a Írska.*“⁵²⁵ Jednalo sa skutočne o revolučné slová, no škótski reformátori sa od írskych aktivít otvorene dištancovali.

Čo bolo ale cieľom konventu? Aká mala byť jeho úloha v rámci reformného hnutia? Delegáti schválili niekoľko rezolúcií, ktorými vyjadrovali vernosť kráľovi, lordom a Dolnej snemovni parlamentu. Dokonca boli ochotní pomáhať miestnym magistrátom v prípade známk akýchkoľvek ľudových nepokojov, smerujúcich proti ústave a poriadku kráľovstva a delegát Allan zašiel tak ďaleko, že navrhoval založenie domobrany, čo však ostatní delegáti odmietli ako príliš radikálne.⁵²⁶ Prvý konvent teda jednal opatrne a umiernené. Jeho tajomník William Skirving nabádal delegátov, aby zahájili úzku spoluprácu s londýnskou FOP,⁵²⁷ ktorá však akékoľvek jednanie s členmi konventu odmietla. Skirving totiž dúfal, že by reformátori mohli touto cestou vytvoriť užšiu koalíciu s členmi v parlamente. Táto myšlienka bola ale veľmi naivná. Navzdory tomu, že sa malá whigovská opozícia skoro pri každej príležitosti stavala proti návrhom vlády a patrila k hlavným obhajcom práv radikálov v parlamente, ani jeden z týchto vzdelaných a vysokopostavených mužov, nemal záujem o tesnejšiu spoluprácu s radikálnymi reformátormi. Úlohu tu nehrala len rozdielnosť názorov na reformu, ale i rozdielnosť vzdelania a sociálneho postavenia. Keď neskoršie májové petičné hnutie z roku 1793 ukázalo, že sa Foxovi whigovia nehodlajú s radikálmi tesnejšie viazať, obrátil sa nakoniec Skirving k LCS, ktorá bola škótskym Priateľom ľudu programovo i sociálne rovná.

⁵²⁵ *Report of the Committee of Secrecy of the House of Commons, 1799*, s. 44–45.

⁵²⁶ *The Minutes of the Proceedings of the General Convention of the Delegates, from the Societies of the Friends of the People throughout Scotland. At their Several Sittings in Edinburgh, on the 11–13 of December, 1792*, s. 11, 14.

⁵²⁷ Tamtiež, s. 10.

Prvý konvent sa síce hlásil k „*obnoveniu slobodných volieb, rovnej reprezentácii ľudu v parlamente a k právu častejších volieb*“⁵²⁸,⁵²⁹ ale zároveň sa snažil svojimi rezolúciami dokazovať vernosť vláde a ústave. Delegáti sa jednoducho snažili presvedčiť svojich oponentov, že všetky útoky, ktorými ich lojalisti obviňovali z konšpirácie proti ústave a systému vlády v zemi, boli nepravdivé. Konvent teda nejednal ofenzívne, ale stal sa miestom obhajoby reformnej činnosti.

Keď miestna lojalistická *Asociácia Goldsmith's Hall* (Goldsmith's Hall Association) vydala 7. decembra k verejnému podpisovaniu deklaráciu, ktorou sa hlásila k vernosti ústave, kráľovi a parlamentu, rozhodli sa členovia konventu, že túto podpisovú akciu tiež podporia. Na návrh advokáta Johna Millara, sa mali všetci delegáti postupne po skupinkách dostaviť do haly, kde zasadal výbor tejto lojalistickej spoločnosti a tam mali podpísať deklaráciu vernosti, ktorá svojim obsahom podľa Millara spĺňala všetko, v čo reformátori verili. Podmienkou ale bolo, aby delegáti k svojim menám vždy pridali i dodatok, že patria k reformnej spoločnosti FOP.⁵³⁰ V skutočnosti však bola táto deklarácia namierená práve proti radikálom a členovia konventu to dobre vedeli. Lojalisti z *Asociácie Goldsmith's Hall* totiž prehlasovali, že budú usilovať o potlačanie všetkých buričských pokusov a budú jednať proti všetkým spoločnostiam, ktoré by sa snažili publikovať, či šíriť poburujúce písomnosti, alebo by usilovali o rozpútanie nepokojov v kráľovstve.⁵³¹ Či už niektorí reformátori pristupovali k podpisu provokatívne, alebo sa chceli skutočne pokúsiť o akési zmierenie s miestnymi lojalistami a legalizovať tak zasadanie prvého konventu, členovia *Asociácie Goldsmith's Hall* vnímali tento akt ako provokáciu. Ich výbor preto rozhodol, že mená členov FOP, vrátane Thomasa Muira, budú s okamžitou platnosťou s deklarácie vymazané.⁵³²

Jedinými „revolučnými“ činmi, ktorými však konvent len upevnil vládu v mylnom presvedčení, že pod zásterkou reformy sa skrývala konšpirácia, bol návrh lorda Deara, aby sa delegáti vzájomne oslovovali „*občania*“⁵³³ a záverečná prisaha podľa

⁵²⁸ Delegáti konventu sa zámerne vyhli pojmu „ročný parlament“. Prvý konvent totiž inklinoval viacej k novým whigom a ich návrhu reformy, než k londýnskym radikálom z LCS.

⁵²⁹ *The Minutes of the Proceedings of the General Convention of the Delegates, from the Societies of the Friends of the People throughout Scotland. At their Several Sittings in Edinburgh, on the 11=13 of December, 1792*, s. 8.

⁵³⁰ Tamtiež, s. 15.

⁵³¹ *The London Chronicle for the Year 1792*. London 1793, s. 598.

⁵³² MEIKLE, s. 109.

⁵³³ Tamtiež, s. 107.

francúzskeho vzoru „*žiť slobodne, alebo zomrieť*“, ktorú navrhol delegát Fowler.⁵³⁴ I tento záverečný akt bol niektorými považovaný za nanajvýš nebezpečný a preto sa konvent na naliehanie plukovníka Dalrympla rozhodol nezaznamenať prísahu do zápisov jednania. Minister Henry Dundas mal ale špiónov všade a tak bola vláda o jednaní detailne informovaná.⁵³⁵

I keď konvent sám o sebe nepredstavoval žiadnu hrozbu vláde, ani si nerobil nároky na pozíciu zákonodarcu, podľa *Správy Tajného výboru pre Dolnú snemovňu* (Report of the Committee of Secrecy of the House of Commons), ktorá bola vydaná v roku 1799, sa vláda činnosti radikálnych spoločností veľmi obávala. Závery správy boli iste ovplyvnené udalosťami týkajúcimi sa írskkej rebélie z roku 1798, ale vnímanie radikálov zo strany britskej vlády zostávalo od roku 1792 v podstate rovnaké. Správa popisujúca decembrový konvent v Edinburghu odhaľovala obavy vlády, ktorá verila, že sa v tomto prípade jednalo o „*prvý verejný pokus, ktorý bol namierený k zvrhnutiu vlády a ktorého cieľom bolo vyvolanie revolúcie*“.⁵³⁶ Správa sa podrobne venovala i adrese Spojených Írov, ktorí požadovali zvolanie „*pokojných a ústavných konventov*“ v každej zemi kráľovstva a reforma ako hlavný cieľ radikálov bola preto vládou považovaná len za zámienku pre pripravované povstanie. To, že konvent pristúpil k jej prečítaniu malo zároveň znamenať, že sa väčšina jeho delegátov k obsahu adresy hlásila. To ale v skutočnosti nebola pravda. Pittova vláda však bola pod silným tlakom zahraničných udalostí a domáce radikálne hnutie jej logicky mohlo pripomínať aktivity francúzskych sansculottov-jakobínov, pretože sociálne zloženie radikálnych spoločností bolo v podstate rovnaké ako to bolo v prípade jakobínskeho klubu. I anglickí a škótski reformátori, podobne ako francúzski revolucionári, zacielili svoju pozornosť na ľudové vrstvy a žiadali politické práva pre skupinu obyvateľstva, ktorá bola vzdelanými a majetnými ľuďmi považovaná za „zberbu“. Vláda a majetní ľudia mali logicky strach z agitátorov, ktorí sa obracali na široké masy prostých ľudí, pretože z historických skúseností vedeli, čo znamenajú ľudové nepokoje. V čerstvej pamäti im stále zostávali krvavé výjavy z Gordonových nepokojov a Francúzska revolúcia bola dokonalým príkladom „vlády ľudu a ulice“. Preto i keď je z dnešného pohľadu jasné, že si reformátori skutočne kládli za cieľ len to, čo hlásali, teda legálnu a pokojnú cestu

⁵³⁴ Tamtiež, s. 110.

⁵³⁵ Tamtiež.

⁵³⁶ *Report of the Committee of Secrecy of the House of Commons, 1799*, s. 13.

k dosiahnutiu parlamentnej reformy, nie je možné obviňovať Pittovu vládu z prehnanej paniky.

Perzekúcia vlády voči prvému konventu sa odrazila v procese vedenom proti jej najvýraznejšiemu členovi, Thomasovi Muirovi. Muir bol zatknutý 2. januára 1793, práve keď sa pripravoval obhajovať Jamesa „Balóna“ (Balloon) Tytlera⁵³⁷, člena FOP, ktorý získal svoju neobvyklú prezývku vďaka odvážnemu preletu v balóne v roku 1784.⁵³⁸ Keď bol Thomas Muir po niekoľko hodinovom vyšetrovaní prepustený na kauciu, vydal sa na cestu do Londýna, kde bol pripravený podať správu o situácii škótskych reformátorov. Muir zrejme očakával podporu zo strany predných whigovských opozičných politikov, tí ale práve riešili prebiehajúci proces s bývalým francúzskym kráľom Ľudovítom XVI. a tak sa zdalo veľmi nepravdepodobné, že by boli v tej chvíli ochotní angažovať sa v obrane škótskeho reformného hnutia. Muir sa vtedy veľmi nerozumné rozhodol pre cestu do Paríža, kde chcel naivne orodovať u predných revolucionárov za záchranu kráľovho života. Nielenže sa v Paríži objavil až 20. januára 1793, teda príliš neskoro na kráľovu záchranu, ale je skoro nepravdepodobné, že by mohol vôbec predstúpiť so svojou žiadosťou pred Národný konvent.⁵³⁹ Muir správne pochopil, podobne ako väčšina jeho súčasníkov, že poprava kráľa bude znamenať pre ostatné európske monarchie koniec akejkol'vek možnosti zmierenia s Francúzskom a táto udalosť bude viesť k vojne.

Na to, že bol Muir vo svojej zemi obvinený a čakal ho politický proces, choval sa v Paríži v podstate bezstarostne. Dňa 23. januára 1793 písal svojmu agentovi Jamesovi Campbellovi do Edinburghu, že nemôže Paríž opustiť bez potrebnej dávky ľútosti. „*Bol som poctený zoznámiť sa s významným okruhom spoločnosti, patriacej k priateľom ľudstva.*“⁵⁴⁰ Muir sa vo francúzskej metropole stretol vďaka návšteve salónu Manon Rolandovej s prednými girondinskými politikmi, medzi ktorých patrili Jacques Pierre Brissot a navštívil i salón anglickej novelistky a poetky Helen Marie Williamsovej. Muiruv proces sa mal konať 11. februára, ale skôr než mohol vyraziť na cestu do Edinburghu, vypukla vojna medzi Francúzskou republikou a Veľkou

⁵³⁷ James Tytler bol obvinený, že vo svojom pamflete otvorene útočil proti parlamentu, ktorý nazýval „*odpornou juntou aristokracie*“, pričom volal po zavedení všeobecného volebného práva. Na jednanie procesu však nečakal. Podarilo sa mu opustiť Britániu a usadil sa v Spojených štátoch amerických. Tam sa v novom domove v Massachusetts stal nielen expertom na prevenciu žltej zimnice, ale tiež jej čestným občanom, ako v podstate väčšina reformátorov, ktorí v tej dobe museli z politických dôvodov opustiť Britániu (in: JOHNSTON, s. 106).

⁵³⁸ JOHNSTON, s. 106.

⁵³⁹ BAYLEN-GOSSMAN, s. 332.

⁵⁴⁰ MacKENZIE, s. 120.

Britániou. Keďže sa francúzske úrady príliš neponáhľali s vydaním cestovného pasu, žiadal Muir písomne súdne authority v Edinburghu o preloženie termínu procesu. Jeho žiadosti ale nebolo vyhovené a Muir bol následne postavený mimo zákon, čo malo za následok i vyškrtnutie jeho mena zo zoznamu advokátskej komory, ktorej členom bol od roku 1787.⁵⁴¹

Až v júli 1793, sa Muir konečne vylodil v írskom Belfaste a ďalej pokračoval do Dublinu. Vo svojej ľahkovážnosti a pravdepodobne naivnom presvedčení, že ak je niekto nevinný, nemôže byť žiadnou porotou odsúdený, sa tento skoro dvadsaťosemročný idealista stretol s prednými činiteľmi Spojených Írov, s ktorými bol už dlhšiu dobu v priateľskom písomnom kontakte a ktorých aktivity vláda pozorne sledovala. Muir sa stretol s Williamom Drennanom, s ktorým si okamžite porozumel a nejakú dobu pobýval na statku v Rathcoffey u Hamiltona Rowana.⁵⁴² Muir bol neskôr počas svojho uväznenia, v neprítomnosti menovaný čestným členom Spojených Írov, čím chceli írski reformátori vyjadriť nielen solidaritu s jeho osudom, ale zároveň to mala byť forma odmeny a poďakovania za to, že prečítal ich adresu na pôde Generálneho konventu.⁵⁴³ Po príchode do Portpatricku, kde sa Muir ani nesnažil skrývať svoju identitu, bol napokon 30. júla 1793 zatknutý a prevezený do Edinburghskej väznice Tolbooth, kde čakal na svoj proces.⁵⁴⁴

Rok 1793

2.10. Obhajcovia a odporcovia vojny proti Francúzsku

„Briti! Francúzi sa rozhodli pre vojnu tým, že zaútočili na našich holandských spojencov. Francúzi si myslia, že sa neodvážime našich spojencov chrániť [...] Verejne sa chvastajú, že ich zbrane by sa mali objaviť na hradbách Toweru v Londýne a že zničia našu slávnu ústavu. Ich úspech však závisí na možnom povstaní v našej zemi a na našej prípadnej nespokojnosti. Spojme sa! Zjednoťme sa pre našu ústavu

⁵⁴¹ Tamtiež, s. 16–17.

⁵⁴² McFARLAND, s. 100.

⁵⁴³ Tamtiež, s. 95–96.

⁵⁴⁴ JOHNSTON, s. 110.

*a k obrane našej monarchie! Ak budeme mať jednotný názor, budeme iste triumfovať!*⁵⁴⁵ Takto sa na obyvateľov Británie obracali 3. decembra 1792 noviny Times a vyzývali ich, aby nepodporovali nikoho, kto by bránil ciele Francúzskej revolúcie, ale naopak, aby sa spojili v boji proti novej domácej hrozbe „piatej kolóny“. Od francúzskeho septembrového víťazstva u Valmy, zaznamenávali revolučné vojská úspechy. Koncom októbra 1792, vstúpili francúzski republikáni do Špýra, Wormsu a Mohuča, ktoré ležali na ľavom brehu Rýna a francúzska armáda vkročila i do savojského mesta Nizza. Veľké víťazstvo zaznamenal generál Dumouriez, keď zvíťazil 6. novembra v bitke u Jemmapes a o dva dni neskôr vkročili revolučné vojská do Bruselu.⁵⁴⁶ Vstupom do Južného Nizozemska začali podľa britskej vlády Francúzi ohrozovať i susedné Spojené nizozemské provincie, ktoré boli jej dlhodobým spojencom. Obavy Británie ešte vzrástli po dekréte zo 16. novembra, ktorý hlásal otvorenie ústia rieky Šeldy⁵⁴⁷ i ďalším národom, čo Británia považovala za jasné ohrozenie nezávislosti svojho nizozemského spojenca. Dekrét z 19. novembra zase sľuboval pomoc národom trpiacim pod „tyraniou“, čo v praxi znamenalo, že Francúzi boli pripravení rozšíriť vojnu i na ďalšie územia. Ich „pomoc“ ale nebola ničím iným, ako okupáciou, ktorá zavádzala na obsadenom území novú formu despotie, tentokrát pod zásterkou slobody. Národný konvent sa tiež zhodol na tzv. prirodzených hraniciach, ktorého bariérami mali byť Pyreneje, Alpy, Rýn, kanál La Manche a Stredozemné more.⁵⁴⁸ To, že si Francúzi stanovili prírodné hranice ešte neznamenal, že ich neplánovali v budúcnosti prekročiť a to v prípade ohrozenia zo strany susediacich monarchií. Obranná vojna sa tak začínala stávať vojnou útočnou a tzv. oslobodzovanie sa menilo na anexiu, ako to bolo v prípade Savojska a Nizozemska na konci novembra 1792.⁵⁴⁹ To, čo Britániu napokon úplne presvedčilo, aby ukončila svoju neutrálnu politiku voči revolučnému Francúzsku, bol decembrový proces s bývalým francúzskym kráľom a jeho následná poprava 21. januára 1793. Dokonca i takí zarytí odporcovia bourbonskej monarchie, ako bol Fox, či Grey, boli úprimne

⁵⁴⁵ TNA London, The Times (London, England), “Britons!”, Dec 3, 1792, p. 3, Issue 2480, the Times Digital Archive: <http://find.galegroup.com/ttda/infomark.do?>

⁵⁴⁶ SCHAMA, s. 660–662.

⁵⁴⁷ Rieka Šelda pramení v severovýchodnom Francúzsku, preteká dnešným Belgickom a ústi dvoma ramenami v Nizozemsku do Severného mora. Šelda mala vždy ekonomický a strategický význam a od druhej polovice 18. storočia bolo jej ústie plne pod kontrolou Spojených nizozemských provincií, čím mimo iné utrpeli Antverpy, ktoré ležali na pobreží tejto rieky. Francúzi tak svojim dekrétom zo 16. novembra narušovali právo Nizozemcov, ktorí uzatvárali a kontrolovali ústie Šeldy.

⁵⁴⁸ Tamtiež, s. 662.

⁵⁴⁹ Tamtiež.

šokovaní týmto činom revolúcie,⁵⁵⁰ ktorá si tak zničila akúkoľvek možnosť jednanía s európskymi monarchiami. „*Král bol popravený v pondelok ráno. Všetko je zle, tak ako som si myslel. Nedokážem vysvetliť hrôzu, ktorú cítim nad týmto aktom krutosti. Vojna je istá.*“⁵⁵¹ Takto si sťažoval Charles Grey v liste svojmu priateľovi, pretože vedel, že už nič nedokáže parlament presvedčiť, aby nezasiahol do vojnového konfliktu na kontinente.

I keď Národný konvent vyhlásil 1. februára 1793 vojnu Veľkej Británii a Spojeným nizozemským provinciám a v marci vojnu Španielsku, tajne dúfal, že by mohol získať na svoju stranu časť obyvateľstva Británie. Pod vplyvom anglických emigrantov, medzi ktorými sa vynímal Thomas Paine, verila časť revolučných vodcov, že si britský ľud skutočne praje zo strany Francúzska „pomoc“ proti domácej „tyranii“. Paine, ako zástanca svetovej revolúcie dúfal, že sa Francúzom podarí obsadiť Britániu a to za pomoci domáceho povstania. Táto predstava bola nielen veľmi naivná, ale i nereálna. S Painovou otvorenou vlastizradou nesúhlasili dokonca ani členovia tzv. britského klubu v Paríži.⁵⁵² Národný konvent, ktorý veril v predurčenosť francúzskeho národa k „rozsievaniu“ slobody do celého sveta a vyznačoval sa tak v podstate nekritickým sebavedomím, sa skutočne obrátil na britských vojakov a námorníkov s propagandistickým pamfletom, ktorým chcel týchto mužov presvedčiť, aby odložili zbrane a miesto krviprelievania privítali svojich francúzskych „bratov“ ako osloboditeľov. „*Národ, ktorý zvrhol despotizmus monarchie a vyhnal zo svojej zeme vojská dvoch najsilnejších štátov Európy, je stále pripravený bojovať za obranu svojej slobody.*“⁵⁵³ Pamflet ďalej pokračoval a snažil sa presvedčiť britských vojakov, aby pred tým, než sa rozhodnú preliať krv, premýšľali, „*či ťa francúzska armáda napadla, či sme narušili tvoj obchod, urazili tvoj národ, odmietli sme pohostinstvo pre tvojich spoluobčanov? [...] Budeš proti nám bojovať i keď obhajujeme tvoje i naše práva? [...] Budeš slúžiť tým, ktorí ťa utláčajú a budeš prelievať krv za úplatu? Odpovedz, čo bude tvoja odmena? [...] Ak uspějeme, budeš slobodným i ty [...] Stále chceš proti nám bojovať? Odpovedz, máme s tebou jednať ako s priateľom, alebo ako s nepriateľom?*“⁵⁵⁴ Pamflet bol veľmi osobným a priamo sa obracal na vojakov

⁵⁵⁰ TREVELYAN, s. 71.

⁵⁵¹ Tamtiež, s. 71.

⁵⁵² ALGER, s. 676.

⁵⁵³ TNA London, TS 24/3/115. Address from the National Convention of France to the British Soldiers and Sailors, undated.

⁵⁵⁴ Tamtiež.

a námorníkov, aby zapôsobil na ich emócie. Jeho vplyv bol ale zanedbateľný, rovnako ako akákoľvek snaha francúzskej propagandy získať na svoju stranu britské obyvateľstvo, ktoré zostalo verné svojmu panovníkovi i vláde.

Otázka vojny sa samozrejme dlhodobo prejednávala v parlamente a obhajcom neutrality zostala nakoniec len malá skupina poslancov, zhromaždená okolo Charlesa Foxa. V období vstupu Británie do tzv. prvej protifrancúzskej koalície⁵⁵⁵, získala Pittova vláda už jednoznačnú podporu zo strany Portlandových whigov, ktorí sa v priebehu roku 1793 spojili i s konzervatívnym whigovským krídlom vedeným Edmundom Burkom.⁵⁵⁶ V parlamente bola okrem Foxovej strany i skupina poslancov, ktorá spočiatku váhala nad podporou vstupu Británie do vojny, pretože ju považovala za nespravodlivú a hlavne nekresťanskú. Medzi jej predstaviteľov patrila i William Wilberforce, ktorý však nakoniec svojho priateľa Pitta podporil.⁵⁵⁷ Tento zanieteny obhajca zrušenia obchodu s otrokmi napokon skonštatoval, že vojna proti Francúzsku bude spravodlivá, pretože Britániu v tomto konflikte nepovažoval za agresora. William Pitt bol spočiatku v otázke vedenia vojny veľmi sebavedomý, keď prehlásil, že to bude krátka vojna a iste skončí v priebehu jedného, či dvoch väčších koalíčných vojenských útokov. Edmund Burke sa ale zdal byť realistickejší, pretože Pittovi pohotovo odvetil, že to bude naopak dlhá a nebezpečná vojna, ktorá však musí byť uskutočnená.⁵⁵⁸ Tento názor ale nezdieľali Foxovi whigovskí spojenci.

Gróf Stanhope patrila medzi tých, ktorí vedenie vojny proti Francúzsku odsudzoval. Sám bol sympatizantom revolúcie a osobným priateľom filozofa Nicolasa Condorceta a obhajoval myšlienku uznania novej republikánskej vlády vo Francúzsku. Ako odporca vojny, vystúpil 1. februára 1793 v Snemovni lordov, aby predniesol svoj protest proti vstupu Británie do protifrancúzskej koalície. Jeho základným argumentom bola idea, že vojna je neprirodzená, barbarská a amorálna a každý priateľ ľudstva sa mal snažiť udržiavať mier. Gróf Stanhope tvrdil, že Francúzi mali od doby, keď zvrhli despotickú vládu Bourbonov, v skutočnosti záujem udržiavať s Britmi dobré vzťahy. Práve táto stará monarchia bola neustálou príčinou vojen na kontinente a gróf Stanhope tvrdil, že ak Británia vstúpi k protifrancúzskej koalícii, bude napomáhať nastoľovať práve túto absolutistickú vládu a s ňou i budúce vojenské konflikty.

⁵⁵⁵ Do prvej protifrancúzskej koalície z roku 1793 patrila Veľká Británia, Prusko, Rakúsko, Španielsko, Spojené nizozemské provincie, Sardínske kráľovstvo, Neapolsko, Portugalsko a Rusko.

⁵⁵⁶ MORI, s. 7.

⁵⁵⁷ Tamtiež, s. 12.

⁵⁵⁸ WILBERFORCE–WILBERFORCE, s. 10–12.

Jedným z dôležitých argumentov bolo poukázanie na možnú hospodársku katastrofu, ktorá by mohla Britániu vďaka vojne postihnúť. Zapojenie sa do európskeho konfliktu by mohlo uvrhnúť britský obchod i manufaktúrnú výrobu do hlbokej krízy a už aj tak vysoké ceny základných potravín, by sa mohli zniekol'konásobiť. Gróf Stanhope tiež poukazoval na daňovú záťaž obyvateľstva, ktorá sa vojnou automaticky zvýši a tým by mohla vyvolať domáce nepokoje.⁵⁵⁹ Argumenty grófa Stanhopa ale padali v parlamente na „neúrodnú pôdu“, pretože väčšina poslancov bola o nevyhnutnosti vojny presvedčená.

V Dolnej snemovni vystúpil 18. februára i Charles Fox, aby podobne ako gróf Stanhope, vyjadril svoj odpor k vojnovnej politike vlády. Fox tvrdil, že Británia nemala právo viesť vojnu proti Francúzsku len kvôli jeho vnútropolitckej situácii. Republikánska vláda bola podľa Foxa slobodne zvolená obyvateľmi Francúzska a len kvôli tomu, že nejednala podľa predstáv britskej vlády ešte neznamenal, že mali právo tento nový režim potlačiť. Fox tvrdil, že ak chcela Pittova vláda striktne dodržiavať nezávislosť a bezpečnosť národov, mala zasiahnuť i v prípade Poľska a nenechať jeho územie napospas susedným mocnostiam. Británia mala podľa Foxa zotrvať v neutralite, tak ako to činila doposiaľ a nespájať sa v alianciu štátov, ktorých cieľom bolo zvrhnúť vládu jedného národa, proti vôli jeho ľudu.⁵⁶⁰ Hlavným argumentom opozície bola teda idea nezasahovania do vnútorných záležitostí Francúzska a táto skupina poslancov dokonca neodmietala ani myšlienku uznania legitimacy novej republikánskej vlády. Tento názor ale nezdieľala vláda, ani väčšina poslancov, ktorí odmietli akékoľvek jednanie s „Konventom kráľovrahov“. K poprave kráľa sa 28. februára vyjadril Foxov blízky spojenec, Richard Sheridan. „*Počul som jedného gentlemana hovoriť, že za popravu Ľudovíta XVI. existuje len jediná útecha a to keby celé ľudstvo povstalo nepriateľstvom proti Francúzsku.*“⁵⁶¹ Podľa Sheridana to však bola útecha spojená s neľudskosťou. Vedel, že existovali i takí ľudia, ktorí netrúchlili nad tragickým osudom Ľudovíta XVI. a ani nemali záujem odvrátiť túto nešťastnú udalosť, ale tí, čo milovali slobodu, museli byť teraz naopak veľmi nešťastní, pretože bola jednou ranou ozbrojená despotická moc a touto jednou ranou bol zasadený i smrteľný úder obecnému záujmu ľudu, slobode.⁵⁶² Sheridan tak

⁵⁵⁹ COBBETT, *Parliamentary History of England*, Vol. XXX, s. 336–337.

⁵⁶⁰ Tamtiež, s. 424–426.

⁵⁶¹ Tamtiež, s. 629.

⁵⁶² Tamtiež.

poukázal na to, že exekúciou bývalého francúzskeho kráľa, si Francúzi sami zničili možnosť udržať si do budúca svoju vydobytú slobodu.

Parlament pristúpil na začiatku mája k schváleniu *Zákona o korešpondencii s nepriateľmi* (The Correspondence with Enemies Act), ktorý sa tak pridal k *Zákonu o cudzincoch* (Aliens Act) z januára 1793. Zákon o korešpondencii zakazoval vedenie obchodu medzi Britániou a Francúzskom. Za velezradu bola považovaná akékoľvek materiálna pomoc nepriateľovi, pričom za vycestovanie do Francúzska mohol byť uložený trest až šesť mesiacov. Tento zákon sa veľmi úzko dotýkal i radikálov, ktorí museli po vypuknutí vojny čo najrýchlejšie ukončiť korešpondenciu s francúzskymi revolucionármi. Niektorých postihol tento zákon osobne, ako to bolo v prípade Jamesa Watta ml., ktorý v tej dobe ešte stále pobýval v Paríži, pretože po vypuknutí vojny čakal podobne ako Thomas Muir, na vydanie cestovaného pasu.⁵⁶³ Vstupom Británie do protifrancúzskej koalície, sa v skutočnosti veľmi skomplikovali aktivity reformátorov, ktorí boli od 1. februára obviňovaní z nepatriotického jednanja a zo sympatií voči Francúzskej revolúcii, ktorú neprestali obhajovať ani po vypuknutí vojnového konfliktu. Reformátori sa tak postupne stávali v očiach verejnosti skutočnými predstaviteľmi jakobínov i keď toto pripodobenie bolo veľmi zavádzajúce. Škótsky advokát a sudca lord Henry Cockburn, sa o tejto dobe vyjadril veľmi výstižne keď napísal, že v období medzi rokmi 1793 a 1794 sa v spoločnosti rozmohlo slovo jakobín, ktoré sa stalo obecnou prezývkou nielen pre ľudí, ktorí skutočne túžili rozšíriť francúzske slobody i do Británie, ale i pre tých, ktorí chceli presadiť vnútornú reformu parlamentu. Bolo to krátke obdobie dvoch rokov, ktoré sa vyznačovalo smiešnym napodobňovaním francúzskej formy frazeológie a extrémnym obdivom k všetkému, čo pochádzalo z tejto zeme. Toto „šialenstvo“ sa podľa lorda Cockburna ale náhle vytratilo tak, ako sa rýchlo ukázalo, že francúzsky experiment smeruje k neúspechu. Lord Cockburn osobne neveril, že by existovali škótski, či anglickí jakobíni, ale pojem jakobinizmus sa stal v tejto dobe označením pre všetko alarmujúce a nenávidené a v podstate každý politický oponent bol nazývaný jakobínom. Podľa Cockburna bola doba medzi rokmi 1793 a 1794 charakteristická veľkou spoločenskou netoleranciou a nadmernou podozrievavosťou.⁵⁶⁴ Spoločenská hystéria z britského jakobinizmu bola ale čiastočne na mieste, keď si uvedomíme, že

⁵⁶³ ROBINSON, s. 354.

⁵⁶⁴ Lord Henry COCKBURN, *Memorials of his Time*. New York 1856, s. 80–82 [cit. 27. 5. 2017]
Dostupné na: <https://archive.org/details/memorialshistim00cockgoog>

radikálni reformátori i naďalej agitovali proti vláde a obhajovali revolučné Francúzsko, s ktorým bola Británia vo vojnovom konflikte. Je preto logické, že spoločnosť bola nanajvýš nedôverčivá proti všetkému, čo by naznačovalo akúkoľvek snahu o politickú reformu. Navyše hneď po vypuknutí vojny zahájili radikáli intenzívnu agitáciu proti tomuto konfliktu a neobhajovali pritom len práva Francúzov, ale i práva domáceho prostého obyvateľstva, ktoré malo vojnou utrpieť najviac. Tejto agitácie sa potom radikáli pevne držali až do konca roku 1795.

*„Vojna je jednou z najhorších vecí, ktoré sa vo svete dejú. Je to škodca spoločnosti, pretože ničí obchod, manufaktúrnu výrobu a tým i celkovú produkciu národa. Práve preto by nemala byť vojna umelo provokovaná, ale mala by byť vedená len v prípade najväčšej nutnosti, kvôli obrane národa.“*⁵⁶⁵ Radikáli boli presvedčení, že v momente, keď sa Británia zapojila k protifrancúzskej koalícii, rozhodla sa pre klasickú dobyvačnú vojnu. V tomto prípade nešlo o obrannú vojnu, ale o útočnú zahraničnú politiku a Británia sa tak podľa mienky radikálov zarad'ovala v tomto konflikte medzi agresorov. Francúzska zahraničná politika bolo naopak opisovaná ako pacifistická a to i napriek tomu, že Národný konvent vyhlásil vojnu skoro celej Európe. Francúzi netúžili podľa predstavy radikálov po ničom inom, ako po mieri a ich vojenský postup, ktorý sa však veľmi rýchlo zmenil v dobyvačnú vojnu, mal mať len charakter obrannej vojny. Francúzi v tomto prípade len reagovali na agresívnu politiku zahraničných mocností, ktoré napadli ich zem. Aby radikáli vysvetlili postup revolučných vojsk i na ďalšie územia, tak ako to bolo v prípade Porýnia, Savojska a Južného Nizozemska, predložili ako argument dekrét z 19. novembra, ktorý sľuboval pomoc národom trpiacim pod útlakom. Útok do susedných krajín bolo teda len plnenie sľubu z novembra 1792. Radikáli opisovali Francúzov ako pacifistov a hlavným dôkazom ich údajných mierových snáh, mala byť skutočnosť, že zvrhli monarchiu a zaviedli republikánsky systém vlády, ktorý bol považovaný za záruku večného mieru.⁵⁶⁶

Niektoré argumenty radikálov boli veľmi podobné tým, ktoré zazneli i na pôde parlamentu. Radikálni reformátori sa totiž dôrazne pýtali, aké právo mala Británia

⁵⁶⁵ TNA London, TS 24/3/85. Miscellaneous Papers on Sedition Cases. Printed Pamphlets or Tracts. Societies and other political Functions identified by Place. Sheffield: Resolutions of the Sheffield Society for Constitutional Information. Sheffield Society for Constitutional Information, at the Committee Meeting held this Day, and at all the District Meetings Which Compose this Society, February 13, 1793.

⁵⁶⁶ GERRALD, s. 40–48.

zasahovať do vnútorných záležitostí Francúzska a čo ju oprávňovalo útočiť vládu, ktorá bola ľuďom tejto zeme slobodne zvolená. Radikáli tak verili, že jediným cieľom vlády bolo zvrhnúť stávajúci republikánsky systém a zaviesť absolutizmus, ktorý tam existoval pred rokom 1789.⁵⁶⁷ V skutočnosti však medzi politikmi zdieľal takýto radikálny postoj možno len Edmund Burke, ktorý bol presvedčený o nutnosti obnovy *Ancien régime*. Radikáli ďalej zdôrazňovali, že každý národ mal právo určiť si slobodne svoju vládu a okrem neho nemal nikto iný právomoc ju zmeniť, či nahradiť. Ak teda Británia viedla vojnu proti politickým princípom nového režimu vo Francúzsku, mala to byť podľa radikálov vojna bez konca. Reformátori tiež spomenuli prípad Poľska, podobne ako o tom referoval v parlamente Charles Fox a Charles Grey a pripomenuli, že ak britská vláda tak pevne trvala na udržaní rovnováhy moci v Európe, mala zasiahnuť i v otázke Poľska.⁵⁶⁸ Argumenty k obrane záujmov Francúzska zazneli hlavne na počiatku vojnového konfliktu, pretože neskôr sa kritika vojny týkala hlavne ekonomických problémov, ktoré Britániu postihli a to hlavne v roku 1795.

I keď radikáli po zahájení vojny ukončili všetky formy kontaktov s francúzskymi revolucionármi, zostávali i naďalej pre vládu a verejnosť podozrivými zo spolupráce s nepriateľom, pretože ich nekritický obdiv k revolúcii zotrval nezmenený i po 1. februári 1793. O ich sympatiách voči Francúzom svedčili i správy tajného agenta vlády Georga Williama, ktorý informoval, že si členovia SCI na začiatku mája, počas generálneho mítingu svojej spoločnosti pripíjali na zdravie „armády bojujúcej za slobodu“ a spievali francúzske revolučné piesne. Williams bol pritom presvedčený, že sa nejednalo o prípitok britskej armáde, pretože tá podľa radikálov nebojovala pre vec slobody.⁵⁶⁹ V skutočnosti radikáli nevideli Francúzsko ako zahraničný štát, ktorý sa v danej dobe javil ako jasná vojenská hrozba Európe. Vníмали ho prostredníctvom osvietenскеj filozofie a kresťanstva a Francúzi tak boli pre nich hlavne bratia a spoluobčania a hranice existovali len ako umelo vytvorená bariéra, vychádzajúca z predsudkov minulosti. Francúzsko predstavovalo pre radikálov hlavne symbol

⁵⁶⁷ EATON, Isaac (Ed.), *Politics for the People, Or, A Salmagundy for Swine*, Vol. 1, London 1794, s.18–19 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=uc1.b3785654;view=1up;seq=18>

⁵⁶⁸ Tamtiež, s. 19.

⁵⁶⁹ TNA London, PC 1/21/35B. Bundle marked “Treason” relating to the London Corresponding Society: Committee Minutes and Orders concerning Prisoners; Letters and Requests from Prisoners; Examinations of Witnesses and Suspects. Information of George Williams, before Mr. Ford, July 5, 1794.

slobody, občianskych a prirodzených práv a prvý krok k jednotnej Európe bez vojen a národných predsudkov. Vojná proti Francúzsku tak nebola v ich očiach len vojnou proti jednému štátu, ale hlavne útokom proti všetkým slobodám a právam, ktoré mali zabezpečiť „šťastie celého ľudstva“. Jednalo sa teda o ideologickú vojnu, o konflikt starých a nových princípov.

2.11. Druhý Generálny Konvent a májové petičné hnutie

Pri prípravách druhého konventu, ktorý sa konal od 30. apríla do 2. mája 1793, sa aktívne angažoval hlavne William Skirving. Viceprezident FOP Thomas Muir, bol v tej dobe obžalovaný a jeho účasť bola preto nereálna. Druhý Generálny konvent Priateľov ľudu, bol ale v porovnaní s jeho predchodcom neúspechom. Pod hrozbou perzekúcie, ako to bolo v prípade Thomasa Muira, ale i pod tlakom vojny s Francúzskom, sa druhý Edinburghský konvent zmenil na zhromaždenie remeselníkov a drobných obchodníkov, pretože aristokratická zložka z predchádzajúceho konventu sa odmietla naďalej v radikálnom reformnom hnutí angažovať. Z prvého konventu v ňom zasadalo asi len tucet pôvodných členov i keď celkový počet jeho delegátov z dvadsiatichôsmich miest a dedín, bol stošestnásť. Nezúčastnil sa ho napríklad ani jeden z edinburghských advokátov, ktorí predtým tak výrazne vystupovali v decembrovom konvente.⁵⁷⁰ Cieľom tohto nového zhromaždenia bola snaha odvrátiť časté obvinenia verejnosti a úradov namierených proti reformátorom, ktorí mali údajne plánovať rebélie a angažovať sa v poburovaní prostého ľudu.⁵⁷¹ Konvent, ktorý trval tri dni, sa stal najslabším zhromaždením v histórii všetkých troch edinburghských konventov, pretože sa vyznačoval nielen neustálym ustupovaním a opatrnosťou v priebehu jednania, ale zároveň mu chýbala ochrana a tým i istá legitimita, ktorá vychádzala od aristokratickej zložky členstva prvého decembrového konventu.

Najdôležitejším činom tohto zhromaždenia, bolo formálne potvrdenie petícií za reformu parlamentu, ktoré spísali členovia reformných spoločností zo škótskych miest ako boli napríklad Edinburgh, Linlithgow, Dunfermline, Kirkcaldy, Perth, Dundee, Montrose, Roxburghshire, Newmilns, Kilmarnock.⁵⁷² Dňa 2. mája mohol preto

⁵⁷⁰ MEIKLE, s. 125.

⁵⁷¹ *Minutes of the General Convention of the Friends of the People in Scotland. At their Several Sitzings in Edinburgh, 30th April, 1st and 2d May, 1793*, Edinburgh 1793, Reproduction from British Library, Detroit 2010, s. 5.

⁵⁷² Tamtiež, s. 15.

oznámiť tajomník Skirving, že „*toto ráno poslal plukovníkovi MacLeodovi petície za parlamentnú reformu*“.⁵⁷³ Plukovník Norman MacLeod bol poslancom parlamentu za škótske mesto Inverness a i vďaka svojej politickej pozícii, si mohol dovoliť v dobe rozmáhajúceho sa loajalistického hnutia napísať prácu, ktorá obhajovala činnosť škótskych Priateľov ľudu. Jednalo sa o *Dva listy poslanca Normana MacLeoda, venované predsedovi Priateľov ľudu v Edinburghu* (Two Letters from Norman MacLeod, M.P., to the Chairman of the Friends of the People at Edinburgh), ktorá bola vydaná v roku 1793.

MacLeod v listoch opísal napätú dobu, v ktorej popredí stáli loajalistické spoločnosti, zamerané proti princípom slobody, skritizoval obmedzovanie slobody tlače a zaútočil na aristokraciu, ktorá sa podľa neho snažila získať vplyv nad výkonnou mocou. Nálada obyvateľstva bola podľa neho preto tak nepriateľsky zameraná proti domácejmu reformnému hnutiu, pretože podľa neho sa podľahli mylnej predstave, že reformátori chceli rozpútať krutosti francúzskeho typu i na pôde Británie. Radikalizujúca sa situácia vo Francúzsku bola pre MacLeoda veľkou ranou pre ďalší postup slobody, pretože si Francúzi zničením limitovanej monarchie uzavreli cestu pre pokračovanie ich reformy. V očiach MacLeoda niesli vinu za revolučné krviprelievania hlavne Parížania a zvyšok Francúzska tak musel mlčky prijať dôsledky ich jednania. Udalosti v revolučnom Francúzsku mali navyše silný vplyv i na negatívne vnímanie britského reformného hnutia. MacLeod pritom zdôraznil, že každý súdny muž, ktorý nebol zapletený do korupcie, musel uznať akútnu potrebu parlamentnej reformy. Podľa MacLeoda boli škótski Priatelia ľudu zástancami mieru a poriadku a odmietal tak akékoľvek obvinenia namierené proti aktivitám reformátorov. Spomenul pritom i ťažkosti, s ktorými museli radikáli zápasit' a medzi ktoré patrila i hrozba straty zamestnania, v prípade angažovanosti sa v reformnom hnutí.⁵⁷⁴ MacLeod na konci listu zdôraznil, že teraz stoja bohatí proti chudobným, ale zároveň vyzýval „*chudobných a cnostných, aby s nimi bojovali len zbraňami loajality a umiernenosti*“.⁵⁷⁵ MacLeod sa pre svoje názory javil ako najlepší možný sprostredkovateľ petícií škótskych Priateľov ľudu v parlamente. Práve preto sa na neho

⁵⁷³ Tamtiež.

⁵⁷⁴ MacLEOD, Norman, *Letters from Colonel MacLeod, Member of Parliament for Inverness-Shire, to the to the Chairman of the Association for Parliamentary Reform in Scotland*, Edinburgh 1793, s. 1–8 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: <https://books.google.cz/books?id=FyVcAAAAcAAJ&printsec=>

⁵⁷⁵ *Minutes of the General Convention of the Friends of the People in Scotland. At their Several Sittings in Edinburgh, 30th April, 1st and 2d May, 1793*, s. 8.

s prosbou obrátili členovia konventu, aby predniesol ich petície v Dolnej snemovni⁵⁷⁶ a škótski reformátori sa tak pripojili k anglickému petičnému hnutiu, ktoré vyvrcholilo na začiatku mája 1793.

Konvent tiež prejednával otázku vojny, ktorá bola radikálmi odsudzovaná a na návrh delegáta Thomsona, mala byť dokonca spísaná protivojnová petícia panovníkovi, ktorá žiadala mier s Francúzskom. Súčasná vojna totiž podľa Thomsona viedla k stagnácii obchodu, manufaktúrnej výroby a v blízkej budúcnosti sa v dôsledku tohto konfliktu mohli očakávať série bankrotov. Jediným riešením malo byť podľa delegáta Thomsona, uzatvorenie mieru.⁵⁷⁷ Členovia konventu sa však napokon po dlhej debate, ktorá bola niekoľkokrát odročená, rozhodli návrh Thomsona z opatrnosti odmietnuť. Delegáti Skirving i Aitcheson totiž namietali, že ich petícia proti vojne by mohla zbytočne provokovať ich oponentov a rozhnevať tú časť verejnosti, ktorá podporovala politiku vlády.⁵⁷⁸ William Skirving patril medzi zástancov mieru, ale v tomto prípade bola opatrnosť na prvom mieste, pretože protivojnovým jednaním by mohli spôsobiť spomalenie, či dokonca zastavenie ich kampane za parlamentnú reformu. Aby však Skirving zároveň ukázal svoje antipatie k vojne zdôraznil, že v momente, keď bude mať vojna skutočne zničujúce následky pre britské hospodárstvo, bude prvým, ktorý podporí petíciu panovníkovi.⁵⁷⁹

Konvent napokon prijal podobne, ako predchádzajúce decembrové zhromaždenie rezolúcie, ktoré podporovali ich základné ciele. Akákoľvek reforma, ktorá by nezabezpečovala rovné práva a privilégia pre všetkých obyvateľov, by bola považovaná za sebeckú, nedostačujúcu a nespravodlivú. Rezolúcie tiež odsúdili systém, ktorý meral hodnotu a užitočnosť človeka podľa výšky majetku, nie však podľa jeho schopností a talentu. William Skirving tiež navrhol, aby rezolúcie zahrnuli na radu ich „bratov“ zo Sheffieldskej SCI i reformný plán vojvodu Richmonda z roku 1780, ktorý hlásal všeobecné volebné právo a ročný parlament.⁵⁸⁰ Prv, než sa delegáti konventu rozišli, potvrdili ešte stanovy, ktoré sa týkali pravidiel vstupu nových členov do škótskych reformných spoločností. Základnou podmienkou zostával dôraz na morálny charakter nových členov a samozrejme na ich zanietenosť pre vec reformy. Regule spoločností tiež vylučovali členov, ktorí by sa angažovali v pouličných

⁵⁷⁶ Tamtiež, s. 11–12.

⁵⁷⁷ Tamtiež, s. 5.

⁵⁷⁸ Tamtiež, s. 16–17.

⁵⁷⁹ Tamtiež, s. 17.

⁵⁸⁰ Tamtiež, s. 20–23.

nepokojoch a jeden zo základných cieľov reformných spoločností zostávalo šírenie informácií a vzdelávanie prostých ľudí o ich právach a povinnostiach.⁵⁸¹ Delegáti tiež pristúpili k plánu pravidelného organizovania podobných konventov a podľa týchto stanov, sa malo takéto zhromaždenie konať dvakrát ročne.⁵⁸² V skutočnosti bol na konci roku 1793 zvolaný posledný a zároveň najznámejší edinburghský konvent, ktorý bol naplánovaný na 29. októbra a po jeho násilnom rozpustení, utíchli na dlhú dobu i aktivity škótskeho reformného hnutia.

Ako už bolo povedané, členovia druhého Generálneho konventu v Edinburhu, schválili plán rozsiahleho petičného hnutia, ktoré sa týkalo všeobecného volebného práva a ročného parlamentu. Práve týmto petičným hnutím, sa škótski reformátori po prvý krát spojili s anglickými radikálmi, ktorí sa v tejto kampani tiež aktívne angažovali. V januári 1793 poslala Sheffieldská SCI obežník ostatným reformným spoločnostiam s návrhom zorganizovať rozsiahle petičné hnutie, ktorým by sa pokúsili presadiť parlamentnú reformu a zároveň by podporili pripravovaný návrh reformy zo strany nových whigov, organizovaných v londýnskej FOP.⁵⁸³ V skutočnosti sa ale predstavitelia tejto malej parlamentnej opozície, ktorú tvorili hlavne Charles Fox, Richard Sheridan a Charles Grey, nehodlali v tejto záležitosti s radikálmi kompromitovať. Ich cieľom bolo presadiť návrh umiernennej reformy, no ak by boli spojovaní s radikálnymi reformátormi, ktorí jednoznačne požadovali všeobecné volebné právo, snemovňa by ich návrh odmietla skôr, než by bol predložený. O ich rezervovanosti svedčí i márný pokus LCS, ktorá sa snažila v priebehu apríla zistiť plán návrhu, ktorý mal prezentovať v Dolnej snemovni Charles Grey. Noví whigovia vtedy jasne ukázali, že s radikálmi nehodlajú na túto tému diskutovať. Keď členovia predsedníctva LCS žiadali prostredníctvom korešpondencie Charlesa Foxa, aby vyjadril názor k ich návrhu reformy, Fox niekoľko dní nereagoval. Ozval sa až 2. mája a tajomník LCS Thomas Hardy dostal odpoveď, ktorú väčšina členov spoločnosti očakávala, že pán Fox s ich návrhom všeobecného volebného práva a ročného parlamentu nesúhlasí, ale že je ochotný ich petíciu predať Philipovi Francisovi, poslancovi a členovi FOP, ktorí ju mal následne predstaviť parlamentu.⁵⁸⁴

⁵⁸¹ Tamtiež, s. 24–25.

⁵⁸² Tamtiež, s. 26.

⁵⁸³ CONE, s. 161.

⁵⁸⁴ THALE, Mary, *Selections from the Papers of the London Corresponding Society 1792–1799*. Cambridge, 1983, s. 62–63.

Jednanie o petíciách bolo v Dolnej snemovni zahájené 2. mája 1793 a prvá o ktorej sa malo diskutovať, bola spísaná a zorganizovaná Sheffieldskou SCI. Nádeje radikálov boli ale rýchlo nahradené sklamaním. Poslanec Charles Duncombe totiž ešte pred zahájením akejkol'vek debaty ostro skritizoval práve prečítanú petíciu, ktorú považoval za štylisticky nevhodnú a príliš vulgárnu na to, aby sa s ňou vôbec snemovňa zaoberala. „*Čo sa týka jazyka petície, jej štylistika sa dá ospravedlniť, pretože jej autormi sú ľudia z pracujúcej vrstvy a tí nemôžu vedieť, aký jazyk je vhodný pre snemovňu parlamentu.*“⁵⁸⁵ Petícia nebola v skutočnosti písaná útočne, ale jej „ľudový“ charakter bol pravdepodobne pre niektorých učených mužov snemovne urážkou. Radikáli v nej požadovali práva pre všetkých obyvateľov Británie a zdôrazňovali, že i keď sú nemajetní, „*sú to hlavne ľudia, ktorí považujú za nespravodlivé, že by mali byť vylúčení z možnosti voliť svojich zástupcov do parlamentu [...] Pritom platia rovnako ako všetci dane, poslúchajú rovnaké zákony a sú dobrými členmi tejto spoločnosti [...] Objektom reprezentácie majú byť ľudia a nie pozemky a domy [...] Títo ľudia milujú svoju zem a zaplatili by svoj posledný šiling, aby ju podporili.*“⁵⁸⁶ Sheffieldská petícia síce nazbierala až 8000 podpisov, bola ale považovaná za príliš radikálnu. Medzi poslancami mali navyše sheffieldskí radikáli povest' „jakobínov“ a preto sa proti jej prijatiu postavila väčšina snemovne, vrátane ministerského predsedu Williama Pitta ml., Williama Wilberforca a ministra vnútra Henryho Dundasa. Obhajcovia sheffieldskej petície zostávali Charles Fox, Charles Grey a Richard Sheridan a to i napriek tomu, že s jej návrhom nesúhlasili. V rovnaký deň, teda 2. mája, predstavil priateľ a spojenec Foxa, Samuel Whitbread petíciu z Birminghamu, ktorá nazbierala 2720 podpisov. Za ním nasledoval poslanec William Lambton, ktorý predložil petíciu z Durhamu a jeho susedstva. Obe petície boli v ten deň snemovňou prijaté.⁵⁸⁷

Jednanie o petíciách pokračovalo i 6. mája, keď bola predložená petícia z Derby a Philip Francis predniesol petíciu z Londýna a Westminsteru, ktorá obsahovala 6000 podpisov.⁵⁸⁸ Nasledovali petície zo Suffolku, Warwicku, Huddersfieldu, Dundee, Paisley, Kilmarnocku, Kirkaldu a Perthu. Plukovník MacLeod, ktorý priniesol petíciu z Edinburghu, možno na okamžik ohromil poslancov, keď ju po celej dĺžke rozťahol

⁵⁸⁵ COBBETT, *Parliamentary History of England*, Vol. XXX, s. 777.

⁵⁸⁶ Tamtiež, s. 776–777.

⁵⁸⁷ *The New Annual Register for the Year 1793*, London 1794, s. 110 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=hvd.hw2bdc;view=1up;seq=6>

⁵⁸⁸ Tamtiež.

po dlažbe parlamentu.⁵⁸⁹ Ako sa ukázalo, ani táto snaha nepresvedčila členov Dolnej snemovne, aby premýšľali o možnosti parlamentnej reformy. V rovnaký deň bola na pôde parlamentu predstavená i petícia z Norwicha, ktorá obsahovala 3700 podpisov, ale keďže bola predložená v tlačenej forme, nejednalo sa teda o originál, poslanci túto petíciu napokon neprijali. Poslednou ranou pre radikálov bola reakcie ich predpokladaného spojenca Richarda Sheridana. Ten navrhol odročiť jednanie o petíciách, pretože podľa neho mala snemovňa na pláne dôležitejšiu záležitosť, ktorá už nemohla byť dlhšie odkladaná.⁵⁹⁰ Touto záležitosťou mal Sheridan na mysli návrh umiernennej parlamentnej reformy, ktorú mal podľa plánu predniesť Charles Grey. I keď opozičná menšina whigov vždy obhajovala jednanie radikálov, v tomto prípade konal Sheridan pragmaticky. Zdlhavá debata o petíciách radikálov by v snemovni ešte viacej rozvírila odpor a whigovský návrh umiernennej reformy by bol vopred predurčený k neúspechu. Podobne ako Fox, sa i ostatní členovia parlamentnej opozície v priebehu celého petičného hnutia izolovali od aktivít radikálov, pretože sa nechceli kompromitovať pred nadchádzajúcim politickým bojom a zároveň si udržovali tradičný intelektuálny odstup od ich nedostatočne vzdelaných „spolubojovníkov“.⁵⁹¹

Petičné hnutie reformných spoločností sa ukázalo ako neúspešné. Dolná snemovňa prijala tridsaťšesť petícií, z toho dvadsaťštyri bolo zo Škótska. Sheffield síce nazbieral až 8000 podpisov, ale Londýn získal prekvapivo len 6000 podpisov a Norwich 3700.⁵⁹² Radikálom sa nepodarilo získať na svoju stranu širšiu podporu verejnosti, v čom hrala určite veľkú rolu i práve prebiehajúca vojna s Francúzskom. Radikáli boli totiž obviňovaní z prejavov sympatií voči nepriateľovi. Tak ako sa nepodarilo radikálom získať podporu verejnosti, nepodarilo sa to ani umierneným reformátorom na pôde parlamentu. Vystúpenie Charlesa Greya bolo pre stúpencom reformy veľkým sklamaním. Grey prekvapivo neprišiel s presným plánom reformy, ale miesto toho navrhol vytvoriť špeciálnu komisiu, ktorá by prešetrila stav reprezentácie v parlamente, aby mohla potom začať pracovať na budúcej reforme. Zároveň sa Grey dištancoval od návrhu všeobecného volebného práva, ktorý kedysi predniesol vojvoda Richmond, na druhú stranu ale chválil jeho snahu o reformu, pretože súčasný stav

⁵⁸⁹ Tamtiež, s. 111.

⁵⁹⁰ COBBETT, *Parliamentary History of England*, Vol. XXX, s. 787.

⁵⁹¹ CONE, s. 161–163.

⁵⁹² WRIGHT, s. 45.

reprezentácie považoval za nedostatočný.⁵⁹³ Väčšina poslancov ale návrh Charlesa Greya, aby bola vytvorená špeciálna komisia, odmietla.

Charles Burney, duchovný a učiteľ antických dejín, napísal po májovom petičnom hnutí a vystúpení Charlesa Greya v parlamente, svojmu priateľovi Arthurovi Youngovi list, v ktorom vyjadril pranie napraviť názory pánov Charlesa Foa a Charlesa Greya, ktoré sa týkali reformy parlamentu. „[Charles Grey–J. B.] v skutočnosti nemal žiadny presný plán [reformy–J. B.] [...] Keďže všetky petície, ktoré on a pán Sheridan predniesli v parlamente, nepožadovali nič menšieho ako všeobecné volebné právo a keďže títo páni tieto petície buď sami navrhli, alebo ich obsah schválili, môžeme sa ľahko dovtípiť, čo bol hlavný plán našich jakobínov, ak by dostali možnosť rýpať sa v našej ústave.“⁵⁹⁴ Charles Burney mal o Charlesovi Greyovi po jeho vystúpení v parlamente jasnú predstavu. „Grey sa mi javí ako hlúpy človek s väčším práním, než schopnosťami robiť neplechu.“⁵⁹⁵ Názor Charlesa Burneya zároveň odrážal obavy, ktoré mali okrem tohto vzdelaného muža iste i iní pozorovatelia májového petičného hnutia. „Neuskutočnil sa žiadny útok falangy, ako som sa veľmi obával, ktorý by zdvojnásobil počet nášho tretieho stavu⁵⁹⁶ [...] Hora⁵⁹⁷ sa márne namáhala. Dúfam, že vieš, že gang v parlamente je podobne ako tie rovnostárske kreatúry v Konvente, nazývaný Hora.“⁵⁹⁸ Toto tvrdenie bolo síce prehnané, ale i napriek tomu existovala časť verejnosti i poslancov, medzi ktorých tiež patril Edmund Burke, ktorí videli za aktivitami nielen radikálov, ale i malej parlamentnej whigovskej opozície, vážnu hrozbu pre tradičný politický systém. Charles Burney totiž nevedel pochopiť niektoré postoje Foxových spojencov, ktoré sa mu zdali nanajvýš podozrivé. „Čo znamená tá neustála obrana Francúzska a Francúzov opozíciou [v parlamente–J. B.]? A prečo odsudzujú všetky opatrenia navrhované v našom parlamente, ktoré majú zabrániť ich [francúzskej–J. B.] anarchii

⁵⁹³ TREVELYAN, s. 75–76.

⁵⁹⁴ YOUNG, Arthur, *The autobiography of Arthur Young with Selection from his Correspondence*, London 1898, s. 234–235 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: <https://archive.org/details/autobiographyofa00young>

⁵⁹⁵ Tiež, s. 235.

⁵⁹⁶ Charles Burney v tejto poznámke narážal na generálne stavy vo Francúzsku, ktoré mali pri ich zasadaní v máji 1789 dvojnásobný počet poslancov tretieho stavu. Práve členovia tretieho stavu stáli za návrhom vytvorenia Národného zhromaždenia a mnohí z týchto poslancov sa stali prednými revolucionármi.

⁵⁹⁷ Hora (Montagne) bolo pomenovanie radikálnych poslancov, ktorí sedeli hlavne na horných laviciach v Národnom konvente. Jednalo sa o členov jakobínskeho a kordeliárskeho klubu.

⁵⁹⁸ YOUNG, *The autobiography of Arthur Young with Selection from his Correspondence*, s. 235.

a ambíciám? [...] Prečo je to vždy nazývané vojna kráľov a despotov?⁵⁹⁹ Charles Burney pritom zdôrazňoval, že Charles Grey a opozícia obecne, neustále v parlamente opakovala, že v Británii neexistovala žiadna hrozba nasledovania francúzskeho príkladu. To bola ale podľa Burneya, ktorý sa i so svojim priateľom Arthurom Youngom, zaraďoval medzi odhodlaných lojalistov, otvorená lož.⁶⁰⁰ Nedôveru tak budili nielen radikáli, ale i umiernení reformátori, medzi ktorých sa radili členovia londýnskej whigovskej FOP. Po vstupe Británie do vojny s Francúzskom, prestala časť verejnosti rozlišovať medzi umiernenou a radikálnou reformou a akákoľvek snaha o zmenu politického systému sa tak stávala v dobe vojnového konfliktu, otvorenou hrozbou domáceho mieru.

Po neúspechu petičného hnutia, potrebovali radikáli prijať nový plán ďalšieho postupu. I keď sa zdalo, že po tak ťažkej porážke ich aktivity poľavia, nestalo sa tak. Výbor Birminghamskej SCI poďakoval 13. mája 1793 Charlesovi Greyovi za jeho patriotické úsilie v boji za reformu, rovnako tak sa obrátil i na Thomasa Erskina, ktorého chválil za jeho neutíchajúci boj za slobodu slova a vďaka sa dočkal i Charles Fox s Richardom Sheridanom. Členovia výboru sa tiež uzniesli, že spíšu a rozpošlú adresu všetkým spoločnostiam Veľkej Británie, ktoré podporujú ústavnú reformu týkajúcu sa spravodlivej reprezentácie ľudu. Adresa bola formulovaná v tradičnom veľikášskom štýle osvietenstva: *„Pravda je ako povodeň, ktorá pod ochranou božskej Prozreteľnosti zničí relikvie bigotnosti, povery a chýb, so všetkými ich sprievodnými javmi a vytvorí nikdy neutíchajúcu fontánu, ktorej prúd bude zúrodňovať ľudskú myseľ a sprostredkuje medzi ľudstvom bratské voľby, ktoré sú tak potrebné pre jeho budúce šťastie a prosperitu.“*⁶⁰¹ Príde doba, keď sa budeme radosť z toho, že králi už nebudú viesť vojny proti ľudu a národ sa bude tešiť z požehnania mieru. Potom už nebude ani žiadny obchod s otrokmi či už doma, alebo v zahraničí. Členovia Birminghamskej SCI sa tiež spoločne uzniesli, že budú stále obnovovať petičné úsilie a nedajú sa ničím odradiť, pretože ako kedysi povedali bývalí reformátori William Pitt a vojvoda Richmond, bez reformy nemôže byť zachovaná ani sloboda národa, ani trvalosť múdrej a cnostnej administratívy.⁶⁰² I napriek neúspechu petičného hnutia, navrhovala

⁵⁹⁹ Tamtiež, s. 234.

⁶⁰⁰ Tamtiež.

⁶⁰¹ TNA London, TS 24/3/24. Birmingham Society for Constitutional Information: Letter to Societies for Parliamentary Reform. At a Meeting of the Committee of the Birmingham Society for Constitutional Information, Held at the Hare and Hounds, Hill-Street, May 13, 1793.

⁶⁰² Tamtiež.

Birminghamská SCI, aby sa všetky reformné spoločnosti do budúca pravidelne stretávali a spoločne jednali do tej doby, pokiaľ sa im nepodarí dosiahnuť parlamentnú reformu. Májové petičné hnutie presvedčilo väčšinu anglických i škótskych radikálov, že najlepšou cestou k úspechu, bude jednota a úzka spolupráca, ktorá sa napokon odrazila pri treťom a zároveň poslednom Generálnom konvente v Edinburhu.

2.12. Proces s Thomasom Muirom

Prv než došlo k zvolaniu tretieho, tzv. Britského konventu do Edinburhu, uskutočnili sa dva významné politické procesy, ktorých spôsob vedenia a výsledok otriasli nielen verejnosťou, ale i časťou britského parlamentu. Jednalo sa o súd s významnými škótskymi reformátormi, Thomasom Muirom a reverendom Thomasom Fyschom Palmerom. Thomas Muir bol prvýkrát zatknutý a obvinený z poburovania 2. januára 1793, ale jeho cesta k súdu sa predĺžila kvôli nerozvážnemu rozhodnutiu vycestovať v predvečer popravy bývalého kráľa Ľudovíta XVI. do Francúzska, aby tam orodoval za jeho záchranu. Pred súd bol Muir postavený až 31. augusta 1793 a jeho francúzska cesta mu veľmi priťažila. I napriek tomu, že sa v súdnej sále snažil svoju cestu obhájiť a objasniť dôvody svojho jednania, porota ani sudcovia jeho výpoveď neprijali. Muir vysvetľoval, že v žiadnom prípade nepôsobil vo Francúzku ako „*misionár v cudzej zemi, bez zákonného poverenia autorít svojej vlasti*“.⁶⁰³ Obvinenie bolo podľa neho smiešne a vykonštruované. Bola to jeho súkromná cesta, ktorou sa snažil zvrátiť osud bývalého francúzskeho kráľa a nikdy sa nesnažil vystupovať ako zástupca britskej vlády. To však nebol podľa obžaloby jeho hlavný zločin. Muir bol obvinený z poburovania (charged with sedition) a porote bol predložený zoznam jeho previnení. Jednalo sa o šírenie protištátnych rečí namierených proti panovníkovi a vláde. Muir mal ďalej nabádať ľudí, aby kupovali a čítali protištátnu literatúru. Mal sa angažovať v zločinnom šírení publikácií ako boli Painove Práva človeka a Deklarácia práv Priateľov reformy z Paisley. Podľa obžaloby sa mal Muir zúčastniť dvoch mítingov v Kirkintilloch a Milton, kde mal systematicky útočiť na vládu, ako na tyranskú a na legislatívny orgán, ako na skorumpovaný a mal pritom poukazovať na rozdiely medzi francúzskou vládou a ústavným systémom v Británii.

⁶⁰³ MacKENZIE, s. 81.

Obvinený mal neustále svojou agitáciou hanobiť monarchistický systém vlády, ktorý mal predstavovať ako nepotrebný a finančne nákladný. Obžaloba tiež predvolala svedkov, ktorí mali dosvedčiť, že im mal Muir údajne ponúkať prácu Thomasa Paina, ktorá patrila v tej dobe podľa kráľovskej májovej proklamácie, k zakázanej literatúre. Jeden z jeho najťažších zločinov bolo ale vystúpenie v prvom decembrovom konvente, kde tak nerozvážne verejne prečítal adresu Spojených Írov.⁶⁰⁴

Muirov súd mal jasný politický charakter a bol považovaný za jeden z najkrutejších procesov v Británii 18. storočia.⁶⁰⁵ Jeho výsledok bol v podstate známy už pred jeho zahájením. Hlavným sudcom trestného súdu v Edinburghu bol neslávne známy Robert McQueen, lord Braxfield, ktorý považoval už samotný akt hlásania požiadavku všeobecného volebného práva, za buričský a hodný odsúdenia.⁶⁰⁶ Lord Cockburn, ktorý si proces s Muirom veľmi dobre pamätal, opísal lorda Braxfielda ako muža silnej postavy, s tmavým hustým obočím a hlbokým bručivým hlasom, ktorý vypadal na prvý pohľad ako hrozivý kováč. Jeho prízvuk i dialekt boli silne škótske a jeho prednes, tak ako jeho myšlienky, bol krátky, silný a presvedčivý. Lord Cockburn predložil vo svojich pamätiach neprívetivý obraz lorda Braxfielda, ktorého však popísal tak, ako ho vnímala väčšina súčasníkov, teda ako hrubého surovca. Podľa lorda Cockburna, bol sudca Braxfield málo všeobecne vzdelaný, bez väčšej chuti oddávať sa jemným pôžitkom radovánok, na druhú stranu však ak niečo vysvetľoval, bol vždy jasný a vecný. Práve kvôli svojej „hrubej“ povahe odmietal každého, kto bol od prírody jemnejší vo vystupovaní. Tento muž, ktorý sa stal sudcom pre väčšinu tzv. škótskych martýrov, bol skutočný Jeffreys⁶⁰⁷ Škótska.⁶⁰⁸ Podľa lorda Cockburna i podľa jeho súčasníkov, sa mal lord Braxfield riadiť podľa svojho osobného výroku, „*prineste mi obžalovaného a ja nájdem zákon*“.⁶⁰⁹ Lord Braxfield mal tiež veľmi neobvyklý zmysel pre humor, ktorý skôr ľudí šokoval, než pobavil, pretože po vynesení rozsudku o dlhoročnej deportácie do Botany Bay, či dokonca po vynesení trestu smrti, bol schopný nájsť si chvíľku pre ostrý žart, po ktorom sa následne

⁶⁰⁴ Tamtiež, s. 47–52.

⁶⁰⁵ CLUNY, s. 6.

⁶⁰⁶ TREVELYAN, s. 79.

⁶⁰⁷ George Jeffreys bol veľský sudca, pôsobiaci za vlády Jakuba II. Svoju povest' krutého a bezohľadného sudcu si získal vďaka nekompromisnému presadzovaniu kráľovej politiky. Pre svoje často nespravodlivé vedenie procesov, získal prezývku „*Hanging Judge*“.

⁶⁰⁸ COCKBURN, *Memorials of his Time*, s. 113–116.

⁶⁰⁹ Tamtiež, s. 116.

zachichotal. Jeho smiech však nepramenil z jeho zlomyseľného žartu, ale z pohľadu na prekvapené a šokované tváre prítomných ľudí.⁶¹⁰

Lordom advokátom⁶¹¹ bol menovaný Robert Dundas, synovec ministra vnútra a vláda tak bola o priebehu procesu veľmi dobre informovaná. Už zloženie poroty bolo signálom, že proces nebude korektným. Väčšina členov totiž patrila k lojalistickej Asociácii Goldsmith's Hall a miestne authority tak jasne ukázali odhodlanie manipulovať s priebehom celého súdu. I napriek tomu, že podľa zákona mala každá porota pozostávať z dvanástich nezaujatých mužov, realita bola často odlišná. Hlavne pri politických procesoch, ako to bolo v prípade Thomasa Muira, sa porotcami stávali muži, ktorí boli buď podplatení, alebo vyznávali opačné politické názory ako obžalovaný. O nestrannosti sa v tomto prípade nedalo vôbec hovoriť a obžalovaný mohol očakávať zaujatosť i zo strany sudcov. I napriek Libel Act⁶¹², ktorý rozšíril právomoci poroty na úkor sudcov a ktorý v parlamente v roku 1792 presadil Charles Fox, mali sudcovia stále silný vplyv na názor a rozhodovanie poroty a tento vzťah medzi sudcom a porotou, bol charakteristický hlavne pre škótske právo.⁶¹³

Bolo jasné, že porota pozostávajúca z mužov, ktorí verejne odsudzovali akékoľvek angažovanie sa v reformnom hnutí a ktorí považovali radikálov za najväčšiu hrozbu spoločenského poriadku, Muira už dopredu odsúdila. Proces sa tak stal skutočnou paródiou na spravodlivosť. Muir márne namietal proti zloženiu poroty: „*Nikdy som nevyhlasoval, že som ich nepriateľom, ale Asociácia Goldsmith's Hall úmyselným a verejným aktom deklarovala, že my (Priatelia ľudu – J. B.) sme nepriatelia ústavy [...] a títo muži budú teraz nielen moji porotcovia, ale i sudcovia.*“⁶¹⁴ Na druhú stranu zaujatá porota nemusela stáť vždy proti obžalovanému. V prípade Daniela Isaaca Eatona, ktorý patril k predným vydavateľom radikálnej tlače, sa jeho priateľom podarilo dostať medzi porotcov sympatizantov reformy. Keď bol Eaton dvakrát postavený pred súd, jednak za publikovanie druhého dielu Práva človeka a jednak za vydania Painovej práce *List adresovaný adresátom* (A Letter, Addressed to the

⁶¹⁰ Tamtiež, s. 115.

⁶¹¹ Lord advokát bol hlavným právnym zástupcom britskej vlády a Koruny v rámci škótskeho civilného a trestného práva.

⁶¹² Vďaka tomuto zákonu, získala porota väčšiu nezávislosť na sudcoch a do jej kompetencie tak nespádalo len vyhlasovanie verdiktu „vinný“, či „nevinný“, ale získala i právo rozhodovať, či sa v prípade obžalovaného jednalo o „zločinný úmysel“, alebo nie. Tento zákon sa osvedčil hlavne pri procesoch týkajúcich sa obvinení z publikovania protištátnej literatúry, či šírenia protištátnych rečí.

⁶¹³ HARLING, Philip, *The Law of Libel and the Limits of Repression, 1790–1832*, in: *The Historical Journal*, Vol. 44, No. 1, Cambridge 2001, s. 116.

⁶¹⁴ MacKENZIE, s. 55.

Addressers), v júni a v júli 1793, v jeho porote zasadali i zástanci radikálnej reformy. Eaton bol v oboch prípade oslobodený a tajomník LCS Thomas Hardy neskôr s radosťou konštatoval, že sa im s veľkou námahou podarilo získať niekoľko priateľov pre Eatonov proces.⁶¹⁵ Takýto úspech bol však skôr charakteristický pre anglické súdy s radikálmi, pretože v Škótsku bola nádej, že radikáli dosiahnu verdikt nevinný, minimálna.

Muirova porota sa stala jednou z najviac kritizovaných častí jeho procesu. Zloženie poroty bolo v rámci škótskeho trestného práva v rukách sudcov a v tomto konkrétnom prípade o jej členoch rozhodoval lord Braxfield.⁶¹⁶ Jeden z porotcov bol kapitán John Inglis, ktorý bol známym odporcom liberalizmu a reformného hnutia. Keďže bol však Thomas Muir obvinený z protištátnej činnosti, rozhodol sa požiadať ako kapitán v službách britskej vlády, o zbavenie svojej funkcie porotcu. Tento muž bol natoľko čestný, že sa odmietal zúčastniť procesu proti mužovi, ktorý zdieľal opačný politický názor. I napriek tejto námietke mu bolo oznámené, že na jeho účasti pri zasadaní poroty, nebolo nič nelegálneho.⁶¹⁷ Čo sa týkalo obhajoby, Henry Erskine, brat slávneho obhajcu a whigovského politika Thomasa Erskina, pôvodne Muirovi navrhol, že by bol ochotný ho zastupovať, avšak len pod podmienkou, že Muir nebude zasahovať do vedenia jeho obhajoby. Erskine totiž tušil, že Muirova neochvejná viera v pravdu reformy môže celý proces ohroziť. Muir však advokáta odmietol a rozhodol sa obhajovať sám. Henry Erskine jeho rozhodnutie komentoval s tým, že už vopred vie, ako sa proces skončí.⁶¹⁸ Thomas Muir sa tak zároveň rozhodol využiť súdnu sieň k obhajobe reformného hnutia a jeho cieľov. Muir nebol zďaleka sám, ktorý použil súdnu sieň k politickej agitácii a zožal pritom potlesk publika. Podobne úspešne si počínali i anglickí reformátori Maurice Margarot a Joseph Gerrald, ktorí však nakoniec zdieľali i rovnaký verdikt, ako Thomas Muir.

Každý, kto súdne pojednávanie sledoval, mohol len konštatovať, že obžaloba trpela chronickým nedostatkom akýkoľvek dôkazov o Muirovej protištátnej činnosti a väčšina z nich bola presvedčená o Muirovej nevine. I samotný obžalovaný do poslednej chvíle veril, že porota napokon vynesie verdikt „nevinný“. Samuel Romilly písal pri tejto príležitosti list svojmu dlhoročnému priateľovi Étiennevi Dumontovi,

⁶¹⁵ DAVIS, *“I Can Bear Punishment”*, s. 97.

⁶¹⁶ MacKENZIE, s. 18–19.

⁶¹⁷ COCKBURN, *An examination of the trials for sedition which have hitherto occurred in Scotland*, Vol. I, s. 150–151.

⁶¹⁸ Tamtiež, s. 149.

kde sa vyjadril, že „*ma vôbec neprekvapuje, že si šokovaný z procesu s pánom Muikom a bol by si ešte viacej prekvapený, keby si tu bol osobne, tak ako som bol ja*“.⁶¹⁹ Prvý svedok obžaloby, bol Alexander Johnstone, bielič z Campsie. Thomas Muir okamžite vystúpil s námietkou, že predvolaného muža nikdy v živote nevidel, ale pozná človeka, ktorý mu mal povedať, že Johnstone „*urobí všetko, aby [Muir–J. B.] visel*“.⁶²⁰ Námietka nebola prijatá a svedok mohol zahájiť výpoveď. Jeho svedectvo sa týkalo mítingu FOP v Kirkintilloch, kde vystupoval i obžalovaný, ktorý mal kritizovať britský politický systém a poukazovať na to, že Francúzi mali rovnejšiu reprezentáciu a nižšie dane, než tomu bolo vo Veľkej Británii. To bolo samozrejme považované i podľa obžalovacieho spisu za zločin, pretože Muir mal tak napomáhať k šíreniu francúzskych revolučných ideí a nepriamo pripravovať pôdu pre možné protivládne nepokoje. Svedok tiež zdôraznil, že obžalovaný mal počas mítingu obviňovať parlament z korupcie a vyhlasovať, že poslanci Dolnej snemovne neboli skutočnými zástupcami ľudu. Svedok Johnstone tiež zámerne zdôraznil priemerný vek poslucháčov, ktorí sa zhromaždili na mítingu v Kirkintilloch. Jednalo sa hlavne o mladých tkáčov medzi osemnástym a dvadsiatym rokom.⁶²¹ Cieľom obžaloby bolo totiž poukázať na „nezrelosť“ publika, čím chceli znížiť vážnosť mítingu a zároveň ukázať na to, že obžalovaný Muir, ktorý mal sám univerzitné vzdelanie, využíval mladých a prostých mužov, k manipulácii pre vec reformy.

Obžaloba sa samozrejme snažila dokázať nielen vinu samotného Muira, ale išlo jej tiež o zníženie dôveryhodnosti celého reformného hnutia. Keď bol predvolaný Muirov svedok Robert Weddel, tkáč z Kirkintilloch, ktorý bol zároveň viceprezidentom spomínaného mítingu, obrátil sa na neho lord advokát Robert Dundas, aby vysvetlil súdu, kto mal vlastne podľa jeho predstáv získať v rámci parlamentnej reformy volebné právo. Svedok na chvíľu zaváhal a potom odvetil, že na otázku volebného práva sú obecné rozdielne názory a že ich konkrétnou požiadavkou bola „spravodlivejšia reprezentácia“. Keď ale dostal ďalšiu otázku, čo presne znamená „spravodlivejšia reprezentácia“, svedok už nevedel odpovedať. Lord advokát sa obrátil na Muira s uštipačnou otázkou, či sú všetci členovia reformných spoločností takí hlupáci. Svedok však napokon na obranu zareagoval a vysvetlil, že na otázku volebného práva existujú dva názory. Jedna skupina reformátorov sa prikláňala k

⁶¹⁹ ROMILLY, s. 366.

⁶²⁰ MacKENZIE, s. 57.

⁶²¹ Tamtiež, s. 58.

myšlienke, že volebné právo by malo byť obmedzené len na pozemkových vlastníkov a druhá skupina podľa svedka požadovala všeobecné volebné právo. Keď sa ho Robert Dundas opäť spýtal, ktorý z týchto názorov preferuje, tkáč z Kirkintilloch a viceprezident FOP napokon na odpoveď úplne rezignoval.⁶²² V skutočnosti sa reformné hnutie v 60. rokoch zrodilo hlavne kvôli tomu, aby sa volebné právo netýkalo len pozemkových vlastníkov, ale aby bolo rozšírené podľa volebného cenzu a zároveň i podľa dôležitosti nových hospodárskych centier. Muir sa neskôr počas svojej obhajovacej reči vrátil k Weddelovmu zaváhaniu ohľadne plánu parlamentnej reformy, aby viceprezidenta FOP z Kirkintilloch obránil. „*Oh! Aký to bol len triumf! [...] Keď bolo s posmechom poukázané na absurdnosť tak nevedomých mužov, ktorí sa rozhodli angažovať vo veci reformy, keď dokonca ich viceprezident, čo mal vedieť najviac, zlyhal.*“⁶²³ Muir pritom poukázal na to, že okrem pána Pitta a vojvodu Richmonda, ktorí predniesli presný návrh reformy, nikto iný v snemovni s jasným plánom nevystúpil. Ako teda mali rozumieť reforme prostí muži, ak o jej prevedení nemali predstavu ani samotní poslanci?⁶²⁴

I keď svedok Weddel nedokázal uspokojivo odpovedať na otázky lorda advokáta, týkajúcu sa reformného hnutia, jeho výpoveď svedčila v prospech obžalovaného. Weddel poprel, že by Muir útočil na britský politický systém a naopak poslucháčov mítingu nabádal k legálnemu a pokojnému presadzovaniu reformy. Podľa svedka, Muir obhajoval rovnováhu moci Koruny, Snemovne lordov a Dolnej snemovne a ako jedinú zákonnú formu boja za reformu, považoval petičné právo. Weddel odmietol tvrdenie Alexandra Johnstona, že by Muir porovnával systém vlád vo Francúzsku a Británii a poprel i tvrdenie, že obžalovaný na mítingu útočil proti vysokým daniam.⁶²⁵ Počas priebehu celého procesu, ani jedna z korunných svedeckých výpovedí nepodala dostatočné dôkazy, ktoré by neboli následne vyvrátené svedkami, ktoré predvolal obžalovaný.

V rámci obžaloby vystúpila i Ann Fisherová, bývalá služobná rodiny Muirov, ktorá bola zároveň považovaná za najdôležitejšieho korunného svedka. Ann Fischerová počas svojej výpovede rozprávala o tom, že Muir mal ľudom, ktorí prichádzali do obchodu jeho otca, rozprávať o knihe Thomasa Paina a ponúkať ju k čítaniu.⁶²⁶ Ann

⁶²² Tamtiež, s. 60.

⁶²³ Tamtiež, s. 89

⁶²⁴ Tamtiež.

⁶²⁵ Tamtiež, s. 58.

⁶²⁶ Tamtiež, s. 63.

Fisherová sa mohla spočiatku zdať ako výborný svedok obžaloby, pretože sa pohybovala priamo v rodine Muirových, ale v jej výpovedi sa našlo veľa nezrovnalostí. Služobníctvo nepatrilo na konci 18. storočia k žiadnym vzdelancom, ani samoukom. Boli to ľudia plne závislí na svojom pánovi a v rámci volebného práva s nimi nepočítali dokonca ani francúzski revolucionári. Preto sa kladie otázka, odkiaľ vedela nevezdellaná a v politike už vôbec nie znalá služobná Fisherová o tom, že existovali práve dva diely Práv človeka, a kde sa dozvedela o pojmoch ako bola Deklarácia práv človeka a občana. Vedela dokonca o existencii politických pamfletov, ako bola Deklarácia práv a adresa ľudu od Priateľov reformy z Paisley a prekvapivo zaregistrovala a zapamätala si i názov časopisu Sheffieldskej SCI, Patriot. Služobná dokonca pred súdom vyslovila mená ako Edmund Burke, či Constantin-François de Volney. Väčšine pozorovateľov Muirovho procesu bolo jasné, že nevezdellaná služobná sa len dobre naučila názvy politických prací, pretože nikto neveril tomu, že by sa zaujímala o politiku a už vôbec neuverili tomu, že by niekedy držala v ruke politický pamflet, či knihu.⁶²⁷

Ann Fisherová tiež podala svedectvo o tom, že Thomas Muir často čítal francúzske právne knihy a v rodinnom kruhu sa bavil o politike a to i pred svojou matkou a sestrou. Fisherová dokonca tvrdila, že Muir schvaľoval myšlienku väčšieho obmedzenia monarchie a obhajoval republikanizmus, ktorý považoval za najideálnejšiu formu vlády. Keďže však monarchia v Británii tak dlho a dobre fungovala, nebolo podľa neho vhodné tento systém meniť.⁶²⁸ To, že sa Thomas Muir bavil o politike v kruhu svojej rodiny, nebolo možné považovať za zločin. No i napriek tomu dostala bývalá služobná priestor, aby súdu poskytla tieto súkromné informácie. Keď bol následne Muir požiadaný, aby v rámci svojej obhajoby položil svedkyni otázky, odmietol tak učiniť, pretože bývalou služobnou otvorene pohrdal⁶²⁹ a považoval ju za „*domáceho a veľmi dobre vyškoleného špióna*“.⁶³⁰ Tam, kde sa mal Muir podľa svojich slov cítiť najbezpečnejšie, číhal udavač.⁶³¹

⁶²⁷ COCKBURN, *An Examination of the trials for sedition which have hitherto occurred in Scotland*, Vol. I, s. 165.

⁶²⁸ MacKENZIE, s. 66.

⁶²⁹ Tamtiež, s. 66.

⁶³⁰ Tamtiež, s. 65.

⁶³¹ Tamtiež, s. 97.

Závěrečná řeč Thomasa Muira bola nielen vlastnou obranou, ale zároveň i obhajobou celého reformného hnutia⁶³². Táto reč mu ale ešte viacej uškodila. Ak si Muir myslel, že tým dokáže presvedčiť porotu a zapôsobiť na jej emócie a vlastenectvo, bol na omyle. Tu sa ukázalo, aký negatívny dopad malo Muirove presvedčenie o vlastnej pravde a neomylnosti jeho viery v reformu. Naivne dúfal, že budú stačiť jeho intelektuálne schopnosti a nadanie rečníka, aby presvedčil porotu i sudcov o tom, že reforma je jediným liekom na všetky ekonomické i sociálne ťažkosti. Miesto toho si ale svojou vierou v správnosť hlásanej cesty ešte viacej znepriatelil porotu. Ostatne, ako už bolo povedané, Muir nebol jediným príkladom tejto politickej naivity a nasledujúce politické procesy s radikálmi boli toho príkladom.

V závěrečnej reči sa Muir snažil vyvrátiť tvrdenie, že šíril, či odporúčal Painovu knihu a tiež razantne popieral, že by bol republikán.⁶³³ Keď Robert Dundas označil Adresu Spojených Írov ako „*plnú zradu*“⁶³⁴, Muir namietal s tým, že lord advokát nepoukázal na jediné pasáž, ktorá by mala so skutočnou zradou niečo spoločného.⁶³⁵ Muir počas svojej závěrečnej reči tiež zdôraznil, že pred reformným hnutím 90. rokov, tu boli politici ako William Pitt ml., či vojvoda Richmond, ktorí presadzovali parlamentnú reformu, ale to, čo bolo v 80. rokoch považované za legálne, bolo teraz prezentované ako zločin. Ak bude teda Muir uznaný vinným, porota tak zároveň odsúdi i Williama Pitta a vojvodu Richmonda. Čo sa týkalo politickej literatúry, Muir presadzoval čítanie a samovzdelávanie, ale nikdy a to potvrdili i svedkovia, neodporúčal Práva človeka, pretože Paine bol republikán a celá jeho práca bola obhajobou tohto systému. I napriek tomu však Paina ako autora nezavrhol, pretože jeho práca bola podľa neho len teóriou a neexistovali dôkazy, že by chcel tieto myšlienky skutočne realizovať. Muir sa pritom opieral o slobodu tlače, ktorú považoval za neodcudziteľné právo.⁶³⁶ Zároveň priznal, že požičal len jediný exemplár tohto diela, čo však považoval sa chabý argument dokazujúci jeho zločinné aktivity.⁶³⁷ Počas svojej závěrečnej reči tiež zdôraznil, že neschvaľoval republikanizmus, pretože výsledok by bol do budúca neistý, na rozdiel od zažitého monarchizmu, ktorý

⁶³² Závěrečná řeč Thomasa Muira bola v amerických školách v 19. storočí zahrnutá do študijných osnov, ako deklamácia mieru. V Británii sa tak nikdy nestalo.

⁶³³ MacKENZIE, s. 95–96.

⁶³⁴ Tamtiež, s. 105.

⁶³⁵ Tamtiež.

⁶³⁶ Tamtiež, s. 92.

⁶³⁷ Tamtiež, s. 87, 95–96.

mal nielen dlhú tradíciu, ale ukázal sa pre Britániu ako najlepšia forma vlády.⁶³⁸ Muir v skutočnosti mohol sympatizovať s republikanizmom, ale podobne ako väčšina radikálnych reformátorov zastával názor, že pre Britániu bol najvýhodnejšou formou vlády práve monarchizmus.

Keď sa tento nepochybne vynikajúci rečník skoro po trojhodinovej obhajovacej reči konečne odmlčal, v sieni zaburácal obrovský aplauz. Sudca Braxfiel ale označil tento výbuch nadšených emócií za ďalší znak zrady a manipulácie s davom. Obžalovaný podľa neho znova ukázal, aký je to v skutočnosti nebezpečný človek.⁶³⁹ Čo sa týkalo reformy, lord Braxfield mal v tejto záležitosti jasno. Jeho nasledujúce vyslovené argumenty sa stali povestné: „*Pán Muir by mal vedieť, že by takejto zberbe [ľudia bez volebného práva–J. B.] nemala byť venovaná žiadna pozornosť. Aké majú oni právo na reprezentáciu? Mal by im povedať, že parlament nikdy neprihliadne k ich petícii. Ako si to mohli myslieť? Vláda každej zeme by mala byť ako korporácia a v našej zemi by sa mala zamerať len na pozemkové záujmy, ktoré jediné by mali mať právo reprezentácie. Čo má národ zo zberby, ktorá nemá nič iné, len osobné vlastníctvo? [...] Oni si môžu kedykoľvek zbalit' svoj majetok do batôžku a v okamžiku opustiť zem, ale pozemkoví vlastníci tak učiniť nemôžu.*“⁶⁴⁰

Muirovi bolo vyčítané hlavne to, že zneužíval nevzdelaných ľudí, aby im vstúpoval „buričské myšlienky“ proti vláde i proti systému tradičnej spoločnosti.⁶⁴¹ Braxfield síce patril k extrému a jeho názor mali často tak nevyberavý jazyk, že sa od neho dištancovali i mnohí zarytí nepriatelia reformy, ale bol ukážkou toho, ako sa verejnosť obávala angažovania sa pracujúcej vrstvy v politike. Podľa lorda Cockburna sa jednalo sa o dobu, ktorá nepripúšťala žiadnu formu neutrality ani umiernenosti. Bolo to obdobie, kedy mohla jedna polovica národa vynášať verdikt nad tou druhou.⁶⁴² Hlavným argumentom pri všetkých procesoch s radikálmi, bola „závažnosť doby“. Británia bola vo vojne s revolučným Francúzskom a akékoľvek angažovanie sa v reformnom hnutí bolo v tejto dobe považované za zločin. Porota nerozhodovala na základe riadnych dôkazov, ani nehľadala zločinný úmysel, ale rozsudok bol vyneseny na báze predpokladov a domnienok. V tejto napätej dobe nebolo možné presadzovať

⁶³⁸ Tamtiež, s. 96.

⁶³⁹ Tamtiež, s. 107.

⁶⁴⁰ Tamtiež, s. 108.

⁶⁴¹ Tamtiež.

⁶⁴² COCKBURN, Henry, *An Examination of the trials for sedition which have hitherto occurred in Scotland*, Vol. I, Edinburgh 1888, s. 167 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: <https://archive.org/details/anexaminationtr03cockgoog>

myšlienku slobody prejavu, ako sa to v parlamente márne snažila obhajovať malá whigovská opozícia a ako sa o tom presvedčil i Thomas Erskine, ktorého obhajoba Thomasa Paina bola založená práve na slobode prejavu. Doba, kedy vo Francúzsku prepukol jakobínsky teror a Európa bojovala proti novej „občianskej ideológii“, nebolo v inak liberálnej britskej spoločnosti miesto pre diskusiu, ktorá by akokoľvek spochybňovala „dokonalosť“ ústavy.

Porota podľa lorda Cockburna nebola ochotná pripustiť žiadny iný názor a obvinený bol pre ňu ako „nákaza“. Muirrov proces považoval tento významný advokát a sudca za bezprávny a stal sa tak smutným príklad svojvôle škótskeho trestného práva na konci 90. rokov 18. storočia. Odvolávanie sa súdu na „okolnosti doby“ sa stali sotva ospravedlniteľnou zámienkou k odsúdeniu zjavne nevinného človeka. Lord Cockburn zdôraznil, podobne ako mnoho súčasníkov a svedkov Muirvho procesu, že obžaloba nepriniesla žiadne dôkazy, ktoré by boli dostačujúce k odsúdeniu obžalovaného.⁶⁴³ I napriek tomu sa porota, ktorá pozostávala s členov loajalistickej spoločnosti, rozhodla uznať Thomasa Muira vinným. Na druhú stranu jej ani nič iné neostávalo, pretože tlak hlavného sudcu lorda Braxfielda a ostatných štyroch prísediacich sudcov jasne naznačoval, čo bolo ich práním. Jeden z porotcov, obchodník John Horner, sa neskôr vyjadril k Muirovej kauze počas rozhovoru s lordom Cockburnom. Sudca Braxfield tohto porotcu osobne poznal, takže keď vstupoval do súdnej siene a kráčal okolo lavice porotcov, zastavil sa u neho a zašeptal: „*Pod'ťe pán Horner, pod'ťe a pomôžte nám obesiť toho prekliateho ničomníka.*“⁶⁴⁴ O nestrannosti súdu sa teda nedalo vôbec uvažovať.

Po vynesení verdiktu, sa sudcovia rozhodovali o forme a výške trestu. To, čo nasledovalo, šokovalo dokonca i členov poroty. Podľa lorda Henderlanda, jedného zo sudcov, existovalo niekoľko možností trestu. Vypovedanie z Británie, pokuta, bičovanie, väzenie, alebo deportácia. Vypovedanie by nič neznamenalo, pretože by sa jednalo len o odchod do inej zeme. Tam by bol odsúdený stále nebezpečný, pretože by dostal príležitosť šíriť svoje buričské myšlienky. Pokuta by dopadla na jeho rodičov, ktorí už teraz dostatočne trpia. Bičovanie by bolo naprosto nevhodné pre muža, ktorý sa narodil do rodiny z vyššej spoločnosti. Väzenie by bolo len dočasné a potom by odsúdený mohol pokračovať vo svojej buričskej činnosti. Preto zostával len trest

⁶⁴³ COCKBURN, *Memorials of his Time*, s 100–102.

⁶⁴⁴ Tamtiež, s. 116–117.

deportácie.⁶⁴⁵ Napokon bol vynesený trest štrnásť rokov vyhnanstva do Botany Bay⁶⁴⁶, čo bolo považované nielen za neprimerane prísnu formu trestu, ale mnohí a to i na pôde parlamentu, považovali tento trest za nelegálny. Muir nemal ani možnosť odvolať sa, pretože na rozdiel od anglického trestného práva, kde sa odsúdení mohli obrátiť k najvyššiemu súdu, čo bola Snemovňa lordov, boli odsúdení v Škótsku tejto možnosti zbavení. Rozsudok bol teda nezvratný.

Výška i forma trestu bola šokom nielen pre Muirových sympatizantov, ale ako už bolo povedané i pre samotnú porotu. Podľa svedectva sira Jamesa Gibsona-Craiga z roku 1849, boli po vynesení trestu všetci úplne ohromení. Členovia poroty sa dokonca súkromne stretli a skonštatovali, že trest je nanajvýš krutý. Niektorí si pôvodne mysleli, že Muir bude len niekoľko týždňov uväznený, čo by úplne stačilo a iní dokonca navrhovali protestnú petíciu súdu.⁶⁴⁷ Rovnako rozhorčení boli i reformátori, z ktorých mnohí síce považovali chovanie Muira za príliš netaktné a nerozvážne, čím zjavne narážali na jeho prečítanie Adresy Spojených Írov, na druhej strane ale jeho odsúdenie vnímali ako príklad najvyššieho bezprávia.⁶⁴⁸ Vydavateľ sheffieldského Patriota Joseph Gales sa pýtal v liste, ktorý napísal manchesterskému radikálovi Josephovi Astonovi, „čo si myslíš o osude úbohého Muira? Po tom, ako bol Muir odsúdený k deportácii na štrnásť rokov, by sme už nemali viacej premýšľať o väzení šiestich, dvanástich, či osemnástich mesiacov. Dobrý Bože! [...] Patriot je ako vidíš, medzi proskribovanými písomnosťami. V našej časti Británie sú práva stále rešpektované, ale ako dlho to bude trvať, to nikto nevie.“⁶⁴⁹ Asi najvýstižnejšie sa o procese vyjadril Charles Fox, keď vyhlásil: „Boh pomáhaj tým, ktorí majú takých sudcov!“⁶⁵⁰ Muir bol však vládou považovaný za hrozbu a je pravdepodobné, že ak by v Británii existovala skutočne revolučná nálada, stal by sa rozhodne jedným z predných revolučných vodcov,⁶⁵¹ pretože bol k tomu predurčený nielen ako vynikajúci rečník, ktorý dokázal strhnúť publikum a prebudiť v ňom emócie, ale mal

⁶⁴⁵ MacKENZIE, s. 109.

⁶⁴⁶ Jednalo sa o trestaneckú kolóniu na východnom pobreží Austrálie. Trestanci boli neskôr presunutí do zálivu Port Jackson, kde vyrástlo mesto Sydney.

⁶⁴⁷ COCKBURN, *An examination of the trials for sedition which have hitherto occurred in Scotland*, Vol. I, s. 182.

⁶⁴⁸ HARDY, s. 49.

⁶⁴⁹ HOLLAND–EVERETT, s. 160.

⁶⁵⁰ CONE, s. 174.

⁶⁵¹ THOMIS, Malcolm I. – HOLT, Peter, *Threats of Revolution in Britain 1789–1848*, Cambridge 1977, s. 11.

i vlastnosti revolucionárov, ako bola odhodlanosť, riskovanie a zápal pre vec, ktorej veril.

2.13. Muir a Palmer, prví „škótski martýri“

Obhajca parlamentnej reformy reverend Thomas Fysche Palmer, sa narodil v roku 1747, do rešpektovanej a starej rodiny z anglického Ickwellu, ležiaceho v Bedfordshire. Dostalo sa mu vynikajúceho vzdelania, študoval v Etone a v Cambridge a istú dobu pôsobil ako anglikánsky duchovný. Po tom, ako sa mu do rúk dostala literatúra od Josepha Priestleyho, prestúpil k unitariánom a na začiatku 90. rokov odišiel kázať do Škótska. Palmer i príležitostne vyučoval, ale nikdy za tieto služby neprijal peniaze, pretože zamestnanie učiteľa považoval za česť. V priebehu leta 1793 sa začal angažovať v reformnom hnutí a táto aktivita ho priviedla až pred obvodný súd v Perth.⁶⁵²

Palmer bol zatknutý za poburovanie 2. augusta 1793 a jeho proces trval od 12. do 13. septembra. Vláda sa začala o Palmera zaujímať po jeho účasti na júlovom mítingu reformátorov v Dundee, kde zasadala *Spoločnosť priateľov Slobody* (Friends of the Liberty).⁶⁵³ Dôvod Palmerovho zatknutia a obžaloby vysvetlil pred súdom jeho priateľ, James Ellis⁶⁵⁴, keď bol predvolaný svedčiť. Ellis bol práve v spoločnosti Palmera, keď ich v júni 1793 zastavil na ulici miestny reformátor George Mealmaker, spolu z ďalšími dvoma mužmi a predstavili sa im ako členovia Spoločnosti Priateľov slobody. Mealmaker sa potom obrátil na Palmera aby mu vysvetlil, že spoločnosť mala v pláne publikovať adresu pre ich spoluobčanov, ale keďže nikto z jej členov nebol dostatočne vzdelaný, rozhodli sa v tejto záležitosti obrátiť práve na neho. Pretože však mala spoločnosť len asi tridsať pravidelných členov, pochádzajúcich hlavne spomedzi remeselníkov a námezdné pracujúcich, odmietol Palmer adresu zostaviť, pretože by

⁶⁵² DYER, George, *Slavery and Famine, Punishments for Sedition; or, An Account of New South Wales, and of the Miserable State of the Convicts by Georgie Thompson, who sailed in the Royal Admiral, May, 1792, with some Preliminary Remarks and a Sketch of the Character of Thomas Fysche Palmer, B.D. late Senior Fellow of Queen's College, Cambridge. By George Dyer, Author of the Complaints of the Poor People of England*, London 1794, s. 42–44 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: https://books.google.cz/books?id=xsNbAAAACAAJ&printsec=frontcover&hl=cs&source=gbs_ge_su_mm

⁶⁵³ *The New Annual Register for the Year 1793*, London 1794, s. 37 [cit. 13. 2. 2016] Dostupné na: <http://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=hvd.hxj8vf;view=1up;seq=9>

⁶⁵⁴ James Ellis po odsúdení Thomasa Fysha Palmera odmietol reverenda, u ktorého býval a ktorému pomáhal v domácnosti opustiť a rozhodol sa s ním zdieľať osud vo vyhnanstve v Botany Bay.

jej publikácia, ktorá by podľa neho mala len malý význam, vyšla členov spoločnosti veľmi drahá a mohlo by im dokonca hroziť zadlženie. I napriek tomu, že Mealmaker Palmera ubezpečoval o tom, že peňazí na vydanie adresy majú dostatok, trval reverend na svojom názore a po osobnej návšteve spoločnosti, sa dokonca snažil reformátorov presvedčiť, aby sa ani vo svojej rézii nepokúšali adresu napísať, ani vydať. Nakoniec sa však nechal Palmer svojim priateľom Ellisom obmäkčiť, aby členom Spoločnosti Priateľov slobody pomohol. Mealmaker následne priniesol Palmerovi návrh adresy, ktorú však reverend odmietol ako veľmi útočnú a gramaticky nevyhovujúcu a rozhodol sa ju pozmeniť. Keď sa Palmerov obhajca Haggart spýtal svedka Ellisa, čo bolo cieľom adresy, ten odvetil, že reformátori Spoločnosti Priateľov slobody usilovali o užší zväzok s ostatnými škótskymi reformátormi, aby tak mohli ľahšie presadiť parlamentnú reformu. Ellis však zároveň zdôraznil, že sa malo jednať o pokojnú a legálnu, cestu k dosiahnutiu tohto cieľu. Svedok tiež potvrdil, že Palmer členom spoločnosti nakoniec finančne pomohol a zaplatil im publikáciu spomínanej adresy.⁶⁵⁵

Zločiny, z ktorých bol Palmer obvinený, boli veľmi podobné tým, ktoré si vypočul Muir, ale v prípade Palmera sa jednalo o „kratšiu“ verziu. Obžaloba obvinila Thomasa Fyshe Palmera zo spísania a publikácie buričskej literatúry, ktorá mala svojim obsahom poštváť ľudí proti „šťastnej ústave“ a vláde tejto zeme. Hanopis mal zámerne zle interpretovať činnosť a ciele vlády a obhajovať nepriateľov vlasti. Palmer mal touto publikáciou údajne usilovať o zasiatie nespokojnosti medzi ľuďmi, čo by napokon viedlo k povstaniu. Jednalo sa teda o zločiny „barbarského charakteru, ktoré boli nebezpečné pre verejný poriadok“.⁶⁵⁶ Podobne ako v prípade Muira i Palmerova obžaloba vychádzala z predpokladaného zločinu a vykonštruovaného príbehu. Adresa bola ako súčasť obžaloby v súdnej sieni verejne prečítaná. Autor sa v nej dôrazne pýtal: „Nerozširujú sa každý deň okovy našich reťazí? Neuchopuje každý deň výkonná moc nové bezprecedentné a neospravedlniteľné právomoci? Nevytvorila Dolná snemovňa, tvoja jediná ochrana pred zlom tyranie a aristokracie, proti tebe koalíciu? Je voľba ich členov spravodlivá, rovná a dostatočne častá? [...] Nadišiel čas, keď si buď vyberieš podporu slobody, alebo tvoju večnú hanbu [...] Sme uvrhnutí našimi biednymi ministrami do vojny a poddajný parlament sa zdá byť nedbalým k tvojim záujmom

⁶⁵⁵ *The Trial of the Rev. Thomas Fyshe Palmer, before the Circuit Court of Justiciary, held at Perth, on the 12th and 13th September, 1793 on an Indictment for Seditious Practices* (Ďalej len: *The Trial of the Rev. Thomas Fyshe Palmer*), Edinburgh 1793, s. 95–98 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: https://books.google.cz/books?id=kptbAAAAQAAJ&printsec=frontcover&hl=cs&source=gbs_ge

⁶⁵⁶ Tamtiež, s. 5.

[...]“⁶⁵⁷Obžaloba mohla argumentovať, že pamflet spadal podľa májovej kráľovskej proklamácie pod charakteristiku buričskej literatúry. I napriek tomu, že sa na prelome roku 1792/93 strhla v oboch snemovniach prudká debata o tom, čo presne znamená „buričská literatúra“ a kde sú hranice slobody prejavu a kde sa už jedná o zločin, väčšina parlamentu stála na strane ministrov podporujúcich kráľovskú proklamáciu. Richard Sheridan patril k tým, ktorí verili, že sa zo strany vlády jednalo o umelo vyvolávanú paniku, aby ľudí presvedčila o existencii protištátnej činnosti a aby si tým ľahšie získala podporu k upevneniu svojej moci.⁶⁵⁸ Definícia hanopisu bola skutočne veľmi nejasná, pretože sa jednalo o „*formu písomného materiálu, ktorého obsah mal tendenciu provokovať a narušovať mier*“.⁶⁵⁹ Ani autori, ani vydavatelia v skutočnosti nevedeli, kedy sa ešte jednalo o slobodu slova a kedy boli prekračované hranice legality. Podobne sa s týmto problémom potýkali i sudcovia a porota a sloboda prejavu sa tak stávala často rozmarom v rukách miestnych autorít, ktorí posudzovali „buričskú literatúru“ podľa svojho politického presvedčenia.⁶⁶⁰

Palmerov obhajca Haggart postavil časť obhajoby na poukázaní, že i niektorí politici, ktorí sedeli v parlamente, alebo dokonca vo vláde, mali reformnú minulosť, alebo sa aspoň nevyberavo vyjadrovali o aristokracii, ale nikto z nich nebol za toto jednanie trestne stíhaný. Haggart citoval pred súdom slová Edmunda Burka, ktorý kedysi popísal šľachticov ako druh ľudí, pripravených jednat' pochlebovaním, parazitovaním a ktorí mali tendenciu správať sa ako pasáci, či klauni, teda tak ako najnižšie postavení ľudia v spoločnosti, ako najodpornejšia časť ľudstva.⁶⁶¹ Palmerov obhajca tiež spomenul vojvodu Richmonda a jeho reformnú minulosť, ktorý začiatkom 80. rokov prehlasoval, „*že reštaurovanie práv týkajúcich sa všeobecného volebného práva je jedinou možnou cestou*“.⁶⁶² Argumenty, ktoré poukazovali na reformné aktivity politikov, však zostávali tradične nevypočuté a porota, ani sudcovia im neprikladali na dôležitosť. Pozornosť sa totiž zameriavala len na reformné hnutie 90. rokov, ktoré bolo hlavne vďaka Francúzskej revolúcii považované za nebezpečnú hrozbu spoločnosti. Jeden zo sudcov, lord Alexander Abercromby sa preto pýtal, do akej miery bola cieľom týchto mužov len snaha o reformu a kedy sa už jednalo o

⁶⁵⁷ Tamtiež, s. 7–8.

⁶⁵⁸ COBBETT, *Parliamentary History of England*, Vol. XXX, s. 526.

⁶⁵⁹ HARLING, s. 110.

⁶⁶⁰ Tamtiež, s. 110–112.

⁶⁶¹ Tamtiež, s. 34–35.

⁶⁶² Tamtiež, s. 39.

zámer poburovať a podnecovať verejnosť k nepokojom. Všeobecné volebné právo bolo podľa lorda Abercromba v Škótsku úplne neznáme a nikdy predtým neexistovalo. Ak by totiž existovalo, už by sa podľa neho teraz obyvatelia netešili zo slobody a ústavy. Preto podľa sudcu zostávalo otázkou, či povzbudzovanie ľudí k tomuto právu, vedúcemu jednoznačne k rozkladu ústavy a slobody, nebolo trestné a nebolo ho preto potreba zastaviť.⁶⁶³

Palmerov osud bol vopred spečatený podobne, ako to bolo v prípade Muira. Jeho porota tiež pozostávala z miestnych lojalistov a lord advokát Robert Dundas o ňom vyhlásil, že sa jedná o najodhodlanejšieho rebela Škótska.⁶⁶⁴ Palmer bol odsúdený k deportácii do Botany Bay na sedem rokov, ale jeho viera v reformu neutíchla ani po vyhlásení rozsudku. „*Veril som, že parlamentná reforma rozšíri šťastie miliónov a nastolí bezpečnosť ríše. Z toho dôvodu a s týmito názormi a Boh mi je svedkom, som sa spojil so spoločnosťou prostých tkáčov a námezdné pracujúcich [...] v Dundee.*“⁶⁶⁵ Priebeh procesov Muira i Palmera a výška i forma trestu zdvihla vlnu odporu nielen medzi zástancami reformy, ale i medzi niektorými whigovskými politikmi. V Dolnej snemovni i v Snemovni lordov sa s prestávkami od januára do apríla 1794, pokúšala malá opozícia významných politikov o preskúmanie a znovuotvorenie oboch procesov. Vo februári 1794 poslanec Dolnej snemovne a priateľ Charlesa Focha, William Adam, dokonca predložil návrh, ktorým mal zjednotiť anglické a škótske trestné právo. Podľa Adamovho návrhu mala byť zavedená možnosť odvolania sa od škótskych obvodných a trestných súdov k vyššej inštancii, tj. k Snemovni lordov, ako k najvyššiemu odvolaciemu súdu. Adam tak chcel, aby najvyšší apelačný súd, Snemovňa lordov, platil i pre škótske trestné právo. Jeho návrh ale neprešiel. Podporilo ho len tridsaťjeden poslancov, zatiaľ čo proti sa postavilo stodvadsaťšesť poslancov.⁶⁶⁶ Keď sa v marci 1794 William Adam po tretíkrát pokúšal návrh presadiť, reagoval proti nemu minister vnútra Henry Dundas, ktorý ako zástupca škótskeho ľudu pána Adama ubezpečil, že jeho návrh zmeny zákona v škótskom trestnom práve, je v úplnom protiklade s pririami samotných Škótov.⁶⁶⁷

Debata o preskúmaní Palmerovho a Muirovho procesu prebiehala v oboch snemovniach vždy veľmi búrlivo a vášnivo. Dňa 10. marca vystúpil opäť poslanec

⁶⁶³ Tamtiež, s. 152.

⁶⁶⁴ BAYLEN-GOSSMAN, s. 365.

⁶⁶⁵ *The Trial of the Rev. Thomas Fyshe Palmer*, s. 158.

⁶⁶⁶ COBBETT, *Parliamentary History of England*, Vol. XXX, s. 1346–1349.

⁶⁶⁷ Tamtiež, Vol. XXXI., s. 62.

Dolnej snemovne William Adam a pokúšal sa poukazovať na nelegálnosť oboch procesov. Vysvetľoval, že zločiny proti pánovi Muirovi i Palmerovi boli v anglickej terminológii prečiny týkajúce sa „*libel*“, čo znamenalo nactiutňhanie, alebo „*leasing-making*“, čo v škótskom trestnom práve znamenalo urážka dôstojnosti panovníka, či posmešky na účet panovníka. Podľa zákona kráľovnej Anny (Scots Act) z roku 1703, bola trestom pre tento druh zločinu buď pokuta, alebo vypovedanie zo zeme (banishment), ktoré ale nespádalo pod trest deportácie (transportation).⁶⁶⁸ Podobne argumentoval 15. apríla v Snemovni lordov i gróf Lauderdale, otvorený sympatizant Francúzskej republiky. Podľa „občana Maitlanda“, ako bol gróf Lauderdale tiež nazývaný, nemohla byť použitá proti Muirovi ani Palmerovi ako forma trestu deportácia, pretože podľa zákona z roku 1703 sa v ich prípade jednalo o „*leasing-making*“, ktorý sa trestal pokutou, väzením, či vypovedaním, čo nebolo v žiadnom prípade to isté ako deportácia. Navyše Škóti nemali až do vyhlásenia únie s Anglickom vlastné kolónie a tak u nich zákon o treste deportáciou ani nemohol existovať.⁶⁶⁹

Rovnakého názoru bol i poslanec Dolnej snemovne William Adam, ktorý zdôrazňoval, že deportácia do Botany Bay neznamerala to isté ako kedysi trest deportácie do Ameriky, ktorý fungoval až do vyhlásenia nezávislosti, pretože v prípade bývalých amerických kolónií, sa jednalo o kultúrnu zem s anglickými tradíciami a zvyklosťami. Cesta do Botany Bay mala byť naopak dlhá, únavná a nebezpečná. Stačilo sa pozrieť na správy o úmrtiach v priebehu plavby do Austrálie. Po príchode na toto miesto bol hneď vidieť jasný kontrast medzi ním a miernou a prívetivou Amerikou. Pôda tam bola nehostinná a neúrodná, živobytie bolo závislé na dodávkach, pričom sa často jednalo o skromné zásoby. Obyvatelia tak často trpeli hladom. Nebolo tam možné nájsť žiadnu kultivovanú spoločnosť, ale len drsných a nevzdelaných ľudí bez akýchkoľvek slušných a kultúrnych spôsobov. A práve na toto miesto mali byť po nespravodlivom procese deportovaní dvaja vzdelaní muži jemných mravov, ktorí pochádzali z dobrých rodín.⁶⁷⁰ Poslanci často zdôrazňovali sociálny pôvod oboch odsúdených, ktorý mal zaväziť v rámci žiadosti o preskúmanie procesov v parlamente. Poslanec Adam v debata z 24. februára zdôraznil, že pán Palmer pochádzal z jednej z najstarších rodín z grófstva Bedford⁶⁷¹ a Richard Sheridan

⁶⁶⁸ Tamtiež, Vol. XXX., s. 1490–1491.

⁶⁶⁹ Tamtiež, Vol. XXXI., s. 267–269.

⁶⁷⁰ Tamtiež, Vol. XXX., s. 1538–1540.

⁶⁷¹ Tamtiež, s. 1455.

nezabudol spomenúť, že Palmer bol pôvodne i členom Queens' College v Cambridge.⁶⁷² Palmera neskôr jeho priateľ George Dyer opísal ako veľmi vzdelaného a sčítaného muža, ktorý rozumel umeniu, poézii a hudbe. Okrem toho mal výborný prehľad i v oblasti architektúry, záhradníctva a poľnohospodárstva.⁶⁷³ Thomas Muir sa zase narodil do veľmi slušnej a rešpektovanej rodiny⁶⁷⁴ a jeho univerzitné vzdelanie na poli práva a vynikajúce rečnícke schopnosti ho stavali medzi intelektuálne osobnosti vyššej spoločnosti. Poslanci parlamentu tak obhajovali seberovných, vzdelaných mužov s dobrým vkusom a vyberaným chovaním. Trest deportácie, ktorý by odsúdil týchto mužov k životu medzi „barbarmi“, sa ich osobne dotýkal. Neobhajovali teda len slobodu prejavu a práva odsúdených radikálov, ale zároveň hájili i sami seba a svoju spoločenskú vrstvu.

Ministerský predseda William Pitt však odmietal akúkoľvek myšlienku možnosti preskúmania priebehu procesov s Palmerom a Muikom. Keďže v škótskom trestnom práve neexistovala možnosť odvolania sa od trestného súdu k najvyššiemu apelačnému súdu, teda k Snemovni lordov, nemala opozícia v parlamente veľkú nádej presadiť požiadavku prešetrenia oboch procesov. Pitt tak mohol namietat' i proti možnosti petície, ktorá by bola v tejto záležitosti zaslaná parlamentu, pretože podľa zákona mala byť žiadosť o milosť poslaná priamo panovníkovi.⁶⁷⁵ Obhajcovia Palmera a Muira však nechceli žiadať o milosť, ale ich cieľom bolo dosiahnuť znovupreskúmanie procesov na pôde parlamentu, čo ale zo zákona nebolo možné. Keď Pitt vyhlásil, že by bolo „*trestuhodné, ak by sudcovia nevyniesli rozsudok nad tak opovážlivými delikventami a nepotlačili tak doktrínu, ktorá je veľmi nebezpečná našej zemi*“,⁶⁷⁶ ohradil sa proti nemu poslanec Adam s tým, „*že je to zvláštne, že práve ministerský predseda odsudzuje túto doktrínu ako nebezpečnú, ktorej počiatky ale spadajú k mužom (Pitt a vojvoda Richmond–J. B.), ktorí dnes sedia na vysokých politických postoch*“.⁶⁷⁷ Poslanec Charles Grey zase nezabudol spomenúť, že „*pán Pitt v roku 1782 využíval princípy tejto doktríny (k návrhu reformy parlamentu – J. B.) a že spolu s vojvodom Richmondom zastávali rovnaké názory ako títo dvaja odsúdení muži [...]* Takže činnosť pánov Pitta a Richmonda z roku 1782 sa v ničom neodlišovala od aktivít

⁶⁷² Tamtiež, s. 1449.

⁶⁷³ DYER, s. 45.

⁶⁷⁴ MacKENZIE, s. 1.

⁶⁷⁵ COBBETT, Vol. XXX, s. 1450.

⁶⁷⁶ Tamtiež, s. 1575–1576.

⁶⁷⁷ Tamtiež, s. 1576.

*pánov Muira a Palmera v Škótsku. Čo je ale výsledkom? Vznešený vojvoda Richmond a pán Pitt teraz sedia v kabinete Jeho Veličenstva a schvaľujú tresty uvalené na pánov Muira a Palmera, aby boli deportovaní a vyhostení mimo našu spoločnosť“.*⁶⁷⁸ Grey tiež zdôraznil, že sa jednoznačne stavia k názoru Charlesa Foxa, ktorý vyhlásil, že ak by bolo škótske trestné právo platné i na území Anglicka, už by sa viacej nejednalo o zem slobodných ľudí.⁶⁷⁹

Na začiatku decembra 1793 boli Muir a Palmer dopravení po Temži do Woolwich, ktorý sa stal v nasledujúcom storočí časťou juhovýchodného Londýna. Tam sa ako väzni dostali pod kontrolu kapitána Duncana Cambella, ktorý mal mať na starosti dopravenie trestancov na lodi *Surprize* do Austrálie. Palmer i Muir boli tak populárni, že ich aktivity boli miestnou tlačou bedlivo sledované. „*Obaja sú v reťaziach medzi ostatnými odsúdenými a včera im bolo nariadené, aby sa pridali k ostatným väzňom k obecným prácam na brehu rieky. Pán Muir i reverend Palmer sú medzi tristo odsúdenými. Pán Muir sa javí psychicky zničený, na rozdiel od reverenda Palmera, ktorý znáša svoje utrpenie s veľkou statočnosťou.*“⁶⁸⁰ I napriek tomu, že hneď po vynesení rozsudku vyhlásil Muir odvážne, že ak by ho viedli na popravisko, bol by pokojný a vyrovnaný, pretože sa angažoval v dobrej veci a jeho svedomie bolo preto čisté,⁶⁸¹ na jeho psychiku zrejme ťažko doľahlo sklamanie z nespravodlivého procesu. Muir bol preto odhodlaný utiecť. I napriek tomu, že sa k odsúdeným reformátorom chovali v Botany Bay oveľa slušnejšie než k rádovým trestancom a získali dokonca isté privilégia voľného pohybu a možnosť venovať sa vlastnej farmárskej činnosti, rozhodol sa Muir pre útek. Na jar v roku 1796 sa mu podarilo na palube americkej lodi *Otter* opustiť brehy Austrálie a cieľom jeho cesty mala byť Philadelphia. Pri prestupovaní na španielsku loď, bol však na Havane zatknutý ako britský občan, pretože Španielsko v tej dobe uzavrelo alianciu s Francúzskom proti Británii a jej záujmom v kolóniách. Muir mal byť prevezený do Španielska a postavený pred súd, ale cestou bola fregata *Ninfa*, na ktorej bol uväznený, napadnutá britským kráľovským námorníctvom v blízkosti prístavu Cádiz. Muir bol pri obrane svojich väzňateľov ťažko zranený šrapnelom, ktorý mu spôsobil stratu ľavého oka a zdeformoval mu časť jeho tváre. Ťažko zranený, unikol smrti doslova len o vlások a vďaka dobrosrdečnosti

⁶⁷⁸ Tamtiež, s. 1576.

⁶⁷⁹ Tamtiež.

⁶⁸⁰ *The New Annual Register for the Year 1793*, London 1794, s. 47–48.

⁶⁸¹ MacKENZIE, s. 111.

jedného z britských dôstojníkov a sile jeho organizmu, ktorý sa dokázal zo skoro fatálnych zranení zotaviť, sa mu podarilo prostredníctvom korešpondencie s Thomasom Painom dostať do Francúzska. Po pristaní v Bordeaux a príchode do Paríža, bol Direktóriom privítaný ako hrdina. Tam strávil zvyšok svojho krátkeho života⁶⁸², v spoločnosti ostatných emigrantov, ako bol Thomas Paine, či James Napper Tandy a Wolfe Tone, ktorí boli členmi Spojených Írov.⁶⁸³

Francúzi venovali Muirovi náležitú pozornosť, ale ich cielená propaganda proti britskej vláde, ktorou sa snažili oslavovať činy odvážnych Škótov v boji za samostatnosť, bola úplne mylná. V skutočnosti patrili Muir i jeho súčasníci zo škótskeho ale i anglického reformného hnutia len k zástancom parlamentnej reformy a Škóti sa nikdy, ani v priebehu jedného z troch zvolaných konventov, nehlásali k boji za samostatnosť. Francúzska revolúcia v jej počiatkoch znamenala stimul pre radikalizovanie sa reformného hnutia, ale anglický i škótsky radikalizmus mal vždy skôr charakter kozmopolitizmu, než nacionalizmu, ako to bolo v prípade Írska, ktoré sa začalo vymedzovať proti vláde z Westminsteru. Skutočný nacionalizmus, resp. vlastenectvo, sa začalo formovať až pod tlakom francúzskych revolučných a napoleonských vojen.⁶⁸⁴ Po príchode Muira do Francúzska, vyšiel 2. decembra 1797 v *Le Moniteur* článok, ktorého autorom bol básnik, diplomat a orientalista Pierre David. V odseku venovanému škótskemu reformnému hnutiu, sa autor opäť mylne obracal na Škótov, ako na bojovníkov za nezávislosť. „*Škóti nezabudli na svoju historickú samostatnosť, na masakre spáchané na ich predkoch, na tragickú smrť ich poslednej kráľovnej, na vyhnanie Stuartovcov z ich trónu v Británii. Tieto spomienky, pocity chudoby v šokujúcom kontraste s bohatým Anglickom a možno nakoniec i príklad našej revolúcie, sa stal príčinou vzniku povstaleckého hnutia, ktoré sa zrodilo v Škótsku v roku 1792 a v ktorom hral Thomas Muir jednu z hlavných úloh.*“⁶⁸⁵ Ciele reformátorov boli teda nepochopené nielen samotnou britskou verejnosťou, ale boli nesprávne interpretované, či kvôli propagande zámerne skresľované i vo Francúzsku. Na druhej strane bol Muir po príchode do Paríža natoľko znechutený britskou politikou voči reformnému hnutiu, že sa vôbec nesnažil skrývať svoje protianglické nálady

⁶⁸² Thomas Muir zomrel náhle v januári v roku 1799.

⁶⁸³ LEASK, Nigel, *Thomas Muir and "The Telegraph": Radical Cosmopolitanism in 1790s Scotland*, in: *History Workshop Journal*, No. 63, Oxford 2007, s. 58.

⁶⁸⁴ DANN, Otto – DINWIDDY, John, *Nationalism in the Age of French Revolution*, London 1988, s. 52–54.

⁶⁸⁵ RAPPORT, s. 67.

a dokonca sa o Angličanoch vyjadril ako o „*najhlúpejších a najbarbarskejších ľudíoch v Európe*“. ⁶⁸⁶ Muir však zostával na rozdiel od jeho írskych kolegov kozmopolita a dúfal, že sa Direktórium postaví do čela škótskeho a írskoho hnutia v rámci celoeurópskej revolúcie. ⁶⁸⁷

2.14. Britský konvent, ako symbol jednoty

Po neúspechu májového petičného hnutia, začali radikálni reformátori seriózne uvažovať o užšej vzájomnej spolupráci a pozornosť tak obrátili k škótskemu hnutiu konventov. Škóti sa v tejto dobe zdali byť oveľa aktívnejší a úspešnejší, než ich kolegovia v Anglicku a preto bolo rozhodnuté, že „únia“, ako nový symbol spolupráce, bude potvrdená práve v Edinburghu, ktorý hostil dva predchádzajúce reformné zhromaždenia. Už 16. apríla 1793, radikáli z SCI predložili v liste zaslanom *Spojeným politickým spoločnostiam v Norwichi* (United Political Societies at Norwich) úvahu, či sa majú stále spoliehať na nápravu zo strany parlamentu, alebo majú obrátiť pozornosť na míting delegátov, ktorý bol tiež známy pod názvom konvent. ⁶⁸⁸ To boli samozrejme takmer revolučné slová, pretože radikáli do tej doby presadzovali vždy len jednu cestu k dosiahnutiu reformy a to prostredníctvom petičného hnutia. V liste však začali otvorene spochybňovať svoju dôveru v rozhodnutie parlamentu a to ešte pred májovým jednaním o petíciách. Podobne, v znamení jednoty, sa vyjadrovali pred májovými petíciami i sheffieldskí radikáli, ktorí navrhovali tajomníkovi LCS Thomasovi Hardymu, že by bolo výhodnejšie, ak by došlo k zjednoteniu celého petičného hnutia, aby mohli spoločnosti v Anglicku i Škótsku vyjadriť spoločný názor nielen na reformu, ale i na „*nevhodnú a zničujúcu vojnu*“. Táto požiadavka by bola spísaná v petícii, či rezolúcii a tá by mala iste oveľa väčšiu váhu a vplyv, než „roztrúsené“ a neucelené, samostatne organizované petície. ⁶⁸⁹ Reformátori teda začali hľadať cestu k jednote, pretože si uvedomovali, že izolovanosť a roztrieštenosť hnutia by naďalej viedla k neúspechom. Po májovom

⁶⁸⁶ LEASK, s. 53.

⁶⁸⁷ Tamtiež.

⁶⁸⁸ *First Report from the Committee of Secrecy*, s. 7–8.

⁶⁸⁹ TNA London, TS 24/3/35. London Corresponding Society: Circular to Societies concerning Formation of a British Convention. Letter from the Constitutional Society at Sheffield to the Secretary of the London Corresponding Society, April 24, 1793.

odmietnutí parlamentu jednat' o petíciách, informovala v liste z 28. mája 1793 Ústavná spoločnosť v Leedsi tajomníka Londýnskej SCI Daniela Adamsa, že podľa návrhu Sheffieldskej SCI, je pripravená zahájiť korešpondenciu nielen s reformnými spoločnosťami v Anglicku, ale i v Škótsku.⁶⁹⁰

Podobne zmýšľali o jednote reformného hnutie i škótski radikáli. Jeden z výsledkov druhého Generálneho konventu delegátov v Edinburghu, ktorý sa konal na prelome apríla a mája 1793, bolo totiž i spoločné uznesenie, ktoré požadovalo posilnenie ich reformného hnutia zahájením korešpondencie s anglickými reformátormi. V skutočnosti sa však ako prví ozvali radikáli z LCS, ktorí ako sa zdalo, tiež hľadali nový spôsob, ako upevniť ich kampaň za parlamentnú reformu a ako ju viacej národne zjednotiť a spopularizovať. Po neúspechu petičného hnutia, žiadala LCS 17. mája 1793 tajomníka FOP Williama Skirvinga, o obnovenie korešpondencie a o nadviazanie užšej spolupráce.⁶⁹¹ Členovia LCS sa totiž pokúšali o písomný kontakt so škótskymi reformátormi už v auguste 1792, teda tesne po založení FOP v Edinburghu, ale nedostalo sa im odpovede.⁶⁹² V liste z mája 1793 sa preto opätovne obracali na škótskych radikálov, aby sa spojili v úsilí v boji za reformu. Londýnski radikáli sa tak chceli do budúca vyhnúť opakovaniu neúspechu, ako to bolo v prípade májového petičného hnutia. Zároveň v liste odsúdili vojnu, ktorá práve prebiehala proti Francúzsku a vyslovili vieru, že vojnový konflikt by mohol „*mnohým otvoriť oči*“.⁶⁹³ Radikáli možno dúfali, že vojna a jej negatívny dopad na obchod, na ceny základných potravín i na bežný život obyvateľov, obráti verejnosť na ich stranu. V skutočnosti ale väčšina Britov aktivity vlády podporila a radikálni reformátori si svojou protivojnovou agitáciou naopak vyslúžili obvinenie z antipatriotizmu. Skirving tentokrát korešpondenciu z Londýna privítal. Jeho odpoveď sa niesla v štýle velikášstva a mesianizmu. Zdalo sa, že list nebol venovaný len členom LCS, ale celej britskej a miestami i svetovej verejnosti. Niektorí reformátori skutočne cítili svoje poslanie ako predurčené a rozhodcami ich konania nemali byť „prízemní“ sudcovia, ale potomstvo. Svedčil o tom i výrok Thomasa Muira, ktorý pri obhajobe vyhlásil, že považuje svoj proces za historickú udalosť a akokoľvek bude rozhodnuté o jeho osude, skutočnými

⁶⁹⁰ TNA London, TS 24/3/35. London Corresponding Society: Circular to Societies concerning Formation of a British Convention. Meeting of Delegates of Constitutional Society in Leeds, May 28, 1793.

⁶⁹¹ DAVIS, Vol. 6, s. 79.

⁶⁹² JOHNSTON, s. 109.

⁶⁹³ DAVIS, Vol. VI, s. 79.

sudcami bude potomstvo.⁶⁹⁴ Ich poslanie malo totiž vyšší cieľ, než služba v nejakom štátnom úrade. Keď bolo neskôr, v novembri 1793 zahájené jednanie tretieho, tzv. Britského konventu, vyhlásil sebavedome Thomas Hardy, že „*oči celého národa úzkostlivo sledovali jeho zasadanie*“.⁶⁹⁵ Možno i vďaka tomuto pocitu svetového poslania a výnimočnosti, dokázali ako „martyri“ prekonať útrapy spojené s verejnou perzekúciou a politickými procesmi. V skutočnosti boli títo muži pre britskú verejnosť neškodnými a to i preto, lebo podpora ich hnutia bola medzi verejnosťou minimálna. Ich neustále sa obnovujúci boj bol znakom nielen neskutočnej vytrvalosti a odvahy, ale i neotrasiteľnej viery v pravdu toho, čo hlásali.

Skirving v odpovedi LCS potvrdil názor, že je potrebné prekonať národné predsudky a spojiť sa v úniu reformátorov. „*Nenašiel som medzi členmi našej spoločnosti (FOP–J. B.) žiadny argument proti tomu, aby bola vytvorená najintímnejšia bratská únia s anglickými spoločnosťami*.“⁶⁹⁶ Skirving sa potom v liste obrátil k antickým dejinám. „*Pozerám sa späť a vidím úbohý stav rímskej monarchie, zničený jeho vlastnou korupciou, ponechávajúci národy, ktoré si podrobil, ako stádo bez pastiera. Pretože (Rimania–J. B.) neboli jednotní, mohli sa stať korisťou každého útočníka [...] Ak sa ďalej neposunieme od separovaným mítingov, konajúcich sa v jednotlivých mestách, [...] budeme naďalej nástrojmi frakcií [...] Mali by sme si dôverovať a zjednotiť sa so vzájomnou náklonnosťou v jedno zhromaždenie komisárov zo všetkých zemí celého sveta, ktorí budú zvolení nestranným hlasom ľudu*.“⁶⁹⁷ Skirving svojim listom, ktorý sa niesol jasne v duchu kozmopolitizmu potvrdil, že reformátori z Edinburghu mali záujem o zblíženie sa s anglickými radikálmi a touto korešpondenciou boli položené základy anglo-škótskeho konventu. Je však potrebné zdôrazniť, že prvá korešpondencia medzi oboma spoločnosťami bola zo strany LCS vedená súkromne a o jej existencii vedeli len predseda spoločnosti Maurice Margatot a jej tajomník Thomas Hardy. Až počiatkom októbra sa o pláne spoločného konventu dozvedelo celé členstvo LCS.⁶⁹⁸

Prípravy organizovania tretieho, tzv. Britského Konventu v Edinburghu, boli zahájené na začiatku októbra 1793. V Manson's Lodge v Blackfriar's Wynd⁶⁹⁹ v

⁶⁹⁴ MacKENZIE, s. 80.

⁶⁹⁵ THELWALL, s. 118.

⁶⁹⁶ DAVIS, Vol. VI, s. 79.

⁶⁹⁷ Tamtiež, s. 79–80.

⁶⁹⁸ Tamtiež, s. 86.

⁶⁹⁹ Wynd je staré pomenovanie úzkej ulice medzi domami. Blackfriar's Wynd je dnešná Blackfriars Street v Edinburghu.

Edinburghu sa konalo zasadanie generálneho výboru FOP, v ktorého čele stál William Skirving a ktorého úlohou bolo zorganizovať voľby do nastávajúceho konventu delegátov. Výbor zdôraznil nielen jednotu v boji za slobodu, ale tiež sa otvorene prihlásil k podpore svojich „martýrov“ Muira a Palmera.⁷⁰⁰ Člen FOP Alexander Calender napísal po zasadaní generálneho výboru list do Londýna, kde vyjadril pranie, aby sa nastávajúceho konventu zúčastnili i vyslanci z Anglicka. Calender ubezpečoval tajomníka LCS Hardyho, že hovoril v mene FOP a že jeho pranie bolo želaním všetkých členov Priateľov ľudu.⁷⁰¹ V skutočnosti ale nebola táto informácia pre LCS ničím novým, pretože jej vedene bolo už dlhšiu dobu v tajnom kontakte s hlavným organizátorom konventu, Skirvingom. Záujem o účasť na nasledujúcom konvente mali i ďalšie anglické radikálne spoločnosti. Problém bol ale termín plánovaného zhromaždenia, pretože podľa pôvodného plánu, malo dôjsť k zahájeniu jeho zasadania, 29. októbra. Časová tieseň a pravdepodobne i nedostatok financií, donútila preto niektoré spoločnosti, aby požiadali o zastúpenie ich záujmov v Edinburghu, delegátov z iných anglických reformných spoločností. I keď bol Hardy v korešpondencii s Norwichskými reformátormi potešený, že i tam sa pripravujú k voľbe delegátov do Edinburghu,⁷⁰² napokon sa vedenie z Norwichu priklonilo k alternatíve, že jej záujmy bude zastupovať člen LCS, Maurice Margatot. Podobne k voľbe pristupovali i radikáli z Leedsu, ktorí požiadali Matthewa Cambella Browna, delegáta za Sheffieldskú SCI, aby vystupoval v Edinburghu v mene ich spoločnosti.⁷⁰³ Pôvodne sa však zdalo, že ani Sheffield nebude schopný kvôli časovej tiesni, ale i kvôli nedostatku financií, vyslať do Edinburghu delegáta. V liste z 1. novembra, ktorý bol zaslaný vedeniu SCI si sťažovali, že správu od Skirvinga o konaní Generálneho konventu dostali príliš neskoro a neboli preto schopní tak narychlo zorganizovať voľbu delegáta. Ako riešenie navrhovali preložiť konvent na január, či február nasledujúceho roku, čo by podľa nich zároveň zvýšilo šancu i pre ostatné anglické

⁷⁰⁰ TNA London, TS 24/3/35. London Corresponding Society: Circular to Societies Concerning Formation of a British Convention. Friends of the People, Mason's Lodge, Blackfriar's Wynd, October 4, 1793.

⁷⁰¹ TNA London, TS 24/3/35. London Corresponding Society: Circular to Societies Concerning Formation of a British Convention. Letter from Alexander Calender to the Secretary of the London Corresponding Society Thomas Hardy, October 5, 1793.

⁷⁰² TNA London, TS 24/3/35. London Corresponding Society: Circular to Societies concerning Formation of a British Convention. Letter from the Secretary of the London Corresponding Society to the Secretary of the United Societies of Norwich Henry Buckle, October 17, 1793.

⁷⁰³ HARDY, s. 30.

reformné spoločnosti, ktoré by tak tiež mohli poslať svojich delegátov.⁷⁰⁴ Napokon sa ale Sheffieldská SCI rozhodla poslať do Edinburghu k tejto príležitosti zvoleného tajomníka Browna, ktorý sa tak dostavil na miesto konania konventu o niekoľko dní neskôr, než jeho ostatní kolegovia z Anglicka.

LCS verejne zvolila svojich delegátov až 24. októbra a to na ich prvom otvorenom mítingu v Shoreditch. Kvôli veľkému počtu divákov⁷⁰⁵, bolo zhromaždenie pod kontrolou strážnikov a jeho organizovanie prilákalo i záujem niekoľkých členov magistrátu. Celá akcia však prebiehala pokojne a delegátmi konventu za LCS boli zvolení Maurice Margatot a Joseph Gerrald.⁷⁰⁶ SCI volila svojich vyslancov dokonca deň pred oficiálnym zahájením konventu, teda 28. októbra a delegátmi boli menovaní Charles Sinclair a Henry „Redhead“ Yorke,⁷⁰⁷ ktorý sa ale nakoniec konventu nezúčastnil, pravdepodobne kvôli zlému zdraviu. Voľba Yorke, ktorý neskôr získal silný vplyv vo vedení Sheffieldskej SCI, ale nebola šťastným nápadom. Yorke totiž často pri svojich strhujúcich prednáškach prekračoval hranice legálnosti, čo neskôr vláda využila pri jeho obžalovaní a nasledujúcom súdnom procese.⁷⁰⁸ Delegáti, ktorí boli vyslaní k účasti na jednaní konventu, mali samozrejme voči svojej materskej spoločnosti povinnosti. Vhodným príkladom boli inštrukcie LCS, ktorá svojich reprezentantov finančne podporovala a zároveň očakávala pravidelný písomný kontakt. Delegáti, v tomto prípade Gerrald a Margatot, museli striktné obhajovať daný program reformy, tj. ročný parlament a všeobecné volebné právo a samozrejme udržiavať pravidelnú a hlavne častú korešpondenciu s Londýnom.⁷⁰⁹ V prípade Margarota platili tieto inštrukcie i voči Norwichským reformátorom.

⁷⁰⁴ TNA London, TS 24/3/35. London Corresponding Society: Circular to Societies concerning Formation of a British Convention. Letter from the Secretary of the Constitutional Society at Sheffield to the Secretary of the Society for Constitutional Information, November 1, 1793.

⁷⁰⁵ Počet sa odhadoval na štyritisíc osôb.

⁷⁰⁶ TNA London, TS 24/3/35. London Corresponding Society: Circular to Societies concerning Formation of a British Convention. Letters from the Secretary of the London Corresponding Society Thomas Hardy to the Secretary of the Society for Constitutional Information Daniel Adams, October 25, 1793.

⁷⁰⁷ TNA London, TS 24/3/35. London Corresponding Society: Circular to Societies concerning Formation of a British Convention. Letter of the London Corresponding Society, signed by the Secretary Thomas Hardy, November 23, 1793.

⁷⁰⁸ YUVAL, Amnon, *Between Heroism and Acquittal: Henry Redhead Yorke and the Inherent Instability of Political Trials in Britain during 1790s*, in: *Journal of British Studies*, Vol. 50, No. 3, Cambridge 2011, s. 618.

⁷⁰⁹ *The trial of Joseph Gerrald, Before the High Court of Justiciary, at Edinburgh, on the 13th and 14th of March, 1794, for Sedition: With an Original Memoir, and Notes* (Ďalej len: *The trial of Joseph Gerrald, Before the High court of Justiciary, at Edinburgh*), Glasgow 1835, s. 119 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: <https://books.google.cz/books?id=XwGgAAAAMAAJ&pg=PA1&lpg=PA1&dq=The+trial+of+Josep+h+Gerrald>,

Oneskorené voľby skomplikovali anglickým delegátom cestu do Edinburghu a tak sa nemohli načas zúčastniť oficiálneho zahájenia tretieho, Britského konventu. Škótski delegáti boli oprávnené sklamaní, pretože netušili presný dôvod neprítomnosti ich anglických kolegov. Konvent, ktorého členovia sa zhromaždili v Mason's Lodge v Blackfriar's Wynd, bol preto v podstate okamžite po zahájení odročený na apríl nasledujúceho roku.⁷¹⁰ Dňa 6. novembra sa ale pred generálnym výborom FOP, konečne objavili Maurice Margarot, Joseph Gerrald, Charles Sinclair spolu s Hamiltonom Rowanom a Simonom Butlerom⁷¹¹, ktorí patrili k členom Spojených Írov.⁷¹² Skirving tak mohol radostne oznámiť do Norwichu, že delegáti z Londýna dorazili a že ďalší sú na ceste⁷¹³. Konečne tam mohli vytvoriť „*nerozlučiteľné bratstvo medzi týmito dvoma národmi a prijať také opatrenia, ktoré budú môcť v tejto hroznej dobe zachrániť našu zem*“.⁷¹⁴ Po príchode anglických delegátov bol konvent okamžite opäť zvolaný a anglickí radikáli získali veľmi rýchlo rozhodujúci vplyv nielen vo výboroch konventu,⁷¹⁵ ale i počas celého jednanja tohto zhromaždenia.

Obnovené jednanie konventu, ktorého sa zúčastnilo stoosemdesiat delegátov, bolo zahájené 19. novembra 1793.⁷¹⁶ Delegáti z Anglicka brali svoju úlohu v zhromaždení od prvého dňa veľmi seriózne. Maurice Margarot navrhol, aby prv než začne riadne zasadanie konventu, pristúpili jeho členovia k vytvoreniu výboru, ktorý by následne vypracoval základné regule pre fungovanie a organizáciu celého zhromaždenia. Zároveň vystúpil delegát Gourlay ktorý žiadal, aby v prvý deň konventu zasadol za predsednícky stolec lord Dear. K miernemu prekvapeniu niektorých členov zhromaždenia, ale lord Dear za podpory Geralda a Sinclaira post odmietol, pretože by to bolo príliš v „*duchu aristokratizmu*“.⁷¹⁷ Britský konvent sa teda na rozdiel od

⁷¹⁰ JOHNSTON, s. 119.

⁷¹¹ Edinburghská FOP rozhodla 5. novembra 1793, že ak ktokoľvek zo Spojených Írov dostaví do Edinburghu v dobe zasadania konventu, bude mať do zhromaždenia delegátov povolený vstup a bude môcť i verejne vystúpiť.

⁷¹² CONE, s. 180.

⁷¹³ William Skirving tým pravdepodobne myslel Matthewa Cambella Browna, ktorý bol vyslaný ako delegát za Sheffieldskú SCI.

⁷¹⁴ TNA London, TS 24/3/35. London Corresponding Society: Circular to Societies concerning Formation of a British Convention. Letter from William Skirving to the United Societies of Norwich, November 7, 1793.

⁷¹⁵ TNA London, TS 24/3/35, London Corresponding Society: Circular to Societies concerning Formation of a British Convention. Letter from Maurice Margaret to the London Corresponding Society, November 24, 1793.

⁷¹⁶ TNA London, TS 24/3/35. London Corresponding Society: Circular to Societies concerning Formation of a British Convention. Letter from Maurice Margarot to the Norwich Societies, November, 24 1793.

⁷¹⁷ *An Account of the Proceedings of the British Convention: Held in Edinburgh, the 19th of November, 1793. By a Member.* (Ďalej len: *An Account of the Proceedings of the British Convention: Held in*

prvého konventu, hneď od začiatku vymedzil voči aristokratickým zložkám a nechal sa voľne inšpirovať organizáciou a formou zasadania francúzskeho Národného konventu. I keď sa jeho členovia nepokúšali prevziať legislatívnu moc, ako boli z toho neskôr neoprávnene obviňovaní, ich jednanie i organizácia prevzala niektoré rysy francúzskych revolučných spôsobov. Na návrh Margarota bol teda vytvorený výbor konventu, ktorý vypracoval regule zasadania zhromaždenia, podľa ktorého mali byť jednotliví členovia konventu rozdelení do sekcií⁷¹⁸. Tie mali zasadať vždy predobedom a ich úlohou bolo oboznámiť jej členov s programom, respektíve s návrhmi rezolúcií, ktoré mali byť poobede v konvente prejednávané. V sekciách tiež dostali členovia možnosť program čiastočne prediskutovať a po prípade navrhnúť úpravy.⁷¹⁹

V podstate hneď prvé dni konvent prejednával otázku vzniku únie dvoch národov. Ako napísal 24. novembra Margarot norwichským reformátorom, ktorých zastupoval, konvent schválil vytvorenie *Výboru únie medzi dvoma národmi* (Committee of Union between the two nations), založil *Výbor financií* (Committee of Finance) a v sobotu 23. novembra pristúpil konvent k schváleniu provizórneho *Dekrétu o únii* (Decree of Union). V ten deň sa všetci členovia konventu postavili, chytili spoločne za ruky a slávnostne prisahali, že sa zriekajú národných odlišností a predsudkov. Následne prijali oficiálny názov *Britský konvent delegátov ľudu, zhromaždených k získaniu všeobecného volebného práva a ročného parlamentu* (British Convention of Delegates of the People associated to obtain Universal Suffrage and Annual Parliaments).⁷²⁰ Prezident konventu, ktorý bol v ten deň zvolený Alexander Scott, sa potom obrátil na „spoluobčanov“ a nahlas čítal slávnostný manifest: „*Únia, ktorú sme dnes dosiahli, dúfam, bude tvoriť dôležitú epochu v histórii našej zeme. Táto udalosť je skutočne bezprecedentná. Jedná sa o dobrovoľný zväzok ľudí dvoch národov, dlho rozdeľovaných starými predsudkami a neprirodzeným nepriateľstvom.*“⁷²¹ Delegát za Sheffieldskú SCI Matthew Cambell Brown ešte doplnil, že „*rozdiely medzi severnou*

Edinburgh, the 19th of November, 1793), London 1793, s. 2 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: <https://books.google.cz/books?id=fcZbAAAACAAJ&pg=PA7&lpg=PA7&dq=An+Account>

⁷¹⁸ Pojem „sekcia“ navodzoval vládnym autoritám predstavu parížskych sekcií. Konvent sa viackrát priklonil k výrazom, ktoré prevzal zo slovníka Francúzskej revolúcie.

⁷¹⁹ *An account of the proceedings of the British Convention: held in Edinburgh, the 19th of November, 1793*, s. 3–4.

⁷²⁰ TNA London, TS 24/3/35. London Corresponding Society: Circular to Societies concerning Formation of a British Convention. Letter from Maurice Margarot to the Norwich Societies, November 24, 1793.

⁷²¹ *An Account of the Proceedings of the British Convention: Held in Edinburgh, the 19th of November, 1793*, s. 21.

a južnou Britániu budú teraz navždy zabudnuté a tieto krajiny sa budú od tejto chvíle nazývať už len Británia“.⁷²² Nadšeniu z únie podľahol i Thomas Hardy keď napísal: „Briti a spoluobčania, povstaňte k okamžitej spolupráci a usilujte o dosiahnutie obecného dobra! [...] Presvedčte všetky patriotické spoločnosti v Anglicku, aby posilnili zväzky k vytvoreniu tejto veľkej federácie.“⁷²³ Práve táto snaha unifikovať reformné hnutie a zdôrazňovanie jednoty medzi oboma národmi napokon presvedčila vládu, aby konečne podnikla razantné kroky k stíhaniu radikálov, ktorej vrcholom bola séria politických procesov z roku 1794. Členovia konventu brali svoju úlohu skutočne vážne a rovnako seriózne pristupovala k jeho jednaniu i vláda: „Charakter tohto nebezpečného zhromaždenia je zjavný z každého zápisu jeho rokovania [...] Skoro pri každej príležitosti prijali štýl a spôsob jednania francúzskeho Národného konventu. Rozdelili sa medzi sekcie, Organizačný výbor, Výbor financií a Tajný výbor. Niektoré z nich boli dokonca datované prvým dňom Britkého konventu, jediného a nedeliteľného.“⁷²⁴ Keďže konvent bol verejnosti otvorený a diváci mali prístup na zasadania, vláda samozrejme využila túto možnosť a medzi poslucháčmi sedeli i informátori. Delegáti však dobre vedeli, že diváci neboli len sympatizanti reformy. Margarot, ktorý vystúpil v konvente 4. decembra, sa obrátil na prítomných vládnych agentov. „Bolo mi povedané, že medzi divákmi zasadaajú i špióni [...] Ja však vravím, že sú tu vítaní a ak prídu aj muži, ktorí ich zamestnávajú, budú tiež rovnako privítaní. My nemáme žiadne tajomstvá.“⁷²⁵ Nepriatelia reformy sa podľa Margarotových slov snažili prekaziť ich jednanie, preto bolo potrebné striktne dodržiavať zákony. Ak by však podľa Margarota títo ľudia proti nim vystúpili nelegálne, budú na ich útok pripravení.⁷²⁶

Asi najvýraznejšie vystúpenie v konvente bola reč Josepha Gerralda, prednesená vo štvrtok 21. novembra. Gerrald sa opäť odvolával na dávnu minulosť spojenú s údajnou anglo-saskou demokratickou spoločnosťou, ktorá bola ale zničená vpádom normandských dobyvateľov. Pôvodná čistota demokratickej ústavy však bola podľa jeho slov postupne zlikvidovaná a národná reprezentácia začala jednať pre vlastné záujmy, pričom záujmy ľudu stále viacej opomínala. Nádej priniesla až Slávna

⁷²² Tamtiež, s. 21.

⁷²³ TNA London, TS 24/3/35. London Corresponding Society: Circular to Societies concerning Formation of a British Convention. Letter signed by Secretary of the London Corresponding Society Thomas Hardy, November 23, 1793.

⁷²⁴ *Report of the Committee of Secrecy of the House of Commons*, London 1799, s. 15.

⁷²⁵ Tamtiež, s. 43.

⁷²⁶ Tamtiež, s. 44.

revolúcia, ale ani tá napokon nesplnila očakávania, pretože nepreviedla kompletne zmeny, respektíve nápravy tým, že by zaviedla všeobecné volebné právo. Toto právo bolo podľa Gerralda ich stratené dedičstvo zo „zlatej doby“ anglo-saskej demokracie.⁷²⁷ V duchu Gerraldovej reči sa niesla i *Adresa Britského konventu* (Address of the British Convention), ktorá bola venovaná verejnosti a mala objasniť hlavné idey tohto zhromaždenia. Konvent otvorene prehlasoval, že Slávna revolúcia nesplnila to, čo sa od nej očakávalo, pretože v parlamente znova zasadli muži, ktorí svoje posty získali za odmenu a korupcia tvorila i naďalej nedeliteľnú súčasť politiky. Reformátori vyhlasovali, že ich cieľom je zabrániť, aby parlament do budúcnosti predlžoval svoje volebné obdobie, pretože sa obávali, aby napokon nezasadal trvale. V adrese ale zdôrazňovali, že sa nepovažujú za žiadnych inovátorov, ale len za reštaurátorov, ktorí požadovali obnovenie starých historických práv.⁷²⁸ Radikáli sa teda opäť obracali na fiktívnu minulosť, ktorá mala predstavovať ideálnu demokratickú spoločnosť a z tejto zjavne neexistujúcej doby čerpali svoje argumenty, k podpore ich reformného hnutia. Členovia konventu tiež neochvejne vyhlasovali, že *„pravda je naším jediným cieľom a rozum jedinou zbraňou [...] Tyranskou je nielen tá vláda, ktorá má tyranskú administratívu, ale i tá, ktorá nemá dodatočné zabezpečenie proti možnému zneužívaniu moci“*.⁷²⁹ Reformátori samozrejme presadzovali všeobecné volebné právo a obhajovali prostých ľudí, ktorí i napriek tomu, že tvorili dôležitý pilier spoločnosti a prispievali ku komfortu bohatých, postrádali základné politické práva. O tom, ako reformátori vnímali svoje poslanie svedčil i hrdý výrok, že *„všetko čo činia, robia bez toho, aby za to očakávali nejakú osobnú odmenu, alebo dobre platené miesto“*.⁷³⁰

Britský konvent tiež potvrdil nutnosť vzdelávania a šírenia informácií medzi verejnosť, k čomu mala reformátorom dopomôcť hlavne publikačná činnosť. I Joseph Gerrald zdôraznil počas svojho emotívneho vystúpenia v konvente, potrebu edukačnej činnosti. *„Môže sa stať, že ľudia budú konať zle, ak bude ich rozum zvrátený kňazskými intrigami a temnotou politickej povery, tak ako kedysi dav v Jeruzaleme, ktorý volal, ‚ukrižuj ho ukrižuj ho!‘ [...] Keby vlády šírili vzdelanie medzi chudobných, miesto aby*

⁷²⁷ *An Account of the Proceedings of the British Convention: Held in Edinburgh, the 19th of November, 1793*, s. 11–12.

⁷²⁸ TNA London, TS 24/3/28. Edinburgh: Address of the British Convention, Assembled at Edinburgh, November 19, 1793, to the People of Great Britain.

⁷²⁹ Tamtiež.

⁷³⁰ Tamtiež.

ich vešali, hlas ľudu by bol hlasom Boha.“⁷³¹ Pre reformátorov bolo dôležité, aby boli ľudia informovaní o politike a ich právach, lebo len touto cestou pochopia potrebu reformy parlamentu. „*Pokúsme sa poučiť ľudí o ich právach a informovať ich o našich názoroch a zámeroch. Oni potom prídu a podpíšu naše petície [...] Hlas ľudu bude potom počuť vždy, keď sa bude hovoriť jazykom pravdy.*“⁷³² Viera v rozum ľudu bola niekedy až príliš naivná. Podľa radikálov stačilo prostého človeka vzdelávať pravidelným čítaním novín, či pamfletov, alebo organizovať prednášky, ako to praktikoval jeden z členov LCS, John Thelwall. Ten tvrdil, že ľudia by mali byť politicky vzdelávaní, lebo bez toho budú len slepo nasledovať tyrana až do chvíle, keď prídu na radu píky a sekery a potečie krv ich utláčateľov.⁷³³ Thelwall tak varoval pred hrozbou revolúcie a násilia, ktoré panovalo vo Francúzsku. Podľa predstáv reformátorov, ak budú ľudia dostatočne poučení o svojich právach, nemôžu urobiť žiadnu politickú chybu a v prípade zavedenia všeobecného volebného práva, nebudú určite voliť proti svojim záujmom. Na obranu radikálov je v tomto prípade potrebné podotknúť, že im chýbali akékoľvek skúsenosti s modernými formami diktatúr, s klamnou propagandou a ľudovými demagógmi. Na druhú stranu Francúzska revolúcia bola prvým vynikajúcim príkladom toho, keď boli argumenty typu „hlas ľudu“, či „vôľa ľudu“, využívané malou skupinou jedincov k tomu, aby si upevnili a legitimizovali moc. Navyše tak, ako v prípade Francúzskej revolúcie, hrozila i možnosť, že prehnané vštepovanie viery, že ľud má absolútnu pravdu, by mohlo viesť k rozvratu legislatívneho orgánu, ktorý by sa tak dostal pod kontrolu ulice. Prílišnej zaangažovanosti prostých ľudí sa hrozila nielen britská vláda, ale i majetná verejnosť. Loajalista a anglikánsky kňaz William Paley vo svojej práci *Dôvody pre spokojnosť* (Reasons for Contentment) skonštatoval, že ak sa ľudia nebudú zbytočne zaujímať o politické, ani o iné záležitosti mimo ich pracovné povinnosti, nebudú mať ani dôvod premýšľať nad nerovnosťami v spoločnosti a vyhnú sa tak závidi a nenávisti, ktoré by zákonite viedli k násiliu proti inej skupine obyvateľstva.⁷³⁴

Nešlo ale len o otázku vzdelávania verejnosti, ale cieľom bolo tiež vytvoriť jednotný plán pre reformu, ktorý by vychádzal zo všeobecného volebného práva

⁷³¹ Tamtiež, s. 13.

⁷³² Tamtiež, s. 15.

⁷³³ TNA London, TS 24/3/35. London Corresponding Society: Circular to Societies concerning Formation of a British Convention. Political Lectures, No. II., Sketches of the History of Prosecutions for Political Opinions, with Strictures on the Late Proceedings of the Court of Justiciary in Scotland, by J. Thelwall, London 1794.

⁷³⁴ PALEY, s. 4–5.

a ročného parlamentu. Zďaleka nie všetky reformné spoločnosti a to hlavne v Škótsku, sa zhodovali v tom, čo presne by mala reforma obsahovať. Práve táto odlišnosť názorov, ktorá často pramenila s nedostatku informácií viedla k tomu, že niektorí radikáli boli v otázke reformy zmätení. Na túto nejednotnosť po príchode do Škótska reagoval i Maurice Margarot, keď v liste do Londýna napísal, že by chcel po skončení konventu stráviť na cestách po Škótsku ešte mesiac, alebo mesiac a pol, „*aby podporil miestnych reformátorov a aby im predstavil jednotný systém pravidiel schválených konventom.*“⁷³⁵ Margarot sa preto obracal na členov LCS s požiadavkou finančnej podpory, pretože i keď čerpal z fondu spoločnosti a využíval i svoje súkromné financie, na plánovanú misiu nemal dostatok peňazí.⁷³⁶ Margarotov plán však nebol členmi jeho materskej spoločnosti prijatý. Thomas Hardy v liste vysvetlil, že i napriek tomu, že sa jednalo o úctyhodnú myšlienku, spoločnosť nemala na jeho cestu dostatok financií.⁷³⁷ Na začiatku decembra však tajomník LCS dostal ďalší list s prosbou, tentokrát nielen od Margarota, ale i od Gerralda. Jednanie Konventu bolo v tej dobe v plnom prúde a obaja delegáti boli jeho priebehom zjavne nadšení. Preto i napriek chabému Gerraldovmu zdraviu, ktorý trpel tuberkulózou, žiadali obaja muži svoju reformnú spoločnosť, aby ich podporila v ich plánovanej misii po Škótsku. Podľa ich slov by nebolo dobré, aby sa po rozpustení konventu hneď vrátili do Londýna, ako boli žiadani, pretože ich prítomnosť bola teraz potrebná viacej v Škótsku, než v Anglicku. Ich cieľom bolo predsa vytvoriť úniu medzi oboma národmi a upevniť tak reformné hnutie. To, že spoločnosť trpela nedostatkom financií nemohlo podľa oboch delegátov ospravedlniť ich požadovaný nezmyselný návrat do Anglicka. Nutnosť ich prítomnosti v Škótsku argumentovali i tým, že venujú niekedy až osemnásť hodín denne činnosti zasvätenej šíreniu reformy a kvôli tejto zaneprázdnenosti, neboli dokonca schopní ani viesť pravidelnú korešpondenciu s Londýnom, tak ako im to pôvodne prikazovali regule spoločnosti.⁷³⁸ Plán Margarota a Gerralda však napokon nezmaril nedostatok financií, ale zásah edinburghských autorít, ktoré sa rozhodli konvent násilne rozpustiť

⁷³⁵ TNA London, TS 24/3/35. London Corresponding Society: Circular to the Societies concerning Formation of a British Convention. Letter from Maurice Margarot to the London Corresponding Society, November 24, 1793.

⁷³⁶ Tamtiež.

⁷³⁷ TNA London, TS 24/3/35. London Corresponding Society: Circular to Societies concerning Formation of a British Convention. Letter from the Secretary of the London Corresponding Society Thomas Hardy to Maurice Margarot, November 28, 1793.

⁷³⁸ TNA London, TS 24/3/35. London Corresponding Society: Circular to Societies concerning Formation of a British Convention. Letter from Maurice Margarot and Joseph Gerrald to the Secretary of the London Corresponding Society Thomas Hardy, December 2, 1793.

a zatknúť jej predných predstaviteľov, medzi ktorými boli i obaja spomínaní reformátori.

Čo bolo teda cieľom tzv. Britského konventu? Jednalo sa hlavne o snahu demonštrovať jednotu medzi anglickým a škótskym reformným hnutím, čím chceli reformátori dosiahnuť nielen posilnenie ich hnutia, ale zároveň sa mohli vzájomne povzbudiť a predať si informácie a rady, ako ďalej postupovať v kampani za parlamentnú reformu. Konvent opätovne zdôraznil to, čo bolo od roku 1792 neustále radikálmi opakované, že jedným z hlavných cieľov bolo šírenie informácii a to hlavne prostredníctvom publikačnej činnosti. Hlavnými témami zostávala samozrejme obhajoba radikálnej parlamentnej reformy, na druhú stranu však pribudla vášnivá agitácia proti vojne, ktorá bola dôsledkom monarchistického systému, v ktorom rozhodovala menšina opomínajúca vôľu väčšiny národa. Vojnové konflikty boli teda charakteristické len pre monarchie, ako to v priebehu svojho emotívneho vystúpenia vysvetlil i Gerrald. Delegáti konventu zároveň hľadali spôsob, ako získať na svoju stranu širšiu podporu verejnosti a ako ľudí presvedčiť, že „*naše mítingy sú tu pre dobro ich vecí a že ak sa nám podarí dosiahnuť naše ciele, prinesie im [ľuďom–J. B.] to len výhody*“.⁷³⁹ Gerrald vysvetľoval, že jedinou cestou ako zvýšiť počet priaznivcov reformy, bolo pokračovať v šírení politického vzdelávania, pretože len na základe toho budú ľudia schopní pochopiť potrebu zmeny volebného systému. Ak by sa potom reformátorom podarilo získať v každom obvode dostatočný počet nasledovníkov, zahájili by okamžite korešpondenciu s ostatnými dištriktami a tak by mohli dosiahnuť nielen jednotu v názore, ale posilnili by i celé hnutie. Podľa Gerralda, ktorý sa neustále vracal k mýtickej anglo-saskej minulosti, sa potom budú môcť ľudia začať zhromažďovať v jednotlivých departementoch⁷⁴⁰ v tzv. folksmotes, ktoré podľa neho existovali práve v období tzv. anglo-saskej demokratickej spoločnosti. Gerrald teda sníval o tom, že sa spoločnosť navráti k pôvodnej zlatej dobe, ktorá však v skutočnosti nikdy neexistovala. Práve skrze tieto folksmotes, mali ľudia vyvinúť tlak na parlament, aby konečne schválil toľko žiadanú reformu.⁷⁴¹ Jednalo sa samozrejme skôr o vysnívaný plán, či utópiu, než o realistický program, ktorý by mohol byť v budúcnosti uskutočnený. Do tohto momentu by sa mohlo o Britskom konvente

⁷³⁹ *An Account of the Proceedings of the British Convention: Held in Edinburgh, the 19th of November, 1793*, s. 10.

⁷⁴⁰ V Británii neexistoval správny systém založený na forme departementov. Tie boli charakteristické pre revolučné Francúzsko a práve preto sa nich Gerrald odvolával.

⁷⁴¹ Tamtiež, s. 16.

povedať, že sa jednalo o neškodné zhromaždenie idealistov. Čo ale vyvolalo skutočné obavy a podozrenie, bolo vytvorenie *Tajného výboru* (Secret Committee) a vyhlásenie tzv. permanentného konventu. Vláda si toto jednanie vysvetlila ako ohrozenie postavenia legálne zvoleného parlamentu a keď k tomu pripojila ešte neustále propagovanie tzv. únie medzi oboma národmi, založenej nie na politickom, ale na bratskom zväzku, rozhodla sa proti zhromaždeniu striktne zakročiť.

Dôvod, prečo sa Britský konvent tak náhle radikalizoval, bola reakcia na schválenie *Írskeho zákona o konvente* (Irish Convention Act) z augusta 1793. Pred týmto legislatívnym opatrením sa v Írsku konali dva konventy, z ktorých prvý bol katolícky a zasadal v decembri 1792 v Dubline. Tajomníkom zvoleného katolíckeho výboru bol Wolfe Tone, člen Spojených Írov. Konvent sa snažil dosiahnuť úľavy pre katolíkov a aby sa vyhol írskemu parlamentu, obrátil sa s petíciou priamo na panovníka, v ktorej žiadal zrušenie trestnej legislatívy proti katolíkom a požadoval volebné právo, spolu s ďalšími ústupkami pre obyvateľstvo s týmto vyznaním. Britský kabinet sa rozhodol ustúpiť v prospech petície a írski katolíci tak získali volebné právo za rovnakých podmienok ako protestanti, čo však stále neznamenalo, že by mohli zasadať v parlamente. Serióznejšou hrozbou bol ale konvent delegátov propagujúcich radikálnu reformu, ktorý sa konal v Dungannone, vo februári 1793. V čele tohto projektu stál William Drennan a zhromaždenie reformátorov malo údajne demonštrovať, že celá ich provincia je jedna veľká spoločnosť Spojených Írov.⁷⁴² Medzi ich požiadavky patrilo zníženie daní i vládnych výdajov a ich cieľom bola tiež podpora a povzbudenie obchodu. Írsky parlament sa však rozhodol zakročiť a prostredníctvom zákona o konvente, deklaroval ako nezákonné všetky verejné zhromaždenia, ktoré usilovali o nápravu sťažností a ktoré by boli hrozbou pre verejný poriadok. I keď zákon tvrdil, že neobmedzuje petičné právo, v skutočnosti toto nariadenie zlikvidovalo spôsob, ako petície organizovať. Týmto zákonom boli v Írsku pozastavené všetky mimoparlamentné aktivity.⁷⁴³

Práve na toto legislatívne opatrenie reagovali i členovia Britského konventu, keď 25. novembra vystúpil delegát za SCI Charles Sinclair, ktorý rozhorčene skritizoval zákon o konvente a navrhol, aby mali v budúcnosti všetci členovia Spojených Írov možnosť jednať a voliť v ich konvente. Hneď po Sinclairovi vystúpil Alexander Calender, ktorý vyhlásil, že ak by parlament vo Westminsteri schválil podobný zákon

⁷⁴² McFARLAND, s. 99.

⁷⁴³ KEENAN, Desmond, *The Grail of Catholic Emancipation 1793 to 1829*, Bloomington 2002, s. 77.

namierený proti verejným zhromaždeniam i pre Anglicko a Škótsko, navrhoval, aby bol okamžite zvolaný nový konvent delegátov, ktorý by sa snažil tento problém riešiť.⁷⁴⁴ I keď Calender nevysvetlil, čo by bolo skutočnou úlohou nového zhromaždenia, jeho návrh bol 28. novembra schválený. Delegáti sa totiž obávali, že ak by snemovňa prijala podobné legislatívne opatrenie, ako poslanci írskoho parlamentu, znamenalo by to zrušenie petičného práva, ktoré bolo jedným z pilierov Listiny práv. Nasledujúce dni rokovania, boli potom vyplnené kritikou vlády a írskoho zákona o konvente a jednanie vyvrcholilo prijatím návrhu o vytvorení Tajného výboru, ktorý mal v prípade násilného zásahu vlády proti zhromaždeniu, zvolať okamžite nový konvent.⁷⁴⁵ Delegáti Gerrald a Margarot v liste z 2. decembra 1793, ktorý posielali do Londýna zdôrazňovali, že zhromaždenie bude pripravené permanentne zasadať v prípade „akéhokoľvek pokusu vlády o suspendovanie zákona Habeas Corpus, schválenie zákona o konvente, či v prípade vylodenia sa cudzích oddielov⁷⁴⁶ vo Veľkej Británii, či Írsku“.⁷⁴⁷

Deň pred tým, ako došlo k zatýkaniu predných členov konventu, vystúpil Margarot s informáciou, že sa chystá násilné rozpustenie ich zhromaždenia a preto bolo rozhodnuté, aby Tajný výbor začal hľadať vhodné miesto k zvolaniu nového konventu. V tej dobe bolo už ale zhromaždenie plné agentov, ktorí počúvali každé slovo, ktoré v ten deň, 4. decembra v sále zaznelo.⁷⁴⁸ Nasledujúci ráno sa členovia Britského konventu dozvedeli, že šerif z Edinburghu vydal zatykač na Maurica Margarota, Josepha Gerralda, Alexandra Calendera, Alexandra Scotta a Williama a Georga Rossových.⁷⁴⁹ K zatknutým neskôr pribudol i Matthew Cambell Brown a tajomník konventu William Skirving. O rozhodnutí miestnych autorít rozpustiť Britský konvent, bola informovaná samozrejme i vláda v Londýne a to prostredníctvom korešpondencie lorda advokáta Roberta Dundasa, so svojim strýkom Henrym Dundasom. Niektorí členovia konventu okamžite pomohli uväzneným s kauciou a tak sa mohli budúci martýri ešte dostať na posledné zasadanie konventu pred tým, než bolo toto

⁷⁴⁴ *An Account of the Proceedings of the British Convention: Held in Edinburgh, the 19th of November, 1793*, s. 23–24.

⁷⁴⁵ Tamtiež, s. 34.

⁷⁴⁶ Malo sa jednať o hesénskych žoldnierov, ktorí boli na strane Británie aktívni už v priebehu Americkej vojny za nezávislosť.

⁷⁴⁷ TNA London, TS 24/3/35. London Corresponding Society: Circular to Societies concerning Formation of a British Convention. Letter from Maurice Margarot and Joseph Gerrald to the Secretary of the London Corresponding Society Thomas Hardy, December 2, 1793.

⁷⁴⁸ *An Account of the Proceedings of the British Convention: Held in Edinburgh, the 19th of November, 1793*, s. 44.

⁷⁴⁹ Tamtiež, s. 45–46.

zhromaždenie 6. decembra 1793, násilne rozpustené.⁷⁵⁰ Prv, než sa ale sála, kde konvent jednal vyprázdnila, požiadal Gerrald delegátov, aby sa na záver spoločne pomodlili. Tejto verejnej modlitbe bol prítomný i edinburghský šerif a jeho pomocníci. Členovia zhromaždenia sa postavili a nahlas opakovali, že najdrahšia obeť Bohu je pomoc utlačovaným a preto sa k nemu obracali, aby v momente perzekúcie stál na ich strane, pretože všetko, čo je spojené so slobodou a právom, bolo Bohu milé. Delegáti na záver modlitby odhodlane sľúbili, že prekonajú všetky strasti súdov a prenasledovania, pretože toto utrpenie bude prospešné dobrej veci a tým i Bohu.⁷⁵¹ Reformátori boli často, ako obdivovatelia Francúzskej revolúcie obviňovaní z ateizmu a ich údajná bezbožnosť im bola pripomínaná i v priebehu nasledujúcich perzekúcií. V skutočnosti boli ale mnohí z radikálov silne veriaci a protináboženské hnutie, ktoré vo Francúzsku vrcholilo v zime 1793, odsudzovali. Vláda síce Britský konvent obviňovala zo snahy napodobňovať francúzsky Národný konvent, pretože delegáti sa oslovovali ako občania, prevolávali heslá ako „*Vive la Convention*“, spievali revolučnú pieseň „*Ça ira*“, boli organizovaní do sekcií a výborov a dokonca zaviedli podľa francúzskeho štýlu i „*prvý rok Britského konventu*“,⁷⁵² ale čo sa týkalo viery, tam jednali veľmi opatrne o čom svedčil i návrh, ktorým odmietli rokovať o akýchkoľvek náboženských otázkach.⁷⁵³

Samozrejme i medzi radikálmi sa našli výnimky, ktoré neskrývali odpor k náboženstvu a cirkvi. Henry Redhead Yorke patril nielen medzi charizmatických a strhujúcich rečníkov, ale netajil sa ani svojim proticirkevným zmýšľaním. Yorke podrobil cirkev tvrdej kritike keď napísal, že šírla svoju moc na báze povier a táto moc bola neustále rozširovaná na základe existencie nevzdelanosti, chudoby a ľudského strachu. Cirkev mohla podľa neho dobre fungovať len v spoločnosti, kde bola potlačovaná sloboda a vzdelanie a hlavným cieľom duchovných bolo získanie moci a majetku, na úkor chudobných veriacich. Duchovní sa podľa Yorka stali lordami a prostí ľudia otrokmi. Jednalo sa podľa neho o veľkú konšpiráciu proti ľudstvu, ktorá vychádzala z aliancie cirkvi a štátu a táto koalícia efektívne zbavovala ľudí všetkého, čo by im mohlo spríjemňovať život. Yorke potom pristúpil k obhajobe ateizmu a deizmu, pretože podľa neho bolo dôležité veriť vo večný život, ani prijímať cirkevnú

⁷⁵⁰ Tamtiež, s. s. 46, 54–58.

⁷⁵¹ Tamtiež, s. 57.

⁷⁵² *Report of the Committee of Secrecy of the House of Commons, 1799*, s. 15.

⁷⁵³ *An Account of the Proceedings of the British Convention: Held in Edinburgh, the 19th of November, 1793*, s. 23.

doktrínu, pretože všetko dobro, či zlo, alebo právo a nespravodlivosť, mali svoj pôvod v prírode.⁷⁵⁴ Ateizmus sa teda rodil hlavne z pocitu sklamaní nad tým, ako sa chovali cirkevní duchovní a ako fungovala cirkev ako celok. Toto rozhorčenie bolo veľmi intenzívne hlavne v 18. storočí, keď sa do popredia dostalo intelektuálne hnutie osvietenstvo, opierajúce sa o vieru v racionálnosť a princíp pokroku. Práve na základe takýchto, avšak stále ešte ojedinelých výrokov, verila vláda i verejnosť, že radikáli ako celok, boli buď ateisti, alebo aspoň deisti.

Hlavným argumentom proti jednaniu Britského konventu bolo obvinenie, že toto zhromaždenie usilovalo o nahradenie legálne zvoleného parlamentu. Obžaloba toto obvinenie podopierala hlavne tým, že si delegáti konventu zvolili Tajný výbor, ktorý mal do budúcnosti jednať o novom zhromaždení, ktoré by bolo zvolané v momente, keby podľa nich došlo k porušeniu základných práv a slobôd. Otázkou preto zostávalo, čo malo byť skutočnou úlohou tohto nového zhromaždenia. To pravdepodobne nevedeli ani sami delegáti Britského konventu. Je však veľmi reálne, že by sa opäť jednalo o diskusné fórum, kde by sa viacej hovorilo, než konalo, pretože radikáli nemali za sebou skoro žiadnu verejnú podporu. Obžaloba však mohla svoje obvinenia podložiť i tým, že radikáli použili k pomenovaniu svojho zhromaždenia práve názov konvent, čo malo naznačovať, že sa chceli vydať rovnakou cestou ako revolucionári vo Francúzsku. Nič na to nenešiel ani fakt, že tento pojem nebol v Británii neznámym a v 80. a 90. rokoch sa bežne používal pre zhromaždenia, ktoré mali za cieľ prejednávať parlamentnú reformu, či náboženské otázky, ako to bolo i v prípade Írska. Radikáli si však nanešťastie vybrali toto pomenovanie práve v dobe, keď vo Francúzsku zasadal Národný konvent, ktorý odsúdil a poslal na smrť bývalého kráľa Ľudovíta XVI. Slovo konvent sa preto stalo symbolom hrozby a revolúcie. Túto skutočnosť si uvedomoval i londýnsky radikál John Thelwall, ktorý sa stal na jeseň 1793, na odporúčanie Gerralda, členom LCS. Thelwall uznal, že pomenovať zhromaždenie delegátov ako konvent, bolo nešťastným nápadom, pretože vláda vnímala tento pojem v kontexte s Francúzskou revolúciou a popravou kráľa. Podľa Thelwalla však nemal Národný konvent nič spoločného s pádom monarchie, pretože

⁷⁵⁴ YORK, Henry Redhead, *Thoughts on Civil Government: Addressed to the Disfranchised Citizens of Sheffield*, London 1794, s. 31–42 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: <https://books.google.cz/books?id=YMRbAAAAcAAJ&pg=PA1&lpg=PA1&dq=Thoughts>

monarchistická ústava i osud kráľa boli spečatené útokom Parížanov na Tuilerijský palác.⁷⁵⁵

Zaujímavým zostával pohľad Josepha Gerralda, ktorý si vo svojej práci *Konvent, ako jediný spôsob našej záchrany pred zničením* (Convention the only Means of Saving us from Ruin), predstavoval toto zhromaždenie ako skutočný legislatívny orgán, zvolený na základe všeobecného volebného práva. Tento Gerraldov konvent však nemal mať nič spoločného s jednaním Britského konventu. Podľa jeho predstavy malo zhromaždenie, ktoré opisoval vo svojej práci, predstavovať novú legislatívu, ktorá by skutočne reprezentovala celý národ. Keďže by boli poslanci volení mužmi staršími dvadsaťjeden rokov, museli by bez výnimky zastupovať ich záujmy, čím by sa podľa Gerralda vyriešila i otázka možných budúcich vojnových konfliktov. Ľudia by si podľa neho totiž vždy logicky zvolili zástupcov, ktorí by nemali záujem na žiadnej forme vojenskej agresivity. Zároveň by prestala existovať i korupcia a všetky formy patronátu, pretože poslanci by boli zodpovední vždy len svojim voličom. Gerrald tiež veril, že zavedením všeobecného volebného práva, by sa znížil i počet trestných činov, pretože ľudia by hrdo a s pýchou dodržiavali zákony, ktoré sami schválili. Volení zákonodarcovia by mať tiež záujem postarať sa o chudobných a prostredníctvom novej legislatívy by zaviedli sociálny program, ktorý by odstránil nadmerný počet pracovných hodín a ľudia by tak získajú čas i možnosť pre širšie vzdelanie. Extrémna chudoba by tak podľa Gerralda prestala úplne existovať.⁷⁵⁶ Gerraldova práca ukazovala presne to, čomu verili a čo propagovali reformátori. Na prvom mieste bola vždy parlamentná reforma, pretože ekonomické a sociálne zmeny by prišli automaticky s novozvolenými zákonodarcami. Je zároveň zaujímavé, že Gerrald odmietal nazývať toto nové zhromaždenie parlamentom, ale pomenoval ho konvent. V tomto prípade sa iste inšpiroval francúzskym Národným konventom, ktorý predstavoval pre mnohých reformátorov nový úsvit európskej slobody, zatiaľ čo ich parlament bol symbolom starého, obmedzeného volebného systému a korupcie.

⁷⁵⁵ THELWALL, s. 116.

⁷⁵⁶ GERRALD, s. 114–121.

3. VLÁDA „PORIADKU“ A PERZEKÚCIE (1794–1795)

Rok 1794

3.1. Existovala skutočne „Pittova vláda teroru“?

„Ludia nesmú vyjadriť svoje názory i keď nové zákony ničia našu slávnú ústavu. Nesmú vyjadrovať nesúhlas s vysokými daňami, s neospravedlniteľnou vojnou a ohromnými výdajmi vlády, zatiaľ čo veľká masa ľudí hladuje a trpí pod reťazami otroctva, ktoré jej nasadili utláčatelia našej zeme! Nie občania! I keď máme veľa odvážnych a odhodlaných zástancov, priateľov našej veci, ktorí nás obhajujú v oboch komorách parlamentu, stále máme nedostatok ušľachtilých mužov, nových Josephov Gerraldov, ktorí by vystupovali, aby nás verejne i súkromne bránili.“⁷⁵⁷ Obdobie rokov 1793 a 1794, bolo mnohými súčasníkmi patriacimi k zástancom parlamentnej reformy, nazývané dobou „Pittovej vlády teroru“. Toto pomenovanie bolo samozrejme príliš prehnané v porovnaní s terorom, ktorý naplno vypukol vo Francúzsku po páde girondy. Mnohí, ktorých sa priamo dotkli vládne represie a tlak lojalistického hnutia, však po vlastných trpkých skúsenostiach pravdepodobne nevideli príliš veľký rozdiel medzi jakobínskym terorom a vládou ministerského predsedu Pitta. Na druhú stranu i britský kabinet vnímal reformné hnutie ako obdobu jakobinizmu, čo bolo samozrejme rovnako prehnané tvrdenie, ako obvinenia zo strany radikálov smerom k vláde, ktorú považovali za symbol tyranie. Obe strany boli teda presvedčené, že v Británii hrozila vláda podobná tej, ktorá stála v čele Francúzskej republiky v rokoch 1793 a 1794. Radikáli obviňovali Pittov kabinet z presadzovania teroru a britská vláda verila, že reformátori sú skrytí jakobíni. V skutočnosti britský kabinet len reagoval na udalosti prebiehajúce na kontinente, ktoré dával do kontextu s domácim reformným hnutím. Dôležitú rolu pri formovaní názorov Pittovej administratívy hrala samozrejme i sieť platených agentov a často prehnane aktívnych donášačov, ktorí očakávali finančnú odmenu. Práve vidina novej peňažnej výplaty presvedčila mnohých

⁷⁵⁷ THELWALL, s. 123–124.

udavačov, aby si svoje príbehy poopravili, či úplne vymysleli. Ministerstvo vnútra muselo byť preto veľmi opatrné pri triedení získaných informácií. Prítomnosť týchto nadmieru bdelych mužov, bola cítiť skoro pri každom mítingu radikálov, ktoré boli otvorené verejnosti. „*Keď je každá kaviareň plná platených informátorov, keď nemáš istotu ani vo vlastnom dome a nemôžeš pokojne jednať so svojimi priateľmi, keď patrí medzi špicľov i domáce služobníctvo, ktoré živiš pod svojou strechou, v takejto dobe je opatrnosť v tom čo hovoríš i v činnosti, ktorú prevádzaš, úplne prirodzená.*“⁷⁵⁸ John Thelwall pritom reagoval na prípad Thomasa Muira, keď v priebehu jeho procesu vystúpila ako korunný svedok i bývalá služobná Muirovej rodiny, Ann Fisherová. Donášačov ale nemal rád nikto a nesympatie tak budili nielen u radikálov, ktorých udávali, ale i medzi radovými obyvateľmi Británie. Ak bol niekto z nich náhodnou odhalený, čo sa stávalo i v priebehu súdnych procesov, o ich ďalší osud, ktorý zriedkakedy končil šťastne, sa preto nikto nezaujímal a to i vrátane ich zamestnávateľov.

Pittov kabinet zahájil prvé kroky proti radikálov a tzv. hrozbe jakobinizmu, už v roku 1792, keď v máji vstúpila v platnosť kráľovská proklamácia proti buričskej literatúre. Tento zákon bol potom doplnený a sprísnený v zime 1792 a to pod vplyvom údajne pripravovaného povstania, ktoré malo vypuknúť na začiatku decembra v Londýne. Súdne perzekúcie, ktoré nadväzovali na májovú proklamáciu, až na niekoľko neskorších výnimiek, neboli v réžii vlády, ale nového lojalistického hnutia. Mnoho z obvinených však nebolo nakoniec ani postavených pred súd, alebo ak k procesu došlo, porota ich uznala nevinnými.⁷⁵⁹ To ale neznamenalo vždy víťazstvo pre obžalovaného, pretože výdaje, ktoré boli so súdom spojené, často týchto ľudí finančne ruinovali.⁷⁶⁰ Vhodným príkladom bol Thomas Walker, známy manchesterský reformátor a obchodník z bavlnou, ktorý prešiel niekoľkými súdnymi procesmi a i keď bol vždy oslobodený, výdaje, ktoré musel kvôli tomu vynaložiť, ho napokon dovedli k bankrotu.⁷⁶¹ Oslobodzujúci verdikt teda nemusel vždy znamenať skutočné víťazstvo.

⁷⁵⁸ THELWALL, s. 128.

⁷⁵⁹ HARLING, s. 108.

⁷⁶⁰ Tamtiež, s. 118.

⁷⁶¹ BAYLEN-GOSSMAN, s. 508–509.

I keď sa v 90. rokoch počet perzekúcií oproti predchádzajúcemu obdobiu zvýšil a ich počet sa odhaduje asi na dvesto, stále sa to nemusí zdať ako príliš vysoké číslo.⁷⁶² Počet však nebol tak dôležitý, ako dopad zastrašovania na verejnosť. Viac než o fyzický „teror“, išlo o psychologický účinok, na ktorý mal vplyv spoločenský tlak, šikana a zastrašovanie, ktoré organizovali miestne lojalistické spoločnosti a samozrejme neustála hrozba z možného obvinenia, či dokonca súdneho procesu. Na sympatizantov i otvorených obhájcov reformy dopadal i strach z neustáleho pocitu, že boli niekým sledovaní, ako to bolo i v prípade Johna Thelwalla, ktorý patril podľa slov jedného z predných členov LCS Johna Binnsa, medzi najodvážnejších politických autorov, rečníkov a verejných prednášajúcich. V súkromí to bol ale ustrašený panikár, ktorý keď vstúpil i do obyčajného mäsiarstva, prepadal predstave, že polovica obchodu bola plná vládnych špiónov, ktorí majú za úlohu vypočúť každé jeho slovo. Binns tiež vo svojich pamätiach spomínal, že keď Thelwall chodil v noci domov, vždy kráčal uprostred ulice a vyhýbal sa tmavým, či úzkym uličkám v strachu z možného vražedného útoku.⁷⁶³ John Binns potom priblížil atmosféru strachu, keď popísal príbeh, ako sa v noci spolu so svojim priateľom Johnom Fenwickom vracali z mítingu LCS, keď sa náhodou zaplietli do konfliktu, v ktorom skupina ľudí obvinila istého mladíka z krádeže. Binns sa spolu s priateľom rozhodli obvineného ochrániť pred hnevom stále rastúceho davu a to až do príchodu strážnika. Ten po prehliadke mladíka nič nenašiel a tak ho prepustil. Keď obaja reformátori miesto opustili, Fenwick cestou siahol pre vreckovku a s úžasom zistil, že vo vrecku svojho kabáta sa nachádzal ukradnutý cínový hrnček, ktorý mu tam vložil mladík obvinený z krádeže. Obaja si zrazu uvedomili, aké to mohlo byť pre nich nebezpečné, keby prehľadali aj ich. Binns bol vtedy dokonca predsedom generálneho výboru LCS. V tom momente si spomenuli na Thomasa Muira, ktorý bol odsúdený k deportácii len za to, že „požičal kaderníkovi *Pravá človeka*“.⁷⁶⁴

Jednalo sa teda hlavne o strach z možnej perzekúcie, ktorý v radikáloch vyvolával neustále pocity neistoty a každodenného stresu. Forma teroru nemusí predstavovať vždy len krviprelievanie, ale jednou z jej účinných zbraní je i tlak verejnosti a

⁷⁶² EMSLEY, Clive, *Repression, 'Terror' and the Rule of Law in England during the Decade of the French Revolution* (ďalej len: *Repression, 'Terror' and the Rule of Law in England*), in: *Social History*, Vol. 6, No. 2, Oxford 1981, s. 174.

⁷⁶³ BINNS, John, *Recollections of the Life of John Binns*, Philadelphia 1854, s. 44 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: <https://archive.org/details/recollectionsof100binn>

⁷⁶⁴ Tamtiež, s. 46–47.

donášanie. Mohlo teda stačiť niekoľko exemplárnych trestov o ktorých sa navyše medzi ľuďmi hovorilo a písalo v novinách, tak ako to bolo v prípade veľkých škótskych politických procesov s Muirom, Palmerom a členmi Britského konventu a tiež londýnskych procesov týkajúcich sa velezrady a sympatizanti reformy, alebo dokonca obdivovatelia Francúzskej revolúcie, ostali ochromení strachom. Dôležitú roľu hral teda psychologický tlak a nie počet súdnych procesov. Ak sa navyše aktívne a dobrovoľne mobilizuje verejnosť a ulica, je to často nebezpečnejšie, ako represie, ktoré vedie len vládnuca zložka. Preto súčasníci z radov reformátorov nazývali toto obdobie ako teror, pretože i keď netiekla krv, neustály strach z udavačov a z perzekúcie spôsobovali u týchto ľudí každodenný stres a neistotu.

Súdny proces s politicky perzekuovaným a následný trest, vždy ale neznamenal automaticky víťazstvo v prospech vlády. Keď bol v máji 1793 kvôli protimonarchistickým výrokom obžalovaný predný radikál a člen LCS John Frost a porota ho uznala vinným, sudca mu uložil trest šiestich mesiacov v Newgate, vysokú pokutu a jednu hodinu na pranieri. Posledne menovaný trest sa mal uskutočniť v Charing Cross, medzi dvanástou a druhou hodinou,⁷⁶⁵ pretože ulice mali byť v tomto čase plné ľudí. Frost si ale pranier nakoniec nemusel vytrpieť, pretože súdne authority po rozumnom zvážení, od tohto potrestania upustili. „*Pán Frost mal byť pranierovaný buď v utorok, alebo v stredu, ale napokon bol v stredu postavený na pranier Charles Leslie za zločin tak šokujúci, že je ťažké o ňom hovoriť.*“⁷⁶⁶ Takto sa o Frostovom osude zmieňoval v liste delegátom Britského konventu, Thomas Hardy. Radikáli z LCS by boli iste v prípade pranierovania pripravení člena svojej spoločnosti podporiť. Túto situáciu iste predpokladali i súdne authority a to bol i hlavný dôvod, prečo sa rozhodli napokon tento výkon trestu v prípade Frosta zrušiť. Pre vládu bolo totiž pranierovanie politického väzňa veľkým riskom, ktorý sa mohol zmeniť miesto na verejné poníženie odsúdenca, na pouličnú oslavu v jeho prospech. Dôkazom toho boli i oslavy, ktoré sprevádzali Frosta hneď po jeho prepustení z väzenia.⁷⁶⁷ John Frost opustil Newgate v decembri 1793, síce zjavne fyzicky slabý a zahalený pod vrstvami teplých prikrývok, ale zadosťučinením za zdravotné ťažkosti spôsobené polročným

⁷⁶⁵ *The New Annual Register for the Year 1793*, s. 22–23.

⁷⁶⁶ TNA London, TS 24/3/35. London Corresponding Society: Circular to Societies Concerning Formation of a British Convention. Letter from the Secretary of the London Corresponding Society Thomas Hardy to Maurice Margarot, and Joseph Gerrald, November 15, 1793.

⁷⁶⁷ SHOEMAKER, Robert Brink, *The London Mob: Violence and Disorder in Eighteenth-century England*, London 2004, s. 98.

väzením, mu mohlo byť zhromaždenie čakajúcich priaznivcov. Tí okamžite zapriahli jeho koč a ochotne, za radostného pokrikovania, ťahali jeho povoz až k jeho domu v Spring Gardens, kde na neho už čakal s verejným prejavom John Thelwall. Cestou sa tento hlučný dav sympatizantov zastavoval na každom námestí a jedna zo zastávok bola i štvrť Charing Cross, kde mal byť Frost pôvodne pranierovaný.⁷⁶⁸ Je teda veľmi pravdepodobné, že tento dav priaznivcov by sa zhromaždil i v deň plánovaného praniera, aby podporil svojho politického favorita.

Príkladom takejto scény sa stal i Daniel Isaac Eaton, hlavný vydavateľ radikálnej tlače, ktorý prešiel od roku 1793 niekoľkými súdnymi procesmi a i keď bol väčšinou oslobodený, občas, ako to bolo v prípade publikovania Thelwallovej alegórie na tyrana s názvom *Kohúti zápas* (Gamecock), skončil na tri mesiace vo väzení, v ktorom musel počkať na pripravovaný súd. Kaucia bola totiž stanovená na dvetisíc libier, čo bolo príliš veľa, aby mohla byť zaplatená.⁷⁶⁹ V roku 1812 bol však Eaton kvôli publikovaniu Painovej protinábožensky ladenej práce *Vek rozumu* (Age of Reason), odsúdený na osemnásť mesiacov a na hodinu na pranieri. I keď sa jednalo o rok 1812, reakcia davu, ktorý sa zhromaždil okolo odsúdeného, bola rovnaká, ako v atmosfére 90. rokov 18. storočia. Právnik Henry Crabb Robinson spomínal vo svojom denníku na priebeh Eatonovho praniera. „*Išiel som do Old Bailey, aby som videl Daniela Issaca Eatona na pranieri. Ako som očakával, jeho trest nebol ponížením, ale jeho oslavou. Dav síce nebol početný, ale bol voči nemu veľmi priateľský. Publikovanie knihy Vek rozumu nebol pre nich pochopiteľným trestným činom. Počul som výroky ako: „Pranier kvôli publikovaniu knihy—aká hanba! [...] Náboženská sloboda! — Sloboda svedomia!“ Niektorí boli ochotní za stáť za dolár [vedľa neho—J. B.] na pilieri. , Toto je trest? Nie je to žiadna hanba!“ [...] Priebeh jeho [publikovaného—J. B.] procesu bol predávaný priamo na mieste.“*⁷⁷⁰ Napokon Robinson príznačne skonštatoval, že celá aféra bola len dôkazom šialenstva ministrov, ktorí mali predpokladať, že takáto exhibícia prinesie triumf len pre odsúdeného, nie však pre nich.⁷⁷¹ Tieto príklady boli ale skôr ojedinelými záležitosťami, ktoré však zároveň

⁷⁶⁸ *The New Annual Register for the Yer 1793*, s. 54.

⁷⁶⁹ THELWALL, s. 67.

⁷⁷⁰ ROBINSON, Henry Crabb – SADLER, Thomas, *Diary, Reminiscences and Correspondence*, London 1869, s. 386 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: <https://archive.org/stream/diaryreminiscenc01robiiala#page/n5/mode/2up>

⁷⁷¹ Tamtiež.

ukazovali, že nie všetky úspechy vlády proti radikálom, boli vždy plnohodnotnými víťazstvami.

Vláda bola v 90 rokoch rozhodnutá brániť sa proti vplyvu myšlienok Francúzskej revolúcie a to i formou dočasného obmedzenia základných občianskych práv, ako bola sloboda prejavu a tlače.⁷⁷² Na prvom mieste bola v dobe vojenského konfliktu s revolučným Francúzskom bezpečnosť štátu, pretože britský kabinet si uvedomoval, že nebojoval len proti francúzskej armáde, ale i proti novej ideológii, ktorá ohrozovala európsky tradičný politický systém i zavedenú hierarchiu spoločnosti. I keď bol Pittov kabinet opozíciou obviňovaný, že jeho cieľom malo byť upevňovanie osobnej moci a do budúcnosti trvalé obmedzovanie občianskych slobôd, britská vláda nemala nikdy snahu dlhodobo porušovať základné práva vychádzajúce z Listiny práv a účelom týchto dočasných obmedzení, malo byť v dobe práve prebiehajúceho vojenského konfliktu, zaistenie vnútornej bezpečnosti štátu. Nehľadiac na okolnosti doby, bolo toto porušovanie základných práv a slobôd, medzi ktoré neskôr pribudlo i suspendovanie zákona Habeas Corpus, vnímané mnohými súčasníkmi ako počiatok vlády tyranie. Až do roku 1794, však Pittov kabinet nechával väčšinu perzekúcií na dobrovoľnej iniciatíve lojalistov, ktorí plnili túto úlohu často veľmi pilne. Súdne stíhania pod réžiou vlády, sa týkali až roku 1794 a v ich prípade sa jednalo o skutočne veľké politické procesy, ktoré mali skončiť exemplárnymi trestami. Vláda zároveň dúfala, že likvidáciou radikálov, ktorá mala v prípade londýnskych procesov skončiť exekúciou, by sa konečne zbavila i celého reformného hnutia.

Pittova vláda však nejednala bez toho, aby za jej rozhodnutiami nestála väčšinová verejnosť. V parlamente sa jej dostalo samozrejme podpory zo strany Portlandových whigov, spojených s Burkovými prívržencami a Foxova skupina tak zostala v opozícii osamotená. Keď sa v priebehu roku 1792 začali v Británii formovať lojalistické spoločnosti, britský kabinet sledoval spočiatku túto verejnú mimoparlamentnú iniciatívu s nedôverou, ale následne ju prijal s veľkou úľavou. Lojalistické hnutie však trvalo asi len do leta 1793, pretože v tomto období získala väčšina jeho členov pocit, že svoju úlohu splnili a podarilo sa im v ich mestách zlikvidovať, či oslabiť, zárodky radikálneho reformného hnutia. V marci 1794, bol v Dolnej snemovni predložený návrh ministra vnútra Henryho Dundasa, ktorý sa mal týkať plánu a organizácie tzv. dobrovoľníckych oddielov, z ktorých však niektoré boli založené už

⁷⁷² EMSLEY, *Repression, 'Terror' and the Rule of Law in England*, s. 824.

v roku 1793.⁷⁷³ Podľa tohto oficiálneho návrhu, mali byť milície sformované v strategicky dôležitých mestách, ale hlavne v centrách na pobreží Británie. Malo sa jednať o jazdecké oddiely, ktorých velitelia by získali dočasne pridelenú hodnosť a výstroj i zbrane mala poskytnúť vláda. Čo sa týkalo vojenského platu, členovia oddielu mali v prípade služby právo poberať žold, ako pravidelná jazda. Súčasťou dobrovoľníckych oddielov mala byť i pechota, ktorej jedna tretina by bola ozbrojená strelnými zbraňami a zvyšku mužstva by boli pridelené píky. Vojenský výcvik sa mal konať dvakrát týždenne a v tomto období mali tiež členovia milície poberať plat, ako náhradu za stratený čas v práci. Pechota mala tiež získať podobne ako jazda, uniformy pridelené vládou.⁷⁷⁴ I keď sa pôvodne počítalo, že súčasťou oddielov nebudú ľudia z nižších vrstiev a to kvôli bezpečnosti a obavám z ozbrojovania nemajetných, napokon sa k pechote dostali i chudobní, pre ktorých sa služba v milíciách stala atraktívna nielen kvôli dočasnému žoldu, ale i kvôli možnosti nosiť uniformu a samozrejme kvôli niektorým ústupkom, ktoré sa týkali daňových úľav a oslobodenia od vojenskej služby.⁷⁷⁵ Predložený plán počítal s tým, že v čele oddielov by stáli len majetní muži a predpokladalo sa, že sa bude jednať hlavne o ľudí zo strednej triedy. Oddiely mohli vojensky zakročiť len v prípade rozhodnutia kráľa, či miestneho lorda lieutenanta⁷⁷⁶ a to v prípade útoku cudzej armády, tj. pri invázii, ale zasiahnuť mohli i v momente, ak by došlo v ich kraji k povstaniu, či inému nepokoju.⁷⁷⁷

I keď bol ministerský predseda Pitt varovaný, že ozbrojovanie ľudí bude riskantnou záležitosťou, vláda bola ochotná k tomuto kroku pristúpiť a to hlavne pod tlakom zahraničných udalostí. V priebehu štyroch rokov sa ukázalo, že britský kabinet sa rozhodol správne a dobrovoľnícke oddiely sa stali symbolom *mieru a poriadku* (Peace and Order) a prispeli k jednote národa a formovaniu občianskej spoločnosti.⁷⁷⁸ Ich pôvodným a základným cieľom mala byť obrana pred možnou inváziou, ale angažovať sa mali i v prípade domáceho povstania, či iných lokálnych nepokojov. Hlavným zámerom však zostávala ochrana pred hrozbou vylodenia cudzích vojsk, o čom

⁷⁷³ WESTERN, John Randle, *The Volunteer Movement as an Anti-Revolutionary Force, 1793–1801*, in: *English Historical Review*, Vol. 71, No. 281, Oxford 1956, s. 605.

⁷⁷⁴ COBBETT, *Parliamentary History of England*, Vol. XXXI, s. 90.

⁷⁷⁵ WESTERN, s. 609.

⁷⁷⁶ Lord lieutenant bol priamy zástupca panovníka v grófstve a to hlavne vo veci vojenských záležitostí. Mal vplyv i na menovanie zmierovacích sudcov a pre každého úradníka daného grófstva bolo vždy veľmi dôležité, aby udržoval s lordom lieutenantom dobré vzťahy, pretože to bola i záruka pre dobré pokračovanie ich kariéry.

⁷⁷⁷ COBBETT, *Parliamentary History of England*, Vol. XXXI, s. 90.

⁷⁷⁸ COOKSON, John Ernest, *The English Volunteer Movement of the French Wars, 1793–1815*, in: *Historical Journal*, Vol. 32, No. 4, Cambridge 1989, s. 868.

svedčilo i geografické rozmiestnenie dobrovoľníckych oddielov, ktoré boli umiestené hlavne v pobrežných oblastiach a v strategicky dôležitých mestách. Primárne teda nemali slúžiť ako organizácia proti domácemu reformnému hnutiu, pretože v mestách ako bol Sheffield, Manchester, Norwich, Edinburgh, či Glasgow, kde sa predpokladala silná základňa radikalizmu, vznikli dobrovoľnícke oddiely buď pomerne neskoro, alebo bol ich vplyv v danej oblasti zanedbateľný. Dobrovoľníci teda neboli cielene rozmiestnení vo veľkých vnútrozemských industriálnych mestách, ako by sa dalo na prvý pohľad predpokladať, ale formovali sa hlavne v ohrozených oblastiach na pobreží a masová podpora sa dostavila hlavne v kritických rokoch 1794, 1797–98, 1801 a 1803–1805.⁷⁷⁹

Existoval však i názor, ktorý zastával historik John Randle Western, že britské dobrovoľnícke hnutie, ktoré je považované za najväčšie ľudové hnutie v Británii 18. storočia, naviazalo hlavne na loajalistické hnutie a jedným z jeho cieľov malo byť potláčanie reformnej agitácie a tým i revolučných myšlienok.⁷⁸⁰ Novšie výskumy však ukazujú, ako už bolo povedané, že dobrovoľníci boli koncentrovaní hlavne v oblastiach, ktoré mohli byť ohrozené prípadnou inváziou a i keď iste pôsobili zastrašujúco i na činnosť radikálov, ich základným cieľom bola ochrana pred vonkajším nepriateľom.

3.2. Škótske procesy s členmi Britského konventu

Britský konvent bol edinburghskými autoritami definitívne rozpustený 6. decembra 1793 a zároveň boli zatknutí jeho prední predstavitelia Maurice Margarot, Joseph Gerrald, Alexander Calender, Alexander Scott, William a George Rossoví, William Skirving a Matthew Cambell Brown. Pred súd sa ale dostali len traja z nich, čo však nemenilo nič na tom, že tieto politické procesy mali symbolizovať rovnakú nespravodlivosť, ako to bolo v prípade Muira a Palmera, ktorí stále čakali na svoju deportáciu do Austrálie. Podľa Josepha Gerralda bol nezákonným nielen samotný akt rozpustenia konventu, ale i zatýkanie jeho členov. Podľa jeho slov vtrhli úradníci súdu 5. decembra v ranných hodinách do apartmánu, kde bol ubytovaný a doslova ho

⁷⁷⁹ GEE, Austin, *The British Volunteer Movement, 1794–1814*, Oxford 2003, s. 50–51.

⁷⁸⁰ WESTERN, s. 605.

vytiahli z postele. Týchto päť úradníkov sa ale podľa neho nechovalo ako zástupcovia práva, ale ako jeho narušitelia. I napriek tomu, že Gerrald opakovane žiadal, aby mu predložili zatykač, nestalo sa tak a miesto toho mu úradníci skonfiškovali všetky jeho písomnosti, ktoré mali byť v následnom pripravovanom procese použité proti nemu.⁷⁸¹ Podobne rozhorčene sa neskôr vyjadrovali o zatýkaní i John Thelwall a Thomas Hardy a ich výpovede si boli skutočne veľmi podobné. Zdalo sa, že úradníci si pri zatýkaní nerobili žiadne ťažkosti s predkladaním zatykačov i keď je pravdepodobné, že ich v danej chvíli u seba mali. Joseph Gerrald po svojom zatknutí využil okamžite možnosť kaucie a rozhodol sa ešte pred zahájením svojho procesu navštíviť Londýn, aby tam podal podrobnú správu o zásahu proti Britskému konventu a o osude perzekuovaných delegátov. Ostatní zatknutí reformátori, ktorých čakalo súdne pojednávanie už januári 1794, zostali síce vo väzení v edinburghskom Tolbooth, ale reformné spoločnosti sa o ich osud i financie v rámci ich možností starali. Vláda však zjavne korešpondenciu medzi uväznenými radikálmi a anglickými reformnými spoločnosťami kontrolovala a dokonca i konfiškovala. Margarot síce obdržal na konci decembra finančnú podporu z fondu LCS, ale zároveň si overil, že časť jeho korešpondencie sa vôbec do Londýna nedostala. Dúfal preto, že výbor LCS dostal aspoň kópiu jeho obžaloby a pritom vyjadril vieru, že i napriek jeho trpkému osudu, zostanú členovia spoločnosti verní ich reformným cieľom.⁷⁸²

Následné škótske procesy, ktoré boli zahájené v januári 1794 a ktoré rozšírili rady tzv. škótskych martýrov, sa síce týkali zločinu z poburovania, či protištátnej činnosti (crime of sedition), ale boli interpretované skôr ako zločiny zrady (treason). Priebeh týchto procesov, ktoré sa niesli v duchu vykonštruovaných zločinov poburovania, pripravili zároveň pôdu pre neskoršie londýnske politické procesy, ktoré sa však už týkali obvinení z velezrady.⁷⁸³ Vláda v prípade edinburghských procesov vychádzala zo základnej myšlienky a tým i obvinenia, že skutočným cieľom Britského konventu malo byť nahradenie zákonne zvoleného legislatívneho orgánu, parlamentu a že

⁷⁸¹ EATON, Daniel Isaac (Ed.), *Authentic Biographical Anecdotes of Joseph Gerrald, a Delegate to the British Convention in Scotland from the London Corresponding Society, and Who is now on His Passage to New Holland for Having Acted in that Capacity: 1794, Written by a Friend, who knew him in the Year 1765*, (ďalej len: *Authentic Biographical Anecdotes of Joseph Gerrald*), London 1795, reproduction from Library of Congress, Detroit 2010, s. 29.

⁷⁸² TNA London, TS 24/3/35. London Corresponding Society: Circular to Societies concerning Formation of a British Convention. Letter from Maurice Margarot to the Secretary of the London Corresponding Society Thomas Hardy, December 30, 1793.

⁷⁸³ EPSTEIN, James – KARR, David, *Playing at Revolution: British "Jacobin" Performance*, in: *Journal of Modern History*, Vol. 79, No. 3, Chicago 2007, s. 509.

obvinení radikáli v skutočnosti neusilovali o reformu, ale ich jediným zámerom mala byť revolúcia podľa jakobínskeho vzoru. Ako prvý predstúpil pred Najvyšší trestný súd v Edinburhu bývalý tajomník Britského konventu, William Skirving. Stalo sa tak 6. januára 1794 a súdny proces trval dva dni, pričom na tretí deň bol vyrieknutý verdikt i následný trest. Podľa obžaloby sa mal Skirving podieľať na distribúcii adresy Priateľov spoločnosti z Dundee, ktorej hlavným autorom bol Thomas Fyshe Palmer, odsúdený za poburovanie v septembri 1793. Skirving bol obžalovaný i za jeho aktívnu činnosť v edinburghskej FOP, pretože sa angažoval pri publikovaní a šírení všetkých písomností tejto spoločnosti. Medzi jeho hlavné zločiny však patrila jeho účasť na jednaní Britského konventu, ktorý pomáhal ako jeho tajomník organizovať a preto niesol zodpovednosť za všetky návrhy i verejné prejavy, ktoré sa v priebehu tohto zasadania uskutočnili. Keď bol následne konvent magistrátom rozpustený, usiloval Skirving podľa obžaloby o jeho znovuzvolanie a to i napriek tomu, že to edinburghské authority v tej chvíli považovali za nezákonné.⁷⁸⁴

Podľa lorda Cockburna, jediného, čo mohlo byť Skirvingovi z obžaloby vyčítané, bola jeho činnosť v Britskom konvente. Práve jeho forma, ktorá pripomínala jednanie a organizáciu francúzskeho Národného konventu republikánov a kráľovrahov, bola pre vládu podozrivá a odsúdeniahodná. Cockburn skonštatoval, že pre sudcov stačilo, ak malo toto zhromaždenie názov konvent, aby sa pre nich stalo nebezpečným. I napriek tomu, že nedošlo k otvorenej rebélii, pre perzekúciu stačilo, ak sa delegáti hlásili k francúzskemu legislatívnemu orgánu a pri jednaní používali revolučné pojmoslovie.⁷⁸⁵ Hlavným dôkazom malo byť ale vytvorenie Tajného výboru a plán organizovania nového konventu. I v tomto prípade ale obžaloba nepredložila dostatočné dôkazy o pripravovanej rebélii, či inej protištátnej činnosti a zostávala, ako to bolo v prípade Muira, len pri predpokladoch zločinu. Práve preto bol Skirving presvedčený, že absencia dôkazov bude dostačujúcim argumentom pre porotu, ktorá ho na základe toho oslobodí. Skirving si však pravdepodobne neuvedomil, že politický proces nemal so spravodlivosťou nič spoločného a i napriek tomu, že boli Muir i Plamer odsúdení na základe nedostatku akýchkoľvek dôkazov veril, že sa mu napokon podarí opustiť súdnu sieň ako slobodnému mužovi. *„Verím natoľko tomuto súdu, že som sa rozhodol byť bez obhajcu. Mal som nanešťastie veľmi málo času na*

⁷⁸⁴ COCKBURN, *An Examination of the trials for sedition which have hitherto occurred in Scotland*, Vol. I, s. 233.

⁷⁸⁵ Tamtiež, s. 234–235.

*prípravu obhajoby, avšak vedomie mojej neviny ma vedie k tomu, že vkladám moju dôveru v rozhodnutie tohto súdu [...] a bude sa snažiť o najlepšiu obhajobu.*⁷⁸⁶ Skirving sa teda rozhodol, že nielenže nepovolá jediného svedka ale odmietol i obhajcu, čo nebol samozrejme príliš dobrý nápad. Je však pravdepodobné, že či už by sa rozhodol pre samoobhajobu, alebo nie, nezmenilo by to nič na rozhodnutí poroty. Skirving nemal navyše ani právnické vzdelanie, ako to bolo v prípade Muira a Gerralda a i keď študoval na univerzite v Edinburghu, jeho špecializáciou bolo hlavne poľnohospodárstvo a nie právo.⁷⁸⁷ Na nešťastie pre Skirvinga, súdu opäť predsedal lord Braxfield, ktorý bol zárukou toho, že proces nebude nestranným. Keď sa sudca na konci pojednávania obrátil na porotu, ktorá znova pozostávala z mužov, na ktorých sa mohla vláda v prípade verdiktu spoľahnúť,⁷⁸⁸ jeho jediným zámerom bolo presvedčiť jej členov o vine obžalovaného. *„Tento konvent bol zvolaný v dobe, keď je náš národ angažovaný v krvavej vojne proti susednému národu, pozostávajúcemu z miliónov zavrhnutiahodných netvorov, aké kedy zneuctilo ľudstvo. Spravodlivosť nemá s ich ideami nič spoločného.*⁷⁸⁹ Lord Braxfield sa potom obrátil priamo na porotu: *„Ak ste toho názoru, že tieto mítingy (všetky tri edinburghské konventy–J. B.) boli buričského charakteru, nemôžete uznať tohto muža nevinným, pretože on bol tajomníkom týchto zhromaždení. Ak môže byť jeden muž vinnejší, než ten druhý, tak tento muž stojací pred vami je tým pravým príkladom.*⁷⁹⁰ Lord Braxfield teda porotu priamo nabádal, aby Skirvinga uznala vinným, čo sa i 7. januára o druhej hodine poobede stalo.⁷⁹¹ Trest, ktorý bol následne nad bývalým tajomníkom Britského konventu vyneseny, bol rovnako krutý ako v prípade Muira. Skirving bol odsúdený na štrnásť rokov deportácie do Botany Bay.⁷⁹²

Maurice Margatot bol predvedený pred súd 13. januára 1794 a bol rovnako ako Skirving, obvinený z poburovania. Margatot sa narodil v Anglicku v grófstve Devon, v roku 1745. Jeho otec bol obchodník s vínom a viedol odchod nielen v Portugalsku, ale i vo Francúzsku. Jeho syn Maurice neskôr na túto obchodnú rodinnú tradíciu

⁷⁸⁶ *The Trial of William Skirving, Secretary to the British Convention, Before the High Court of Justiciary, on the 6th and 7th of January, 1794, for Sedition: With an Original Memoir, and Notes,* Glasgow 1836, s. 29 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: <https://books.google.cz/books?id=XEIHAQAAMAAJ&pg=PA1&lpg=PA1&dq=Th>

⁷⁸⁷ BAYLEN–GOSSMAN, s. 446–447.

⁷⁸⁸ CLUNY, s. 28.

⁷⁸⁹ Tamtiež, s. 83–84.

⁷⁹⁰ Tamtiež.

⁷⁹¹ Tamtiež, s. 84.

⁷⁹² Tamtiež, s. 86.

nadviazal. Radikalizmus bol v Margarotovej rodine tradíciou, pretože už jeho otec sa angažoval v hnutí za podporu Johna Wilkesa. Mauricovi sa dostalo výborného vzdelania, študoval na univerzite v Ženeve a nejakú dobu pobýval i vo Francúzsku a to dokonca i v dobe, po vypuknutí revolúcie. Po príchode do Londýna sa z neho stal veľmi rýchlo prominentný člen LCS a je dokonca pravdepodobné, že patril podobne ako Hardy, medzi zakladajúcich členov.⁷⁹³ Margarot bol nazývaný mnohými jeho súčasníkmi „Francúz“, pretože mal nielen francúzsky znejúce meno, ale Francúza pripomínal i svojím vzhľadom a chovaním. Mal čierne vlasy, na svoju dobu relatívne krátke a bol to temperamentný, avšak veľmi vzdelaný muž.⁷⁹⁴ Bol teda výrazný nielen svojím vzhľadom, ale i vystupovaním. Keďže vedel, že ho skoro iste čakal rovnaký osud ako jeho predchodcov, rozhodol sa v rámci svojej vlastnej obhajoby, že predvedie obecenstvu v súdnej sieni poriadne divadlo. To síce ešte viacej uškodilo jeho kauze, ale na druhú stranu bol verdikt už dopredu určený, preto sa Margarot príliš nekontroloval a vymieňal jednu urážku za druhou a pôsobil tak voči sudcom skutočne arogantne.⁷⁹⁵

Keďže sa niektoré Margarotove činy predložené obžalobou týkali jeho pôsobenia v Anglicku, požadoval obžalovaný, aby boli predvolení svedkovia práve z Anglicka. V jeho zozname stáli také mená, ako vojvoda Richmond, William Pitt ml., či Henry Dundas. Súd však možnosť príchodu týchto mužov spochybnil a Margarot sa preto obrátil k prítomnému obecenstvu: „*Pozrite sa na to moji milí priatelia, kde je teraz vaša toľko vychvaľovaná ústava? Ak prvý muž Anglicka [Pitt–J. B.] pristupuje k zákonom inak, ako najhorší z vás, potom ste otroci!*“ Lord Braxfield sa okamžite obrátil na Margarota s tým, že „*prišiel ste vypovedať pred týmto súdom a nie kázať zberbe*“. Margarot sa však nedal odbiť: „*Vy ste nazval obecenstvo zberbou, môj pane?*“ Lord Braxfield odvetil: „*Nie ste tu preto, aby ste kázal davu.*“ Margarot však pokračoval v argumentovaní a pohotovo odvetil, že i sudcovia kázu davu a to tým, že proti nemu postavili sériu obžalôb. Zároveň sa podivoval nad tým, že aby prítomní členovia súdu odôvodnili zamietnutie svedkov z Anglicka, vysvetlili to tým, že pre Škótsko to bola v podstate cudzina. „*Ak je Anglicko cudzina, teda niečo ako Nemecko, potom sa pre Boha, neodvolávajú na anglickú ústavu, pretože vám nepatrí.*“⁷⁹⁶

⁷⁹³ CLUNY, s. 30.

⁷⁹⁴ JOHNSTON, s. 119.

⁷⁹⁵ CLUNY, s. 32–33.

⁷⁹⁶ *The Trial of Maurice Margarot: Before the High Court of Justiciary, at Edinburgh, on the 13th and 14th of January, 1794, on an Indictment for Seditious Practices* (Ďalej len: *The Trial of Maurice*

Už samotný Margarotov proces bol sprevádzaný pouličným nepokojom. Lord Cockburn mal v tej dobe pätnásť rokov a dobre si na prebiehajúci proces spomínal. Sedel práve v škole, keď uvidel dav vychádzajúci od dnešného edinburghského Námestia parlamentu, ktorý nasledoval malého, tmavého muža stredného veku, o ktorom neskôr zistil, že bol Margarot. Ten sa práve chystal sadnúť do koča, ktorý niekoľko okolostojacich mužov okamžite zapriahlo a podľa obľúbenej tradície ťahalo až k budove súdu, kde práve prebiehal proces so Skirvingom, ktorý chcel Margarot vidieť. Keď po nejakej dobe opäť vyšiel von, ľudia znova zapriahli jeho povoz a ťahali ho až na miesto, kde bol v Edinburghu ubytovaný. Cockburn a jeho spolužiaci boli pri tejto príležitosti uvoľnení zo školy a tak sa okamžite pridali k procesii. Cockburn bežal vedľa povozu, v ktorom Margarot sedel a keď bol dostatočne blízko, pomohol povoz ťahať. Za to dostal neskôr napomenutie od lorda advokáta, akoby podľa vlastných slov, spáchal nejaký nemorálny čin. O niekoľko dní neskôr vyšiel Margarot z Black Bull, kde bol ubytovaný, aby sa dostavil na svoj vlastný proces, obklopený a sprevádzaný opäť veľkým davom priaznivcov i bývalých členov konventu. Margarot bol oblečený v čiernom obleku s veľkými bielymi kovovými gombíkmi a na nohách mal natiahnuté hodvábne pančuchy. Strohý tmavý odev a jeho čierne vlasy mu dodávali na vzhľade Francúza. Dav, ktorý ho sprevádzal, niesol i transparent symbolizujúci strom slobody v tvare písmena M, ktorý bol vysoký asi šesť metrov a široký približne tri metre. Toto zhromaždenie sa ale musel zákonite dostať do stretu s miestnymi autoritami. Pred Margarotových priaznivcov sa postavili členovia magistrátu a za nimi stálo asi sto dobre situovaných loajalistov. Podľa Cockburna bola ďalšia skupina konštáblova a námorníkov z miestnej fregaty ukrytá v zálohe, aby o nich zhromaždený dav nevedel. Prepošt Edinburghu Margarotovo zhromaždenie zastavil a prikočil tesne k prednej línii demonštrantov s nariadením, aby sa okamžite rozišli. Nikto však nečakal na reakciu davu a zo zálohy sa zrazu vyrútili konštáblovia a námorníci, vytrhli demonštrantom transparent stromu slobody a zvrhli ho z mostu (North Bridge), kde sa celý konflikt odohral. Potom nastala bitka a pritom bol Margarot doslova odtiahnutý do súdnej siene. Dav sa na to rýchlo, pod útokom značnej presily, rozptýlil.⁷⁹⁷

Margarot), London 1794, s. 23–24 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: <https://archive.org/details/trialofmauricema00margrich>

⁷⁹⁷ COCKBURN, Henry, *An Examination of the Trials for Sedition which have hitherto occurred in Scotland*, Vol. II, Edinburgh 1888, s. 23–25 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: <https://archive.org/details/anexaminationtr02cockgoog>

O tom, že bol výsledok proces dopredu rozhodnutý, svedčilo i nasledujúce Margarotovo vystúpenie. Hneď na počiatku súdneho pojednávania, sa totiž obrátil na lorda Braxfielda s otázkou, či večeral u istého pána Rochheada. Braxfield to potvrdil, ale zároveň sa podivoval nad tým, prečo to Margarota zaujímalo. Ten sa ho však opäť spýtal: „*Vyriekol ste tam tieto nasledujúce slová?, Čo by ste povedali na to, ak by sme mu [Margarotovi–J. B.] dali sto rán bičom spolu s Botany Bay? [...] A nepovedala na to jedna s prítomných dám, že dav by iste nepovolil jeho bičovania? A môj pane, neodvetil ste, že dav by bol poslušnejší, ak by sa prelialo trocha krvi?*“⁷⁹⁸ Lord Braxfield sa však miesto odpovedi obrátil na svojho prísediaceho kolegu a spýtal sa ho, či má na to odpovedať. Lord Henderland mu na to odvetil, že takéto otázky neboli pre jednanie súdu vôbec podstatné. V skutočnosti Margarot poukázal na to, že o jeho osude bolo rozhodnuté dávno pred zahájením jeho procesu. Námietku ktorú však predložil, nebola nielen prijatá, ale dokonca bola považovaná za marginálnu.

Lord Braxfield bol o vine obžalovaného pevne presvedčený i bez dôkazov. Na konci súdneho pojednania sa obrátil na porotu, aby jej Margarota vykreslil ako najnebezpečnejšieho zločinca, hodného odsúdenia. Kedykoľvek sa totiž podľa neho buričstvo orientovalo na podkopávanie ústavy kráľovstva, jednalo sa vždy o veľmi ťažký zločin, ktorý sa dal definovať len ako velezrada. I keď žalobca poukázal na isté dôkazy proti obžalovanému, nebolo podľa lorda Braxfielda potrebné, aby boli všetky overené a potvrdené k tomu, aby mohol byť Margarot uznaný vinným. Týmito slovami lord Braxfield opäť potvrdil, že proces bol len formalitou a že jediným cieľom bolo uväznených radikálov odsúdiť. Sudca ďalej pokračoval s tým, že členovia konventu tvrdili, že parlament jednal nesprávne a že v skutočnosti nemal záujem o legislatívu, ktorá by chránila práva nemajetných. Navyše dobre vedeli, že od parlamentu by sa nedočkali splnenia svojich požiadavkou. Lord Braxfield sa preto dôrazne pýtal, čo mali delegáti konventu skutočne v pláne. Ak bolo totiž toto zhromaždenie rozdelené do sekcií a výborov a dokonca sformovali Tajný výbor a plánovali zvolať nový konvent pre naliehavý prípad (Convention of Emergency), neboli ich skutočné ciele určite tak čisté, ako to sami tvrdili. Lord Braxfield sa preto obrátil na porotu, aby sama posúdila, či sa v tomto prípade jednalo skutočne o plán parlamentnej reformy, alebo mali títo

⁷⁹⁸ COBBETT, William, *Cobbett's Complete Collection of State Trials and Proceedings for High Treason and Other Crimes and Misdemeanors: From the Earliest Period to the Present Time* (Ďalej len: *Cobbett's Complete Collection of State Trials*), Vol. XXXIII, London 1817, s. 672 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=njp.32101002662029;view=1up;seq=13>

muži iný, hrozivejší cieľ. Lord Braxfield na záver zdôraznil, že ak je potreba niekoho uznať vinným, nemusí sa vždy jednať o priamy zločin proti ústave, parlamentu, či proti kráľovi a nie je vždy nutné, aby bolo pritom využité násilie. Zločin mohol podľa jeho slov spočívať i v „nákaze“ myslí prostých ľudí, čo by neskôr viedlo k otvorenej rebélii.⁷⁹⁹ Lord Braxfield teda jasne vysvetlil, že i napriek absencii dôkazov, bolo možné len na základe predpokladaného zločinu, uznať človeka vinným. Sudca navyše zdôraznil, že Margarot mal chovanie „*drzé, nehanebné, nemajúce obdobu*“ a jeho skoro štvorhodinová obhajoba, venovaná hlavne širokému publiku ktorého ho prišlo podporiť, bola buričská od začiatku až do konca.⁸⁰⁰

Keď bol napokon Margarot 14. januára uznaný porotou vinným, ujal sa slova a zdôraznil, že je pripravený sa proti rozsudku odvolať. Jedna z námietok sa totiž týkala i zamietnutia súdu povolať svedkov z Anglicka, pričom časť jeho obvinenia sa týkala práve jeho aktivít v LCS. Lord Braxfield však len sucho odvetil, že Margarot mohol byť vlastne rád, že dostal priestor pre tak dlhú obhajobu, pretože v ich zemi bol cudzincom. Týmto argumentom bol Margarotov osud plne zapečatený a sudcovia sa zhodli na treste deportácie na štrnásť rokov do Botany Bay. Akýkoľvek predčasný pokus o návrat sa mal podľa práva trestať smrťou.⁸⁰¹ Jedinou útechou mohla byť pre Margarota skutočnosť, že jeho manželka Mary sa rozhodla svojho muža do Austrálie nasledovať. Ešte pred deportáciou napísal Margarot list ministrovi vnútra Henrymu Dundasovi, v ktorom sa pýtal, či po príchode do Botany Bay bude musieť pracovať ako „*otrok*“ s ostatnými odsúdencami, alebo dostane možnosť istej slobody pohybu a vlastného hospodárenia. Dundas mu síce pravdepodobne neodpísal, pretože sa jeho odpoveď nezachovala, ale deportovaní reformátori skutočne získali isté privilégia a ich osud ako politických väzňov, nebol zďaleka tak ťažký, ako to bolo v prípade klasických zločincov. Margarot si však v liste nedopustil smerom k ministrovi sarkastickú poznámku, že „*nemôžem list uzavrieť bez toho, aby som Vám nepredstierane nepod'akoval za krutosti, ktorými som musel vďaka Vaším nariadeniam prejsť*“.⁸⁰² Tým Margarot myslel poníženie spojené s uväznením v reťaziach v tmavom vlhkom väzení, medzi radovými zločincami.

⁷⁹⁹ *The Trial of Maurice Margarot*, s. 169–171.

⁸⁰⁰ Tamtiež, s. 173.

⁸⁰¹ Tamtež, s. 174–175.

⁸⁰² CLUNY, s. 36.

Posledným z trojice súdených mal byť Joseph Gerrald. Ten si však po správe o osude jeho bývalých kolegov z konventu nerobil žiadne nádeje, ako to vyjadril i v liste známemu radikálovi Williamovi Godwinovi, kde priamo napísal, že už je vopred odsúdený.⁸⁰³ Jeho súd sa mal stať skutočne len formalitou. Žiadny iný proces sa tak nevryl do pamätí súčasníkov, ako práve Gerraldov, pretože bol považovaný za veľmi inteligentného a chovaním vznešené muža. Podľa súčasníkov to bol veľmi talentovaný, výrečný muž, ktorý bol vždy plný entuziazmu a čistota jeho zámerov bola v priamom protiklade s jeho obvinením.⁸⁰⁴ Pochádzal z bohatej rodiny, pretože jeho otec bol vlastníkom plantáže v Západnej Indii⁸⁰⁵, kde sa i Gerrald v roku 1763 narodil. Ako synovi z finančne zaopatrenej rodiny, sa mu dostalo dobrej výchovy a neskôr i právnického vzdelania. Joseph strávil väčšinu svojho detstva v Londýne, pretože jeho matka sa s ním musela kvôli jej zlému zdraviu vrátiť zo zámoria. Ani pobyt v Anglicku spojený so zmenou podnebia, však neodvrátili jej osud a zakrátko po príchode do vlasti zomrela. Gerrald však prišiel v detskom veku napokon o oboch rodičov, pretože keď mal dvanásť rokov, stratil i otca a jeho výchovu tak prevzali strýkovia z matkinej strany. Gerraldovi sa i napriek úmrtiu jeho rodičov dostalo dobrého vzdelania. Bol znalý latinčiny, francúzštiny, čiastočne hovoril i grécky a venoval sa i štúdiu náboženstva a literatúry. Jeho učiteľ Dr. Samuel Parr nemohol preto svojho zverenca vynachváliť. V roku 1780 sa Gerrald vrátil do Západnej Indie, aby získal dedičstvo po otcovi. Tam sa k prekvapeniu svojich blízkych náhle oženil a jeho žena neskôr porodila dve deti, syna a dcéru. Gerrald však vo svojej mladíckej nerozvážnosti veľmi rýchlo utratil väčšinu rodinného dedičstva a so zvyškom peňazí sa rozhodol vydať do Spojených štátov amerických, ktoré sa pre neho stali vzorom dokonalého politického systému. Štyri roky strávil vo Philadelphii, kde pracoval ako právnik, ale v roku 1788 sa napokon rozhodol pre návrat do Anglicka, kde sa veľmi rýchlo zapojil do radikálneho reformného hnutia, ktoré ho priviedlo až k členstvu v LCS.⁸⁰⁶

Ako už bolo povedané, Gerrald využil možnosť kaucie a vycestoval do Londýna, aby sa tam stretol s členmi LCS a SCI a aby tam mohol podať správu o udalostiach

⁸⁰³ *The Trial of Joseph Gerrald, Delegate from the London Corresponding Society, to the British Convention. Before the High Court of Justiciary at Edinburgh, On the 3d, 10th, 13th and 14th of March, 1794, For Sedition* (Ďalej len: *The Trial of Joseph Gerrald*), New York 1794, s. 115 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: <https://archive.org/details/trialofjosephger00gerr>

⁸⁰⁴ COCKBURN, *An Examination of the Trials for Sedition which have hitherto occurred in Scotland*, Vol. II., s. 41.

⁸⁰⁵ Dnešná oblasť Karibiku.

⁸⁰⁶ *Authentic Biographical Anecdotes of Joseph Gerrald*, s. 7–18.

v Edinburghu. Na ceste ho sprevádzal Charles Sinclair, bývalý delegát Britského konventu za SCI, ktorý bol podobne ako Gerrald, obvinený z poburovania. Obaja muži sa podľa správy vládneho agenta Georga Lynama, ktorý bol úspešne infiltrovaný v LCS, zúčastnili 20. januára generálneho mítingu LCS v Globe Tavern. Gerralda, v tej dobe už ťažko chorého, niektorí členovia dokonca prehovárali, aby sa do Škótska nevracal, pretože verili, že proces nebude spravodlivý a že ho bude čakať osud jeho predchodcov.⁸⁰⁷ I napriek tejto informácii, však vláda nijak nezasiahla a ani sa nesnažila Gerraldovi brániť v prípadnom úteku zo zeme. Bolo totiž známe, že trpel tuberkulózou a tak bolo v podstate len otázkou času, kedy nemoci podľahne. Gerrald bol však i napriek tomu odhodlaný predstúpiť pred súd, aby využil túto poslednú možnosť k agitácii v prospech reformy a aby sa zároveň pokúsil aspoň touto cestou obhájiť svoje aktivity v reformnom hnutí. V januári 1794 vyjadril Gerrald v liste ministrovi vnútra Henrymu Dundasovi, čo si myslel o perzekúcii proti bývalým delegátom Britského konventu. „*Zajtra ráno sa vraciam do Edinburghu, nie však kvôli súdному konaniu, ale ako viete, kvôli tomu, aby som prijal môj trest deportácie na štrnásť rokov.*“⁸⁰⁸ Gerrald skutočne očakával, že ho porota uzná vinným, ale jeho presvedčenie pre vec reformy bolo príliš veľké na to, aby utiekol do Spojených štátov, ako mu to radili jeho priatelia.

Na konci januára sa Gerrald spolu so Sinclairom skutočne vracal späť do Edinburghu, ako o tom informoval svojho priateľa Johna Millara⁸⁰⁹, ktorého požiadal, aby predal edinburghským súdnym autoritám správu, že sa pravdepodobne nedostaví včas na svoje súdne pojednávanie. Obaja muži sa totiž vydali na cestu uprostred zimy a ich dostavník sa len ťažko predieral zasneženou krajinou. Okrem Gerralda trpel nemocou i Sinclair a preto, ak by v ceste pokračovali, iste by ju neprežili.⁸¹⁰ Do Edinburghu napokon dorazili 29. januára, práve v deň, keď bol Margarot spolu so Skirvingom poslaní do Londýna, kde sa mali pripojiť k Muirovi a Palmerovi, ktorí tam čakali na svoju deportáciu do Austrálie.⁸¹¹ William Godwin, ktorý bol tiež členom

⁸⁰⁷ TNA London, TS 24/3/35. London Corresponding Society: Circular to Societies concerning Formation of a British Convention. Index to Bundle being General Papers relative to the London Corresponding Society and the Society for Constitutional Information, 1794.

⁸⁰⁸ *Authentic Biographical Anecdotes of Joseph Gerrald*, s. 28.

⁸⁰⁹ John Millar bol bývalým delegátom konventu a synom významného profesora práva na Glasgowskej univerzite. Rodina Millarových, ktorá sa netajila svojimi liberálnymi názormi, však napokon v roku 1795 nevydržala tlak miestnych lojalistov a emigrovala do Spojených štátov amerických. John Millar ale dva roky po príchode do novej vlasti náhle umrel a jeho manželka sa preto znova do Škótska vrátila.

⁸¹⁰ *The Trial of Joseph Gerrald*, s. 118.

⁸¹¹ *The Scots Magazine*, Vol. LVI, Edinburgh 1794, s. 61 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: https://books.google.cz/books?id=icwzAQAAMAAJ&printsec=frontcover&hl=cs&source=gbs_g

LCS, napísal pred procesom Gerraldovi list, v ktorom svojho priateľa povzbudzoval, aby zostal morálne silným. „*Postav sa svojmu osudu. Zostaň sám sebou [...] I keby si neuspel, tento spôsob tvojej obhajoby najlepšie presvedčí nielen prítomné publikum ale i celý svet a bude to i najlepšia možnosť ako presvedčiť porotu.*“⁸¹² Godwin tiež zdôraznil to, čomu verili i samotní reformátori, že ich poslanie sa netýkalo len lokálnych záležitostí, ale celého sveta. „*Porota i svet spoznajú tvoju hodnotu, ak im ukážeš skutočne sám seba.*“⁸¹³

Gerrald bol dlhodobo nemocný a tak bolo skoro isté, že ak ho odsúdia, bude zázrak ak prežije strastiplnú cestu do Austrálie. I napriek tomu bol rovnako ako Margarot a Muir, pripravený využiť proces ako posledný verejný prejav o potrebe parlamentnej reformy. Podobne ako v prípade Margarota i Gerraldova výrečnosť a charizmatická osobnosť prilákala veľký dav poslucháčov, pripravených podporiť svojho „tribúna“. Tesne pred procesom ho vo väzení navštívil i významný whigovský politik Archibald Fletcher, ktorý k nemu choval veľké sympatie a snažil sa ho všemožne presvedčiť, aby ustúpil počas procesu od svojich proreformných výrokov, pretože veril, že ako ťažko chorý by nemusel absolvovať strastiplnú cestu do Austrálie. Gerrald však jeho rady odmietol a bol naopak rozhodnutý využiť súdnu sieň ako príležitosť k verejnej agitácii o nutnosti reformy. Na súdnom pojednávaní sa dokonca objavil podobne ako Margarot, oblečený v štýle francúzskych revolucionárov. Prišiel s nenapudrovanými vlasmi⁸¹⁴, voľne rozpustenými a splývajúcimi na jeho ramenách a jeho obnažený krk lemoval široký dvojité golier. Na vzhľade martýra mu dodávalo jeho v tej dobe už skutočne krehké zdravie, zachvátené častými návalmi kašľa.⁸¹⁵

I Gerrald sa rozhodol pre vlastnú obhajobu, ale prv než mohol proces začať, požiadal súd, aby mu pridelil právneho poradcu, s ktorým by sa mohol poradiť o škótskom práve, pretože jeho znalosti sa týkali len anglického práva. Pôvodne mu totiž v tejto záležitosti nechcel vyhovieť žiadny právnik. Proces bol nakoniec zahájený 13. marca a rovnako ako Margarot i Gerrald vystúpil s námietkou zaujatosti súdu a spomenul pritom výrok lorda Braxfielda, ktorý mal predniesť proti obžalovaným

⁸¹² *The Trial of Joseph Gerrald*, s. 116.

⁸¹³ Tamtiež, s. 117.

⁸¹⁴ Štýl úpravy vlasov bol v tej dobe skutočným znakom politického presvedčenia. Napudrované, bedlivo upravené vlasy, patrili lojalistom, zatiaľ čo púdrom neupravené, väčšinou voľne splývajúce vlasy s prirodzenými kaderami, nosili sympatizanti Francúzskej revolúcie. Ak mal niekto vlasy výrazne kratšie ostrihané, znamenalo to väčšinou, že sa nekompromisne hlásil k jakobinizmu.

⁸¹⁵ COCKBURN, *An Examination of the Trials for Sedition which have hitherto occurred in Scotland*, Vol. II., s. 43.

radikálom v dome Jamesa Rochheada. Na túto námietku reagoval Braxfieldov kolega, sudca lord Abercrombie, ktorý vyhlásil, že nevedel o žiadnom prípade, kde by mohol byť sudca diskvalifikovaný vykonávať svoju povinnosť, čím narážal na obvinenie zo zaujatosti lorda Braxfielda, okrem možnosti, ktorá by vychádzala z rozhodnutia parlamentu. Lord Abercrombie tiež zdôraznil, že nikdy neváhal vysloviť názor o tom, že považoval Britský konvent za najnebezpečnejšiu konšpiráciu a najhorší zločin. Obžalovaný mal ale podľa neho právo prezumpcie nevinoty, ktoré bolo dodržiavané. Sudca však zároveň neváhal vyriešiť „*pred týmto mužom, pred celým súdom a prítomným obecnstvom, že ak by bol obžalovaný odsúdený za zločiny, z ktorého je obvinený, považoval by som trest štrnástich rokov deportácie, len za ľahké potrestanie za zločin takého rozsahu*“.⁸¹⁶ Gerraldovi tak nezostávalo nič iné, ako postaviť svoju obhajobu na obrane reformného hnutia a jeho cieľov. Keďže bol vynikajúcim rečníkom, jeho záverečná obhajovacia reč vyvolala medzi prítomným publikom skutočné emócie. Sudcovia, ani porota však nanešťastie nevideli v reformátoroch žiadnych poslov svetového mieru, ale chápali ich naopak ako škodcov ústavy a imitátorov francúzskych jakobínov. Na lorda Braxfielda mala samozrejme Gerraldova reč opačný efekt a preto sa obrátil na porotu s tým, že ak by Gerrald „*rečnil k davu ako dnes v súdnej sieni, budem sa na neho dívať ako na veľmi nebezpečného člena spoločnosti, pretože si trúfam povedať, že jeho výrečnosť je dostatočná k tomu, aby presvedčil ľudí siahnuť po zbrani*“.⁸¹⁷ Gerrald okamžite namietal: „*Oh, môj pane! Toto je veľmi nevhodná poznámka k porote, toto je klesnutie k osobnému zneužitiu. Chrán Boh, že by bola moja výrečnosť niekedy použitá k tomuto účelu*.“ Na to sudca Braxfield odvetil, „*Pán Gerrald ja som nepovedal, že ste to urobil, ale že máte schopnosť to dokázať*“.⁸¹⁸ Tým samozrejme len potvrdil to, čo už všetci vedeli, že cieľom procesu bolo vykonštruovanie zločinu a následné odsúdenie obžalovaného.

Porota sa s verdiktom „vinný“, vrátila po dvadsiatich minútach a Gerrald mohol len márne namietat', že ak by sa členovia poroty skutočne venovali jeho prípadu, nebolo by možné prečítať jeho súdny spis i s predloženými dôkazmi skôr než za sedem až osem hodín. Na záver napokon vyjadril vieru, že o spravodlivosti a čistote jeho motívov rozhodne morálny a osvietený svet.⁸¹⁹ Jeho sudcovia však nemali s jeho

⁸¹⁶ *The Trial of Joseph Gerrald*, s. 10.

⁸¹⁷ Tamtiež, s. 103.

⁸¹⁸ Tamtiež.

⁸¹⁹ Tamtiež, s. 103–106.

presvedčením žiadne pochopenie, pretože mu udelili trest štrnástich rokov deportácie do Botany Bay. Po skončení procesu bol Gerrald odvedený do väzenia Tolbooth, kde čakal na svoj transport do Londýna až do 24. marca.⁸²⁰ Keď ho neskôr v londýnskom Newgate navštívil vydavateľ a člen Sheffieldskej SCI James Montgomery, popísal ho ako veľmi chorého a úplne vychudnutého a človek mal pri pohľade na zúboženého Gerralda pocit, že by ho mohol v ruke rozbiť ako škrupinu z vajíčka.⁸²¹ Po príchode do Botany Bay Gerrald skutočne v marci 1796 na následky tuberkulózy zomrel⁸²² a jediný, kto sa vrátil po vykonaní trestu späť do Anglicka, bol Maurice Margarot.⁸²³

Tzv. škótski martýri Thomas Muir, Thomas Fysche Palmer, William Skirving, Maurice Margarot a Joseph Gerrald, čakali na svoj osud v Portsmouthe až do začiatku mája 1794, keď sa ich loď *Surprise* odrazila od brehov Británie a vyplávala na more smerom do Austrálie. Nepomohlo ani razantné vystupovanie niektorých členov parlamentu v prospech odsúdených, ktorí považovali škótske procesy za výsmech právu. Dňa 2. mája 1794, náhle bez toho, aby boli o tom opoziční poslanci uvedomení, vyplávala loď *Surprise* smerom do Austrálie i s odsúdenými radikálmi. Tento „náklad“ bol natoľko cenný pre francúzsku propagandu, že Výbor verejného blaha dokonca 18. februára nariadil, aby sa previedli všetky potrebné opatrenia k zastaveniu lode smerujúcej do exilu a aby boli uväznení radikáli prevezení do Francúzska. Plán sa však napokon neuskutočnil.⁸²⁴ Na konci marca 1794, venovala SCI adresu odsúdeným reformátorom a s rozhorčením konštatovala, že nepriatelia ktorí spôsobili utrpenie Muirovi, Skirvingovi, Palmerovi, Margarotovi a Geraldovi, boli zároveň „*nepriatelia slobody a konšpirátori proti šťastiu ľudstva*“. Členovia SCI v adrese sľubovali, že sú ochotní trpieť za slobodu, ako ich odsúdení kolegovia a vyhlasovali, že ich v ceste k „*pokroku šťastia človeka*“, nemôže zastaviť žiadna forma perzekúcie.⁸²⁵ So svojimi martýrmi sa lúčila i LCS, ktorá im sľubovala, že na nich nielenže nikdy nezabudne, ale zároveň ich ubezpečovala, že ich boj za slobodu neutíchnie ani pod náporom ďalšej hrozby prenasledovania.⁸²⁶ Svoj sľub hodlali radikáli skutočne splniť. Škótske procesy mali totiž na reformátorov skôr povzbudivý, než negatívny dopad, pretože už v apríli

⁸²⁰ *The Scots Magazine*, Vol. LVI, Edinburgh 1794, s. 113.

⁸²¹ HOLLAND–EVERETT, s. 162.

⁸²² BAYLEN–GOSSMAN, s. 188.

⁸²³ Tamtiež, s. 310.

⁸²⁴ RAPPORT, M., *Loyal Catholics and Revolutionary Patriots: National Identity and the Scots Revolutionary Paris*, in: *Journal of Irish and Scottish Studies*, Centre for Irish and Scottish Studies, Vol. 2, No. 1, Aberdeen 2008, s. 66.

⁸²⁵ DAVIS, Vol. 6, s. 111–112.

⁸²⁶ *First Report from the Committee of Secrecy*, s. 34–38.

sa organizoval ďalší, v poradí štvrtý konvent, ktorý sa mal ale uskutočniť na anglickej pôde. Edinburghskými procesmi naopak utrpelo škótske radikálne hnutie, ktoré upadlo na zvyšok 90. rokov do úplného útlmu a organizovanie nového konventu sa ich tak už netýkalo.

3.3. Pokus o nový konvent?

Ak vláda verila, že rozpustením Britského konventu a následným zatýkaním jej predných predstaviteľov sa jej podarí zastrašiť reformné hnutie, mýlila sa. Už 17. januára SCI zareagovala na edinburghské udalosti keď vyhlásila rezolúciami, že v prípade, ak sa vláda stane nástrojom útlaku, vypovedá jej poslušnosť. Členovia spoločnosti sa zároveň otvorene prihlásili k odkazu Britského konventu a k podpore jej perzekuovaných delegátov.⁸²⁷ Poriadny rozruch ale vyvolal generálny míting LCS, ktorý sa uskutočnil 20. januára 1794 a o ktorom bola vláda informovaná prostredníctvom svojich infiltrovaných agentov. Pittov kabinet bol povzbudený úspechmi proti škótskemu reformnému hnutiu a v podstate len čakal, kedy sa mu naskytne možnosť skončiť s anglickými reformátormi. V dobe vojny s revolučným Francúzskom potrebovala vláda zaistiť bezpečnosť vo vlastnej zemi a ktokoľvek v tejto kritickej dobe vystupoval proti jej zahraničnej, ale i domácej politike, kritizoval vojnu vedenú proti Francúzsku a zároveň oslavoval víťazstvá jej revolučnej armády, bol logicky považovaný za hrozbu. Vláda sa obávala, že v zemi sa formuje „piata kolóna“ a jednanie radikálov ju v tom len povzbudzovalo. Keď boli členovia Britského konventu odsúdení k dlhoročným trestom deportácie, volali anglickí radikáli po spravodlivosti: „*Spoluobčania, [...] občan Skirving bol uznaný vinným a odsúdený k štrnástim rokom vyhnanstva do Botany Bay. Margarotov proces je ďalší na rade [...] Naši nepriatelia im podrezávajú hrdlá [...] Teraz je čas urobiť pre nich niečo užitočného [...] Londýnska korešpondenčná spoločnosť zvoláva generálny míting na pondelok 20. januára do Globe Tavern v Strande.*“⁸²⁸

⁸²⁷ TNA London, PC 1/21/35B. Bundle marked “Treason” relating to the London Corresponding Society: Committee Minutes and Orders concerning Prisoners; Letters and Requests from Prisoners; Examinations of Witnesses and Suspects. Information of George Williams before Mr Ford, July 5, 1794.

⁸²⁸ *The Genuine Trial of Thomas Hardy*, s. 134.

Vláda získala o generálnom mítingu podrobné informácie od svojho osvedčeného plateného agenta, Johna Grovesa⁸²⁹. Na základe jeho správy rozhodlo 20. januára predstavenstvo generálneho mítingu LCS, že bude bedlivo sledovať jednanie parlamentu a vlády a že v prípade schválenia akéhokoľvek zákona odporujúceho slobodám ľudu, alebo v prípade vylodenia cudzích vojenských oddielov v Británii, či Írsku, ďalej v prípade suspendovania zákona Habeas Corpus, alebo vyhlásenia stanného práva, ktoré by bránilo ľuďom slobodne sa zhromažďovať na mítingoch reformných spoločností, bude zvolaný *Generálny konvent ľudu* (General Convention of the People).⁸³⁰ Jednalo sa skutočne o revolučné slová i keď z dnešného pohľadu je jasné, že radikáli nemali nielen podporu verejnosti, ale ani nikdy neplánovali žiadny revolučný akt. Vláda sa však v dobe vojny s jednou revolúciou na kontinente, oprávnene obávala možnosti vypuknutia druhej revolúcie na vlastnej pôde. Ako sa ukázalo, anglickí radikáli sa nielenže nenechali zastrašiť škótskymi procesmi, ale boli vo svojom jednaní ešte odhodlanejší. Na zmieňovanom generálnom mítingu kritizovali členovia LCS vojnu s Francúzskom, ktorá podľa nich prinášala len dlhy, chudobu a vysoké dane. Vyhlasovali, že sa jednalo o „*križiacke*“ ťaženie k znovunastoleniu despotizmu vo Francúzsku, ktoré by ale Británii neprineslo nič dobrého. Radikáli nevynechali ani kritiku britského súdneho systému, keď obvinili súdy zo svojvoľného jednania, pričom poukázali na škótske procesy a zaujaté jednanie sudcov a poroty. Reformátori tiež rozhorčene kritizovali „*hnusné praktiky*“ vládnych informátorov a opäť zopakovali, že zásah proti Britskému konventu v Edinburghu považovali za nelegálny. Za jediný liek nápravy proti zneužívaniu zákonov, moci a proti korupcii parlamentu, považovali „*rovnú, slobodnú a spravodlivú reprezentáciu ľudu*“.⁸³¹ Predseda vlády William Pitt bol o vážnosti situácie seriózne presvedčený a veril, že reformátori skutočne plánovali povstanie. Svoj názor dal jasne najavo v máji 1794, keď obhajoval suspendovanie zákona Habeas Corpus. „*Reforma je len zámenkou, ktorou chceli zamaskovať svoje skutočné ciele. Obe spoločnosti*“⁸³² viedli

⁸²⁹ John Groves sa stal členom LCS na začiatku roku 1794 a bol prijatý do divízie č. 2. Po procese s Thomasom Hardym, ale musel kvôli prezradeniu svojej totožnosti, podobne ako ďalší jeho kolegovia George Lynam a William Metcalfe, spoluprácu s ministerstvom vnútra ukončiť.

⁸³⁰ TNA London, TS 24/3/35. London Corresponding Society: Circular to the Societies Concerning Formation of a British Convention. State of Evidence of John Groves as to the Proceeding of the London Corresponding Society from the 20th January to the 2nd May, 1794.

⁸³¹ TNA London, PC 1/21/35B. Bundle marked “Treason” relating to the London Corresponding Society: Committee Minutes and Orders concerning Prisoners; Letters and Requests from Prisoners; Examinations of Witnesses and Suspects. General Meeting of the London Corresponding Society, Held at the Globe Tavern Strand, on Monday the 20th Day of January, 1794.

⁸³² William Pitt ml. myslel oboma spoločnosťami LCS a SCI.

dlhoročnú korešpondenciu s domácimi, ale i zahraničnými spoločnosťami. Z toho je evidentné, že svoje zámery plánovali už od počiatku ich existencie.“⁸³³

Podľa Johna Thelwalla, zahájila vláda vo februári opäť útok proti slobode prejavu. Keď sa Thelwall pokúšal po odmlke znova oživiť politickú debatnú spoločnosť a podarilo sa mu konečne po dlhom hľadaní prenajať halu k verejnej prednáške, zhromaždila sa v deň plánovanej debaty pred dvere sály, skupina asi dvadsiaticich policajných dôstojníkov. V momente, keď bola debata zahájená, vystúpil jeden dôstojník s obhajobou monarchistickej vlády a zakričal „*Boh ochraňuj veľkého Juraja, nášho kráľa!*“ Po tomto prejave už nedostal nikto z prítomných možnosť verejne vystúpiť, pretože ktokoľvek sa o to pokúsil, bol neustále prerušovaný výkrikmi „*Boh ochraňuj kráľa!*“ Narušovanie diskusie pokračovalo až do desiatej hodiny večernej, keď musel Thelwall pod tlakom okolností, celú akciu ukončiť a zhromaždenie rozpustiť. Prítomní členovia polície sa potom snažili vyprovokovať dav k násilnostiam, aby tak dostali dôvod zatknúť Thelwalla, ako organizátora. Tomu sa však podarilo vďaka priateľom z miesta uniknúť.⁸³⁴ Ministerstvo vnútra však nechávalo Thelwalla intenzívne sledovať, ako o tom svedčila i správa vládneho agenta z 20. februára. Thelwall vystúpil v Compton Street v Soho⁸³⁵ a jeho vystúpenie sa nieslo v protivojnovom duchu. Na úvod prednášky sa obrátil ironicky k Bohu ako k „*veľkému otcovi celého ľudstva*“ a žiadal ho, aby „*nám pomohol a viedol nás v podrezávaní krkov jeho ľudu v susednej zemi*“, čím Thelwall zjavne myslel Francúzov. Potom pokračoval v čítaní historickej práce Edwarda Gibbona, Úpadok a pád rímskej ríše, ktoré trvalo asi hodinu a pol. Záver jeho prednášky pokračoval v odsúdení tzv. prirodzeného nepriateľa, ktorého mali opäť predstavovať Francúzi a túto „doktrínu“ postavil do protikladu kresťanstva, pretože každý, kto útočil na druhých, staval sa priamo proti Bohu a jeho doktríne mieru a dobra.⁸³⁶ Vláda mohla byť skutočne znepokojená, pretože Thelwall bol verejne známym a obľúbeným rečníkom a agitácia proti jeho zahraničnej politike v dobe vojenského konfliktu, bola považovaná za ohrozenie bezpečnosti štátu. V sále bolo podľa prítomného agenta asi stopäťdesiat poslucháčov, ktorí dávali hlasno najavo sympatie voči prednášajúcemu

⁸³³ COBBETT, *Parliamentary History of England*, Vol. XXXI, s. 498.

⁸³⁴ THELWALL, s. 130.

⁸³⁵ Soho je súčasť Westminsteru.

⁸³⁶ TNA London, TS 24/3/35. London Corresponding Society: Circular to Societies concerning Formation of a British Convention. Account of Thelwall's Lecture, 20th February 1794, in Compton Street, Soho.

Thelwallovi a medzi nimi bol i Daniel Isaac Eaton, ktorý bol práve nedávno oslobodený porotou kvôli obvinenia z publikovania buričskej literatúry⁸³⁷. Vedľa Eatona stál podľa svedectva agenta i jeden z členov poroty, ktorý sa zjavne hlásil k radikalizmu.⁸³⁸

John Thelwall predstavoval pre vládu skutočnú hrozbu a to bol tiež dôvod, prečo sa tak podrobne zamerala na sledovanie jeho osoby. Jednej z Thelwallových politických prednášok v Compton Street sa zúčastnil i zmierovací sudca z Middlesexu a neskorší vyšetrovateľ obžalovaných radikálov, Richard Ford. V liste priateľovi napísal, že neodolal a rozhodol sa osobne zúčastniť Thelwallovo verejného vystúpenia, ktoré bolo otvorené širokej verejnosti. „*Hovoril slangom a vulgárne, ako nejaký negramotný ničomník. Bol som z toho dosť prekvapený. Zazneli tam opovážlivé filipiky proti kráľovi a ministrom a to tónom a spôsobom, ktorý ma naprosto udivoval. Trúfam si tvrdiť, že jeho cieľom bolo v tomto veľmi kritickom období, zhubne pôsobiť na početnú triedu spoločnosti, ktorú chcel obrátiť proti vládnucej moci v zemi. Rozoberal veľmi populárne témy s takým nadšením, že efekt bol okamžite na publiku vidieť. Mnohí z poslucháčov pritom patrili k najnižšej vrstve spoločnosti. Veľmi pozitívne rozprával o škótskych odsúdených, pričom zdôrazňoval nezákonnosť ich rozsudkov. Nazýval ich martýrmi trpiacimi za ústavné slobody a prial si pritom príchod času, keď bude pán Pitt závidieť osud odsúdených martýrov, pretože on bude potrestaný oveľa krutejšie.*“⁸³⁹ Thelwall podľa sudcu Forda, publiku nepredkladal možné návrhy riešenia problémov, ale jednal skôr vnucovaním a presvedčovacím spôsobom, ktorý mal skoro násilný charakter. Prednášky takéhoto typu, boli podľa sudcu nebezpečné hlavne v období, keď Británia bojovala proti revolučnému Francúzsku. Thelwall totiž spôsobom, akým prednášal, údajne „*spodine*“ nepriamo sľuboval možnosť rabovania a ničenia.⁸⁴⁰ Z tohto lisu bolo zreteľné, čoho sa majetná spoločnosť i vláda obávala. Protivládna agitácia v období vojny a zapájanie najnižšej vrstvy spoločnosti do politiky, boli považované za skutočný zločin a hrozbu a Thelwall sa tak automaticky dostal na listinu proskribovaných radikálov. Keď došlo

⁸³⁷ Jednalo sa o publikáciu *Politics for the People, or Hog's Wash*.

⁸³⁸ TNA London, TS 24/3/35. London Corresponding Society: Circular to the Societies concerning Formation of a British Convention. Account of Thelwall's Lecture, 20th February 1794, in Compton Street, Soho.

⁸³⁹ TNA London, TS 24/3/35. London Corresponding Society: Circular to the Societies concerning Formation of a British Convention. Letter from Richard Ford, Esq. about Lecture of John Thelwall, May 6, 1794.

⁸⁴⁰ Tamtiež.

neskôr k zatýkaniu predných reformátorov, Thelwall patril medzi prvých, ktorých sa obvinenie z velezrady týkalo.

V priebehu marca a apríla 1794, vláda bedlivo sledovala stupňujúce sa aktivity londýnskych radikálov. Myšlienka *Generálneho konventu ľudu* (General Convention of the People) sa zrodila medzi členmi LCS, ktorá mala v tej dobe už jednoznačne vedúce postavenie medzi ostatnými radikálnymi spoločnosťami v zemi. Dňa 27. marca obdržal tajomník SCI Daniel Adams list, v ktorom generálny výbor LCS oznamoval, že nadišla tá pravá chvíľa, aby bola všetkým priateľom slobody predložená jasná deklarácia k zvolaniu Generálneho konventu ľudu a to za účelom legálneho dosiahnutia rovnej, spravodlivej a všeobecnej reprezentácii. Toto zhromaždenie by podľa plánu spoločnosti pozostávalo z delegátov jednotlivých reformných spoločností. K listu bola priložená i rezolúcia, ktorá hlásala nutnosť spravodlivých a rovných zákonov, ktoré budú môcť byť nastolené len v prípade zavedenia všeobecného volebného práva.⁸⁴¹ Nasledujúci deň predstavenstvo generálneho mítingu SCI jednohlasne odsúhlasilo podporiť myšlienku konventu na anglickej pôde a rozhodli sa k čo najrýchlejšiemu jednaniu s členmi LCS. Dňa 4. apríla preto zvolili piatich delegátov, ktorí mali zahájiť jednanie z ich kolegami z LCS. Jednalo sa o Williama Sharpa, Thomasa Holcrofta, Thomasa Wardla, Stewarda Kyda a Jeremiaha Joyca. Zo strany LCS sa malo jednať o Matthewa Moora, Johna Baxtera, Johna Thelwalla, Richarda Hodgsona a Johna Lovetta. Členovia SCI sa tiež uzniesli zvoliť *Výbor korešpondencie* (Committee of Correspondence), do ktorého boli menovaní Jeremiah Joyce, John Augustus Bonney, William Sharpe, John Pearson, John Horne Tooke a Thomas Wardle.⁸⁴² Väčšina týchto mien sa neskôr objavila na zatykačoch, ktoré ich obviňovali z velezrady.

Jednanie medzi LCS a SCI pokračovalo prostredníctvom zvolených delegátov 11. apríla a predsedom tohto spoločného mítingu bol menovaný Joyce. Členovia oboch spoločností sa následne zhodli na založení *Výboru spolupráce* (Committee of Cooperation), cieľom ktorého malo byť zahájenie aktívnej korešpondencie s už existujúcimi reformnými spoločnosťami a zároveň mal tento výbor napomáhať k formovaniu nových spoločností. Členovia mítingu tak nadviazali na úsilie škótskeho reformného hnutia a Britského konventu, pretože obnovili snahu o unifikovanie celého

⁸⁴¹ *First Report from the Committee of Secrecy*, s. 24–26.

⁸⁴² TNA London, TS 24/3/35. The London Corresponding Society: Circular to Societies concerning Formation of a British Convention. Report of Evidence, Mr Ford.

reformného hnutia. Najdôležitejším cieľom tohto mítingu mal byť ale plán zvolania nového *Konventu ľudu* (Convention of People), ktorý sa mal uskutočniť v Anglicku a jeho autorom bol John Thelwall. Ten presadzoval pomenovanie „konvent“ i keď delegáti za SCI proti tomuto názvu namietali, zjavne pod tlakom nedávnych škótskych udalostí a navrhovali radšej slovo „míting“, ktoré by nebolo tak provokatívne. Delegáti za LCS však stáli za pomenovaním „Konvent ľudu“ a Thelwall to odôvodnil tým, že by pôsobilo zbabelo, ak by od tohto názvu ustúpili, pretože jeho význam v skutočnosti vyjadroval „zmluvu ľudu“ a to bolo presne to, o čo v skutočnosti reformátorom išlo. Preto presadzoval názov *Konvent ľudu za účelom spravodlivej reprezentácie* (Convention of the People for the Purpose of a fair Representation). Delegáti oboch spoločností sa teda zatiaľ odhadovali len na názve nového zhromaždenia, ale ako sa ukázalo, nikto z nich presne nevedel, aká bude funkcia tohto nového konventu.

Podľa neskoršej výpovede Williama Sharpa, sa malo pravdepodobne jednať o zhromaždenie delegátov reformných spoločností, ktoré malo v priebehu leta, kedy sa plánovalo jeho zasadanie, informovať verejnosť prostredníctvom publikovaných adries, akou cestou bude rovná a spravodlivá reprezentácia presadzovaná. Sharpe tiež potvrdil, že medzi delegátmi oboch spoločností sa tentokrát zavrhol návrh, ktorý by sa týkal možnosti poslať petíciu parlamentu, pretože skúsenosti z mája 1793 ukázali, že poslanci nehodli o radikálnej reforme vôbec jednať.⁸⁴³ Petičné hnutie sa preto javilo ako zbytočné. To, že sa delegáti odvrátili od myšlienky petičného hnutia, bolo považované za známku hrozby, pretože ak prestali radikáli parlamentu dôverovať, nastoľovala sa otázka, aký mal byť ich ďalší plán k dosiahnutiu reformy. To ale paradoxne nevedeli ani sami radikáli a zdalo sa, že sa zatiaľ nedokázali poriadne zhodnúť ani na názve nového zhromaždenia. Podľa Sharpa sa malo pravdepodobne opäť jednať len o diskusné zhromaždenie, ktoré by vydalo niekoľko rezolúcií a adries a tým by jeho jednanie skončilo. Navyše radikáli stále opakovali, že ich cieľom bolo dosiahnuť reformu legálnou a hlavne pokojnou cestou. Je teda ťažko uveriteľné, že by boli ochotní siahnuť k revolučnej forme boja, ktorý by bol jasne vopred prehraný. Problémom zostávala forma ich jazyka a niekedy až prehnané rezolúcie plné bojovnej odvahy a miestami až revolučných fráz. Keď Thelwall prezradil tajnému agentovi

⁸⁴³ TNA London, PC 1/2/35B. Bundle marked "Treason" relating to the London Corresponding Society: Committee Minutes and Orders Concerning Prisoners; Letters and Requests from Prisoners; Examinations of Witnesses and Suspects. Information of William Sharpe, taken on Oath, June 11, 1794, before the Lords of the Privy Council.

Johnovi Tayolorovi, o ktorom samozrejme nevedel, že bol zamestnaný v službách ministerstva vnútra, že on a jeho priatelia premýšľali o záchrane uväznených delegátov edinburghského konventu a že boli pripravení preliať pritom i trocha sudcovskej krvi,⁸⁴⁴ boli to iste len slová, pri ktorých plánovali zostať. Tento „buričský“ výrok jedinca však poškodzoval celú Londýnsku korešpondenčnú spoločnosť. Volanie po spravodlivosti, náprave krívd a zdôrazňovanie príchodu „pravej chvíle“ k zvolaniu všeobecného Konventu ľudu, boli pre Pittovu administratívu v dobe vojny na kontinente, dostatočným dôvodom k zásahu proti reformátorom.

Obe reformné spoločnosti chceli získať na svoju stranu dokonca i whigovskú FOP, ktorá podporovala myšlienku umiernennej reformy, ale list poslaný jednému z jej významných členov, poslancovi parlamentu Richardovi Sheridanovi, nepriniesol očakávanú odpoveď. Opäť sa ukázalo, že noví whigovia, ktorí tvorili malú, ale vždy aktívnu opozíciu v parlamente, nepodporia radikálnu reformu a už vôbec nebudú mať v úmysle angažovať sa v radikálnych aktivitách. I keď v snemovni vystupovali v prospech práv reformných spoločností, v skutočnosti sa odmietali s radikálmi bližšie zaoberať. Ich odpoveď bola slušná, ale jasná. Whigovia súhlasili, že by mali všetci priatelia reformy spolupracovať a to vždy za použitia legálnych a pokojných prostriedkov, ale na druhej strane nepovažovali myšlienku konventu v danej politickej dobe vojny s Francúzskom, za dobrý nápad. Nepriatelia reformy a tým mysleli Pittovu vládu, by využili zvolanie konventu k rozpútaniu represíí, čo by reformnému hnutiu iste neprospelo.⁸⁴⁵ Keď whigovia písali túto odpoveď, vedeli, aká bola v parlamente napätá situácia. Stačila malá zámienka a vláda bola pripravená s radikálmi zúčtovať.

Ministerstvo vnútra nechávalo radikálov stále pozorne sledovať a zhromažďovalo o nich informácie od tajných agentov, ako boli hlavne John Taylor, William Metcalfe, George Lynam, či John Groves. Títo informátori sa infiltrovali do oboch londýnskych reformných spoločností a pravidelne donášali správy do úradu ministerstva. Podobne tomu bolo i 14. apríla 1794, keď sa v Chalk Farm konal posledný veľký míting organizovaný londýnskymi reformátormi pred tým, ako sa vláda odhodlala k zatýkaniu ich čelných predstaviteľov. Podľa správy agenta Metcalfa, sa malo toto zhromaždenie pôvodne konať v Store Street, ale keď dorazil na určené miesto, kde už čakalo asi dvadsať až tridsať ľudí, bolo mu povedané, že sa míting uskutoční v Chalk Farm.

⁸⁴⁴ TNA London, TS 24/3/35. The London Corresponding Society: Circular to Societies concerning Formation of a British Convention. Index of Bundle and Letters, 1793–94.

⁸⁴⁵ *First Report from the Committee of Secrecy*, s. 34–35.

Dôvodom tejto zmeny malo byť oklamanie vlády a iste i snaha vyhnúť sa prípadnému stretu s lojalistami. Keď sa konečne dostavil do Chalk Farm, bolo tam zhromaždených podľa jeho správy asi okolo dvetisíc ľudí. Nie všetci z nich ale vedeli, o aké zhromaždenie sa jedná a niektorí z nich tam boli pravdepodobne len zo zvedavosti.⁸⁴⁶

Mítingu predsedal John Lovett a k ďalším významným rečníkom patrili John Thelwall, John Richter, Thomas Hardy a Richard Hodgson. Pri zahájení mítingu sa Thelwall obrátil k informátorom, ktorí, ako správne predpokladal, boli infiltrovaní medzi poslucháčmi a požiadal ich, aby odkázali „Harrymu“ a „Billymu“⁸⁴⁷, že by sa mali začať triasť pred týmto úctyhodným počtom zhromaždených občanov, ktorí prišli podporiť vec reformy.⁸⁴⁸ John Richter potom čítal pripravené rezolúcie, v ktorých kritizoval škótsky súdny systém, obhajoval odsúdených delegátov Britského konventu, pričom zdôraznil, že akýkoľvek pokus o narušenie súčasných zákonov, ktoré chránili Angličanov proti tyranii súdov a ministrov, budú chápané ako narušenie zmluvy medzi anglickým národom a vládou.⁸⁴⁹ Pôvodne boli ale spísané iné, ostrejšie znejúce rezolúcie, ale podľa slov Thelwalla, neboli nakoniec členmi Generálneho výboru LCS prijaté. Thelwall v nich hlavne kritizoval časť, ktorá žiadala zvolanie konventu, ktorý ako sa zdalo, mal byť podľa rezolúcie riadne volený ľuďom.⁸⁵⁰ „*Základné práva boli porušené a je povinnosťou ľudu, aby za tejto alarmujúcej krízy [...] požadoval prešetrovanie, či neboli ústavné práva narušené nedbalosťou, alebo skorumpovanosťou tých, ktorí boli poverení viesť vládu tejto zeme [...] Žiadame, aby si ľudia zvolili jedného alebo viacej delegátov pre nastávajúci konvent.*“⁸⁵¹ Vláda ale použila ako dôkazový materiál pri súdnych procesoch s radikálmi práve tieto rezolúcie a to i napriek tomu, že neboli vedením LCS prijaté, ani zverejnené. Pri zatýkaní Thelwalla však boli objavené medzi jeho písomnosťami a preto boli priložené

⁸⁴⁶ TNA London, PC 1/21/35B. Bundle Marked “Treason” Relating to the London Corresponding Society: Committee Minutes and Orders Concerning Prisoners; Letters and Requests from Prisoners; Examinations of Witnesses and Suspects. Minute on the Evidence of Capt. Munro and W. Metcalfe, May 15, 1794.

⁸⁴⁷ John Thelwall mal na mysli ministra vnútra Henryho Dundasa, a ministerského predsedu Williama Pitta ml.

⁸⁴⁸ TNA London, TS 24/3/35. London Corresponding Society: Circular to Societies Concerning Formation of a British Convention. State of Evidence of John Groves as to the Proceedings of the London Corresponding Society, from January 20 to May 2, 1794.

⁸⁴⁹ *First Report from the Committee of Secrecy*, s. 35–37.

⁸⁵⁰ THELWALL, s. 171–172.

⁸⁵¹ TNA London, TS 24/3/35. London Corresponding Society: Circular to Societies Concerning Formation of a British Convention. Minutes of Resolutions, April 14, 1794, Chalk Farm. Papers found in Thelwall’s House on May 13 1794.

k usvedčujúcim materiálom. Na záver mítingu v Chalk Farm bolo prečítané poďakovanie lordovi Stanhopovi, ktorý v Snemovni lordov vystupoval proti politike zasahovania do vnútorných záležitostí francúzskej vlády,⁸⁵² čo znamenalo, že argumentoval proti vojne s revolučným Francúzskom. Na mítingu boli zároveň jasne odsúdené škótske procesy, ktorých obeť boli oslavované ako martýri slobody. Na zhromaždení Chalk Farm však prekvapivo nepadla jediná zmienka o organizovaní nového konventu.

Vláda i naďalej podozrievala radikálov, že presadzovanie parlamentnej reformy bola len zámienka pre ich podvratnú činnosť, ktorá smerovala k uchopeniu moci a k zvolaniu konventu podľa francúzskeho vzoru. Míting v Chalk Farm považovala Pittova administratíva za „*otvorený útok proti všetkým vetvám legislatívy, za priamu výzvu ľudu [...] k odporu a to buď so súhlasom, alebo bez súhlasu parlamentu*“.⁸⁵³ Najhoršie obvinenie ale bolo spojené s údajnou snahou radikálov o ozbrojovanie sa a otvorený odpor, ktorý mal viesť k rebélii proti vláde v zemi.⁸⁵⁴ Tieto podozrenia sa týkali hlavne Sheffieldskej SCI a nazbierané dôkazy boli neskôr použité v priebehu procesov z velezrady. Hlavnú postavu v tomto obvinení mal hrať Henry Redhead Yorke, ktorý po príchode do Sheffieldu prevzal spolu s vydavateľom radikálnych novín Patriot Josephom Galesom, vedenie spoločnosti. Podľa tajomníka Sheffieldskej SCI Williama Broomheada, príchodom Yorka, ktorý sa spojil s Galesom, stratil generálny výbor spoločnosti svoj význam.⁸⁵⁵ O zásadných záležitostiach začali totiž rozhodovať hlavne títo dvaja muži a v prípade Sheffieldu sa tak dalo hovoriť o „vodcovskom“ princípe vedenia spoločnosti. Práve tomuto systému riadenia sa chceli vyhnúť reformátori z LCS a preto vedenie ich spoločnosti, až do konca jej existencie, pevne zotrvalo na báze kolektívneho rozhodovania.

Henry Redhead Yorke sa narodil v roku 1772 v Západnej Indii. Jeho otec bol správca plantáže na karibskom ostrove Antigua a jeho matka bola otrokyňa pochádzajúca z ostrova Barbuda.⁸⁵⁶ Redhead York bol preto nielen nelegitímnym

⁸⁵² TNA, TS 24/3/35. London: London Corresponding Society: Circular to Societies concerning Formation of a British Convention. State of Evidence of John Groves as to the Proceedings of the London Corresponding Society, from January 20 to May 2, 1794.

⁸⁵³ *First Report from the Committee of Secrecy*, s. 44.

⁸⁵⁴ Tamtiež, s. 44–45.

⁸⁵⁵ TNA London, PC 1/2/35B. Bundle marked "Treason" relating to the London Corresponding Society: Committee Minutes and Orders concerning Prisoners; Letters and Requests from Prisoners; Examinations of Witnesses and Suspects. William Broomhead's Information, taken before Richard Ford, July 30, 1794.

⁸⁵⁶ YUVAL, s. 614–615.

potomkom, ale zároveň bol i mulat, podľa popisu súčasníkov, aspoň z jednej štvrtiny čierny. Sheffieldský novinár a spolupracovník Josepha Galesa, James Montgomery, opísal Redheada Yorke ako výborného rečníka, ktorý bol aspoň tak dobrým ako Mirabeau a jeho štýl vystupovania i vyjadrovania boli typicky francúzsky. Redhead Yorke sa koniec koncov inšpiroval priamo vo Francúzsku, kde v roku 1792 pôsobil istú dobu medzi britskými emigrantami a dokonca sa zúčastnil i jednaní v Národnom Konvente. Mal výbornú postavu a jeho odev bol vždy výrazný a veľmi vkusný. U žien mal veľký úspech, čoho samozrejme i rád využíval. Podľa súčasníkov rečnil Redhead Yorke vždy s väčšou prudkosťou, než s rozvahou a premýšľaním o možných následkoch.⁸⁵⁷ William Camage, ktorý pôsobil pol roka ako tajomník Sheffieldskej SCI spomínal, že Redhead Yorke odporúčal členom spoločnosti už od marca 1794, aby sa v rámci osobnej bezpečnosti začali ozbrojovať. Vychádzal pritom z Listiny práv, ktorá povoľovala ozbrojovanie sa pre prípad osobnej ochrany. Radikáli boli totiž v tomto období intenzívne napádaní lojalistami, ktorí sa opakovane snažili narúšať ich mítingy. Redhead Yorke preto tvrdil, že ak by boli členovia Sheffieldskej SCI napadnutí počas ich legálne zvolaného mítingu, mali právo brániť sa. Podľa neskoršej výpovede Williama Camaga, Redhead Yorke nikdy nepresadzoval strelné zbrane, ale ak sa hovorilo o ozbrojovaní, vždy sa uprednostňovali píky. O takejto možnosti osobnej ochrany sa však v sheffieldskej reformnej spoločnosti jednalo už pred príchodom Redheada Yorke, avšak až jeho angažovanie sa v tejto záležitosti, premenilo pôvodnú diskusiu v akciu. Do výroby pík bol zapojený i Richard Davison, ktorý bol neskôr obžalovaný práve z údajnej snahy o prípravu ozbrojeného povstania a ktorý patril k blízkym priateľom Galesa. Výrobu zbraní, respektíve drevených násad pre oceľové hroty, mal mať na starosti Robert Moody,⁸⁵⁸ ktorého meno bolo neskôr pravidelne skloňované počas londýnskych procesov z velezrady a jeho úlohou bolo vyrobiť asi dva tucty pík. Oceľové hroty mal zabezpečiť Henry Hill,⁸⁵⁹ ktorý bol neskôr nútený svedčiť počas procesu s Thomasom Hardym. Jednalo sa o skutočne zanedbateľný počet pík, ktoré by navyše ťažko konkurovali ozbrojeným vojakom v dobe strelných zbraní. V prípade tohto ozbrojovania, sa skutočne malo jednať len

⁸⁵⁷ HOLLAND–EVERETT, s. 165–166.

⁸⁵⁸ TNA London, PC 1/2/35B. Bundle marked "Treason" relating to the London Corresponding Society: Committee Minutes and Orders concerning Prisoners; Letters and Requests from Prisoners; Examinations of Witnesses and Suspects. Information of William Camage, taken before Richard Ford, June 23, 1794.

⁸⁵⁹ *The Genuine Trial of Thomas Hardy*, Vol. I, s. 343.

o osobnú ochranu pred neustálym útokom a provokáciami miestnych lojalistov a sheffieldskí radikáli boli dokonca natoľko opatrní, že sa zdráhali pridelené píky skladovať v ich domovoch. Camage vypovedal, že jeho píka sa z domu náhle stratila a jediným vysvetlením mal byť zásah jeho manželky, ktorá vo svojej domácnosti nestrpela žiadne zbrane.⁸⁶⁰

Uprostred plánovanej výroby pík, sa v Sheffielde 7. apríla konal verejný míting v Castle-Hill, čím sa sheffieldským radikálom podarilo časovo predstihnúť zhromaždenie v Chalk Farm. Na mítingu bolo prednesených a schválených niekoľko rezolúcií, medzi nimi i návrh zaslať kráľovi adresu v mene odsúdených škótskych martýrov, ktorých proces bol považovaný za nespravodlivý a rozsudky za nelegálne.⁸⁶¹ Na naliehanie lorda Stanhopa, však nebola napokon táto adresa panovníkovi zaslaná, pretože ju považoval za nevhodnú.⁸⁶² Míting v Castle-Hill však upútal pozornosť vlády i verejnosti hlavne kvôli výraznému vystúpeniu Redheada Yorka, ktorý sa na pódiu objavil s vlasmi pedantne upravenými podľa francúzskej dvorskej módy, oblečený bol do hodvábného kabáta, pod ktorým sa vynímala elegantná vesta vybraná podľa najnovšej módy a na nohách mal vysoké hesenské čižmy.⁸⁶³ Jeho extravagantné oblečenie bolo v súlade s jeho výbušnou rečou, ktorá mala skutočne revolučný nádych. Redhead Yorke sa obrátil na niekoľkotisícový dav prítomných divákov s tým, že historická skúsenosť ich naučila, ako má národ pripraviť „*horľavú prísadu*“ a ako ju majú následne učenci a filozofi zapáliť tak, aby spôsobili „*veľký politický výbuch*“. Ten potom pochová despotizmus, zmietajúci sa v kľúčoch a agónii a moc predá do rúk ľudu. Keď bude rozptýlená „*hmla predsudkov*“ a keď neustále burcovanie tlače osvieti i najprostejšieho človeka, potom vedúci hlas ľudu odporučí poslancom parlamentu, aby si nechali od neho pri schvaľovaní zákonov poradiť.⁸⁶⁴ Čo bolo ale pre vládu skutočne alarmujúce, bol návrh Redheada Yorka, aby sa už radikáli viacej s petíciou neobracali k parlamentu, pretože ich májová petičná kampaň bola poslancami pohrdlivo odmietnutá ako nezdvorná a nevhodná pre pôdu

⁸⁶⁰ TNA London, PC 1/2/35B. Bundle marked "Treason" relating to the London Corresponding Society: Committee Minutes and Orders concerning Prisoners; Letters and Requests from Prisoners; Examinations of Witnesses and Suspects. Information of William Camage, taken before Richard Ford, June 23, 1794.

⁸⁶¹ *First Report from the Committee of Secrecy*, s. 63.

⁸⁶² *The Genuine Trial of Thomas Hardy*, Vol. I, s. 364.

⁸⁶³ HOLLAND–EVERETT, s. 165.

⁸⁶⁴ *First Report from the Committee of Secrecy*, s. 62.

parlamentu.⁸⁶⁵ Podľa neskoršej výpovede bývalého tajomníka Sheffieldskej SCI, Williama Broomheada, presadil Redhead Yorke spolu s Galesom, aby bol tento návrh spísaný do pamfletu, ktorý mal byť v niekoľkých kusoch vytlačený a rozoslaný ostatným reformným spoločnostiam, medzi ktoré patrila i LCS a SCI.⁸⁶⁶ Otázkou teda zostávalo, akým spôsobom chceli reformátori bojovať za presadenie parlamentnej reformy, ak zavrhli myšlienku petičného práva. Vláda si toto verejné vyjadrenie nedôvery parlamentu vysvetlila ako prípravu ľudí na nový zákonodarný orgán, konvent⁸⁶⁷ a to i napriek tomu, že na mítingu v Sheffielde sa o pláne zvolať konvent vôbec nejednalo. To však neznamenal, že by sheffieldskí radikáli plán konventu ľudu, tak ako ho predkladali londýnski reformátori, neschvaľovali.

Na udalosti mítingu v Castle-Hill, reagovali i miestni sheffieldskí lojalisti, ako o tom v liste informoval Gales svojho priateľa, manchesterského radikála Josepha Astona. Pred Galesovým domom sa zhromaždil veľký dav lojalistov s bubnami a pikolami a priamo na mieste mu hrali lojalistické piesne, pričom sa vyhrážali, že mu porozbájajú všetky okná. Toto malé „hudobné“ zhromaždenie ale prilákalo asi sto dobre stavaných „demokratov“, ktorí prišli brániť Galesov dom a po príchode sa snažili prehlásiť lojalistov spievaním „*Boh ochraňuj veľkého Thomasa Paina!*“ Ich počet postupne narastal a podľa Galesa sa rozišli až v momente, keď si boli istí, že je dom predného člena Sheffieldskej SCI v bezpečí. Gales zároveň v liste vyjadril hrdosť na to, akú mal v meste podporu a ochranu medzi svojimi stúpenkami.⁸⁶⁸ Tento príbeh ale zároveň ukazoval, že lojalisti boli stále odhodlaní a pripravení i k otvoreným konfliktom. To bol dôvod, prečo sa sheffieldskí reformátori rozhodli k osobnému ozbrojeniu, do ktorého hodlali zapojiť i radikálov z Londýna. Práve kvôli tomuto plánu prišiel 24. apríla do Camagovho domu Richard Davison, ktorý patril k organizátorom výroby pík a prečítal mu dva listy, z ktorých jeden smeroval reformátorom do Norwicha a druhý bol adresovaný tajomníkovi LCS, Thomasovi

⁸⁶⁵ TNA London, PC 1/2/35B. Bundle marked "Treason" relating to the London Corresponding Society: Committee Minutes and Orders concerning Prisoners; Letters and Requests from Prisoners; Examinations of Witnesses and Suspects. Information of William Camage, taken before Richard Ford, June 23, 1794.

⁸⁶⁶ TNA London, PC 1/2/35B. Bundle marked "Treason" relating to the London Corresponding Society: Committee Minutes and Orders concerning Prisoners; Letters and Requests from Prisoners; Examinations of Witnesses and Suspects. William Broomhead's Information, taken before Richard Ford, July 30, 1794.

⁸⁶⁷ *First Report from the Committee of Secrecy*, s. 65.

⁸⁶⁸ HOLLAND–EVERETT, s. 168.

Hardymu.⁸⁶⁹ Táto korešpondencia sa neskôr stala kompromitujúcim dôkazným materiálom, ktorý predložila obžaloba v priebehu procesu s Hardym. V liste sa písalo, že „*chovanie drzej aristokracie nás vedie k tomu, že by sme mali byť pripravení k akcii na obranu proti útoku, ktorý by mohol byť vedený jej ozbrojenými prísluhovačmi.*“⁸⁷⁰ Autor listu ďalej pokračoval s podrobnými informáciami o možnostiach výroby a dopravy oceľových hrotov, ktoré mali byť súčasťou pík a zároveň zdôraznil, že sheffieldskí reformátori boli schopní dohodnúť sa i na priaznivej cene. Podľa slov autora listu len stačilo, aby londýnski reformátori napísali počet požadovaných kusov.⁸⁷¹ Nehľadiac na ostrý jazyk sheffieldských radikálov, v liste bolo jasne napísané, že reformátori sa hodľali ozbrojovať práve proti útokom miestnych loajalistov. Hardy síce list zo Sheffieldskej SCI obdržal, ale odpoveď podľa Roberta Moodyho nikdy do Sheffieldu neposlal.⁸⁷²

3.4. Nekompromisná odpoveď vlády na aktivity radikálov

Prv, než sa na začiatku mája rozbehlo rozsiahle zatýkanie predných londýnskych a sheffieldských radikálov, obrátila vláda pozornosť na reformnú spoločnosť v Manchestri. Na základe svedectva korunného svedka Thomasa Dunna, bolo zatknutých spolu s Thomasom Walkerom, deväť reformátorov z Manchesterskej ústavnej spoločnosti a následne im bola predložená obžaloba z konšpirácie proti ústave a obvinenie z prípravy povstania. Pred súd boli postavení 2. apríla a hlavným svedkom obžaloby bol práve Thomas Dunn, ktorý patril k pravidelným návštevníkom manchesterských reformných mítingov a ktorý bol podľa výpovede prítomný štyridsiatim až päťdesiatym takýmto stretnutiam. Dunn tvrdil, že členovia spoločnosti sa začali ozbrojovať mušketaami a bajonetmi, ktoré postupne zhromažďovali v sklade obchodníka z bavlnou, Thomasa Walkera. Dunn bol tiež údajne prítomný mítingom,

⁸⁶⁹ TNA London, PC 1/2/35B. Bundle marked "Treason" relating to the London Corresponding Society: Committee Minutes and Orders concerning Prisoners; Letters and Requests from Prisoners; Examinations of Witnesses and Suspects. Information of William Camage, taken before Richard Ford, June 23, 1794.

⁸⁷⁰ *The Genuine Trial of Thomas Hardy*, Vol. I, s. 332–333.

⁸⁷¹ TNA London, PC 1/2/35B. Bundle marked "Treason" relating to the London Corresponding Society: Committee Minutes and Orders concerning Prisoners; Letters and Requests from Prisoners; Examinations of Witnesses and Suspects. Information of William Camage, taken before Richard Ford, June 23, 1794.

⁸⁷² *The Genuine Trial of Thomas Hardy*, Vol. I, s. 427.

na ktorých manchesterskí reformátori trénovali používanie zbraní, pretože ich cieľom bolo zorganizovať povstanie, ktoré by bolo nápomocné francúzskej invázii. Okrem ozbrojovania, mali reformátori údajne často používať protimonarchistické výroky ako „do pekla s panovníkom a všetkými kráľmi“ a Dunn tiež vypovedal, že bol prítomný verejnemu čítaniu Painových Práv človeka. Na nešťastie pre Dunna, prevzal prípad obžalovaných radikálov Thomas Erskine, ktorý sa nedal kedysi odstrašiť ani obhajobou Thomasa Paina. Erskine bol whigovský politik a vynikajúci obhajca, ktorý viedol excelentné výsluchy svedkov a na základe toho sa mu podarilo usvedčiť i Thomasa Dunna a to z účelového klamstva a tým i z krivej prísahy.⁸⁷³ Thomas Dunn bol porote opísaný ako negramotný opilec⁸⁷⁴ a na lavicu svedkov následne predstúpilo päť ľudí, ktorí odprisahali, že im Dunn sám prezradil, že Thomas Walker bol nevinný muž a všetko, čo o ňom tvrdil, bola lož.⁸⁷⁵ Svedkovia dokonca potvrdili, že Dunn, ktorý mal kvôli obvineniu proti manchesterským reformátorom zlé svedomie, navštívil Thomasa Walkera, padol pred ním na kolená, prosil ho o odpustenie a žiadal ho o rozhovor medzi štyrmi očami, čo ale Walker odmietol. Keď sa však Dunna priamo spýtal, kto ho podplatil, aby proti nemu svedčil, odmietol odpovedať.⁸⁷⁶ Erskine potom pred súdom obhajoval slobodu prejavu a s tým spojené právo každého Brita na otvorenú kritiku vlády. Čo sa týkalo zhromažďovania zbraní, nenašli sa nijaké dôkazy, rovnako ako neexistovala jediná overená správa o prípravách údajného povstania. Erskine tiež zdôraznil legálnosť reformných mítingov a poukázal na to, že Manchesterská ústavná spoločnosť mala dvere počas svojich stretnutí vždy otvorené a nikomu nebolo bránené sa týchto zhromaždení zúčastniť. Nejednalo sa teda o žiadne tajné stretnutia. Porota napokon uznala 3. apríla Walkera i ostatných obžalovaných reformátorov nevinnými. Walker však musel smutne konštatovať, že všetky náklady spojené s vedením súdneho pojednávania ho stáli závratných tritisíc libier.⁸⁷⁷ Verdikt nevinný teda ešte nemusel znamenať absolútne víťazstvo. Čo sa týkalo Thomasa Dunna, toho čakal v septembri proces kvôli krivej prísaha, na základe ktorého bol odsúdený k dvom rokom väzenia a trestu na pranieri.⁸⁷⁸

⁸⁷³ *The New Annual Register for the Year 1794*. London 1795, s. 19–20.

⁸⁷⁴ CONE, s. 189.

⁸⁷⁵ *The New Annual Register for the Year 1794*. London 1795, s. 21.

⁸⁷⁶ WALKER, s. 89.

⁸⁷⁷ Tamtiež.

⁸⁷⁸ *The New Annual Register for the Year 1794*. London 1795, s. 22.

Prípád manchesterských reformátorov sa dostal do rúk ministerskému predsedovi Pittovi, ministrovi zahraničia lordovi Grenvillovi a lordovi kancelárovi Loughboroughovi ešte pred tým, než došlo k jeho zahájeniu. Lord kancelár mal už vtedy vyjadriť pochybnosti nad dôveryhodnosťou Thomasa Dunna a zostáva preto otázkou, prečo bol napokon pripustený svedčiť ako hlavný svedok obžaloby. Proces s manchesterskými radikálmi zároveň ukázal, že anglické súdnictvo nebolo zaťažené takými predsudkami a zaujatosťou, ako to bolo v prípade škótskeho trestného práva, o čom svedčil i výrok sudcu, ktorý uznal, že petičné hnutie za parlamentnú reformu nebolo v žiadnom prípade trestným činom. V Škótsku bolo totiž na rozdiel od Anglicka, považované angažovanie sa v otázke reformy za zločin a už len pojem reforma evokoval predstavu protištátnych aktivít.⁸⁷⁹ Čo sa týkalo anglickej poroty, vláda sa mala veľmi skoro presvedčiť, že nie je zďaleka tak tvárna a nebude podliehať emóciám a vplyvu sudcov, ako to bolo v prípade škótskych procesov.

Prípád reverenda Williama Jacksona bola kauza, ktorá bola na rozdiel od procesu s manchesterskými reformátormi podložená dostatočnými dôkazmi o protištátnej činnosti a stala sa zároveň príkladom toho, že nie všetky obvinenia boli založené na vykonštruovaných prípadoch. Po vypuknutí Francúzskej revolúcie, opustil reverend Jackson rodné Írsko a vydal sa do Paríža, kde sa neskôr stal členom tzv. Britského klubu. Po vyhlásení vojny Veľkej Británii, bol na istú dobu v rámci plošného zatýkania britských občanov v Paríži uväznený, ale po krátkej dobe bol prepustený, pretože sa mu podarilo prejsť previerkou dôveryhodného revolucionára a zároveň sa revolučnej vláde javil ako vhodný tajný agent. Jacksonovou úlohou mala byť misia vedená cez Londýn do Írska, kde mal medzi Britmi posúdiť intenzitu profrancúzskych nálad, pretože Výbor verejného blaha dúfal, že v prípade invázie by mohli Francúzi získať podporu miestneho obyvateľstva. Hlavným organizátorom tejto misie bol ale John Hurford Stone, ktorý stál v čele Britského klubu a ktorý Jacksona vybavil i listom určeným jeho bratovi Williamovi Stonovi, ktorý žil v Londýne. John Hurford Stone brata informoval, že Výbor verejného blaha bol presvedčený, že aspoň časť Britov bola naklonená francúzskej invázii, na čo mu vyľakaný brat rýchlo odpísal, že čo sa týkalo Angličanov, tak sa revolučná vláda veľmi mýlila a že i keď je v zemi mnoho podporovateľov Francúzskej revolúcie, verejnosť by sa v žiadnom prípade nepridala na stranu invázných vojsk. William Stone sa samozrejme oprávnene obával, že by

⁸⁷⁹ CONE, s. 189–190.

mohol byť vďaka bratovej korešpondencii obvinený z velezrady a tak sa rozhodol obrátiť i na významných whigovských politikov, aby získal ich podpisy pre jeho odpoveď do Paríža. Stone sa preto snažil skontaktovať s Foxom a lordom Lauderdaleom, ale s jediným, s ktorým sa nakoniec osobne stretol, bol Sheridan, ktorý ale podpis k listu nepridal.⁸⁸⁰

Reverend Jackson sa po príchode do Londýna neskontoval len so Stonom, ale i s bývalým priateľom, londýnskym právnikom Cockaynom, ktorému predniesol svoj plán misie. Cockayne sa samozrejme začal obávať, pretože Jacksonovo poslanie bolo jednoznačne vlastizradou a preto tajne navštívil ministerského predsedu Pitta, aby ho o aktivitách reverenda informoval. Pitt mu obratom nariadil, aby sa k Jacksonovi pridala na jeho ceste do Írska a aby získal čo najviac usvedčujúcich informácií proti svojmu priateľovi. V Írsku sa Jackson stretol s predným členom Spojených Írov, Hamiltonom Rowanom, v tej dobe uväzneným za zločin poburovania v dublinskej väznici Newgate a cieľom ich rozhovoru bol plán vyslať povereného dôveryhodného človeka späť do Paríža, aby tak mohla byť zjednaná obojstranná kooperácia v prípade francúzskej invázie do Írska. Spočiatku bol pre túto misiu navrhovaný Wolfe Tone, ktorý ju ale napokon odmietol a pozornosť tak bola obrátená na Dr. Reynoldsa. Ten však nevedel francúzsky a preto bolo ustúpené i od tohto návrhu.⁸⁸¹ Wolfe Tone následne spísal pre Francúzov memorandum o tom, že situácia v Írsku bola vhodná k invázii revolučných vojsk a táto správa bola spolu s ostatnou korešpondenciou poslaná na kontinent, kde ju ale v Hamburgu nechala britská vláda zabaviť a otvoriť.⁸⁸² Cockayne totiž predal všetky získané informácie o Jacksonovej misii a vláda pristúpila k zatýkaniu. Wolfe Tone, ktorý bol kvôli spísaniu memoranda jasne zdiskreditovaný, rýchlo opustil Írsko a na istú dobu našiel útočisko v Spojených štátoch a Hamiltonovi Rowanovi sa podarilo utiecť z Newgate⁸⁸³ a jeho cesta viedla

⁸⁸⁰ GWYN, s. 79.

⁸⁸¹ *The Register of the Times, or Political Museum*, London 1794, s. 408–409 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=uc1.a0001916808;view=1up;seq=22>

⁸⁸² GWYN, s. 79.

⁸⁸³ Archibaldovi Hamiltonovi Rowanovi sa podarilo presvedčiť svojho žalárniku, aby mohol navštíviť svoju manželku v ich dome v Dubline. Zatiaľ čo jeho strážca sedel v jedálni jeho domu, ospravedlnil sa Rowan s tým, že potrebuje na krátku chvíľu do svojej spálne. Tam sa však okamžite spustil za pomoci zviazaných pokrývk z okna, pod ktorým už čakal pripravený kôň. Rowan mal pri sebe i žiletku, ktorú bol pripravený použiť na svoje zápästie v momente, ak by bol na úteku zajatý. Po príchode k pobrežiu nasadol na palubu lode, ktorou sa doplavil priamo do Francúzska, kde jeho cesta skončila až v Paríži. Tam bol ale preventívne zatknutý, pretože Francúzsko bolo vo vojnovom stave s Britániou. Do väzenia za Rowanom však prišiel osobne Robespierre, ktorý po rozhovore s ním uznal, že nie je britským špiónom a že naopak sympatizoval s revolúciou a preto bol obratom prepustený.

priamo do Paríža. Po správe o zatknutí reverenda Jacksona, opustil urýchlene Írsko i Dr. Reynolds, ktorého cesta skončila v Spojených štátoch amerických.⁸⁸⁴

Z vlastizrady bol napokon obvinený len reverend Jackson, ktorého čakal trest smrti. Na súde proti nemu svedčil len jeho bývalý priateľ Cockayne, ktorý bol však zároveň vládnym špiónom. Podľa britského práva však k tomu, aby mohol byť človek usvedčený na základe výpovede svedkov, museli pred súd predstúpiť minimálne dve osoby. To sa však v prípade Jacksonovej kauzy nestalo⁸⁸⁵ a Cockayne nebol navyše príliš dôveryhodnou osobou, pretože bol v službách vlády. Porota uznala Jacksona v apríli 1794 vinným, ale navrhovala milosť, pretože trestom za velezradu bola poprava. Sudca preto navrhol predložiť toto odporúčanie poroty k zváženiu vláde,⁸⁸⁶ ktorá napokon rozhodla v neprospech Jacksona. Ak by bol reverend uznaný vinným zo zločinu velezrady, podľa práva by všetok jeho majetok prepadol štátu. Jackson sa ale rozhodol svoju rodinu, ktorá nemala s jeho aktivitami nič spoločného, finančne zachrániť a preto pristúpil k samovražde použitím arzeniku a to ešte pred vynesením konečného rozsudku. Podľa súdovej správy, zachytili Jacksona smrteľné kľče priamo v súdnej sieni, kde i následkom otravy podľahol.⁸⁸⁷ Prípád reverenda Jacksona mohla Pittova vláda použiť ako argument o tom, že v zemi skutočne hrozilo povstanie. Jackson však nepatril k reformnému hnutiu a jeho aktivity boli spojené hlavne s britským emigrantami v Paríži, ktorí spolu s Thomasom Painom a Johnom Hurfordom Stonom plánovali v spolupráci s revolučnou vládou vylozenie francúzskych vojsk v Británii, kde by tak došlo k zavedeniu politických a spoločenských zmien podľa francúzskeho vzoru. V prípade reverenda Jacksona sa samozrejme jednalo o velezradnú činnosť, ale anglickí, ani škótski reformátori nemali s jeho osobou, ani s jeho plánmi nič spoločného. Richard Sheridan patril medzi tých poslancov, ktorí vystúpili 17. mája v parlamente na podporu domáceho reformného hnutia keď vyhlásil, že aktivity Johna Huforda Stona sa v žiadnom prípade netákali reformných spoločností.⁸⁸⁸

V máji 1794 bola vláda konečne presvedčená, že nadišiel vhodný čas k zatýkaniu predných členov anglického reformného hnutia a že mala dostatok dôkazov o ich

⁸⁸⁴ Richard Robert MADDEN, *The United Irishmen, Their Lives and Times*, Dublin 1846, s. 129–130 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: https://books.google.cz/books?id=w_ABAAAAMAAJ&printsec

⁸⁸⁵ Postup, kedy stačilo aby pred súd predstúpil len jeden svedok, ktorý bol často v službách vlády, bol potom použitý proti členom Spojených Írov po povstaní z roku 1798.

⁸⁸⁶ *The Register of the Times, or Political Museum*, London 1794, s. 409–410.

⁸⁸⁷ BAYLEN-GOSSMAN, s. 258.

⁸⁸⁸ COBBETT, *Parliamentary History of England*, Vol. XXXI, s. 544.

protištátnej činnosti. Tentokrát sa ale nemalo jednať o obvinenie z poburovania, ale o akt velezrady, na základe ktorého by mohli byť obžalovaní reformátori poslaní na popravisiko. Britská vláda sa teda v prípade anglického reformného hnutia rozhodla zakročiť skutočne radikálne a plánovala obžalovaných reformátorov zlikvidovať fyzicky. Dňa 12. mája o pol šiestej ráno prebudilo tajomníka LCS Thomasa Hardyho a jeho tehotnú manželku hlasité búchanie na dvere ich domu č. 9, v Piccadilly. Vo dverách stál kráľovský posol, so svojimi pomocníkmi a zatykačom v rukách. Zatiaľ čo vyľakaná manželka sedela ešte v nočnej košeli na posteli, Hardymu bolo oznámené, že je obvinený z velezrady a že poslovia majú oprávnenie skonfiškovať všetky jeho písomnosti a knihy, ktoré by mali niečo spoločné s jeho zločinom. Po zatknutí bol prevezený najprv do domu kráľovského posla do King Street a napokon do Toweru, kde bol väznený až do začiatku procesu. Krátko po zatknutí bol Hardy opakovane vyšetrovaný pred štátnou radou, kde mal podľa svojich slov odpovedať na otázky pred politickými osobnosťami ako bol ministerský predseda William Pitt, minister vnútra Henry Dundas, minister zahraničia lord Grenville, lord kancelár Loughborough, generálny prokurátor sir John Scott, Edmund Burke, či notoricky známy loajalista John Reeves. Počas tohto súkromného vyšetrovania mu boli predkladané skonfiškované písomnosti a členovia rady sa ho opakovane pýtali, čo vie o prípravách konventu a o ozbrojovaní členov reformných spoločností. Hardy však na žiadnu z položených otázok neodpovedal, alebo vždy len jednoducho odvetil, že o ničom nepočul a o ničom nevie.⁸⁸⁹

V deň zatknutia Thomasa Hardyho, sa dostavil do Dolnej snemovne minister vnútra Dundas a oboznámil prítomných poslancov s kráľovskou správou, ktorá sa týkala „*huričských praktík*“ reformných spoločností. Dundas oznámil, že sa kráľ dozvedel o podvratných aktivitách istých londýnskych spoločností, ktoré boli v živom korešpondenčnom kontakte s ostatnými spoločnosťami v Británii. Títo ľudia mali pripravovať zhromaždenie nazývané konvent, ktorým prezentovali svoje pohrdanie parlamentom a snažili sa takýmto konaním zaviesť v zemi anarchiu francúzskeho typu. Spoločnostiam boli preto skonfiškované všetky písomnosti, ktoré kráľ doporučil predniesť a následne preskúmať v oboch snemovniach. Parlament mal potom na základe týchto dôkazov predložiť opatrenia, ktoré by zabránili ďalším takýmto budúcim nebezpečným aktivitám.⁸⁹⁰ Práve pri tejto príležitosti bol 13. mája, na

⁸⁸⁹ HARDY, s. 31–32.

⁸⁹⁰ COBBETT, *Parliamentary History of England*, Vol. XXXI, s. 470–471.

základe návrhu ministerského predsedu Pitta, schválený vznik dočasného *Tajného výboru Dolnej snemovne* (Committees of Secrecy of the House of Commons), ktorý mal zahrňovať dvadsaťjeden členov. Tento výbor mal za úlohu spracovať skonfiškované písomnosti zatknutých radikálov, ktoré mal potom v rámci súhrnnej správy predložiť obom snemovniam.⁸⁹¹ Charles Fox sa však proti tomuto plánu ohradil, pretože spochybnil legálnosť, akým boli písomnosti radikálov zabavené a tiež prejavil otvorene nedôveru novonavrhovanému Tajnému výboru keď váhal, aby boli tieto materiály odovzdané výboru pred tým, než by do nich mohla nahliadnúť poslancská snemovňa.⁸⁹² I napriek tejto námietke bolo však nakoniec rozhodnuté, aby boli skonfiškované písomnosti preskúmané len v úzkom okruhu Tajného výboru. Dňa 15. mája bol preto navrhovaný výbor zvolený tajnou voľbou a medzi jeho dvadsaťjeden členov patrili i William Pitt, Henry Dundas, sir John Scott, lord Grenville, William Windahm, škótsky politik a právnik Charles Hope, či Edmund Burke.⁸⁹³

Po zatknutí Hardyho, prišli na radu i ostatní radikáli. Thelwall sa o obvinení svojho priateľa Hardyho dozvedel v ranných hodinách 12. mája, keď mu jeden z členov LCS priniesol skutočne zlú správu. „*Povedz to teda rýchlo,*“ odvetil Thelwall, „*ide o ďalších štrnásť rokov vyhnanstva, alebo to bude tentokrát slučka?*“⁸⁹⁴ Nasledujúci deň 13. mája, ako sa predpokladalo, bol zatknutý i Thelwall. Ten bol medzi ľuďmi veľmi populárny, takže pri jeho zatýkaní sa okolo domu zhromaždil početný dav jeho priaznivcov, čo kráľovského posla i s pomocníkmi značne vyľakalo. Thelwall musel byť čo najskôr prevezený na bezpečné miesto, pretože panovali obavy, že by sa ho mohol niekto pokúsiť oslobodiť. Pred štátnou radou Thelwall zaryte mlčal⁸⁹⁵ a prítomný predseda vlády Pitt sa na obvineného spočiatku z osobného odporu a pohrdania nemohol ani pozrieť. Kládol preto otázky sprostredkované a obracal sa pritom na lorda kancelára Loughborougha: „*Čo hovoril? [...] Nechce odpovedať? [...]*

⁸⁹¹ Tamtiež, s. 473–474.

⁸⁹² Tamtiež, s. 472.

⁸⁹³ Tamtiež, s. 474.

⁸⁹⁴ THELWALL, s. 152.

⁸⁹⁵ Neskôr, po oslobodzovacom verdikte, Thelwall spomínal anekdotu, ako pri vyšetrovaní pre štátnou radou došlo skoro na „násilie“. Keď Thelwall odmietal stále odpovedať na kladené otázky, jeden z prísediacich sa na neho otočil, podišiel k nemu tak blízko, až bol tesne u jeho tváre a odvetil: „*Nebudete odpovedať? Tak my Vaše odpovede vytvoríme.*“ Thelwall sa musel v tej chvíli veľmi kontrolovať, aby nepotiahol člena štátnej rady za nos. Neskôr hovoril, že mal chuť prerušiť svoje mlčanie a odpovedať vyšetrovateľom: „*Nikdy v živote som sa nepriblížil k obvineniu z velezrady, ale raz som plánoval zakrútiť nosom členovi štátnej rady.*“

*Mal by si to rozmysliet! [...] Vie, z čoho je obvinený?*⁸⁹⁶ Thelwall, podobne ako ostatní obžalovaní, dobre vedel, čo by ho čakalo v prípade, že by bol skutočne usvedčený z velezrady. Na rozdiel od jeho predchodcov, ktorí dostali „len“ trest deportácie do nehostinnej Austrálie, čakalo by dvanástich obvinených trest smrti.

Po uväznení Hardyho a Thelwalla, nasledovalo ďalšie rozsiahle zatýkanie radikálov, z ktorých väčšina bolo z Londýna. Vláda si bola podľa slov Hardyho natoľko istá výsledkom pripravovaných politických procesov, že bolo naplánovaných ďalších osemsto zatykačov,⁸⁹⁷ z ktorých tristo bolo tesne pred zahájením procesu s Hardym dokonca podpísaných a v prípade verdiktu „vinný“, mali byť tieto zatykače okamžite použité.⁸⁹⁸ Obžalovaní z velezrady boli napokon Thomas Hardy, John Horne Tooke, advokáti John Augustus Bonny a Stewart Kyd, Jeremiah Joyce, ktorý istú dobu pôsobil v rodine grófa Stanhopa ako učiteľ jeho detí,⁸⁹⁹ Thomas Wardle, John Lovett, John Richter, Matthew Moore, John Thelwall, Richard Hodgson a John Baxter.⁹⁰⁰ Všetci obžalovaní boli zároveň zaangažovaní v aktivitách Výboru korešpondencie a Výboru spolupráce, ktoré vznikli v apríli na základe dohody medzi členmi LCS a SCI. Zatknutí radikáli boli tiež nútení vypovedať pred štátnou radou, ale nie každý, podobne ako Hardy a Thelwall, bol ochotný odpovedať na otázky.

John Horne Tooke, člen SCI a whigovskej FOP, bol zatknutý 16. mája. Jeho vyšetrovanie pred štátnou radou, malo úplne iný charakter ako u ostatných obvinených.⁹⁰¹ Tooke sa osobne poznal s mnohými členmi štátnej rady, vrátane premiéra Pitta. Nebolo to teda len jednostranné kladenie otázok zo strany vyšetrojúcich, pretože Tooke v 80. rokoch spolupracoval s Pittom na pláne jeho umiernennej reformy a patril medzi jeho veľkých podporovateľov. Keď bol Tooke postavený pred štátnu radu, Henry Dundas mu oznámil, že bol považovaný za aktívneho člena LCS i SCI, kde hral významnú roľu a tým, že zabezpečoval spojenie medzi oboma spoločnosťami, bol vinný z protištátnej činnosti. Podľa Horna Tooka sa ale jednalo o mylnú predstavu, založenú na chabých dôkazoch. Horne Tooke bol presvedčený, že by dokázal tieto obvinenia vyvrátiť, ale ako muž znalý zákonov svoje zeme, sa spočiatku odmietal podrobiť výsluchu, ktorý považoval za ilegálny. Tooke

⁸⁹⁶ THELWALL, s. 166–167.

⁸⁹⁷ POTTER, Harry, *Law, Liberty and the Constitution: A Brief History of the Common Law*, Woodbridge 2015, s. 214.

⁸⁹⁸ HARDY, s. 42.

⁸⁹⁹ HARDY, s. 48.

⁹⁰⁰ *The Genuine Trial of Thomas Hardy, for High Treason*, Vol. I, s. 9.

⁹⁰¹ THELWALL, s. 176.

ale vedel, že pri istých príležitostiach mala vláda právo viesť takéto vyšetrovanie a to v prípade ohrozenia bezpečnosti zeme. Preto sa rozhodol vypovedať a podrobiť sa vyšetrovaniu, ale len pod podmienkou sľubu, ktorý požadoval buď od lorda kancelára, alebo od Henryho Dundasa, že jeho výpoveď nebude proti nemu na súde použitá ako dôkaz. Na druhej strane sa ale Tooke obával, že vypovedanie pred štátnou radou kvôli obvineniu z velezrady, bude mať neblahé dôsledky na jeho nevinu, o ktorej bol pevne presvedčený. Ak totiž bude vypovedať, pristúpi tým i k legitimizovaniu jeho obžaloby, ktorú považoval za nezmyselnú.⁹⁰² Svoje konexie využil Tooke i pri súdnom procese, keď si za svedkov predvolal nielen ministra vnútra, ale i vojvodu Richmonda, Richarda Sheridana, lorda Stanhopa, či Charlesa Foxa. Tesne pred tým, než bol ale Tooke zatknutý, poslal mu kolega z SCI Jeremiah Joyce list, v ktorom ho informoval o uväznení Thomasa Hardyho a zároveň sa ho pýtal, či „*je možné byť pripravený vo štvrtok*“. List bol však vládou zabavený ešte pred tým, než sa vôbec dostal do rúk adresátovi. Táto záhadná otázka bez konkrétnejšieho vysvetlenia, bola samozrejme len ďalším dôkazom toho, že reformátori pripravovali plán spiknutia.⁹⁰³ Napokon sa ukázalo, že táto otázka mala úplne nevinný charakter, pretože Joyce sa Tooka v skutočnosti pýtal, či sa bude i napriek napätej situácii, keď došlo k zatknutiu Hardyho, konať jeho plánovaná prednáška týkajúca sa finančných príjmov ministerského predsedu.⁹⁰⁴

Keď bol Hardy zatknutý, našla sa medzi jeho písomnosťami i korešpondencia zo Sheffieldu, v ktorej sa písalo o možnosti ozbrojiť sa píkami. Podozrenie tak okamžite padlo i na predných činiteľov Sheffieldskej SCI, ako boli Joseph Gales, Henry Redhead Yorke, Richard Davison, či William Broomhead a William Camage. Keď sa však do domu Galesa dostavil kráľovský posol so zatykačom, sheffieldského reformátora už nenašiel, pretože sa mu podarilo uniknúť. Gales s rodinou najprv utiekol do Hamburgu, ktorý sa stal len tranzitnou stanicou k jeho presunu do Spojených štátov amerických.⁹⁰⁵ Aby ospravedlnil svoj útek, poslal vysvetľujúci list do Sheffieldského Registru, ktoré patrili k novinám Sheffieldskej SCI a ktoré po

⁹⁰² TNA London, PC 1/2/35B. Bundle marked "Treason" relating to the London Corresponding Society: Committee Minutes and Orders Concerning Prisoners; Letters and Requests from Prisoners; Examinations of Witnesses and Suspects. John Horne Tooke, Tower, June 10, 1794.

⁹⁰³ BURWICK, Frederick, *The Language of High Treason: Thomas Hardy, John Horne Tooke, and the Edinburgh Seven*, in: Huntington Library Quarterly, Vol. 63, No. 3, British Radical Culture of the 1790s, Philadelphia 2000, s. 265.

⁹⁰⁴ Tamtiež, s. 270.

⁹⁰⁵ HOLLAND–EVERETT, s. 199–200.

publikácii Galesovej správy ukončili svoju činnosť. Gales v liste striktne odmietol, že by niekedy písal list Hardymu, v ktorom by navrhoval ozbrojovanie LCS. „*Môžete ma uväzniť, dokonca i popraviť pre moje reformné aktivity, pre moju angažovanosť v otázke mieru, slobody a spravodlivosti a i keď viem, že bude zbabelé utiecť, nechcem aby kvôli mojej činnosti trpela rodina a moji priatelia. Zostať tu len kvôli tomu, aby som uspokojil hlupákov a svojich nepriateľov, to radšej opustím túto zem. Bude radšej žiť v inej krajine, než tu, kde sa mi nedostáva pokoja. Byť dnes obžalovaným, totiž znamená byť vinným. Nenapísal, nepovedal, ani neučinil som nič, čo by viedlo proti mieru, poriadku a vláde tejto zeme. Bolo mi povedané, že svedkovia sú nabádani, aby svedčili proti mne, aby dosiahli moje obvinenie. Bude preto lepšie vyhnúť sa týmto vrahom, informátorom a ich zamestnávateľom.*“⁹⁰⁶ Uteciť pred zatknutím sa podarilo i Richardovi Davisonovi, ktorý patril medzi predných aktivistov v otázke osobného ozbrojovania sa reformátorov a ktorého meno sa objavilo i v liste, ktorý bol poslaný Hardymu. Keď kráľovský posol neuspel pri zadržaní Galesa, vydal sa hľadať Davisona, ktorého mal ako ďalšieho na zozname. Konstábl, ktorý posla sprevádzal, vošiel preto do taverny, ktorá bola vedľa Davisonovho domu. Davison tam práve sedel s priateľom a pokojne fajčil fajku, keď sa vo dverách objavil konstábl a spýtal sa, či je tam Davison. Na to sa pohotovo ozval Davisonov spoločník s tým, že „*práve odišiel*“. Táto odpoveď konstábla prekvapivo uspokojila a Davison tak dostal šancu utiecť.⁹⁰⁷ Súdu sa rozhodol vyhnúť i Redhead Yorke, ktorý síce unikol, ale jeho miesto úkrytu bolo neskôr vyzradené a proces tak mohol prebehnúť až v lete v roku 1795.⁹⁰⁸ Medzi zatknutých sheffieldských reformátorov, tak patrili hlavne William Camage, William Broomhead, Robert Moody a George Hill, ktorí pred súdom vypovedali o tzv. ozbrojovaní, považovanom vládou za prípravu k povstaniu. Z Norwicha bol do Londýna prevezený ako podozrivý a zároveň svedok, len Isaac Saint.⁹⁰⁹

⁹⁰⁶ Tamtiež, s. 172–173.

⁹⁰⁷ Tamtiež, s. 171.

⁹⁰⁸ Tamtiež, s. 172.

⁹⁰⁹ TNA London, PC 1/2/35B. Bundle marked "Treason" relating to the London Corresponding Society: Committee Minutes and Orders concerning Prisoners; Letters and Requests from Prisoners; Examinations of Witnesses and Suspects. Prisoners committed to the Tower, Newgate and York Castle, 1794.

3.5. Suspendovanie Habeas Corpus a nové odhalené spiknutia

Londýnski reformátori boli samozrejme rozhorčení nad zatknutím svojich predných členov a LCS i napriek komplikovanej finančnej situácii, publikovala správu o uväznení svojho tajomníka Hardyho. Londýnski radikáli tiež reagovali na búrlivé parlamentné jednania týkajúce sa novopredloženého návrhu o suspendovaní zákona Habeas Corpus a na obvinenia ministerského predsedu Pitta ktorý tvrdil, že reformné spoločnosti boli v skutočnosti obdobami jakobínskych klubov a ich jediným cieľom bolo zaviesť v zemi anarchiu podľa francúzskeho vzoru. Radikáli toto obvinenie samozrejme odmietali a naopak prirovnali britský právny i politický systém k jakobínskemu teroru. Podľa ich slov neexistoval príliš veľký rozdiel medzi podplatenou a jednostranne zameranou britskou porotou a skupinou porotcov, ktorá zasadala počas jednania revolučného tribunálu. Podľa mienky reformátorov naopak existovala jasná paralela medzi domácim súdnym systémom a tzv. právom, ktoré fungovalo v revolučnom Francúzsku. Londýnski radikáli dokonca neváhali postaviť vedľa symbolov jakobínskeho teroru Marata, Dantona a Robespiera i mená členov britského kabinetu, ako bol Pitt, či Dundas.⁹¹⁰ Bolo teda zreteľné, že nielen britská vláda obviňovala reformátorov z revolučných tendencií, ale i radikáli hľadeli na politické vedenie v zemi, ako na imitátorov jakobínskeho teroru, pričom symbolom pouličného zastrasovania sa v prípade Británie stalo lojalistické hnutie, združené v organizovaných spoločnostiach.

Medzitým, ako boli radikáli zatýkaní a predvádzaní k výsluchu pred štátnu radu, prebiehala v parlamente živá diskusia o legálnosti, či nelegálnosti zásahu proti reformným spoločnostiam a o oprávnenosti obžaloby z velezrady. Niektorí whigovskí poslanci totiž odmietali obavy vlády, ktorá obviňovala reformátorov z údajnej prípravy rebélie, snahy o nahradenie parlamentu novým legislatívnym orgánom konventom a z konšpirácie proti kráľovskej osobe. Opozícia naopak podozrievala kabinet, že sa prehnaným zveličovaním daných udalostí, len snažil upevniť svoje postavenie a získať väčšiu dôveru v parlamente i medzi verejnosťou. Dôkazom toho mala byť prvá správa Tajného výboru, ktorá bola Dolnej snemovni predložená 16.

⁹¹⁰ DAVIS, Vol. I., s. 225–230.

mája. Jednalo sa o obsiahly súhrn informácií týkajúcich sa všetkých skonfiškovaných písomností, ktoré boli zabavené pri zatýkaní. Správa tiež vychádzala z kníh zápisov oboch londýnskych reformných spoločností, pretože zatknutý nebol len tajomník LCS, ale vypočúvaný bol i Daniel Adams, ktorý viedol agendu SCI. Ministerský predseda Pitt potom na základe údajných dôkazov konšpirácie, o ktorých referovala práve prvá správa Tajného výboru, doporučil suspendovať zákon Habeas Corpus. Podľa predsedu vlády, reformátori jasne svojimi činmi dokazovali nepriateľský vzťah k britskej vláde. Tieto reformné spoločnosti viedli podľa jeho slov korešpondenciu s francúzskymi revolucionármi a dokonca sa zúčastnili ako delegáti, zasadania Národného konventu, ktorý ich formálne privítal. I po tom, ako jakobínska frakcia prevzala vo Francúzsku vládu a vyhlásila otvorené nepriateľstvo voči Británii, prejavovali tieto spoločnosti sympatie k revolučnému Francúzsku a naďalej šíрили jeho myšlienky na domácej pôde, aby zasiali rovnaké zlo, ktoré zničilo Francúzsko. Radikáli mali podľa Pittových slov jednať podľa rovnakého vzorca ako Francúzi, ktorí si zničili nielen vlastnú vládu, tradičný spoločenský poriadok, ale ohrozili zároveň i európsky mier a existenciu ďalších národov. Pitt tvrdil, že reformátori zďaleka neplánovali zostať len pri slovách, ale ich cieľom bolo previesť hlásanú teóriu do praxe tým, že chceli zahájiť povstanie pod vplyvom francúzskej zvrátenej doktríny. Súčasťou ich plánu bolo zničiť britské zákony, vládu i celý spoločenský systém. Pitt ďalej zdôraznil, že reformátori boli občas tak sebavedomí, že jednali nepokryte nepriateľsky a otvorene útočili na britský politický systém, avšak častejšie sa prezentovali pod maskou patriotizmu a to len preto, aby oklamali verejnosť. Našťastie pre Britániu, si títo konšpirátori predčasne mysleli, že nastal ich čas a odhodili svoju pravú tvár. Po tejto obsiahlej obžalúvacej reči, navrhol Pitt, podporovaný členmi vlády a Korunou, suspendovanie zákona Habeas Corpus, ako akt dočasného nutného zla v dobe národného ohrozenia.⁹¹¹

Whigovská opozícia, vedená v Dolnej snemovni Charlesom Foxom, bola v parlamente jediná, ktorá bola odhodlaná čeliť návrhu Pittovho kabinetu. Portlandoví whigovia⁹¹² stáli totiž odhodlane na strane vlády a suspendovanie zákona podporovali,

⁹¹¹ COBBETT, *Parliamentary History of England*, Vol. XXXI, s. 497–504.

⁹¹² Vojvoda Portland, ktorý bol zarytým nepriateľom Francúzskej revolúcie a podporoval vstup Británie do koalície proti Francúzsku, spočiatku dlho váhal plne podporiť Pittov kabinet a angažovať sa v jeho vláde pretože veril, že existovala ešte možnosť znova spojiť sily s Foxovými whigmi. Fox však svojím politickým postojom a vystupovaním v parlamente vojvodu naopak neustále ubezpečoval, že vzájomná spolupráca nebude možná. V júli 1794 sa preto vojvoda Portland napokon rozhodol vstúpiť do Pittovho kabinetu a prijal post ministra vnútra, čím bola spolupráca medzi jeho whigmi a vládou ministerského predsedu zavŕšená a potvrdená. Henry Dundas získal ako náhradu za stratené ministerské miesto pozíciu štátneho tajomníka pre záležitosti vojny (Secretary of State for War).

podobne ako skupina okolo Edmuda Burka. Bolo teda málo pravdepodobné, že by návrh dočasne odvolať Habeas Corpus v Dolnej snemovni parlamentu neprešiel. Fox i napriek tejto situácii ostro vystúpil proti obvineniu, s ktorým prišla vláda, keď tvrdila, že reformátori pripravovali ozbrojené povstanie a jasne sa ohradil i proti suspendovaniu Habeas Corpus. Fox podľa svojich slov očakával, že prvá správa Tajného výboru prinesie niečo nového a skutočne seriózneho, ale všetky informácie, ktoré boli parlamentu predložené, boli v skutočnosti každému notoricky známe. Reformné spoločnosti totiž všetky svoje rezolúcie, adresy, či správy z mítingov, nechávali zverejňovať v miestnej tlači. Podľa Foxa tak prinášala správa Tajného výboru hlavne informácie, z ktorých niektoré boli staré dokonca dva roky. Každý predsa vedel, že reformné spoločnosti poslali oslavnú adresu Národnému konventu a že niektorí z nich na jeho pôde i osobne vystúpili, ale nikto proti nim vtedy nezasiahol. Preto nemohol Fox uveriť, že sa vláda na základe týchto informácií rozhodla pristúpiť k tak závažnému obmedzeniu osobných práv, ako bolo suspendovanie zákona Habeas Corpus. Podľa neho sa zatknutí radikáli pokúšali dosiahnuť parlamentnú reformu vždy len legálnou cestou a poukazoval na to, že naposledy sa na Dolnú snemovňu obrátili v máji 1793 a to prostredníctvom rozsiahlej petície. Ak by ale došlo na základe týchto nespravodlivých obvinení k suspendovaniu Habeas Corpus, znamenalo by to odovzdať výkonnej moci absolútnu vládu nakladať s osobnými slobodami všetkých obyvateľov Británie.⁹¹³ „*Možno odpoviete*“, konštatoval Fox, „*že ministri nezneužijú svoju moc, no v skutočnosti každý muž, ktorý sa bude slobodne prezentovať a vyjadrí svoj odpor voči súčasnej vojne, dostane sa v nemilosť ministrov. Týmto sa ideme vzdať našej najlepšej časti ústavy! Mám teda konštatovať, že toto je koniec ústavného Anglicka?*“⁹¹⁴

Foxov spojenec Richard Sheridan dokonca neváhal vo svojej nasledujúcej reči pomenovať Pittovu administratívu Výborom verejného blaha⁹¹⁵ a tým poukázať na údajné diktátorské tendencie vlády. Edmund Burke vystúpil samozrejme tradične proti radikálom keď vyhlásil, že jednanie a ciele týchto mužov nevedli k ničomu inému, než k uzurpovaniu vlády a v konečnom dôsledku k vyplieneniu tohto štátu. Napokon ironicky dodal, že „*toto bola tá parlamentná reforma a k tomuto účelu mala byť*

⁹¹³ COBBETT, *Parliamentary History of England*, Vol. XXXI, s. 506–509.

⁹¹⁴ Tamtiež, s. 509.

⁹¹⁵ Tamtiež, s. 514.

*pracujúca vrstva jakobinizovaná“.*⁹¹⁶ Podľa Burka bolo preto k zaisteniu bezpečnosti štátu potrebné Habeas Corpus suspendovať.⁹¹⁷ To si ale zjavne nemyslel Charles Grey, ktorý najprv spochybnil predloženú správu Tajného výboru a potom vyhlásil, že sa tu jedná o pokus oklamať celú snemovňu. O ministerskom predsedovi Pittovi sa vyjadril ako o bývalom reformátorovi, z ktorého sa však teraz stal žalobca jeho nasledovníkov. Grey bol presvedčený, že ak by bol návrh suspendovať Habeas Corpus predložený k zváženiu ľudu, ten by ho ohodnotil ako „ohavnosť“.⁹¹⁸ Henry Dundas však namietla s tým, že Habeas Corpus bol od Slávnej revolúcie suspendovaný niekoľkokrát⁹¹⁹ a preto nechápal prečo sa zdvihla proti tomuto návrhu taká vlna odporu. Dundas tiež obhajoval reformné aktivity Pitta i vojvodu Richmonda, keď sa dôrazne pýtal, či prišiel vojvoda Richmond, alebo niekto iný s reformným návrhom práve v dobe, keď bola Británia v nebezpečenstve možného nasledovanie francúzskeho príkladu. Takéto aktivity v dobe ohrozenia štátu by mohli totiž viesť k fatálnym následkom.⁹²⁰ Nepomohlo ani Foxovo opätovné vystúpenie, keď sa pýtal snemovne: „*Čo sa bude diať po suspendovaní Habeas Corpus? Zakážu sa všetky mítingy, aby boli ľudia vylúčení s verejnej debaty o politike? A ak sa i toto opatrenie bude javiť ako neúčinné, dá sa do rúk ministrov trvalá moc svojvoľne zatýkať a väzniť? Budú pokračovať v ceste, ktorú zahájili muži revolúcie vo Francúzsku, ktorí tam rozpútali anarchiu a zaviedli revolučný tribunál [...]?* Kedy sa [ministri Pittovej vlády–J. B.] zastavia?“⁹²¹ Napokon sa po vášnivej debate, ktorá trvala od 16. do 17. mája, konalo o tretej hodine ráno očakávané hlasovanie a poslanci tak 18. mája rozhodli v pomere 146:28,⁹²² prijať návrh o dočasnom suspendovaní zákona, ktorý umožňoval uväznenie človeka len na základe podozrenia a bez práva na rýchle predvedenie pred súd, ktorý by rozhodol o jeho oprávnenom zadržaní.

Podobná situácia prebiehala i v Snemovni lordov, kde bola 17. mája prečítaná lordom Grenvillom kráľova správa, týkajúca sa činnosti reformných spoločností⁹²³ a ktorá už bola prezentovaná v Dolnej snemovni ministrom Dundasom 12. mája. Lord

⁹¹⁶ Tamtiež, s. 519.

⁹¹⁷ Tamtiež, s. 520.

⁹¹⁸ Tamtiež, s. 531–534.

⁹¹⁹ Zákon Habeas Corpus bol v 18. storočí suspendovaný v období jakobitského ohrozenia v rokoch 1714–1715, 1722 a 1745–1746 a ďalšie odvolanie zákona bolo spojené s Americkou vojnou za nezávislosť a týkalo sa rokov 1777 a 1783.

⁹²⁰ COBBETT, *Parliamentary History of England*, Vol. XXXI, s. 539, 541.

⁹²¹ Tamtiež, s. 551–552.

⁹²² Tamtiež, s. 573.

⁹²³ Tamtiež.

Grenville vystúpil s tým, že sa kráľ dozvedel o podvratných a buričských aktivitách istých londýnskych spoločností, ktoré boli v živom korešpondenčnom kontakte s ostatnými spoločnosťami v Británii. Tieto reformné spoločnosti mali pripravovať zhromaždenie nazývané konvent, čím preukazovali nielen svoje pohrdanie parlamentom, ale snažili sa týmto konaním zaviesť v zemi anarchiu francúzskeho typu.⁹²⁴ O dva dni neskôr bola v Snemovni lordov prezentovaná kópia prvej správy Tajného výboru, ktorá bola prejednávaná v Dolnej snemovni a zároveň bol predvedený i schválený návrh suspendovať zákon Habeas Corpus. Na druhý deň pristúpili lordi k tajnému hlasovaniu, ktoré sa týkalo vzniku Tajného výboru pred Snemovňu lordov a v ktorom napokon zasadal lord kancelár Loughborough, vojvoda Leeds, vojvoda Portland, či lord súkromnej pečate markýz Stafford. Novozvolený výbor dospel 21. mája k rovnakému záveru, ako poslanci Dolnej snemovne a nasledujúci deň zahájili lordi debatu o suspendovaní Habeas Corpus.⁹²⁵ Výsledok bol v podstate vopred známy, pretože opozícia v Snemovni lordov bola zanedbateľná. I napriek tomu vystúpil lord Stanhope, ktorý patril k tvrdému jadrú opozície, aby skritizoval predložený návrh, ktorý považoval za „*system budovania Bastily v našej zemi a zavádzanie lettres de cachet, prostredníctvom ktorého bude môcť byť ktokoľvek podľa svojvôle ministrov, v tejto zemi neobmedzene dlho uväznený, bez dôkazov, bez súdu a bez možnosti akejkoľvek nápravy v prípade nespravodlivého uväznenia*“.⁹²⁶

Lord Loughborough však namietal proti argumentom lorda Stanhopa, pretože tvrdil, že reformné spoločnosti sa inšpirovali jedným z najbrutálnejších období Francúzskej revolúcie, čím mal lord kancelár na mysli jakobínsky teror a tieto profrancúzske maniere sa jasne odrazili pri organizovaní posledného edinburghského konventu. Čo sa týkalo počtu členov reformných spoločností, nemal lord Loughborough možnosť ani prostriedky, ktorými by sa k výsledku dopátral, ale predpokladal že bol desaťnásobne vyšší ako pri Gordonových nepokojoch z roku 1780.⁹²⁷ Odkazom ku krvavým udalostiam z počiatku 80. rokov, ktoré boli stále v pamäti a symbolizovali pre súčasníkov jasný príklad vlády ulice, chcel lord kancelár ešte viacej umocniť medzi poslancami strach z aktivít reformných spoločností, ktoré ak by dostali šancu, rozpútali by iste teror niekoľkokrát väčší, ako tomu bolo v prípade

⁹²⁴ Tamtiež, s. 470–471.

⁹²⁵ Tamtiež, s. 573–574.

⁹²⁶ Tamtiež, s. 582.

⁹²⁷ Tamtiež, s. 602.

Gordonových nepokojov. Lord kancelár tiež upozornil, že poslanci by nemali podceňovať schopnosti členov reformných spoločností a to i napriek tomu, že mali nízke spoločenské postavenie, pretože i takíto ľudia by boli schopní zorganizovať povstanie. Lord Loughborough na záver vyhlásil, že nemá pochyb o správnom rozhodnutí snemovne, ktorá bude hlasovať v prospech návrhu kráľovských ministrov, pretože len suspendovanie Habeas Corpus môže v danej kriticknej situácii zaistiť bezpečnosť a ústavu štátu.⁹²⁸ Poslanci potom pristúpili k hlasovaniu, ktoré skončilo podľa predpokladu v prospech pozastavenia zákona Habeas Corpus a to v pomere 92:7.⁹²⁹

Zákon bol schválený 23. mája a „*zmocnil Jeho Výsosť zadržať také osoby, ktoré bude považovať za podozrivé z konšpirácie proti jeho osobe a vláde [...] Týmto zákonom môžu byť uväznené osoby z velezrady, zadržané bez možnosti kaucie až do 11. februára 1795*⁹³⁰. *Podobne bol tento zákon, ktorý mal pôvodne zabrániť nespravodlivým uväzneniam a zbytočným súdnym prietahom, suspendovaný i v Škótsku*⁹³¹“. ⁹³² I keď vládna opozícia v parlamente vehementne protestovala proti suspendovaniu Habeas Corpus a obviňovala vládu z prehnaného zveličovania domácich udalostí a diktátorských manierov, je potrebné zdôrazniť, že Británia bola vo vojne s ideológiou, takže nebojovala len s odhodlaným francúzskym vojskom, ale i s jeho novými myšlienkami. Preto sa Pittova vláda mohla oprávnenne obávať z domácej, tzv. piatej kolóny. Dnes nie je jasné, či ministri vedeli o skutočných zámeroch reformátorov, ktorí nikdy žiadne povstanie, ani sprisahanie proti osobe panovníka neplánovali, isté ale je, že sa rozhodli využiť narastajúce aktivity radikálov k ich potlačeniu a k „vyčisteniu“ domáceho prostredia od potenciálneho nebezpečenstva. Navyše radikáli otvorene kritizovali vedenie vojny proti Francúzsku a obviňovali vládu, že uzatvorila koalíciu s európskymi monarchiami, ktoré otvorene odsudzovali myšlienku prirodzených práv a Deklaráciu práv človeka a občana a tým sa mala Británia postaviť na stranu tyranov, proti idey slobodnej spoločnosti. Pre vládu bolo určite nanajvýš provokujúce, keď radikáli otvorene oslavovali víťazstvá revolučnej armády, proti ktorej Británia oficiálne bojovala. Preto nie je možno

⁹²⁸ Tamtiež.

⁹²⁹ Tamtiež, s. 603.

⁹³⁰ Vo februári 1795 mal byť zákon Habeas Curpus znova obnovený, ale v skutočnosti došlo k predĺženiu suspendovania na ďalších šesť mesiacov.

⁹³¹ V Škótsku bol zákona Habeas Corpus uvedený v platnosť v roku 1701.

⁹³² *The Register of the Times, or Political Museum*, London 1794, s. 12–13.

prekvapujúce, že sa Pittova vláda odhodlala k tak razantnému represívnemu kroku, ako bolo suspendovanie Habeas Corpus a obvinenie radikálov z velezrady.

Jasný dôkazom prípravy ozbrojeného povstania, malo byť škótske, tzv. Wattove sprisahanie. V tejto kauze sa jednalo o neúspešný pokus Roberta Watta a jeho spoločníka Davida Downieho, s ďalšími piatimi členmi, obsadiť mesto Edinburgh. Veľkolepý a na prvý pohľad nereálny plán sprisahancov, bolo rozšíriť povstanie i do Londýna a Dublinu. Autorom plánu bol Robert Watt, neúspešný obchodník s vínom, ktorý patril do leta 1793 k plateným agentom vlády. V tej dobe pravidelne donášal na reformné spoločnosti v Edinburghu, Perth, Glasgow a Dundee a jeho skoro vždy zveličované udania, končili na stole lorda advokáta Roberta Dundasa, ktorý o všetkom informoval ministra vnútra a svojho strýka, Henryho Dundasa. Watt ale čoskoro prestal vládu zaujímať, pretože jeho správy o reformátoroch boli očividne prehnane a Dundas odmietal nespoľahlivého informátora naďalej finančne vyplácať. Bývalý agent sa potom obrátil na radikálne spoločnosti, na ktoré do tej doby donášal a ktoré o jeho minulosti nemali tušenie a začal s nimi spolupracovať.⁹³³ Po rozpustení Britského konventu, sa Watt začal angažovať vo *Výbore jednoty* (Committee of Union), ktorý spadal pod FOP a v ktorom získal veľmi rýchlo vedúce postavenia. Watt sa však rozhodol založiť nový *Výbor spôsobov a prostriedkov* (Committees of Ways and Means), ktorý vznikol 5. marca 1794 a ktorý sa stal okamžite centrom organizovania pripravovaného povstania.⁹³⁴

Celý Wattov plán bol na prvý pohľad smiešny a nereálny. Sedem sprisahancov s píkami a sekerami, malo podľa ich vodcu Watta obsadiť Edinburghský hrad, zavraždiť pritom jeho vojenskú posádku a pod kontrolu povstalcov sa mala dostať i banka a všetky dôležité úrady v meste. Sudcovia a úradníci magistrátu mali byť pozatýkaní a farmári z príľahlých oblastí mesta, by podľa následnej proklamácii museli priniesť všetky zásoby obilia. Pre vidieckych majiteľov panstiev by zároveň platil prísny zákaz opustiť svoje sídla do vzdialenosti troch míľ a to pod hrozbou trestu smrti. K povstaniu sa mal súčasne pridať i Londýn a Dublin, avšak v skutočnosti tam nebol nikto o Wattovom pláne informovaný. Po úspešnom rozpútaní povstania, mala byť napísaná adresa panovníkovi, ktorá by mu odporučila prepustiť všetkých jeho stávajúcich ministrov a zároveň rozpustiť parlament, ktorý mal byť nahradený novým

⁹³³ DAVIS, Vol. III, s. 92–93.

⁹³⁴ ROYLE, s. 18.

zákonodarným orgánom.⁹³⁵ Watt síce vyslal svojho spoločníka a bývalého člena Britského konventu Johna Fairlyho do niektorých škótskych miest, ako boli Glasgow, Paisley, Kirkintiloch, Stirling, či Kilsyth, aby tam presvedčil miestne reformné spoločnosti k spolupráci, ale nikto sa k nim nepridal. Fairly neskôr vypovedal, že Watt svojich spolukonšpirátorov ubezpečoval, že vojaci budú na ich strane, pretože s nimi údajne hovoril a podľa jeho slov túžili po slobode.⁹³⁶

Plán sprisahania bol ale odhalený, keď 15. mája vstúpili úradníci šerifa do domu Roberta Watta, aby ho prehliadli kvôli udaniu o spreneverenom majetku a narazili pritom na dvanásť pík. Watt bol okamžite vzatý do väzby a pri ďalšej prehliadke domu, objavili úradníci ešte dve píky a dve bojové sekery. Okamžite bolo zahájené vyšetrovanie s ďalšími osobami, s ktorými bol Watt často videný v spoločnosti a medzi podozrivých patrili i dvaja miestni kováči, ktorých domovy a dielne boli následne prehľadané. Jeden z nich bol okamžite vzatý do väzby, druhý však stihol utiecť. Podľa správy ministra vnútra Dundasa, ktorá bola čítaná na zasadaní parlamentu, boli u jedného zo zmieňovaných kováčov nájdené štyri píky, osem bojových sekier a dvadsať rozpracovaných oceľových hrotov.⁹³⁷ Dundas priznal, že sa síce našlo len málo zbraní, ale bolo to pravdepodobne preto, lebo pri hromadnej výrobe a ich koncentrovaní na jednom mieste, by mohlo dôjsť k odhaleniu komplotu.⁹³⁸ Cieľom vlády však bola snaha spojiť toto pripravované povstanie s aktivitami anglických reformných spoločností a s ich plánom ozbrojovania sa a zvolania nového konventu. I keď sa podľa správy ministra Dundasa zdalo, že zvyšky delegátov rozpusteného Britského konventu i naďalej udržovali písomný kontakt s LCS a uvažovali o vyslaní delegátov do nového konventu,⁹³⁹ o ktorom sa však zatiaľ len váhavo jednalo, nepodarilo sa i napriek zjavnej snahe vlády, spojiť aktivity Watta s londýnskymi a sheffieldskými radikálmi.⁹⁴⁰ Jediným pevným dôkazom bolo objavenie niekoľkých pík a sekier a jediným jasne usvedčeným spolukonšpirátorom bol napokon okrem Watta, len jeho blízky spoločník David Downie.⁹⁴¹

⁹³⁵ *The Declaration and Confession of Robert Watt*, s. 18–26.

⁹³⁶ THOMIS–HOLT, s. 18.

⁹³⁷ COBBETT, *Parliamentary History of England*, Vol. XXXI, s. 696.

⁹³⁸ Tamtiež, s. 699.

⁹³⁹ Tamtiež, s. 701.

⁹⁴⁰ PENTLAND, Gordon, *The French Revolution, Scottish Radicalism and the 'People Who Were Called Jacobins'*, in: *Reactions to Revolutions: The 1790s and Their Aftermath*, Münster 2007, s. 97–98.

⁹⁴¹ ROYLE, s. 20.

V máji boli Watt spolu s Downiem obžalovaní z velezrady a dôkazov sa v tomto prípade zdalo byť dostatok k tomu, aby mohol byť vynesený rozsudok smrti. Watt bol postavený pred súd na konci augusta a jeho právny zástupca sa neúspešne snažil postaviť obhajobu na tom, že Watt bol v skutočnosti agent provokatér a jeho plán povstania mal byť len zásterkou k tomu, aby odhalil skutočných sprisahancov. Porota však tomuto tvrdeniu neuverila a Watt, bývalý donášaš nenávidený v dobe procesu oboma stranami, bol bez váhania uznaný vinným. Porota dospela k tomuto verdiktu za neuveriteľných päť minút. David Downie mal väčšie šťastie, pretože bol obecné vnímaný len ako tichý Wattov spoločník a porota preto navrhla milosť, ktorá bola následne potvrdená i panovníkom.⁹⁴² Robert Watt bol teda ako jediný odsúdený k trestu smrti a popravený 16. mája 1794, teda v období, keď boli zatýkaní anglickí radikáli. Noviny *New Annual Register* o jeho osude napísali: „*Je pozoruhodné, ako je každému Britovi odporná osoba donášača, pretože osud tohto nešťastného muža nevyvolal žiadne vášne ani na jednej strane a umrel neľutovaný a biedne, presne tak, ako nemravne žil svoj život.*“⁹⁴³

Celý prípad konšpirácie vzbudzoval u súčasníkov skôr úsmev na tvári, než radosť z odrazenej hrozby povstania. Noviny *New Annual Register*, ktoré zjavne nepatrili k provládnym novinám, o sprisahancoch písali ako o siedmych mužoch so štyridsiatimipiatimi píkami, ktorí sa pokúšali ovládnuť celú severnú Britániu. Keď sa Watt tesne pred popravou písomne vyznal zo svojho zločinu, napísali noviny ironicky, že odhalil to, čo uniklo objaveniu „*nášho zúrivo vynaliezavého kabinetu [...] a dokonca sa mu podarilo zmiasť i patriotické úsilie dvetisíc spoločností pána Reevesa*“.⁹⁴⁴ Podľa novín dokonca kolovali pochybnosti o tom, či nebol Watt k tomuto priznaniu donútený, pretože pred popravou mal údajne vyrieknuť, že bol podvedený.⁹⁴⁵ Tieto správy jasne ukazovali, ako sa časť verejnosti stavala k tomuto odhalenému povstaniu a ako pritom zosmiešňovala argumenty vlády ktorá tvrdila, že toto sprisahanie bolo dôkazom nebezpečenstva, ktoré reformátori predstavovali. Wattov plán bol skôr príkladom toho, že takéto aktivity pripravovalo len niekoľko horkokrvných jedincov a nejednalo sa o žiadnu rozsiahlu sieť konšpirátorov.

⁹⁴² *The New Annual Register for the Year 1794*, London 1795, s. 267–268.

⁹⁴³ Tamtiež, s. 270.

⁹⁴⁴ Tamtiež.

⁹⁴⁵ Tamtiež.

Prv než došlo k zahájeniu londýnskych procesov vedených proti obžalovaným reformátorom z LCS a SCI, objavilo sa ešte jedno sprisahanie, ktoré dostalo názov Pop-Gun Plot. Na rozdiel od predchádzajúceho spiknutia, sa v tomto prípade jednalo o vykonštruované obvinenie spojené s osobnou pomstou. Na tomto prípade sa tiež negatívne odrazila absencia zákona Habeas Corpus, na základe čoho boli krivo obžalovaní členovia LCS, väznení s výnimkou jednej krátke prestávky na slobode, celý rok. Táto kauza, ktorá mala vyústiť do obžaloby z velezrady, bola založená na pomste jedného z členov LCS, Thomasa Uptona. Ten sa stal 19. júna členom novozaloženého výboru spoločnosti, ktorý mal za úlohu zahájiť finančnú zbierku pre uväznených reformátorov, obvinených z velezrady.⁹⁴⁶ Vedenie LCS sa však krátko nato dozvedelo, že Upton bol podozrivý z poisťovacieho podvodu, kvôli ktorému mal údajne zapáliť svoj dom a kvôli čomu čakal na súd. Spoločnosť preto proti nemu zahájila jednanie o prípadnom vylúčení, pretože jednou z podmienok členstva v LCS, mala byť i bezúhonnosť. Proti Uptonovi vystúpili hlavne Paul Thomas Lemaître, George Higgins, John Thomas Crossfield a John Smith a to sa im stalo osudným. I keď bol napokon Upton uznaný porotou ako nevinný, cítil sa osobne ukrivdený nad tým, ako s ním jednali v spoločnosti. Na konci septembra sa preto Upton obrátil na vládu s udaním proti Lemaitrovi, Higginsonovi, Crossfieldovi a Smithovi a obvinil ich z prípravy atentátu na panovníka.⁹⁴⁷

Obvinení členovia LCS boli okamžite zatknutí, utiecť za hranice sa podarilo len Crossfieldovi, ktorý bol ale po návrate v máji v roku 1795, tiež uväznený. Zaistení muži mali podľa Uptonovho svedectva, ktorý tvrdil, že sa spočiatku tiež podieľal na tomto zločine, zavraždiť kráľa počas divadelného vystúpenia a to prostredníctvom otrávenej šípky, ktorú mal Lemaître vyfúknuť z vychádzkovej palice. Jed mal pritom obstaráť Higgins, ktorý sa venoval chémii a o ktorom hovoril jeho majster, že to bol výborný učeň, ale poslednú dobu sa jeho chovanie natoľko zhoršilo, že ho plánoval prepustiť.⁹⁴⁸ Vláda vnímala toto udanie spočiatku veľmi seriózne a zatknutým mužom hrozil v prípade obvinenia z velezrady, trest smrti. K odhaleniu tohto tzv. spiknutia za účelom kráľovraždy došlo práve v období, keď sa pripravovali materiály k procesom z velezrady, so skupinou reformátorov z oboch londýnskych spoločností. Táto

⁹⁴⁶ TNA London, KB 33/6/4. London Corresponding Society and Pop-Gun Plot. A Subscription is opened for Relief of the Wives and Children of Sundry Persons detained in Prison by the late Suspension of the Habeas Corpus Act, London, June 19, 1794.

⁹⁴⁷ THALE, *Selections from the Papers of the London Corresponding Society 1792–1799*, s. 220–223.

⁹⁴⁸ *The Register of the Times, or Political Museum*, London 1794, s. 432.

udalosť, ktorá sa neskôr ukázala ako plne vymyslená, bola tak pre vládu len ďalším dôkazom, že anglickí reformátori skutočne plánovali ozbrojené povstanie a v tomto prípade i vraždu panovníka. Noviny *Register of Times* sa dôrazne pýtali, kde končili hranice odhodlania anglických reformátorov, ktorí sa týmto činom jasne prihlásili k republikanizmu, ak sa dokonca rozhodli spáchať atentát na panovníka? Nakazení francúzskym príkladom kráľovraždy, chceli zaútočiť na kráľa a to bez jasného politického dôvodu, či sociálnej nutnosti.⁹⁴⁹

Krivo obvinení muži zostali vo väzení až do mája 1795, zatknutí boli však znova v januári 1796 a ku konečnému oslobodeniu došlo v máji 1796, na základe absencie dôkazov a nedostatku svedkov. Upton po procese náhle zmizol a jeho manželka vypovedala, že jednu noc odišiel a už sa nevrátil. Generálny prokurátor sir John Scott veril, že bol mŕtvy, avšak Lemaitre tvrdil, že Uptona naopak videl niekoľko mesiacov po procese v Holborne, kde ho chcel chytiť, ale Upton sa mu v dave stratil.⁹⁵⁰ Noviny *New Annual Register* neskôr obrátili celý prípad v jednu frašku keď napísali, že sa jednalo o smiešny, nekonzistentný a nepravdepodobný príbeh, s minimálnou dávkou vynaliezavosti, ale zato s talentom klamať. Táto „rozprávka“ potrebovala podľa novín úplného hlupáka, ktorý by jej uveril a ktorý by bol schopný nechať sa dobehnúť tvrdením, že panovník mal byť zavraždený otrávenou šípkou vystrelenou z prechádzkovej palice. „Nič iného nám neostáva, len lamentovať nad tým, že sa naši ministri zaoberali tak zbytočným príbehom.“⁹⁵¹

3.6. Londýnske procesy z velezrady a ich ohlasy

Druhá správa Tajného výboru bola v Dolnej snemovni čítaná 6. júna ministerským predsedom Pittom. Bola oveľa podrobnejšia než správa prvá a jej cieľom bolo presvedčiť parlament o tom, že reformátori pripravovali rozsiahle protištátne sprisahanie so zámerom zvrhnúť vládu v zemi a nastoliť politický systém podľa francúzskeho vzoru. Na rozdiel od prvej správy, ktorá sa zameriavala hlavne na aktivity radikálov od januára 1794, s dôrazom na ich plán zorganizovať štvrtý konvent,

⁹⁴⁹ Tamtiež, s. 431.

⁹⁵⁰ EMSLEY, *The Home Office and Its Sources of Information and Investigation 1791–1801*, s. 552–553.

⁹⁵¹ *The New Annual Register for the Year 1794*, London 1795, s. 269.

sa druhá správa Tajného výboru orientovala na rozsiahlu korešpondenciu, ktorú viedli reformné spoločnosti od roku 1792, aby tak poukázala na „podvratnú“ činnosť týchto spoločností od ich založenia až do začiatku mája 1794. Medzitým, ako sa správa Tajného výboru prejednávala v parlamente, boli John Horne Tooke, Thomas Hardy, John Thelwall a šesť ďalších reformátorov obvinených z velezrady, poslaní do Toweru. Ďalšia skupina zatknutých skončila v Newgate a medzi tými, ktorým bolo umožnené prepustenie na kauciu, bol i tajomník SCI, Daniel Adams.⁹⁵² Horne Tooke, Hardy a Thelwall však patrili medzi tých zatknutých radikálov, ktorí mali stráviť svoju väzbu práve v ponurej pevnosti Toweru a napokon mali byť i jediní traja obžalovaní, ktorí boli postavení pred súd, aby sa zodpovedali z obvinenia velezrady. Osud ostatných väzňov záležal práve na výsledku procesov vedených proti týmto trom zmieňovaným radikálom.

Uväznení reformátori mali najprv zakázané používať papier, pero, atrament, čítať noviny i knihy. Dokonca i kontakt s blízkymi príbuznými bol spočiatku veľmi obmedzený. Situácia sa začala zlepšovať až v priebehu niekoľkých týždňov. *„Asi desať až štrnásť dni sme boli zbavení pera, papiera a možnosti čokoľvek čítať a sedem až osem týždňov sme nemohli na čerstvý vzduch, pričom letné mesiace boli veľmi horúce a vzduch do cely prenikal len cez malý okenný otvor s mrežami. Podobný osud zažívali i Hardy a Horne Tooke. Keď sme sa potom mohli krátko prechádzať, boli sme prísne strážení, aby sme nemohli s nikým hovoriť.“*⁹⁵³ Uväznení radikáli spočiatku skutočne trpeli kvôli obmedzenej možnosti pohybu, preto sa po jednej z návštev manžela, obrátila pani Hardyová na štátnu radu s prosbou, aby sa mohol jej muž aspoň na chvíľu prechádzať po priestoroch Toweru, pretože bol podľa jej slov v zlom zdravotnom stave.⁹⁵⁴ Hardy vo svojich pamätiach spomínal, že mal spočiatku problém, aby ho mohla navštíviť jeho tehotná manželka. Napokon dostal povolenie, podobne ako Thelwall, aby sa mohli so svojimi manželkami vídavať dvakrát týždenne po dve hodiny, samozrejme za prísnej kontroly žalárника, ktorý počúval každé ich slovo.⁹⁵⁵

⁹⁵² TNA London, PC 1/2/35B. Bundle marked "Treason" relating to the London Corresponding Society: Committee Minutes and Orders concerning Prisoners; Letters and Requests from Prisoners; Examinations of Witnesses and Suspects. Prisoners committed to the Tower, Newgate and York Castle, 1794.

⁹⁵³ THELWALL, s. 190.

⁹⁵⁴ TNA London, PC 1/21/35B. Bundle marked "Treason" relating to the London Corresponding Society: Committee Minutes and Orders concerning Prisoners; Letters and Requests from Prisoners; Examinations of Witnesses and Suspects. Letter from Mrs. Hardy to the Privy Council, June 10, 1794.

⁹⁵⁵ HARDY, s. 36.

Povolenie čítať dennú tlač získali 5. júna⁹⁵⁶ a za krátku dobu si mohli vyžiadať i prístup ku knihám, ktoré ale museli byť vopred skontrolované. Po troch mesiacoch mali väzni možnosť spolu komunikovať cez otvorené dvere a niekedy sa mohli v celách i osobne navštíviť. Všetko ale záviselo na povahe a sympatiách žalárnik⁹⁵⁷, ktorý mal v danej dobe práve službu.⁹⁵⁸ Thelwall nešetril vo svojich spomienkach chválou na spoluväzňa Hardyho, ktorého raz počul, ako pri odchode odvetil svojmu právnikovi: „*Nuž, občan, ak ma obesia, všetko čo môžem k tejto záležitosti povedať je, že moja obeť prinesie veľa pozitívneho a prospešného pre vec, za ktorú trpím.*“⁹⁵⁹

I keď sa všetci uväznení snažili prežiť svoj čas s čo najoptimistickejšou vierou v pozitívny výsledok procesu, Thomasa Hardyho zastihla v auguste 1794 skutočná osobná tragédia. Po víťazstve lorda Howa nad francúzskou flotilou, v bitke západne od ostrova Ouessant, ležiaceho neďaleko Bretane, ktoré dostalo pomenovanie *Slávny prvý jún* (Glorious First of June), zapalovali oslavujúci Londýňania na oknách svojich domov sviečky a lampióny. Ten, kto tak neučinil, otvorene priznával sympatie k revolučnému Francúzsku a oslavujúci dav, putujúci ulicami mesta, im v zápale hnevu hádzal kamene do okien. Pozornosti oslavujúcich Londýňanov sa nevyhol ani dom, v tej dobe uväzneného Thomasa Hardyho, pretože nebol náležite osvetlený a dav rozvášnených loajalistov sa preto rozhodol na obydlie ich verejného nepriateľa zaútočiť a vyrabovať ho. Pod hrozbou útoku sa pani Hardyová rozhodla čo najrýchlejšie utiecť a pokúsila sa preto vo vysokom stupni tehotenstva pretiahnuť cez jedno z okien, pričom sa vážne zranila a o tri mesiace neskôr, na následky dlhodobého stresu sa jej pri pôrode narodilo mŕtve dieťa a ona napokon kvôli ťažkostiam pôrodu zomrela. Pre pani Hardyovú bolo už neskoro, keď sa proti pomerne veľkej skupine loajalistov rozbehol dav asi sto ozbrojených Írov, z ktorých väčšina patrila k reformným spoločnostiam a ktorí rozpúťali veľkú pouličnú bitku. John Binns sa o obrane Hardyho domu neskôr vyjadril ako o „*dlhotrvajúcom a dobre vedenom boji*“ proti presile loajalistov, ktorý do tej doby, ani potom už nikdy nezažil. K upokojeniu

⁹⁵⁶ TNA London, PC 1/21/35B. Bundle marked "Treason" relating to the London Corresponding Society: Committee Minutes and Orders concerning Prisoners; Letters and Requests from Prisoners; Examinations of Witnesses and Suspects. John Horne Tooke is allowed to use newspapers, June 5, 1794.

⁹⁵⁷ Podľa Thelwalla, bolo v rámci propagandy vojenskej stráže v Toweri povedané, že uväznení radikáli plánovali v rámci svojej konšpirácie napadnúť i túto pevnosť, pričom mali v noci vtrhnúť do kasární, kde boli ubytovaní prevažne írski vojaci a tam ich plánovali pobiť priamo v posteliach. Našťastie väčšina vojakov tejto historke neuverila a keď mali väzni povolené krátke vychádzky, tak im vojaci preukazovali úctu a každého, kto mal tendenciu väzňov urážať, hneď umlčali.

⁹⁵⁸ THELWALL, s. 192.

⁹⁵⁹ Tamtiež, s. 192.

situácie došlo až okolo jedenástej hodiny večernej, keď obe bojujúce skupiny rozptýlil oddiel jazdcov.⁹⁶⁰

Tento príklad útoku lojalistov proti sympatizantom reformy, či Francúzskej revolúcie nebol ojedinelý a patril do repertoáru aktivít pouličného davu, ktorý tak vyjadroval podporu vláde. V tomto prípade mal ale tragické následky a smrť pani Hardyovej sa stala v danej dobe obecnou známou a mnohí s jej manželom preto silne sympatizovali. Na počesť pani Hardyovej bola dokonca napísaná i tragická báseň, ktorá opisovala utrpenie a smrť ženy, čakajúcej na osud uväzneného manžela, obvineného z velezrady.⁹⁶¹ Thomas Hardy, pre ktorého bola smrť manželky obrovskou ranou a ktorý sa po jej predčasnom skone už nikdy neoženil, obviňoval vo svojich pamätiach z tejto tragédie i provládne noviny, ako boli *London Times*, ktoré šírili o uväznených reformátoroch správy plné predsudkov a porušovali tak právo prezumpcie nevinny.⁹⁶² Pani Hardyová, ktorá dostávala i výhražné listy a správy o tom, že svojho muža uvidí znova až na šibenici,⁹⁶³ sa tak zaradila medzi nevinné obeť perzekúcií, ktorých súčasťou sa stávali rodinní príslušníci a blízki priatelia uväznených reformátorov. Podľa Thelwalla k perzekúcii stačilo, ak bol niekto spojený príbuzenstvom, či priateľstvom s niekým, kto bol práve vo väzení. Jednou z obetí bol i Thelwallov švagor, ktorého dom bol v skorých ranných hodinách prehladaný a ktorého písomnosti boli následne zabavené bez možnosti kompenzácie.⁹⁶⁴

Prv než začal v poradí prvý proces, ktorý bol vedený proti Thomasovi Hardymu, bola zvolaná veľká porota, ktorá mala potvrdiť, že obžaloba nazbierala dostatok dôkazov k zahájeniu trestného stíhania. Sudca James Eyre, ktorý mal predsedieť procesu, preto predstúpil 2. októbra pred veľkú porotu, aby jej predniesol obvinenie voči radikálom obžalovaným z velezrady. Podľa jeho slov existovali isté spoločnosti, ktoré chceli zmeniť ústavu a zaviesť ročný parlament. Ich skutočné skryté ciele však boli zrada a snaha prevziať moc v zemi. Parlamentná reforma bola v tomto prípade len zásterka, pretože skutočným cieľom radikálov bolo zničenie ústavy a vlády v zemi. Sudca Eyre nepopieral, že reformné spoločnosti mali v rámci stávajúceho zákona právo existovať a ich činnosť mohla byť legálna, ale v tomto konkrétnom prípade

⁹⁶⁰ BINNS, s. 42–43.

⁹⁶¹ TNA London. Death of Mrs. Hardy, Wife of Mr. Thomas Hardy, of Piccadilly, imprisoned in the Tower for High Treason. London, 1794. British Library, Digital Archive: <http://www.bl.uk/collection-items/on-the-death-of-mrs-hardy-a-radical-pamphlet>.

⁹⁶² HARDY, s. 36.

⁹⁶³ DAVIS, Vol. I, s. 225.

⁹⁶⁴ THELWALL, s. 206.

došlo k zmene ich charakteru natoľko, že ich aktivity smerovali k velezrade a nie k reforme.⁹⁶⁵ „Predstavte si, že je tu skupina dobre zmyšľajúcich mužov, ktorí predpokladajú, že oni i ostatní obyvatelia tohto kráľovstva majú dôvod sťažovať si. Spočiatku sa zhromažďujú pokojne [...] Diskusia ale neustále rastie, začína sa dokonca objavovať i násilie a napokon sa prijímajú unáhlené opatrenia.“⁹⁶⁶ Sudca Eyre potom pokračoval s predstavou vízie, že i keď to reformátori pôvodne sami nechceli a ich cieľom bolo pokojné zhromažďovanie sa, nakoniec ich jednanie zavedie k zločinu velezrady.⁹⁶⁷ I keď sudca Eyre na rozdiel lorda Braxfielda uznal zákonné právo existencie reformných spoločností, nevyhol sa podobne ako jeho škótsky kolega, konštruovaniu zločinu. Veľká porota prípad schválila a jediná zmena ktorá bola prijatá, sa týkala obžalovaného Johna Lovetta, ktorý bol porotou zbavený obvinenia z velezrady a miesto neho bol naopak obžalovaný z tohto zločinu Thomas Holcroft, známy spisovateľ a zároveň člen SCI.⁹⁶⁸ Holcroft si „vyslúžil“ obvinenie z velezrady práve kvôli jeho angažovaniu sa vo Výbore spolupráce, založenom v apríli 1794, v ktorom koniec koncov zasadala väčšina z dvanástich obžalovaných. Thelwall sa ale nad touto zmenou podivoval, pretože Lovetta považoval za dosť radikálneho a jeho „*násilnicke nápady*“ dokonca sám často neschvaľoval.⁹⁶⁹

Dvanásť obžalovaných bolo potom 25. októbra predvedených do súdnej siene Old Bailey, aby si vypočuli zločiny, z ktorých boli obvinení. Obžaloba tvrdila, že tajne zhromažďovali zbrane, ktoré mali slúžiť k povstaniu proti vláde a panovníkovi. Obvinení reformátori mali ďalej plánovať zvolanie konventu, ktorý mal jednať proti vôli parlamentu, pričom sa snažili získať na svoju stranu verejnosť a presvedčiť ju, aby si zvolila svojich zástupcov do tohto pripravovaného nelegálneho zhromaždenia.⁹⁷⁰ Body obžaloby vypadali skutočne vážne a prokurátor sir John Scott sľuboval, že k preukázaniu viny mal dostatok dôkazov. Prvý, ktorý bol postavený pred súd, bol práve tajomník LCS, Thomas Hardy. Jeho proces, ktorý začal 29. októbra 1794, vyvolal veľký verejný záujem a to nielen v Londýne. V súdnej sieni, ale i mimo nej, sa tlačil dav zvedavcov i podporovateľov, aby videli tohto 170 cm vysokého, jednoducho oblečeného avšak vždy zdvorilého a zásadového muža.⁹⁷¹ Medzi divákmi

⁹⁶⁵ *The Genuine Trial of Thomas Hardy*, Vol. I, 15–16.

⁹⁶⁶ Tamtiež, s. 17.

⁹⁶⁷ Tamtiež.

⁹⁶⁸ Tamtiež, s. 29.

⁹⁶⁹ THELWALL, s. 215.

⁹⁷⁰ *The Genuine Trial of Thomas Hardy*, Vol. I, s. 23–26.

⁹⁷¹ BINNS, s. 42.

sedeli významné osobnosti politického života, medzi ktoré patril i Charles Grey. V liste svojej budúcej manželke Mary Elizabeth Ponsonbyovej popísal obavy, ktoré z procesu cítil: „Prvý súd, ktorý bude s Hardym, sa začne vo štvrtok. Myslím, že by som sa ho mal zúčastniť, nech viem, ako to bude vypadáť, keď príde čas na mňa.“⁹⁷² Grey totiž patril k malej skupine whigov, ktorí i napriek tomu, že žiadali umiernenú reformu, radikálov často v parlamente hájili. „Nemám slov, ktorými by som vyjadril svoje opovrhovanie nad týmto procesom. Ak obesia tohto muža, nikto nebude v bezpečí.“⁹⁷³

To, že nasledujúci proces bude extrémnou psychickou záťažou nielen pre obžalovaného, ale i pre porotu, potvrdil hneď na začiatku generálny prokurátor sir John Scott, keď jeho otváracia reč k porotcom trvala neuveriteľných deväť hodín.⁹⁷⁴ Okrem základných bodov obžaloby, predstavil sir John Scott porote i rozsiahle množstvo materiálov týkajúcich sa aktivít reformných spoločností, vrátane ich vzájomnej korešpondencie, či aktivít spojených s návštevou Národného konventu. Hlavná pozornosť však bola zameraná na činnosť radikálov od januára až do ich zatknutia na počiatku mája 1794.⁹⁷⁵ Prokurátor tak chcel poukázať nielen na aktivity, ktoré mali usvedčovať reformné spoločnosti z pripravovaného povstania, ale tým, že sa zameral i na ranné obdobie fungovania spoločností chcel dokázať, že ich činnosť bola od počiatku podvratná a smerovala nezadržateľne k velezrade.

Medzi vážne obvinenia patrilo údajné ozbrojovanie sa reformných spoločností a to za účelom povstania proti vláde. O výrobe a zhromažďovaní zbraní podával informácie ministrovi vnútra i agent John Groves, ktorý hovoril o tisícoch dýkach.⁹⁷⁶ Jeho správy boli ale, ako sa ukázalo, zveličené. Groves pod prisahou tvrdil, že jeden z členov LCS Thomas Green, mal zabezpečiť nože pre členov spoločnosti. Keď potom predstúpil na lavicu svedkov Green, ktorý pracoval ako výrobca voňaviek a v rámci svojej práce používal tiež nože a nožnice, aby vysvetlil svoje aktivity, Grovesove svedectvo poprel. Green síce potvrdil, že si u neho Hardy kúpil nôž, podobne ako Groves, či ostatní členovia spoločnosti, ale ich cieľom nebolo nikoho podrezať. Nože používali len na praktické účely, ako to bolo i v priebehu večere v Compton Street po

⁹⁷² TREVELYAN, s. 84.

⁹⁷³ Tamtiež, s. 85.

⁹⁷⁴ THELWALL, s. 239.

⁹⁷⁵ *The Genuine Trial of Thomas Hardy*, Vol. I, s. 65–153.

⁹⁷⁶ TNA London, TS 24/3/35. London: London Corresponding Society: Circular to Societies Concerning Formation of a British Convention. State of Evidence of John Groves as to the Proceedings of the London Corresponding Society, from January 20 to May 2, 1794.

mítingu v Chalk Farm, kde si niektorí členovia LCS so spomínanými nožmi rezali len chlieb a mäso. Hardyho obhajca, vynikajúci Thomas Erskine, ktorý bol vždy ochotní radikálov zastupovať, sa následne Greena spýtal, či skutočne predal dvesto až tristo nožov, ako to tvrdil Groves. Green to samozrejme poprel a tvrdil, že niečo také nikdy Grovesovi ani nespomenul. Podľa neho vedela naopak celá farnosť, vrátane jeho opatrnej a podozrievavej manželky, že nože boli u neho voľne dostupné k predaji.⁹⁷⁷

Porovnávanie výpovedí vládneho agenta Johna Grovesa a člena LCS Thomasa Greena, ukázali nielen nezrovnalosti v svedectve Grovesa, ale zároveň podkopávali chabé dôkazy, ktoré sa snažila obžaloba predkladať súdu. Thomas Erskine tiež využil súdny proces k tomu, aby ukázal porote i prítomnému publiku, ako pracujú vládni agenti. Odhalený nebol len Groves, ale i William Metcalfe a George Lynam, ktorý bol natoľko dobre infiltrovaný, že bol svojimi kolegami v LCS považovaný za dôveryhodného člena. Keď sa Erskine Lynama priamo spýtal, aby prezradil osobu ktorej donášal informácie o aktivitách divízie LCS v ktorej pôsobil, odmietol odpovedať. Keď Hardyho obhajca na odhaleného agenta tlačil, súd sa Lynama zastal a ten sa tak vyhol nepríjemnej odpovedi.⁹⁷⁸ V priebehu procesu svedčili ešte ďalší dvaja vládni agenti, z ktorých jeden bol James Walsh, ktorý vypovedal o mítingu v Chalk Farm⁹⁷⁹ a druhým bol Henry Alexander, ktorý svedčil proti neprítomnému Henrymu Redheadovi Yorkovi. Erskine verejne odhalil i Alexandra a jeho dvojakosť popísal ako zradu priateľov,⁹⁸⁰ čím chcel znížiť nielen jeho dôveryhodnosť, ale zároveň chcel poukázať na charakter osôb, ktoré vystupovali pred súdom ako svedkovia obžaloby. Donášačov nemal totiž nikto rád a navyše takéto osoby strácali automaticky kredit. Charles Grey sledoval pozorne túto scénu a v liste svojej budúcej žene napísal: „Práve teraz vypočúvajú vládneho špióna, ktorý sa často zúčastňoval [reformných–J. B.] mítingov v Sheffielde a ktorý teraz predvádza šokujúce predstavenie hanby.“⁹⁸¹

Obžaloba sa i naďalej snažila dokázať, že reformné spoločnosti usilovali o ozbrojené povstanie, čo potvrdzoval i neskôr odhalený agent Metcalf, ktorý popísal rozhovor s istým Wrightom, členom 11. divízie LCS, ktorý mu mal povedať, že by

⁹⁷⁷ *The Genuine Trial of Thomas Hardy*, Vol. II, s. 94–97.

⁹⁷⁸ Tamtiež, Vol. II, s. 76–77.

⁹⁷⁹ Tamtiež, Vol. II, s. 93.

⁹⁸⁰ Tamtiež, Vol. I, s. 397–400.

⁹⁸¹ TREVELYAN, s. 84.

bolo veľmi dobré vlastniť muškety a učiť sa s nimi zachádzať.⁹⁸² Obžaloba sa snažila dokázať, že skupina radikálov zo Sheffieldu, ktorá skutočne začala s výrobou pík, plánovala použiť tieto zbrane k otvorenému povstaniu. Našiel sa i list, ktorý obdržal Hardy od členom Sheffieldskej SCI, v ktorom sa spoločnosť ponúkala, že londýnskym reformátorom obstará výrobu týchto zbraní za veľmi prijateľnú cenu. Hardy však na tento list nikdy neodpovedal. Čo bolo skutočnou príčinou tohto „ozbrojovania“, ktoré v skutočnosti činilo len niekoľko desiatok pík? Pri procese vystúpilo veľa svedkov a každý napokon odpovedal podobne, ako predvolaný William Camage, ktorý bol členom Sheffieldskej SCI od roku 1791. „*Spoločnosť bola počas svojich mítingov ohrozovaná niektorými obyvateľmi Sheffieldu [miestnymi lojalistami – JB]. Niektorí z nás si v súkromí mysleli, že by bolo dobré sa ozbrojiť proti týmto nezákonným útokom a provokáciám.*“⁹⁸³ Keď svedka vypočúval Hardyho obhajca Thomas Erskine, vysvetlil Camage, že mítingy začali byť ohrozované na začiatku apríla a v priebehu mája 1794. Čo sa týkalo pripravovaného konventu, ten podľa neho nikdy nemal zámer zvrhnúť vládu, ani tvoriť zákony, ale jeho cieľom bolo vypracovať petíciu parlamentu. Nikto z reformátorov nechcel v zemi zaviesť anarchiu, ani zosadiť kráľa, alebo ho fyzicky nejako ohroziť. Zbrane mali byť použité výlučne k ich vlastnej ochrane pred útokmi lojalistov. Navyše verili, že podľa Listiny práv majú legálne právo ozbrojovať sa na vlastnú ochranu.⁹⁸⁴ I keď sa Hardy neangažoval v ozbrojovaní, ani nenavrhol túto formu obrany proti provokáciám miestnych lojalistov, zákon pri týchto procesoch stanovil myšlienku zodpovednosti celku za chovanie jednotlivcov.⁹⁸⁵ Preto bol Hardy ako tajomník LCS, obžalovaný i zo snahy o ozbrojovanie sa a to i napriek tomu, že sa osobne v takýchto aktivitách neangažoval.

Súčasťou plánu obžaloby bola i snaha dokázať spojenie medzi londýnskymi reformátormi a sprisaháním, ktoré plánoval Robert Watt. To sa však i napriek snahe nielenže nepodarilo preukázať, ale dokonca vyšlo najavo, že Hardy Watta nikdy osobne nevidel a ani s ním nebol nikdy v písomnom kontakte.⁹⁸⁶ Posledným „tromfom v rukáve“ obžaloby mala byť militantná *Asociácia Lambeth* (Lambeth Association),

⁹⁸² TNA London, PC1/21/35B. Bundle Marked “Treason” Relating to the London Corresponding Society: Committee Minutes and Orders Concerning Prisoners; Letters and Requests from Prisoners; Examinations of Witnesses and Suspects. Minute on the Evidence of Capt. Munro and W. Metcalfe, May 15, 1794.

⁹⁸³ *The Genuine Trial of Thomas Hardy*, Vol. I, s. 234.

⁹⁸⁴ Tamtiež, s. 343–347.

⁹⁸⁵ BINNS, s. 43.

⁹⁸⁶ *The New Annual Register for the Year 1794*, London 1795, s. 273.

ktorá otvorene deklarovala, že v prípade akéhokoľvek nebezpečenstva zo strany levellerov, či v prípade invázie cudzích vojsk, bude pripravená brániť obyvateľov farnosti Lambeth. Jej regule sa pritom len málo odlišovali od pravidiel, ktoré boli súčasťou neskorších dobrovoľníckych organizácií.⁹⁸⁷ V čele Asociácie Lambeth stál istý Franklow, ktorý mal s LCS spoločné len to, že sa zúčastnil asi len jednej schôdze tejto spoločnosti. Thomas Hardy s ním nikdy osobne nehovoril, ani ho nikdy nevidel,⁹⁸⁸ no i napriek tomu sa snažila obžaloba tvrdiť, že Asociácia Lambeth, ktorej cieľom bolo tréningovanie jej členov v používaní zbraní, bola v spojení s LCS a plánovala tak prípravu povstania. Pritŕažujúcou okolnosťou malo byť používanie strelných zbraní, ktoré mala táto spoločnosť vo vlastníctve a zdôrazňované bolo jej polovojské cvičenie, ktoré malo prebiehať v nočných hodinách.⁹⁸⁹ Hlavnou chybou tejto spoločnosti, ako sa ukázalo, bolo neohlásenie jej existencie i s jej militantným zameraním, miestnemu magistrátu.⁹⁹⁰ Erskinovi sa podarilo i v tomto prípade zbaviť svojho klienta podozrenia, že by bol v kontakte s touto polovojskou spoločnosťou, čím tento vynikajúci obhajca očistil automaticky meno i celej LCS.

V rámci Hardyho procesu predstúpili ako svedkovia i poslanci parlamentu a zároveň členovia whigovskej FOP, Richard Sheridan, Philip Francis a lord Lauderdale. Všetci traja boli presvedčení o legálnosti aktivít radikálnych spoločností a ako lord Lauderdale vypovedal, „v žiadnom prípade sa títo muži nepokúšali uzurpovať moc“.⁹⁹¹ Sheridan spolu s lordom Lauderdaleom tradične zdôrazňovali, že spoločnosti obhajujúce radikálnu reformu, tj. všeobecné volebné právo a ročný parlament, v podstate len nadväzovali na program vojvodu Richmonda.⁹⁹² V priebehu procesu sa tiež ukázalo, ako bol Hardy ako človek veľmi obľúbený. I keď nepatril k vyššej spoločnosti a vzdelával sa ako samouk, bol prirodzene inteligentný a v chovaní kultivovaný. Philip Francis o ňom povedal, že sa mu pri osobnom stretnutí „zдал pozoruhodne rozumný a pokojný [...] a bol som prekvapený, že muži takého postavenia dokázali byť tak výborní pri argumentácii.“⁹⁹³ Noviny *Morning Chronicle* zase napísali, že chovanie Hardyho v priebehu tak vyčerpávajúceho a stresujúceho procesu bolo skutočne vzorové. Ukazoval „pevnosť, umiernenosť a pokoj“, ktoré

⁹⁸⁷ GEE, s. 146.

⁹⁸⁸ *The Genuine Trial of Thomas Hardy*, Vol. I, s. 454.

⁹⁸⁹ COBBET, *Parliamentary History of England*, Vol. XXXI, s. 693.

⁹⁹⁰ *The Genuine Trial of Thomas Hardy*, Vol. I, s. 457.

⁹⁹¹ Tamtiež, s. 335

⁹⁹² Tamtiež, s. 329–335.

⁹⁹³ Tamtiež, s. 333.

vychádzali z jeho čestného svedomia. Neprejavoval sa nijak arogantne, ani neoplýval pohrdavým chovaním.⁹⁹⁴ Podľa Johna Binnsa, bol Hardy vždy zdvorilý, nikdy nemenil svoje názory aby sa zapáčil a preto sa nikdy nechoval servilne.⁹⁹⁵ Thelwall zase zdôraznil, že si Hardy vydobyl rešpekt i tým, že počas takto dlhého a stresujúceho procesu vytrval pevným a trezlivým.⁹⁹⁶ Úlohou jeho obhajcov Thomasa Erskina a advokáta Vicaryho Gibbsa bolo ešte o týchto výrokoch presvedčiť porotu, čo nebolo nijak jednoduché.

Vicary Gibbs pri záverečnej obhajovacej reči opäť zdôraznil, že niektorí členovia reformných spoločností síce nechali zhotoviť píky, ale svedkovia zároveň jasne potvrdili, že tieto zbrane mali byť použité na osobnú obranu pred útokmi lojalistov. Už v minulosti sa totiž ukázalo, ako sa vedel pouličný dav, podporovaný miestnymi lojalistickými spoločnosťami rozvášniť, keď útočil na domy reformátorov. Gibbs potom spomenul prípad významného člena reformného hnutia, Josepha Priestleyho a brutálny útok na jeho dom, ktorý sa udial v priebehu nepokojov v Birminghame, v roku 1791. Nebolo preto divu, že sa radikáli v Sheffielde obávali o svoju bezpečnosť. Gibbs sa tiež pýtal, prečo by mal byť Hardy obvinený z ozbrojovania a na základe toho i z velezrady, keď výrobu pík riadili členovia Sheffieldskej SCI. Tu sa opäť ukázal problém kolektívnej viny. Obviniť Hardyho z ozbrojovania a velezrady len preto, lebo jeho reformná spoločnosť viedla korešpondenciu so Sheffieldskou SCI, nemalo žiadnu logiku.⁹⁹⁷ Thomas Erskine sa pri obhajobe zameral na reformnú činnosť radikálov a znova zopakoval, že program týchto spoločností nadväzoval na plán reformy vojvodu Richmonda a preto ak nebol v 80. rokoch vojvoda obvinený z nelegálnej činnosti, nechápe, prečo sa tak deje proti jeho nasledovníkom v 90. rokoch. Erskine tiež pripomenul, že pojem konvent, ako zhromaždenie delegátov, nepochádzal z Francúzska, ale jeho existencia bola súčasťou britského reformného hnutia už v 80. rokoch.⁹⁹⁸ „*Ked' spísal svoj program reformy vojvoda Richmond, všetko bolo v poriadku. Ale keď títo muži hovoria o konvente, musí to byť vždy francúzsky konvent a keď hovoria o parlamente, je k nim prirovnávané obdobie Olivera Cromwella.*“⁹⁹⁹ Henry Erskine i Vicary Gibbs teda zdôrazňovali, že musí byť

⁹⁹⁴ TNA London, Morning Chronicle (London, England), Thursday, Nov. 6, 1794, Issue 7821, Morning Chronicle Digital Archive: <http://find.galegroup.com/ttda/infomark.do?>

⁹⁹⁵ BINNS, s. 42.

⁹⁹⁶ THELWALL, s. 240.

⁹⁹⁷ *The Genuine Trial of Thomas Hardy*, Vol. II, s. 353

⁹⁹⁸ Tamtiež, s. 164–165.

⁹⁹⁹ Tamtiež s. 167

jasne dokázaný zámer o tom, že obvinený pripravoval sprisahanie proti vláde a kráľovi. Podľa obhajoby musel byť predložený jasný a hmatateľný plán a nie žiadne vykonštruované predpoklady. Už v tom sa odlišoval proces s Hardym od edinburghských procesov s tzv. škótskymi martýrmi. Keď potom 5. novembra vystúpil sudca Eyre, aby predniesol reč k porote, zdôraznil, že sa majú porotcovia opierať len o zákony a skutočné dôkazy. To bol rozdiel, s ktorým sa odlišil od lorda Braxfielda, ktorý naopak porotu ovplyvňoval a nabádal k odsúdeniu obžalovaných, pričom zdôrazňoval „závažnosť doby“, čo bol argument, ktorý nekládol dôraz na skutočné dôkazy, ale na predpoklady zločinu. Generálny prokurátor sir John Scott založil svoju reč hlavne na tom, že i keď obžalovaný pri svojej činnosti hlásal a obhajoval zákonné spôsoby, v skutočnosti sa vydával nelegálnou cestou.¹⁰⁰⁰ Nič iné mu ani v danej chvíli nezostávalo, pretože Erskine spochybnil všetkých svedkov obžaloby i s predloženými údajnými dôkazmi o protištátnej činnosti obžalovaného.

Podľa prokurátora sira Johna Scotta, vyvolal proces s Hardym obrovské emócie a spoločnosť rozdelil na dva tábory. Záujem o práve prebiehajúci proces sa ukázal nielen v Londýne, ale i v celej zemi. Medzi vzdelanou zložkou existovali dva základné názory. Jedni boli presvedčení o tom, že bezpečnosť Koruny závisela na odsúdení všetkých obžalovaných. Niektorí zase naopak verili, že obvinení skutočne hľadali reformu zákonnou cestou a nejednalo sa o žiadne protištátne sprisahanie. Medzi menej vzdelanými boli podľa prokurátora menšie rozdiely v názoroch. Pre nich bol proces spojený skôr s emóciami, než s politickými argumentmi. Títo ľudia si obecnne priali oslobodenie každého väzňa, pokiaľ samozrejme nespáchal nejaký odporný a ohavný zločin.¹⁰⁰¹ Charles Grey tieto sympatie vystihol jasne keď napísal, že i napriek tomu, že bola londýnska verejnosť silne protijakobínska, zároveň tiež nezdieľala sympatie voči Pittovej vláde. Preto, keď bol Hardy napokon oslobodený, všade nastala radosť a oslavovali i tí, ktorí sa inak o reformné spoločnosti nezaujímali a ani s nimi nesympatizovali.¹⁰⁰² V každom prípade bola londýnska spoločnosť počas Hardyho procesu zasiahnutá silnými emóciami, o čom sa mohol presvedčiť i generálny prokurátor. *„Každý večer, keď som vychádzal zo súdnej siene, bol daný prítomnému zhromaždenému davu signál a ten začal okamžite hučať a písať. To sa*

¹⁰⁰⁰ TWISS, s. 265–268.

¹⁰⁰¹ Tamtiež, s. 268.

¹⁰⁰² TREVELYAN, s. 86.

dialo priamo pred budovou Old Bailey. ¹⁰⁰³ Takto zle naladený dav potom sprevádzal prokurátora počas celej jeho cesty domov. ¹⁰⁰⁴

Proces s Hardym trval na tú dobu rekordných deväť dní od 28. októbra do 5. novembra, s jednodennou nedeľnou prestávkou. Porota musela byť skutočne zmätená a unavená z množstva informácií, ktoré vychádzali z čítania dôkazových materiálov, z veľkého počtu predvolaných svedkov, z niekoľkohodinových úvodných, ale i záverečných rečí prokurátora a obhajcov a je skoro isté, že často strácala pozornosť i orientáciu v záplave informácií, ktorá sa na ňu v priebehu procesu valila. Pretože nikto nebol pripravený na niekoľkodňové zasadanie súdu, muselo sa hneď prvý večer riešiť, kde ubytovať členov poroty, ktorí museli zostať nestrannými a nikým mimo súdu ovplyvňovaní. ¹⁰⁰⁵ I napriek týmto problémom, napokon dospela porota po troch hodinách porady, k oslobodzovaciemu verdiktu. Nasledujúce Hardyho d'akovné slová, smerujúce k členom poroty, v podstate zanikli v obrovskom výbuchu radosti a potlesku, ktorý sa okamžite po verdikte rozoznel v súdnej sieni a následne sa lavínovite širil pred budovou Old Bailey. ¹⁰⁰⁶ V tejto dobe čakali podľa Thelwalla okolo súdnej budovy tisíce ľudí, ktorí stáli, či sedeli na rôznych povozoch a netrpezlivo očakávali správu o verdikte. ¹⁰⁰⁷ Francis Place, ktorý vstúpil do LCS v roku 1794, sa neskôr v pamätiach vrátil k tejto udalosti a napísal, že „*nikdy nezabudnem na emócie, ktoré som cítil v priebehu deviatich dní procesu, ani na radosť v momente verdiktu nevinný, vyneseny nad mojim drahým a vynikajúcim priateľom Thomasom Hardym.*“ ¹⁰⁰⁸ Keď už ako slobodný opúšťal Hardy budovu súdu, dav ho okamžite spoznal a s jasotom uvítal. Domov bol potom odvezený v koči, do ktorého sa zapriahli jeho ochotní obdivovatelia. ¹⁰⁰⁹ Noviny *Morning Chronicle* potom pochvalne a hrdo napísali smerom k porote: „*Čestná porota Thomasa Hardyho ukázala ľudstvu, že nie je len tak jednoduché, aby Angličania zabudli na princípy, na*

¹⁰⁰³ TWISS, s. 268.

¹⁰⁰⁴ Tamtiež.

¹⁰⁰⁵ Arthur E. SUTHERLAND, *British Trials for Disloyal Association During the French Revolution*, in: *Cornell Law Review*, Vol. 34, No 3, Ithaca 1949, s. 320.

¹⁰⁰⁶ TNA London, *Morning Chronicle* (London, England), Thursday, Nov. 6, 1794, Issue 7821, *Morning Chronicle Digital Archive*: <http://find.galegroup.com/ttda/infomark.do?>

¹⁰⁰⁷ THELWALL, s. 240.

¹⁰⁰⁸ WALLAS, Graham, *The Life of Francis Place 1771–1854*, New York 1919, s. 23 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: <https://archive.org/details/lifeoffrancispl00wall>

¹⁰⁰⁹ HARDY, s. 54.

*základe ktorých boli vychovaní, alebo aby sa vzdali bezpečnosti, ktorú poznajú od svojho narodenia.*¹⁰¹⁰

Priebeh ďalšieho procesu, ktorý mal byť vedený proti Johnovi Hornovi Tookovi, sa po Hardyho oslobodení zdal byť vopred jasným. Obžaloba nemala žiadne iné dôkazy, okrem tých, ktoré predložila porote v prípade prvého obžalovaného. I Horne Tooke sa zdal byť uvoľnenejším a pokojnejším, keď sa dozvedel, že Hardy unikol trestu smrti. Keď Charles Grey, spolu so Sheridanom a Erskinom navštívili Tooka v Newgate, kde bol pred procesom prevezený, zdal sa byť vo veľmi dobrej nálade a tvrdil, že „*či už to bude život, alebo smrť, že to prijme vždy ako muž*“.¹⁰¹¹ Samozrejme že Tooke predpokladal „život“. Keďže jeho vzdelanie i rečnícke umenie prevyšovalo ostatných obžalovaných radikálov, rozhodol sa k nevôli Thomasa Erskina, že sa bude obhajovať sám. Horne Tooke bol človek, ktorý oplýval typickým anglickým humorom, ale i dostatočnou dávkou sarkazmu,¹⁰¹² čo neboli v prípade vedenia vlastnej obhajoby príliš pozitívne vlastnosti. Priebeh jeho procesu sa od Hardyho výrazne líšil. Horne Tooke oznámil, že má zdravotné problémy, na ktoré si sťažoval už vo väzení, kde mu navyše nebola dopriatá lekárska starostlivosť tak, ako bol na ňu zvyknutý na slobode.¹⁰¹³ Práve kvôli jeho zdravotným ťažkostiam nebolo vhodné, aby sedel na lavici obžalovaných. Súd mu preto povolil, aby svoju obhajobu viedol z miesta, kde zasadali právnici.¹⁰¹⁴ Už týmto ústretovým krokom dali členovia súdu Tookovi najavo, že patrí do ich spoločenskej vrstvy. To považoval John Thelwall, ktorý mal predstúpiť pred súd po Tookovom procese, za nespravodlivé. Na rozdiel od Hardyho tak nemusel Tooke sedieť šesť dní svojho procesu, ktorý trval od 17. do 22. novembra, na lavici obžalovaných, ale miesto toho bol pohodlne usadený medzi právnikov. Jeho postavenie bolo iné a jeho sarkazmy proti jeho protivníkom pôsobili, akoby bol Tooke žalobcom a nie obžalovaným. Dokonca i ministerský predseda Pitt, ktorý bol inak veľmi sebavedomý, musel pri odpovediach na Tookove otázky znížiť tón svojho „*povýšeného chovania*“. Thelwall totiž tvrdil, že i keď bol Pitt veľmi talentovaný, nikdy sa nemohol prieť a merať v argumentácii s Hornom Tookom.¹⁰¹⁵

¹⁰¹⁰ TNA London, Morning Chronicle (London, England), Thursday, Nov. 6, 1794, Issue 7821, Morning Chronicle Digital Archive: <http://find.galegroup.com/ttda/infomark.do?>

¹⁰¹¹ TREVELYAN, s. 87–88.

¹⁰¹² BINNS, s. 43.

¹⁰¹³ TNA London, PC 1/2/35B. Bundle Marked "Treason" relating to the London Corresponding Society: Committee Minutes and Orders Concerning Prisoners; Letters and Requests from Prisoners; Examinations of Witnesses and Suspects. John Horne Tooke, Tower, June 9, 1794.

¹⁰¹⁴ SUTHERLAND, s. 327.

¹⁰¹⁵ THELWALL, s. 244–245.

Medzi Tookových svedkov patrila plejáda osobností politického života, ako boli William Pitt, vojvoda Richmond, Charles Fox, Philip Francis, Richard Sheridan, lord Stanhope, či Christopher Wyvill. Keď sa Tooke priamo spýtal ministerského predsedu, či v 80. rokoch neodporúčal plán získať širokú verejnosť pre vec reformy, tak ako o to teraz usilovali obvinení radikáli, odvetil Pitt že nevie, pretože si na to nedokáže spomenúť. Tooke sa však nedal odbiť a nechal verejne pred súdom prečítať list, v ktorom Pitt urgoval zaangažovať verejnosť k podpore parlamentnej reformy.¹⁰¹⁶ Podobne ako Pitt i vojvoda Richmond riešil nepríjemné otázky stratou pamäti a na väčšinu dotazov o reforme tak odmietol odpovedať. Keď bol potom štvrtý deň procesu predvolaný John Cartwright, ktorý bol dlhoročným členom SCI a whigovskej FOP, Tooke sa od svojho kolegu z reformného hnutia pri výsluchu dištancoval. John Cartwright, ktorý obhajoval všeobecné volebné právo a ročný parlament, súdu vysvetlil, že i keď on sám bol členom SCI a táto spoločnosť sa hlásila k programu vojvodu Richmonda, neznamenal to, že každý v tejto spoločnosti presadzoval radikálnu reformu. Horne Tooke patril práve medzi zástancov umiernennej reformy a vždy „*obhajoval monarchistickú časť ústavy, ktorú považoval za najlepšiu na svete*“.¹⁰¹⁷ Cartwright, ktorý sa angažoval v hnutí za parlamentnú reformu minimálne tak dlho ako Tooke, pred súdom nakoniec pokorne uznal, že „*by sa nedovážil dišputovať s tak učeným a schopným mužom,*“¹⁰¹⁸ ako bol práve obžalovaný. Tooke sa v priebehu procesu prezentoval ako reformátor bližší princípom, ktoré kedysi zastával Pitt, než k programu svojich kolegov z SCI. Ak by Tookov proces prebehol ešte pred Hardyho súdom, mali by Hardyho obhajcovia veľký problém presvedčiť porotu o tom, že ich klient bol len obyčajným reformátorom a ničím viacej. Horne Tooke sa totiž po celú dobu snažil dištancovať od radikálnej reformy, ako to koniec koncov ukázal i počas výsluchu Cartwrighta. Práve pre toto jednanie stratil po procese po istú dobu na popularite, čo sa ukázalo na úbytku jeho poslucháčov počas jeho nedeľných rečníckych vystúpení. Porote v prípade Johna Horna Tooka trvalo len desať minút, aby vyriekla verdikt „nevinný“.¹⁰¹⁹

¹⁰¹⁶ *The Trial of John Horne Tooke, on a Charge of High Treason: Containing the Whole of the Proceedings of Each Day at the Old-Bailey*, London 1794, s. 248 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: <https://books.google.cz/books?id=NoE5XolgO6kC&printsec=frontcover&dq>

¹⁰¹⁷ Tamtiež, s. 241.

¹⁰¹⁸ Tamtiež, s. 242.

¹⁰¹⁹ CONE, s. 207–208.

Po tomto, pre vládu veľkom fiasku, sa prokurátor sir John Scott rozhodol na základe predchádzajúcich dvoch oslobodzujúcich verdiktov, prepustiť všetkých väznených reformátorov, okrem Thelwalla, Baxtera a Richtera. Vláda stále dúfala, že v prípade týchto radikálov, bude mať viac šancí uspieť. John Thelwall, ktorého proces trval od 1. do 5. decembra, si po predošlých procesoch natoľko veril, že navrhol Erskinovi, že sa bude obhajovať sám. Thelwall mal údajne Erskinovi povedať, že ak sa nebude sám hájiť, tak ho obesia. Jeho obhajca mu ale výstižne odvetil: „*Naopak, ak sa budeš obhajovať ty, tak ťa obesia.*“¹⁰²⁰ Erskine mal samozrejme pravdu, pretože poznal veľmi dobre ostrý a útočný jazyk svojho klienta. Nie nadarmo obdržal Thelwall pred procesom anonymné varovanie, aby nevedol „*žiadne divoké útoky proti kráľovi, monarchii, alebo aristokracii*“. Naopak, proti lojalistickej spoločnosti Johna Reevesa sa mohol vyjadrovať akokoľvek negatívne chcel. Anonym ho však jasne upozornil, že sa v jeho prípade jednalo o neobvyklú kauzu a preto by sa mal zdržať vášnivých a nebezpečných výrokov.¹⁰²¹ I napriek tomu, že obžaloba neprišla so žiadnymi novými dôkazmi proti obvinenému, porote trvalo tri hodiny, aby Thelwalla zbavila viny a vyslovila oslobodzujúci verdikt.¹⁰²² Thelwall na to reagoval slovami: „*Vážení páni porotcovia, ak malo niečo rozšíriť lásku k mojej vlasti, tak to bolo práve to, k čomu ste teraz dospeli [...] Keď človek vidí dvanástich členov poroty, ako pod prisahou zachraňujú človeka pod ťažobou útlaku, je isté, že v našej ústave musí byť niečo, čo budú Briti vždy milovať a uctievať.*“¹⁰²³ Prokurátor Scott musel napokon uznať porážku a poslední dvaja uväznení, Baxter a Richter, boli bez procesu prepustení.

Obavy, že by sa radikáli mohli skutočne „premeniť“ na jakobínov, ako boli z toho verejne neustále obviňovaní, boli značné a reformné spoločnosti, ktorých členstvo pozostávalo hlavne z pracujúcej vrstvy, k tomu dávali často svojimi výrokmi dôvod. Pokiaľ sa ale slovo nepremení na skutok, nie je ešte zločinom. Reformátori síce agitovali k ľuďom z nižšej vrstvy a kritizovali verejne politiku vlády, ale vždy sa zároveň dištancovali od akéhokoľvek násillia a revolúciu, ako formy boja k získaniu svojich cieľov, rezolútne odmietali. Pittova administratíva buď radikálov nepochopila, alebo odmietala pochopiť a radšej sa chcela potencionálneho nebezpečenstva zbaviť i za cenu, že by mohli byť títo ľudia nevinní. Veľmi dobre to po skončení procesov

¹⁰²⁰ SUTHERLAND, s. 328.

¹⁰²¹ TNA London, TS 24/3/35. Index of Bundle and Letters, 1793–1794. Anonym to John Thelwall.

¹⁰²² SUTHERLAND, s. 328.

¹⁰²³ TNA London, The Times (London, England), „High Treason“, Dec. 6, 1794, the Times Digital Archive: <http://find.galegroup.com/ttda/infomark.do?>

s radikálmi vystihol generálny prokurátor sir John Scott, ktorý zdôraznil, že otázka velezrady obžalovaných bola prejedávaná v parlamente a existovalo podľa neho dostatočné množstvo dôkazov, aby mohli byť predložené porote k posúdeniu, či boli obžalovaní muži skutočne vinní z velezrady, alebo nie. Pokiaľ by neboli tieto dôkazy predložené porote, nikdy by sa britská verejnosť nedozvedela o nebezpečenstve, ktorému bola vystavená. Je pravda, že ak by boli radikáli obžalovaní len z prečinu a nie velezrady, bol by tento zločin možný oveľa ľahšie dokázať a obvinení by boli pravdepodobne odsúdení a následne potrestaní. Na druhej strane by podľa slov prokurátora, nebola verejnosť riadne informovaná o činnosti obžalovaných a to i za cenu, že by títo muži neboli usvedčení z velezrady.¹⁰²⁴ O vine oslobodených radikálov boli koniec koncov presvedčení i niektorí členovia vlády a parlamentu. Henry Dundas veril, že i napriek oslobodzovacích výrokov poroty, konšpirácia stále existovala a ak by boli porotcovia o prípade informovaní tak ako on, bolo by ich výsledné rozhodnutie úplne opačné.¹⁰²⁵ Právnik James Adair potvrdil Dundasove pochybnosti keď dodal, že zďaleka nie každý, kto bol postavený pred súd a následne oslobodený, musel byť automaticky nevinným. Existovali podľa neho prípady, kedy sa zločinci pre nedostatok dôkazov dostali na slobodu.¹⁰²⁶ William Windham, minister vojny, ktorý mal od leta 1794 vďaka svojmu postu na starosti administratívu a organizáciu armády, sa k tomu jasne vyjadril keď zdôraznil, že i keď boli obžalovaní oslobodení, neznamenalo to, že by neboli morálne vinnými.¹⁰²⁷ Radikáli tak boli mnohými vnímaní len ako oslobodení zločinci a zostala im naďalej stigma viny.

¹⁰²⁴ TWISS, s. 283–284.

¹⁰²⁵ COBBET, *Parliamentary History of England*, Vol. XXXI, s. 997.

¹⁰²⁶ Tamtiež, s. 1000.

¹⁰²⁷ Tamtiež, s. 1029.

Rok 1795

3.7. Dopad politických procesov na činnosť reformných spoločností

Po vynesení oslobodzujúcich verdiktov a prepustení uväznených radikálov, sa medzi širokou verejnosťou zdvihla vlna skutočnej radosti. V *Crown and Anchor* sa na počesť tejto udalosti, ktorá bola považovaná za dôkaz, že anglický právny systém i rozhodnutia poroty boli nezávislé na politickej vôli, konala veľká oslava. Prítomným hosťom, ktorých malo byť údajne okolo tisíc, predsedal lord Stanhope a medzi tých, ktorí vystúpili ako rečníci, patrila i Richard Sheridan.¹⁰²⁸ Thomas Hardy sa stal okamžite po procese oslavovanou celebritou. Pôvodne sa Hardy obával, že svoj obchod s výrobou obuvi už znova nepostaví „na nohy“, pretože vedenie procesu stálo mnoho financií a jeho obuvníctvo tak bolo kvôli tomu v troskách. Nečakaná popularita mu ale pomohla obchod nielen opäť oživiť, ale počiatočný záujem verejnosti, ktorá si často prichádzala objednávať výrobu topánok len kvôli tomu, aby na vlastné oči videla a jednala s Hardym, zabezpečoval spočiatku nadmieru vysoké príjmy. Hardy popisoval, ako prichádzali doslova zástupy ľudí oboch pohlaví zo všetkých spoločenských vrstiev, na kočiaroch i pešky, aby mu mohli pogratulovať.¹⁰²⁹ I napriek zjavným sympatiám verejnosti, sa Hardy rozhodol opustiť politiku a venovať sa už len svojej práci obuvníka. Proces mal na jeho psychiku obrovský dopad a i napriek oslobodzujúcemu verdiktu a podpore verejnosti, sa Hardy nedokázal preniesť cez túto nepochybne stresujúcu udalosť, ktorá mu vzala i jeho milovanú manželku a mŕtvonarodené dieťa. Verejnosť naopak svojimi sympatiami k prepusteným reformátorom vláde ukázala, že politické procesy a obmedzovanie slobody slova a tlače nebude tolerovať a to i napriek tomu, že s radikálnym reformným programom nemusela súhlasiť. I keď sa Hardy rozhodol utiahnúť do súkromia, každý rok bol 5. novembra, v deň výročia jeho prepustenia, pozývaný na oslavy, ktoré organizovali miestni reformátori.¹⁰³⁰ I keď sa podľa Johna Binnsa Hardy už nikdy nezúčastnil

¹⁰²⁸ CONE, s. 215.

¹⁰²⁹ HARDY, s. 58–59.

¹⁰³⁰ CONE, s. 215.

žiadneho politického mítingu, zostal medzi reformátormi veľmi populárnym a bol vedený ako čestný člen reformných spoločností.¹⁰³¹

Výsledky procesov však nemali len pozitívny dopad a i keď sa mohlo zdať, že vláda k tejto kampani proti radikálom neuspela, nebola to úplne pravda. Tajomník SCI Daniel Adams, ktorý patril medzi prvé obete procesov, musel predložiť pri výsluchu, ktorý prebiehal v júli 1794, knihy zápisov spoločnosti.¹⁰³² Vláda tieto písomnosti ale v rámci perzekúcie skonfiškovala a SCI tak prišla v jednom okamžiku o písomnú históriu svojej existencie. Adams, ktorý pôsobil v SCI prakticky od roku 1784, sa napokon rozhodol podobne ako Hardy spoločnosť opustiť. Na rozdiel od LCS, ktorá pokračovala ďalej vo svojich aktivitách, bola však činnosť SCI ukončená i keď formálne k jej rozpusteniu nikdy nedošlo.¹⁰³³ Ďalší významný člen SCI John Horne Tooke, ktorý nepatril k obhajcom radikálnej reformy, bol obvinením i vedením procesu veľmi znechutený. Na istú dobu sa preto prestal politicky angažovať a dokonca si začal dávať pozor na to, čo verejne rozpráva. Na jeho temperamentnej povahe sa to samozrejme okamžite odrazilo a niektorí sa začali domnievať, že Horne Tooke sa nechal procesom zastrašiť. Tooke sa skutočne začal chovať veľmi opatrne a k umiernenosti nabádal i svojich blízkych a priateľov. Táto zmena chovania sa odrazila i v tom, že ukončil kontakt s niektorými ľuďmi, ktorých považoval za príliš radikálnych a prestal ich pozývať do svojho domu. Tooke bol oprávnené sklamaný z toho, ako s ním vláda jednala, pretože svoje aktivity na poli politiky považoval za obhajobu britských práv a za túto službu verejnosti, za ktorú podľa svojich slov nikdy neočakával osobné výhody, sa mu odvdáčili perzekúciou, v ktorej závere unikol len „o vlások“ trestu smrti.¹⁰³⁴

Svoje aktivity ukončila i whigovská FOP, ktorá už nezasadala v podstate od mája 1794 a po ročnej pauze sa jej členovia opäť stretli len kvôli tomu, aby sa dohodli na ukončení svojej činnosti. Tesne pred tým, než sa jej členovia rozišli, sa ešte dohodli na trvalej obhajobe programu umiernenej reformy, ktorá okrem iného odmietala exkluzívne volebné právo pre tzv. zhnité obvody (rotten boroughs). Charles Grey

¹⁰³¹ BINNS, s. 42.

¹⁰³² TNA London, PC1/21/35B. Bundle marked “Treason” relating to the London Corresponding Society: Committee Minutes and Orders concerning Prisoners; Letters and Requests from Prisoners; Examinations of Witnesses and Suspects. Examination of Daniel Adams, taken before Mr. Ford, July 7, 1794.

¹⁰³³ GOODWIN, s. 362.

¹⁰³⁴ STEPHENS, Alexander, *Memoirs of John Horne Tooke: Interspersed with Original Documents*, Vol. II, London 1813, s. 153–154 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: <https://archive.org/stream/memoirsjohnhorn03s>

považoval za hlavný dôvod rozpadu FOP pokračujúcu vojnu s revolučným Francúzskom a neustávajúci tlak vlády na reformné hnutie.¹⁰³⁵

Londýnske procesy mali negatívny dopad i na činnosť predných reformátorov provinčných spoločností a zároveň narušili zväzok medzi nimi a metropolitnými radikálmi, ktorý bol bedlivo budovaný od roku 1792. Zatiaľ čo boli niektorí významní členovia Sheffieldskej SCI zatknutí a poslaní do Londýna svedčiť v rámci procesov, podarilo sa niektorým vedúcim predstaviteľom utiecť do emigrácie, ako to bolo v prípade Josepha Galesa, či Richarda Davisona. Obaja spomínaní reformátori tak zároveň unikli obvineniu z konšpirácie a následnému procesu, ktorý bol zahájený v ich neprítomnosti v júli 1795, pred ktorý bol nakoniec postavený len Henry Redhead Yorke.¹⁰³⁶ Ten bol zatknutý v júni 1794, keď sa konečne podarilo odhaliť jeho miesto úkrytu, v ktorom pobýval od doby, keď vláda začala so zatýkaním radikálov.¹⁰³⁷ Redhead Yorke potom musel kvôli suspendovaniu zákona Habeas Corpus čakať vo väzení rok, kým bol zahájený jeho proces. Obžaloba proti Yorkovi sa však už netýkala velezrady, ale jeho obvinenie malo vychádzať z konšpirácie proti parlamentu a panovníkovi. Redhead Yorke bol obžalovaný zo snahy vyvolať medzi ľuďmi nenávisť voči Korune a Dolnej snemovni a tak pripraviť pôdu pre povstanie. Obžaloba sa v rámci procesu zamerala i na Yorkove vystúpenie v priebehu mítingu v Castel-Hill, ktorý sa konal 7. apríla 1794 a na ktorom okrem iného vyhlasoval, že sa odmietal viacej obracať s požiadavkou reformy na parlament.¹⁰³⁸

Na súde, ktorý začal 23. júla 1795¹⁰³⁹, mali byť z tohto zločinu obvinení i Joseph Gales a Richard Davison, avšak práve kvôli ich úteku do exilu neboli prítomní. Pozornosť sa tak obracala výlučne len na Redheada Yorka, ktorý mal zároveň niesť i všetku predkladanú vinu obžaloby. Proti Yorkovi svedčili i jeho bývalí blízki spolupracovníci zo Sheffieldskej SCI, William Broomhead a William Camage, čo Redhead Yorke považoval za otvorenú zradu. Toto osobné sklamanie sa potom negatívne odrazilo na jeho budúcej politickej orientácii. Bolo totiž známe, že nedlho po procese sa Yorke obrátil proti reformnému hnutiu a stal sa z neho zarytý zástanca

¹⁰³⁵ TREVELYAN, s. 94–95.

¹⁰³⁶ YUVAL, s. 626.

¹⁰³⁷ Tamtiež, s. 619.

¹⁰³⁸ HOWELL, Thomas Bayly, *A Complete Collection of State Trials and Proceedings for High Treason and Other Crimes and Misdemeanors: From the Earliest Period to the Year 1783, with Notes and Other Illustrations*, Vol. XXV, London 1818, s. 1014–1015 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: <https://books.google.cz/books?id=-LcrAQAAMAAJ&printsec=frontcover&hl=cs&>

¹⁰³⁹ Existuje i dátum 10. júl 1795, ale podľa historika Amnona Yuvala sa s najväčšou pravdepodobnosťou jednalo o 23. júl 1795.

loajalizmu, aby zároveň v dobe Napoleonských vojen ukázal, že je skutočným patriotom.¹⁰⁴⁰ Yorke samozrejme odmietal väčšinu predložených obvinení a počas výsluchu bol dokonca ochotný spísať všetko o svojej verejnej činnosti, aby tak dokázal svoju nevinu. Proti Redheadovi Yorkovi stálo i tvrdenie, že v roku 1793 vyhlasoval, že sa do Vianoc vráti v čele francúzskej republikánskej armády a „oslobodí“ Britániu od tyranie. Yorke mal podľa obžaloby tiež povedať, že „*kráľova hlava bude tam, kde sú i ostatné hlavy kráľov*“ a že admirál Samuel Hood získal Toulon len vďaka úplatku a nie kvôli pomoci povstalcov, ktorí boli ochotní vydať mesto do rúk Angličanom po tom, ako sa v Paríži dostala k moci Hora. Yorke sa samozrejme snažil obhajovať, ale miesto racionálneho argumentovania, alebo taktického mlčania, začal vysvetľovať dôvody osobných sympatií voči Francúzskej revolúcii a chcel dokonca pokračovať i v prednáške o svojich ostatných politických názorov. Miesto toho bol však napomenutý svojimi vyšetrovateľmi, aby prestal *so špekuláciami a vysvetľovaním svojich názorov a radšej začal seriózne premýšľať nad svojím závažným obvinením*“.¹⁰⁴¹ Yorke bol napokon porotou uznaný vinným a odsúdený na dva roky väzenia s pokutou sto libier. Jeho trest sa však netýkal obvinenia z ozbrojovania, ktoré hralo kľúčovú úlohu počas londýnskych procesov z velezrady, ale súd ho uznal vinným za jeho výroky počas mítingu v Castel-Hill.¹⁰⁴²

Sheffieldská SCI tak síce prišla o svojich predných reformátorov, ale neznamenal to, že ukončila svoju činnosť. Sheffieldské radikálne hnutie sa naopak po londýnskych procesoch postupne zotavovalo, čo sa napokon odrazilo pri organizovaní veľkého verejného mítingu, v lete 1795. Podobne londýnskymi procesmi utrpelo i manchesterské reformné hnutie, keď boli v apríli 1794 zatknutí jeho prední predstavitelia, vrátane Thomasa Walkera a na základe krivého svedectva obvinení zo zhromažďovania zbraní a prípravy povstania, ktoré malo napomôcť francúzskej invázii. I keď boli obžalovaní radikáli napokon oslobodení, finančné náklady vynaložené na obhajobu boli natoľko vysoké, že v prípade Thomasa Walkera musel byť vyhlásený osobný bankrot a jeho obchod z bavlnou bol tak v troskách.¹⁰⁴³ Ako sa veľmi skoro ukázalo i londýnski radikáli z LCS sa potýkali s problémami, ktoré

¹⁰⁴⁰ YUVAL, s. 621.

¹⁰⁴¹ TNA London, PC1/21/35B. Bundle marked “Treason” relating to the London Corresponding Society: Committee Minutes and Orders concerning Prisoners; Letters and Requests from Prisoners; Examinations of Witnesses and Suspects. Examination of William Camage and Henry Yorke with Evidence of Thomas Whitehorn, June 23, 1794.

¹⁰⁴² YUVAL, s. 635.

¹⁰⁴³ GOODWIN, s. 365.

ohrozovali ich ďalšie fungovanie. Spoločnosť sa síce v novembri 1794 opäť vrátila k svojim aktivitám, ale úbytok členstva bola natoľko markantný, že sa táto skutočnosť odrazila i na nedostatku financií, s ktorými LCS zápasila od doby, keď sa rozhodla vyslať a finančne dotovať svojich delegátov v poslednom edinburghskom konvente. Kvôli prudkému zníženiu členskej základne, tak vykazovalo činnosť na prelome rokov 1794 a 1795, asi len sedemnást' divízií.¹⁰⁴⁴ Táto kritická situácia sa zmenila až v máji 1795, keď podľa slov jej nového člena Francisa Placea, dosiahla LCS neuveriteľných sedemdesiat divízií a každý týždeň sa jej mítingov pravidelne zúčastňovalo až dvetisíc členov.¹⁰⁴⁵ Do tej doby sa ale v reformnej spoločnosti udiali významné zmeny a to hlavne v jej vedení. I keď LCS striktne odmietala vodcovský princíp, vždy sa našli jedinci, ktorí vynikali rečníckym, či organizačným talentom a stali sa tak prirodzenými autoritami a nepriamo i hovorcami spoločnosti.

Medzi tých, ktorí opustili LCS, bol už spomínaný Thomas Hardy, ktorý bol tajomníkom spoločnosti od jej založenia. Uprázdnené miesto po Hardym, prebral nemenej schopný John Ashley, ktorý bol rovnako ako jeho predchodca, obuvníkom.¹⁰⁴⁶ Rady LCS opustil na istú dobu i John Thelwall, ktorý skonštatoval, že už nechce riskovať bezpečnosť svojej rodiny i priateľov len kvôli svojim aktivitám v reformnej spoločnosti a rozhodol sa naďalej venovať už len politickým prednáškam, s ktorými začal znova od februára 1795. Thelwall si dokonca kvôli budúcemu možnému obvineniu z protištátnej činnosti zaobstaral i zapisovateľa, ktorý mal do budúcnosti zaznamenávať obsah jeho prednášok, aby sa tak vyhol možnému obžalovaniu z niečoho, čo nikdy nevyriekol.¹⁰⁴⁷ Uprázdnené miesto po Johnovi Thelwallovi v LCS nahradil lekárnik John Gale Jones, ktorý sa vyznačoval výborným rečníckym talentom a okázalým vystupovaním na tribúne.¹⁰⁴⁸ V zime v roku 1794 vstúpili do LCS i dvaja írski bratia Benjamin a John Binnsóvi, ktorí boli povoláním klampiari. Po príchode do Londýna, neodradila oboch bratov od vstupu do LCS dokonca ani práve prebiehajúca perzekúcia proti jej významným členom.¹⁰⁴⁹ Niekoľko týždňov pred zatknutím Hardyho, vstúpil do LCS i ďalší jeho budúci významný predstaviteľ, Francis Place, ktorý bol povolaním krajčír.¹⁰⁵⁰ Ten zároveň popísal situáciu, ktorá panovala v LCS

¹⁰⁴⁴ GWYN, s. 96.

¹⁰⁴⁵ WALLAS, s. 24.

¹⁰⁴⁶ GOODWIN, s. 364.

¹⁰⁴⁷ THELWALL, s. 308–400.

¹⁰⁴⁸ DICKINSON, s. 10.

¹⁰⁴⁹ BINNS, s. 41.

¹⁰⁵⁰ WALLAS, s. 20.

tesne po procesoch. Jedna skupina, do ktorej patril i Francis Place navrhovala, aby sa spoločnosť do budúca zamerala hlavne na politické vzdelávanie a aby jej aktivity neboli tak verejné, ako sa to dialo doposiaľ. Place teda podľa svojich slov preferoval radšej činnosť, ktorá by bola súkromnejšia a sústredila sa hlavne na šírenie politických informácií prostredníctvom publikácií. Väčšina členov LCS ale s týmto názorom nesúhlasila a prikláňala sa k myšlienke veľkých verejných politických mítingov, ktoré sa mali naplno rozhorieť od leta 1795.¹⁰⁵¹ V LCS sa teda vyformovali dve skupiny, z ktorých jedna sa vyznačovala umiernenosťou a druhá neoblomnou bojovnosťou. K tým, ktorí presadzovali tradičný štýl jednania, charakteristický hlavne verejným vystupovaním, ktorý mal vyvíjať tlak na vládu, patrili i noví členovia LCS John Binns, John Gale Jones a John Ashley.¹⁰⁵² I keď Thelwall už nebol v tomto období členom spoločnosti, o umiernenosti sa vyjadril ako o kompromise medzi správnym a zlým. Umiernenosť bola podľa Thelwalla dobrá len v prípade charakteru človeka, ale v žiadnom prípade nie, ak sa malo jednať o otázku politických princípov. Takýto prístup by podľa neho viedol človeka len ku klamu, ale nikdy nie k vytýčenému cieľu. Podľa Thelwalla patrili k umierneným politikom i Fox so Sheridanom a to i napriek tomu, že ich považoval za silných a energických mužov. Podľa Thelwalla sa totiž v parlamente dodržiaval striktne a nekompromisne len jeden princíp a to vlastný záujem.¹⁰⁵³ Thelwall svojou kritikou zjavne narážal na utíchajúcu aktivitu whigovskej FOP a jej upadajúcu snahu presadiť parlamentnú reformu.

Tento politický rozkol ale nebol jediným, ktorý spoločnosť po londýnskych procesoch zasiahol. Vláda k nasledujúcej schizme, ktorá zasiahla rady LCS, čiastočne i sama prispela, keď bol v januári 1795 tajne oslovený asistent tajomníka LCS Joseph Burks s návrhom, aby sa stal vládnyim informátorom. Burks mal v tej dobe iste dobre v pamäti osud škótskeho vládneho agenta a neskôr konšpirátora Roberta Watta a návrh okamžite odmietol. V ironicky znejúcom liste potom Burks navrhol ministrovi vnútra vojvodovi Portlandovi, aby pokojne nominoval niektorého zo svojich mužov, ktorý by sa do budúca mohol bez problémov verejne zúčastňovať mítingov generálneho výboru LCS. List bol podpísaný Burksom i vtedajším prezidentom LCS, Jamesom Powellom. Čo však Burks nevedel bolo to, že vláda už v generálnom výbore svojho

¹⁰⁵¹ Tamtiež, s. 24.

¹⁰⁵² GWYN, s. 99.

¹⁰⁵³ *The Tribune, a Periodical Publication, Consisting Chiefly of J. Thelwall Political Lectures*. London, 1795, s. 213–214 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: <https://books.google.cz/books?id=D7teAAAaAAJ&>

agenta mala a bol ním paradoxne práve spoluautor listu, Powell.¹⁰⁵⁴ Rozkol v LCS však zapríčinila hlavne hádka medzi Josephom Burksom, ktorý bol v čele 16. divízie a medzi Johnom Bonom, ktorý viedol 12. divíziu. Po londýnskych procesoch bola LCS rozhodnutá reformovať regule pre vstup nových členov do svojich radov. Týmto krokom sa chcela vyhnúť budúcemu infiltrovaniu vládnych agentov do svojej spoločnosti, pretože ako sa v priebehu procesov ukázalo, v LCS pracovalo niekoľko skutočne výkonných špiónov. Burks i Bone predniesli svoje návrhy regúl prijímania nových členov, ale na rozdiel od Burksa sa Bone rozhodol na mítingu generálneho výboru zaplaviť jeho delegátov až štyridsiatimisedmimi článkami, ktoré boli napokon po zdĺhavom jednaní a niekoľkých odročení, zamietnuté. Burks, ktorý požadoval len minimálne úpravy pre vstup do spoločnosti, tak logicky patril medzi oponentov Bonových návrhov. V tomto spore, ako sa ukázalo, nešlo napokon ani tak o obsah článkov, ako o osobný konflikt, ktorý kvôli nim vypukol. Hádka sa totiž natoľko vyostřila, že Burksova 16. divízia obvinila Bona zo spolupráce s ministerstvom vnútra.

John Bone bol potom na základe predloženej obžaloby vyšetrovaný generálnym výborom spoločnosti z provládnej aktivity a i keď napokon neboli predložené dôkazy o jeho vine dostatočné a Bone bol oslobodený, znamenalo to rozkol v spoločnosti a odštiepenie niekoľkých divízií od materskej LCS. Tí, ktorí nasledovali odchod Johna Bona, založili novú *Londýnsku reformnú spoločnosť* (London Reforming Society), ktorá ale naďalej úzko spolupracovala s materskou spoločnosťou. Na druhú stranu Josepha Burksa nasledovala jeho 16. divízia, s ktorou založil spoločnosť *Priateľov slobody* (Friends of Liberty) a ktorá napokon tiež zotrvala v dobrom vzťahu s LCS.¹⁰⁵⁵ Spoločnosť Priateľov slobody sa inšpirovala hlavne francúzskou formou organizácie a podporovala uväzneného Henryho Redheada Yorka. Medzi jej členov patril i John Baxter, jeden z dvanástich obžalovaných z velezrady, ktorý bol napokon v decembri 1794 prepustený na slobodu. Baxter bol považovaný za skutočného radikála s údajnými sympatiami k anarchizmu.¹⁰⁵⁶ Táto schizma, ako sa ukázalo, nebola posledným rozkolom v LCS. V septembri sa totiž v spoločnosti vyostřila situácia kvôli odporu členov niekoľkých divízií proti aktivitám ateistov a deistov. Skupina tzv. metodistov požadovala vylúčenie všetkých, ktorí sa nehlásili ku kresťanskej viere. Keď nebol ich návrh prijatý, opustili títo členovia rady LCS

¹⁰⁵⁴ GOODWIN, s. 368.

¹⁰⁵⁵ DAVIS, Vol. II, s. 3–10.

¹⁰⁵⁶ GWYN, s. 98.

a založili spoločnosť *Priateľov náboženskej a občianskej slobody* (Friends of Religious and Civil Liberty).¹⁰⁵⁷ V tomto prípade sa malo jednať o posledné štiepenie spoločnosti. I napriek spomínaným problémom, sa LCS plne zotavila z krízy vyvolanej londýnskymi procesmi, v lete 1795.

3.8. Hospodárska kríza a nová šanca pre radikálov

Popularita LCS začala prudko rásť od leta 1795 a vplyv na jej vzostup mala nepochybne hospodárska kríza, ktorá v zemi naplno vypukla na počiatku roku. Už v priebehu roku 1793 sa žatva ukázala ako priemerná, ale skutočná kríza mala vypuknúť v spojitosti s neúrodou z roku 1794, keď príliš daždivá jaseň bránila zasiatiu a január 1795 bol zase natoľko mrazivý, že to, čo sa urodilo, bolo nepriaznivým počasím zničené. Mrazivé počasie sa objavilo dokonca i v máji 1795 a znehodnotilo úrodu zemiakov.¹⁰⁵⁸ Keď sa k tejto situácii pripočítala i vojna, ktorá práve prebiehala na kontinente a s ňou neustále zvyšovanie daní a povolávanie do armády, vznikla skutočne „výbušná zmes“, ktorá viedla k rozsiahlym ľudovým nepokojom. Práve túto situáciu využili radikáli k tomu, aby znova zaútočili na vnútornú i zahraničnú politiku vlády a aby opäť poukázali na nefunkčnosť zastaralého volebného systému, ktorý bránil zavedeniu všeobecnej a rovnej reprezentácii v parlamente. V zemi boli zaznamenávané útoky zúfalých ľudí na náklady obilia, ktoré boli vezené do pekární a nespokojný dav často priamo na mieste požadoval, aby boli určené pevné ceny tejto komodity. Miestne magistráty tak museli pristupovať k výnimkám a v niektorých mestách dokonca dočasne obmedzili slobodný obchod, keď súhlasili s kontrolou trhu s obilím.¹⁰⁵⁹ Nejednalo sa ale o plošný program, ktorý by týmto spôsobom reguloval obchod s obilím, či ceny základných potravín, pretože v parlamente pretrvával názor, aby vláda neobmedzovala slobodný trh.¹⁰⁶⁰ Thelwall popisoval, že ceny obilia rástli i kvôli značnému exportu potravín pre armádu, ktorá bojovala na kontinente. Celé kráľovstvo bolo v jednom pohybe, neustále vypukali nepokoje a „*hladujúci roľníci*

¹⁰⁵⁷ GOODWIN, s. 371.

¹⁰⁵⁸ BOOTH, Alan, *Food Riots in the North-West of England 1790-1801*, in: Past and Present, No. 77, Oxford 1977, s. 87.

¹⁰⁵⁹ Tamtiež, s. 90–91.

¹⁰⁶⁰ CONE, s. 216.

*plakali pre kúsok chleba, námezdne pracujúci pre vyššie platy a majitelia obchodov pre nižšie dane“.*¹⁰⁶¹

V Norwichi bolo podľa Thelwallovej správy asi štyridsaťtisíc obyvateľov, z toho sa v priebehu roku 1795 uchýlilo asi dvadsaťpäťtisíc kvôli podpore a úľavám do farností, kde hľadali v zúfalej životnej situácii základnú pomoc a almužnu. V Londýne, vo farnosti Marylebone, kde bývalo obecné málo chudobných, bolo v kritickom období hospodárskej krízy až sedemstopäťdesiat rodín, ktoré do tej doby nemali problém z chudobou, ale ktoré v januári 1795 zrazu potrebovali základnú pomoc k prežitiu.¹⁰⁶² V stave biedy a núdze sa obyvateľstvo búrilo, vtrhávalo do pekární a mäsiarní a v kasárňach vypukali nepokoje.¹⁰⁶³ Obyvatelia miest útočili i na domy obchodníkov s obilím, ktoré sa stávali skoro vždy prvými terčmi verejnej nespokojnosti s hospodárskou a cenovou politikou.¹⁰⁶⁴ Ľudia v tomto kritickom období samozrejme ľahko podľahli agitácii proti vojne, ktorú začali považovať za nezmyselnú, pretože im v dobe hladu a osobného strádania začal unikáť zmysel a cieľ tohto konfliktu. Pochybovanie o dôvode vojny, ktorý začal byť britskej verejnosti v roku 1795 stále viacej nezrozumiteľný, malo obrovský vplyv na zmenu verejnej mienky, ktorá sa začala pod tlakom hospodárskej krízy obracať proti politike vlády. Ľudia tak stále hlasnejšie a častejšie požadovali mier, ktorý mal opäť oživiť manufaktúrnú výrobu, obchod a zotaviť financie. Výsledok tejto snahy bolo množstvo petícií od obchodných a remeselných zväzov, ktoré smerovali priamo do Dolnej snemovne. V januári spísali petíciu i obchodníci z Londýna, v ktorej striktné požadovali mier, pretože vojna podľa nich devastovala nielen obchod, výrobu a remeslo, ale neustále tiež zvyšovala štátny dlh, ktorý narastal i kvôli subsídiám, plateným spojencom Británie. Podľa petície prestali byť dôvody vojny, ktoré predkladala vláda, prínosné pre prosperitu, slobodu a slávu Británie. Príklad londýnskych obchodníkov nasledovali okamžite i ostatné mestá ako York, Norwich, Salisbury, či Manchester.¹⁰⁶⁵

V tejto situácii požadovali reformátori podľa slov Johna Thelwalla, nápravu hospodárskej krízy prostredníctvom parlamentnej reformy,¹⁰⁶⁶ ale hlavne žiadali to, čo

¹⁰⁶¹ THELWALL, s. 373–374.

¹⁰⁶² Tamtiež, s. 321.

¹⁰⁶³ Tamtiež, s. 330.

¹⁰⁶⁴ BOOTH, s. 106.

¹⁰⁶⁵ *The New Annual Register for the Year 1795*, London 1796, s. 162 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=hvd.hxj8y7;view=1up;seq=9>

¹⁰⁶⁶ THELWALL, s. 375

podporovala i široká verejnosť a to bolo okamžité ukončenie vojnového konfliktu. Pre radikálov bola hospodárska kríza novou príležitosťou, ako získať podporu verejnosti. I napriek tomu, že naďalej intenzívne podporovali parlamentnú reformu, hlavnou témou agitácie bolo ukončenie vojny, pretože len na túto požiadavku v danej situácii verejnosť reagovala. Bieda a strádanie boli podľa Thelwalla výsledkom vojny, ktorú viedla Británia v koalícii proti Francúzsku. Tlak vojny sa ale podľa neho dotýkal hlavne ľudí z chudobnejších vrstiev, pretože ich platy neustále klesali, zatiaľ čo ceny potravín stúpali.¹⁰⁶⁷ LCS sa preto rozhodla zorganizovať prvý zo svojich veľkých verejných politických mítingov, ktorý bol zvolaný prostredníctvom letákov na 29. júna, na *Polia svätého Juraja* (St. George's Fields), nachádzajúce sa v londýnskom Southwarku.

Jednalo sa do tej doby o najväčší míting, ktorého sa malo zúčastniť podľa odhadov päťdesiat až stotisíc divákov.¹⁰⁶⁸ Deň pred ohlasovaným zhromaždením a nasledujúce ráno, boli na miesto, kde sa mal míting konať, privezené koše plné suchárov, ktoré boli následne rozdávané medzi chudobných obyvateľov Londýna. Miesto dobročinných akcií bolo ozdobené heslami ako „*jednomyselnosť, pevnosť a duch*“ (Unanimity, Firmness and Spirit), „*sloboda a hojnosť, alebo otroctvo a nedostatok*“ (Freedom and Plenty, or Slavery and Want).¹⁰⁶⁹ V čele tohto zhromaždenia stál zvolený predseda „*občan*“ John Gale Jones a tajomníkom bol menovaný John Ashley.¹⁰⁷⁰ Jones, ktorý bol najvýraznejším rečníkom zhromaždenia, opätovne zdôraznil, že míting sa konal na podporu parlamentnej reformy, ktorá bola jediným „*liekom*“ k náprave momentálnej krízy a že organizátori tohto zhromaždenia zároveň v žiadnom prípade nepodporovali násilie, ani iné formy nelegálneho jednanja. Ľudia na mítingu boli vyzvaní, aby sa zúčastnili hlasovania o prijatí adresy národu a panovníkovi a tiež sa malo jednať o schválení niekoľkých predložených rezolúcií. Jones následne pristúpil k čítaniu adresy národu a zdôraznil, že LCS už štyri roky bojuje za parlamentnú reformu a za práva Britov, ale až teraz nastala pravá chvíľa, kedy sa mali ľudia zjednotiť a jasne požadovať, aby boli napravené ich krivdy. LCS verila len v jedinú cestu a tou bola parlamentná reforma. Momentálna kríza nebola ničím iným, ako výsledkom neústupnosti parlamentu, pristúpiť k rozsiahlej reforme. Adresa sa potom priamo

¹⁰⁶⁷ Tamtiež, s. 318–319.

¹⁰⁶⁸ CONE, s. 216.

¹⁰⁶⁹ GOODWIN, s. 372.

¹⁰⁷⁰ BINNS, s. 52.

obracala na Britov, aby mlčky nehľadeli na to, ako je ich štát ruínovaný súčasnou krízou a „aroganciou drzej vlády“, aby viacej neakceptovali, že ich spoluobčania boli násilne odťahovaní z ich zamestnaní len kvôli tomu, aby bojovali proti „slobodám ľudstva“, aby odmietali prijímať skutočnosť, že ich ženy a deti trpeli kvôli nedostatku chleba, ktorý bol i napriek domácej hladovej krízy posielaný ako pomoc pre „hrdlorézov a cudzích žoldnierov“, ktorí boli nazývaní spojencami Británie. Adresa potom opakovane vyzývala ľudí, aby otvorene vystúpili proti politike vlády, pretože na celom svete neexistovala žiadna moc, ktorá by ich mohla zastaviť a umlčať a zároveň striktno požadovala zmenu ministrov. Jones na záver zdôraznil, že najdôležitejším cieľom zostávalo presadenie prirodzených práv a tým bolo všeobecné volebné právo a ročný parlament.¹⁰⁷¹

Na mítingu bola čítaná i adresa panovníkovi, v ktorej LCS žiadala kráľa, aby pomohol svojmu strádajúcemu národu a naopak prestal hľadiť na rady zradných ministrov a aby pristúpil na uzavretie mieru, ktorý mohol v danej chvíli priniesť okamžitú úľavu a pokoj pre jeho trpiace obyvateľstvo. Národ bol teraz v kríze a existencia panovníka bola vždy spojená s jeho ľudom. Preto autori adresy v mene Slávnej revolúcie, ktorá jeho rodinu dosadila na trón, zaprisahávali panovníka, aby obrátil včas svoju pozornosť na nariekajúci a trpiaci národ a využil svoju moc, ktorú mal určenú ústavou a zabezpečil rovnú a spravodlivú reprezentáciu, ktorá jediná mohla zachrániť národ pred súčasnou kalamitou, ale i pred budúcimi hrozbami.¹⁰⁷² Na mítingu boli schválené i rezolúcie, ktoré okrem iného požadovali ukončenie nezmyselnej a krutej vojny, ktorá ničila slobody nielen v Británii, ale i vo Francúzsku a rezolúcie žiadali i okamžité uznanie existencie „hrdinnej Francúzskej republiky“.¹⁰⁷³ Míting, ako gesto verejného protestu nedosiahol žiadaného efektu, pretože delegácia LCS, ktorá prišla za ministrom vnútra vojvodom Portlandom s adresou panovníkovi, bola okamžite odmietnutá. Čo sa ale týkalo organizácie mítingu, v tom radikáli dosiahli veľký úspech, pretože sa jednalo o pokojnú ľudovú manifestáciu, ktorá sa i napriek napätej hospodárskej a sociálnej situácii, nepremenila na násilnú demonštráciu.¹⁰⁷⁴

¹⁰⁷¹ *The History of Two Acts, Entitled, an Act for the Safety and Preservation of His Majesty's Person and Government Against Treasonable and Seditious Practices and Attempts: And an Act for the More Effectually Preventing Seditious Meetings and Assemblies* (ďalej len: *The History of Two Acts*), London 1796, s. 91–93 [cit. 27. 5. 2017] Dostupné na: <https://books.google.cz/books?id=FOkAQAAMAAJ&pg>

¹⁰⁷² Tamtiež, s. 94–95.

¹⁰⁷³ Tamtiež, s. 96.

¹⁰⁷⁴ GOODWIN, s. 373.

Na jeseň 1795 Pittova vláda skutočne uvažovala o alternatíve uzavrieť s Francúzskom mier. Situácia prvej protifrancúzskej koalície sa totiž stávala neudržateľnou a jej existencia bola v podstate v troskách. I keď si Británia udržala prvenstvo na mori a to i vďaka víťazstvu admirála Howa nad francúzskou flotilou u Ouessantu, na súši slávil víťazstvá hlavne revolučné vojská. O možnosti mieru krátko uvažovali hlavne Pitt, Grenville a Dundas, ktorý získal od leta 1794 post *štátneho tajomníka pre záležitosti vojny* (Secretary of State for War). Pod vedenie Dundasa spadal i William Windham, ako minister vojny (Secretary at War), ktorý nemal na rozdiel od Dundasa na starosti vojenskú politiku, ale len zásobovanie a organizáciu armády. Na rozdiel od spomínaného triumvirátu, patril ale Windham, podobne ako Burke, k zarytým odporcom mieru s Direktóriom a jeho cieľom bolo reštaurovanie Bourbonskej monarchie. I keď došlo v júli 1794 k otvorenej spolupráci medzi Pittovým kabinetom a Portlandovými whigmi, ktorá bola spečatená práve vstupom konzervatívnych whigov do vlády, neboli títo noví Pittovi kolegovia ochotní podporiť myšlienku uzavretia mieru s Francúzskou republikou. Triumvirát Pitt–Grenville–Dundas tak napokon od tohto plánu, ktorý nezískal medzi ostatnými ministrami podporu, upustil.¹⁰⁷⁵

LCS teda pohotovo využila hospodársku i sociálnu krízu, aby získala podporu pre program parlamentnej reformy. V skutočnosti sa však jednalo len o krátkodobý nárast popularity, pretože tak ako postupne odznela najtŕažšia etapa krízy, tak rýchlo ochladla i podpora verejnosti voči cieľom reformátorov. V skutočnosti sa radikálom nikdy nepodarilo získať pozornosť verejnosti politickou agitáciou, ale hlavnú úlohu vždy hrala momentálna ekonomická situácia. Ľudia ešte nedokázali spojiť politiku s hospodárskymi a sociálnymi požiadavkami a miesto toho sa tradične uspokojili s krátkodobými a lokálnymi ústupkami. Verejnosť vnímala mítingy LCS hlavne ako zhromaždenia, kde mohli vyjadriť svoje emócie a zúfalstvo z nedostatku potravín a ich vysokých cien. Politika ich preto príliš nezaujímala a hrala u nich rolu len v momente, ak požadovali ukončenie vojny. Práve pre tento nezáujem nemali reformátori na konci 18. storočia ešte šancu získať masovú a tým i dlhodobú verejnú podporu.

Okrem toho, že v zemi boli neustále zaznamenávané lokálne nepokoje spojené s hospodárskou krízou, v Londýne prepukli rozsiahle násilnosti trvajúce od 12. do 15. júla. Zámienkou k výbuchu ľudovej nespokojnosti bolo verbovanie do armády, ktoré

¹⁰⁷⁵ MORI, s. 11–13.

bolo často sprevádzané podvodnými akciami spojenými s opíjaním mladých mužov, ktorí potom pod vplyvom alkoholu podpísali vstup do vojska. Tak to bolo i v prípade mladíka, ktorého upísanie armáde chcel zabrániť jeho dobrý priateľ tým, že povolal na pomoc skupinu ďalších mužov, pripravených ničiť a rabovať. Takto bojovne naladený dav vtrhol do domu, kde už sedelo niekoľko odvedených mladých mužov a začal nekontrolovateľne rabovať. Ďalšiemu demolovaniu zabránili až vojaci, ktorí boli na miesto nepokoja okamžite povolaní. To však narastajúcemu davu nezabránilo, aby nepokračoval v ďalších násilnostiach, ktorá sa obrátili proti sídlu ministerského predsedu v Downing Street. Pitt i jeho kabinet boli totiž obvinení, že o podvodoch pri verbovaní vedeli, no i napriek tomu nemali žiadny záujem tieto praktiky zmeniť. Pittovi sa podarilo pred rozhnevaným davom utiecť vďaka rýchlemu povolaniu jazdy a rozvášnené zhromaždenie bolo následne rozptýlené pechotou i jazdeckým oddielom. Dav potom pokračoval na Polia svätého Juraja, kde sídlilo niekoľko náborových domov a začal s rabovaním. Nepokoje trvali až do 15. júla, keď boli konečne utišené zásahom vojska a okrem rozsiahleho zatýkania, bolo niekoľko vodcov dokonca popravených. Noviny *New Annual Register* však hrdelné tresty odsúdili a tvrdili, že pod tlakom hospodárskej krízy mali byť súdy voči týmto mužom zhovievavejšie.¹⁰⁷⁶ Vláda bola zároveň v priebehu nepokojov informovaná, že Thelwall mal patriť údajne medzi tých, ktorí sa osobne angažovali pri týchto násilnostiach a že mal dokonca veliť davu pri rabovaní náborových domov na Poliach svätého Juraja. Thelwall však toto obvinenie rázne popieral a dokonca predložil i alibi o tom, že v dobe nepokojov sa nachádzal mimo hlavné mesto.¹⁰⁷⁷ Keď vypuknú neskôr v Londýne ďalšie násilnosti, ktoré budú dokonca smerovať proti osobe panovníka, bude už vláda jednať razantnejšie a okrem toho, že z týchto nepokojom obviní londýnskych reformátorov, pristúpi i k nekompromisnej legislatívnej represii.

3.9. Míting na Kodaňských poliach a jeho dôsledky

V lete 1795 došlo opätovne k obnoveniu kontaktov medzi LCS a provinčnými radikálmi. Sheffieldskí reformátori zorganizovali po vzore svojich londýnskych

¹⁰⁷⁶ *The New Annual Register for the Year 1795*, London 1796, s. 162.

¹⁰⁷⁷ THELWALL, s. 330.

kolegov verejný politický míting, ktorý sa konal 10. augusta v *Crookesových vresoviskách* (Crookes Moor) a zúčastnilo sa ho podľa odhadov okolo desaťtisíc ľudí.¹⁰⁷⁸ Zhromaždeniu predsedal „občan“ Barrow z Londýnskej spoločnosti priateľov slobody, ktorá sa sformovala po schizme v LCS. Míting bol zameraný hlavne proti vedeniu vojny a vysokým cenám, ale rečníci tiež vyzývali prítomných ľudí, aby podporili program parlamentnej reformy.¹⁰⁷⁹ Adresa, ktorá bola na mítingu schválená, sa priamo obracala na panovníka: „*Nechávaš nás modliť sa za mier, ale pritom nás vrháš do víru vojny. Pritom keď ľud žiada svojho otca [panovníka–J. B.] o chlieb, ten nám dáva miesto toho len kameň.*“¹⁰⁸⁰ Deväť dní po tejto demonštrácii cena múky v Sheffielde klesla a zhromaždenie miestnych žien, s klobúkmi ozdobenými trojfarebnými stuhami a kokardami, sa vydalo osobne poďakovať členom výboru Sheffieldskej SCI, pretože cenový pokles múky pričítali aktivitám miestnych reformátorov.¹⁰⁸¹

Keď *Otec svojho ľudu* (Father of his People), ako bol kráľ nazývaný, neodpovedal na predložené námietky, ktoré na mítingoch zazneli, rozhodla sa LCS zvolať na 26. októbra novú manifestáciu na *Kodaňské polia* (Copenhagen Fields). Pred tým, než bol míting zvolaný, nechala LCS vylepiť tisíce letákov, ktoré lemovali cestu na miesto demonštrácie aby zdôraznili, že sa malo jednať o pokojnú manifestáciu a že bolo dôležité vyhnúť sa akýmkoľvek možným provokáciám, ktoré by mohli rozpútať ľudia najatí vládou. Podľa dobových odhadov sa zhromaždenia na Kodaňských poliach zúčastnilo až stopäťdesiattisíc ľudí a míting prebiehal od pravého poludnia do piatej hodiny poobede. Na mieste konanie demonštrácie bolo postavených niekoľko tribún, pretože sa už vopred očakávala veľká účasť.¹⁰⁸² Predsedom mítingu bol zvolený John Binns, ktorý si ešte po rokoch pamätal pocit, keď sa na neho tesne pred tým, ako mal začať rečniť k publiku, obrátila pozornosť ohromného davu.¹⁰⁸³ Binns následne prehlásil, že ministri by mali teraz počúvať zjednotený hlas ľudu a ak tak neučinia, budú vinní zradou voči celému národu, ktorého práva i požiadavky by mali byť pre nich na prvom mieste.¹⁰⁸⁴ Reformátori sa v tomto okamžiku cítili skutočne sebavedome, pretože po prvýkrát mali za sebou skutočnú podporu verejnosti. Tento

¹⁰⁷⁸ NAVICKAS, Katrina, *Protest and the Politics of Space and Place, 1789–1848*, Oxford 2017, s. 53.

¹⁰⁷⁹ GOODWIN, s. 383.

¹⁰⁸⁰ MORRIS, s. 93.

¹⁰⁸¹ GOODWIN, s. 383.

¹⁰⁸² THELWALL, s. 376–378.

¹⁰⁸³ BINNS, s. 54.

¹⁰⁸⁴ DAVIS, Vol. II, s. 88.

pocit vyjadril i Thelwall keď skonštatoval, že míting na Kodaňských poliach bol jasným dôkazom toho, že ľudia všetkých vekových kategórií i spoločenských tried boli schopní sa spoločne stretnúť, aby v pokoji a mieri prediskutovali stav súčasnej krízy a zároveň tak vyjadrili odpor voči korupcii, násiliu a perzekúcii.¹⁰⁸⁵ Noviny *New Annual Register* odôvodňovali vysokú účasť verejnosti pragmatickejšie, keď argumentovali tým, že mnohí prišli na míting hlavne zo zvedavosti a že v Londýne nebolo nikdy veľkým problémom zhromaždiť takýto dav.¹⁰⁸⁶ To bolo samozrejme prehnané tvrdenie, ale je určite možné, že manifestácie sa zúčastnili i ľudia, ktorí o programe mítingu príliš nevedeli. Noviny, ktoré boli známe tým, že prejavovali voči politike Pittovho kabinetu len málo sympatií, však zároveň na obranu londýnskych reformátorov zdôraznili, že činy LCS boli zbytočne zveličované a panika, ktorú vláda šírila, tak nebola na mieste. Stačilo si len spomenúť na nedávne politické procesy a každému muselo byť jasné, že ministri opäť usilovali len o umelé vytváranie strachu. Noviny napokon konštatovali, že ak sa kabinet znova nechal oklamať falošnými dôkazmi o nebezpečenstve týchto mítingov, znamenalo to, že nie je vhodný, aby vládol tejto zemi. Ak však ministri verejnosť účelovo klamú, potom to bol bezpochybné trestuhodný čin.¹⁰⁸⁷

Na mítingu vystúpil okrem Johna Binnsa i John Gale Jones, ktorý mal na starosti úvodnú reč. Na ďalších tribúnach, ktoré boli od seba postavené vo vopred určených vzdialenostiach, sa potom postupne vystriedali Francis Place, William Friend, Richard Hodgson, či John Ashley.¹⁰⁸⁸ Keď sa u rečnickeho pultu objavil John Thelwall, rozľahol sa tak radostný pokrik, tleskanie a ovácie, ktoré sa medzi obecnstvom lavínovite šírilo,¹⁰⁸⁹ že jeho popularita medzi Londýňčanmi musela byť každému zrejímavá. Práve to bol ale dôvod, prečo sa ho vládne zložky tak obávali a nechávali ho neustále sledovať. Thelwall popisoval, že musel rečniť dvakrát na tú istú tému, pričom vždy z inej tribúny, aby ho mohlo počuť čo najviac ľudí.¹⁰⁹⁰ I napriek tejto snahe, nebolo samozrejme z technických dôvodov možné, aby prednesené slová členov LCS počuli všetci zúčastnení. Tak to bolo i s adresou ľudu, ktorú mohla zaznamenať len malá skupina tých, ktorí sa mítingu zúčastnili. Adresa hlásala, že po procesoch

¹⁰⁸⁵ THELWALL, s. 381.

¹⁰⁸⁶ *The New Annual Register for the Year 1795*, London 1796, s. 165.

¹⁰⁸⁷ Tamtiež, s. 165.

¹⁰⁸⁸ BINNS, s. 54.

¹⁰⁸⁹ THELWALL, s. 378.

¹⁰⁹⁰ Tamtiež, s. 379.

z velezrady a po hrozbách ďalšej nožnej perzekúcie, sa členovia LCS držali spočiatku v pozadí a na krátku dobu tak poľavili vo svojich aktivitách. K životu ich však znova prebrala hospodárska kríza a preto sa rozhodli i napriek obetovaniu osobnej bezpečnosti, opäť verejne vystúpiť. Adresa zdôrazňovala, že to boli teraz ministri, ktorí boli vinní velezradou voči životu a slobodám národa a spravodlivosť bol oprávnený dlh, ktorý mohli obyvatelia Británie vymáhať od Koruny. Preto LCS opakovane požadovala odvolanie súčasných ministrov. Podľa adresy bola vojna, ktorú Pittov kabinet presadzoval nezmyselná a ďalšia podpora plánov francúzskych emigrantov a tým i nových zahraničných expedícií, by priniesla opäť len krviprelievania a nový hlad. Chlieb, ktorý tak národ nutne potreboval, bol tak kvôli tejto politike neustále vyvážaný za hranice k zásobovaniu vojska. Autori adresy sa potom dôrazne pýtali, prečo ak ľudia toľko pracujú a vynakladajú toľko úsilia na zveľadňovanie svojej zeme, musia žiť v takej chudobe? Odpoveď bola jasná. Bola to vina skorumpovaného parlamentu, ktorý ľud nechával v biede a ničil tak ovocie jeho práce. Reformátori sa považovali za priateľov mieru a slobody a práve preto požadovali parlamentnú reformu, ktorá by do budúcnosti zamedzila podobným krízam, ako bola tá, ktorá práve panovala v Británii.¹⁰⁹¹

Pre Pittov kabinet muselo byť zničujúce, počúvať správy o agitácii radikálov z Londýna, pretože zem bola skutočne zmietaná v hospodárskej i finančnej kríze, viazlo zásobovanie a vláda musela v rovnakej dobe zápasiť i s vojenskými neúspechmi protifrancúzskej koalície. Do tejto stresovej situácie vláde opäť po krátkej odmlke vstúpila LCS, ktorú sa už niekoľkokrát snažila zdiskreditovať, ale ako sa ukázalo, bez väčšieho úspechu. Ak by však nevypukla hospodárska kríza, bolo by otázne, či by sa dokázali reformátori po procesoch z roku 1794 znova zorganizovať tak, aby na seba opätovne upozornili nielen verejnosť, ale i vládne zložky. Britský kabinet tak len čakal na prvú väčšiu zámienku, aby mohol zakročiť proti aktivitám radikálov, ktoré sa priamo úmerne s hospodárskou krízou, neustále stupňovali. Tento okamžik nastal tri dni po mítingu na Kodaňských poliach, práve v deň, keď sa panovník vydal na cestu do parlamentu, aby zahájil jeho jednanie.

John Binns vo svojich pamätiach napísal, že 29. októbra vyšiel panovník i so svojim sprievodom z *paláca svätého Jakuba* (St. James's Palace) smerom do Westminsterského paláca, kde plánoval otvoriť zasadanie parlamentu. V priebehu

¹⁰⁹¹ DAVIS, s. 89–92.

cesty ho ale čakalo nemilé prekvapenie v podobe zhromaždeného davu Londýňčanov, ktorí ale svojho panovníka nevíтали, ale naopak ho zasypali rozhorčenými výkrikmi nespokojnosti, hučaním a pískaním. Kočiar bol dokonca niekoľkokrát zasiahnutý kameňmi, ktoré lietali vzduchom po celú cestu do parlamentu. V tomto chaose bol podľa Binnsa dokonca zvrhnutý jeden kráľov kočiš na zem a následne bol ušliapaný k smrti kráľovou jazdou i davom, ktorý sa tlačil okolo kočiara.¹⁰⁹² John Walford, konštabl a zároveň svedkom udalosti, ktorá mala mať rozsiahle legislatívne následky, podrobne popísal situáciu, ktorej bol kráľ vystavený nielen na ceste do parlamentu, ale i počas návratu do paláca svätého Jakuba. Konštabl zaznamenal muža, ktorý aktívne a bez prestávky vykrikoval: „*Žiadna vojna! Preč s Jurajom!*“¹⁰⁹³ a toto svedectvo potvrdil i jeho ďalší kolega John Saver, dôstojník z Bow Street, ktorý popisoval ako dav skandoval „*mier, mier*“. ¹⁰⁹⁴ Z výpovedí vyplývalo, že súčasťou tohto zhromaždenia boli len muži a chlapci, ale žiadne ženy a nikto z nich nehovoril francúzsky, ani s francúzskym akcentom.¹⁰⁹⁵ Na základe tohto sa vláda ubezpečila, že šlo len o domáci nepokoj, do ktorého nebol zaangażovaný žiadny cudzí agent.

To, čo ale skutočne spôsobilo verejné rozhorčenie i prudkú reakciu parlamentu, bol útok vedený proti kráľovskému kočiaru. Konštabl Walford popisoval, ako zrazu počul ranu a uvedomil si, že to bolo rozbité sklo na okne kráľovho povozu. V tej chvíli ale nevedel, či sa skutočne jednal len kameň, alebo o výstrel zo vzduchovky.¹⁰⁹⁶ Keď sa potom panovník vracal z parlamentu, čakal ho znova hučiaci dav, ktorý ho po celú dobu sprevádzal na spätočnej ceste do paláca. Z výpovedí uväznených demonštrantov vyplývalo, že niektorí muži i chlapci čakali s kameňmi a hrudami blata na kráľovský kočiar u jeho stajní a keď sa k nim konečne priblížil, spustili paľbu. Kočiar bol napokon úplne zdemolovaný a niektorí výtržníci si z neho brali i suveníry.¹⁰⁹⁷ Podľa Binnsa sa ale v žiadnom prípade nejednalo o organizované zhromaždenie ľudí, ako bol tento incident okamžite v parlamente popisovaný, ale išlo v ňom hlavne o náhly a spontánny výbuch emócií. Podľa Binnsa v skutočnosti nikto tento útok nečakal, pretože kráľov kočiar nebol príliš strážený¹⁰⁹⁸ a zhromaždeným davom bol tak zaskočený nielen kráľovský sprievod, parlament i vláda, ale napokon i samotní

¹⁰⁹² BINNS, s. 54.

¹⁰⁹³ *The History of Two Acts*, s. 7–10.

¹⁰⁹⁴ Tamtiež, s. 16.

¹⁰⁹⁵ Tamtiež, s. 10.

¹⁰⁹⁶ Tamtiež.

¹⁰⁹⁷ Tamtiež, s. 16.

¹⁰⁹⁸ BINNS, s. 55.

reformátori. Poslanci útok okamžite odsúdili a vyjadrili pranie, aby bol prípad čo najrýchlejšie vyšetrený a aby boli prijaté patričné opatrenia, ktoré by zabránili ďalším takýmto možným incidentom.¹⁰⁹⁹

Práve plán nových opatrení mal vyvolať obrovskú vlnu protestov a znamenal posledný a zároveň úspešný úder vlády proti reformným spoločnostiam. Mnohí poslanci parlamentu boli skalopevne presvedčení, že za nepokojmi stála LCS. I napriek tomu, že metropolitní radikáli toto obvinenie razantne odmietali a o ich tvrdení nie je dôvod pochybovať, pravdou zostávalo, že ľudia mohli byť vyburcovaní práve nedávnym mítingom LCS a i keď nemuseli byť organizovaní nikým z reformného hnutia, za túto udalosť mohla LCS niest' nepriamo zodpovednosť. V období hospodárskej a sociálnej krízy totiž stačilo zapáliť malú iskru a dav zaútočil. V spoločnosti panovalo obrovské napätie a nespokojnosť a LCS k tejto atmosfére nepochybne prispievala i keď jej pôvodným zámerom nebolo nikdy rozpútať násilie, či nepokoje. Inkriminovaného dňa ľudia proste využili to, že panovník mal zahajovať zasadanie parlamentu a ich hlavným cieľom bolo upozorniť svojho kráľa na ťažkosti, s ktorými museli zápasiť. V ich podaní sa tak jednalo o hučiacu a polonásilnú manifestáciu, ktorá by sa možno zorganizovala i bez vplyvu LCS, ale keďže reformátori boli v tomto období nadmieru aktívni, padla všetka vina práve na nich.

Ako reakcia na nepokoje z konca októbra, bola 4. novembra vyhlásená *Proklamácia proti buričským zhromaždeniam* (Proclamation against Seditious Meetings), ktorá jasne uviedla ako hlavných vinníkov násilností londýnskych reformátorov, ktorí zorganizovali len niekoľko dní pred útokom na kráľov sprievod, veľký míting na Kodaňských poliach. Proklamácia hlásala, že reformátori sa snažili v ľuďoch prebúdzat' závisť a nespokojnosť a ohrozovali tak bezpečnosť spoločnosti. Keďže sa podľa slov proklamácie, verejnosť obávala ďalších buričských mítingov a nezákonných zhromaždení, panovník pristúpil po zhode so svojim kabinetom a v úzkej spolupráci s magistrátmi k rozhodnutiu, aby boli do budúca potlačené a obmedzované akékoľvek snahy o organizáciu mítingov podobného charakteru, ako to bolo v prípade Kodaňských polí. Ak by však predsa došlo k zvolaniu takejto zhromaždenia, malo byť okamžite ukončené za asistencie polície a hlavní aktéri mali skončiť za mrežami.¹¹⁰⁰ Po tejto proklamácii vystúpil 6. novembra v Snemovni lordov minister zahraničia lord Grenville a predložil návrh *Zákona o zradných a buričských*

¹⁰⁹⁹ COBBETT, *Parliamentary History of England*, Vol. XXXII, s. 154.

¹¹⁰⁰ Tamtiež, s. 242–243.

praktikách (Treasonable and Seditious Practices Act), podľa ktorého každý, kto by usiloval o smrť kráľa, o ublíženie na jeho zdraví, jeho uväznenie, či zosadenie, bude spadať práve pod tento zákon. Vinný zo zločinu zradných praktík mal byť i človek, či skupina ľudí, ktorí by nútili panovníka, aby proti svojej vôli odvolal ministrov a zákon mal byť vedený i proti tým, ktorí by spolupracovali s cudzou armádou pri prípravách jej invázie do Británie, alebo by sa snažili akýmkoľvek spôsobom zastrašovať obe komory parlamentu. Tento zákon sa mal uplatňovať nielen v prípade jasného zločinného aktu, ale i v prípade plánovaného zámeru, či naznačovania možného zločinu a to písomnou, alebo ústnou formou. Za zločin bolo v rámci tohto návrhu zákona považované i verejné poštvaťvanie ľudí proti panovníkovi, vláde, alebo ústave a k výkonu tohto zločinu opäť postačila písomná, či ústna forma prejavu. K usvedčeniu pritom stačili len dvaja svedkovia a prvé porušenie tohto zákona sa malo trestať ako prečin, avšak druhé porušenie by už znamenalo sedem rokov deportácie.¹¹⁰¹ Návrh tohto zákona bol jasne smerovaný proti aktivitám reformných spoločností a v prípade jeho schválenia by došlo k porušeniu slobody prejavu a tlače, čo si uvedomovala nielen opozícia, ale samozrejme i podporovatelia tohto návrhu. Lord Grenville vysvetľoval tento zákon ako obranu proti neustálemu rozširovaniu buričských publikácií a proti takým mítingom, na ktoré boli ľudia zvolávaní letákmi a kde rečníci plamenne agitovali, aby v poslucháčoch živili negatívne vášne proti vláde v zemi a dokonca i proti panovníkovi. Minister zahraničia pritom jasne zdôraznil, že zákon vznikol hlavne ako odpoveď na míting, ktorý sa konal na Kodaňských poliach a ktorého výsledkom bol útok na panovníka.¹¹⁰² „*Závoj bol ale konečne odhalený a teraz sme jasne videli cieľ takéhoto zhromaždenia, ktorý bol namierený priamo proti suverénovi tejto zeme.*“¹¹⁰³

Proti návrhu zákona okamžite vystúpila opozícia a lord Lauderdale, ktorý stál v jej čele argumentoval s tým, že ak bude tento zákon presadený, dôjde k nebezpečnému zásahu do ústavy. Podľa lorda neexistovalo žiadne spojenie medzi mítingom na Kodaňských poliach a medzi ohavným útokom proti kráľovmu sprievodu. Naopak si kládol otázku, či nie je táto legislatíva priamym útokom na privilégia Angličanov. Podľa lorda Lauderdalea neexistovalo údajne ani v dobe starého režimu vo Francúzsku niečo tak despotického, ako znenie tohto návrhu zákona. Jeho schválením bude

¹¹⁰¹ GOODWIN, s. 386.

¹¹⁰² COBBETT, *Parliamentary History of England*, Vol. XXXII, s. 244.

¹¹⁰³ Tamtiež, s. 245.

Británie uvrhnutá do skutočného teroru. Najprv vláda vnútila tejto zemi vojnu a teraz chcela zavádzať mimoriadne opatrenia proti vlastným obyvateľom.¹¹⁰⁴ Lord Lauderdale potom opäť zopakoval svoje presvedčenie, že neveril tvrdeniu o spojení medzi aktivitami LCS a útokom na kráľa. Reformátori mali s týmto incidentom asi toľko spoločného, ako kabinet Jeho Veličenstva. Potom sa ale opravil, pretože bol presvedčený, že Pittova vláda bola naopak desaťkrát viac zaangažovaná v tomto prípade, než akýkoľvek reformátor v zemi. Kabinet totiž uvrhol kráľovstvo do vojny, ktorá spôsobila rozsiahlu krízu a utrpenie hlavne prostých ľudí. Lord sa preto dôrazne spýtal, či bolo potom niečo zarážajúce na tom, ak sa nejakých tridsať, či päťdesiat tisíc ľudí rozhodlo riešiť svoje problémy práve útokom, ktorý smeroval proti kráľovmu sprievodu?¹¹⁰⁵ Lord Lauderdale svojim vystúpením zároveň predniesol hlavné argumenty opozície, ktoré zazneli neskôr i v Dolnej snemovni. Väčšina poslancov ale na rozdiel od lorda Lauderdale nevidela na navrhovanom zákone toľko negatív, podobne ako to bolo v prípade suspendovania Habeas Corpus. Podľa argumentov vlády sa malo jednať len o dočasné opatrenie, čo sa neskôr ukázalo ako pravdivé tvrdenie. Pittov kabinet bol pripravený razantne obmedziť práva Britov, pretože v danej chvíli nebol schopný zastaviť nápor agitácie radikálov iným spôsobom, ako práve represívnou legislatívou. Zákon bol schválený 13. novembra a čakalo sa už len na písomné schválenie z pera panovníka. Nepomohol ani následný protest podaní lordami Lauderdaleom, Bedfordom, Derbym, či Abingdonom, ktorí považovali zákon za rozsiahly zásah do ústavy kráľovstva a do práv jeho obyvateľov. Útok na kráľov kočiar pritom považovali len za falošnú zámienku k tomu, aby si vláda prostredníctvom novej legislatívy ešte viac upevnila svoje pozície.¹¹⁰⁶

Toto represívne opatrenie, ku ktorému sa vláda odhodlala až po štyroch rokoch existencie radikálnych reformných spoločností, doplňoval ešte *Zákon o buričských zhromaždeniach* (Seditious Meetings Act) a oba zákony tak vošli do histórie pod jednoduchým pomenovaním ako *Dva zákony* (Two Acts)¹¹⁰⁷. Druhý návrh zákona bol zameraný hlavne proti verejným zhromaždeniam, ktoré sa mali stať nelegálnymi v momente, ak by sa ho zúčastnilo viac ako päťdesiat ľudí a zhromaždenie by pritom nebolo oznámené miestnemu magistrátu. Ak by členovia magistrátu, ktorí by získali

¹¹⁰⁴ Tamtiež, s. 246.

¹¹⁰⁵ Tamtiež, s. 250.

¹¹⁰⁶ Tamtiež, s. 270–272.

¹¹⁰⁷ Oba zákony je možné nájsť tiež pod spoločným pomenovaním *Gagging Acts*, čo by sa dalo voľne preložiť ako umlčovacie zákony.

týmto zákonom značné právomoci, míting predsa len povolili, ešte by to neznamenal, že by sa na tomto zhromaždení mohlo slobodne diskutovať. Zákon totiž stanovil, že v prípade agitácie proti vláde, či ústave, malo byť takéto zhromaždenie uznané nelegálnym a okamžite rozpustené. Ak by na mieste zostalo i hodinu po ukončení takéhoto zhromaždenia dvanásť, či viacej osôb, mali byť potrestaní smrťou.¹¹⁰⁸ Zákon bol namierený nielen proti prípadným novým mítingom LCS, ale i proti zhromaždeniam jej divízií, ktoré počítali často okolo šesťdesiat členov a znenie tohto návrhu smerovalo i proti politickým prednáškam, ktorými bol povestný hlavne John Thelwall. Ak by sa totiž uskutočnila prednáška, na ktorej by sa vyberal vstupný poplatok a ktorá by svojim obsahom kritizovala jednanie vlády a jej politiky, alebo by sa zameriavala na sťažnosti o súčasných hospodárskych problémoch a nebola by pritom povolená aspoň dvoma členmi magistrátu, mala byť okamžite rozpustená. Vlastník prenajatej miestnosti a prednášajúci by museli zároveň pri každom porušení zákona zaplatiť pokutu sto libier. Zákon sa samozrejme nemal netýkať prednášok na univerzitách.¹¹⁰⁹ Oba tieto zákony znamenali jednoznačné porušenie slobody prejavu, tlače a zhromažďovania sa. Thelwall len rozhorčene konštatoval, že vláde sa dostalo konečne zámienky, ako obmedziť práva Britov. Podľa neho neboli príčinou nepokojov ani politické prednášky, ani verejné mítingy, ale ich skutočným dôvodom bol nedostatok chleba a vysoké ceny. Oba zákony tak boli podľa slov Thelwalla, výsledkom politickej ignorancie ministrov, pretože boli nasmerované hlavne proti ľuďom a ich právu sťažovať si. Dôvodom obecnej krízy nebola činnosť reformátorov, ale vedenie nepopulárnej vojny a politická korupcia.¹¹¹⁰

S návrhom druhého zákona predstúpil 10. novembra pred poslancov Dolnej snemovne ministerský predseda Pitt s tým, že podľa neho verejnosť vnímala so znepokojením útok na panovníka a snemovňa tak sama cítila, že bolo potrebné urobiť razantné opatrenia, ktoré by zabránili ďalšiemu takémuto zločinu. Ministerský predseda zdôraznil, že nadišla chvíľa, kedy bolo nanajvýš potrebné zabrániť novým buričským mítingom, ktoré vytvárajú atmosféru neloajálnosti a naplňujú mysle ľudí nespokojnosťou. Pitt tiež tvrdil, že mal nespochybniteľné dôkazy, ktoré podporovali jeho tvrdenie, že tieto šíriace sa myšlienky prestúpili nielen tento parlament, ale i celé kráľovstvo. Pitt tiež zároveň zdôrazňoval, že návrh zákona v žiadnom prípade

¹¹⁰⁸ CONE, s. 218.

¹¹⁰⁹ GOODWIN, s. 386.

¹¹¹⁰ THELWALL, s. 385–387.

nesmeruje k zmene, alebo posilňovaniu postavenia panovníka, ale k tomu, aby sa zabránilo budúcim buričským zhromaždeniam, ktorými ministerský predseda myslel hlavne mítingy organizované reformátormi. Podľa slov ministerského predsedu, bol jediným a hlavným cieľom týchto buričských zhromaždení, vstúpiť verejnosti nespokojnosť voči vláde a jej politike.¹¹¹¹

Na Pittové slová okamžite zareagoval Charles Fox, ktorý hneď na začiatku poslancov ubezpečil, že každý a teda i on sám, cítil rozhorčenie nad útokom proti kráľovmu sprievodu. Nemohol ale v žiadnom prípade súhlasiť s navrhovaným zákonom, ktorý mal podľa slov ministerského predsedu údajne zabezpečiť ústavu zeme. Zámienkou pre vznik toho zákona mal byť útok na panovníka, ktorý bol podľa vysvetlenia ministrov, výsledkom agitácie z mítingu na Kodaňských poliach. V skutočnosti ale do tejto chvíle nikto z nich neukázal jediný dôkaz, ktorý by toto tvrdenie podložil. Ak ale dôjde k schváleniu tohto zákona, bude podľa Foxa veľmi ťažké zachovať petičné právo a zároveň zaistiť, aby nedošlo k zneužívaniu tohto nového legislatívneho opatrenia. *„Pán Pitt vyhlásil, že konaniu týchto mítingom nebude zabráňované, budú len regulované. Pozor na regulovania! Myslím, že poznám práva človeka a práva Angličanov!“*¹¹¹² V sále snemovne sa na to ozvalo súhlasné volanie poslancov *„počujeme, počujeme ho!“*¹¹¹³. Fox ďalej pokračoval s tým, že veril v prirodzené práva človeka, ale ak bude spoločnosť o tieto privilégia pripravená, nebudú viacej existovať práva Angličanov a zanikne i Dolná snemovňa. Ten, kto podľa Foxa odmietal prirodzené práva, nemohol ani rozumieť, na akom základe mala stáť slobodná vláda. Ľudia mali podľa Foxa právo verejne diskutovať o svojich sťažnostiach a krivdách a rovnako tak mali privilégium obrátiť sa na parlament, či priamo na kráľa prostredníctvom petície. Fox sa ale po vypočutí argumentov ministerského predsedu Pitta začínal naopak obávať, že ak by bol zákon schválený, všetka moc rozhodovania sa bude sústrediť v rukách niekoľkých jedincov z magistrátu, ktorí budú rozhodovať o legálnosti, či nelegálnosti verejných zhromaždení, či prednášok.¹¹¹⁴ I napriek vášnivým Foxovým argumentom, bola Dolná snemovňa presvedčená, že zákony prinesú viacej pozitívneho, než negatívneho

¹¹¹¹ COBBETT, *Parliamentary History of England*, Vol. XXXII, s. 272–274.

¹¹¹² Tamtiež, s. 279.

¹¹¹³ Ak poslanci volali *„hear, hear“*, alebo *„hear him“*, čo znamenalo *„počujeme, počujeme ho“*, dávali tým najavo súhlas s rečníkom.

¹¹¹⁴ COBBETT, *Parliamentary History of England*, Vol. XXXII, s. 276–279.

a zákon bol prijatý v pomere 214:42.¹¹¹⁵ Pittov kabinet pritom podporili Portlandoví whigovia a skupina okolo Williama Wilberforca.

3.10. Kampaň proti „Dvom zákonom“

Zákony boli síce prijaté oboma komorami parlamentu, ale pokiaľ neboli potvrdené panovníkovým podpisom, stále ešte existovala šanca, že nevstúpia v platnosť. To bolo ale skôr utopické pranie, než realita, pretože prv, než vláda zákony v parlamente predniesla, radila sa o ich znení s panovníkom. Bolo teda veľmi pravdepodobné, že kráľ oba zákony podporí. I napriek tomu sa rozbehla obrovská verejná kampaň, ktorá sa rozdelila na tých, ktorí zákony podporovali a na ich odporcov. Výsledkom bolo množstvo petícií, ktorými bol parlament v krátkej dobe doslova zaplavený. Tie z nich, ktoré sa hlásili k obom zákonom, bolo asi šesťdesiatpäť, pričom na niektorých miestach vzniklo súbežne viacej petícií. Podporovateľov nových legislatívnych opatrení bolo podľa sčítania podpisov, 29 922. Petícií, ktoré naopak odmietali oba spomínané zákony, obdržala snemovňa deväťdesiatštyri a overených podpisov bolo 131 284.¹¹¹⁶ Ako sa ale ukázalo, petície neboli v danej chvíli natoľko rozhodujúce, aby dokázali zmeniť názor panovníka.

Oba zákony tiež na krátku dobu viedli k spolupráci medzi radikálmi a umiernenými zástancami reformy, ktorí v parlamente patrili k Foxovým prívržencom a súčasne i k členstvu bývalej whigovskej FOP. Práve parlamentná opozícia vedená Charlesom Foxom, zvolala hneď na druhý deň po vystúpení ministerského predsedu Pitta v Dolnej snemovni, míting do taverny *Crown and Anchor*. Za predsedu tohto zhromaždenia bol zvolený vojvoda Bedford. Ten následne prečítal rezolúcie, hlásiace sa k Foxovým argumentom, ktoré zazneli 10. novembra v Dolnej snemovni, ako reakcia proti Pittovmu predloženému návrhu zákona. Zákon proti buričským mítingom bol považovaný za útok na petičné právo a tým i na právo zhromažďovať sa a dôvod jeho existencie považovali Foxovi whigovia len za falošnú zámienku, aby mohla vláda obmedziť práva Britov a upevniť si tak vlastné postavenie. Prítomní whigovia preto navrhli, aby sa verejnosť zmobilizovala a aby zorganizovala rozsiahle petičné hnutie,

¹¹¹⁵ Tamtiež, s. 300.

¹¹¹⁶ *The History of Two Acts*, s. 826–827.

ktoré by ukázalo, aký odpor v skutočnosti verejnosť proti tejto represívnej legislatíve cítila.¹¹¹⁷ Na výzvu whigov verejnosť skutočne zareagovala a Dolná snemovňa obdržala 23. novembra petíciu, ktorú podpísalo 12.113 ľudí.¹¹¹⁸ Fox vtedy vystúpil v parlamente s plamennou rečou a obvinil ministrov, že predložením zmieňovaných zákonov smerovali k zrušeniu Listiny Práv a k podkopávaniu ústavy zeme. Fox si zároveň neprial, aby došlo k nejakým úpravám, či zmenám v rámci oboch zákonoch, pretože ak mali byť chválené, tak len v ich pôvodnej forme, aby bolo vidieť, že sa jednalo o jasný útok proti slobodám a právam obyvateľov tohto národa. „*Mojim prianím je, aby bol tento útok jasný, otvorený a zrozumiteľný pre všetkých ľudí. Neprajem si, aby bol jed týchto zákonov osladený, ale aby naopak ľudí varoval pred veľkým nebezpečenstvom namiereným proti nemu samotnému.*“¹¹¹⁹ Ak by si ale naopak ľudia oba zákony skutočne priali, ak by boli na takej úrovni, že by uprednostnili otroctvo pred slobodou a popreli tak súdržnosť so svojimi predkami, ktorí bojovali za súčasnú podobu ústavy, potom bol Fox ochotný vzdať sa svojej úlohy zástupcu ľudu a radšej bol pripravený odísť v pokoji na odpočinok, kde sa chcel tešiť s prítomnosti svojich priateľov.¹¹²⁰

Podobne ako rýchlo sa zmobilizovali opoziční whigovia, tak rýchlo zorganizovali nový míting proti schváleniu oboch zákonov i členovia LCS. Zhromaždenie bolo opäť zvolané na Kodaňské polia a v deň jeho konania, 12. novembra, sa na miesto mítingu dostavilo údajne až tristitisíc ľudí i keď niektoré noviny písali o oveľa nižšej účasti a informovali verejnosť asi „len“ o desiatich až stotisícoch prítomných.¹¹²¹ I napriek týmto odlišným údajom, sa jednalo o skutočne ohromné a zároveň najväčšie zhromaždenie, aké kedy londýnski radikáli dokázali zvolať. Rečníci, medzi ktorých patrili Thelwall, Ashley, či Hodgson, nabádali ľudí, aby zotrvali v proteste proti obom zákonom, ktoré obmedzovali ich základné práva a zároveň zdôrazňovali, aby verejnosť neustávala v kampani proti vedeniu vojny. Na mítingu bola opäť predložená adresa panovníkovi, prostredníctvom ktorej bol kráľ žiadaný, aby prepustil svojich ministrov, ktorí mu boli nielen zlými radcami, ale cielene ho viedli i proti záujmom jeho ľudu.¹¹²²

¹¹¹⁷ *The New Annual Register for the Year 1795*, London 1796, s. 99.

¹¹¹⁸ Tamtiež, s. 107–108.

¹¹¹⁹ COBBETT, *Parliamentary History of England*, Vol. XXXII, s. 382.

¹¹²⁰ Tamtiež, s. 382–383.

¹¹²¹ THALE, *Selections from the Papers of the London Corresponding Society 1792–1799*, s. 322.

¹¹²² Tamtiež, s. 323.

Do parlamentu prichádzali nielen protestné petície, ale i hlasy občanov, ktorí schválenie oboch zákonov podporovali. Medzi tie patrila i Deklarácia obchodníkov a bankárov, ku ktorej podpore sa pridali i ostatní obyvatelia Londýna a ktorá nazbierala 5850 podpisov. Dolná snemovňa zmieňovanú petíciu prejednávala 2. decembra. Obchodníci a finančníci síce ľutovali, že ich slobody mali byť obmedzené, ale na druhú stranu momentálny stav politickej i hospodárskej situácie tieto razantné patrenia vyžadoval. Podporovatelia tejto petície si boli istí, že oba zákony mali existovať len dočasne a ich fungovanie malo byť vždy len v záujme zabezpečenia anglických slobôd a tým i ústavy. Ľudia, ktorí sa rozhodli podporiť represívnu legislatívu zároveň verili, že poslanci parlamentu budú vedieť, kde sú hranice, ktoré nesmeli prekročiť.¹¹²³ I napriek tomu, že do parlamentu prišla prevaha petícií, ktoré odmietali nové legislatívne opatrenia, pre poslancov iste hrala hlavnú rolu skutočnosť, kto bol autorom a signatárom petícií. Finančníci a obchodníci museli jasne prevážiť nad získanými hlasmi ľudí, ktoré zorganizovali členovia radikálnej LCS na Kodaňských poliach. Koniec koncov tento prístup ukázala Dolná snemovňa už v máji v roku 1793, keď jasne odmietla jednať o petíciách, ktoré zorganizovali práve radikálne reformné spoločnosti v Anglicku a Škótsku a petíciu zo Sheffieldu, ktorý bol považovaný za „ložisko“ radikálov, dokonca odmietla i prijať. Preto nebolo ničím neobvyklé, že i v tomto prípade poslanci, vláda a napokon i panovník, pristupovali k petíciám vlažne a verejná mienka tak nehrala príliš veľkú rolu. Medzi signatármi bolo samozrejme množstvo ľudí bez volebného práva a ich názor tak nebol pre vedenie štátu príliš zaujímavý. Základom bolo, udržať v dobe hospodárskej krízy sociálne napätie v spoločnosti „na uzde“ a práve schválenie oboch zákon malo aspoň dočasne tieto problémy vyriešiť.

Posledný protestný míting LCS sa konal 7. decembra v Marylebone v Londýne. Zhromaždenia sa zúčastnil i Matthew Capbell Browne, bývalý delegát Britského konventu, ktorý pricestoval až zo Sheffieldu. Keď bol zvolený predsedom mítingu, vyslovil skoro prorocké slová keď prehlásil, že bol povolaný predsedáť poslednému ľudovému mítingu v rámci existujúcej ústavy.¹¹²⁴ Na mítingu bola opäť schválená adresa ľudu i panovníkovi,¹¹²⁵ ale toto zhromaždenie sa konalo už v dobe, kedy bolo

¹¹²³ Tamtiež, s. 109–110.

¹¹²⁴ DAVIS, Vol. II, s. 53.

¹¹²⁵ Tamtiež, s. 55–60.

jasné, že zákony budú čoskoro prijaté v platnosť a žiadne petície, ani mnohopočetné zhromaždenia na tom nič nezmenia.

Štyri dni pred kráľovým schválením oboch represívnych zákonov, sa 14. decembra konal generálny míting SCI, ktorá kvôli kritickej situácii ešte na krátku dobu oživila svoju činnosť. Míting bol ale skôr len symbolickým ukončením aktivít tejto reformnej spoločnosti, ktorej história siahala až do začiatkov 80. rokov. Členovia SCI schválili rezolúcie, ktorými dali jasne najavo, že oba represívne zákony boli nekompatibilné s ústavou a ak budú schválené, bude to „*smrteľná rana*“ pre slobody britského národa. Členovia generálneho výboru zároveň vyjadrili vieru, že by panovník mohol zmeniť svoj názor. Podľa nich totiž neexistovala lepšia príležitosť, ako by sa mohli jasnejšie prejavovať kráľovské privilégia, než práve v danom momente a to tým, že by panovník oba zákony odmietol. Rezolúcie SCI zároveň hlásali, že či už sa panovník rozhodne akokoľvek, ľudia by mali aj tak poslať Jeho Veličenstvu petíciu, aby rozpustil parlament, pretože to, ako jednoducho prešli tieto zákony oboma komorami, bolo jednoznačne v rozpore s národným záujmom. To bol zároveň pre autorov rezolúcií jasný dôkaz, že by mal byť parlament skutočne reformovaný. Členovia generálneho mítingu napokon na záver schválili poďakovanie whigovskej FOP a LCS za ich aktivity, ktoré si zasluhovali úctu celého národa.¹¹²⁶ Tieto rezolúcie boli posledným činom reformátorov pred tým, ako kráľ 18. decembra 1795 stvrdil svojim podpisom oba zákony, ktoré tým automaticky vošli v platnosť.

LCS sa po zavedení oboch zákonov ešte snažila prispôsobiť svoje aktivity tak, aby sa vyhla obvineniu z nelegálneho jednania,¹¹²⁷ pretože už len činnosť jej divízií, ktoré mali niekedy okolo päťdesiat členov, sa stávala protizákonnou. Spoločnosť však bola napokon tak komplikovane rozčlenená a rozdrobená, že jej aktivity začali strácať nielen zmysel, ale prestávali byť i pod kontrolou generálneho výboru.¹¹²⁸ Prílišná decentralizácia znamenala zároveň koniec činnosti LCS i všetkým jej podobným spoločnostiam, ktoré v tej dobe ešte existovali. Francis Place spomínal, ako po schválení zákonov nastal úbytok členstva a tým samozrejme i financií. Hlavnú úlohu hral strach a obavy z možných perzekúcií. Niektorí členovia z generálneho výboru sa ale podľa Placa ešte snažili zachrániť situáciu tým, že menoval delegátov, ktorí mali obchádzať jednania divízií a povzbudzovať ich členov k väčším aktivitám a hlavne

¹¹²⁶ *The History of Two Acts*, s. 767–768.

¹¹²⁷ EMSLEY, *Repression, 'Terror' and the Rule of Law in England*, s. 812.

¹¹²⁸ GOODWIN, s. 396.

k odvahe. Vyslanci výboru však zakrátko museli od svojich misií upustiť, pretože sa stávalo, že jeden delegát musel za večer navštíviť i tri divízií a účinok sa pritom zdal byť minimálnym.¹¹²⁹ Spoločnosť napokon musela uznať porážku a začiatkom roku 1796 jej aktivity utíchli. To však neznamenalo, že by LCS úplne zanikla, pretože časť jej predných členov vstúpila do „podzemia“ a v priebehu roku 1796 sa začali dokonca kontaktovať so Spojenými Írmi.¹¹³⁰ Tieto aktivity ale už boli na hranici legality a nemali s predchádzajúcou činnosťou LCS príliš spoločného. Čo sa týkalo využívania tzv. Dvoch zákonov, ich efekt bol spojený hlavne so zastrášaním. Zákon o zradných a buričských praktikách nebol nikdy využitý a Zákon o buričských zhromaždeniach sa uplatnil v roku 1796 proti Johnovi Binnsovi a Johnovi Galovi Jonesovi, ktorí boli na základe jeho porušenia zatknutí. Veľká porota z grófstva Warwick však odmietla proti obom obžalovaným mužom využiť toto nové legislatívne opatrenie a tak boli Binns i Jones obvinení len na základe šírenia buričských slov. Jones bol síce uznaný vinným, ale nebol odsúdený a Binns bol porotou oslobodený.¹¹³¹ I keď zákony neboli napokon priamo využívané, splnili svoj hlavný účel a to bolo zastrášenie a tým i utlmenie činnosti radikálnych spoločností.

¹¹²⁹ WALLAS, s. 25.

¹¹³⁰ DICKINSON, 49–50.

¹¹³¹ EMSLEY, *Repression, 'Terror' and the Rule of Law in England*, s. 813.

Záver

I keď sa britské radikálne reformné hnutie formovalo v 90. rokoch a ideologicky bolo zasiahnuté myšlienkami Francúzskej revolúcie, jeho korene siahali už do začiatku vlády Juraja III. Práve kvôli revolúcii na kontinente a šíreniu jej nových ideí občianskej spoločnosti, boli britskí radikáli neustále obviňovaní z propagácie „jakobinizmu“ na domácej pôde. Aby sa reformátori vyhli tejto nebezpečnej kritike, kvôli ktorej im neustále hrozila perzekúcia, obracali sa často práve k domácej reformnej tradícii a svoje politické argumenty čerpali z obdobia aktivít predných politikov, ktorí sa v 80. rokoch pokúšali presadiť parlamentnú reformu. Paradoxom však bola skutočnosť, že práve títo politici, ktorí patrili kedysi k horlivým zástancam reformy parlamentu, vystupovali v 90. rokoch najaktívnejšie proti činnosti nového reformného hnutia, presadzujúceho všeobecné volebné právo a ročný parlament. V skutočnosti ani jeden bod z programu radikálnej reformy 90. rokoch nebol ničím novým, čo by už nezaznelo a nebolo presadzované o dekádu skôr. To, čo činilo z radikálneho reformného hnutia v 90. rokoch taký „unikát“, bola práve ich orientácia na všetky vrstvy spoločnosti a teda i na pracujúcu triedu, ktorej chceli podľa vzoru Francúzskej revolúcie, priznať základné politické práva, ako bolo právo voliť. Reformné spoločnosti, ktoré vznikli na začiatku 90. rokoch na základe myšlienky Deklarácie práv človeka a občana, tak vybudovali členskú základňu z pracujúcej triedy, čím zároveň zbavovali politiku mýtu, že bola určená len pre privilegovaných.

Medzi najvýraznejšie reformné spoločnosti patrila Londýnska korešpondenčná spoločnosť, ktorú považovali niektorí historici dokonca za prvú robotnícku spoločnosť. Základom robotníckeho hnutia však bolo uvedomenie si vlastnej spoločenskej triedy a z toho vyplývajúcej sociálnej súdržnosti. Toto hnutie sa v skutočnosti zrodilo až v 19. storočí, v dobe najintenzívnejšej industrializácie. Radikáli z konca 18. storočia sa síce obracali na pracujúcu vrstvu, ale politika, či určitý politický program, nebol medzi prostými ľuďmi ešte chápaný ako možnosť dlhodobého nasledovania k presadeniu lepších životných podmienok. Ak nastali nejaké hospodárske problémy, väčšinou lokálneho charakteru, riešili ich ľudia tradične prostredníctvom násilností, či niekoľkodňových nepokojov, aby si tým dočasne vydobyli ekonomické úľavy. Pracujúca trieda ešte nepochopila, že jedinou možnosťou k trvalému zaisteniu lepších sociálnych i hospodárskych podmienok, je legislatívna

cesta. Politika tak i napriek agitačným snahám radikálov, zostávala pre verejnosť bez volebného práva stále nepochopená. I napriek týmto ideologickým neúspechom, znamenalo radikálne reformné hnutie prvý krok k budúcemu britskému robotníckemu hnutiu, Chartismu. Represívna legislatívna politika Pittovej vlády z polovice 90. rokov síce utlmila agitačné snahy radikálov, podobne ako mali na toto hnutie negatívny dopad i Napoleonské vojny, ale myšlienky radikálneho reformného hnutia znova naplno ožili v 30. rokoch 19. storočia. V tomto období už ale bola spoločnosť viacej pripravená a hlavne „zrelšia“ k prijatiu a pochopeniu zmyslu politiky a ideí občianskej spoločnosti.

Reformátori tak skončili v 90. rokoch podobne neúspešne, ako francúzski revolucionári, ktorí síce na rozdiel od britských radikálov dostali priestor k realizácii novej spoločnosti založenej na princípoch prirodzených práv a politickej rovnosti, ale v rámci zvrátenej idey „jednoty“, odmietli pluralitu názoru, ktorú považovali za znak frakcie a pôvodne mierumilovné a vznešené myšlienky, tak degenerovali do anarchie a teroru. Britské radikálne reformné hnutie, ktoré neskrývalo svoj obdiv k Francúzskej revolúcii, ale ktoré zároveň odmietalo neskoršiu jakobínsku republiku, bolo práve kvôli tejto inklinácii k revolučným myšlienkam, považované časťou britskej verejnosti a samozrejme i vládou, za hrozbu tradičného spoločenského a politického systému. Proti aktivitám reformátorov sa dokonca sformovala i časť verejnosti, ktorá sa hlásila k lojalizmu a tým i k plnej podpore vlády a tradičnej formy politiky. Radikáli tak boli vnímaní ako novátori a šíritelia revolučných republikánskych myšlienok. Tieto obvinenia sa síce neskôr ukázali ako mylné, to ale nezabránilo tomu, aby sa lojalizmus na istú dobu nesformoval do represívneho, často nelegálne jedajúceho hnutia. Vláda sa spočiatku v perzekúciách príliš neangažovala a aktivity prenechávala na lokálnych magistrátoch a lojalistických spoločnostiach. Po vstupe Británie do protifrancúzskej koalície, sa však situácia zásadne zmenila a ministri Pittovej vlády začali vnímať často silne profrancúzsku agitáciu reformátorov, ako symbol a nebezpečenstvo piatej kolóny v zemi. Kabinet tak musel sledovať so skutočnými obavami, stupňujúcu sa domácu protivojnovú kampaň miestnych reformátorov, ktorí otvorene vinili britskú vládu i parlament z neustále sa zhoršujúcej hospodárskej situácie v zemi a na klúde jej nepridávali ani írské protianglické nálady a obavy z možnej francúzskej invázie.

Pittova vláda tak napokon pod tlakom okolností pristúpila k presadeniu represívnych zákonov, ktoré i napriek tomu, že porušovali právo na

slobodu zhromažďovania sa, slobodu prejavu a tlače, získali podporu väčšiny parlamentu. Tento legislatívny krok, ktorý jednoznačne obmedzil základné britské práva obsiahnuté v Listine práv, nastoloval zároveň otázku, do akej miery a pri akých príležitostiach a či vôbec, môže vláda pristúpiť k takýmto reštriktívnym opatreniam. Zákony, ako sa ukázalo, mali fungovať len dočasne a v skutočnosti nedošlo ani k ich využitiu. Hlavným efektom tejto legislatívy bol strach z možnej perzekúcie, ktorý bol napokon hlavným dôvodom, prečo na počiatku roku 1796 utíchla činnosť radikálnych reformátorov.

Už súčasníci charakterizovali politiku vtedajšieho britského kabinetu ako „Pittovu vládu teroru“. Dokonca i parlamentná whigovská opozícia obviňovala ministrov z jasného porušovania Listiny práv a Richard Sheridan neváhal použiť prirovnanie Pittovej vlády k Výboru verejného blaha. To boli samozrejme veľmi silné a hlavne nepravdivé slová. Na rozdiel od jakobínskeho triumvirátu Robespierre–Couthon–Saint-Just, nevyužíval britský kabinet represívnu legislatívu ako súčasť idey, ktorú by chcel presadzovať. Teror bol totiž v podaní spomínaných jakobínskych vodcov, nedeliteľnou súčasťou ich ideológie, ktorou chceli vytvoriť novú spoločnosť a nového človeka-občana a to i za cenu potlačovania prirodzených práv a tým i za cenu životov ľudí, ktorí s ich novou víziou sveta nesúhlasili. Teror bol v podaní jakobínov prirodzenou súčasťou ich politiky i keď spočiatku bol využívaný hlavne k tomu, aby zastavil nezadržateľný hospodársky pád republiky a politický rozvrat v zemi. Neskôr sa však teror premenil na zbraň k presadzovaniu utopickej ideológie časti členov Výboru verejného blaha. V prípade Pittovej vlády sa síce tiež jednalo o snahu aspoň čiastočne vyriešiť problémy, ktoré v zemi vypukli nielen vplyvom zlej úrody, ale i pôsobením vojny na kontinente, ale kabinet v skutočnosti len prijal cestu dočasného zla, v prospech zachovania bezpečnosti zeme. Tento spôsob ochrany koniec koncov funguje dodnes a v skutočne demokratických krajinách sa vždy jedná len o dočasné a krátkodobé reštriktívne opatrenia. Jakobínska vláda vo Francúzsku bola naopak príkladom toho, ako sa dala zneužiť táto legislatíva v prospech niekoľkých jedincov.

Reformátori teda až do vstupu Británie do prvej protifrancúzskej koalície, mohli relatívne slobodne vystupovať a organizovať svoje mítingy a kampane. Vláda do roku 1794 priamo proti radikálom nezakročila, to ale neznamenalo, že by nebolo reformné hnutie nijak obmedzované. Ako už bolo povedané, represie namierené proti radikálom prevzali organizovaní lojalisti, ktorí často získavali na svoju stranu i ulicu. Hlavný argument, ktorý využívali lojalisti proti reformnému hnutiu, bola údajná snaha ich

predstavitel'ov rozvracať ústavu a to tým, že chceli zavádzať všeobecné volebné právo a rovnosť, ktorá mala byť podľa obvinení loajalistov majetková, avšak podľa slov radikálov sa malo jednať len o politickú rovnoprávnosť. Jedným z najdôležitejších bodov programu radikálneho reformného hnutia, ktorý bol ich odporcami ostro kritizovaný, bola však snaha o politické vzdelávanie širokej verejnosti. Otázkou ale zostávalo, čo presne znamenalo toto tzv. vzdelávanie, kto ho mal riadiť a kto mal určovať, čo je v politike dobré a čo zlé. Lojalisti preto obviňovali radikálov, že v ich podaní sa bude jednať len o manipuláciu verejnej mienky a že ich politická agitácia poštvie nemajetných ľudí proti tým, ktorí mali naopak hojnosť. Radikáli boli obviňovaní i z toho, že v ľuďoch vyvolávali zbytočne závisť, pretože im ukazovali, ako údajne zle žijú a ako by sa pritom mohli mať v skutočnosti lepšie.

Britské reformné hnutie tak podobne ako Francúzska revolúcia, zahájilo obdobie, kedy sa pozornosť začala obracať na nemajetných, bez volebného práva, pre ktorých bolo preto toto privilégium požadované. Na druhú stranu sa však v očiach týchto reformátorov i revolucionárov, stával ľud neomylným a kto sa prehlásil jeho hovorcom, mal i právo v mene národa trestať. Reformátori podobne ako francúzski revolucionári, hľadali hlavných vinníkov nespravodlivostí, ktoré v zemi existovali a neváhali ich otvorene pomenovať. Jednalo sa o aristokraciu, skorumpovaný parlament a zradných ministrov. Preto i keď sa reformátori hlásili k pokojnej ceste presadzovania parlamentnej reformy a revolúciu, ako formu boja jednoznačne odmietali, svojimi výrokmi a útokmi proti vláde mohli logicky naháňať časti majetnej verejnosti strach. Každý politický, či sociálny program, ktorý môže spočiatku znieť mierumilovne a jeho myšlienky vznešene, sa môže napokon pri presadzovaní zmeniť na útlak, či dokonca krviprelievanie, ako sa to stalo i v prípade Francúzskej revolúcie.

Britské reformné hnutie 90. rokoch 18. storočia bolo nepochybne i napriek neúspechu presadiť radikálnu parlamentnú reformu, dôležitou kapitolou pri formovaní modernej občianskej spoločnosti vychádzajúcich z Deklarácie práv človeka a občana a jeho myšlienky sa tak zaradili medzi základné piliere pri budovaní parlamentnej demokratickej spoločnosti v nasledujúcom storočí.

Bibliografia

1. Nevydané pramene

The National Archives (TNA)

TNA London, TS 24/3/35 – Treasury Solicitor: London Corresponding Society: Circular to Societies concerning Formation of a British Convention.

TS 24/2/35. Barlow to the London Corresponding Society with the Letter to the National Convention of France, Oct. 8, 1792.

TS 24/3/35. Report of Evidence, Mr Ford.

TS 24/3/35. A Sketch of Evidence against Tooke, Joyce, Bonney, Wardle, Sharpe, Pearson, Richter, Hardy, Thelwall and Testimony of Mr Adams, Secretary of the Society for Constitutional Information.

TS 24/3/35. Extract from Joel Barlow's Advice to the Privileged Order.

TS 24/3/35. A Letter to the National Convention of France on the Defects in the Constitution of 1791 and the Extent on the Amendments which ought to be applied, by Joel Barlow, Esq.

TS 24/3/35. A Report Drawn from the Proceedings of the Society for the Constitutional Information.

TS 24/3/35. Index of Bundle and Letters, 1793–94.

TS 24/3/35. State of Evidence of John Groves as to the Proceedings of the London Corresponding Society, from January 20 to May 2, 1794.

TS 24/3/35. Political Lectures, No. II., Sketches of the History of Prosecutions for Political Opinions, with Strictures on the Late Proceedings of the Court of Justiciary in Scotland, by John Thelwall.

TS 24/3/35, Meeting of Delegates of Constitutional Society in Leeds, May 28, 1793.

TS 24/3/35, Friends of the People and of Parliamentary Reform, by William Skirving, September 30, 1793.

TS 24/3/35. Letter from the Secretary of the Constitutional Society at Sheffield to the Secretary of the Society for Constitutional Information, November 1, 1793.

TS 24/3/35. Friends of the People, Mason Lodge, Blackfriar's Wynd, October 4, 1793.

TS 24/3/35, Letter from Alexander Calender to the Secretary of the London Corresponding Society Thomas Hardy, October 5, 1793.

TS 24/3/35, Letter from the Secretary of the London Corresponding Society Thomas Hardy to the Secretary of the Society for Constitutional Information Daniel Adams, October 5, 1793.

TS 24/3/35, Letter from the Secretary of the London Corresponding Society Thomas Hardy to Henry Buckle, Norwich, October 17, 1793.

TS 24/3/35, Letter from William Skirving to the United Political Societies in Norwich, November 7, 1793.

TS 24/3/35, Letter from the Secretary of the London Corresponding Society Thomas Hardy, November 23, 1793.

TS 24/3/35. Letter from Maurice Margarot to the London Corresponding Society, November 24, 1793.

TS 24/3/35. Letter from the Secretary of the London Corresponding Society Thomas Hardy to Maurice Margarot, November 28, 1793.

TS 24/3/35. Letter from Maurice Margarot and Joseph Gerrald to the Secretary of the London Corresponding Society Thomas Hardy, December 2, 1793.

TS 24/3/35. Letter from the Secretary of the London Corresponding Society Thomas Hardy to Maurice Margarot and Joseph Gerrald, November 15, 1793.

TS 24/3/35. Letter from the Secretary of the London Corresponding Society Thomas Hardy to Maurice Margarot and Joseph Gerrald, November 22, 1793.

TS 24/3/35. Letter from the Secretary of the London Corresponding Society Thomas Hardy to Maurice Margarot and Joseph Gerrald, November 29, 1793.

TS 24/3/35. Letter from Maurice Margarot to the London Corresponding Society, December 30, 1793.

TS 24/3/35. Letter from the Secretary of the London Corresponding Society Thomas Hardy to the Secretary of the Society for Constitutional Information Daniel Adams, March 22, 1793.

TS 24/3/35. Letter from Maurice Margarot to the Secretary of the Society for Constitutional Information Daniel Adams, January 2, 1793.

TS 24/3/35. Letter from the Secretary of the London Corresponding Society Thomas Hardy, Found in his House, May, 1794, London.

TS 24/3/35. Minutes of Resolutions, April 14, 1794 Chalk Farm, Papers found by Mr. Ford in Thelwall's House, May 13, 1794.

TS 24/3/35. Anonym to John Thelwall, 1794.

TS 24/3/35. Letter from the Society for Constitutional Information to Thomas Paine, 1792.

TS 24/3/35. Pamphlet, Theatre, Haymarket, February 17, 1794.

TS 24/3/35. Letter from Richard Ford, Esq., about Lecture of John Thelwall, May 6, 1794.

TS 24/3/35. Account of John Thelwall's Lecture in Compton Street, Soho on Thursday, March 21, 1794.

TS 24/3/35. The United Society of Parliamentary Reform at Norwich, April 14, 1794.

TNA London, TS 24/3/115 – Treasury Solicitor: Address from the National Convention of France to the British Soldiers and Sailors, undated.

TNA London, TS 24/3/28 – Treasury Solicitor: Address of the British Convention at Edinburgh, to the People of Great Britain, November 19, 1793.

TNA London, TS 24/9/10 – Treasury Solicitor: Sheffield Society for Constitutional Information.

TS 24/9/10. Letter from the Sheffield Society for Constitutional Society to the London Corresponding Society, May 26, 1792.

TS 24/9/10. Letter from the Editor of the Patriot, to the London Corresponding Society, June 14, 1792.

TS 24/9/10. Letter from the Sheffield Society for Constitutional Information, to the London Corresponding Society, June 5, 1792.

TNA, London. TS 24/9/8 – Treasury Solicitor: Miscellaneous Papers on Sedition Cases. London Corresponding Society. General. In Letters. London Society for Constitutional Information.

TS 24/9/8. Letter from the Manchester Constitutional Society, to the London Corresponding Society, May 16, 1792.

TS 24/9/8. Letter from the Norwich Revolution Society to the London Corresponding Society, December 25, 1792.

TNA London, TS 24/3/24 – Treasury Solicitor: Birmingham Society for Constitutional Information: Letter to Societies for Parliamentary Reform.

TS 24/3/24. At a Meeting of the Committee of the Birmingham Society for Constitutional Information, Held at the Hare and Hounds, Hill-Street, May 13, 1793.

TS 24/3/24. Birmingham Society for Constitution Information, First Instituted Nov. 20, 1792.

TNA London, TS 24/3/85 – Treasury Solicitor: Miscellaneous Papers on Sedition Cases. Printed Pamphlets or Tracts. Societies and other political Functions identified by Place. Sheffield: Resolutions of the Sheffield Society for Constitutional Information. Sheffield Society for Constitutional Information, at the Committee Meeting held this Day, and at all the District Meetings Which Compose this Society, February 13, 1793.

TNA London, PC 1/21/35B – Privy Council: Bundle marked “Treason” relating to the London Corresponding Society: Committee Minutes and Orders concerning Prisoners; Letters and Requests from Prisoners; Examinations of Witnesses and Suspects.

PC 1/21/35B. Minute on the Evidence of Captn. Monro and W. Metcalfe, May 15, 1794.

PC 1/21/35B. General Meeting of the London Corresponding Society, Held at the Globe Tavern Strand, on Monday the 20th Day of January, 1794.

PC 1/21/35B. Prisoners committed to the Tower, Newgate and York Castle, 1794.

PC 1/21/35B. Letter from Mrs. Hardy to the Privy Council, June 3, 1794.

PC 1/21/35B. Letter from Mrs. Hardy to the Privy Council, June 5, 1794.

PC 1/21/35B. William Baxter is allowed to visit his Brother John Baxter a Prisoner in Newgate, July 20, 1794.

PC 1/21/35B. John Horne Tooke is allowed to use Newspapers, June 5, 1794.

PC 1/21/35B. Letter from John Martin to the Privy Council, June 4, 1794.

PC 1/21/35B. Letter from John Richter to the Privy Council, May 30, 1794.

PC 1/21/35B. Letter from W. Richter to R. Ford, Tower, June 9, 1794.

PC 1/21/35B. The Letter from Mrs. Hardy to the Privy Council, June 10, 1794.

PC 1/21/35B. General Committee of the London Corresponding Society, Resolutions, June 5, 1794.

PC 1/21/35B. Examination of Daniel Adams, taken before Mr. Ford, July 7, 1794.

PC 1/21/35B. Information of George Williams, before Mr. Ford, July 5, 1794.

PC 1/21/35B. William Broomhead's Information, taken before Richard Ford, July 30, 1794.

PC 1/21/35B. Examination of William Camage, taken before Richard Ford, June 23, 1794.

PC 1/21/35B. Examination of William Camage and Henry Yorke with Evidence of Thomas Whitehorn, June 23, 1794.

PC 1/21/35B. Information of John Williams taken on Oath 11 June 1794, before the Lords of the Privy Council.

PC 1/21/35B. Letter from John Horne Tooke, Tower, June 10, 1794.

PC 1/21/35B. Letter from John Horne Tooke, Tower, June 9, 1794.

PC 1/21/35B. Information of William Sharpe, taken on Oath, June 11, 1794 before the Lords of the Privy Council.

PC 1/2/35B. List of Prisoners Committed to the Tower for Treason. Also, those who remain in Custody and are admitted to Bail, London, July 12, 1794.

PC 1/2/35B. Examination of Mr. Pearse, June, 1794.

TNA London, KB 33/6/4 – Court of King's Bench: London Corresponding Society and Pop-Gun Plot.

KB 33/6/4. A Subscription is opened for relief of the Wives and Children of Sundry Persons detained in Prison by the late Suspension of the Habeas Corpus Act, London, June 19, 1794.

KB 33/6/4. Letter from John Smith, Newgate, May 2, 1795.

TNA London, HO 42/23/14 – Home Office: Intelligence regarding the Charing Cross Club and its Irish President, and the Roles played by Cervantes, Pialat and Riou. The Writer sets out the Manifesto of The Friends of the Constitution, stating that Reformers are as dangerous as Republicans.

HO 42/23/14. Seditious Proceedings, Information from Robert Watt, 1792.

HO 42/23/14. Information from Henry Hutson, Esq., London 1792.

HO 42/23/14. Letter from William Groves, Dec. 2, 1792.

HO 42/23/14. Letter from William Stanes to Even Nepean, Dec. 3, 1792.

HO 42/23/14. Letter from Even Nepean to Richard Watts, Dec. 13, 1792.

HO 42/23/14. Letter from Even Nepean to rev. Philip Salters, Dec. 1, 1792.

HO 42/23/14. Croydon Constitutional Society, Dec. 4, 1792.

TNA London, HO 42/35/78 – Home Office: Letter from Thomas Turton, St George's Fields, reporting the Restoration of Tranquillity in the Neighbourhood, enclosing a Seditious Handbill given out amongst the Military on 13 July and 14 July, and Expressing Indebtedness to the Military for the Efficient Dispersal of the Mob Yesterday, including the Various Provincial Corps of the County who had assisted the Regular Troops, July 16, 1795.

TNA London, Death of Mrs. Hardy, Wife of Mr. Thomas Hardy, of Piccadilly, imprisoned in the Tower for High Treason. London, 1794, in: British Library, Digital Archive: <http://www.bl.uk/collection-items/on-the-death-of-mrs-hardy-a-radical-pamphlet>.

2. Vydané pramene (elektronické zdroje)

Parlamentné debaty a správy Tajného výboru

COBBETT William, *Parliamentary History of England: From the Norman Conquest, in 1066 to the Year 1803*, London 1817 – Vol. XXIX, XXX.

COBBETT William, *Parliamentary History of England: From the Norman Conquest, in 1066 to the Year 1803*, London 1818 – Vol. XXXI, Vol. XXXII.

First Report from the Committee of Secrecy, to whom the Several Papers Referred to in His Majesty's Message of the 12th of May, 1794, And which were Presented to the

House, by Mr. Secretary Dundas upon the 12th and 13th Days of the said Month, by His Majesty's Command, London 1794, [https://archive.org/details/firstsecond].

The Second Report from the Committee of Secrecy of the House of Commons: To Whom the Several Papers Referred to in His Majesty's Message of the 12th Day of May 1794, and which Were Presented (sealed Up) to the House, by Mr. Secretary Dundas, Upon the 12th and 13th Days of the Said Month, by His Majesty's Command, Were Referred: with an Appendix; and a Supplement and an Appendix: to which are Added the First and Second Reports of the Secret Committee of the House of Lords; with an Appendix, London 1794, [https://books.google.cz/books?id=].

Report of the Committee of Secrecy of the House of Commons, London 1799, [https://books.google.cz/books?id=8SZXAAAACAAJ&pg=PA26&dq=Report].

Memoáre, biografie a autobiografie

BINNS, John, *Recollections of the Life of John Binns, Twenty–nine Years in Europe and fifty– three Years in the United States, Philadelphia 1854, [https://archive.org/details/recollectionsofl00binn].*

COCKBURN, Henry, *Memorials of his Time, New York 1856, [https://archive.org/details/memorialshistim00cockgoog].*

DYER, George, *Slavery and famine, punishments for sedition; or, an account of New South Wales, and of the miserable state of the Convicts by Georgie Thompson, who sailed in the Royal Admiral, May, 1792, with some Preliminary Remarks and a Sketch of the Character of Thomas Fysche Palmer, B.D. late Senior Fellow of Queen's College, Cambridge. By George Dyer, Author of the Complaints of the Poor People of England, London 1794, [https://books.google.cz/books?id=xsNbAAAACAAJ].*

EATON, Isaac Daniel (Ed.), *Authentic Biographical Anecdotes of Joseph Gerrald, a Delegate to the British Convention in Scotland from the London Corresponding*

Society, and Who is now on His Passage to New Holland for Having Acted in that Capacity: 1794, Written by a Friend, who knew him in the Year 1765, London 1795, Reproduction from Library of Congress, Detroit 2010.

FERGUSON, Alexander, *The Honourable Henry Erskine, Lord Advocate for Scotland*, Edinburgh and London 1882, [<https://archive.org/details/honourablehenrye00fergrich>].

FLETCHER, Eliza Dawson–RICHARDSON, Mary Fletcher, *Autobiography of Mrs. Fletcher: With Letters and Other Family Memorials*, Edinburgh 1875, [<https://archive.org/details/autobiographymr00richgoog>].

GIFFORD, John, *A History of the Political Life of the Right Honourable William Pitt: Including Some Account of the Times in which He Lived*, Vol III, London 1809, [<https://books.google.co.uk/books?id=C7cvAAAAYAAJ&printsec=frontcover&hl>].

HARDY, Thomas, *Memoir of Thomas Hardy: Founder of, and Secretary to, the London Corresponding Society: for diffusing Useful Political Knowledge among the People of Great Britain and Ireland, and for Promoting Parliamentary Reform, From its Establishment, in Jan. 1792 until his Arrest, on a False Charge of High Treason, on the 12th of May, 1794*, London 1832, [<https://archive.org/details/memoirofthomasha00hard>].

HOLLAND, John–EVERETT, James, *Memoirs of the Life and Writings of James Montgomery: Including Selection from his Correspondence, Remains in Prose and Verse, and Conversations on Various Subjects*, Vol. I, London 1855, [<https://archive.org/details/memoirsoflifewri02holl>].

HUTTON William –HUTTON Catherine, *The Life of William Hutton, F.A.S.S., Including a Particular Account of the Riots at Birmingham in 1791: To which is Subjoined the History of His Family*. London 1816, [<https://books.google.cz/books?id=ihvAGUyPEVEC>].

MacKENZIE, Peter, *The life of Thomas Muir, Esq. Advocate, Younger of Huntershill, near Glasgow: One of the Celebrated Reformers of 179–93 who was tried for Sedition before the High Court of Justiciary in Scotland and sentenced to Transportation for Fourteen Years: With a Full Report of his Trial*, Glasgow 1831, [<https://archive.org/details/lifeofthomasmuir00mackiala>].

MADDEN, Richard Robert, *The United Irishmen, Their Lives and Times*, Dublin 1846, [https://books.google.cz/books?id=w_ABAAAAMAAJ&printsec=frontcover&hl=].

ROMILLY, Samuel, *Memoirs of the Life of Sir Samuel Romilly written by himself, with a selection from his Correspondence*, Edited by his Sons, Vol. I., Third Edition, London 1841, [<https://archive.org/details/memoirslifesirs00romigoog>].

SADLER, Thomas, *Diary, Reminiscences, and Correspondence of Henry Crabb Robinson*, Vol. III, Cambridge 2011.

STEPHENS, Alexander, *Memoirs of John Horne Tooke: Interspersed with Original Documents*, Vol. II, London 1813, [<https://archive.org/stream/memoirsjohnhorn03stepgoog#page/n7/mode/2up>].

THELWALL, Cecil, *The life of John Thelwall*, Vol. 1, Princeton 1837, [<https://books.google.cz/books?id=C7I8AAAAYAAJ&printsec=frontcover&hl=cs&source>].

TWISS, Horace, *The Public and Private Life of Lord Chancellor Eldon: With Selections from His Correspondence, by Horace Twiss, Esq., One of her Majesty's Counsel*, Vol. I, London 1844, [<https://books.google.cz/books?id=FyozAAAIAAJ>].

WALKER, Thomas, *A review of some of the political events which have occurred in Manchester, during the last five years: being a sequel to the trial of Thomas Walker, and others, for a conspiracy to overthrow the constitution and government of this country, and to aid and assist the French, being the King's enemies*, London 1794, [<https://archive.org/details/reviewofsomeofpo00walkuoft>].

WALLAS, Graham, *The Life of Francis Place 1771–1854*, New York 1919, [https://archive.org/details/lifeoffrancispl00wall].

WILBERFORCE, Robert Isaac–WILBERFORCE, Samuel, *The Life of William Wilberforce*. Vol II, London 1838, [https://archive.org/details/lifeofwilliamwil02wilb].

YOUNG, Arthur, *The autobiography of Arthur Young with Selection from his Correspondence*. London 1898, [https://archive.org/details/autobiographyofa00youn].

Pamflety, politické spisy a adresy

BARLOW, Joel, *Advice to the privileged orders in the several states of Europe, resulting from the necessity and propriety of a general revolution in the principle of government*, Part I, London 1792, [https://archive.org/details/advicetoprivileg00barluoft].

BURKE, Edmud, *Úvahy o revoluci ve Francii*, Brno 1997.

BURKE, Edmund, *Mr. Edmund Burke's Speeches at his Arrival at Bristol: and at the Conclusion of the Poll*, Vol. II, London 1775, [https://archive.org/details/mredmundburkessp00burkiala].

COOPER, Thomas, *A Reply to Mr. Burke's Invective Against Mr. Cooper, and Mr. Watt, in the House of Commons, on the 30th of April, 1792*, Manchester 1792, [https://archive.org/details/replytomrburkesi00coopuft].

EATON, Isaac Daniel (Ed.), *Politics for the People, Or, A Salmagundy for Swine*, Vol. I, London 1794, [https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=uc1.b378565].

GERRALD, Joseph, *A Convention the Only Means of Saving Us from Ruin in a Letter Addressed to the People of England*, London 1793, [<https://books.google.cz/books?id=LMJbAAAAcAAJ&pg=PP1&lpg>].

MACLEOD, Norman, *Letters from Colonel MacLeod, Member of Parliament for Inverness-Shire, to the to the Chairman of the Association for Parliamentary Reform in Scotland*, Edinburgh 1793, [<https://books.google.cz/books?id=FyVcAAAAcAAJ>].

MILLAR, John, *Letters of Crito on the Causes, Objects, and Consequences, of the Present War*, London 1796, [<https://books.google.cz/books?id=wuUAQAAMAAJ&pg=>].

MORE, Hannah, *Village politics. Addressed to all the Mechanics, Journeymen, and day Labourers, in Great Britain*, York 1792, [<https://books.google.cz/books?id=3BbAAAAQAAJ&printsec=frontcover&hl=cs&source>].

PAINE, Thomas, *Práve človeka*, Bratislava 1959.

PALEY, William, *Reason for Contentment; Address to the Labouring Party of the British Public*, London 1793, [<https://books.google.cz/books?id=0rtNA>].

REEVES, John, *Thoughts on the English Government: Addressed to the Quiet Good Sense of the People of England*, London 1795, [<https://archive.org/details/thoughtsonenglis00reeviala>].

THELWALL, John, *Sober Reflections on the Seditious and Inflammatory Letter of The Right Hon. Edmund Burke, to a Noble Lord. Addressed to the Serious Consideration of his Fellow Citizens*, London 1796, [<https://books.google.cz/books?id=f8BeAAAAcAAJ&pg=>].

VINCENT, William, *Short Hints upon Levelling. Extracted from Dr. Vincent's Discourse, Addressed to the People of Great Britain*, London 1792, [<https://books.google.cz/books?id=W8RbAAAAcAAJ>].

WYVILL, Christopher, *Political Papers, Chiefly Respecting the Attempt of the County of York, and other Considerable Districts, Commenced in 1779, and Continued during Several Subsequent Years, to Effect a Reformation of the Parliament of Great Britain*, Vol. II, York 1794, [<https://books.google.cz/books?id=oiQIAAAAQAAJ&printsec=f>].

YORK, Henry Redhead, *Thoughts on Civil Government: Addressed to the Disfranchised Citizens of Sheffield*, London 1794, [<https://books.google.cz/books?id=YMRbAAAACAAJ&pg>].

YOUNG, Arthur, *The Example of France, a Warning to Britain*, Fourth Edition, London 1794, [<https://books.google.cz/books?id=fwhCAAAAQAAJ&printsec=>].

YOUNG, Arthur, *Travels in France and Italy during the Years 1787, 1788 and 1789*, London 1792, [<http://socserv2.socsci.mcmaster.ca/econ/>].

The Tribune, a Periodical Publication, Consisting Chiefly of J. Thelwall Political Lectures. Taken in Short-hand by W. Ramsey, and Revised by the Lecturer, London 1795 [<https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=nyp.33433075884852>].

A Few Plain Questions, and a Little Honest Advice to the Working People of Great Britain, In: Association Papers Part I, London 1793, [<https://books.google.cz/books?id=ZXkPAAAAQAAJ>].

Address of the London Corresponding Society to the other Societies of Great Britain, United for Obtaining a Reform in Parliament, London 1792, [<https://books.google.cz/books?id=g-BbAAAQAAJ&printsec=>].

An Abstract of the History and Proceedings of the Revolution Society: In London. To which is Annexed a Copy of the Bill of Rights, London 1789, [https://books.google.cz/books/about/An_Abstract_of_the_History_and_Proceedin.html?].

The Correspondence of the Revolution Society in London, with the National Assembly, and with Various Societies of the Friends of Liberty in France and England, London 1792, [<https://books.google.cz/books?id=PjJYAAAACAAJ&pg>].

A Discourse on the Love of Our Country, delivered on Nov. 4, 1789, at the Meeting-house in the Old Jewry, to the Society for Commemorating the Revolution in Great Britain. Second Edition by Richard Price, London 1790, [<https://books.google.cz/books?id=DMBbAAAACAAJ&pg=PA3&lpg=PA3&dq=A+Disc>].

The History of Two Acts, Entitled, an Act for the Safety and Preservation of His Majesty's Person and Government Against Treasonable and Seditious Practices and Attempts: And an Act for the More Effectually Preventing Seditious Meetings and Assemblies, London 1796, [<https://books.google.cz/books?id=FOkAQAAMi>].

Association Papers. Part I. Publications Printed by Special Order of the Society for Preserving Liberty and Property Against Republicans and Levellers, Part II. A Collection of Tracts. Addressed to All the Loyal Associations, London 1793, [<https://books.google.cz/books?id=ZXkPAAAAQAAJ&printsec>].

Proceedings of the Association for Preserving Liberty and Property against Republicans and Levellers, Number I, London 1792 [<https://books.google.cz/books?id=OuBbAAAQAAJ&printsec=frontcover&hl=>].

A Complete Refutation of the Malevolent Charge, Exhibited Against the Friends of Reform in and about Sheffield; with some Reflections on the Declaration Agreed to at the Cutlers-Hall. On Monday, December 31, 1792. By a Member of the Constitutional Society, Sheffield 1792, [<https://books.google.cz/books?id=oMJbAAAACAAJ&pg>].

A Declaration of Rights, and An Address to the People. Approved of by a Number of the Friends of Reform in Paisley, 1790, Reproduction from John Rylands University Library of Manchester, Detroit 2010.

Authentic Copies of a Declaration of the Rights of Englishmen; a Bill for a Reform in Parliament: and a Letter to Lieut. Col. Sharman, by His Grace the Duke of Richmond. To which is Subjoined, Extracts from the Speech of the Right Hon. William Pitt, on a Reform of Parliament, London 1794, [<https://books.google.com.mt/books?id=Bv>].

An Account of the Proceedings of the British Convention: Held in Edinburgh, the 19th of November, 1793. By a Member. [<https://books.google.cz/books?id=fcZbAAAACAAJ&pg=PA7&lpg=>].

The Minutes of the Proceedings of the General Convention of the Delegates, from the Societies of the Friends of the People throughout Scotland. At their Several Sitzings in Edinburgh, on the 11=13 of December, 1792. Edinburgh 1793, Reproduction from John Rylands University Library of Manchester, Detroit 2010.

Minutes of the General Convention of the Friends of the People in Scotland. At their Several Sitzings in Edinburgh, 30th April, 1st and 2d May, 1793. Edinburgh 1793, Reproduction from British Library, Detroit 2010.

Proceedings of the Society of Friends of the People: Associated for the Purpose of Obtaining a Parliamentary Reform, in the Year 1792, London 1793, [<https://archive.org/details/proceedingsofsoc00sociuoft>].

Súdne procesy

COCKBURN, *An Examination of the trials for sedition which have hitherto occurred in Scotland*, Vol. I. Edinburgh 1888, [<https://archive.org/details/anexami>].

HOWELL, Thomas Bayly, *A Complete Collection of State Trials and Proceedings for High Treason and Other Crimes and Misdemeanors: From the Earliest Period to the Year 1783, with Notes and Other Illustrations*, Vol. XXV, London 1818, [<https://books.google.cz/books?id=-LcrAQAAMAAJ&printsec=frontcover&hl>].

The Declaration and Confession of Robert Watt, Written, Subscribed and Delivered by Himself, the Evening before his Execution, for High Treason, at Edinburgh, October 15, 1794. [<http://lawcollections.library.cornell.edu/trial/catalog/sat:2702>].

The Genuine Trial of Thomas Hardy, for High Treason, At the Sessions House in the Old Bailey, From October 28 to November 5, 1794, Vol. I–II, London 1795, [<https://books.google.gg/books?id=LSFLAAAAMAAJ&printsec=frontcover&hl=cs&source>].

The Trial of John Horne Tooke, on a Charge of High Treason: Containing the Whole of the Proceedings of Each Day at the Old-Bailey, London 1794, [<https://books.google.cz/books?id=NoE5XolgO6kC&printsec=frontcover&dq=the+>].

The trial of Joseph Gerrald, Delegate from the London Corresponding Society, to the British Convention. Before the High Court of Justiciary at Edinburgh, On the 3d, 10th, 13th and 14th of March, 1794. For Sedition, New York 1794, [<https://books.google.cz/books?id=XwGgAAAAMAAJ&pg=PA1>].

The trial of Maurice Margarot: before the High Court of Justiciary, at Edinburgh, on the 13th and 14th of January, 1794, on an indictment for seditious practices, London 1794, [<https://archive.org/details/trialofmauricema00margrich>].

The Trial of William Skirving, Secretary to the British Convention, Before the High Court of Justiciary, on the 6th and 7th of January, 1794, for Sedition: With an Original Memoir, and Notes, Glasgow 1836, [<https://books.google.cz/books?id=>].

The Trial of the Rev. Thomas Fyshe Palmer, before the Circuit Court of Justiciary, held at Perth, on the 12th and 13th September, 1793 on an Indictment for Seditious. Edinburgh 1793, [<https://books.google.cz/books?id=kptbAAAAQAAJ&>].

Edície prameňov

- DAVIS, Michael T. (Ed.), *London Corresponding Society 1792–1799*, Vol. I–VI. London 2002.
- FONER, Philip S. (Ed.), *The Complete Writings of Thomas Paine*, Vol. II. New York 1945.
- THALE, Mary (Ed.), *Selections from the Papers of the London Corresponding Society 1792–1799*. Cambridge 1983.

Dobová tlač

The New Annual Register, or, General Repository of History, Politics, and Literature for the Year 1791, 1792, 1793, 1794, 1795, [<https://catalog.hathitrust.org/Record/011570321>].

The Scots Magazine, Vol. LIV, Edinburgh 1792, Vol. LVI, Edinburgh 1794, [<https://catalog.hathitrust.org/Record/008922253>].

The Times – TNA London, Digital Archive.

The Times (London, England), “France”, Monday, September 10, 1792, the Times Digital Archive, [<http://find.galegroup.com/ttda/infomark.do?>].

The Times (London, England), Friday, November 30, 1792, the Times Digital Archive, [<http://find.galegroup.com/ttda/infomark.do?>].

The Times (London, England), “Britons!”, December 3, 1792, the Times Digital Archive, [<http://find.galegroup.com/ttda/infomark.do?>].

The Times (London, England), “High Treason”, December 6, 1794, the Times Digital Archive, [<http://find.galegroup.com/ttda/infomark.do?>].

The London Chronicle for the Year 1792, Vol. LXXI, London 1792, [<https://catalog.hathitrust.org/Record/000535552?type>].

The Morning Chronicle – TNA London, Digital Archive.

Morning Chronicle (London, England), Thursday, November 6, 1794, Morning Chronicle Digital Archive, [<http://find.galegroup.com/ttda/infomark.do?>].

The Critical Review, or, Annals of Literature, Vol. VI, London 1792, [<https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=njp.32101076402567>].

The Register of the Times, or: Political Museum, Vol. I., London 1794, [<https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=uc1.a0001916808>].

4. Odborné publikácie

- ALLAN, David, *Scotland in the Eighteenth Century: Union and Enlightenment*, Routledge 2014.

- ANDREWS, Stuart, *The British Periodical Press and the French Revolution, 1789-99*, London 2000.

- BAYLEN, Joseph O.– GOSSMAN, Norbert, *Biographical Dictionary of Modern British Radicals*, Vol. I, 1770–1830, New Jersey 1979.

- BLACK, E. Charlton, *The Association, British Extraparliamentary Political Organization 1769–1793*, Harvard 1963.

- BLAKEMORE, Steven, *Crisis in Representation: Thomas Paine, Mary Wollstonecraft, Helen Maria Williams, and the Rewriting of the French Revolution*, London 1997.

- BROICH, Ulrich–DICKINSON, H. T. – HELLMUTH, Eckhart–SCHMIDT, Martin (Ed.), *Reactions to Revolutions: The 1790s and Their Aftermath*, Münster 2007.

- CANNON, John, *Parliamentary Reform 1640–1832*, Cambridge 1973.

- CLAEYS, Gregory, *The French Revolution debate in Britain: the origins of modern politics*, New York 2007.

- CLAEYS, Gregory, *Thomas Paine: Social and Political Thought*, Boston 1989.

- CLUNY, Frank, *The Scottish Martyrs, Their Trials and Transportations to Botany Bay*, Melbourne 1969.

- COBBAN, Alfred (Ed.), *The Debate on the French Revolution, 1789–1800*, London 1950.

- CONE, Carl B., *The English Jacobins, reformers in late 18th century England*, New York 2010.
- DANN, Otto – DINWIDDY, John, *Nationalism in the Age of French Revolution*. London 1988.
- DAVIS, Michael T.–PICKERING, Paul A., *Unrespectable Radicals? Popular Politics in the Age of Reform*, Ashgate 2008.
- DICKINSON, Harry Thomas, *British Radicalism and the French Revolution 1789–1815*. New York 1985.
- FURET, François, *Francouzská revoluce I. díl: Od Turgota k Napoleonovi 1770–1814*, Praha 2004
- GEE, Augustin, *The British Volunteer Movement, 1794–1814*, Oxford 2003.
- GOODWIN, Albert, *The Friends of Liberty, the English Democratic Movement in the Age of the French Revolution*, London 1979.
- GWYN, A. Williams, *Artisans and Sans-Culottes, Popular Movements in France and Britain during the French Revolution*, London 1789.
- HARRIS, Bob, *The Scottish People and the French Revolution*, Routledge 2015.
- HATTENHAUER, Hans, *Evropské dějiny práva*. Praha 1998.
- HROCH, Miroslav– KUBIŠOVÁ, Vlasta, *Velká Francouzská revoluce a Evropa 1789/1800*, Praha 1990.
- HUNTOVÁ, Lynn, *Francouzská revoluce, Politika, kultura, třída*, Brno 2007.
- KEENAN, Desmond, *The Grail of Catholic Emancipation 1793 to 1829*. Bloomington 2002.
- KOVÁŘ, Martin, *Velká Británie v éře Roberta Walpola. K vývoji britského státu a britské společnosti v první polovině 18. století*, Praha 2004.
- KUKLÍK, Jan–SELTENREICH, Radim, *Dějiny angloamerického práva*, Praha 2011.
- MATHIEZ, Albert, *Francouzská revoluce*, Praha 1952.
- McFARLAND, E. W., *Ireland and Scotland in the Age of Revolution*, Edinburgh 1994.
- MEIKLE, Henry W., *Scotland and the French Revolution*, Glasgow 1912.
- MORGAN, Kenneth O., *Dějiny Británie*, Praha 2008.
- MORI, Jennifer, *Britain in the Age of the French Revolution 1785–1820*, London 2000.

- MORRIS, Marilyn, *The British Monarchy and the French Revolution*. Yale University Press, 1998.
- NAVICKAS, Katrina, *Protest and the Politics of Space and Place, 1789–1848*, Oxford 2017.
- PALMER, R. P., *The Age of the Democratic Revolution: A Political History of Europe and America, 1760–1800*, Vol. I, II, London 1964.
- PHILP, Mark, *Reforming Ideas in Britain: Politics and Language in the Shadow of the French Revolution, 1789–1815*, Cambridge 2013.
- PLASSART, Anna, *The Scottish Enlightenment and the French Revolution*, Cambridge 2015.
- POTTER, Harry, *Law, Liberty and the Constitution: A Brief History of the Common Law*, Woodbridge 2015.
- ROYLE, Edward, *Revolutionary Britannia? Reflections on the threat of revolution in Britain, 1789–1848*, Manchester 2000.
- SCHAMA, Simon, *Občané, kronika Francouzské revoluce*, Praha 2004.
- SHOEMAKER, Robert Brink, *The London Mob: Violence and Disorder in Eighteenth-century England*, London 2004.
- SMITH George B. (Ed.), *The Dictionary of National Biography (DNB)*, Vol. 20. London 1889, [<https://archive.org/details/dictionaryofnati20stepuoft>].
- TALMON, Jacob Leib, *O původu totalitní demokracie: Politická teorie za Francouzské revoluce a po ní*, Praha 1998.
- THOMIS, I. Malcolm – HOLT, Peter, *Threats of Revolution in Britain 1789–1848*, Cambridge 1977.
- THOMPSON, Edward Palmer, *The Making of the English Working Class*, New York 1966.
- TINKOVÁ, Daniela, *Revoluční Francie 1787–1799*, Praha 2008.
- TREVELYAN, George Macaulay, *Lord Grey of the Reform Bill: Being the Life of Charles, Second Earl of Grey*, London 1920.
- WRIGHT, D. G., *Popular radicalism, The working-class experience, 1780–1880*. New York 1988.

5. Odborné články

- ALGER, J. G., *The British Colony in Paris, 1792–93*, in: *The English Historical Review*, Vol. 13, No. 52, Oxford 1898.
- BEEDELL, A. V., *John Reeves's prosecution for a seditious libel, 1795–6: a study in political cynicism*, in: *The Historical Journal*, Vol. 36, No. 4, Cambridge 1993.
- BOOTH, Alan, *Food Riots in the North-West of England 1790–1801*, in: *Past and Present*, No. 77, Oxford 1977.
- BURWICK, Frederic, *The Language of High Treason: Thomas Hardy, John Horne Tooke, and the Edinburgh Seven*, in: *Huntington Library Quarterly*, Vol. 63, No. 3, *British Radical Culture of the 1790s*, Philadelphia 2000.
- BUTTERFIELD, Herbert, *Charles James Fox and the Whig Opposition in 1792*, in: *The Cambridge Historical Journal*, Vol. 9, No. 3, Cambridge 1949.
- COOKSON, John Ernest, *The English Volunteer Movement of the French Wars, 1793–1815*, in: *The Historical Journal*, Vol. 32, No. 4, Cambridge 1989.
- DAVIS, Michael T, *“I Can Bear Punishment”*: *Daniel Isaac Eaton, Radical Culture and the Rule of Law, 1793–1812*, in: *Crime, Punishment and Reform in Europe, Criminal Justice History*, Vol. 18., Santa Barbara 2003.
- DUFFY, Michael, *William Pitt and the Origins of the Loyalist Association Movement of 1792*, in: *The Historical Journal*, Vol. 39, No. 4, Oxford 1996.
- EMSLEY, Clive, *An Aspect of Pitt's 'Terror': Prosecutions for Sedition during the 1790s*, in: *Social History*, Vol. 6, No. 2, Oxford 1981.
- EMSLEY, Clive, *Repression, 'Terror' and the Rule of Law in England during the Decade of the French Revolution*, in: *Social History*, Vol. 6, No. 2, Oxford 1981.
- EMSLEY, Clive, *The Home Office and Its Sources of Information and Investigation 1791–1801*, in: *The English Historical Review*, Vol. 94, No. 372, Oxford 1979.
- EMSLEY, Clive, *The London 'Insurrection' of December 1792: Fact, Fiction, or Fantasy?* in: *The Journal of British Studies*, Cambridge 1978.
- EPSTEIN, James–KARR, David, *Playing at Revolution: British “Jacobin” Performance*, in: *The Journal of Modern History*, Vol. 79, No. 3, Chicago 2007.
- GALLOP, Geoffrey, *Ideology and the English Jacobins: The Case of John Thelwall*, in: *Enlightenment and Dissent*, No. 5, 1986.

- GINTER, Donald E., *The Loyalist Association Movement of 1792–93 and British Public Opinion*, in: *The Historical Journal*, Vol. 9, No. 2, Cambridge 1966.
- HARLING, Philip, *The Law of Libel and the Limits of Repression, 1790-1832*, in: *The Historical Journal*, Vol. 44, No. 1, Cambridge 2001.
- HONE, J. Ann, *For the Cause of Truth: Radicalism in London 1796-1821*, in: *The Journal of Modern History*, Vol. 56, No. 1, Chicago 1984.
- JOHNSTON, Kenneth R., *The First and Last British Convention*, in: *Romanticism*. Vol. 13, No 2. Edinburgh 2007.
- LEASK, Nigel, *Thomas Muir and “The Telegraph”: Radical Cosmopolitanism in 1790s Scotland*, in: *History Workshop Journal*, No. 63, Oxford 2007.
- MITCHELL, Austin, *The Association Movement of 1792–3*, in: *Historical Journal*, Vol. 4, No. 1, Cambridge 1961.
- MORI, Jennifer, *Language of Loyalism: Patriotism, Nationhood and the State in the 1790s*, in: *The English Historical Review*, Vol. 118, No. 475, Oxford 2003.
- O’ GORMAN, Frank, *The Paine Burnings of 1792–93*, in: *Past and Present*, No. 193, Oxford 2006.
- PENTLAND, Gordon, *Patriotism, Universalism and the Scottish Conventions, 1792–1794*, in: *History*, Vol. 89, No. 295, New Jersey 2004.
- RAPPORT, M., *Loyal Catholics and Revolutionary Patriots: National Identity and the Scots Revolutionary Paris*, in: *Journal of Irish and Scottish Studies, Centre for Irish and Scottish Studies*, Vol. 2, No. 1, Aberdeen 2008.
- ROBINSON, Eric, *An English Jacobins: James Watt, Junior, 1769–1848*, in: *The Cambridge Historical Journal*, Vol. 11, No. 3, Cambridge 1955.
- ROSE, R. Barrie, *The “Red Scare” of the 1790s: The French Revolution and the “Agrarian Law”*, in: *Past & Present*, No. 103, Oxford 1984.
- ROSE, R. Barrie, *The Priestley Riots of 1791*, in: *Past & Present*, No. 18, Oxford 1960.
- RUDÉ, George, *The London Mob’ of the Eighteenth Century*, in: *The Historical Journal*, Vol. 2, No. 1, Cambridge 1959.
- SCHÜRER, Norbert, *The Storming of the Bastille in English Newspapers*, in: *Eighteenth-Century Life*, Vol. 29., No. 1, Durham 2005.
- SCRIVENER, Michael, *John Thelwall and Popular Jacobin Allegory, 1793–95*, in: *ELH*, Vol. 67, No. 4, Baltimore 2000.

- SMITH, Ken Edward, *Political Language in the Revolution Controversy*, in: *Enlightenment and Dissent*, No. 4, 1985.
- SUTHERLAND, Arthur E., *British Trials for Disloyal Association During the French Revolution*, in: *Cornell Law Review*, Vol. 34, No 3, Ithaca 1949.
- THALE, Mary, *London debating Society in the 1790s*, in: *The Historical Journal*, Vol. 32, No. 1, Cambridge 1989.
- THOMPSON, Edward Palmer, *Hunting the Jacobin Fox*, in: *Past & Present*, No. 142, Oxford 1994.
- WEINSTEIN, Benjamin, *Popular Constitutionalism and the London Corresponding Society*, in: *Albion: A Quarterly Journal Concerned with British Studies*, Vol. 34, No.1, Boone 2002.
- WESTERN, John R., *The Volunteer Movement as an Anti-Revolutionary Force, 1793–1801*, in: *The English Historical Review*, Vol. 71, No. 281, Oxford 1956.
- YUVAL, Amnon, *Between Heroism and Acquittal: Henry Redhead Yorke and the Inherent Instability of Political Trials in Britain during 1790s*, in: *Journal of British Studies*, Vol. 50, No. 3, Cambridge 2011.

Zoznam skratiek

FOP	Friends of the People
LCS	London Corresponding Society
SCI	Society for Constitutional Information
TNA	the National Archives

Obrazová príloha

Portréty reformátorov

1. **John Horne Tooke** (1736–1812), člen SCI
2. **Joseph Gerrald** (1763–1796), (S.W. Reynolds, 1794), člen LCS
3. **Thomas Hardy** (1752–1832), 1794, člen LCS
4. **Thomas Hardy**, portrét z neskoršej doby, začiatok 19. storočia
5. **John Thelwall** (1764–1834), 1794, člen LCS
6. **John Thelwall**, portrét z neskoršej doby, začiatok 19. storočia
7. **Maurice Margarot** (1745–1815), člen LCS
8. **John Gale Jones** (1769–1838), publikované v roku 1798, člen LCS
9. **John Richter** (?–1830), 1794, člen LCS
10. **Daniel Isaac Eaton** (1753–1814), autor a vydavateľ radikálnej tlače
11. **Francis Place** (1771–1854), portrét z neskoršieho obdobia, 19. storočie, člen LCS
12. **Thomas Walker** (1749–1817), 1794, člen Manchesterskej ústavnej spoločnosti
13. **Henry Redhead Yorke** (1772–1813), člen Sheffieldskej SCI
14. **Joseph Gales** (1761–1841), člen Sheffieldskej SCI
15. **Thomas Muir of Hunters Hill** (1765–1799)
16. **Thomas Muir of Hunters Hill**, (D. Martin, kresba kriedou, 1790)
17. **Thomas Fyshe Palmer** (1747–1802), 1793
18. **William Skirving** (1745–1796), 1794, tajomník Britského konventu

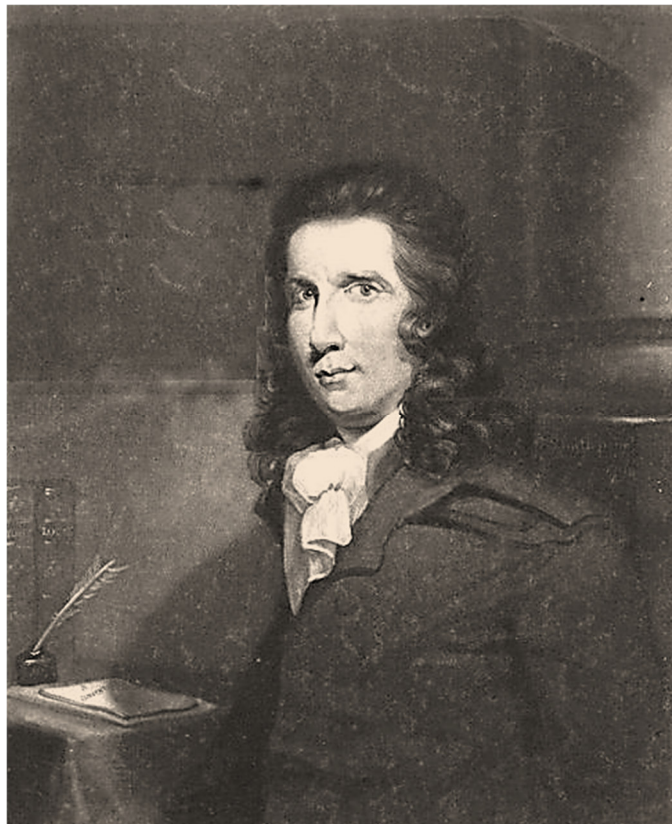
Portréty členov vlády, sudcov a členov whigovskej FOP

19. **William Pitt ml.** (1759–1806), ministerský predseda (1783–1801; 1804–1806)
20. **William Wyndham Grenville** (1759–1834), minister zahraničia (1791–1801)
21. **Henry Dundas** (1742–1811), minister vnútra (1791–1794)
22. **Charles James Fox** (1749–1806)
23. **Richard Brinsley Butler Sheridan** (1751–1816)
24. **Charles Grey** (1764–1845), 1794
25. **Thomas Erskine** (1750–1823)
26. **Robert McQueen Lord Braxfield** (1722–1799), sudca tzv. škótskych martýrov
27. **Sir John Scott** (1751–1838), generálny prokurátor londýnskych procesov z velezrady, 1794

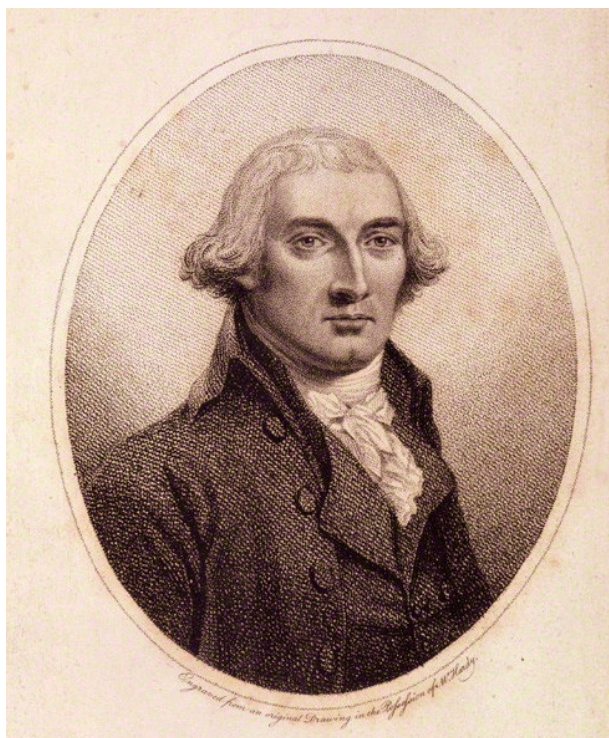
Portréty reformátorov

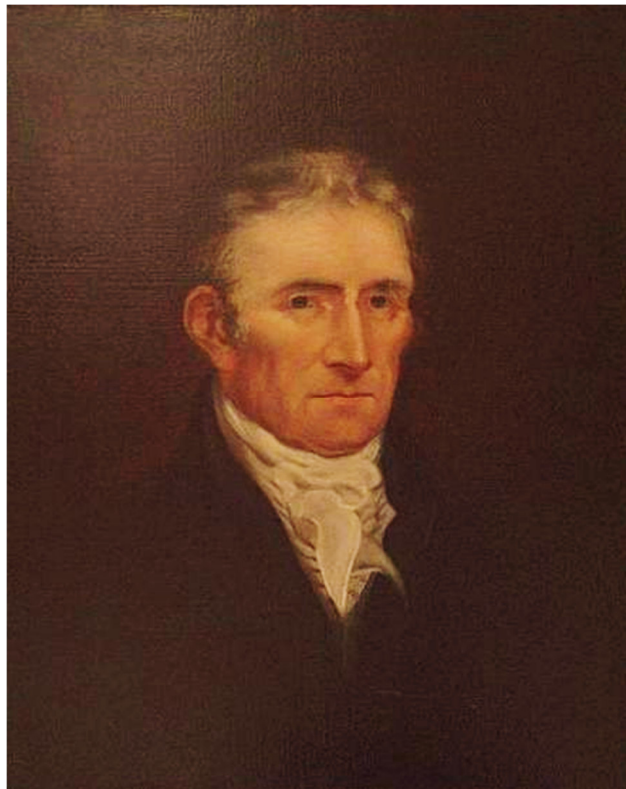
1. **John Horne Tooke** (1736–1812), člen SCI

2. **Joseph Gerrald** (1763–1796), (S.W. Reynolds, 1794), člen LCS

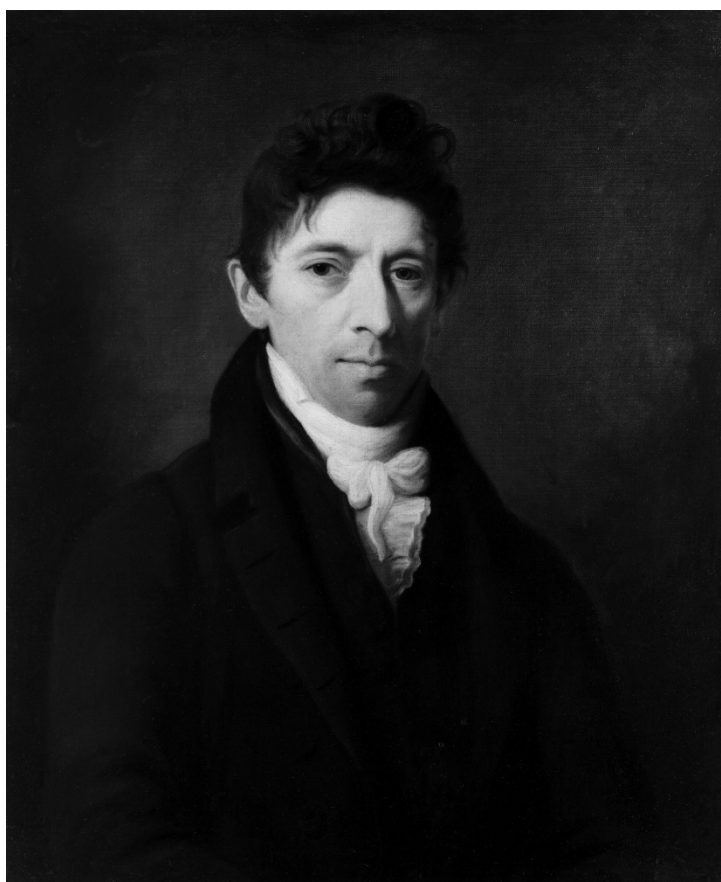
3. **Thomas Hardy** (1752–1832), 1794, člen LCS

4. **Thomas Hardy**, portrét z neskoršej doby, začiatok 19. storočia

5. **John Thelwall** (1764–1834), 1794, člen LCS

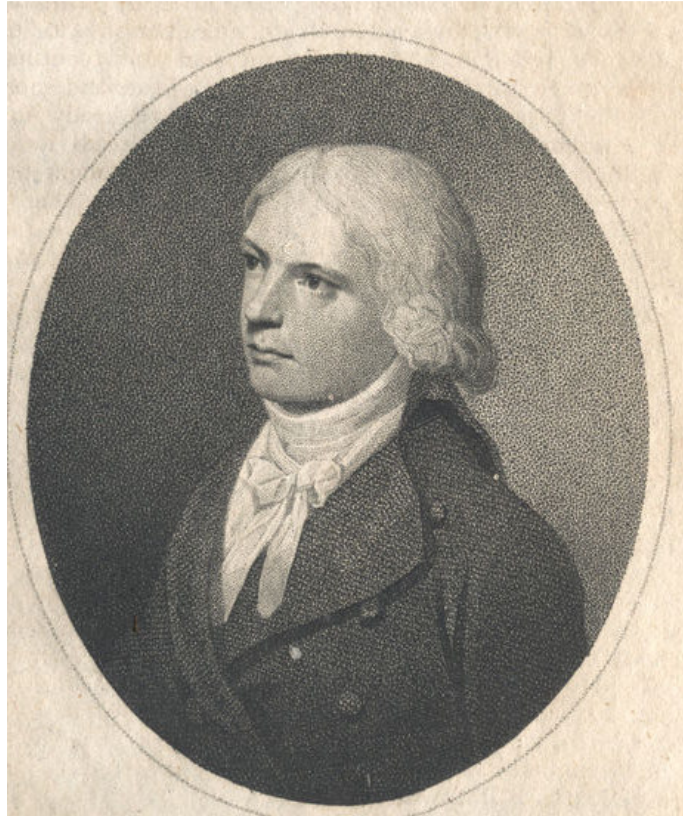
6. **John Thelwall**, portrét z neskoršej doby, začiatok 19. storočia

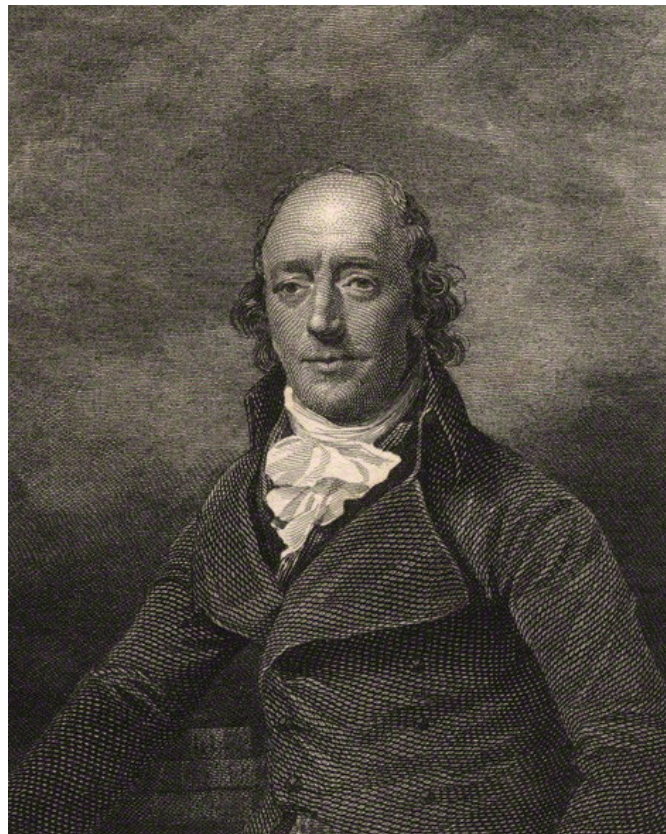
7. **Maurice Margarot** (1745–1815), člen LCS

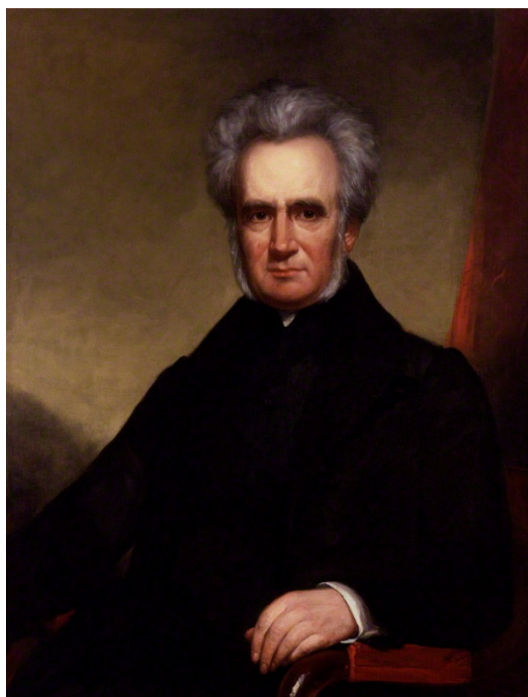
8. **John Gale Jones** (1769–1838), publikované v roku 1798, člen LCS

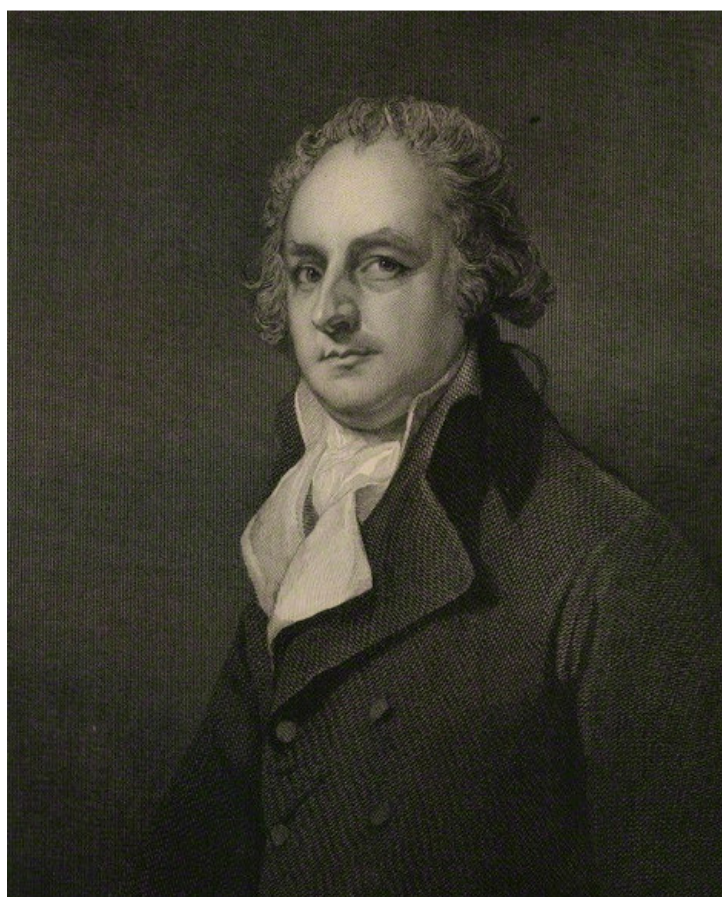
9. **John Richter** (?–1830), 1794, člen LCS

10. **Daniel Isaac Eaton**, (1753–1814), autor a vydavateľ radikálnej tlače

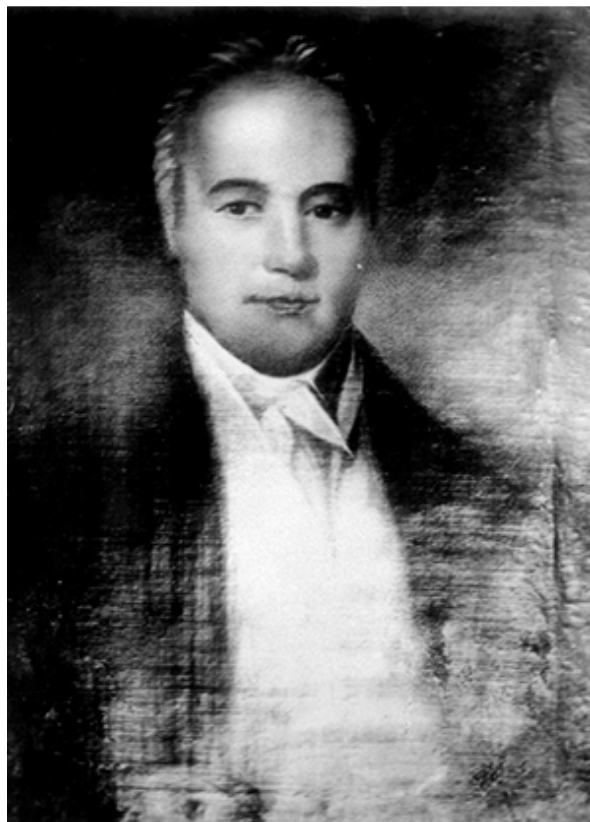
11. **Francis Place** (1771–1854), portrét z neskoršieho obdobia, 19. storočie, člen LCS

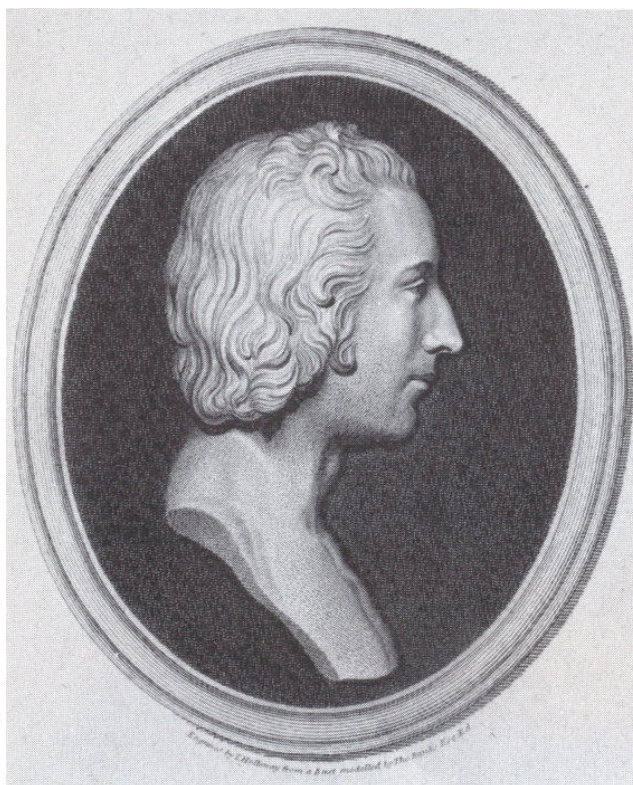
12. **Thomas Walker** (1749–1817), 1794, člen Manchesterskej ústavnej spoločnosti

13. **Henry Redhead Yorke** (1772–1813), člen Sheffieldskéj SCI

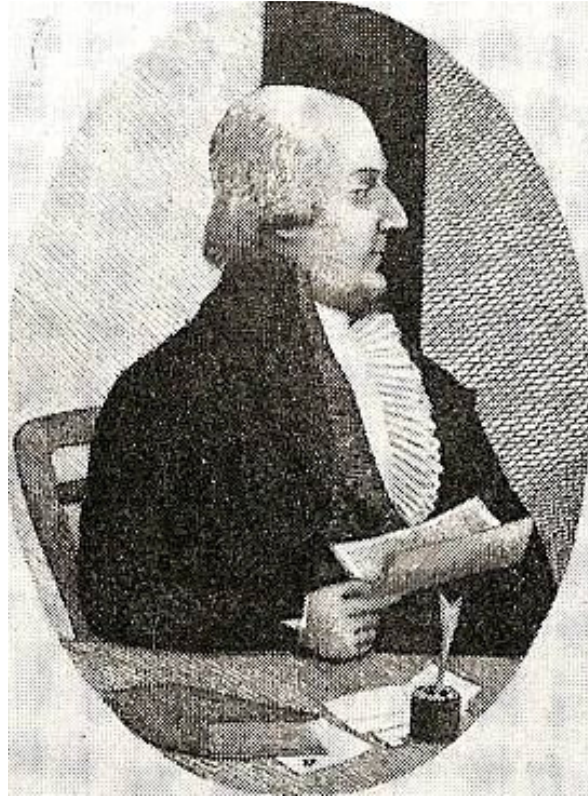
14. **Joseph Gales** (1761–1841), člen Sheffieldskéj SCI

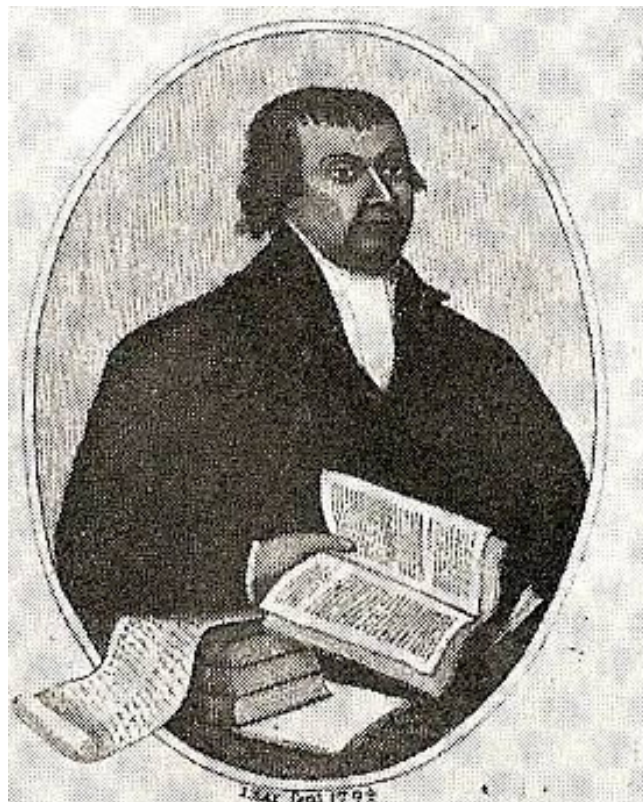
15. **Thomas Muir of Hunters Hill** (1765–1799)

16. **Thomas Muir of Hunters Hill**, (D. Martin, kresba kriedou, 1790)

17. **Thomas Fyshe Palmer** (1747–1802), 1793

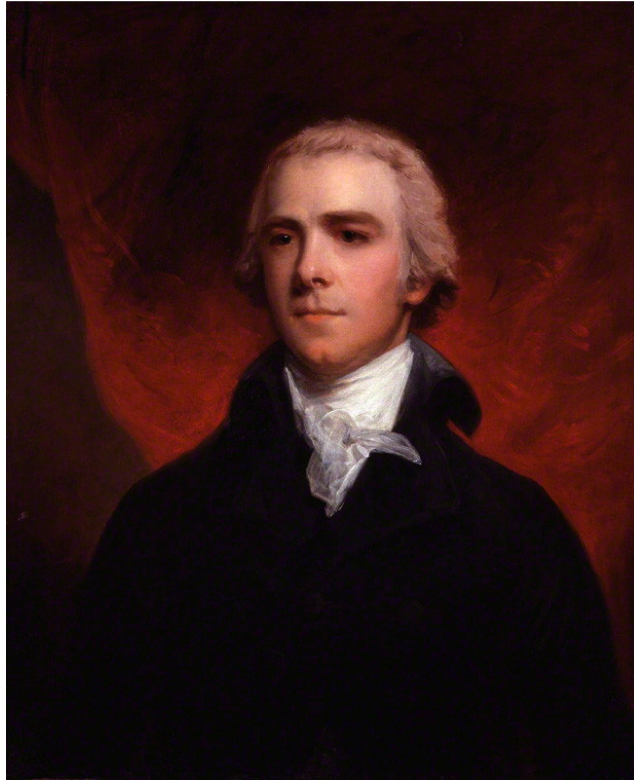

18. **William Skirving** (1745–1796), 1794, tajomník Britského konventu

Portréty členov vlády, sudcov a členov whigovskej FOP

19. **William Pitt ml.** (1759–1806), ministerský predseda (1783–1801; 1804–1806)

20. **William Wyndham Grenville** (1759–1834), minister zahraničia, (1791–1801)

21. **Henry Dundas** (1742–1811), minister vnútra (1791–1794)

22. **Charles James Fox** (1749–1806)

23. **Richard Brinsley Butler Sheridan** (1751–1816)

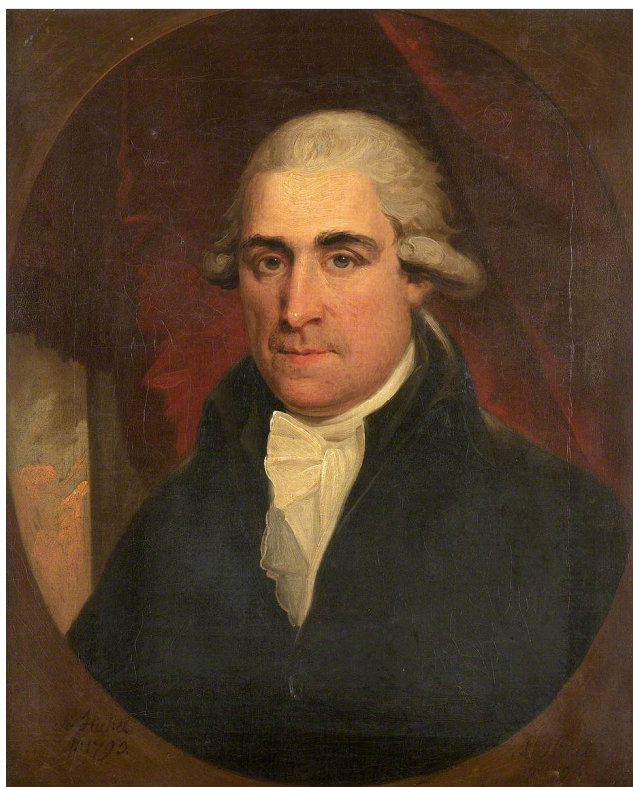
24. **Charles Grey** (1764–1845), 1794

25. **Thomas Erskine** (1750–1823)

26. **Robert McQueen, Lord Braxfield** (1722–1799), sudca tzv. škótskych martýrov

27. **Sir John Scott** (1751–1838), generálny prokurátor londýnskych procesov z velezrady, 1794